

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Történelemtudományi Doktori Iskola

Hursán Szabolcs

Batthyány Lajos Ernő
könyvtára (1743)

Doktori értekezés

Témavezető: Dr. Monok István

Eger 2024

Nyilatkozat a munka önállóságáról, a szakirodalmi források megfelelő idézéséről

Alulírott Hursán Szabolcs Gábor ezennel kijelentem, hogy a **Batthyány Lajos Ernő könyvtára (1743)** című doktori értekezést magam készítettem és abban csak a szakirodalmi hivatkozások listáján megadott forrásokat használtam fel. Minden olyan részt, amelyet szó szerint, vagy azonos tartalomban, de átfogalmazva más forrásból átvettem, a forrás egyértelmű megadásával megjelöltem.

Páty, 2024. április 14.

.....
Hursán Szabolcs doktorjelölt

Tartalom

I. Előszó.....	6
II. A kutatási háttér és környezet	
II.1. Batthyány-könyvadományok az MTA Könyvtárában és Batthyány Lajos katalógusa	9
II.2. A Batthyány család, Batthyány Lajos és családtagjai	11
II.3. A Batthyány család könyves múltja	17
II.4. Historiográfiai áttekintés	20
II.5. Az elvégzett kutatás, és a levéltári források értékelése	26
III. Strattmann Eleonóra és a salzburgi tanulmányok	29
IV. A nyugat-európai utazás.....	38
IV.1. Georg Wilhelm von Hohendorf, a könyvgyűjtő	43
IV.2. Savoyai Eugén könyvtára.....	46
V. Batthyány II. Ádám, mint a könyvtár gyűjtője?	48
VI. A Strattmann-könyvtár.....	53
VII. A könyvtár nyomában	
VII.1. A könyvtár helye.....	57
VII.2. A kötetek nyomában	61
VIII. A könyvtár általános képe	
VIII.1. A katalógus szerkezete	71
VIII.2. Megjelenési évek	75
VIII.3. Nyelvi eloszlás	78
VIII.4. Kiadási helyek	80
IX. A könyvtár összetétele az egyes szakok tükrében	
IX.1. Theologici	82
IX.2. Geographici	88
IX.3. Historici.....	90

IX.4. Politici	95
IX.5. Juridici.....	102
IX.6. Miscellanea	105
IX.7. Manuscripta.....	111
X. Összevetés más könyvtárakkal.....	114
XI. Batthyány Lajos, a könyvtár gyűjtője	
XI.1. Az elfoglalt főúr	120
XI.2. A magyar művelődés és nevelés mecénása.....	124
XII. Batthyány Ádám Vencel, mint a könyvtár olvasója	
XII.1. Ádám Vencel tanulmányai	130
XII.2. Ádám Vencel és a szépirodalom recepciója	133
XIII. Összefoglalás.....	137
XIV. Levéltári források jegyzéke.....	144
XV. Irodalomjegyzék	146
XVI. Köszönetnyilvánítás	163
XVII. Forráskiadás	
Módszertan	165
Batthyány Lajos könyvtárának katalógusa (1743)	
Theologici.....	167
Geographici	191
Historici	212
Politici	277
Juridici.....	349
Miscellanea.....	388
Manuscripta	440
XVIII. Mutatók	
XVIII.1. Kapcsolódások mutatója.....	453

XVIII.2. Rövidítésjegyzék	454
XVIII.3. Szerzők és közreműködők (társszerzők, fordítók, szerkesztők, kommentálók, stb.) mutatója	458
XVIII.4. A katalógus műveiben címszereplőként szereplő vagy kiemelten tárgyalt személyek mutatója	479
XVIII.5. Helynévmutató – a katalógus műveiben kiemelten tárgyalt, illetve említésre kerülő helyek mutatója mutatója	484
XVIII.6. Nyomdászok, nyomdatulajdonosok, kiadók és nyomdahelyek mutatója.....	487

I. Előszó

A doktori dolgozat középpontjában Batthyány Lajos Ernőnek az Akadémiai Könyvtárban található 1743-as könyvkatalógusa áll. A disszertáció kiindulópontját és bizonyos értelemben keretét az 2016 és 2019 közötti időszakra kapott fiatal kutatói álláshelyhez kapcsolódó kutatási program adta, melynek célkitűzése a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában található Batthyány-könyvanyag feltárása volt.¹ Már a kutatás kezdeténél tudni lehetett, hogy az Akadémiai Könyvtárban található források – különböző könyvészeti iratok, katalógusok és persze elsősorban maguk a kötetek – túlnyomórészt Batthyány Lajos Ernő fiához kötődnek, és így nem kapcsolódnak a disszertáció szoros értelemben vett témájához. A disszertáció készítése tehát egy olyan munkával függött össze, amelynek eredményei elsősorban nem a disszertáció célkitűzéseivel kapcsolatban hoznak gyümölcsöt. Mindenesetre a disszertáció szempontjából sem tartjuk feleslegesnek a csak bizonyos pontokon kapcsolódó, és ilyen értelemben párhuzamosan elvégzett munkát. Egyrészt mert biztos alapul szolgált egyes Batthyány Lajos könyvtárával kapcsolatos állítások megfogalmazásához, másrészt mert lehetőséget adott arra, hogy átfogóbb megállapításokat tehesünk a Batthyány-család könyves műveltségével kapcsolatban.

Bizonyos, a kutatás szempontjából fontos kérdések kapcsán a források csaknem teljes hiányával, más helyeken viszont az átböngészendő források szinte beláthatatlan bőségével találkoztunk. A kutatás sok esetben teljesen új, eddig feltáratlan területeket érintett, és azt tapasztaltuk, hogy a szakirodalomban fontosnak tűnő, releváns kutatási témákról nem áll rendelkezésre elég információ, illetve azok nem elég pontosak. Mivel a kutatást meghatározta a bizonytalanság a releváns források felbukkanásával és a felbukkanó források pontos értelmezésével kapcsolatban, ezért mindenekelőtt a disszertáció középpontját jelentő katalógus elemzésével feltáráló lehetőségeket igyekeztünk kiaknázni. A választott út sok szempontból megfeleltethető az irodalomtudomány „*close reading*” munkamódszerével és megközelítésével. Felfogásunk háttérében az a gondolat állt, hogy egy könyvtár anyagának önmagában való, főleg belső összefüggésekre támaszkodó elemzése is érvényes lehet egy bizonyos határig. Már egy ilyen behatárolt vizsgálattal is képet kaphatunk arról, hogy a korra jellemző kulturális hatások összessége milyen konkrét formában realizálódott egy gyűjteményben. Az így szerzett eredmény akkor is érdekes lehet, ha csak nagyon kevés

¹ A még nem befejezett, de már végső fázisába ért kutatás korábbi fázisáról beszámoló publikáció: Hursán 2019/b. Az Akadémiai Könyvtár alapító állományát képező Teleki-gyűjtemény hasonló és mintaadó rekonstrukcióját Szabó Ádám végezte el. SZABÓ 2019.

információ áll rendelkezésre a szemünk elé táruló könyves műveltség háttéréről, a kötetek tényleges használatáról. Pusztán a könyvanyag elemzésével is rálátásunk lesz arra, hogy a könyvtár tulajdonosa, használója milyen – potenciális hatással bíró – kulturális miliővel a háttérben fejtett ki szellemi tevékenységet; vagy egyszerűen csak élte az életét.

Az érem másik oldaláról viszont azt is meg kell említeni, hogy egy bizonyos ponton túl – még a leglelkiismeretesebb és átfogó ismereteken alapuló elemzés során is – a pusztá spekulációk terére érünk az adott könyvanyaghoz kapcsolódó bizonyos konkrétumok nélkül. A könyvtár használóinak érdeklődéséből, törekvéseiből, rokon- és ellenszenvéből, és gyakorlatilag mindenféle viszonyulásából sajátos mintázatokra mutathatunk rá, amit különben, tehát konkrét ismeretek hiányában, nem lenne módunk megtenni. Elmondható, hogy végeredményben sikerült ilyen kapcsolódási pontokat jelentő információkra lelni a forrásokban, mégha ezek legtöbbször csak közvetetten vonatkoztatható a katalóguson szereplő anyagra.

Egy könyvtár bemutatása sok szempontból hasonlít az életrajzhoz. A különböző, a személy életéhez kapcsolódó adatok és információk legyenek bármilyen jelentősek, egy epizód, életszakasz vagy jelenség valódi megértése csak az adott kontextus feltárásán alapuló interpretáció révén lehetséges. Ugyanezt el lehet mondani az ember könyveiről is. Attól, mert ismerjük a műveket, még nem biztos, hogy tudjuk, miként játszottak szerepet az egyén életében. Következtetéseket persze tehetünk. Egy ember élettörténete elképzelhető úgy is, mint olvasmányok története. Ha valakinek csak olvasmányait – leveleket, újságokat, könyveket – ismernénk, már akkor igencsak mély betekintésünk lenne a személy életébe. Persze a valóságban egy ilyen betekintéstől jelen esetben igencsak távol állunk.

A disszertáció és a könyvtár katalógusának közreadásával rajzolt kép sok szempontból hiányos, töredékes, az egyes érintett témakörök bemutatása és tárgyalása szinte sehol sem tekinthető lezártnak. Batthyány Lajos életének megismerése bizonyosan több szempontból új megvilágításba fogja helyezni könyvtárát. Mindenesetre azáltal, hogy igyekeztünk rálátni az általunk elemzett katalógus háttérére, számos érdekes, később megválaszolendő kérdést vehetünk fel Batthyány Lajos élete és a Batthyány család története kapcsán.

A disszertáció szerkezete a következőképpen épül fel. A legáltalánosabb megközelítésben azt mondhatjuk, hogy a disszertáció két fő részből áll: a bevezető tanulmányból (I-től a XVI. fő fejezetig) és a forráskiadásból (XVII-től). A bevezető tanulmány első nagyobb részében a kutatás háttére kerül ismertetésre: a témához kapcsolódó historiográfia és a kutatás forrásai

mellett a családtagok és a család könyves múltjának bemutatásával (II.). Ezután következik a Batthyány Lajos műveltségét meghatározó tanulmányok és kapcsolatok bemutatása, középpontban a könyves műveltségről való konkrét ismeretekkel és feltevésekkel (III–VI.). A bevezető tanulmány harmadik nagyobb részében a katalógusban szereplő könyvtár és kötetek sorsával kapcsolatos kérdéseket tárgyaljuk (VII.) Ezután térünk rá a katalógus bemutatására. Ennek első részében a katalógus egészéről igyekszünk általános képet adni, az azon szereplő művek kiadási évére, nyelvére és kiadási helyeire vonatkozóan (VIII). A folytatásban a katalóguson szereplő művek csoportjait mutatjuk be a katalógus egyes szakjainak megfelelően (IX.). Itt többször is kitekintünk Batthyány Lajos műveltségének az adott könyvanyaggal összefüggésben megismert sajátosságaira. A katalógus anyagának bemutatása után Batthyány Lajos könyvtárának más magyar gyűjteményekkel való összehasonlításának kísérlete következik (X.). Ezt követően a könyvtár kapcsán Batthyány Lajos gyűjtői (XI.), fia, Batthyány Ádám Vencel olvasói portréját próbáljuk megrajzolni (XII.). A bevezető tanulmány összegzéssel záródik (XIII.).

A forráskiadás (XVII.) a bevezető tanulmány forrás- és irodalomjegyzéke (XIV. és XV.), valamint köszönetnyilvánítás (XVI.) után következik és rövid módszertani bevezető után veszi kezdetét. A katalógus anyagában való eligazodást mutatók segítik (XVIII.).

II. A kutatási háttér és környezet

II.1. Batthyány-könyvadományok az MTA Könyvtárában és Batthyány Lajos katalógusa

1838-ban Batthyány Gusztáv gróf² Teleki József elnöknek írt levelében felajánlotta 25–26 ezer kötetes rohonci könyvtárát a Magyar Tudós Társaságnak.³ Nem sokkal később Gusztáv testvére,⁴ Batthyány Kázmér⁵ szintén a Tudós Társaságnak ajándékozta kisbéri birtokának jóval kisebb, 2660 kötetes gyűjteményét. A két családi bibliotéka felajánlásával megközelítőleg 30 ezer kötet került a társaság tulajdonába, jelentősen megnövelve ezzel az Akadémia addigi könyvvállományát. Az adományozott Batthyány-könyvanyagokról nem maradt fenn átvételi összeírás, egykori állapotukat az Akadémiai Könyvtárba került katalógusok és autopszia alapján lehet meghatározni. A rohonci könyvtár túlnyomó részét az adományozó nagyapja, Batthyány Tódor szerezte be, míg a kisbéri állomány eredetileg Tódor testvére, Batthyány József esztergomi érsek nevéhez köthető. Ugyanakkor az adományozáshoz kapcsolódó beszámolók a rohonci könyvvállomány létrejöttét korábbra, Batthyány József és Batthyány Tódor apja, Batthyány Lajos nádor idejére teszik.

Toldy Ferenc, a Magyar Tudós Társaság titoknokja 1844-ben, az Akadémiai Könyvtár hivatalos megnyitásakor tartott beszédében a Batthyány-könyvadományok átvételére eképp emlékezik vissza: „*Leiki örömmel léptem 1839. április 7. a rohonci vár termeibe, melyekben, már akkor sajátunk, felállítva volt. Batthyány Lajos a nádor veté meg annak alapját egy századdal elébb, mint lajstroma bizonyítja.*”⁶ Toldy tehát arról beszél, hogy a rohonci állományt Batthyány Lajos nádortól eredeztethetjük, mégpedig egy bizonyos lajstromra hivatkozva. Az Akadémiai Könyvtár kéziratárában a Batthyány-könyvadománnyal bekerülő iratok között ma is megtalálható egy könyvkatalógus, mely a kéziratári nyilvántartás szerint Batthyány Lajos

² Batthyány Gusztáv (1803–1883) testvérével ellentétben nem játszott jelentősebb közéleti szerepet. Elsődleges elfoglaltságai közé tartozott a lóverseny, és a 1848–49-es szabadságharc után végleg London és Anglia lett fő tartózkodási helye. Külföldről foglalkozott magyarországi tulajdonaival, és intézte testvére elkobzott birtokainak ügyét is. 1870-től ő volt a Batthyány-Strattmann hercegi cím és hitbizomány örököse.

³ Az adományozó 30 ezer kötetesre becsülte rohonci könyvtárát. A számot Toldy beszámolója alapján pontosíthatjuk. HURSÁN 2020, 91–92.

⁴ A két testvér az MTA Könyvtár rohonci-könyvanyagát gyűjtő Batthyány Tódor unokája, és az általunk elemzett könyvtárát birtokló Batthyány Lajos Ernő dédunokája volt. Apjuk Batthyány Antal József (1762–1828).

⁵ Batthyány Kázmér (1807–1854) a reformkor és a szabadságharc ismert politikai szereplője: a Védegylet elnöke, a Szemere-kormány külügyminisztere, kormánybiztosként fontos szerepet játszott a délvidéki harcokban, valamint az emigráció sajtóvitájában. 1847-ben kötött – a református hitre való áttéréssel egybekötött – házassága a már férjezett Szapáry Antalné Keglevich Augusztával (1808–1879) jelentős politikai súllyal bíró tettnek bizonyult.

⁶ TOLDY 1846. 88.

nádor könyveinek katalógusa lehetett.⁷ Az eredetmeghatározást a katalógus további vizsgálata is megerősítette. A borítón a C.L.D.B. monogram szerepel, amelynek feloldása minden bizonnyal *Comes Ludovicus de Batthyány*.

⁷ MTAK Kézirattár. Könyvészet 2-rét 11. Batthyány Lajos könyveinek katalógusa. [1743]

II.2. A Batthyány család, Batthyány Lajos és családtagjai

A Batthyány család legrégebbi és legnagyobb jelentőségű főúri családaink egyike.⁸ A Batthyányak őseit a XII. századig tudjuk nyomon követni. Korábbi nevük a Kővágóörsi volt (az egykor Zala, ma Veszprém vármegyei Felsőörsről), Szabadbattyán 1398-as megszerzése után veszik fel a Batthyány nevet. A család első kiemelkedő, országos tisztet viselő tagja I. Boldizsár (1452–1520) volt. Alországbíró, főkamrás, Vas megyei főispán, jajcai és boszniai bán, többször jár követségben, ő szerzi a család címerét.⁹ A család XVI. századi tagjai az ország kiemelkedő jelentőségű személyiségei közt szerepelnek. A családi birtoktest súlypontja a század első felében, a török hódítással párhuzamosan tevődött át Szlavónia felől északabbra, a Magyar Királyság nyugati határára, azon belül is főként Vas vármegyére. A horvát bán fontos tisztségét betöltő I. Ferenc (1497–1566), még a mohácsi csata előtt kapta Németújvár uradalmát, I. Ferdinánd királyhoz való pártolásáért pedig a rohonci és szalónaki uradalmakat. A birtokok Bécshez való közelsége döntő szerepet játszott abban, hogy a család hosszú távon is inkább a Habsburg dinasztia mellett kötelezte el magát.¹⁰ A Batthyányak története szempontjából döntő fontosságú volt Batthyány I. Ádám (1610–1659) Pázmány Péter hatására történő 1627-es rekatolizációja. I. Ádámmal fűződik a család két fő ágra való szétválása is. Idősebbik fiától, II. Kristóftól (1632–1687) számítjuk a család hercegi, vagy idősebbik ágát, míg kisebbik fiától, Páltól (1639–1674) a család grófi, vagy ifjabbik ágát.

Batthyány Lajos Ernő (1696–1765)¹¹ Batthyány II. Ádám (1662–1703) országbíró és Strattmann Eleonóra (1672–1741) idősebb fiaként született. II. Ádám a hercegi ág ősatyjának számító II. Kristóf fia volt, aki 1683-ban csatlakozott Thököly Imrének a Bécs ostromára török szövetségben induló csapataihoz, majd a császárváros felmentése után az elsők között állt vissza I. Lipót hűségére.¹² II. Kristóf még megélhette Buda 1686-os felszabadulását is, mellyel nemcsak az ország, de a Batthyány család története is újabb korszakhatárhoz érkezett. II. Ádám a felszabadító háborúkat a császár hűségén harcolja végig, elnyerve többek közt az egyik legfontosabb katonai posztot jelentő horvát báni címet 1693-ban.¹³ II. Ádám tetteivel megbecsült személlyé vált az udvari körök szemében. Szeremley György anekdotája szerint¹⁴

⁸ A Batthyányak középkori történetének legteljesebb összefoglalása: RÁCZ 2006.

⁹ NAGY 1857, 236-239; ZIMÁNYI 1962, 5.; MÓRICZ 2013.

¹⁰ PÁLFFY 2013, 43-44.

¹¹ Akire a továbbiakban csak Batthyány Lajosként hivatkozunk.

¹² PÁLFFY 2013, 57.

¹³ ZSÁMBÉKY 2006, 715.

¹⁴ A Batthyány II. Ádám magyar nyelvű életrajzában lejegyzett anekdota szerint, miután Batthyány II. Ádám kitüntette magát a török elleni harcban, közbenjárt apjáért, aki számára sikerült is kegyelmet kieszközölnie, viszont

II. Ádám az atyja iránt mutatott kegyelet, a *pietas*, a római erkölcs központi erénye révén érdemelte ki az osztrák udvari kancellár, I. Lipót bizalmi embere, Theodor Althet Heinrich von Strattmann (1637–1693) rokonszenvét, akinek lányát, 1692-ben vette feleségül. A korán megözvegyülő Strattmann Eleonóra később egyedülálló jelentőségre tett szert a Batthyány család történetében. A bécsi udvarban szépségével tündöklő, „*schöne Lori*” néven is emlegetett nőt – akinek szerelméről II. Rákóczi Ferenc is ábrándozott ifjúkorában – különleges barátság fűzte Savoyai Eugénhez (1663–1736).¹⁵¹⁶

Batthyány Lajos kiemelkedő politikai szerepet játszott a magyar történelemben, sőt talán nem túlzás, ha azt mondjuk, korszakalkotó személyiség volt: ő volt az ország utolsó nemzeti nádora,¹⁷ pályafutása során betöltötte többek között a kamarás, belső titkos tanácsos, főpohárnokmester, Vas vármegye főispánja, Zala vármegye adminisztrátora tisztségeket, lovagja volt az Aranygyapjas Rendnek és megszerezte a Szent István-rend nagykeresztjét is. 28 esztendeig szolgált a Magyar Udvari Kancelláriánál: először tanácsosként (1718–1727), majd alkancellárként (1727–1733), végül kancellárként (1733–1746). Kulcsszerepet játszott az 1741-es pozsonyi országgyűlésen az ország rendjeinek Mária Teréziát támogató, „*Vitam et sanguinem*” felkiáltásban összpontosuló állásfoglalásában. Karrierje csúcsát az 1751-től haláláig viselt nádori cím jelentette. Batthyány Lajos mellett, hogy a legfontosabb országos hivatalokat viselte, a Habsburg monarchia legfelsőbb politikai fórumának, a Titkos Konferenciának is gyakori résztvevője volt.¹⁸ Élete végén, az 1764–65-ös országgyűlés ideje alatt a magyar nemesi érdekeket képviselve szembekerült az uralkodónővel az adóemelés és az úrbérrendezés kérdésében. Batthyány Lajos levelezése alapján úgy tűnik, a korabeli politikai-kulturális élet középpontjában foglalt helyet, kapcsolati hálója Erdélyre is kiterjedt. Közéleti elfoglaltságai mellett országnyi kiterjedésű birtoktest felett is rendelkezett. Batthyány Lajos

elvett kapitányságait már nem kapta vissza (I. Lipót megfosztotta Batthyány Kristófot dunántúli kerületi és végvidéki főkapitányi tisztétől.), hanem azokat fiának szánták helyette. A fiú, aki nem akarta megbántani atyját azzal, hogy becsületének kárára magának szerezzen méltóságot, és ekkor kérte Strattmann kancellár segítségét: „*Kit midön referált Gr. Stratman, a Császár prima fronte neheztellését mutatta mondván: Ez az Iffju első, a ki a mi Gratiánkat meg veti. Arra Gr. Stratman feleli: Sőt inkább igen jó Fiunak jele, hogy az Attyát így tiszteli, s Felséged Gratiáját sem veti meg, hanem azon könyörög, restituáltassa[na]k az Attyának officiumi is, és az Attya resignállya ő neki, s reá allott végre a Császáris és kezdette attul fogva observálni.*” OSZK Fol. Hung. 452.

¹⁵ ZSÁMBÉKY, 716–717.

¹⁶ A magyar történelmi szakirodalomban korábban a Savoyai Jenő névváltozat terjedt el. Mindenesetre kevésbé anakronisztikus és a valóságnak is megfelelőbb ha Savoyai Eugénként hivatkozunk a nagy hadvezérre, különösen, hogy Oross András így használja a nevet a róla megjelent életrajzban. OROSS 2019.

¹⁷ Tehát nem a Habsburg-Lotaringiai házból származó.

¹⁸ KÖKÉNYESI 2021, 282–298.

nemcsak családi levéltárát rendezte,¹⁹ hanem az Országos Levéltár tulajdonképpeni alapítójának is tekinthető.²⁰

Batthyány Lajos egyetlen felnőttkort megelő testvére, Batthyány Károly József (1697–1772) is egyedülállóan sikeres pályát futott be. A dinasztia legtöbb fontosabb háborújában harcolt a század első felében: török háborúk (1716–1718, 1737–39), lengyel örökösödési háború (1734–1738), osztrák örökösödési háború (1741–1748). Folyamatosan emelkedett a ranglétrán. 1731-ben megkapta az akkor elhunyt Joseph Peter von Waderborn dragonyos regimentjét. 1733-ban főstrázsamester, 1735-ban altábornagy, 1739-ben lovassági tábornok lett. A dinasztia számára sorsdöntő osztrák örökösödési háborúban a kulcsfontosságú hadszíntérnek számító Bajorország katonai kormányzójává nevezték ki 1743-ban. 1744-ben cseh területeken ért el sikereket. Bajorország térdre kényszerítésében az 1745. április 15-i pfaffenhoffeni csata jelentette a végső lépést, ahol a győztes sereget Batthyány Károly vezette.²¹ Ez utóbbi sikere döntő szerepet játszott még azévi tábornagi kinevezésében. 1742 és 1756 között horvát-szlavón bán, bátyjához hasonlóan ő is aranygyapjas lovag és a Szent István Rend nagykeresztjének viselője. Főudvarmesterként 1749 és 1763 között ő irányította a későbbi császár és király, II. József nevelését, amiért 1764-ben elnyerte a hercegi rangot.²² A császári nevelő és ceremóniamester családi élete tragikus ellentétben áll a sikeres közéleti karrierrel. Első két feleségétől, Waldstein Borbálától (1693–1724), Strattmann Franciskától (1708–1760) való gyermekei közül (Franciskától tizen is születtek) szinte senki sem élte meg a felnőtt kort.²³ Az egyetlen kivételt Batthyány Eugén (1721–1742) jelenti (akit Batthyány Károly nyilván a nagy hadvezér és a Batthyány tesvérek pártfogója, Savoyai Eugén után nevezett el)²⁴, azonban a katonai pályára szánt fiú maga is tragikusan fiatalon hunyt el.

Batthyány Lajos 1717-ben kötött házasságot Wenzel Norbert Octavian Kinsky (1642–1719) lányával, Kinsky Teréziával (1700–1775). Négy fiúgyermekük született. Batthyány Ádám Vencel (1722–1787) az elsőszülött. Ádám Vencel személye különösen fontos a számunkra, hiszen a forrásokban őt találjuk, mint a katalóguson szereplő könyvtár használóját. Hiába volt

¹⁹ Az oklevelek gyűjtésének háttérében összefonódott a történelmi érdeklődés és a magánjellelű birtokjogi igények érvényesítésének szándéka.

²⁰ KÜNSTLERNÉ VIRÁG 2015.

²¹ KÖKÉNYESI 2016, 168–169.

²² A hercegi címet is hivatalosan József trónörökös nevelésében betöltött munkálkodásáért kapta 1764-ben. 1752 és 1760 között a két fiatalabb főherceg, Károly és Lipót nevelői tisztét is betöltötte, bár ezt inkább csak névlegesen.

²³ KÖKÉNYESI 2016, 73., 276.; POLSTER 2000, 35–36.

²⁴ Akinek a nevét Savoyai Eugénhoz hasonlóan szintén találjuk Jenő alakban, azonban a kortárs iratokban kizárólag Eugén névalakban ismerhették.

a hercegi cím és a hitbizomány örököse, életéről csak keveset tudunk.²⁵ A szakirodalomban, politikus apjától eltérően és Károly nagybátyjához hasonlóan elsősorban katonaként kerül említésre.²⁶ Kamarai tanácsos, császári belső titkos tanácsos, 1753 és 1756 között Dalmácia, Horvátország és Szlavónia báni helytartója, Vas vármegye örökös főispánja. 1748. szeptember 25-én Illésházy Teréziát (1734–1807) veszi feleségül, Illésházy József (1700–1766) országbíró²⁷ lányát.²⁸

A fiúk közül a második, a papi pályára lépő Batthyány József (1727–1799) futotta be a legnagyobb karriert: 1759-ben erdélyi püspök, 1760-ban kalocsai, majd 1776-tól haláláig esztergomi érsek. Politikai súlyát mutatja, hogy II. Lipót és I. Ferenc uralkodása alatt az udvari konferencia állandó és nagytekintélyű tagja volt.²⁹ Prímásként – nem más, mint Pray György kezdeményezésére³⁰ – nyilvános könyvtár létrehozását is célul tűzte ki maga elé, ehhez kapcsolódó könyvtárgyarapító tevékenysége középpontjában pedig a kéziratok gyűjtése állt.³¹ Főként az ő nevéhez köthető az 1838-ban a Magyar Tudós Társaságnak adományozott kisbéri könyvtár.³² Batthyány Tódor³³ (1729–1812) kimondottan gyakorlatias beállítottságú egyéniség volt és tevékenységének fő vonalát szerteágazó (bányászati, fémipari, textilipari) vállalkozásai határozták meg. Az utókor szemében életének fő művét az árral szembeni hajózás tökéletesítése terén végzett kísérletei jelentik.³⁴ Tódor gyűjtötte a szintén 1838-ban adományozott rohonci könyvadomány túlnyomó részét.³⁵ A negyedik fivér, Batthyány Fülöp (1735–1795) a

²⁵ Zimányi Vera Batthyány repertóriumra ugyanakkor mutatja, hogy számos irat maradt fenn utána, elsősorban katonai tevékenységére vonatkozólag. ZIMÁNYI 1962, 56-61.

²⁶ MÓRICZ 2011, 322.

²⁷ KÖKÉNYESI 2016, 140.

²⁸ BÁTHORY 2013, 127.

²⁹ MÁLYUSZ 1926.

³⁰ Pray a tervet részletező 1776. április 22-i levelében a nyilvános könyvtár előképeként a *Bibliotheca Corviniánát* említi, és az alapítók, Mátyás király és a szintén esztergomi Vitéz János nevének idézésével buzdítja a primást az elődök követésére. „*Celsitudo Vestra sibi, et Excelsae Familiae Suae Nomen immortale in regno, et epud Exteras Nationes compareret, si Posonii Bibliothecam publicam erigere dignaretur, quia faceret Vestra Celsitudo, quod post Mathiam Corvinum Regem, et Joannem Vitézium Archi-Episcopum Strigoniensem, nemo Regum, et Archi-Episcoporum ausus fuit tentare. ...*” 1776. április 22-i keltezéssel. Esztergomi Prímási Levéltár, Batth. I. Intr. No. 1162.

³¹ Kaprinai Istvánnak írt levelében arról írt Batthyány József érsek, hogy az általa létrehozandó nyilvános könyvtárnak különösen kéziratokra van szüksége. „*...fortassis in Manuscriptis suis rariora, ac momentosa magis reperiruntur: verum cum hoc adusque inspicere, ac videre non potuerim, de iis, veluti ignotis, Judicium et desiderium meum depromere nequeo. Cum tamen hoc praecipue interfuit Bibliothecae meae publicae, ut comparentur, et ex vota, eo non alorante...*” Batthyány József 1781. február 14-i levele Kaprinaihoz. Esztergomi Prímási Levéltár, Batth. I. Intr. No. 1034. 4. A nyilvános könyvtár terve végül nem vált valóra, de az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár az érsekhez köthető kéziratának együttese képezi ma is a Batthyány-gyűjteményt. Tematikáját a magyarországi vonatkozású állam-, jog- és politikatudomány határozza meg, de nagy arányban reprezentált az irodalom és történelem is.

³² HURSÁN 2019/b, 197, 202, 207–208.

³³ Akinek nevére akár a Tivadar vagy Theodor alakban is hivatkozhatnánk.

³⁴ HURSÁN 2019/b, 200–201.

³⁵ HURSÁN 2019/b, 203–206.

legidősebb bátyhoz hasonlóan katonai pályát futott be.³⁶ A szakirodalom a legtöbbet hainburgi kastélyszínháza kapcsán foglalkozott a nevével.³⁷ Végül, de nem utolsósorban kell említeni Batthyány Lajos leánygyermekét, Batthyány Antóniát (1720–1797), aki a Habsburg udvartartás központi szereplőjévé vált Mária Erzsébet főhercegnő (1743–1806) és Pármai Izabella hercegnő (1741–1763) főudvarmesternőjeként. Első férje, Erdődy Miklós (1719–1757) halála után Antónia lett nagybátyja, Batthyány Károly harmadik felesége, akivel 1764-ben kötöttek házasságot.³⁸

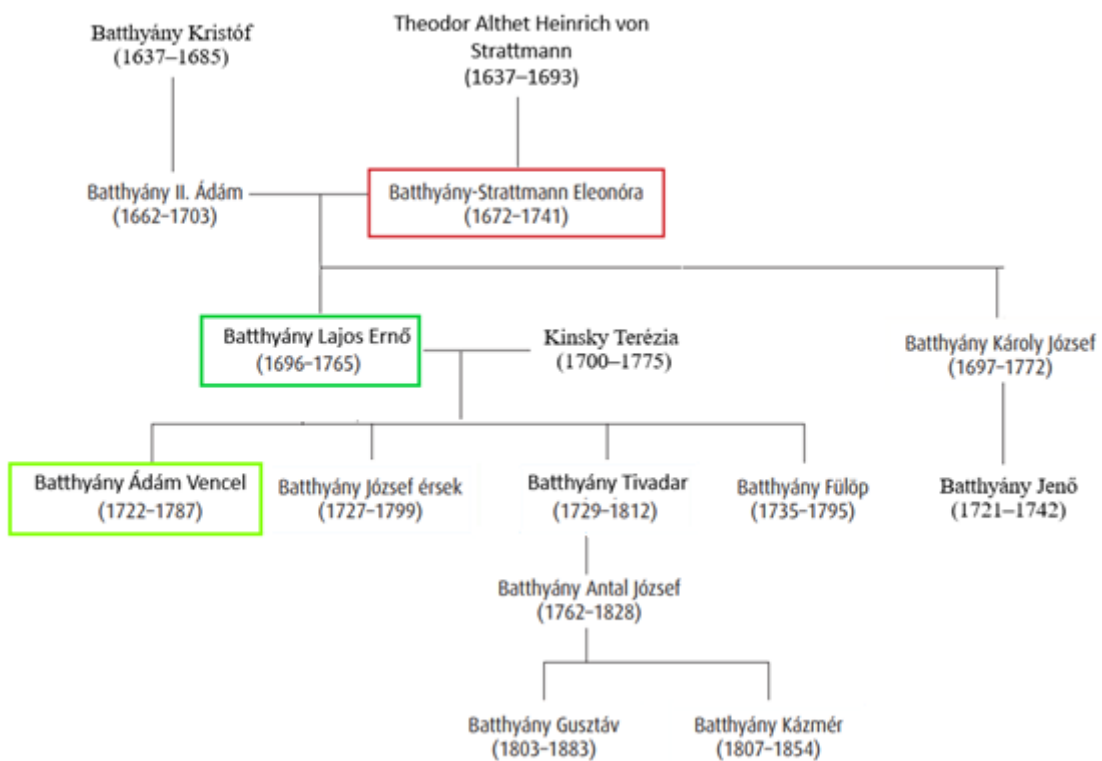
Batthyány Lajos gyermekei és a rohonci és kisbéri könyvtárak adományozói között Batthyány Antal József (1762–1828) jelenti az összekötő kapcsot. Szülei Batthyány Tódor és Eszterházy Filippina (1734–1811). Második feleségétől, Roggendorf Ceciliától (1775–1814) négy, felnőttkort megérő leszármazottja születik, akik közül a forradalom után végleg Angliában letelepedő Batthyány Gusztávot (1803–1883) a rohonci könyvtár, a közéletben aktív szerepet vállaló Batthyány Kázmért (1807–1854), a Szemere-kormány külügyminiszterét a kisbéri könyvtár adományozójaként ismerhetjük.³⁹

³⁶ POLSTER 2001/c.

³⁷ STAUD 1964, 20–56.

³⁸ KÖKÉNYESI 2021, 387.

³⁹ HURSÁN 2019/b, 196–199; HURSÁN 2020, 82–83.

II.3. A Batthyány család könyves múltja

A Batthyány család különleges könyvkultúrával rendelkezett a XVI. és XVII. században. A XVI. század első felétől a család németújvári udvara egész Nyugat-Magyarország kiemelkedő kulturális központja volt. Az itt folyó szellemi élet különleges hozadéka a Batthyány III. Boldizsár által gyűjtött, nagyjából 1000 kötetesre tehető, a korban egyedülálló méretűnek számító könyvanyag.⁴⁰ A család csatlakozása a reformáció áramlatához III. Boldizsár apjához, Batthyány I. Kristófhoz (–1570) és nagybátyjához, Batthyány I. Ferenchez (1497–1566) köthető, aminek megfelelően III. Boldizsár szellemiségét a protestantizmus határozta meg.⁴¹ Batthyány Boldizsár könyvgyűjtő szenvedélyére Varjú Elemér hívta föl először a figyelmet 1899-ben.⁴² Batthyány III. Boldizsár könyvtárának kutatásában Iványi Béla végzett alapvető munkát.⁴³ Barlay Ö. Szabolcs a Boldizsárhoz kapcsolódó szellemi kör feltárását végezte az 1970-es, 1980-as években.⁴⁴ A könyvtár anyagának, elsősorban a fennmaradt könyvszámlák és a könyvkereskedőkkel folytatott levelezés alapján végzett rekonstrukcióját Monok István, Zvara Edina és Ötvös Péter adták közre 2004-es munkájukban.⁴⁵ Rövid és világos áttekintést ad mind III. Boldizsár, mind I. Ádám könyvtáráról Monok István 2005-ös munkája.⁴⁶ A téma feltárásában Bobory Dóra 2009-es, angol nyelven megjelent munkája jelenti a legutóbbi nagy lépést, amelyben III. Boldizsár tevékenységét a korabeli, nemzetközi kulturális irányvonalak fényében értelmezi (a magyar változat 2018-ban jelent meg).⁴⁷ Jelenleg Orbán Áron foglalkozik Batthyány Boldizsár műveltségével.⁴⁸

III. Boldizsár könyvtárában a korabeli magyarországi viszonyok között szinte egyedülálló frankofón tendencia mutatható ki,⁴⁹ melynek gyökerei hosszas franciaországi tartózkodására és egyetemjárására nyúlnak vissza.⁵⁰ III. Boldizsár egyik jellemző vonása volt az alkímia iránti érdeklődés. Az alkímia nem egyszerűen a később a modern kémia és fizika által lefedett természettudományos jellegű kutatást, kísérletezést jelentett, hanem egyfajta világnézet

⁴⁰ KOLTAI 2002, 84–85.

⁴¹ KOLTAI 2002, 6–8.

⁴² VARJÚ 1899, 153–154.

⁴³ IVÁNYI 1947; IVÁNYI 1983/a.

⁴⁴ BARLAY 1979. Ugyanez magyarul: BARLAY 1986.

⁴⁵ MONOK–ÖTVÖS–ZVARA 2004, 313.

⁴⁶ MONOK 2005.

⁴⁷ BOBORY 2009.

⁴⁸ ORBÁN 2018.

⁴⁹ MONOK 2006.

⁵⁰ BOBORY 2009, 42.

alapjául is szolgált. Batthyány III. Boldizsár, amint az könyveiből is kiderül, az elsősorban a protestánsok körében népszerű, a XVI. században modernnek számító paracelsianus alkímia művelője volt.⁵¹ Az alkímia művelése III. Boldizsárnál összefüggött a gyógyászat iránti érdeklődéssel, mely a korban a gyógynövények nagy szerepe folytán szintén elválaszthatatlan volt a botanikától. III. Boldizsár kapcsolatban volt kora egyik legnagyobb botanikusával, a flamand Carolus Clusiusszal.⁵² A tudóssal élénk komoly levelezést folytatott és németújvári birtokán vendégül is látta.⁵³ III. Boldizsárnak az alkímia iránti érdeklődését a Batthyányaknak az a sajátossága is motiválhatta, hogy a család nyugat-magyarországi, majd ausztriai birtokain bányákkal rendelkezett.⁵⁴ Fokozott érdeklődést mutatott a fémlelőhelyek, vagy akár kincsek fellelésének módszerei (például a varázsvessző), vagy a fémek tulajdonságainak átalakítására, befolyásolására szolgáló eljárások iránt.⁵⁵ III. Boldizsár nemcsak felhalmozta a könyvekből, tudós kapcsolatokból származó tudást, hanem saját laboratóriumában végezte kísérleteit.⁵⁶

III. Boldizsár fia volt Batthyány II. Ferenc (1573–1625), aki apjánál kisebb mértékben gyarapította a németújvári gyűjteményt. Az ő fia, a rekatolizáló Batthyány I. Ádám döntött úgy, hogy szelektálja a könyvtárat, és a protestáns felfogásban íródott köteteket a németújvári ferenceseknek adta át, valamikor 1649 után. Az ilyen, főként Batthyány III. Boldizsár könyvtárából és a Batthyány-uradalmak 1634 előtti protestáns lelkészeitől származó könyvek mennyisége több, mint 1300 kötetnyi lehetett. Batthyány I. Ádám elsősorban kortárs német történeti műveket és magyar imádságoskönyveket gyűjtött, továbbá könyvtára jellegzetes részét képezték az építészeti szakkönyvek. Batthyány I. Ádám udvara egyébként azon koraújkori társadalmi, kulturális központjaink egyike, amelyről az élet minden területére kiterjedő áttekintés született Koltai András tollából.⁵⁷ A Batthyány I. Ádámot követő két generáció egyfajta fekete lyukat képez a család könyves műveltségének vonatkozásában, hiszen fia, Batthyány Kristóf és unokája, Batthyány II. Ádám könyveiről szinte alig tudunk valamit. Erre vonatkozóan tekinthetjük megvilágító erejűnek Batthyány I. Ádámnak a gyermekeinek szánt jövőről írt sorokat a Koháry Istvánhoz szóló, 1654-es levelében: „...*Isten akaratjából az fiaimat katonává csinálom, aszok kis deákságokkal együtt az katonai móddal megoltalmazzák magokat, az két leányom hadd imádkozzék jó szerencsékért mind nekönk, mind magoknak, én pedig*

⁵¹ BOBORY 2009, 55–60, 82–83.

⁵² BOBORY 2009, 19.

⁵³ MONOK 2005, 88.

⁵⁴ Boldizsárnak Vas vármegyében voltak vas- és rézbányái. BOBORY 2009, 77.

⁵⁵ BOBORY 2009, 77-79.

⁵⁶ BOBORY 2009, 72-83.

⁵⁷ KOLTAI 2012.

*megint indolok és járok, lovaim jó hátán forgódom, mint lehet...*⁵⁸ Batthyány I. Ádám tehát az ország és maga akkori helyzetében nem látta fontosnak (vagy megoldhatónak)⁵⁹ katonának szánt fiai különösebb neveltetését, mindössze némi latintudást elégségesnek gondolt számukra, mondhatni: ahol harcok dúlnak, ott nyugodtan hallgathatnak a múzsák.

Fontos hangsúlyozni, hogy hiába a család nagy múltra visszatekintő könyvkulturális öröksége, nem mutatható ki a régi gyűjteményekkel való folytonosság Batthyány Lajos könyvtáránál. Ezzel szemben ezen a ponton lehet beszélni a családon és a magyar arisztokrácia életmódján belüli váltásról, ami a könyves műveltséget érintő kulturális fordulatban is megmutatkozott. A hazai arisztokráciának a török kiűzése után, a XVIII. század első felében kialakuló gyűjteményeinek hátterében két fő tényezőt említ a szakirodalom. Az egyik a magyar arisztokrácia fokozottabb részvétele a Habsburg monarchia életében, elsősorban katonaként, majd egyre inkább diplomáciai megbízatásban, mely integráció egyúttal tanulmányokkal, utazásokkal is egybefonódott.⁶⁰ A másik tényezőt a magyar arisztokráciának a Habsburg Monarchia grófi, hercegi családjaival való házasságai jelentik, melyek révén modern könyvanyag tűnt fel a hazai könyvtárakban.⁶¹ Batthyány Lajos életében mindkét tényező meghatározó volt – mindenekelőtt Batthyány II. Ádám Strattmann Eleonórával kötött házassága révén –, ami ennél fogva az általa bírt könyvtár képét is döntően befolyásolta.

⁵⁸ A levél idézése: J. ÚJVÁRY 2023, 183–184.; J. ÚJVÁRY 2013, 118.

⁵⁹ A levél további részéből is az anyagi források hiányának panaszolása olvasható ki. A katonáskodás valóban nagy pénzügyi terhet rótt Batthyány I. Ádámra. J. ÚJVÁRY 2023, 183–184

⁶⁰ MONOK 2018, 114.

⁶¹ MONOK 2018, 113–114.

II.4. Historiográfiai áttekintés

Szemben a XVI. és XVII. századi előzményekkel, melyekről nagynevű kutatók színvonalas munkáinak sora jelent meg, Batthyány Lajos katalógusát és így könyvtárát gyakorlatilag nem ismerte a szakirodalom.⁶² Az Akadémiai Könyvtárban levő Batthyány-állomány kapcsán azonban születtek művek és az áttekintést érdemes ezekkel kezdeni. Az Akadémiai Könyvtár történetének kezdeteit F. Csanak Dóra dolgozta fel, és összefoglalásában a rohonci és kisbéri Batthyány-könyvtár adományozását és átvételének körülményeit is részletesen bemutatta.⁶³ A Batthyány adományokból származó könyvanyaggal részletesebben Mialkovszky Mária és Endrei Walter foglalkoztak. Mialkovszky Mária doktori disszertációjában Batthyány Tódor ipari és kereskedelmi tevékenységét mutatta be, valamint műszaki és természettudományos tájékozottságát vette számba az Akadémiai Könyvtárban levő források, elsősorban bécsi könyvtárának 1805-os katalógusa alapján.⁶⁴ A mű széleskörű és alapos tájékozottság birtokában helyezi el a korabeli technikai, természettudományos ismeretek és irodalom kontextusában Batthyány Tódor gyűjteményét. A technikátörténész Endrei Walter 1991-ben közölt rövid áttekintést Batthyány Tódor gazdasági, technikai köteteiről, a gróf természettudományos érdeklődését is tárgyalva.⁶⁵ A tanulmány főként abban jelent előrelépést, hogy már az Akadémiai Könyvtár raktárában levő kötetek kézbevitelével készült és érdekes megjegyzéseket, valamint számadatokat közöl. Ugyanakkor a tanulmány megfogalmazása sok esetben túlságosan tömör, és ezzel összefüggésben nem eléggé áttekinthetően és kellő kifejtéssel tárgyal olyan fontos problémákat, mint például a könyvek rendezésének Batthyány Tódor általi kísérletét.⁶⁶ Hiányolni lehet a Mialkovszky disszertáció eredményeit is, legalábbis nem történik rájuk hivatkozás. A *Magyar Könyvszemlében* közölt tanulmány után négy évvel jelent meg szintén Endreitől az a kis füzet, amelyben rövid bevezető után az MTA Könyvtárában található, Batthyány Tódorhoz köthető 642 gazdasági és ipari mű felsorolását adja, tematikus

⁶² Endrei Walter 1991-es tanulmányán kívül mindössze a Batthyány-könyvadomány legismertebb kötete, a *Rohonci-kódex* kapcsán találjuk a katalógus említését, még a XIX. századból, amikor a máig megfejtetlen jelekkel írt könyv kutatói vették szemügyre a katalógust, abból a célból, hogy valamilyen a kötetre utaló leírást találjanak. Toldy a katalógus 104. lapján található „*Magyar imádságok, volumen I. in 12.*” [forráskiadásunkban: MS.49] tételt gondolta leginkább szóba jöhetőnek, azonban ezt a teljességgel valószínűtlen megféleltetést már a *Rohonci-kódex* első ismertetője, Jerney János is elvetette.

⁶³ F. CSANAK 1958.

⁶⁴ MIALKOVSKY 1972.

⁶⁵ ENDREI 1991.

⁶⁶ ENDREI 1991, 143. Például annak oka, hogy Endrei nem akadt 1499-nél magasabb sorszámra, nem a rendezés és kötetek jelölésének következetes végbevitelének hiánya volt, hanem az, hogy Batthyány az egyes szakonként külön végezte el a kötetek számozását. Emellett a könyvek rendezésének több rétege is elkülöníthető.

csoportosításban.⁶⁷ A kutatás eddig tehát alapvetően Batthyány Tódor úgynevezett műszaki könyvanyagára koncentrált és nem történt kísérlet a Batthyány-könyvanyag egészének áttekintésére, és így a könyvanyag Batthyány Lajoshoz való tartozásának problémája sem merült fel.

A témánk közvetlen határterületét érintő munkák közül talán Biro Doina disszertációját érdemes elsőként említeni.⁶⁸ A gyulafehérvári Batthyáneum volt igazgatója monumentális, 996 oldalas művében igyekezett átfogó képet adni a Batthyány család XVIII. századi történetéről. A francia nyelvű disszertáció a szerzői célkitűzésnek megfelelően a kapcsolódó, elsősorban a Magyar Országos Levéltárban levő különféle dokumentumok sokaságának áttekintéséről árulkodik, valamint számos érdekes forrást hoz felszínre és mutat be, melyek közül több is kapcsolatban áll témánkkal. Persze – ahogy az egy ilyen vállalkozás esetében talán természetes – az egyes részek kidolgozása olykor túlságosan elnagyoltra sikerült, amint azt a témánkkal érintkező részekben is tapasztaltam. Jelen disszertáció témájának legközelebbi párhuzamaként Ötvös Péter tanulmánya említhető, amelyben Batthyány Lajos testvére, Batthyány Károly ausztriai könyvtárainak anyagát mutatja be.⁶⁹ A tanulmány megállapításai több tekintetben megvilágító erővel szolgálnak Batthyány Lajos könyvtárával kapcsolatban is. A rövid tanulmány talán túlságos tömörségével a legutóbb bemutatott terjedelmes disszertáció ellentétét képezi. Dobri Mária már nem a korabeli katalógusok, hanem a II. világháború után Körmendről az Iparművészeti Múzeum könyvtárába került kötetek alapján ad képet elsősorban Batthyány Károly könyveiről.⁷⁰ Más, kortárs magyar arisztokra családok hasonló könyvtárát részletes és átfogó módon bemutató munka nem igazán áll rendelkezésre. Ennek háttérében egyrészt a Batthyány család és társadalmi helyzetének a XVIII. század első felében szinte egyedülálló volta, másrészt a források hiánya és a historiográfiai érdeklődés sajátossága áll. Példát és az összevetés lehetőségét leginkább Zvara Edina és Monok István munkássága szolgáltatja az Esterházy könyvgyűjtemény feldolgozásával,⁷¹ amely azonban főként a Batthyány Lajosnál másfél-két generációval idősebb korosztályhoz tartozó Eszterházy Pál (1635–1713) nevéhez kötődik.

Sajátos módon Batthyány Lajos élete és pályafutása sem állt a magyar történelmi érdeklődés előterében, így például sok más jelentős történelmi szereplőtől eltérően, az ő esetében nem

⁶⁷ ENDREI 1995.

⁶⁸ BIRO 2012.

⁶⁹ ÖTVÖS 1987.

⁷⁰ DOBRI 2006.

⁷¹ MONOK–ZVARA 2015; MONOK–ZVARA 2020.

igazán beszélhetünk életének XIX. vagy XX. századi feldolgozásairól. Az XVIII. század első felében élt magyar arisztokrácia sajátos historiográfiai beárnyékoltságát mutatja, hogy az utolsó magyar nemzeti nádor életével kapcsolatban megjelent legjelentősebb mű talán a Móricz Péter szerkesztésében megjelent 2017-es tanulmánykötet.⁷² Móricz két halotti beszéd tükrében tekinti át Batthyány életét. Szempontunkból a legnagyobb hátrányt talán a bécsi, kancelláriai szolgálatban eltöltött, a katalógus készültének idejét (1743) megelőző évek feldolgozásának hiánya jelenti, amit Nagy János és Kulcsár Krisztina tanulmányai sem enyhítenek, hiszen az egyik Batthyány nádorrá választásáról,⁷³ a másik pedig Batthyánynak a nádori hivattal ellátott feladatairól szól.⁷⁴ Habár nem ok nélkül helyezhetjük a honi elhanyagoltsággal szembe a burgenlandi illetőségű osztrák történelmi irodalom érdeklődését, a család XVIII. történetének talán legjelentősebb osztrák kutatója, Gert Polster is csak érintőlegesen foglalkozott Batthyány Lajos életével.⁷⁵ Kutatása fókuszában sokkal inkább a nádor fiai álltak,⁷⁶ továbbá az általa szerkesztett, 2014-ben megjelent nagyszabású kétkötés Batthyány-tanulmánykötetben⁷⁷ is csak egyetlen, helytörténeti vonatkozású munka főszereplője Batthyány Lajos.⁷⁸ A Batthyány Lajos nevéhez fűződő kiterjedt és jövedelmező hitelezési tevékenységnek Bakács István szentelt figyelmet,⁷⁹ a birtokain folyó bányaművelésről Harald Prickler írt tanulmányt.⁸⁰ Még az 1765-66-os, a főként a Batthyány-birtokokon kibontakozó parasztmozgalom szakirodalmát érdemes említeni.⁸¹ Keveset tudunk az apját korán elveszítő Batthyány Lajos ifjúkoráról, akinek fiai hasonlóképpen különleges érdeklődésre tarthatnak számot. Jellemző módon az elsőszülött fiú, Ádám Vencel, a hercegi cím örökösének és a hercegi ág folytatójának életéről szinte alig tudunk valamit, különösen, ha József és Tódor öccsével hasonlítjuk össze (persze az ő életük feldolgozása is igencsak távol áll az akár csak kiélegető szinttől).

A XVIII. századi bécsi orientációjú magyar arisztokrácia kutatásában úttörő szerepet játszik Kökényesi Zsolt munkássága. A doktori disszertációja⁸² bővített változataként megjelent könyvében Batthyány Lajos környezetével kapcsolatban is informatív, megvilágító erejű

⁷² MÓRICZ 2017/a.

⁷³ NAGY 2017.

⁷⁴ Ellenben a nádorsághoz kötődő elfoglaltságokat és feladatokat már megismerhettük Kulcsár Krisztina révén. KULCSÁR 2017. Batthyány Lajos kancelláriai pályafutására vonatkozóan adatokat közöl Fazekas István. FAZEKAS 2014.

⁷⁵ POLSTER 2000/a.

⁷⁶ POLSTER 2001/a; POLSTER 2001/b; POLSTER 2014.

⁷⁷ Az első kötet: KROPF–KRENN 2014/a. A második: KROPF–KRENN 2014/b.

⁷⁸ MÓRICZ 2014.

⁷⁹ BAKÁCS 1965.

⁸⁰ PRICKLER 1984.

⁸¹ VÖRÖS 1952; KONDICSNÉ KOVÁCS 2017.

⁸² KÖKÉNYESI 2016.

adalékokkal szolgál.⁸³ Emellett a bécsi főnemesség neveltetéséről,⁸⁴ gazdasági szerepvállalásának fokozott elvárásáról, igényéről és lehetőségéről,⁸⁵ valamint Batthyány Károly pályafutásáról⁸⁶ megjelent munkái is igencsak tanulságosak számunkra. A Batthyány család hercegi ága XVIII. századi tagjainak megismerésében nagy előrelépést jelent Ambrózy Gábor Batthyány Lajos fiáról, Batthyány Tódorról írt disszertációja, melyet gazdaságtörténeti biográfiának lehetne nevezni.⁸⁷ Batthyány Lajosnak az életében meghatározó szerepet játszó anyjáról, Strattmann Eleonóráról Zsámbéky Mónika írt hasznos tanulmányt.⁸⁸ A XVIII. századi franciás műveltség, és honi recepciójának kiváló hazai ismerője, Granasztói Olga több tanulmányának is szerzője a Batthyány Lajoshoz köthető hercegi ág kulturális életéről. Az egyikben szintén a Batthyány Lajos anyjához köthető nevezetes anekdota kultúrtörténeti vonatkozásait tárta fel,⁸⁹ a másikban Batthyány Lajos unokája, Batthyány II. Lajos herceg (1753–1806) Kazinczy Ferencsel való, egy irodalmi társaság megalapításának kísérletéhez fűződő kapcsolatát mutatta be.⁹⁰ Utoljára megjelent tanulmányában Granasztói Batthyány II. Lajos herceg könyves műveltségének mozaikjait igyekszik összeilleszteni.⁹¹ A Batthyány misszilisek forrásként való felhasználásában példamutató Schramek Péternek a Batthyány-birtokok Rákóczi-szabadságharc alatti sorsáról szóló tanulmánya, amelyből szemléletes képet kaphatunk Strattmann Eleonóra igyekezetéről a Batthyány-uradalmak épségének biztosításában és – amennyire csak lehetett – gyarapításában.⁹²

Batthyány Lajos atyja, Batthyány II. Ádám, fiánál is kevésbé van reprezentálva a történelmi szakirodalomban. Persze ez annyiban magyarázható, hogy viszonylag fiatalon meghalt, és főként, hogy fiánál sokkal kevesebb ideig működött az országos politika főszereplőjeként, akkor is elsősorban mint – sikeres – katona. A bennünket leginkább érdeklő kultúrtörténeti szempontból főként Buzási Enikő munkássága vet fényt Batthyány II. Ádámhoz fűződő időszakra, persze könyvekkel itt sem találkozunk.⁹³ Batthyány II. Ádám töredékes, vázlatos, félbemaradt hadtudományi munkájáról – *Mars Politicus* – Kovács József László

⁸³ KÖKÉNYESI 2021.

⁸⁴ KÖKÉNYESI 2012.

⁸⁵ KÖKÉNYESI 2013.

⁸⁶ KÖKÉNYESI 2017.

⁸⁷ AMBRÓZY 2023.

⁸⁸ ZSÁMBÉKY 2006.

⁸⁹ GRANASZTÓI 2015/a.

⁹⁰ GRANASZTÓI 2015/b.

⁹¹ GRANASZTÓI 2022.

⁹² SCHRAMEK 2009.

⁹³ BUZÁSI 2007; BUZÁSI 2021.

tanulmányában olvashatunk.⁹⁴ Batthyány II. Ádám ifjúkorára Fazekas Istvánnak Batthyány I. Ádám (tehát II. Ádám nagyapja) fiáról megjelent tanulmánya vet némi fényt.⁹⁵ Itt említhetjük még azt a Szelestei N. László által kiadott, Batthyány Kristóf (tehát Batthyány Lajos nagyapja) nyugat-európai utazásáról (1657–1658) beszámoló naplót.⁹⁶

Végezetül kiemelném, hogy a témát övező határterületek és általában a korszak szakirodalmára a hiányok, egyoldalúságok, tévedések is jellemzőek. A hivatkozás nélküli⁹⁷ – különben rendkívül érdekes – megállapítások elsősorban a régebbi szakirodalom jellemzői. Batthyány József itáliai és nyugat-európai utazásait hiába említi a szakirodalom,⁹⁸ ezeket kutakodásunk ellenére sem tudjuk konkrét forráshoz kapcsolni és ugyanezt mondhatjuk a nevéhez kapcsolt olyan megnyilatkozásokról, minthogy a janzenizmus „ördögi szekta” vagy hogy legszívesebben életfogytiglani börtönre ítélte volna a janzenizmus híveit.⁹⁹ Ugyanezt mondhatjuk Batthyány Lajos másik fia, Tódor kapcsán, akinek bécsi műszaki tanulmányait említik hasonló módon.¹⁰⁰ Hibásan kerültek átvételre a szakirodalomban Ötvös Péternek a Batthyány Károly könyvtárainak kötetszámairól közölt számadatai is.¹⁰¹ A család történetének feldolgozottságának csekély volta állhat annak hátterében, hogy a keresztnév azonosságából kifolyólag az Adattárban közölt,¹⁰² számunkra szintén nagy jelentőségű 1750-es könyvanyag tulajdonosa is tévesen került azonosításra: a forráskiadásban közölttel szemben Batthyány Lajos fia, Batthyány Ádám Vencel, nem pedig a család másik ágáról származó Batthyány Ádám (1703–1782) alkancellár és tárnokmester könyveiről van szó. Legeslegvégül visszatekintve meg kell állapítani azt is, hogy a módszertani hibák, pontatlanságok és elhamarkodott megfogalmazások nem kerültek el a disszertációt megelőző munkáimat sem.

⁹⁴ FAZEKAS 1996.

⁹⁵ KOVÁCS 2014.

⁹⁶ SZELESTEI N. 1988.

⁹⁷ Ötvös Péter rendkívül értékes tanulmányában például nem szerepelnek a Magyar Nemzeti Levéltár anyagában átnézett iratok jelzetei. Saját kutatásunk során úgy találtuk, hogy az Ötvös Péter által felhasznált iratok az MNL-OL P 1317-A-I.-L 8. és 10. fasciculusában találhatók.

⁹⁸ MESZLÉNYI 1970, POLSTER 2001/A, 11.

⁹⁹ HERMANN 1973, 374. BEREZ 2006, 58, 114.

¹⁰⁰ ENDREI 1991, 141.

¹⁰¹ A bécsi könyvtár 3000 és a trautmansdorfi könyvtár 4000 kötetéről közölt számok mindenképpen hibásak, és Ötvös Péter adatainak félreértésén alapulnak. Ötvös a két könyvtár együttes számaként beszél nagyjából 3000 kötetéről, a 4365-ös számot pedig a két könyvtár együttes, forintban értett értékéül adja meg és ennek a két adatnak félreolvasásából erednek a téves adatok. Ötvös a trautmansdorfi könyvtár 686 művéről és 1345 kötetéről, valamint a bécsi 1006 művéről és 1810 kötetéről beszél. ÖTVÖS 1987, 5. A hibás számok említését lásd például: MONOK 2018, 187.

¹⁰² ADATTÁR 13/5. 2010, 152–156.

Saját részemről a téma kapcsán megjelent eddigi tanulmányaim közül az elsőben a Batthyány-könyvtárak adományozásához kapcsolódó korabeli feljegyzéseket jártam körül.¹⁰³ A Batthyány Lajos-féle katalógusról szóló előzetes bemutatásnál néhány jellemző tematikus egységre fókuszáltam (janzenista jellegű-, antik irodalom, magyar történelem), valamint igyekeztem általános képet adni a katalógus egészéről.¹⁰⁴ Egy másik előzetes összefoglaló az Akadémiai Könyvtárban levő Batthyány könyvanyag feldolgozásának törekvéséhez kapcsolódik.¹⁰⁵ A kisbéri adomány rekonstrukciója a rohonci és kisbéri könyvállományok elkülönítését és viszonyának meghatározását segítette.¹⁰⁶ A disszertáció témájához szorosan nem kapcsolódó tanulmányok kapcsán elvégzett munka elsősorban ahhoz volt szükséges, hogy ítéletet lehessen mondani az általunk elemzett katalóguson szereplő könyvtár és az Akadémiai Könyvtárba bekerült Batthyány-könyvanyagok viszonyáról. Legutolsó, a téma kapcsán megjelent írásom Batthyány Lajos könyvtárának a Kárpát-medence Kora Újkori Könyvtárai sorozatban megjelenő forráskiadása, jelen bevezető tanulmány rövidített változatával.¹⁰⁷ Ez utóbbi munka

¹⁰³ HURSÁN 2020.

¹⁰⁴ HURSÁN 2019/a.

¹⁰⁵ HURSÁN 2019/b.

¹⁰⁶ HURSÁN 2022.

¹⁰⁷ HURSÁN 2023.

II.5. Az elvégzett kutatás, és a levéltári források értékelése

A katalóguson szereplő könyvtár mibenlétének kutatásánál természetesen az Akadémiai Könyvtár anyaga jelentette a kiindulást. Elsődleges forrásul tehát a Batthyány-könyvtárak adományozásához kapcsolódó dokumentumok, levelek és jelentések, az adományozással bekerült különféle katalógusok és természetesen maga az Akadémiai Könyvtárban levő könyvanyag szolgált. Utóbbival kapcsolatban biztosak lehetünk abban, hogy az jelentős részben az egykor bekerült Batthyány-könyvtárakhoz kapcsolódik, azonban azt, hogy pontosan milyen részekből tevődik össze a Batthyány-könyvanyag, csak a tüzetes számbavétel végeztével vált lehetővé megmondani. Azt sem lehetett előzetesen tudni, hogy mire számítsunk Batthyány Lajos könyveinek itteni felbukkanását illetően. A kutatás körét idővel két olyan gyűjteményre is kiterjesztettük, ahol feltételezni lehetett, hogy Batthyány Lajos könyvei is előbukkanhatnak. Ezek az Iparművészeti Múzeum Könyvtára, ahol elsősorban a testvér, Batthyány Károly könyveit találjuk, valamint a nádor fiához, Batthyány Józsefhez kapcsolódó Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár voltak.

A könyvgyűjteményeken kívül mindenekelőtt az MNL-OL Batthyány-levéltárában igyekeztünk Batthyány Lajos könyvtárához kapcsolódó információkra lelteni. A kutatás első adottságaként azt érdemes kiemelni, hogy szemben a Batthyány Lajos szerteágazó tevékenységére rendelkezésre álló hatalmas iratanyaggal, a Batthyány-levéltárban a könyvészeti források tendenciózus hiányáról beszélhetünk, ami a szakirodalom előtt is ismert volt. *„A források hiánya miatt a Batthyány család könyvtára a XVII. század második felétől eltűnik a szemünk elől.”* – írja Monok István az 1750-ig tartó időszakról szólva.¹⁰⁸ A téma forrásainak általános helyzetével kapcsolatban Fazekas Istvánt is érdemes idézni, aki szemben Batthyány Lajos dédapjával, Batthyány I. Ádámmal, aki *„erőtéljes, grafomániát súroló írás- és papírszeretete eredményeként hatalmas feljegyzés- és levelezéskorpuszt hagyott maga után.”*¹⁰⁹ és a hozzá kapcsolódó források szinte áttekinthetetlen és riasztó bőségével, fiainál – Kristófnál és Pálnál – a forrásínséget hangsúlyozza.¹¹⁰ A megállapítást kutatásunk alapján Batthyány Ádám unokáinak generációjára, sőt, ami szoros értelemben vett témánkat, tehát a könyveket illeti, Batthyány Lajos idejére is kiterjeszthetjük. A kiterjedt iratanyagban elvégzett extenzív jellegű kutatást igazán jellemzi a mondás, hogy tűt kerestünk a szénakazalban.

¹⁰⁸ MONOK 2012, 115.

¹⁰⁹ FAZEKAS 1996, 91.

¹¹⁰ FAZEKAS 1996, 105–106.

A kutatáshoz a levéltár munkatársainak útmutatása, valamint Biro Doina hatalmas, széleskörű forrásanyag feldolgozásán alapuló disszertációja jelentette a kiindulást.¹¹¹ Könyvészeti jellegű dokumentumok csoportjáról szinte csak az ún. törzslevéltár lajstrozomozatlan iratai között van tudomásunk (HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.). Ezek azonban mind a katalógus készülte utánról származnak és Batthyány Ádám Vencel könyveinek egy összeírásán kívül még áttételesen is csak bajosan kapcsolódnak az 1743-as katalógushoz. Áttekintésre került Batthyány Lajos és közeli családtagjainak levelezése (HU-MNL-OL-P 1314). Itt két helyen akadtunk figyelemreméltó információkra a katalóguson szereplő könyvanyaghoz kapcsolódóan. A könyvtár eredetére vonatkozóan Strattmann Eleonóra azon levelei alapján bocsátkozhatunk feltevésekbe, amelyeket az 1710-es évek első felében írt fiaihoz, főleg Batthyány Lajoshoz. A könyvtár használatára vonatkozó egyértelmű nyomok Batthyány Lajos fia, Batthyány Ádám Vencel levelezésében bukkannak elő. Intenzíven kutattuk Batthyány Lajos nádori iratait (HU-MNL-OL-P 1317), ahol egy könyvjegyzék,¹¹² valamint végrendelete bizonyult a legérdekesebbnek.¹¹³ Itt is akadtak Batthyány Lajos által írt levelek, de ezeket hiába böngésztek, nem akadtunk olvasmányokra vonatkozó adatokra (HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-C/a). A bécsi Batthyány házakra és hitbizományokra vonatkozó iratokat is áttekintettük (HU-MNL-OL-P 1313-I.-2. és HU-MNL-OL-P 1335). A kutatás során a Batthyány-levéltár más részeire is kitekintést tettünk, azonban ezekről, mivel esetükben nem bukkantunk könyvészeti szempontból számottevő forrásra, most nem tennénk külön említést.¹¹⁴

Emellett még az Országos Széchényi Könyvtár kéziratai között kutattuk.¹¹⁵ Itt találtuk információértékét tekintve az egész kutatás legkiemelkedőbb forrását, nevezetesen azt a latin nyelvű *B. Ludovici data biographica* címet viselő életrajzot, mely a kancellárságról való 1746-os lemondásáig foglalja össze Batthyány Lajos életét öt oldalban.¹¹⁶ Könnyű hozzáférhetősége ellenére a forrást eddig nem ismerte a kutatás. Szintén az OSZK-ban található Batthyány Lajos fia, Batthyány József könyvtárának 71 kötetnyi Batthyány Lajoshoz tartozó kéziratának

¹¹¹ BIRO 2012.

¹¹² HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-B-32.

¹¹³ Pontosabban a végrendelet másolata: HU-MNL-OL-P 1317-B-1.-102.

¹¹⁴ A Batthyány Lajos tisztartói által írt levelek sokasága jórészt feldolgozatlan, különleges néprajzi, demográfiai vonatkozásokkal is bíró forrást jelent az általa bírt különböző területekről, legyen szó akár a legkülönbélebb mezőgazdasági munkákról, vallási életről, vagy a korszakban dühöngő járványok pusztításáról és az azok elleni védekezésről. BIRO 2012, 239–243. A forráskör felhasználásával készített disszertáció: TOMPA 2022.

¹¹⁵ Nagy segítséget jelentett Batthyány-vonatkozású dokumentumok áttekintésében a kézirtár munkatársai részéről rendelkezésünkre bocsátott névmutató.

¹¹⁶ OSZK Fol. Lat. 2575.

kétkötetes iratjegyzéke 1792-ből.¹¹⁷ Szintén a Batthyány Lajos tevékenységét illető sajátos figyelemről és iratainak halála utáni tudatos – feltehetőleg valamilyen nyelvművelési cézzal történő – felhasználásáról árulkodik az OSZK egy másik dokumentuma, amely kizárólag Batthyány Lajoshoz írt magyar nyelvű levelek válogatását tartalmazza egy vaskos folio kötetben.¹¹⁸

Összegezve azt lehet mondani, hogy Batthyány Lajos katalógusa mind az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában levő Batthyány könyvtári forrásanyagból, mind az Országos Levéltár Batthyány anyagából szigetként emelkedik ki. A legjobban talán azzal tudjuk illusztrálni, alátámasztani megállapításunkat, ha rámutatunk, hogy Biro Doinának a hatalmas, széleskörű forrásanyag áttekintésével készült disszertációjában alig szerepelnek könyvtárra, könyvekre vonatkozó hivatkozások, pedig a gyulafehérvári Batthyáneum korábbi igazgatóját bizonyosan érdekelték a családi könyvtörténetre vonatkozó részletek.¹¹⁹

¹¹⁷ *Elenchus omnium Excellentissimi Comitis Ludovici a Batthyan condam Regni Hungariae Palatini actorum in LXXI voluminibus Bibliothaeae Eminentissimi ac Celsissimi S. R. Imp. Principis S. R. Ec. Cardinalis Primatis, Archi-Episcopi Strigoniensis Iosephi a Batthyan comprehensorum quorum singulis praemittitur brevis recensio generalis cum classificatione materiarum in singulis tomis contentarum 1792.* OSZK Fol. Lat. 2202. 1–2. (A második kötet a jegyzék mutatója)

¹¹⁸ *Correspondentia autographica praelatorum, magnatum Hungariae idiomate patrio saec. XVIII.* OSZK. Fol. Hung. 168.

¹¹⁹ Biro disszertációjában mindössze 12 oldalon foglalkozik a Batthyány család XVIII. századi könyvtáraival: BIRO 2012, 326–337. Biro a szempontunkból még legtöbb relevanciával bíró részben a családi könyvtáraknak Batthyány Károly halála (1772) utáni Körmenden történető koncentrációját konstatálja. BIRO 2012, 329–330.

III. Strattmann Eleonóra és a salzburgi tanulmányok

Az apjukat korán elvesztő Batthyány Lajos és Batthyány Károly neveltetését és tanulmányait Strattmann Eleonóra irányította. A két fiú gyermekkorát a Rákóczi-szabadságharc határozta meg. Strattmann Eleonóra és a család másik ága is hű maradt az uralkodóhoz.¹²⁰ Lajos és Károly Szalónak kuruc blokádjából szabadulva a hadieseményektől nem érintett Bécsben éltek anyjuk mellett.¹²¹¹²² Strattmann Eleonóra 1710. november 18-án írt levelében olvashatunk arról,¹²³ hogy magyar, nemesi származású 15–16 éves ifjút keres fiának, akivel az együtt tanulhatja a filozófiát Salzburgban és a magyar nyelvet is gyakorolhatja.¹²⁴ Már Batthyány Lajos anyjától való távozását jelzi azon 1711. november 26-án Bécsben kelt levél, amelyben Strattmann Eleonóra kilenc pontba szedett intelmeit olvashatjuk fiához.¹²⁵ A részletes útmutatása jelzi az elválás jelentőségét: a fiúk – úgy tűnik Károly is Lajossal tartott – feltehetőleg ekkor kerültek ki először anyjuk közelségéből.¹²⁶ Az intelmek előtt az oktatásukért és magaviseletükért felelő *gouverneurnek*¹²⁷ való engedelmességről szól.¹²⁸ A kilenc pontba szedett intelmek középpontjában az *honnête homme* eszményének¹²⁹ követelménye áll, amely gyakorlatilag

¹²⁰ SCHRAMEK 2009.

¹²¹ Életrajzának összefoglalása Batthyány Lajos gyermek- és ifjúkoráról a salzburgi évekrig: „*Anno 1703. vero Patre orbatus cum Fratibus suis Carolo & Francisco se Szalonakinum recipientibus, ibidem a tumultuantibus eotum Patriae Filiis obsessus, ac in ipsa obsidione fratre suo Francisco orbatus, soluta obsidione se cum altero fratre Carolo Viennam recepit, ibidemque studia sua Philosophiam usque absolvit.*” OSZK Fol. Lat. 2575.

¹²² Szeremley György Batthyány II. Ádám életének összefoglalása végén hasonlóan összegzi a Batthyány-fiúk gyermekéveit. „*Fiai mind a hármón Rohoncson maradtak, a Kurucz Anno 1704. a Dunán által jövéen, Szalonak várában salváltattak, ottan Husvétig a Kuruczoktul bloquáltattak, Fränz Urfi az alatt meg is holt, és a Kuruczokat a Generalis Heister a Dunán által kergetvén, Excellentiakat üdvözült édes Anyja minnyarást Bécsbe vétette, s-tartotta, és Anno 1711. Salisburgumba küldötte.*” OSZK Fol. Hung. 452. A szövegből kiemelhetjük, hogy Lajosnak és Károlynak volt még egy fiútestvére, a kis Ferenc, aki Szalónak kuruc körülvárosa idején hunyt el.

¹²³ Strattmann Eleonóra leveleit betűhív átírásban közöljük. Leveleinek helyesírásáról, írásmódjáról bizonyosan érdekes megállapításokat tehetünk Strattmann Eleonóra műveltségével kapcsolatban, persze ez a további kutatás feladata lesz.

¹²⁴ „...*der knab so ich vor mein Sohn haben will muß von guten adelichen Eltern sein, scholich erzogen, er wird mit meinem Sohn die philosophie zu Saltzburg studiren können, und wann er sich wohl halt, werde ich mit ihm reisen lassen, muß ein Hauß Ungrisch reden, und wann er auch nichts teutsch kann, ist eß mir lieber dann ich ihm dessentarg haben will umb meine Kinde ihm die Ungarische Sprach zu exerziern...*” HU-MNL-OL-P 1314-57290.

¹²⁵ HU-MNL-OL P. 1314-57294.

¹²⁶ A salzburgi tanulmányok ideje feltehetőleg az első alkalom volt, amikor a testvérek hosszabb ideig távol voltak anyuktól. Strattmann Eleonóra 1712. december 10-i levelében a bizonyos instrukcióra úgy hivatkozik, mint amelyet az első elválásukkor adott fiának. „*copie des Instructions que je vous ay donné a nostre premiere separation*” HU-MNL-OL-P 1314-57302. Valószínűleg azóta egyszer már elhagyták Salzburgot és meglátogatták anyjukat.

¹²⁷ Hogy ki volt ez a személy, egyelőre nem sikerült azonosítani.

¹²⁸ „*Puis que le temp est venu que vous devez sortir de mes mains, et commencer a vous gouverner vous mesme suivant pourtant tousjours les prudens avis de vostre gouverneur, J'ay jugé a propos de vous donner queques poinct escrit de ma main propre, vous exhortant de les lire souvent et de les suivre avec autant d'exactitude que vous souhaitez que j'en ay a vous assister dans vostre absence...*”

¹²⁹ A művelt, a társasági élet kompetenciáival széleskörűen felvértezett úriember korájukori ideálja. A *honnête homme* fogalmáról: KÖRÉNYESI 2016, 37–38.

magába foglalja Eleonóra követelményeinek egészét, tehát azt, hogy Lajos a kor eszményi úriembere legyen.¹³⁰ A negyedik pont mellett, melynek középpontjában a tökéletességre való törekvés áll, az ötödik és hetedik pontot érdemes külön említeni. Az ötödik pont a társasági élethez szolgál szabályokkal; hangsúlyozva a megbecsülés fontosságát, és az udvarias és tiszteletteljes fellépést, különösen a nők felé.¹³¹ A hetedik pontban ígéretei megtartása és szenvedélyektől (így a jelentősebb pénzüsszegben való játéktól) való tartózkodás mellett a legfontosabb elvárás, hogy töltsön minél több időt értékes eszmecserék hallgatásával, továbbá igyekezzen az előkelő emberek szellemét megismerni és hibáikat tanulmányozni.¹³²

Az instrukciókból érdemes még kiemelni az anyával való szoros kapcsolattartás igényét. A kilencedik pontban azt kéri Lajostól, hogy folyamatosan levelezzenek, és számoljon be mindenről, hogy tudja, mit remélhet tőle. Lajosnak az anyai instrukciók alapján rendszerint – gyakorlatilag hetente – franciául, és havonta egyszer németül, latinul és magyarul kellett írnia anyjának.¹³³ Azt, hogy Eleonóra mennyire fontosnak tartotta ezt az útmutatást, jól jelzi, hogy a levelekben (mégpedig azok végén) többször is figyelmezteti Lajost, hogy olvassa instrukcióit.¹³⁴ Batthyány Lajos nevét 1712. február 15-i dátummal¹³⁵ találjuk a salzburgi bencés egyetem matrikulájában, testvére, Károlyét pedig ugyanezen év december 6-i dátummal.¹³⁶ Mindketten a logika hallgatóiként iratkoztak be. A salzburgi időszak részleteit elsősorban Strattmann Eleonóra fiaihoz, főként Lajoshoz írt leveleiből ismerhetjük 1712-ből és

¹³⁰ Az első pont az anya fohásza fiaiért. A második pontban a vallásos élet követelését találjuk: ajánlja minden cselekedetét Istennek, kérje a Szentlélek segítségét, legyen jó keresztény, megjátszás nélkül. A harmadik pont középpontjában a testvére, Károly iránti szeretet áll, akire hatalmaskodás nélkül kell gondot viselnie. A negyedik pontban szerepel az a *honnête homme* kifejezés, továbbá az is, hogy találjon örömet a kötelességében és ne elégedjen meg a középserrel. Az ötödik és hetedik pontot a főszövegben foglaljuk össze. A hatodik pontban a saját szerepére mutat rá Eleonóra, akire fia nem csak anyaként, hanem legjobb barátjaként is tekinthet. A nyolcadik pont lényegét egészsége megőrzése jelenti. Az utolsó, kilencedik pont a legbővebb.

¹³¹ „...un Coeur bien place, (comme jespere que le vostre est) ne pouvant jamais souffrir des peines plus cuisantes que quand il a des reproches a se faire, soyez gaye, complaisant, civile envers tout le monde, et envers les dames tous jours avec respects...”

¹³² „...et passez plus tost le temp a ecouter des discours ou il y a tous jours a profiter, n’oubliez rien a vous mettre bien dans l’esprits des personnes distingué etudier leurs genies, et que les defauts [szakadás a lapon] servent a vous corriger.”

¹³³ „...je connoitray par vos lettre ce que je puis esperer et je veux absolument que vous m’ecriviez tout, d’ordinaire en François, tous les mois une fois en latin, une fois en Allemand, et une fois en hongrois...” HU-MNL-OL-P 1314-57294.

¹³⁴ „...sur tout n’oubliez pas de prier regulierement le seigneur de lire mes Instructions”; HU-MNL-OL-P 1314-57270; „...lirez l’instructions que je vous ay donné que je veux me flatter que vous scavez deja par coeur et que vous executerez avec tant des soins que vous souhaitez que je sois Mon cher fils Vostre tres fidele Mere.” HU-MNL-OL-P 1314-57327; „...lirez bien vos instructions et souvenez vous que je suis vostre tres fidelle mere.” HU-MNL-OL-P 1314-57330.

¹³⁵ REDLICH 1933, 309.

¹³⁶ REDLICH 1933, 311.

1713-ból. A levelek megvilágító erővel bírnak nem csak a Batthyány ifjak salzburgi éveit, hanem Batthyány Lajos általunk elemzett könyvtárának szempontjából is.

A levelekből kiderül, hogy Strattmann Eleonóra gondoskodott fia könyveiről és olvasmányait is igyekezett figyelemmel kísérni. 1712. április 13-i levelében¹³⁷ arról ír Lajosnak, hogy elrendelte, hogy tanulmányaihoz könyveket vegyenek számára, egy latin nyelvű világtörténet¹³⁸ és Cicero összes műveit,¹³⁹ továbbá ellenőrizni fogja a könyvek elküldését.¹⁴⁰ 1713. március 15-én szintén arról ír, hogy intézkedik a fia által kért könyvekről (hogy ezek a kötetek mik voltak, nem derül ki a sorokból).¹⁴¹ 1713. április 29-i levelében arra figyelmezteti fiát, hogy az időt igyekezzen hasznos olvasással tölteni.¹⁴² Eleonóra levelei alapján a távolból is aprólékos gonddal igyekezett szemmel tartani és irányítani fiai tanulmányait és magaviseletét. A levelezés célja nemcsak a kapcsolattartás volt, hanem hogy fiai elsajátítsák a különböző nyelveket és a levélírás megfelelő módját. Eleonóra több levélben tesz – rendszerint igencsak kritikus – megjegyzést fia stílusára és helyesírására. 1712-es Salzburgba írt levelében dicséri fia jól megírt levelét, ám hozzáteszi, hogy a helyesírás még nem a legjobb.¹⁴³ Ugyancsak ezévből való levelében¹⁴⁴ kritizálja fiát, hogy semmit sem haladt előre az írásban, sem stílusa, sem helyesírása nem halad semmit és ezért a továbbiakban kizárólag franciául írjon számára.¹⁴⁵ Lajosnak a szemére hányja azt is, hogy levelei túl rövidek, mintha semmit sem csinálna. Ha nyolcnaponta megírná anyjának a részletes beszámolót, amit kér, nem szorulna rá ugyanazon udvariassági formások ismétlésére.¹⁴⁶ A francia nyelvű levélírásnak szentelt különös figyelem mellett a német levelek stílusát, sőt külalakját sem hagyta szó nélkül. 1713-as levelében azt írja fiának, hogy német levelei még nem elég jók.¹⁴⁷ 1714-es levelében pedig arról tudósítja

¹³⁷ HU-MNL-OL-P 1314-57270.

¹³⁸ A katalógusról a bencés Gabriel Bucelin (1599–1681) 1664-es háromkötetes *Historia universalis*ával azonosíthatjuk. [a katalógusban a 277. tétel]

¹³⁹ „...j'ay ordonne qu'on vous achete l'histoire Universelle en latin et tous les ouvrages des Ciceron...”

¹⁴⁰ „...je tacheray de vous envoyer les livres...”

¹⁴¹ „...pour les livres que vous m'avez de mandez je vous en envoyray par le messenger.” HU-MNL-OL-P 1314-57336.

¹⁴² „...employez ce temp la a lire avec utilité...” HU-MNL-OL-P 1314-57332.

¹⁴³ „...vos lettres sont assez bien escrite mais l'ortographe n'est pas encore correcte prenez y garde...” HU-MNL-OL-P 1314-57298.

¹⁴⁴ HU-MNL-OL-P 1314-57301.

¹⁴⁵ „...mais je vous advertit que vous ne vous perfectionnez nullement a escrire, que premierement vous ne m'ecrivez plus qu'en francois on ny le style ny l'orthographe ne vant guerre...”

¹⁴⁶ „...que vos lettres sont si courtes comme si vous n'aviez aucune matiere pour les remplir, quoy que cependant vous sçavez que je veux estre informé de toute, et si de huits jours en huits jours vous me faissez une relation exacte de ce que vous faite comme je vous j'ay ordonné vous n'auriez pas besoing de repeter les memes compliments et je verrais que vous faite plus de reflexions a mes instructions...”

¹⁴⁷ „...vos lettres allemandes ne sont pas encore bonnes...” HU-MNL-OL-P 1314-57330.

Lajost, hogy sem francia, sem német leveleinek stílusával nem elégedett, sőt német levelének külalakja sem tetszik.¹⁴⁸

Strattmann Eleonóra különleges figyelmet fordított arra is, hogy fiát felkészült mentorok segítsék. Erre a legjobb példát a latin nyelv tanulása kapcsán találjuk, ami főként az egyetemi tanulmányok miatt volt kulcsfontosságú. 1712. április 3-i levelében írja fiának, hogy rendszeresen gyakorolja a latin nyelvet oktatójával, Consbruch-al és számoljon be neki ismereteiről.¹⁴⁹ A latin nyelv mesterében Caspar Florentin von Consbruch (1655–1712) személyét tisztelhetjük,¹⁵⁰ aki a Habsburg monarchia politikai és adminisztratív köreinek kulcsfontosságú szereplője volt.¹⁵¹ Eleonóra apja, Theodor Althet Heinrich von Strattmann személyi titkára az 1670-as évektől, a nijmegeni béketárgyalásoktól (1678–79) már bizonyosan.¹⁵² 1684-től a birodalmi kancellária (*Reichskanzlei*) latin osztályának (*lateinische Expedition*)¹⁵³ titkára és fő munkaejeje. 1705-től udvari tanácsos és 1707-től előadóként (*geheimer Referendar*) a Titkos Konferencia (*Geheimer Konferenz*) állandó résztvevője. A szakirodalom Consbruch rátermettségét és megbízhatóságát hangsúlyozza, hiszen a kapcsolódó bécsi iratok alapján mintha Consbruch nélkül semmi sem történt volna ekkoriban.¹⁵⁴ I. Lipót legfontosabb titkára a császár rendkívül nehezen olvasható írását is képes volt kiolvasni, habár nem minden esetben.¹⁵⁵ Eleonóra 1712. május 4-i levele Consbruch különleges befolyására és megbecsülésére enged következtetni.¹⁵⁶ A levélben azt tanácsolja Lajosnak, hogy az érsek¹⁵⁷ helyett Consbruchnak ajánlja készítenő logikai dolgozatát (téziseit), egy jól megírt latin levél kíséretében.¹⁵⁸ Consbruchnak szóló hasznos szavakkal is ellátja Lajost – amelyek ha csak udvarias frázisok is – mutatják a mentor jelentőségét és megbecsültségét.¹⁵⁹ Consbruch a

¹⁴⁸ „...mais je ne puis m'enpecher de vous dire que ny le style de vos lettres Allemande ou François ny le Caractere sur toute en Allemand ne me plaisent pas trop...” HU-MNL-OL-P 1314-57342.

¹⁴⁹ „Exercivez de temps en temp en latin a monsieur de Consbruch et fait lui une relation de vos etudes et connoître...” HU-MNL-OL P-1314-57270.

¹⁵⁰ Az 1712. december 10-i keltezésű levél, amelyben Strattmann Eleonóra Consbruch utrechti haláláról ír, igazolja az azonosítást.

¹⁵¹ STUBER 2017, 207., OER 1987, 13., MAT'A-SIENELL 2004, 843.

¹⁵² STUBER 2017, 207.

¹⁵³ A *lateinische Expedition* a császárság itáliai hűbérbirtokainak ügyeivel foglalkozott. ARETIN 1997, 85–86.

¹⁵⁴ OER 1987, 13.

¹⁵⁵ MAT'A-SIENELL 2004, 843.

¹⁵⁶ HU-MNL-OL-P 1314-57301.

¹⁵⁷ Franz Anton von Harrach (1665–1727) volt a salzburgi érsek (1709–1727).

¹⁵⁸ „Je ne suis aussy pas contraire (si vous croyez vous en bien acquitter) que vous oppugné ces theses pour la logique, et comme ce n'est pas une oeuvre qui puisse estre dedie a M. L'Arceveque, il me semble que vous pourriez le faire a monsieur de Consbruch luy envoyant, avec une lettre latin bien escrite...”

¹⁵⁹ „...ou vous luy exprimeriez que puis que ses soins vous ont sauve la vie, que vous ne pouvez pas moins faire que de luy dedier vos premisses, que vous est persuadé que personne ne s'interesse tant a vostre avancement que luy, que vous suppliez de vous donner bon temoignage aupres de moy comme la personne qui avec tant de Justice avoit le plus de pouvoir sur mon esprit.”

Lajoshoz írt egyik levelében¹⁶⁰ éppen az ezen ajánlás kézhez vétele feletti örömről és hálájáról olvashatunk.¹⁶¹ Lajos testvére, Károly tanulmányairól csak elvétve találunk említést a levelezésben,¹⁶² a leginkább konkrét formában a latin nyelv kapcsán: Eleonóra Károly latin nyelvű leveleit kifogásolja.¹⁶³ A katonaként és udvari emberként is kiemelkedő pályafutást befutó Károlyt bizonyára nem sértené, ha életrajzából az utókor arról is értesülne, hogy nem volt jó latinista.

Eleonóra személyes kapcsolataiban is igyekezett iránymutatást adni Lajosnak. A levelekben gyakran előfordul egy bizonyos Longueval hercegnő,¹⁶⁴ aki különböző ügyekben segítette a Batthyány fiúkat.¹⁶⁵ Az 1712. június 17-i levél mutat rá leginkább szerepére.¹⁶⁶ Anyja kívánságára Lajosnak fel kell keresnie a hercegnőt, és miután kezet csókolt neki, és azt mondta, hogy anyjaként tekint rá, kérje, hogy mutassa be az érseknek.¹⁶⁷ Tanácsot is kell tőle kérnie, hogy eligazítsa a szokásokban, hogy milyen ruhát vegyen fel, és hogy milyen ajándékot kell adni a professzoroknak.¹⁶⁸ Lajos külön utasítást kap, hogy franciául a „*Madame*”, németül az „*Eure fürstliche Gnade*” megszólítással éljen.¹⁶⁹ A levélírás sajátos jelentőségét mutatja

¹⁶⁰ HU-MNL-OL-P 1314-69507.

¹⁶¹ „*Persuasissimus huc usque sui de propensione Illustrissimae Dominationis Vestrae in me affectu, at non putabam hunc eo exuberantia provectum esse, ut eandem ad offerendas mihi Theses suas cursus sui philosophici primitias sapere posset, cum honor iste et supra meam sortem et infra Illustrissimae Dominationis Vestrae dignitatem esses. Veruntamen quo luculentiore Ejusdem erga me amoris et benevolentiae accipio specimina, eo magis me talari lubens fateor, atque adeo facile dijudicabit ipsamet Illustrissima Dominatio Vestra, quantam ex indicio seu testificatione haec extraordinaria voluptatem coeperim. Aucta hac autem praecipue exinde est quod exercitatio ista literaria et diligentia quasi supererogatoria fidem mihi faciant, Illustrissimam Vestram Dominationem firma nunc valetudine frui, quam ut eidem benignissimique Deus diutissime salvam et inconcusam servet, intimis ab eo votis exopto.*”

¹⁶² Persze Strattmann Eleonóra Károly fia előmenetelét is figyelemmel kísérte, amiben ugyanakkor jellemző a Lajos közvetítésére való hagyatkozás. 1713. március 15-i levélben írja: „...*salvez vostre frere de ma part et dite luy qu'il me mande aussy combien il est avancé dans ses etudes...*” HU-MNL-OL-P 1314-57336.

¹⁶³ „...*et ceux de Charle en latin ne valent rien...*” HU-MNL-OL-P 1314-57330.

¹⁶⁴ A levegekben „*Princesse de Longueval*” néven említett nő kilétét egyelőre nem sikerült teljes bizonyossággal meghatározni. A válaszadást segíthetné, ha megtudnánk, hogy hercegnőről vagy hercegnőről van-e szó. A legvalószínűbb (az utóbbi eset érvényével), hogy a hercegnőt Marie-Philippine de Longueval de Buquoy (1671–1731 vagy 1738/39) személyével azonosíthatjuk. Első férje, Octavian Ladislaus graf von Waldstein (1646–1718) a Habsburg monarchia legfelső köreihez tartozott. Lányuk, Maria Anna Barbora von Waldstein (1693–1724) 1721-ben – első férjének halála után – Lajos testvérenek, Batthyány Károlynak lett a felesége. Marie-Philippine testvére, Marie Emmanuelle princesse de Longueval (1680–1728), aki Albrecht Maximilien Desfours (vagy des Fours) grófhhoz (1671–1732 Prága) ment nőül 1700-ban. Szóba jöhet még Maria Rosa von Harrach grófnő (1674–1742), aki 1700-ban lépett házasságra Charles-Emmanuel comte de Bucquoy, prince de Longuevallal (1674–1703). A kérdésben való eligazodásban nyújtott segítséget köszönöm Kalmár Jánosnak.

¹⁶⁵ Olykor azzal, hogy pénzt ad a fiúknak, vagy a tanároknak, olykor azzal, hogy híreket szállít Eleonóranak. Előbbire példa HU-MNL-OL-P 1314-57303; utóbbira HU-MNL-OL-P 1314-57302.

¹⁶⁶ HU-MNL-OL-P 1314-57299.

¹⁶⁷ „...*allez la trouver baisez luy les mains et dite luy que vous la regardez comme vostre mere, et la suppliez de vous corriger et instruire vous recommander aussy a la Protection de Monseigneur l'archeveque...*”

¹⁶⁸ „...*demandez aussy son conseil tant pour l'habit que vous devez faire faire que pour ce que vous devez donner au Professeur, et en toutes les occasions, qui se presenteront, dite luy que je vous ay entierement abandonné a ses bontés...*”

¹⁶⁹ „...*quand vous luy parler francois apellez la Madam et en Allemand Eure fürstliche Gnade...*”

Eleonóra egy másik, 1713-ban írt levele.¹⁷⁰ Ebben arra utasítja fiát, hogy írjon levelet az ő testvéreinek. Felajánlja, hogy majd ő ellátja a leveleket a megfelelő címmel, ha Lajos nem tudja azokat.¹⁷¹ Eleonórának a levélben említett testvérei: a breszlai nagyprépost Cornelius Ambros Strattmann (1666–1734), Anton Franz Strattmann (1674–1718) és Gerhard Wilhelm Strattmann (1664–1726).¹⁷² Eleonóra külön kiemeli, hogy Strattmann grófnőnek is levelet kell írni Düsseldorfba. Mégpedig gyakran, beszámolva fejlődéséről, bizonyítva, hogy méltó az általa tanúsított jóindulatra, hisz kár lenne, ha Strattmann grófnő unokaöccsei (lánytestvéreinek a fiai) – akiket Eleonóra a világ legbájosabbjaiként említ – kitörölnék Lajost az emlékezetükből.¹⁷³ A levélben említett Strattmann grófnő nagy valószínűséggel Lajos anyjának a sógornője, leánykori nevén Eleonore Therese von Schellart (1678–1739), aki Strattmann kancellár elsőszülött fia, Heinrich von Strattmann (1662–1707) özvegye volt. Fontos hangsúlyozni, hogy a két özvegy sógornő a korabeli beszámolókból rendszerint együtt kerül említésre Savoyai Eugén belső körének két legbizalmasabb tagjaként.¹⁷⁴ A két sógornő nemcsak barátnőként volt elválaszthatatlan: a bécsi hitbizományi ház kapcsán látni fogjuk, hogy kettejük névazonossága is megtévesztő lehetett, hisz mindkét nő Eleonóra és egyúttal Strattmann is volt (egyikük apja, másikuk férje révén).¹⁷⁵

Eleonóra leveleiből az is kitűnik, hogy Eleonóra milyen fontosságot tulajdonított a családi és nemzeti sajátosságoknak. Intelmeiben havi egy magyar nyelvű levél megírását is kérte Lajostól, hangsúlyozva, hogy ne felejtse el azt, hiszen maga is láthatta, mekkora szükség van ismeretére Magyarországon.¹⁷⁶ Már említettük, hogy magyar ifjút keresett fia mellé a nyelv gyakorlása céljából és úgy tűnik talált is ilyet, a levelezésben említett bizonyos Gábor személyében. Egy levélben arra utasítja Lajost, hogy ne bizalmaskodjon Gáborral, hanem kizárólag a magyar

¹⁷⁰ HU-MNL-OL-P 1314-57330.

¹⁷¹ „...j'ay adressé les lettres que vous m'avez envoyé mais je n'en ay point vu pour mes freres a qui pour tant vostre devoir vous oblige de faire des compliments ainsy que si vous ne leur avez point escrit, faite le d'abord, en remettant la date envoyez moy trois lettre l'une pour mon frere le prevost la seconde pour le C. Antoine et la troisieme pour C. Guillaume, elle peuvent estre francoise pourneue quelle soit bien escrite et si vous ne scavez point leurs titres je ly feray mettre icy, mais q' une autre fois je ne sois point obligé a vous faire souvenir de vostre devoir...”

¹⁷² BRAUBACH 1965, V, 538–539.

¹⁷³ „...a' veux esperer que vous vous en serez sonnenu a l'égard de la Comtesse de Stratman a Dusseldorf a qui surtout je vous recommande d'ecrire de temps en temp et des lettres qui luy fasse connoitre que vous avancez autant en esprit quen age, et que vous n'est point indigne des bontez quelle vous a temoigné, on dit que les fils de sa soeur sont les plus jolies garçons du monde et je voudrois fort qu'ils ne vous effacent point de son souvenir...”

¹⁷⁴ Persze a forrásokból egyöntetűen rajzolódik ki, hogy Batthyányné Strattmann Eleonóra állt a hadvezér szívéhez és eszéhez a legközelebb.

¹⁷⁵ Itt lehet említeni, hogy Batthyányné Strattmann Eleonóra sógornője, és apja második felesége között még teljesebb névazonosság állt fenn, hiszen mindkettejük leánykori neve Eleonore Therese von Schellard volt. Batthyányné Strattmann Eleonóra a kancellár első felesége, Marie Mechtilde von Mollard lánya volt.

¹⁷⁶ „...et une fois en hongrois, que je vous recommande fort de ne point oublier vous avez connu pendant que vous avez esté dans ce pays, le besoing que vous en avez...” HU-MNL-OL-P 1314-57294.

nyelv és írás tanulására szorítkozzon a vele való kapcsolatban.¹⁷⁷ A megszorítás nem véletlen, Gábor magaviselete problematikus lehetett, amint az világos az idézett részből.¹⁷⁸ Egy 1713-ban írt levelében¹⁷⁹ afeletti örömét fejezi ki, hogy fia Magyarország történelméről kér könyveket. Küldeni fog ilyeneket és kéri, hogy fia számoljon be számára, hogy ezekből melyeket fogja olvasni és mennyi időt tölt velük.¹⁸⁰ Ezek után arra figyelmezteti fiát, hogy pályafutása az idő megfelelő felhasználásától függ és ez teszi képessé arra, hogy apja nyomaiba lépjen.¹⁸¹ Eleonóra elhunyt férjének emlékét más leveleiben is Lajos emlékezetébe idézi. Intelmeinek kilencedik pontjában arról ír, hogy apja emléke mindig legyen a szemei előtt.¹⁸²

Batthyány Lajos valószínűleg jól tanult, hiszen a levelek alapján egyébiránt igencsak kritikus anyja is elégedett lehetett tanulmányi eredményeivel. 1712. június 17-i levelében ír arról, hogy örömmel látta azokat a dicséreteket, melyeket fia tézisei megvédéséért kapott.¹⁸³ Itt minden biztonnal arról a logikai dolgozatról van szó, amelyet a május 4-i levél említ.¹⁸⁴ Batthyány Lajos ünnepélyes baccalaureussá avatása 1712. július 6-án történt.¹⁸⁵ 1713. szeptember 16-i levelében írja fiának, hogy örömmel látta, hogy ő az első a magiszteri képzésen,¹⁸⁶ amelynek ünnepélyes lezárására 1713. augusztus 30-án került sor.¹⁸⁷ A Galgóczy Ferenc (1719–1798) a által elmondott halotti beszéd megfogalmazása alapján Batthyány „*a Törvények Tudományát Salisburgum névű városban olly dicséretesen folytatta s végezte*”.¹⁸⁸ Batthyány tanulmányairól Lajos latin nyelvű életrajza közöl még adatokat. Eszerint miután Salzburgban elvégezte a

¹⁷⁷ „...mais pour Gabor s'il continue a faire le metier qu'il a faite il faut absolument me l'envoyer et sur tout il faut que vous le teniez fort severement que le gouverneur le chatie bravement de' qu'il fera la moindere chose, le pere m'en a prié instament et je le trouve aussy en conscience, sur tout n'ayez aucune familiaritéz ensemble et n'apprenez de luy que la langue Hongroise a parlé et escrire...” HU-MNL-OL-P 1314-57335.

¹⁷⁸ Ugyanerre vonatkozóan az 1713. február 8-i levélben a következő olvasható: „...parlez donc fortement a Gabor et si vous voyez qu'il y a esperance qu'il rentre en son devoir repondez au pere...” HU-MNL OL P-1314-57334.

¹⁷⁹ HU-MNL-OL-P 1314-57334.

¹⁸⁰ „...je suis bien aise que vous desirez des livres pour vous instruire des histoires d'hongrie et je vous en enverray et mandez moy en suite ceux que vous lirez et quelle temps vous employez pour cela...”

¹⁸¹ „...et souvenez vous que tout le bonheur et etablissement de vostre vie depend de bien employer les moments a lheure qu'il est et de vous rendre capable de suivre les traces de vostre Pere dont je vous recommande la memoire et de prier pour moy qui suis tous jours vostre tres fidelle mere.”

¹⁸² „...vostre pere, dont la memoire vous doit tous jours estre presente devant les yeux...” HU-MNL-OL-P 1314-57294.

¹⁸³ „...j'ay vu avec une joye particulier les louanges que l'on vous donne davoit deffendu les theses...” HU-MNL-OL-P 1314-57299.

¹⁸⁴ HU-MNL-OL-P 1314-57301.

¹⁸⁵ UAS, bA 150, fol. 90r.

¹⁸⁶ „J'ay vu avec plaisir que vous est le premier dans le magisterien que vous avez pris, et vous recommande de bien profiter de cet année puisque vous avez negligé tant des choses ou vous deviez estre present icy, reparez les, en achevant si bien vos etudes que j'en ay de la Consolation...” HU-MNL-OL-P 1314-57335.

¹⁸⁷ UAS, bA 151, fol. 36r.

¹⁸⁸ MÓRICZ 2017/b, 21.

filozófiát, és Joseph Adam Ayblingernél (1664–1722)¹⁸⁹ a római jog bevezető tudásanyagának számító *Institutiones Imperiales* hallgatott, a *Digesta* (pandektisztika) és a *Jus Feudale* (hűbérjog) haladottabb jogi tanulmányait már Bécsben folytatta.¹⁹⁰ A császárvárosban készítette és védte meg disszertációját,¹⁹¹ melynek címe: *Harmoniae Juris Hungarici cum Jure Civili*. Batthyány tehát a cím alapján egy a magyar jognak a római joggal való hasonlóságait számba vevő művet készített.¹⁹² Opponensei őfelsége gyóntatóatyja, a jezsuita Vitus Georg Tönnemann (1659–1740),¹⁹³ Anton Josef von Öttl (1671–1723),¹⁹⁴ és Patachich Boldizsár voltak. Batthyány egyébként Patachich Boldizsárral – aki pedig, mint látni fogjuk, Lajos apjával, II. Ádámmal is szoros kapcsolatban állt – kancelláriai pályája kezdetén hivatali precedenciavítába keveredett.¹⁹⁵ Az életrajz a bécsi tanulmányokat 1713-ra teszi, miközben anyja levelei alapján Salzburgban tartózkodott és bizonyára a magiszteri képzés szeptemberi, ünnepélyes lezárásán is részt vett. 1714-ből Strattmann Eleonórának csak két fiához írt levelét ismerjük,¹⁹⁶ mindkettőt Bécsből, és bár címzés nélküliek, feltehetőleg ezeket is Salzburgba küldte.¹⁹⁷ A január 17-i levélben arról ír, hogy Schrattenbach bíboros¹⁹⁸ Rómába indult és Salzburgot is útba fogja ejteni. Az április 11-i levélben¹⁹⁹ abbéli reményét fejezi ki, hogy elég lesz a bíboros révén küldött pénz,²⁰⁰ továbbá Lajos tanulmányai befejezésének szükségességéről ír.²⁰¹ A további források hiányában nehéz összevetni az életrajzban közölt adatokat a halotti beszédek és a salzburgi éveket érintő levelek információival. Mindenesetre úgy tűnik, hogy Batthyány Lajos bécsi tanulmányait az életrajzban említett 1713-as évvel szemben az 1714. év második és az

¹⁸⁹ Az *Aichlinger* rontott névalakban szereplő Ayblinger személyének azonosítását Christoph Brandhubernek köszönhetem.

¹⁹⁰ Szabó Bélának köszönöm a jogi tanulmányokkal kapcsolatos felvilágosítást.

¹⁹¹ „...et inde se Salisburgum ad continuanda studia recepit, ubi in celeberrima Benedictorum Universitate ... Philosophiam absolvit, ibidemque graduatus institutiones imperiales professore clarissimo viro Aichlingro audivit, demum in Anno 1713. Viennae Professore Harprekil *Digesta quoque & Jus Feudale* absolvit, ac sub titulo *Harmoniae Juris Hungarici cum Jure Civili insignibus viris oppugnantibus, utpote Patre Confessario Suae Maiestatis Aulico Barone Balthasare de Patatics, & D. Consiliario Aulico Otl, positis thesibus propugnavit.*” OSZK Fol. Lat. 2575.

¹⁹² A megközelítésnek XVII. századi példáit is ismerjük. SZABÓ 2014.

¹⁹³ Fazekas Istvánnak köszönöm segítségét Tönnemann azonosításában.

¹⁹⁴ Kökényesi Zsoltnak köszönöm az Öttl azonosításában nyújtott segítségét.

¹⁹⁵ Az ügyben végül az uralkodó Batthyány javára döntött. WELLMANN 1941, 287–293.

¹⁹⁶ HU-MNL-OL-P 1314-57342, 57344.

¹⁹⁷ A január 17-i levélben arról ír, hogy Schrattenbach bíboros (1660–1738) Rómába indult és Salzburgot is útba fogja ejteni.

¹⁹⁸ Wolfgang Hannibal von Schrattenbach (1660–1738)

¹⁹⁹ HU-MNL-OL-P 1314-57342.

²⁰⁰ „...j’espère bien que enfin ses derniers 400 ft que je vous ay envoyé par le Cardinal de Schrottenbach auroit suffit...”

²⁰¹ „...il faut seulement que vous acheviez vos études...”

1715-ös év első felében folytatta, amivel az életrajz Batthyány Lajos európai útjáról szóló beszámolója is egybeváág.

IV. A nyugat-európai utazás

Az ismeret- és tapasztalatszerzés forrását nemcsak a könyvek és tanulmányok jelentették a Batthyány ifjak számára, hanem az utazások is. Batthyány Lajos első komolyabb úticélját Frankfurt jelentette, ahol a salzburgi tanulmányok megkezdése előtt VI. Károly német-római császárrá koronázásának (1711. december 22.) és az azt követő ünnepségek résztvevője volt.²⁰² Consbruch 1712. február 1-i levelében Hágából²⁰³ annak a reményének ad hangot,²⁰⁴ hogy Lajos épségben megérkezett Frankfurtból Salzburgba.²⁰⁵ Strattmann Eleonóra 1712. május 4-i levelében arról ír Lajosnak, hogy vissza kell szereznie a Frankfurtban elvesztegetett időt.²⁰⁶ Bár ennek az útnak Strattmann Eleonóra úgy tűnik kevésbé látta hasznát, az, hogy fia a tanulmányok végeztével a művelődés és tapasztalatszerzés céljából történő utazáson vegyen részt, a kezdetektől fogva a tervei között szerepelt. Ezt mutatja, hogy már 1710-ben a Lajos mellé tanulótársul szánt ifjú számára is fiával közös utazást helyezett kilátásba jó magaviselete esetén.²⁰⁸ Batthyány Lajos 1715–1716-os nyugat-európai útjáról életrajzából értesülünk. Eszerint a Német-Római Császárságon keresztül utazott Franciaországba. Több hónapot töltött Párizsban, majd Belgiumon és Hollandián keresztül folytatta útját.²⁰⁹ Strattmann Eleonórától csak fia párizsi tartózkodásához kapcsolódó leveleket találunk, azonban ezekből több érdekes részletet is megtudhatunk.

A koraújkor főúrai által tett, rendszerint a tanulmányok lezárultával tett utazásokat az osztrák-német szakirodalom nyomán a *Kavalierstour* néven ismerjük, de magyar változataként a *gavalléerkörút* szóval is hivatkozhatunk a fogalomra. Az efféle utazásnak rendszerint részét

²⁰² „Anno 1711. vero coronationi Divi Imperatoris Caroli Sexti interfuit” OSZK Fol. Lat. 2575. A frankfurti útra utaló levelek: HU-MNL-OL-P 1314-57298, HU-MNL-OL-P 1314-57301.

²⁰³ Consbruch minden bizonnyal az 1712. január 29-án Utrechtben megnyitott békekonferencia miatt utazott Hollandiába.

²⁰⁴ HU-MNL-OL-P 1314-69508.

²⁰⁵ „Je suis en peine de l'estat de vostre santé, et impatient d'apprendre le succès de vostre voyage. J'espere neantmoins que l'un et l'autre sera tel que je le souhaite et que par consequent ces lignes vous trouveront a Salzbourg tout a fait guery du mal qui vous a ici commodé a Francfort.”

²⁰⁶ „...vous n'oublierez rien pour conserver vostre santé, et pour recuperer le temp que vous avez perdu a Francfort...” HU-MNL-OL-P 1314-57301.

²⁰⁷ Egy másik 1712-es levelében szintén frankfurti útjára utal. „...me flattant que de vostre Costé vous aurez soing de ne point abuser de ma generosité, et que vous aurez satisfait a tout vos depenses a Francfort, et donne je que je vous ay ordonné a Bernhardt, et sortir d'une maniere de la maison de Monsieur de Consbruch qui il n'aye pas lieu de se repentir des bontez qu'il a eu pour vous...” Lajos tehát Frankfurtban Consbruch házában lakhatott. HU-MNL-OL-P 1314-57298.

²⁰⁸ „...er wird mit meinem Sohn die philosophie zu Salzburg studiren können, und wann er sich wohl halt, werde ich mit ihm reisen...” HU-MNL-OL-P 1314-57290.

²⁰⁹ „Anno demum 1715. alias provincias invisendi gratia [2] per Sacrum Romanum Imperium in Galliam profectus est, Parisiis per aliquos menses moram agens, ac per Belgium & Hollandiam revertens dum Amsterodami de imminente Bello Turcico nuncium accepisset, inde reliquum peregrinationis iter, quod sibi proposuerat, interrumpendo diu noctuque Viennam properavit...” OSZK Fol. Lat. 2575.

képezték az egyetemen, lovagi akadémiákon folytatott tanulmányok, azonban a fő cél nem a fokozatszerzés, hanem a korábbi tanulmányok kiegészítése volt, a későbbi karrierhez szükséges kompetenciák megszerzésével. A más nyelvű és kulturájú emberekkel való érintkezés, az idegen városokban való forgolódás, a bekapcsolódás a királyi vagy fejedelmi udvarok életébe, a korabeli politikai és kulturális élet nagyságainak felkeresése pótolhatatlan alkalmat jelentett a tapasztalatszerzésre és az alkalmazkodóképesség fejlesztésére. Az utazás együtt járt a földrajzi látványosságok, építészeti nevezetességek, műemlékek felkeresésével is. Batthyány Lajos *Kavaliertourjára* sajátos történelmi helyzetben került sor. Éppen véget ért az utazást alapvetően megnehezítő spanyol örökösödési háború, a Franciaország és a Habsburg monarchia közti viszony normalizálódott, Hollandia pedig – immár az osztrákká lett Dél-Németalföld szomszédságában – a Habsburgok bevett szövetségeseinek számít. Ezzel párhuzamban említhetjük, hogy a szakirodalom a cseh nemesség utazási szokásai kapcsán a XVIII. század első felében az úticélok fokozatos északra tolódását említi, valamint azt, hogy a Német-Római Birodalom területe, amelyen korábban a minél gyorsabb áthaladás volt a cél, maga is úticéllá vált.²¹⁰ A gavallérkörútak a XVIII. század első felében tervezettebbek, rövidebbek, mondhatni racionálisabbak voltak mint a megelőző században. A *gavallérkörút* magyar példáiról több forráskiadás is napvilágot látott. Batthyány Lajos nagyapja, Kristóf mellett,²¹¹ Nádasdy István (1653–1685),²¹² Széchenyi Zsigmond (1681–1738)²¹³ és Bethlen Mihály útjairól (1673–1706)²¹⁴ is olvashatunk. A legközelebbi párhuzamot Esterházy II. Pál Antalnak (1711–1762) az 1730-as évek első felében tett, Kalmár János által feldolgozott utazása jelenti.²¹⁵ A szakirodalom főként a XVII. századra irányul, másrészt a kiadott forrásokból is csak keveset tudunk meg arról, hogy konkrétan hogyan és milyen célkitűzésekkel történt az ilyen utazások során a könyvek gyűjtése és az új irodalmak megismerése.²¹⁶ Mindez Ugrý Bálintnak a témáról írt, nemrég megjelent disszertációjában is tükröződik, amelyben nem tematizálódik a *gavallérkörútak* kapcsán bennünket leginkább érdeklő tevékenység, nevezetesen az olvasás és a könyvek gyűjtése.²¹⁷

²¹⁰ CHODĚJOVSKÁ–HOJDA 2017, 91, 96–97.

²¹¹ SZELESTEI N. 1988.

²¹² TOMA 2005.

²¹³ ÖTVÖS 1988.

²¹⁴ JANKOVICS–KULCSÁR 1981.

²¹⁵ KALMÁR 2019.

²¹⁶ A legközelebb kapcsolódó sorokat a Széchenyi György (1656–1732) részéről fiának, Széchenyi Zsigmondnak szánt instrukció ötödik pontjában olvashatjuk: „*az Francia, es Olasz nyelvet (Magyarul, deákul, németül nem beszélvén) mind irnya, olvasnyi, meghis ertenyi, szollanyi megh tanullyad.*” ÖTVÖS 1988, 39.

²¹⁷ UGRY 2023.

A német utazó, Johann Basilius Küchelbecker által az 1730-as években megfogalmazott vélemény szerint a legkorszerűbb kívánalmaknak megfelelő magatartásformák és műveltség elsajátításához még mindig nem kínált elégséges helyszínt Bécs, hanem Párizsban való tartózkodás volt szükséges.²¹⁸ Arról, hogy Batthyány Lajos utazása miképpen függött össze a könyvek beszerzésével és olvasmányokkal, Strattmann Eleonórának éppen Párizsba írt leveleiben találunk információkat. 1716 január 26-i levelében²¹⁹ kifejti, hogy külföldön járva Lajos ne sajnálja a pénzt olyan dolgokra, amik szükségesek lehetnek az előmenetelére, köztük olyan könyvek vásárlására, amelyeket különben máshol nem tud beszerezni.²²⁰ Stabil és hasznos olvasottságra kell szert tennie, amiben Hohendorf – aki egy nagyon művelt ember – tud neki segíteni, ha látja, hogy jó ízlése van a könyvekhez, és jól alkalmazza a tanultakat.²²¹ Strattmann Eleonóra március 7-én kelt, Párizsba írt levelében nem csak amiatt bízza Lajost Hohendorf pártfogására, hogy előkelő és jó társaságokra leljen, hanem azért is, hogy jó könyveket válasszon magának.²²² A levelekben említett Georg Wilhelm von Hohendorf (ca. 1670–1719), Batthyány Lajos párizsi életének legfontosabb alakja, vendéglátója nem volt más, mint Savoyai Eugén bizalmasa, titkos diplomáciájának legfontosabb embere,²²³ és ami szempontunkból különösen is figyelemreméltó, fő ágense a nyugat-európai könyvbeszerzésben.²²⁴ A különleges életpályájú²²⁵ porosz férfi a spanyol örökösödési háború során került szoros kapcsolatba a hadvezérrel. 1706-ban fontos összekötői feladatot teljesített az itáliai fronton és 1707-ben hadsegédként volt Savoyai mellett.²²⁶ 1712-ben Hohendorf készítette elő Savoyai útját Angliába és főszerepet játszott a brit elittel való kapcsolattartásban.²²⁷ 1715 és 1716 során titkos megbízatáson működött Párizsban, abból a célból, hogy politikai együttműködést építsen ki a Bourbon udvarral.²²⁸ Strattmann Eleonóra

²¹⁸ KÖKÉNYESI 2021, 39–40.

²¹⁹ HU-MNL-OL-P 1314-57358.

²²⁰ „*Cependant estant dans les pays etrangers je ne pretend point que vous epargniez sur tout ce qui peut vous estre util a l’avenir comme pour apprendrez des exercices acheter des livres que l’on ne trouve point quand on veut la lecture estant un point...*” HU-MNL-OL-P 1314-57358.

²²¹ „*...que je vous recommande forte instamment mais une lecture bien solide et profitable que M. le Baron de Hohendorf qui est fort scavant aura la bonté de diriger s’il voit que vous y prenez gout...*” HU-MNL-OL-P 1314-57358.

²²² „*...je vous recommande de vous appliquer serieusement tant aux choix des bons livres qui aux exercices dans lesquelles vous vous pourrez perfectionner, et sur tout de vous mettre d’abord dans les grandes et bonnes Compagnies a quoy vous reuscirez aisement en suivant les advis des Baron de Hohendorf...*” HU-MNL-OL-P 1314-57359.

²²³ BRAUBACH 1965, II. 153.; BRAUBACH 1965, III. 123–128.; BRAUBACH 1965, IV. 240.

²²⁴ BRAUBACH 1965, III. 285–289.

²²⁵ A Poroszországból bizonyos vétségek miatt távozni kényszerülő Hohendorf például a velencei követ kíséretében hat évet is Konstantinápolyban tölthetett.

²²⁶ NDB 1972, 478–479; BRAUBACH 1965, II. 153.

²²⁷ NDB 1972, 478–479; BRAUBACH 1965, III. 123–128.; BRAUBACH 1965, IV. 240.

²²⁸ NDB 1972, 478–479; BRAUBACH 1965, III. 285–289.

1716. március 7-i levelében, miután gratulál fia 20. születésnapjához²²⁹ (mely március 17-ére esett), arról értesíti Lajost, hogy Hohendorf báró beajánlotta őt a Hercegnek, akit minden bizonnyal Savoyai Eugén személyével azonosíthatunk.²³⁰ Elrendeli tehát Lajosnak, hogy írjon egy levelet a Hercegnek, hogy kérje, a következő hadjáratban hadd vehessen részt az ő pártfogása alatt.²³¹ A levélnek – amelyről Lajosnak külön kell egyeztetni anyjával – tiszteletteljesnek, szellemesnek és rövidnek kell lennie.²³² Lajos Salzburgban tanulmányai mellett arra is felkészült, hogy kardot ragadjon. Eleonóra 1713-as levelében olvashatunk arról, hogy nem ellenzi a lovaglás és fegyverforgatás gyakorlásának folytatását.²³³ A török háború nemsokára ki is tört, az életrajz szerint Lajos már Amszterdamban tartózkodva értesült arról, hogy félbe kell szakítania útját és haza kell sietnie.²³⁴ Mind Csödy Pál halotti beszéde,²³⁵ mind életrajza kiemeli,²³⁶ hogy Savoyai Eugén alatt vett részt az egyaránt keresztény sikerrel záródó 1716. augusztus 5-i péterváradai csatában, valamint Belgrád 1717. nyarán vívott ostromában.

Hohendorftól csak egyetlen, ám annál érdekesebb levelet találunk a Batthyány-levéltár anyagában. A Párizsból, 1717. január 2-án az akkorra már a hadak útját is megjárt Lajoshoz írt levél bizalmas hangvételével a tapasztalt férfi és az ifjú arisztokrata közötti kapcsolat személyes jellegéről árulkodik. A levél elején a munka játssza a főszerepet: Hohendorf először Belgrád tervét²³⁷ és egy Magyarország térképet kér Batthyány Lajostól. Ezt a kérését azzal egészíti ki, hogy Lajossal közös „Hőse” – tehát minden bizonnyal Savoyai Eugén – a térképnek egy pontosabb, kézzel rajzolt változatával tudna szolgálni. Ezt követően arról ír, hogy nem felejtette

²²⁹ „...marcher continuellement ce sera a Paris ou je pourray juger si vostre esprit est aussy vieux que vostre personne qui ce matin et achevé la vingtieme anné dont j'ay deja lové le Seigneur et le prie de bon coeur de vous en faire vivre encore quatres fois autant a sa gloire, le service de vostre maistre, lutilité de vostre patrie, et l'honneur de vostre famille, vous assurant que vous voyant bien zelé dans cette carriere je moureray tous jours contente...”

²³⁰ „...comme le Baron de Hohendorf escrit au Prince tachez qu'il vous recommande a ses graces en disant du bien de vous...”

²³¹ „...et quand vous serez arrivvé queques jours a Paris esercivez vous mesme aux princes pour vous remercier des ces recommandations et le prier de permettre que vous puissiez esperer de faire Campagne sous sa protection sous laquelle vous pretendez uniquement faire toute vostre fortune...”

²³² „mais consulter sayve pour le style de la lettre qui doit estre dans des termes tres respectueux et spirituelle et fort courte...”

²³³ „...quand aux exercices si vous voulez continuer a monter a cheval et a faire des armes je ny suis point contraire...” HU-MNL-OL-P 1314-57335.

²³⁴ „...dum Amsterodami de imminente Bello Turcico nuncium accepisset, inde reliquum peregrinationis iter, quod sibi proposuerat, interrumpendo diu noctuque Viennam properavit,...” OSZK Fol. Lat. 2575.

²³⁵ MÓRICZ 2017/b, 21.

²³⁶ „...conflictui Petrovardiensi die 5. Aug. 1716. feliciter dato, ad latus Principis Eugenii a Sabaudia, qua voluntarius, sauciato equo, cui insedit, interfuit, quemadmodum & obsidioni Temesváriensi victricibus Suae Caesareo-Regiae Majestatis Armis 1716.” OSZK Fol. Lat. 2575.

²³⁷ A 1717. január 2-án kelt levél megírása idején Belgrád ostroma előtt álltunk, mely ugyanezen év nyarán zajlott le. A sikeres támadásban francia csapatok is részt vettek és XIV. Lajos két unokája is, Charolais grófja (1700–1760) és Dombes hercege (1700–1755).

el a Lajos által Öfelségének adott térképgyűjtemény kiegészítését, és így Lajos majd 26 új példánnyal fogja tudni gyarapítani a maga nemében különleges gyűjteményt.²³⁸ Úgy tűnik a térképek beszerzése Hohendorf tevékenységének fontos részét képezte. Braubach említi, hogy Hohendorf által ágense, Nicolas Lenglet Du Fresnoy (1674–1755) Louvois (1641–1691) által készíttetett térképek megszerzésével lett megbízva még a spanyol örökösödési háború idején, ami elfogatóparancshoz is vezetett.²³⁹ A levél ezt követően személyesebb húrokat pengető sorokkal folytatódik. Itt most csak annyiban térnénk ki ezekre, hogy érdekes Batthyány Lajos házasságtól való tartózkodását méltató szavakat olvasni annak fényében, hogy Lajos még ugyanabban az évben feleségül vette Kinsky Teréziát (a házassági szerződésnek Savoyai Eugén is tanúja volt). Az 1717-es év más szempontból is sorsfordító volt Batthyány Lajos életében: az életrajz megfogalmazása szerint ekkor cserélte a sagót a tógára,²⁴⁰ tehát hivatalnoki pályafutásba kezdett, mégpedig „szeretett anyjának buzdítására”, míg Károly a katonaságot választja.

²³⁸ „Oserois je bien vous prier, d’y ajouter un plan de Belgrade, et la nouvelle Carte d’Hongrie, quon a gravée depuis quelques temps a Viene. Peutetre notre Heros en aurat il quelqune plus exacte, et faite a la main, alors vous me fairies une faveur toute particuliere, de men procurer une Copie je ne vous refusera pas cette grace, car votre meritte particulier, et l’attachement que nous avons en commun pour luy, nous mets en droit de tout esperer, de sa justice, et de sa generosite. Je nay pas oublié les ordres que vous m’aves donné pour completer la collection des plans que vous aves donnes a SAS, car je scais que vous n’aimes pas faire les choses qui regardent la grandeur d’ame, a demy, jen ay encore ramassé 26, et avec cela SAS pourra se flatter d’avoir par votre Magnificence une collection unique et parfaite dans son Espece.”

²³⁹ Lenglet Du Fresnoy végül elkerülte az őrizetbevételt. BRAUBACH 1965, V.188.

²⁴⁰ „Anno 1717. ad efficaces Genitricis suae dilectissimae adhortationes a Sago ad Togam se convertit...” OSZK Fol. Lat. 2575.

IV.1. Georg Wilhelm von Hohendorf, a könyvgyűjtő

Mindenképp érdemes pillantást vetnünk a Batthyány Lajost Párizsban vendéglátó, és az anyai szándék szerint könyvek dolgában instruáló Hohendorf könyvtárára. Hohendorf jelentős 6700 könyvből és 250 kéziratból álló könyvtárat gyűjtött, melynek katalógusát halála után egy évvel, 1720-ban adták ki Hágában.²⁴¹ A katalógus szakrendileg erősen tagolt, ami a tartalmi elemzést igencsak megkönnyíti. A katalógus szakjai a három fő könyvméret, a folio, a quarto, és az octavo szerint vannak csoportosítva. Az egyes szakcsoportokon belül a tételek rendszerint a latin, a francia, az olasz és a német nyelvek sorrendjében szerepelnek (elvértve találhatók, spanyol, svéd, holland és angol nyelvű könyvek is). Úgy tűnik, hogy már a szakok egymáshoz való arányai, és a rajtuk levő könyvanyag is szemléletesen árulkodnak a gyűjtő érdeklődéséről.

A Hohendorf-könyvtár jellegzetességeinek bemutatását kezdjük a bizánci történelemmel foglalkozó könyvek szakjával. A *Corpus Historiae Byzantinae* nevű szakot csak a folio kötetek felsorolásánál találjuk.²⁴² Hohendorf Savoyai Eugén szolgálata előtt éveket töltött Konstantinápolyban és az, hogy a bizánci történelemnek külön szakcsoportban juthat hely azt mutatja, hogy személyes érintettség történelmi érdeklődésében is megnyilvánult. A folio méretű könyvek között a második legnagyobb csoportot a képzőművészeti tárgyú könyvek – *Architectura, Pictura et Sculptura* – szakja jelenti (112 tétel, 20 oldalnyi felsorolásban), ami szintén Hohendorf sajátos affinitását mutatja. Jelentős az ókori Görögország és Római Birodalom, a különböző európai országok és a világ történelmét bemutató szakok részesedése. Ezen a téren a legtöbb könyv a Franciaország történelmét bemutató szakon található (a folio kötetek közt például 120 tétel 21 oldalon felsorolva). Hangsúlyos az életrajzi irodalom – *Vitae et Elogia Illustrium Virorum* – jelenléte is.

Egy 1713-as francia ügynöki jelentés szerint, az ekkor először Párizsban járó Hohendorfort sokkal jobban leköti filozófiai érdeklődése, mint a katonai, politikai ügyekkel való foglalatosság, miközben ritka és értékes könyveket gyűjt.²⁴³ A szakirodalom a filozófiai érdeklődés mellett a könyvtár az erotikus és a klandesztinus irodalom számottevő voltát említi, ami megfelel az általunk végzett áttekintés tapasztalatainak.²⁴⁴ A *Philosophici et Mathematici*

²⁴¹ NDB 1972, 478–479.

²⁴² *Bibliotheca Hohendorfiana, ou Catalogue de la Bibliotheque de feu Monsieur George Guillaume Baron de Hohendorf, dans son vivant Colonel des Curassiers... de Sa Majesté Impériale & Catholique...& Commandant des Gardes à Chaval...(du) Prince Eugène de Savoye.* La Haye, Abraham de Hondt, 1720.

²⁴³ BRAUBACH 1965, V. 92–93.

²⁴⁴ ISRAEL 2001, 65–66.

könyvei valamennyi méretben a katalógus jelentős csoportját adják. A szakcsoportban természettudományos művek is szerepelnek, de főleg a szoros értelemben vett filozófiai művek adják a fő részt. Giordano Bruno, Gassendi, Démokritosz nevei említhetők, olyan szerzőkként, akik valamiképpen jellemzik az itt található irodalmat. A *Miscellanei* szak egy jellegzetes részét a szerelmi, erotikus tárgyú művek jelentik. Az octavo kötetek bemutatásának 201. oldalától több oldalon keresztül ilyen művek sorakoznak. A filozófiai érdeklődés és beállítódás a *Theologici* szak anyagát is áthatja. Hohendorf szemmel láthatóan bármiféle skrupulus nélkül gyűjtötte a legkülönbözőbb vallási, szellemi irányzatok könyveit, sőt, úgy tűnik kimondottan kereste a tiltott, vagy szélsőséges nézeteket tükröző köteteket. Katalógusában a legkülönbözőbb katolikus, református vagy evangélikus, anabaptista és szabadgondolkodó szerzők műveit találjuk. Jellemző példaként említhetjük Tommaso Campanella (1568–1639) *Atheismus triumphatus* című művét, amely az istentagadás ellen született, ugyanakkor érveik bemutatása miatt éppen az ateisták kedvelt kötete lett, vagy az 1713-as *Discourse of Free-thinking* című könyvet, melynek szerzője a deista Anthony Collins (1676–1729) volt. Sajátos jelentőséget tulajdoníthatunk a szakcsoport azon részének (az octavo méretűeknél, a 11. és 12. oldalánál), ahol a felsorolás a latin nyelvű tételekről úgy tér a francia nyelvűekre, hogy közben jezsuitaellenes, majd pápa- és egyházellenes művek sorát találjuk, aminek köszönhetően ezek gyakorlatilag egységes tematikai csoportként kaptak helyet a latin nyelvű címek végén és a francia nyelvű címek elején átívelően. Megtalálhatók janzenista szerzők is ugyanit, (Quesnel vagy Pascaltól a *Pensées* a 21. és 22. oldalon) azonban nem túlzottan hangsúlyos jelenléttel. A kritikai szemlélet, a satíra, a polémia, a viták iránti érdeklődés a vallásos irodalom sokszínű anyagában is tükröződik.

A szakirodalom a hugenotta származású Albert-Henri de Sallengre (1694–1723), a holland udvar jogásza, történész, filológus szavait is idézi, aki azonkívül, hogy elragadtatva dicséri Hohendorf könyvtárát és könyvgyűjtő affinitását, a szépirodalom iránti szenvedélyes szeretetéről beszél.²⁴⁵ Azt lehet mondani, hogy a katalógus vizsgálata ezt a kortárs értesülést is messzemenőig alátámasztja. Az egész katalógus legjelentősebb szakja a *Poetae*. A költészet kiemelkedő voltát legjobban az octavo méretű könyvek között elfoglalt hely mutatja. A költői művek felsorolása itt 45 oldalon keresztül tart és pontosan 600 tételnyi művet ölel fel. Összehasonlításképp ebben a méretben a kilenc történelmi tárgyú szak összesen tud felmutatni

²⁴⁵ „Ce Seigneur, qui aime passionnément les belles Lettres, dont il se fait un délassement utile et agréable, a formé non pas la plus nombreuse, mais j'ose dire, la plus magnifique et la mieux choisie Bibliotheque qu'on ait peut-estre jamais vu.” MULSOW 1996, 217.

534 tételt, míg például a jogi irodalom kimerül 15 műben. A szakon az antik görög-római, a kortárs francia, valamint az itáliai irodalom szerepel a legnagyobb hangsúllyal. Izgalmas kérdés, hogy Hohendorf milyen hatással volt Batthyány Lajos műveltségére és nézeteivel mennyiben befolyásolhatta felfogását. Hohendorf kapcsán érdemes Strattmann Eleonóra fiához írt intelmeinek hetedik pontját felidézni, hiszen az irodalomkedvelő párizsi vendéglátó – amint az már csak könyvtára alapján is elmondható – olyan személyiség volt, akinek erényeiből és hibáiból is bizonyára sokat lehetett tanulni.

IV.2. Savoyai Eugén könyvtára

Érdeemes egy rövid kitérőt tenni Savoyai Eugén könyvkulturájára is, mely sok közös vonást mutat Hohendorféval. Savoyai Eugénnek hatalmas gyűjteménye volt, 15000 könyvvel és 237 kézirattal.²⁴⁶ A kortárs kutatás a vallási heterogenizmust,²⁴⁷ a szabadgondolkodó és libertinus irodalom jelenlétét emeli ki. Hohendorf halála után könyvtárát maga Savoyai Eugén ajánlotta megvételre VI. Károlynak. Szintén összekötő kapcsot jelent a deista filozófus, John Toland (1670–1722) személye, aki 1712-ben megjelent *Cicero illustratus* című művét közösen ajánlotta Savoyainak és Hohendorfnak.²⁴⁸ Bizonyos, hogy a könyvek és az olvasás fontos szerepet játszott Savoyai életében. A rastatti béketárgyalások során (1714), francia riválisa és partnere megdöbbenve látta, hogy Savoyai ideje legnagyobb részét olvasással tölti.²⁴⁹ A nagy hadvezér olvasás iránti szeretete világlik ki abból a megnyilatkozásából, amit 1719-ben, az akkori udvari válság idején tett, mondván: ha vissza kellene vonulnia, akkor sem fog unatkozni élete végéig, mert van elég pénze és jó könyve.²⁵⁰

A katalógus több olyan szerző művét tartalmazza, akiknek személyes kapcsolatuk volt a generálissal. Első példaként említhető Savoyai Eugén udvari költője és könyvtárosa,²⁵¹ Jean-Baptiste Rousseau (1671–1741),²⁵² műveinek három kötete [1048]²⁵³. Az ilyen szerzők között találjuk Charles-Irénée Castel, Abbé de Saint-Pierre-t (1658–1743), az európai béke idealista szorgalmazóját, aki több alkalommal is levélben kereste meg Savoyait a tárgyban.²⁵⁴ A katalógus egy összeurópai igényű helyesírási könyvét tartalmazza [1071], valamint 1712-es főművét [624], amelyben az örök európai béke elérésének lehetséges útjairól értekezik, például nemzetközi politikai szervezetek létrehozásával. Jacques Basnage de Beauval (1653–1723) egy Hollandiában letelepedő hugenotta 1716–17-ben Boileau munkáinak új kiadását, Retz bíboros emlékiratait és egy általa írt zsidó történelemről szóló művet ajánlott Savoyainak.²⁵⁵ Mindhárom ajánlásnak megfelelő tételt találunk a katalóguson, például Basnage művének 1716-os kiadását 15 kötetben [303].²⁵⁶ Egy főként Christian Hoffmann von Hofmannswaldau

²⁴⁶ BRAUBACH 1965, V. 104, 106.

²⁴⁷ FEOLA 2014, 750–751.

²⁴⁸ FEOLA 2014, 783.

²⁴⁹ BRAUBACH 1965, V. 114.

²⁵⁰ BRAUBACH 1965, V. 114.

²⁵¹ FEOLA 2014, 768.

²⁵² BRAUBACH 1965, V. 173–182.

²⁵³ A keretes zárójelben levő számmal a továbbiakban Batthyány Lajos katalógusának a forráskiadásban szereplő, sorszámozott tételére utalunk.

²⁵⁴ BRAUBACH 1965, V. 184–187.

²⁵⁵ BRAUBACH 1965, V. 99.

²⁵⁶ Retz emlékiratai [627], Boileau műveinek 1716-os genfi kiadása [658].

(1616–1679) nevéhez köthető hétkötetes versgyűjtemény [989] felbukkanása itt azért említésre méltó, mert az tartalmazza a Hohendorf által Savoyai Eugénról írt verset. Antonio Muratori (1672–1750) [998, 1001] és Gilbert Burnet (1643–1715) [186] mellett Voltaire (1694–1778) [266] is a katalógus azon szerzői közé tartozik, akik személyes kapcsolatba kerültek Savoyaival.²⁵⁷ Mindenesetre az ilyen vékony fonálként végighúzódó sora mellett nem ismerünk olyan konkrétumot, melynek alapján bizonyos könyvek jelenléte mögött Savoyai Eugén személyes befolyását feltételezhetnénk.²⁵⁸

²⁵⁷ Muratori: BRAUBACH 1965, V. 101, 193.; Burnet: BRAUBACH 1965, V. 86.; Voltaire: BRAUBACH 1965, V. 180–182.

²⁵⁸ A Magyar Nemzeti Levéltár Batthyány missilisanyagában nyolc Savoyai Eugén által írt levelet ismerünk, ezek egyike sem tartalmaz különösebben érdekes információkat szempontunkból. HU-MNL-OL-P 1314-94807–94814.

V. Batthyány II. Ádám, mint a könyvtár gyűjtője?

Felmerülhet a kérdés, hogy mennyiben beszélhetünk Batthyány Lajos könyvtárának állományában az apjától, Batthyány II. Ádámtól örökölt könyvekről? Előre bocsáthatjuk, hogy a kérdés megválaszolása nagyon nehéz, sőt, szinte lehetetlen a források hiánya miatt: Batthyány Lajos apjához köthetően egyetlen könyvlista vagy bármilyen informatívabb könyvészeti dokumentum sem maradt fenn. Mindenesetre akadnak figyelemreméltó kiindulópontok. Strattmann Eleonóra egyik levelében²⁵⁹ azt ajánlja Lajos figyelmébe, hogy kövesse *gouverneur*-je buzdítását és mindenféle témáról értekezzen vele, továbbá reméli, hogy örömmel forgatja az újságokat.²⁶⁰ Ez utóbbi azért különösen fontos számára, mert – ahogy Bécsben arról gyakorta beszélt – az újságok olvasása képet ad mindarról, ami történik, és olyan ismeretekkel serkenti az elmét, amilyeneket maga a történelem sem képes megadni.²⁶¹ Minekután Eleonóra Lajos apját, II. Ádámot hozza fel példaként, aki mindenféle nyelvű újságokat hozatott magának, és nagy örömmel olvasta azokat, habár a neki írt levelekből is eleget tudott a világban folyó dolgokról.²⁶² Bizonyos tételek alapján tűnhet úgy, hogy apjának ez az irányultsága Batthyány Lajos katalógusán is tükröződik. A katalógus *Politici* szakján a *Mercure galant* folyóirat 160 kötetét találjuk, és a tétel leírása alapján éppen a II. Ádám életével egybeeső 1673 és 1700 közötti időszakból [645]. Strattmann Eleonórának az újságokkal kapcsolatos említése nem csak olvasmánytörténeti szempontból fontos, hanem azért is, mert különben Batthyány II. Ádám könyveiről, olvasmányairól rendkívül kevés információ áll rendelkezésre. A feltevést, miszerint a katalógusban Batthyány II. Ádámtól örökölt könyvek is helyet kaptak, erősítheti, hogy az általunk elemezett katalóguson – mint azt majd látni fogjuk – igen nagy számban találhatóak művek a XVII. század második feléből, az 1651 és 1700 között kiadott művek aránya a legnagyobb súlyú *Politici* szakon is megelőzi a XVIII. századi műveket. Ezen kívül még a *Manuscripta* két kéziratot tételét említhetjük, mint Batthyány II. Ádámhoz kapcsolódót [12, 70].

A Batthyány II. Ádám által bírt könyvek és a katalóguson szereplő könyvanyag közötti további konkrétumok híján érdemes egy kitérőt tenni Batthyány II. Ádámhoz műveltsége kapcsán.

²⁵⁹ HU-MNL-OL-P 1314-57327.

²⁶⁰ „...et vous recommande de bien suivre les exhortations de vostre gouverneur de raisonner avec luy sur toutes sortes des matieres et quand vous lirez les gazettes ce que je veux esperer que vous serez avec bien du plaisir...”

²⁶¹ „...puis que comme je vous l'ay dit bien souvent a Vienne cela donne une idée de tous ce qui a ce passe et onure l'esprit a des connoissances que l'histoire mesme ne scauroit donner...”

²⁶² „...vostre pere les faisoit venir en toutes les langues et prennoit plaisir a les lire quoy qu'il scavoit assez par ses lettres ce qui se passoit...”

Batthyány II. Ádámról tudjuk, hogy élete során foglalkozott irodalmi jellegű tevékenységgel és a hozzá köthető két mű kapcsán könyvekről is beszélhetünk. Batthyány II. Ádám főkapitányként fontos részt vállalt a visszafoglaló háborúk során. Éppen legnagyobb sikerei, Székesfehérvár 1688-as és Kanizsa 1690-es bevétele idején fogott hozzá egy hadtudományi mű megírásához. Ennek kézírata²⁶³ a Batthyány Levéltár memorábilái között maradt fenn,²⁶⁴ és a mű készültének és félbemaradásának idejéről is az irathoz fűzött megjegyzésből értesülünk.²⁶⁵ Eszerint a röviden *Mars Politicus*,²⁶⁶ vagy magyar címváltozata alapján az *Okos hadviselő* címen ismert mű²⁶⁷ megírását Batthyány II. Ádám haláláig tartó folytonos elfoglaltsága gátolta meg, aminek hitelt is adhatunk. A hadvezér nem jutott sokáig az írásban: néhány oldalnyi magyar nyelvű szöveg maradt fenn piszkozat formájában, áthúzásokkal, ismétlésekkel. Azt, hogy tényleg az említett időben foglalkozott a szöveggel, egy levél bizonyítja: Mihályfai Mihály körmendi tiszttartója 1688. május 11-i – tehát Kanizsa ostroma idején kelt – levelében²⁶⁸ ír a Batthyány II. Ádám által kért és neki küldött „*historicus*” könyvekről.²⁶⁹ A levélben Tacitus és Johannes Clüver (1593–1633) egy-egy meg nem nevezett művének, egy *Thesaurus Bellicus* című műnek és a *Vita Stephani Regis Poloniae*, tehát Krzysztof Warszewicki (1543–1603) a Báthori István lengyel életéről mondott halotti beszédének²⁷⁰ elküldéséről olvashatunk. A levél írója arról is beszámol, hogy Barclay művét hiába kereste, nem találta. Az itt említett szerzők és műveik közül Barclay és *Argenise* [199] szerepel Batthyány Lajos általunk elemzett katalógusán és természetesen Tacitus, azonban a levélben való említés túl általános ahhoz, hogy

²⁶³ Mikrofilmen kutatható a Magyar Országos Levéltárban: MOL 10872. 1290. X 80 P 1313. Memorabilia, 1673-1711 (Mf: tekercs)

²⁶⁴ IVÁNYI 1942, 2.

²⁶⁵ „*Manuscriptum E. ac I. D. D. Comitis Adami II de Batthyán succisivis expeditionum suarum bellicarum temporibus, post recuperatam a Turcis, Anno 1688. Albam Regalem, & A. 1690 Canisam inceptum, sed magis arduis usque in mortem usque continuis occupationibus suis impeditum.*”

²⁶⁶ „*Mars Politicus Seu Maxima ac observationes Politicae martiales ex variis famulorum ducem exemplis*”

²⁶⁷ „*Az okos hadviselő avagy Hadakozásnak külömbféle hires neves hadi vitézlők példáiból származot okos tudomány.*”

²⁶⁸ HU-MNL-OL-P 1314-2836.

²⁶⁹ A levél közlése: IVÁNYI 1983/b, 576.:

„*1688. május 11. Körmend. Mihályfai Mihály levele Batthyány (II.) Ádámnak*

Mint jó Kglmes Uramk Ngdk alázatossan Szolgalok, es I(ste)ntül mind(en) szerencsés jókat kívánok.

Az Ngd parancsolattya szerént küldöttem Historicus Könyueket, nevezet szerént: Thesaurus Bellicust, Cornelius Tacitust, Vitam Stephani Regis Poloniae et Libr(um) Joannis Cluveri; Az Barclaiust pedégh Rohonczival edgyütt mind az Házokb(an) s mind pedégh az Bibliothecáb(an) kerestük, de sehol föl ne(m) találtatott. Az Táborig Asztalnak, és Táborig székek(ne)k el készítését eleget szorgalmaztuk ugyan, de az itt lévő Tisler Illy hertelen el nem készethette, a szekekhez való szattyanbulis nagy fogyatkozás vagyon, itt pénzen sem találhatni, mihelen el készülhetnek, azonnal ha tovább nem lehetis Weszprimigh egy alkalmatossággal el küldöm Kenesej Ur(am) Házához, onnét gyakorta adatván alkalmatosság Feiévár alá el küldhetni.

Ezzel az Ngd Kglmes Gratiáiáb(an) alázatossan aiánlván magamat, kívánom éltesse I(ste)n Ngdt sokáigh jó egésséghe(b)en. Dat(um) Körmend Die IIMaj 1688. Ngdk alázatos Szolgáia . Mihályfai Mihály M(anu) p(ropria).” A levél további említései: KOLTAI 2002, 269.; KOVÁCS 2014, 78.

²⁷⁰ *Vita, res gestae, et obitus Stephani Regis Poloniae.* Basel, Leonhard Ostein, 1588. – GVK, VD16 W 1234

éppen a Batthyány II. Ádám által kért kötet nyomát feltételezzük a katalóguson.²⁷¹ Azt, hogy valóban írói szándék állt a kötetek kérése mögött, mutatja, hogy a levélben Batthyány II. Ádám asztal és székek iránti igényéről is olvashatunk.

Ami magát a kéziratot illeti, kiemelhetjük, hogy a szövegben nagy hangsúly helyeződik a régi rómaiak példájára. Kovács József László Livius hatására és felhasználására mutat rá.²⁷² Ezt kiegészíthetjük annyiban, hogy Batthyány II. Ádám Cicero *De Officiis* című munkájára²⁷³ és Dionüsziosz Halikarnasszeuszra²⁷⁴ is hivatkozik, továbbá az igazságos háborúról értekezve Szent Ágoston Bonifaciushoz írt levelét idézi. Batthyány II. Ádám a mű írásakor minden bizonnyal legfőképpen azt tartotta szem előtt, hogy a hadtudományi ismeretek és politikai bölcsesség mellett öntudatot és önbizalmat adjon magyar honfitársainak. Nem véletlenül írt magyar nyelven és nem véletlenül kért művet Báthori Istvánról, aki azon kívül, hogy a magyar hadi dicsőség egyik legnevezetesebb megtestesítője volt, nem mellesleg katolikusként, és a török ellen tervezett kereszties háború vezéréként²⁷⁵ is példaképül állhatott Batthyány II. Ádám előtt. A szövegben ezzel párhuzamban kiemelt helyen találjuk „Mátyás királyt”, akire mint a legkiválóbb magyar hadvezérre utal.²⁷⁶ Persze a magyar múltból nemcsak I. Mátyás dicső emlékét idézi fel. I. Ulászló király 1444-es várnai csatavesztését arra felhozott rossz példaként említi, hogy szerződést, esküt szegve nem szabad háborút indítani. Itt Bonfinire hivatkozik.²⁷⁷ A Batthyány II. Ádám által írt levelekben talált egyetlen könyvekre vonatkozó adat éppen egy Bonfini-kötet kérésére vonatkozik.²⁷⁸

A figyelemreméltó, de csonkán maradt kézirat mellett egy befejezett mű is fűződik Batthyány II. Ádám nevéhez. Ez egy politikai tervezet,²⁷⁹ melyet a szakirodalom Patachich Boldizsár műveként azonosított, és amelynek csak udvar előtti prezentálását köti Batthyány II. Ádámhoz,

²⁷¹ Persze a katalóguson szereplő mindhárom kiadás elég régi ahhoz, hogy akár tényleg meglehessen Batthyány II. Ádámnak is: [423] 1668-ból, [743] németül 1675-ből, [1127] 1676-ból.

²⁷² KOVÁCS 2014, 78.

²⁷³ Batthyány Lajos katalógusán az eredeti latin szöveg egy bizonyos antiqua editiója szerepel [488], továbbá 1691-es francia fordításban is megvolt [1043].

²⁷⁴ Nevezetes történeti műve a *Rhōmaikē archaiologia*.

²⁷⁵ Az ezirányú szándékot halála húzta keresztül.

²⁷⁶ „...nem alab valo Hadi dicséretet érdemel ezen hires régi romai Hadvezéröknél az mi édes ~~nemze~~ hazánkbul is nemzetünkben származott nagy hadi fejedelem Matthias Corvinus...”

²⁷⁷ „...elegendő képen Szemonk eleiben terjeszte Wladislaus királynak Varnanal valo szerencsetlen eseti melyről ugy ir az Bonfinius...”

²⁷⁸ HU-MNL-OL-P 1314-3509. „P.S. Az Bonfiniust, mivel azt [Belol/Bodokon?] nem találhattuk, tudósítson, kegyelmed, hol köllön lennyi.” Rohonc 1700. április 17. Palotay Sámuelnek.

²⁷⁹ Teljes címén: *Proiectum De noviter instituenda Reipublicae Hungaricae Administratione quantum Legibus Patriis minus disconveniret*. AT-OeStA/HHStA Ungarische Akten 199A/200. Fasc. 200 Konv. A. fol. 38-57. Másolata megtekinthető az MNL-OL mikrofilmtárában: MNL-OL X 10871. MF W739.

valamikor az 1700. és 1701. év táján, amikor már az országbírói tisztelet is betöltötte.²⁸⁰ Ugyanakkor Szeremley Györgytől, Batthyány Lajos titkárától ismerünk egy összegzést Batthyány II. Ádám életéről.²⁸¹ Maga Szeremley²⁸² egyrészt „*ex traditione*”, tehát hallomáson alapuló, másodkézből vett információkat említ a címben, másrészt a főúr haláláról egyértelműen úgy ír, mint aminek személyesen is részese volt.²⁸³ Szeremley valamivel korábban, életének bemutatása után ír a politikai tervezet, a *Projectum* készítéséről: „*Másik fő occupatioja volt, kivált a Károlyi Békesség²⁸⁴ után, projectum regulandi Regni Hungariae, akit egyedül minden több Magyar Columnák Projectumi közül approbált Leopoldus Császár.*” Szeremley szerint tehát II. Ádám tevékeny részese volt a szakirodalom által Patachich Boldizsár nevéhez kötött *Projectum* elkészítésében. Ezzel a beállítással áll összhangban a Batthyány Lajos katalógusán szereplő tétel is [MS.12], amely némiképp más címváltozattal, de egyértelműen megfeleltethető módon erre a tervezetre utal, mégpedig Batthyány Ádám II. névével.²⁸⁵ Könnyen elképzelhető, hogy Patachich Boldizsár és Batthyány II. Ádám közösen dolgoztak a *Projectumon*, amit megerősít Patachich Boldizsárnak egy a főúrhoz írt keltezés nélkül levele, melynek melléklete, úgy tűnik, a politikai tervezet fogalmazványának latin szövegét tartalmazza.²⁸⁶ Magában a tervezet szövegében nem találunk utalást, hivatkozást konkrét szerzőkre, mindössze egyetlen megjegyzés vonatkozik potenciális olvasmányokra: eszerint a politikai közösség igazgatása négy részből áll, politikaiból, közgazdaságiból, jogiból és katonáiból, amit nemcsak a politikai szerzők igazolnak, hanem maga a tapasztalat is.²⁸⁷

Összegzésül el lehet mondani, hogy már akkor rendkívüli nehézségekbe ütközünk, amikor Batthyány II. Ádám általános műveltségéről szeretnénk megállapításokat tenni, és ekképp különösen problematikus arra vonatkozóan feltételezésekbe bocsátkozni, hogy Batthyány Lajos könyvtárának egy része származhatott-e e apjától, és ha igen, melyik része. A jelek utalhatnak arra – és itt most érdemes említeni, az egyetlen konkrétumot, Strattmann Eleonóra azon

²⁸⁰ A tervezet bemutatása: DONÁTH 1968. Patachich és Batthyány szerepéről: KALMÁR–VARGA J. 2010, 44–47.

²⁸¹ Szeremley György: *Néhai M. Gr. Batthyáni Ádám úr jelesb dolgairól amit ex traditione is tudok* (kézirat: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. 452) Itt mellékesen megjegyezhetjük, hogy maga az irat léte is jellemző: a Batthyány család környezetében szükségesnek érezték, hogy összegezzék a fiatalon, vagy legalábbis ereje teljében (41 évesen) elhunyt családfő cselekedeteit. Elképzelhető, hogy ez a felidézés akár maga Batthyány Lajos sugalmazására is történhetett, aki apja halálakor mindössze 7 éves volt.

²⁸² 1703-tól ismerünk általa írt leveleket, tehát sok közvetlen emléke valóban nem lehetett Batthyány II. Ádámról.

²⁸³ „*Anno 1703. Majusban ott meg betegedett, onnénd betegen Bécsbe, onnénd hamar Rohoncra Groff Boldisárral valo osztályára, azután minyárt a savanyu vizi fürdőben ment, a ki Apostemáját praecocitálván, ugy elerötelenétette, alig vihettük föl Bécsben, a hol 26. Augusti meg holt.*”

²⁸⁴ A karlócai békét 1699. január 26-án írták alá.

²⁸⁵ *Batthyányi: Comitum Adami: de Regulanda Hungaria Projectum, Vol. I. in fol.*

²⁸⁶ HU-MNL-OL-P 1314-90397.

²⁸⁷ „*§. 4. Sed quia universalem Reipublicae administrationem quadripartitam esse ac in Politicam, Oeconomicam, Juridicam, et Militarem essentialiter divisam, tam Politices Scriptores, quam ipsa Experientia docerent ...*”

megjegyzését fiának, Batthyány Lajosnak, miszerint apja több nyelven járatott újságokat – hogy Batthyány II. Ádám tájékozott, széles látókörű ember volt, akár a politikai, történelmi és jogi olvasmányok terén is. Ugyanakkor a másik irányból is megközelíthetjük Strattmann Eleonóra szavait: az újságok és levelek olvasásának hangsúlyozása arra is utalhat, hogy II. Ádám nem igazán, vagy csak kevéssé foglalkozott könyvekkel. A kevés vonatkozó forrásban sem találtunk a katalóguson főszerepet játszó csoportok, így főként a francia irodalom gyűjtésére utaló nyomokat.

VI. A Strattmann-könyvtár

A könyvtár anyagának kialakulásában kézenfekvő feltételezni Strattmann Eleonóra és a tágabb Strattmann-rokonság valamilyen hatását. A Batthyány család Magyar Országos Levéltárban őrzött iratai között találjuk egy Strattmann-könyvtár katalógusát.²⁸⁸ A lajstromon 1246 kötet leírását találjuk 916 tételben. A könyvanyagot a rajta szereplő tételek alapján viszonylag egyértelműen tudjuk személyhez kötni. A katalóguson szinte pontosan 1707-ig kiadott köteteket találunk, és ez a megjelenési idő egybeesik Heinrich von Strattmann (1662–1707) életének idejével, aki Strattmann Eleonóra bátyja, és a neki írt levelek kapcsán már említett, és a hitbizomány kapcsán még említendő sógornő és nagynéni, Eleonore Therese Strattmann (született Schellard) férje volt. A Heinrich von Strattmann által írt jogi értekezést két tételnél is megtaláljuk a katalógus 10 és 11. oldalán és 20. oldalán: *Disputatio Juridica Canonico-civili-feudalis a Comite Henr: de Strattman, Pragae 1687*.²⁸⁹ Heinrich von Strattmann 1691-től Hollandiában volt diplomata és részt vett a riswijki béketárgyalásokon is (1697).²⁹⁰ A politikai, jogi, történelmi és retorikai irodalomban gazdag könyvanyag teljességgel párhuzamban áll a diplomáciai megbízatással. A katalógus 24. oldalán Heinrich apjától, a befolyásos kancellártól származó könyvet jelölő bejegyzést találunk: „*Ein in Holländischer Sprache geschriebenes Buch vom Grafen Hein: Theod: Strattman*”.²⁹¹ Ezen előfordulás kapcsán lehet azt a különben is kézenfekvő feltételezést tenni, hogy a katalóguson akár a Strattmann Eleonóra atyja által birtokolt könyvek is helyet kaphattak. A katalógus tételei között kései kiadási dátumával kirívónak számít egy 1733-ban megjelent mű: „*Componimento Poetico di Sua Altezza Serenissima il Principe Eugenio di Savoia, Vienna, 1733*”²⁹² (a 34. oldalról). Az összeírás szerves részét képező tétel (ráadásul az egyik állományrész 1. pontjaként) a keltezést segíti: tehát a Strattmann-könyvtár katalógusa valamikor 1733-ban, vagy nem sokkal az után készült.

A Strattmann-könyvtár mutat rokon vonásokat Batthyány Lajos katalógusán található könyvanyaggal, például ami a Franciaország történelmével és korai politikájával

²⁸⁸ *Conscriptio Librorum Bibliothecae Strattmannianae* címmel a MOL P. 1313. II. 17. 263. jelzetten.

²⁸⁹ *Disputatio juridica, canonico-civilis feudalis, cum impertinentibus historico-politico bellicis et moralibus... praeside ... Joanne Christophoro Schambogen... publicae ventilationi proposuit... Henricus Joannes Franciscus Sac: Rom: Imp: Comes de Stratman. Anno Ch. MDCLXXXVII. Mense Augusto, die [25. post meridiem], Vetero-Pragae, Typis Georgij Labaun, 1687. – ÖNB.*

²⁹⁰ BRAUBACH 1965, V. 150.

²⁹¹ Azt, hogy mi lehetett ez a Theodor Althet Heinrich Strattmann által írt holland nyelvű könyv, egyelőre nem sikerült megtalálni.

²⁹² ABRUZZINI, Pier Antonio de: *Componimento poetico chiamato l'Eugenio in Carpi, ovvero la vittoria di Carpi dopo' il glorioso passaggio dell' Alpi, ottenuta, da Sua Altezza Serenissima Il Principe Eugenio Di Savoia nell' anno 1701*. Vienna, per Cristoforo e Francesco Dietel, 1733. NK ČR.

kapcsolatos műveket illeti. Mindazonáltal az alaposabb számbavétel során kiderült, hogy pár tucatnyinál nagyobb nagyságrendű egyezésről nem beszélhetünk a két katalógus anyaga között. Azt, hogy pontos azonosításról beszélhessünk, az is megnehezíti, hogy a Strattmann-katalógus tételeinél rendszerint nem szerepel a kiadás helye és ami még fontosabb, ideje. Hogy Batthyány Lajos válogatott-e a Strattmann könyvtár anyagából, nem lehetséges megmondani, mindazonáltal a legfigyelemreméltóbb egyezést egy 1644-ben, Párizsban kiadott zsinattörténeti mű jelenti, amelyet a két katalógusban egyaránt 37-37 kötetével találunk.²⁹³ Az egyezések közül a Strattmann katalógusról évszám nélkül említhetjük Blaeu kétkötetes világtalaszát (a Strattmann katalógus 7. oldalán, a Batthyány katalógus 103. tétele), a Nicoles Gilles-féle Franciaország történetét (13. oldal) [191], Carpozov szász büntetőjogát (16) [790], Jacques Thou (1553–1617) történelmi művét három kötetben (17) [425], Bayle négykötetes *Dictionnaire*-jét (23) [508], Richelieu életének történetét (30) [273], Maimbourg három történelmi művét (51) [282, 284, 285], Jean Dumont négykötetes munkáját a rijswijki békéről (53) [625], az első triumvirátusról szóló történelmi művet (57) [272], La Rochefoucauld memoárját (58) [374], a jogász Vultejus egy művét (77) [917], és végezetül Baltasar Gracián *Udvari emberét* (78) [564]. Az egyezések száma egy 1246 kötetes és egy 2260 kötetes katalógus esetében tehát semmiképpen nem mondható számottevőnek. Általában el lehet mondani, hogy a Strattmann-katalógus fő tematikus területein (békeszerzések, diplomácia, nemzetközi jog, retorika és még a klasszikus irodalom területén is) pontosabban kivehetők és jobban köthetők a gyűjtők hivatásához az egykori irányultság és érdeklődés fókuszai. Példaként lehet említeni a Hollandiával kapcsolatos tételeket. A számos holland nyelvű cím mellett számos a protestáns teológiát bemutató – Hollandia alapvetően kálvinista ország – művet is találunk (pl. Heinrich Bullingertől a katalógus 26. és 47. oldalán, vagy Melanchtontól a 44. és 92. oldalon), vagy olyan műveket, mint a nevezetes Michiel de Ruyter (1607–1676) admirális életrajzát (5. oldal).²⁹⁴ Itt lehet említeni, hogy a Strattmann-könyvtár katalógusának „komoly” politikai, diplomáciai, anyagában teljesen kirívónak számít három tétel. Az egyik Boccaccio

²⁹³ A Batthyány-katalógus 26. tétele. A Strattmann-katalóguson a mű három részben szerepel (a 22, 27 és 33. oldalon 6, 14 és 17 kötetének említésével).

²⁹⁴ BRANDT, Geeraert; *La Vie De Michel de Ruiter Duc, Chevalier, Lieutenant Amiral Général de Hollande & de Oüest-Frise: Oü est comprise L'Histoire Maritime Des Provinces Unies, depuis l'An 1652. jusques à 1676, Traduite du Hollandois de Gerard Brandt. Et enrichie de figure.* Amsterdam, Pieter Blaeu, Joan Blaeu, Johannes Janssonius van Waesberge, Dirka Boom (Witwe), Joannes van Someren (Witwe), Rembertus Goethals, 1698. – GVK

Dekameronjának kétkötetes francia nyelvű kiadása,²⁹⁵ egy meglehetősen problémás tétel – *Aeneas Sylvius de Arte amandi, et Remedio Amoris*²⁹⁶ – és egy parfümökről szóló könyv.²⁹⁷

A katalógus végén egy különálló lapon egy a katalógus öt tételéről való feljegyzést találunk. A címek megjegyzés, bármiféle kontextus nélkül szerepelnek, az azonban biztos, hogy az ötből három mű kimondottan magyar vonatkozású: egy 1687-es, a magyar királyok és hercegek sorát bemutató könyv,²⁹⁸ Révay Péter második, 1659-ben kiadott munkája a Szent Koronáról,²⁹⁹ valamint Sigismundo Ferrari (1589–1647) magyarországi domonkos rendtörténete.³⁰⁰ Emellett Johann Böhme (Bohm, Bohemus) (ca. 1485–1535) nagyhatású, először 1520-ban megjelent etnográfiai művéről is el lehet mondani,³⁰¹ hogy szintén nem lehetett érdektelen a kiemelt szempontból, hiszen a műben számos más ország mellett Magyarország lakóiról és történelméről is olvashatott az érdeklődő. Egyértelműen kilóg a többi közül az *Architectura Militari* címmel szereplő tétel, amiről nem lehet megmondani, melyik műre vonatkozik. Viszont akár ez is kerülhetett magyar vonatkozása miatt kiemelésre, mert például Faludi Ferencnek pont volt ilyen című munkája (ami a másik négy művel szemben Batthyány Lajos katalógusán is éppen szerepel [929]). Máskülönben el lehet mondani, hogy a Strattmann-könyvtár összetételére jellemző (szemben például Batthyány Lajos könyvtárával), hogy az itt felsorolt négy-öt mű tényleg a katalógus összes magyar vonatkozású művét jelenti. A kiemelt művek kapcsán még egy észrevételt tehetünk. A magyar uralkodók sorát bemutató mű címléírása mellett a „*beym Secretario Wlasics*” megjegyzést találjuk (mind a katalógusban, mind a szóban forgó különálló lapon). Különösen a keresztnév említése híján nem tudjuk megmondani, ki volt ez a titkár. Azonban ismeretes, hogy Batthyány Károlynak volt egy Wlassics András nevű

²⁹⁵ A Dekameron kétkötetes francia változatát (a katalógus 53. oldaláról) 1697-es, amszterdami és 1702-es kölni kiadásban találjuk. GVK

²⁹⁶ A katalógus 40. oldalán. Ismerjük II. Piusz pápa, tehát Aeneas Sylvius Piccolomini (1405–1464) „*De remedio amoris*” címen kiadott levelét. MÁTÉ 2018, 48. A későbbi pápa szerelmes regényét „*Historia de duobus amantibus*” címen ismerjük. A tételben szereplő címeket Ovidius két műve viseli, és ebben a címösszetételben szereplő kiadások is az ő műveit jelölik. A címléírás kapcsán szóba jöhet még két, Piccolomini szerzőségéhez kötött párizsi ösnyomtatvány a „*De remedio amoris. De amore*” címmel (1490-ből: ISTC ip00741000 és 1494-ből: ISTC ip00742200). A probléma kapcsán nyújtott szíves segítségnyújtást köszönöm Máté Ágnesnek.

²⁹⁷ A katalógus 54. oldalán szereplő tétel – „*La Parfumeur Royal par le Sr Barbe*” – jó eséllyel azonosítható: BARBE, Simon: *Le Parfumeur Royal, Ou L'art De Parfumer avec les Fleurs & composer toutes sortes de Parfums, tant pour l'Odeur que pour le Goût: Divise' En Nef Traitez Sçavoir: Les Grands parfumez. Les Poudres de Violettes. Les Eaux de seneturs*. Paris, Simon Augustin Brunet, 1699. – GVK

²⁹⁸ SCHAD, Johann Adam Xavier: *Effigies ducum et regum Hungariae in applausum oblatae, dum Iosephus coronatus Hungariae rex laetatur*. Wien, 1687. – BSB

²⁹⁹ *De Monarchia et Sacra Corona Regni Hungariae Centuriae septem*. Frankfurt, Goetz, 1659.

³⁰⁰ *De Rebus Hungariae Provinciae Ordinis Praedicatorum, Partibus Quatuor, Et Octo Libris Distributi Commentarii*. Vienna Austriae, Formica, Matthäus, 1637. – GVK, VD17 12:114046B

³⁰¹ *Omnium gentium mores leges et ritus*. Augsburg, Sigmund Grimm, Marx Wirsung, 1520. – GVK

titkára.³⁰² Persze nem valószínű, hogy ő szerepelhet a feltehetőleg az 1730-as években leírt katalóguson, hiszen ő az 1750-es folytatott középiskolai tanulmányokat.³⁰³

³⁰² KÖKÉNYESI 2021, 259.

³⁰³ KÖKÉNYESI 2021, 251.

VII. A könyvtár nyomában

VII.1. A könyvtár helye

Batthyány Lajos könyvtárának katalógusa egy Bécsben található könyvtár leírását tartalmazza. Az erre vonatkozó elsődleges nyomot a katalógus három tétele [524, 658, 1084] mellett szereplő, 1745. március 7-i keltezésű, ceruzával írt széljegyzet jelenti, melyek szerint a jelzett kötetek „*Joannes Hackel*” révén Batthyány Lajos fiához, Batthyány Ádám Vencelhez kerültek. Johann Hackel a dokumentumok alapján Batthyány Lajos legfontosabb bécsi ügyintézője volt és gyakorlatilag valamennyi ügyben Bécsből járt el.³⁰⁴ Hackel több ízben küldött különböző tárgyakat a Batthyány-birtokokra; minden alkalommal Bécsből. A katalógus készültkor, 1743-ban a magyar kancelláriát vezető Batthyány Lajos életvitelszerűen Bécsben tartózkodott (a hivatalról való 1746-os lemondásáig). A bécsi lokalizációt a könyvanyagának egy, a monarchia fővárosában politizáló főúr tevékenységi köréhez való plasztikus kapcsolódása is alátámasztja.³⁰⁵

Bár magától értetődőnek gondolnánk, egyáltalán nem könnyű annak a kérdésnek a megválaszolása, hogy pontosan hol, melyik házban volt Batthyány Lajos bécsi könyvtára. A Batthyány család első bécsi ingatlana a kancellár apjához kötődik. Batthyány II. Ádám 1698-ban szerzett telket és mellette egy Schlegelhof nevű házat a Renngassén, a *Freyung* tér közvetlen közelében. Az itt 1699-ban megkezdett építkezés Batthyány II. Ádám halála után ért véget, 1706-ban.³⁰⁶ Az elkészült palotát³⁰⁷ Strattmann Eleonóra örökölte, aki 1740-ben Friedrich Karl von Schönborn bambergi és würzburgi püspöknek adta el azt. Az impozáns Batthyány-Schönborn palota tehát nem szolgálhatott a katalóguson szereplő könyvtár helyéül. A Batthyányok bécsi tartózkodásának valódi centrumát a vordere Schenkenstrasse (mai Bankgasse) jelentette. Abban, hogy a vordere Schenkenstrasse a Strattmann rokonság révén a Batthyány család központja lett, a főszerepet a Strattmann palota játszhatta, melyet Theodor Althet Heinrich Strattmann kancellár alakított ki. Ezt fiútestvérei, közülük utolsóként Gerhard Wilhelm Strattmann (1664–1726) halála után szintén Strattmann Eleonóra örökölte és adta el

³⁰⁴ Azon üzleti elszámolások és nyugták kivételével, melyeknél Pozsony szerepel a keltezés helyeként. HURSÁN 2019/a, 161.

³⁰⁵ HURSÁN 2019/a, 161–162.

³⁰⁶ KÖKÉNYESI 2021, 358–359.

³⁰⁷ A palota Johann Bernhard Fischer von Erlach (1656–1723) tervei alapján épült.

hamarosan, 1728-ban Leopold Windischgraetznek. A vordere Schenkenstrasse egyazon oldalán levő palota 1747-ben került a magyar udvari kancellária tulajdonába.

Batthyány Lajoshoz kötődően alapvetően két házról, házrészről beszélhetünk a mai Bankgassén. Az egyik a vordere Schenkenstrasse (mai Bankgasse) és a hintere Schenkenstrasse sarkán álló korábbi Frischenhauser-féle szabadház (a régi 57. szám alatt),³⁰⁸ mely a még Strattmann Eleonóra által szerzett háztömb része volt (a mai Bankgasse 2. szám alatt), és amelyet Lajos testvérétől anyjuk halála után 1742-ben egy csere keretében szerzett (így lett Károlyé a régi 58-as szám alatti ingatlan).³⁰⁹

A másik az ugyancsak a mai Bankgasseban levő hitbizományi ház (Bankgasse 8., régi házszáma a 48.). A Batthyány-hitbizomány 1883-as áttekintése szerint három részből tevődött össze: az Eleonore Strattmann-, a Batthyány Lajos-, és a Batthyány Károly-féle hitbizományból.³¹⁰ Az Eleonore Strattmann-féle hitbizomány létrejötte a dokumentum szerint Eleonore Therese von Strattmann 1739. március 24-én kelt és április 27-én kihirdetett végrendeletén (*codicillus*) alapul, melynek értelmében a mai Bankgasseban levő ház örökösül Batthyány Lajost és utódait nevezi meg.³¹¹ Gondolhatnánk, hogy az Eleonore Strattmann-féle hitbizomány³¹² alapítójának Batthyány Lajos anyjának, Batthyányné Strattmann Eleonórának kellett lennie, azonban nem ez a helyzet. A bécsi hitbizományrész alapítója valójában Eleonore Theresia von Strattmann, született Schellard, tehát Batthyányné Strattmann Eleonóra sógornője volt. Batthyány Lajos saját hitbizományának alapítását is jelentő, 1746. június 19-én kelt végrendeletében gyakorlatilag egyesítette a saját és a nagynénjétől örökölt hitbizományt.³¹³ Az alapító dokumentumban erről, a „*Comitissa Strattman*” által már hitbizománnyá tett bécsi házáról beszél.³¹⁴ Későbbi végrendeletének halála után 1767. január 29-én Bécsben készült másolata³¹⁵ – mely jelentős részében szóról-szóra idézi az 1746-os iratot – még inkább nyilvánvaló módon utal a bécsi hitbizományi ház eredetére, amikor a majorátus alapítójára hivatkozva a Schellard családnevét is megemlíti. Batthyány Lajos különben itt szükségesnek tartotta külön kijelenteni,

³⁰⁸ HARRER–LUCIENFELD 1957, 118–121.

³⁰⁹ KÖKÉNYESI 2021, 362–363.

³¹⁰ HU-MNL-OL-P 1313 166. kötet, *Inventur über das Eleonore Gräfin Strattmann'sche Fideicommiss*, 1–3.

³¹¹ HU-MNL-OL-P 1313 166. kötet, 4.

³¹² Amint az a dokumentumnak a szakirodalom által is hivatkozott címében szerepel: RÁKOSSY 2006, 181.

³¹³ HU-MNL-OL-A 57 (Magyar Kancelláriai Levéltár) 40. 134/a. 342–351.

³¹⁴ „*Tertio. Domus Viennensis aliunde jam ex dispositione, & respective substitutione pia memoriae Comitissae a Strattman, una cum omni Mobilium apparatu in Majoratum constituta.*” Uo. 343.

³¹⁵ HU-MNL-OL-P 1317-B-1.-102.

hogy nemcsak a már korábban hitbizománnyá tett házat, hanem annak minden ingóságát is, így a könyvtárat is hitbizománya részévé nyilvánítja.³¹⁶

Batthyány Lajos – aki 1733-tól volt a magyar kancellária feje – 1734-től a riemergassei (avagy römerstraßei) Esterházy házban lakott, mely szállást Savoyai Eugén ajánlásával sikerült megszereznie.³¹⁷ Úgy tűnik anyja halála után döntött úgy, hogy birtokba veszi a két Schenkenstrassei ingatlant, hisz 1742-ben és 1743-ben nagyszabású felújításba kezdett itt, amint azt mesteremberekkel kötött szerződések tömege tanúsítja.³¹⁸ Hogy ezek a dokumentumok pontosan melyik házra vonatkoznak, egyelőre nem sikerült megmondani. A szerződésekben a munkálatok helyszínéül rendszerint az egykori Strattmann, mostani Batthyány-ház kerül említésre.³¹⁹ Az iratokban a *vordere* és *hintere Schenkenstrasse* is gyakran említésre kerül, sokszor együtt is, akár mint a ház, vagy a ház egy részének lokalizációja. Mivel mindkét háznak volt mind *vordere*, mind *hintere schenkenstrassei* kapcsolódása, önmagában ezek említése alapján nem lehet azonosítani a munkálatok helyszínéül számító házat.

Mindenesetre valószínűbb, hogy a katalóguson szereplő könyvtárnak nem a hitbizományi ház,³²⁰ hanem az egykori Frischenhauser-féle szabadház adott helyet. Batthyány Lajos lakóhelye a Staatskalender 1746-es kiadásában szereplő leírása alapján – „*wohnt nächst dem schwarzen Thor, in seinem Haus*”³²¹ – a Frischenhauser-féle szabadház volt, mely a *vordere* és *hintere Schenkenstrasse* kereszteződésénél, a *schwarzer Torral*, vagyis a mai Bankgasse és Petrarcegasse találkozásánál levő 35. számú házzal szemben helyezkedett el.³²² Ha feltevésünk igaz, Batthyány Lajosnak két bécsi könyvtára is lehetett: az egyik az általunk elemzett katalóguson szereplő könyvtár az imént említett sarokházban, és egy másik gyűjtemény a

³¹⁶ A dokumentum 12. és 13. oldalán: „... *cuncta Bona et pecunia in Majoratum convertenda venient. Et cum non modo Domum Viennensem Strattmannan, per defunctam Comtesam Strattman natam Comitissa a Schellard jam aliunde pro descenditibus meis per modum Majoratus constitutum, sed insuper omnia quoque mobilia eo spectantia, uti sunt statua, imagines Picturae, Tapetes, Peristomata, aliaque Domus ornamenta, sub conditionibus in Testamento Strattmannano expressis, nec non Bibliothecam, duos item Centenarios Massa argenti puri actu exstantis...*”

³¹⁷ KÖKÉNYESI 2021, 335.

³¹⁸ A HU-MNL-OL-P 1335. 1. dobozában több, mint száz oldalnyi, különböző mesteremberekkel kötött szerződés olvasható.

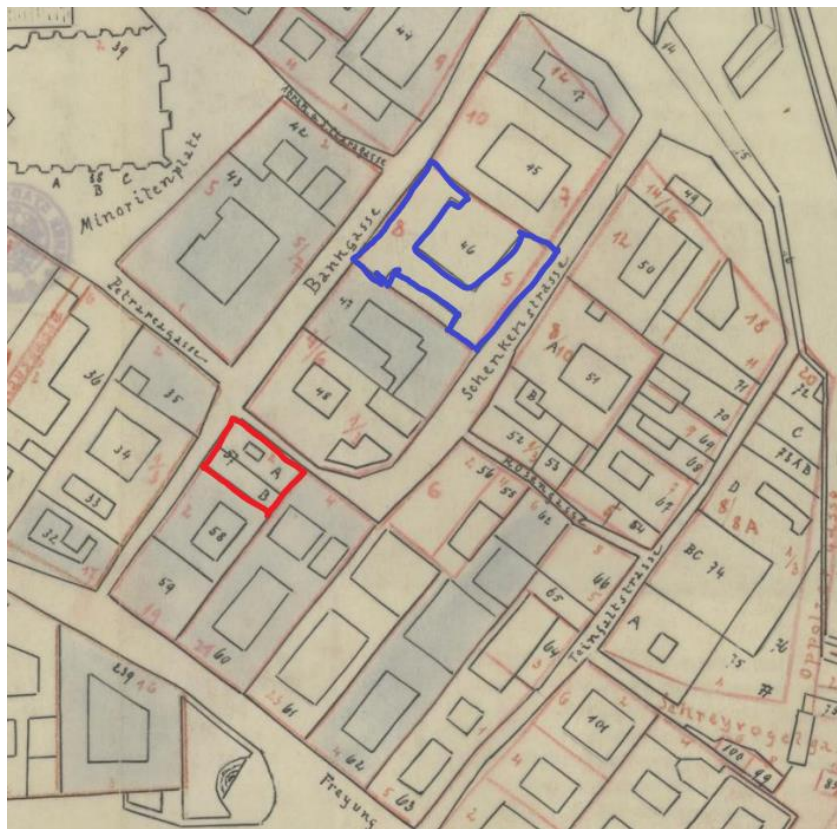
³¹⁹ „*graf Strattmanische aber anjetzo Batthyianische Haus*”

³²⁰ A hitbizományi háznak ismerjük Batthyány Lajos halála után készült, 1766. január 23-i inventáriumát. Itt szerepel egy könyvtárhelyiség tárgyainak felsorolása. Pusztán a könyvszekrények száma alapján nem tudunk következtetni a arra, hogy milyen könyvtár kaphatott itt helyet. Az inventárium jelzete: HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-9.-2.-1

³²¹ STAATSKALENDER 1746, 152.

³²² A *schwarzer Tor*, vagyis Fekete-Kapu a mai Bankgasse és Petrarcegasse kereszteződésénél levő 35. számú házat jelölte, amely éppen Batthyány Lajos 57. szám alatti sarokházával szemben helyezkedett el. HARRER–LUCIENFELD 1957, 116. Térképen is jól látható a két ház viszonya. HARRER–LUCIENFELD 1957, 1.

hitbizományi házban (amelyről a végrendelet is szót ejt). További kérdést jelent, hogy milyen kötetekből tevődött össze a hitbizományi házban levő könyvtár.

A Batthyány-házak elhelyezkedése. Pirossal jelölve Batthyány Lajos egykori sarokháza, késsel a hitbizományi ház. A térkép forrása: HARRER-LUCIENFELD 1957, 1.

VII.2. A kötetek nyomában

VII.2.1. Autopszia az MTA Könyvtárában

A kutatás kezdetén az 1838-ban adományozott Batthyány könyvtárak átvételében eljáró Toldy Ferenc beszámolója alapján³²³ egyértelműnek vettük, hogy a rohonci könyvanyag egy részét a Batthyány Lajos egykori könyvtárából és annak egyetlen ismert, általunk elemzett 1743-as katalógusáról való kötetek képezték. A katalógus elemzéséhez és az MTA Könyvtárban található Batthyány-könyvanyag autopsziájához is ebből a feltevésből kiindulva kezdtünk hozzá. A MTA Könyvtár kéziratárában és törökbálinti raktárában levő könyvanyag tüzetes áttekintése során azonban arra derült fény, hogy a könyvtár állományában, azon belül is a Batthyány-könyvadományokhoz kapcsolható anyagban gyakorlatilag nem meghatározható a Batthyány Lajos könyvtárából való kötetek csoportja. A könyvtár több tízezer átnézett kötetében nem találtunk olyan jelet, amely akár Batthyány Lajos possessor voltára, akár a katalógushoz való tartozásra utalna. Kivételesnek számít Pierre Bayle művének négy kötete, melynek az MTA Könyvtárban levő példányaiban³²⁴ ugyanazt a 4–7. számjelzetet találjuk, ami a katalógusban is a mű említésénél³²⁵ szerepel. Ugyanakkor a könyvtári példányban az egykori jelzetnek az ezen számokhoz tartozó (és a katalógushoz való kapcsolódást esetlegesen megerősítő) része csak hozzávetőlegesen azonosítható, mivel a szóban forgó számok előtt éppen a papírt eltakaró könyvtári címke található.³²⁶ Könyvekből Batthyány Lajosnak egyetlen possessor bejegyzését sem ismerjük (ahogyan fiától, Batthyány Józseftől sincs egyetlen sem az Akadémiai Könyvtár Batthyány-adományokból származó kötetekben)³²⁷ és bár van tudomásunk ex libriséről, ezt sem könyvben, hanem a Magyar Országos Levéltárban található nádori iratokban találjuk.³²⁸ Toldy csak néhány művet nevez konkrétan meg a rohonci adomány anyagából, ezek mind kéziratok. Közülük sem Sigismund Joachim von Trauttmansdorff (1636–

³²³ TOLDY, 1846, 88.; MTAK Kézirattár. RAL 61/1839.

³²⁴ *Dictionnaire Historique et Critique par Mr. Pierre Bayle. Quatrieme Edition, Revue, Corrigée, et Augmentée. Avec la Vie de L'Auteur, Par Mr. Des Maizeaux. Tome Premier. A — B.* Amsterdam, chez P. Brunel, R. & J. Wetstein et G. Smith, H. Waesberge, P. Humbert, F. Honoré, Z. Chatelain, P. Mortier; Leide, chez Samuel Luchtmans, 1730. MTAK Törtlm.F.76/1–4.

³²⁵ 508. *Dictionnaire historique et critique p(ar). Mr. Pierre de Bayle, Amst. 1730. Vol. IV. in fol. I. I. A. 4–7.*

³²⁶ Az egykori tintalenymat alapján a jelzet A-val kezdődött és valamilyen I. jel is része volt annak (a katalógusban az A nem a kezdő, hanem harmadik része a jelzetnek). Azt, hogy a kötet jelzete összesen három vagy a katalógusban szereplő I. I. A. 4–7. jelzettel egyezően négy karakterből állt, nem lehet bizonyosan megmondani.

³²⁷ Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár állományában sem található Batthyány Józseftől possessor bejegyzés. Mindössze néhány kötetben található, kései Batthyány Józsefhez köthető ex libris.

³²⁸ KULCSÁR 2017, 60, 66. Batthyány Lajos nádori hivatalviselésére utaló ex librisének Kulcsár Krisztina által idézett előfordulása: Batthyány Lajos ex librise az általa másolatott perkivonatok egyik kötetéből. Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Bírósági levéltárak, Kúriai Levéltár, Királyi Kúria, Decisiones curiales (O 39), 1. kötet.

1706) hadvezér XVII. század végi naplóját,³²⁹ sem Forgách Ferenc (1530–1577) *Commentarii*-ját, sem Kézai Simon műve, a *Chronicon* (vagy *Gesta Hunnorum et Hungarorum*) egyik kéziratos másolatát sem találjuk Batthyány Lajos katalógusában.³³⁰ Toldy beszámolójában a legegységértelműbb Batthyány Lajosra való utalást visszaemlékezésében teszi: „*A kéziratok között találtunk... számos kiadatlan országgyűlési s bizottmányi naplókat, egykor Batthyány nádor tulajdonait, s így más példányok felett hiteleseket.*”³³¹ Batthyány Lajos katalógusának kéziratai alapján több, ebbe a leírásba eső tétel is szerepel. Ugyanakkor az MTA Könyvtárában a katalógussal megfeleltethető kéziratok közül sem az 1723-as,³³² sem az 1729-es évre³³³ vonatkozó országgyűlési iratok sem jeleznek konkrét utalást akár a katalógushoz, akár a Batthyány Lajos személyéhez való tartozásra. Itt lehet említeni, hogy a kispéri könyvtár 1813-as katalógusában is találunk országgyűlési iratokat,³³⁴ ezek azonban a katalógusban nem említett 1681-es, 1741-es és 1764–65-ös országgyűlésekre vonatkoznak.³³⁵ Elképzelhető tehát, hogy Toldy ezeket a kéziratos köteteket kötötte Batthyány Lajos személyéhez. Ezek mellett Toldy még a rohonci kódexet és „*s némely német és deák középkori codexeket*” említi, és ilyenek nyomára sem akadunk Batthyány Lajos katalógusával összefüggésben.

Toldy ezen kívül még a rohonci könyvanyag két sajátosságát köti Batthyány Lajos személyéhez. Az egyik, amiről a Tudós Társaságnak írt 1839-es beszámolójában olvashatunk, hogy a régi nagy munkák folio és negyedréten az ő idejéből valók.³³⁶ A másik (erről megint az 1844-es visszaemlékezésében beszél), hogy a jogtudományi munkákat főleg ő szerezte.³³⁷

³²⁹ Az MTA Könyvtárában megtalálható a Tört. napló 4-rét 13. jelzetten.

³³⁰ Továbbá bizonyos, hogy ez az utóbbi két kéziratos kötetet leljük fel a kispéri könyvtár latin nyelvű köteteket számba vevő 1813-as katalógusában. Forgáchnak a Toldy által megnevezett művét a kézirattárban [MTAK Kézirat, 2-r. 137. lev.] a kispéri könyvtár címkéjének helyével leljük. 1817–18-ban mindkét kéziratos kötetet a kispéri könyvtárból szállították át Rohoncra, és végül így kerültek onnan az MTA Könyvtárába. HURSÁN 2022, 424, 428. A kispéri könyvtár kéziratai alapvetően nem mutatnak kapcsolódást az általunk elemzett katalógussal.

³³¹ TOLDY 1846, 88.

³³² *Acta Diaetae 1722–1723*. MTA Kézirattár, Jogtan Orszgy. 2-rét 83; *Diaetalia 1721, 1722, 1723*. MTA KIK Kézirattár, Jogtan Orszgy. 2-rét 87.

³³³ *Acta Diaetalia 1729*. MTA KIK Kézirattár, Jogtan Orszgy. 2-rét 84.

³³⁴ MTAK Kézirattár, 2-rét 2. XIV. Bibliothecae Majoris Libri latini.

³³⁵ Az 1764-65-ös országgyűléshez kapcsolódó, jelenleg csak mikrofilmen található kéziratos kötet (*Inclyti Regni Hungariae Partiumque eidem adnexarum anno 1764/65 Posonyi Celebratorum Comitiorum Acta publica cum diario*. MTAK Kézirattára, Díszművek 274; A 19/V) látszik is a kispéri könyvtárhoz köthető címke nyoma (a hivatkozott kispéri katalógus első tétele volt). Kérdés, hogy Toldy részéről mennyiben volt csak feltételezés, amikor a Batthyány könyvanyagban levő országgyűlési kéziratos köteteket Batthyány Lajos személyéhez kapcsolta. Ha valóban voltak ilyen Batthyány Lajos személyéhez kapcsolódó országgyűlési iratok és ezeket lehet azonosítani, akkor azok az MTAK Könyvtárban végzett kutatás alapján minden bizonnyal elkerültek az MTA Könyvtárból, azonban egy ilyen tranzakciónak – akár az Országos Levéltárba – egyelőre nem találtuk nyomát.

³³⁶ „*a mennyiben nyomába akadhattam eredetének, gr. Batthyány Lajos nádor kezdé azt szerezni ez előtt egy századdal; s a régi nagy munkák folio és negyedréten többnyire ez időből vannak.*” A Tudós Társaságnak 1839. május 20-án írt jelentésében. MTAK Kézirattár RAL 61/1839.

³³⁷ Már ha szavait úgy értelmezzük, hogy csak a jogtudományi művek esetén beszél a nádor gyűjtéséről, és nem az előtte említett szakok esetében is: „[A rohonci könyvtár] *Szakkjai a hittudomány, philosophia és nevelés,*

Ehhez képest a Batthyány-könyvadományhoz köthetően az MTA Könyvtárba került folio vagy quarto kötetek száma nem képez számottevő nagyságrendet. A régi szakrendben elhelyezett kötetek között öt ilyen, a katalógusban is szereplő művet találni (ebből egy Batthyány Tódor, a nádor fiának tulajdona volt, egy pedig az alapvetően a kisbéri könyvtárhoz köthető címke helyét hordozza.)³³⁸ Emellett pedig a jogtudomány szak valóban nagy számot kitevő, egyértelműen Batthyány Tódorhoz és a rohonci könyvadományhoz köthető octavo méretű kötetei közül egyetlen egy sem köthető a katalógushoz.

Végezetül említsük meg, hogy a korábbi possessorok alapján az Akadémiai Könyvtár Batthyány-állományában több olyan csoport is elkülöníthető, amelyeknél akár a Batthyány Lajos könyvtárával való kapcsolatra is gondolhatnánk. A Batthyány Tódor (és a rohonci könyvadomány) könyvei közül ilyenek az egykor a Dombay családtagok,³³⁹ és elsősorban a Dombay József Godfréd által bírt,³⁴⁰ az Abensperg-Traun család ex-librisével jelölt kötetek, valamint a Windhag könyvtár kötetei;³⁴¹ az egykori kisbéri könyvtárból pedig a Szluha Ferenc (1669–1729) és Szluha György (1716–1774)³⁴² tulajdonát képező példányok,³⁴³ valamint a Skerlecz család, azon belül is feltehetőleg Skerlecz Ferenc (1731–1802) könyvei. Azonban ezen könyvcsoportok egyikében sem találtunk olyan kötetet, amelyet megfeleltethetnénk a Batthyány Lajos könyvtárának katalógusán levő tételekkel.

VII.2.2. Toldy beszámolói – a forráskritika tanulságai

A katalógus könyveinek az MTA Könyvtárában való feltételezett jelenlétéről elmondható tehát, hogy az itt levő könyvanyag szemrevételezésének tapasztalata egyáltalán nem felelt meg a várakozásoknak. Ezzel egybevágó, érdekes észrevételeket tehetünk, ha szóról szóra megvizsgáljuk Toldy szavait arról, ahogy a rohonci könyvadomány egy részét Batthyány Lajosnak tulajdonítja. A Tudós Társaságnak írt 1839-es beszámolójában az „*amennyiben*

mathematicai és hadi tudományok, bővebb a törvénytudomány, legnagyobb részt még a nádor szerzeménye, s így főleg csak irodalom-történeti tekintetben érdekes...” TOLDY, 1846. 88.

³³⁸ Batthyány Tódor tulajdonában volt: MTAK Jogtud.F.118 [903. tétel a katalógusban]; a kisbéri könyvanyaghoz köthető címkével: MTAK Jogtud.F.71 [865] A további három ilyen mű: MTAK Jogtud.F.38 [790]; MTAK Jogtud.F.86 [856]; MTAK Jogt.Qu.52 [910]. A kisbéri könyvtár anyagának bemutatása: HURSÁN 2022.

³³⁹ A Dombay családtagok közül többen is a Magyar Udvari Kancellária munkatársai voltak.

³⁴⁰ Dombay József Godfréd már nem Batthyány Lajos alatt szolgált, viszont a lemondott kancellár fia, Batthyány Tódor munkatársa lehetett. Kancelláriai pályafutásáról 1723-tól 1769-es haláláig rendelkezünk adatokkal. Az információk közrebocsátását köszönöm Fazekas Istvánnak.

³⁴¹ A XVII. századi eredetű, elsősorban Joachim Enzmilner von Windhag (1600–1678) nevéhez fűződő Windhag könyvtár duplumjait az 1780–1790-es években árverezték el nagy számban. Viskolcz 2016, 749.

³⁴² Ikladi Szluha Ferenc fia, Szluha György életrajzi adataira vonatkozóan lásd: SZLUHA 2012, 59, 61.

³⁴³ HURSÁN 2019/a, 144. A kutatás korábbi szakaszában gondolhattuk, hogy Szluha Ferencnek a Batthyány-állományba kötetei kapcsolódhatnak Batthyány Lajos katalógusához, ám bebizonyosodott, hogy erről sincs szó.

nyomába akadhattam eredetének” megfogalmazást követően írja, hogy a rohonci könyvtár gyűjtését Batthyány Lajos nádor kezdte meg.³⁴⁴ Hogy ezt a véleményét mire alapozza, arra egyetlen konkrét példát hoz fel, mégpedig az Akadémiai Könyvtár kezdeteire való 1844-es visszemlékezésében, ekképp: „[a rohonci könyvtár gyűjtésének] *Batthyány Lajos a nádor veté meg annak alapját egy századdal elébb, mint lajstroma bizonyítja...*”³⁴⁵ Az elsőként idézett részből mindenekelőtt az látszik, hogy Toldynak problémát jelentett a könyvtár eredetének meghatározása, és megfogalmazása arról is árulkodik, hogy ebbéli fáradozásai csak korlátozottan tekinthetők eredményesnek. A második idézettel együtt egyértelműen arra következtethetünk, hogy Toldy az általunk elemzett 1743-as katalógusra egyedüli forrásként hagyatkozva helyezkedett arra az álláspontra, hogy Batthyány Lajost azonosítsa a rohonci könyvtár megalapozójaként. Vegyük hozzá, hogy Toldynak óriási munkát jelentett a Tudós Társaság (majd Akadémia) könyvtárának berendezése – a roppant méretű rohonci Batthyány könyvtár helyhiány miatt hetekig állt a Trattner-Károlyi ház udvarán³⁴⁶ – és bizonyára nem fordított gondot arra, hogy tételesen egybevesse a köteteket a katalógus címeivel. Mindehhez kapcsolódóan még egy megfogalmazására hívnánk fel a figyelmet. A Tudós Társaságnak írt jelentésben, miután elmondta, hogy Batthyány Lajost tartja/feltételezi a rohonci könyvtár gyűjtőjének, így folytatja: „*s a régi nagy munkák folio és negyedrében többnyire ez időből vannak.*” Nem azt mondja tehát, hogy a nagyméretű könyvek Batthyány Lajos könyvei voltak vagy a katalógus alapján tudta azonosítani őket, hanem egyszerűen csak azt, hogy a nagyméretű könyvek régebbiek, és inkább a nádor, mint fia, Batthyány Tódor idejéből valók, aki egyébként apjával ellentétben egyértelmű jelek alapján azonosítható az adományozott rohonci könyvtár túlnyomó részének tulajdonosaként és használójaként. Tekintve, hogy a XVIII. században, különösen annak második felében rohamosan csökkent a nagyméretű könyvek aránya, ezek régebbi eredete természetes is. Továbbá kétséges, hogy a folio és quarto méretű könyvekről véleményét a katalógus, vagy a rohonci könyvtár saját szemrevételezése alapján fogalmazza meg. Feltehető, hogy a folytatásnál, amelyben kritikai észrevételt fogalmaz meg a könyvtár Batthyány Lajos idején (!) történő gyarapításáról (itt sem nevezi meg konkrétan Batthyány Lajost, mint a könyvtár gyűjtőjét), bizonyára a katalógust vette alapul.³⁴⁷ Összességében tehát azt mondhatjuk, hogy nem kell úgy tekintenünk

³⁴⁴ MTAK Kézirattár. RAL 61/1839. Toldy Ferenc jelentése a Tudós Társaságnak a könyvtárról és a Batthyány könyvtárak átvételéről. 1839. május 20.

³⁴⁵ TOLDY, 1846, 88.

³⁴⁶ HURSÁN 2020, 83–85.

³⁴⁷ „*s noha az akkori vevő már egy minden osztályokra terjedő könyvtárt látszott akarni, a válogatás nem volt szigorú, s a fő és forrási munkákra semmi rendszeres tekintet.*” Ezt követően a könyvtár hosszabb szünet után következő, Batthyány Tódor általi gyarapításáról beszél. MTAK Kézirattár. RAL 61/1839.

az MTA Könyvtárában meglevő Batthyány könyvállományra, mint amelyben a Batthyány Lajos 1743-es katalógusán előforduló köteteket fellelhetjük.³⁴⁸

VII.2.3. Vizsgálódás az Iparművészeti Múzeum és az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár állományában

Batthyány Károly József trautmansdorfi (686 mű / 1345 kötet) és bécsi (1006 /1810 kötet) könyvtárait Ötvös Péter mutatta be, azok 1772-es katalógusai alapján.³⁴⁹ Batthyány Károly halála után az ezeknek a könyvtáraknak a köteteiből számos Körmendre került. A körmendi kastélynak a II. világháború idején történő feldúlása után a megmaradt köteteket az Országos Levéltár érintésével 1947-ben az Iparművészeti Múzeumba szállították.³⁵⁰ Batthyány Károly könyvtáraiból nagyságrendileg kb. 1000–1500 kötet ma is az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában található.³⁵¹

Az Iparművészeti Múzeum könyvtárának Batthyány Károlyhoz köthető könyvei közül nagyjából 30 olyan művet is találtunk, amelyek kiadásuk alapján (évszám és hely) egyezést mutatnak a Batthyány Lajos katalógusán levő leírásokkal. Különösen a magasabb kötetszámú művek esetében figyelemreméltó a megfelelés, még olyankor is, ha a sorozatoknál egy-két kötetnyi eltérést is találunk.³⁵² Egyaránt nyolc kötetben találjuk a párizsi olasz színház darabjait bemutató nyolckötetes művet. Régebbi művek esetében is beszélhetünk ilyen párhuzamról. Severin Binius (1573–1641) 1644-es gyűjteményét az egyház zsinatairól, Batthyány Lajos katalógusában 35, míg Batthyány Károly könyvei között 32 kötetben is megtaláljuk. Bartolus de Saxoferrato 1567-es velencei kiadású könyvei szintén öt-öt kötetben vannak meg. A kéziratok közül egyetlen közöst találunk, az 1728–1729-es országgyűlés iratait. A

³⁴⁸ Mindenesetre a könyvtár állományában igyekeztünk a katalógushoz kapcsolható köteteket fellelni. A megfelelő köteteket a forráskiadás mutatójában is felsoroljuk. Az ilyen kötetek esetleges kapcsolódását a katalógus anyagához tehát rendkívüli óvatossággal kell kezelni. Legtöbbször csak annyit tudtunk megállapítani, hogy Batthyány Lajos fiainak, a rohonci könyvtár döntő részéhez kapcsolható Batthyány Tódornak, illetve a kisbéri könyvtár döntő részéhez kapcsolható Batthyány Józsefnek tulajdonában voltak.

³⁴⁹ ÖTVÖS 1987.

³⁵⁰ DOBRI 2006.

³⁵¹ Az 1772 előtti, tehát jó eséllyel Batthyány Károlyhoz köthető művek pontos számát a múzeumi nyilvántartás sajátosságai miatt jelenleg nem tudjuk megadni. Az adatbázisban szereplő tételek kiadási év alapján történő listázása például azért nem megoldható, mert a múzeumi adatbázis a készítés idejeként – az egyes kötetekre iparművészeti tárgyként tekintve – a könyvkötés idejét tartja számon. A tájékoztatást és az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában végzett kutatáshoz nyújtott segítségét ezúton is köszönöm Prékopa Ágnesnek.

³⁵² Horatius tízkötetes francia fordításából mindössze egy, Franz Christoph Khevenhüller (1588–1650) poszthumusz történeti művének hét kötetéből pedig két kötettel van kevesebb Batthyány Károly könyvei között. Samuel Pufendorf hétkötetes világtörténetéből szintén csak egy kötet hiányzik Batthyány Lajos katalógusához képest. A *Theatrum Europaeum* sorozat Batthyány Lajosnál 12, Batthyány Károlynál 17 kötetben van meg. A négy vagy három kötetes műveknél több esetben a kötetszámok is teljesen azonosak. Machiavelli összes művének 1650-es, olasz nyelvű kiadását is megtaláljuk mindkét anyagban, egyaránt kiadó és hely nélkül.

legárulkodóbb egyezést egy kolligátum mutatja. Jean-Francois Baltus (1667–1743) strassburgi kiadású művéhez annak Amszterdamban kiadott folytatása van hozzákötve a katalógusban jelölt tételnél [406] és az Iparművészeti Múzeumban meglevő kötetben egyaránt.³⁵³

Gyakran előfordul, hogy ugyanazok a művek fordulnak elő a két anyagban, csak Batthyány Károlynál más, rendszerint későbbi kiadásban. Amíg Batthyány Lajosnál Moliere műveit öt kötetben 1685-ös kiadásban találjuk, Batthyány Károlynál 1730, 1752 és 1755 műveinek kiadási évszáma.³⁵⁴ Előfordul, hogy ugyanabban az évben, ugyanarról a témáról találunk művet, csak más kiadásban.³⁵⁵ Bizonyos kötetek esetében pedig például csak egy év a két különböző kiadás közti különbség.³⁵⁶ Az azonosságok és párhuzamok említése mellett hangsúlyozni kell, hogy az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában őrzött egyetlen kötetben sem találtunk olyan nyomot (possessor bejegyzés, jelzet, stb.), amit bármiféle jelét adná az általunk elemzett, Batthyány Lajos-féle katalógushoz való tartozásnak.

Az MTA Könyvtár állományában egyetlen, de sokatmondó bejegyzést találunk a hadvezér nagybácsira vonatkozóan: Antoine de Pas de Feuquières (1648–1711) hadtudományi művében³⁵⁷ szereplő bejegyzés szerint a könyvet Batthyány Tódor 1751. január 10-én kapta kedves nagybátyjáról, Batthyány Károlytól.³⁵⁸ Különb en ezen kívül az MTA Könyvtár egész anyagában még egyetlen olyan bejegyzést találtunk, amely a Batthyány Lajos fiait megelőző nemzedékekhez kötődik: egy olasz nyelvű francia nyelvtanról szóló 1693-as könyvben³⁵⁹ találjuk a „*Comes Balthasar de Batthyán*” possessor bejegyzést. A kötet tehát Batthyány Boldizsár (1743†), Batthyány II. Ádám testvérének tulajdona volt. A visszavonult életmódot

³⁵³ Iparművészeti Múzeum Könyvtára: 2001.200

³⁵⁴ Louis Moréri enciklopédiája Batthyány Lajosnál 1702-es és 1716-as kiadással szerepel, ellenben Batthyány Károlynál kilenckötetes kiadását találjuk 1759-ből. A janzenista Antoine Arnauld logikai művét Batthyány Lajosnál 1728-as olasz nyelvű, míg Batthyány Károly könyvei között 1718-as, francia és amszterdami kiadásban találjuk.

³⁵⁵ Amíg például az 1697-es rijswijki békéről Batthyány Lajosnál Jean Dumont *Mémoires politiques pour servir a la parfaite intelligence de l'histoire de la paix de Ryswick*. című, Hágában megjelent műve volt meg, addig Batthyány Károly könyvei között az *Actes et memoires des negociations de la paix de Ryswick* című művet találjuk, Jacques Bernardtól (1658–1718).

³⁵⁶ Például Baltasar Gracián *Udvari embere*, vagy Fléchier I. (Nagy) Theodosius császárról írt történelmi műve is ennyivel későbbi kiadásban volt meg Batthyány Károlynál.

³⁵⁷ *Memoires sur la Guerre ou L' on a rassemblée les maximes les plus necessaires dans le operations de l' Art militaire*. Amsterdam, 1730. MTAK Hadtud.O.297.

³⁵⁸ „moi Theodor C: de Batthyan si recu a ce livre de Mr: mon tres cher Oncle Charle C: de Batthyan l'An 1751. 10 Janvier.” Ebben az időben még Batthyány Tódor is még a katonai pályán próbálkozott érvényesüléssel.

³⁵⁹ *Nuoua Gramatica Francese, Spiegata in Italiano Nella quale s'insegna con facilità a leggere i libri antichi, e moderni, & a scriuere secondo l'uso d'oggi. Composta da Giacomo du Bois de Gomicourt Gentiluomo Francese, Dottore in Filosofia, Segretario Interprete del Re Cristianissimo, gia Professore di Lingue in Colonia, in Parigi, ed in Roma. Terza Edizione rieuuduta, corretta, et accresciuta. In Roma, MDCXCIII. Appresso Gio: Crozier Libraro vicino all' Orologio della Chiesa Nuoua. (1693) MTAK Isk.O.1871.*

folytató Boldizsár szinte észrevétlenül élte le életét, amit magyaráz Bakács István értesülése, miszerint epilepsziában szenvedett.³⁶⁰

Egyetlen olyan jelzést találunk, amely összeköti az Iparművészeti Múzeum Batthyány Károlyhoz köthető állományát az MTA könyvtár Batthyány-könyvanyagával, ez azonban annál figyelemreméltóbb. Az Iparművészeti Múzeum anyagában négy alkalommal fordul elő az *Aloysio Leporini* vagy *Leporini* possessor bejegyzés,³⁶¹ amelyet az Akadémiai Könyvtár Batthyány-könyvanyagában szintén fellelünk, hasonlóan négy mű esetében.³⁶² A név nem akárkihez köthető: a Staatskalender 1754-es évfolyamában a József főherceg neveléséért felelős személyzet névsorában, mint *Historiographus* találjuk a Josephus Alyosius Leporini nevet (olaszosan Giuseppe Aloisio),³⁶³ és Beales is a trónörökös történelemtanáráként említi Leporinit.³⁶⁴ A Batthyány-levéltár anyagában Leporinitól írt levelek is találhatóak, mégpedig – már amennyiben szerepel azokon évszám – valamennyi 1752-ből.³⁶⁵ A levelek Batthyány Ádám Vencelhez szólnak. A két nagy budapesti gyűjtemény Batthyány-könyvanyagában található, Leporini possessor bejegyzésével jelölt kötetekről megállapítható, hogy ezek Derham 1743-as műve kivételével mind az 1750-es években lettek kiadva, továbbá, hogy alapvetően hasonló tematikájúak: jellemző, hogy az MTA Könyvtárában levő kötetek mindegyikét a régi politika szakon találjuk és négyből három középpontjában is a kereskedelem áll. Közös pontot jelent egy Nagy-Britannia és Franciaország gazdasági, kereskedelmi lehetőségeit összevető munka,

³⁶⁰ BAKÁCS 1965, 83.

³⁶¹ DE LA CHAPELLE: *Institutions de géométrie*. Paris, 1757. I–II. 62.897. 1-2; DERHAM, Guillaume: *Théologie physique*. Rotterdam, 1743. 53.1866.; NICKOLLS, John: *Avantages et désavantages de la France et de la Grande Bretagne*. Leyde, 1754. 58.569. *Introductionis in notitiam rei litterariae*. (h.n.,é.n. II.) 58.574.; Ez utóbbi cím a könyvtáros és történész, Burkhard Gotthelf Struve (1671–1738) művét jelöli. Teljes címe: *Bibliotheca historiae litterariae selecta olim titulo introductionis in notitiam rei litterariae et quam bibliothecarum insignita cuius primas lineas duxit Burc. Gotthelf Struvius*. A mű három kötetben jelent meg 1754-től 1763-ig Jénában. (Supplementuma csak 1785-ben)

³⁶² Ezekből egy kötet egyértelműen Batthyány Tóдорhoz (possessor bejegyzése alapján), egy pedig egy egyértelműen a leginkább Batthyány Józsefhez kapcsolható kishéri könyvanyaghoz köthető (címkéjének nyoma alapján). Batthyány Tóдорé: *Annales Politiques de Feu Monsieur Charles Irenée Castel, Abbé de St. Pierre, De l'Academie Françoise*. Nouvelle édition corrigée et augmentée. Première Partie. Londres, 1758. MTAK Pol.O.916.; A kishéri könyvtáré: *Remarques sur les Avantages et les Desavantages de la France et de la Gr. Bretagne, Par Rapport au Commerce et aux autres Sources de la Puissance des États. Traduites de l'Anglois Du Chevalier John Nickolls*. Nouvelle Edition revue et corrigée. A Amsterdam, Chez Francois Changuion, 1754. MTAK Pol.O.909.; A másik két kötet: *Retablissement des Manufactures et du Commerce d'Espagne. Ouvrage divisé en deux Parties: La premiere, qui considere principalement les Manufactures d'Espagne. La seconde, qui traite de son Commerce maritime. Traduit de l'Espagnol de Don Bernardo de Ulloa, Gentilhomme de la bouch de Sa M. Catholique, Alcade-Mayor de Séville, Etc. Dédié a Philippe V. et publié a Madrid en 1740*. Imprimé a Amsterdam, Et se trouve a Paris, Chez les Freres Estienne, rue S. Jacques. 1753. MTAK Pol.O. 840.; *Essai sur la Nature du Commerce en Général. Traduit de l'Anglois*. A Londres, Chez Fletcher Gyles, dans Holborn, 1756. MTAK Pol.O.1820.

³⁶³ STAATSKALENDER 1754, 391.

³⁶⁴ BEALES 1987, 48.

³⁶⁵ HU-MNL-OL-P 1314-84380–84382.

amelyet mindkét gyűjteményben megtalálunk.³⁶⁶ Az általa írt levelek alapján Leporininek a Batthyány Ádám Vencel melletti mentori szerepére is következtethetünk. A számunkra legérdekesebb az a részlet, amelyben arról tájékoztatja a grófot, hogy nagybátyja, a tábornagy (tehát Batthyány Károly József) beleegyezett kérésébe, hogy egy hadtörténeti munka hét kötetét Batthyány Ádám Vencel rendelkezésére bocsássa.³⁶⁷ Charles Severin de Quincy (1666–1736) a levélben említett művének³⁶⁸ sajátossága, hogy annak köteteit az Iparművészeti Múzeum könyvtárában is megtaláljuk, ugyancsak hét példányban.³⁶⁹ Ez egyrészt arra utal, hogy Batthyány Károly József nemcsak a császári udvarban, hanem a Batthyány-családon belül is központi szerepet játszott a fiatalabb családtagok nevelését illetően, akár olvasmányaik felügyeletével (persze zárójelben említsük: Batthyány Ádám Vencel 1752-ben már 30. évében járt). Másrészt Batthyány Ádám Vencel könyveinek körmendi felbukkanása alapján arra következtethetünk, hogy Batthyány Lajos bécsi könyvtárának legalább egy része Körmendre is kerülhetett egy időben (hisz a könyvtár használójaként Ádám Vencelt ismerhettük meg). Erre egy másik nyom is utal. Granasztói Olga a Veszélyeztetett Magángyűjtemények Miniszteri Biztossága II. világháború utáni tevékenységével kapcsolatban hívta fel a figyelmet arra a dokumentumra,³⁷⁰ melynek alapján 1948-ben, a hitbizományi gondnok révén a körmendi könyvtár anyagából 71 tételyi könyvet visszacapott a Batthyány család. Ezek közül kilenc tétel esetében is azt mondhatjuk, hogy megfeleltethetők a Batthyány Lajos katalógusán levő címleírással.³⁷¹

Batthyány Lajos könyveinek a nádor fiához, Batthyány József érsekhez köthető Esztergomi Főszekésegyházi Könyvtárban sem akadtunk nyomára. A könyvtár ex libris katalógusában Batthyány Lajosé nem ismeretes.³⁷² A könyvtár cédulakatalógusában a katalógus jellemző szerzőit és témaköreit böngésztek (pl. francia vallásos irodalom, magyar történelem, politika,

³⁶⁶ A „John Nickolls” név a szerző, Louis-Joseph Plumard de Dangeul (1722-1777) álneve volt.

³⁶⁷ „J'ai fait ce matin votre affaire, Monsieur le Comte, Son Excellence le Feld-Marechal votre cher Oncle a consenti a ma sollicitation a vous donner une edition de l'Histoire Militaire de Louis XIV, et j'espère que son valet de Chambre, le S. Benoit, vous aure envoyé tous les sept Tomes, ainsi je l'an ai prié. Je me flatte que vous serez content de moi;...” HU-MNL-OL-P 1314-84382.

³⁶⁸ *Histoire militaire du regne de Louis le Grand, roy de France, où l'on trouve un détail de toutes les batailles, sièges, combats particuliers, & generalement de toutes les actions de guerre qui se sont passées pendant le cours de son regne, tant sur terre que sur mer.* Paris, Denis Mariette, Jean-Baptiste Delespine, Jean-Baptiste Coignard fils, 1726. Vol. 1–7. – GVK

³⁶⁹ Iparművészeti Múzeum Könyvtára 58.698. 1–8.

³⁷⁰ HU-MNL-OL XIX-I-13-b-19.

³⁷¹ Ezeket a forráskiadás mutatójában közöljük.

³⁷² NÉMETHY 1903.

jog).³⁷³ A kutatás eredménye volt, hogy a szemrevételezett³⁷⁴ kötetek között találtunk egy olyan indikátort, amely az Esztergomban levő köteteknek a többi Batthyány-állományhoz való kapcsolódását mutatja. Erasmus Finx 1684-es, nürnbergi kiadású Adler-blitzében³⁷⁵ találjuk az *Ignatz Meixner von Lüttich* ex librist, amely többször is előfordul az Akadémiai Könyvtárban levő Batthyány-könyvanyagban, azon belül is Batthyány Tódor köteteiben.³⁷⁶ Maga a mű megtalálható a katalógusban, azonban az ex libris alapján gyakorlatilag biztosra vehető, hogy a kötet nem a katalógus anyagából került Esztergomba.

Összességében elmondható, hogy minden igyekezet ellenére egyelőre nem sikerült Batthyány Lajos könyveinek nyomára bukkannunk. A kutatás eredménye mindenesetre, hogy alapvetően megkérdőjelezhetőnek és jórészt megcáfoltnak tekinthetjük Toldy Ferenc azon állítását, miszerint az 1838-ban a Tudós Társaságnak adományozott rohonci könyvanyag egy részét valamiképpen Batthyány Lajos könyvtárából eredezteti. Ugyanis egyrészt ennek a kapcsolatnak nem találtuk nyomát az Akadémiai Könyvtár teljes anyaga és vele a Batthyány-könyvadomány teljes és szisztematikus áttekintése során, másrészt ez a Batthyány Lajos-féle kapcsolat Toldy Ferenc részéről is – amint azt megjegyzései részletes szemrevétele alapján nagy valószínűséggel kijelenthetjük – csak jámbor feltételezés volt. Mindezzel együtt igyekeztünk felmutatni az áttekintett könyvanyagokban fellelhető összes lehetséges kapcsolódást, és a Magyar Tudományos Akadémia, illetve az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában levő olyan tételekről, amelyek megfelelnek a katalógus címléírásainak, külön mutatót készítettünk (ezúton is hangsúlyozva, hogy semmiképpen nem látjuk bizonyítottan azok Batthyány Lajos katalógusához való tartozását). Összefoglalva azt lehet tehát mondani, nem tudjuk, mi történt

³⁷³ Azt az észrevételt tehetjük, hogy a katalógus leggyakoribb, általunk keresett szerzői, pl. Bossuet, Bourdaloue, Gregorio Leti, Samuel Pufendorf, rendszerint más műveikkel, illetve a katalógusban meglevő műveik eltérő kiadásaival fordulnak elő. Azokat a köteteket, amelyeknél a katalógussal való teljes egyezést találtunk, Szalai Katalinnal, a könyvtár munkatársának segítségével vettük szemügyre, azonban ezeknél sem találtunk bármiféle a Batthyány Lajos-féle katalógushoz való tartozásra utaló nyomot. A könyvtár digitálisan is elérhető cédulakatalógusai alapján a kéziratokat is igyekeztünk fellelni, eredmény nélkül. BEKE 1991..

³⁷⁴ Pl. Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár 27721. [a katalóguson megfelelő tétel: 350. *Leben des Pabst Sixti V. durch Georg. Lethi Leipzig 1706. Vol. I. in 8vo*]; EFK T. III. 947. 144. [347. *Leben des Philippi II. König in Spanien von Georg. Lethi, Lipsiae 1706. Vol. II. in 8vo*]; EFK T. IV. 186, 1080. [440. *Vita del Carolo V. Imperadore scritta de Georgio Lethi, NB v(ol)umen Tertia Pars exstat. Amster(dam). 1700. Vol. I. in 8vo*]

³⁷⁵ EFK BV1421/1 [190]

³⁷⁶ Az Akadémiai Könyvtárban levő kötetek között többször a Batthyány Lajos-féle katalógus készülte utáni kötetekben találjuk az ex librist, továbbá az Esztergomban levő többi ilyen kötet sem mutat kapcsolódást a katalógus anyagával. Pl.: *Allerneuester Geographisch- und Topographischer Schau-Platz, von Africa und Ost-Indien, ... Willhermsdorff gedruckt bey Johann Carl Tetschner...1744. MTAK Földr.F.69/1–3; Schau-Platz der Natur, Oder: Gespräche von der Beschaffenheit und den Absichten der Natürlichen Dinge, ... Wien und Nürnberg, bey Peter Conrad Monath. 1746. (6. 1751.) MTAK Tmtud.O.7/1–6. Mindkét példa Batthyány Tódor possessor jelzésével található.*

mostanra Batthyány Lajos könyvtárával. A legvalószínűbb, hogy a könyvanyag Batthyány Lajos fia, Batthyány Ádám Vencel kezei között szóródott szét.

VIII. A könyvtár általános képe

VIII.1. A katalógus szerkezete

Batthyány Lajosnak az Akadémiai Könyvtár kéziratárában fellelhető katalógusán 1143 tételnyi nyomtatott mű, valamint 89 kézirat szerepel. A kötetszámot tekintve ez a nyomtatott művek esetében 2163, a kéziratoknál 97 kötetet jelent. A katalógus anyaga hét szakrend szerint került besorolásra: Theologici, Geographici, Historici, Politici, Juridici, Miscellanea, Manuscripti. A szakokon belül az egyes tételek ABC sorrendben vannak felsorolva. A művek leírása nagyjából egységes, először a mű címe, majd szerzője (aki gyakran már a mű címében szerepel), aztán a kiadás helye és ideje, a mű kötetszáma, végül a könyvméret van feltüntetve. Minden tétel mellett négy, az adott kötet elhelyezkedését jelző paraméter kerül megadásra: a *contignatio* (infra vagy supra), a *numerus repositorii* (tehát a szekrény, I–IV), a *littera classis repositorii* (a polc, A–I) és végül a *numerus seriei librorum* (a sorban elfoglalt hely, arab számmal, számokkal). Ezek értelmezésében a legnagyobb kérdést a *contignatio* jelentette. A Batthyány-levéltár anyagában is találni egy iratot, ahol a *contignatio* kifejezés szerepel:³⁷⁷ ebben kizárólag kéziratok szerepelnek, amelyek az általunk elemzett katalógushoz hasonlóan egy alsó (infra)³⁷⁸ és egy felső (supra) *contignatio* ládáiban helyezkednek el³⁷⁹ (mégpedig egy kályha felé esően). A különböző hivatali iratokat és hivatali, valamint családi leveleket felsoroló dokumentum, mely valószínűleg Batthyány Lajos kancellárságának végeztével (1746) készülhetett,³⁸⁰ nem kapcsolódik a könyvtár katalógusához. Ezen kívül a legközelebbi példát az alsó-ausztriai Göttweig bencés apátságában levő könyv- és tárggyűjtemény 1744-ből való rézmetszetes ábrázolásánál találtuk,³⁸¹ amelynél a *contignatio* egyértelműen más szinten levő, különálló helyiséget jelöl. Még egyetlen forrás van, amely elvben kapcsolatba hozható a könyvtárnak a *contignatio* fogalmával jelölt berendezésével: ez a Batthyány Ádám Vencel olvasmányai kapcsán már említett 1752-es levél, ahol egy bizonyos alsó és felső könyvtárról van szó,

³⁷⁷ HU-MNL-OL-P 1313-I.-2.-21.-29., fol. 190–195.

³⁷⁸ „*Contignationis inferioris Ladula Prima versus Caminum sunt sequentia*”

³⁷⁹ „*Superioris Contignationis Ladula Prima versus Caminum*”

³⁸⁰ A lista a családi és hivatali iratok és levelezés teljességét sugallja.

³⁸¹ MAYER 2022, 56–57.

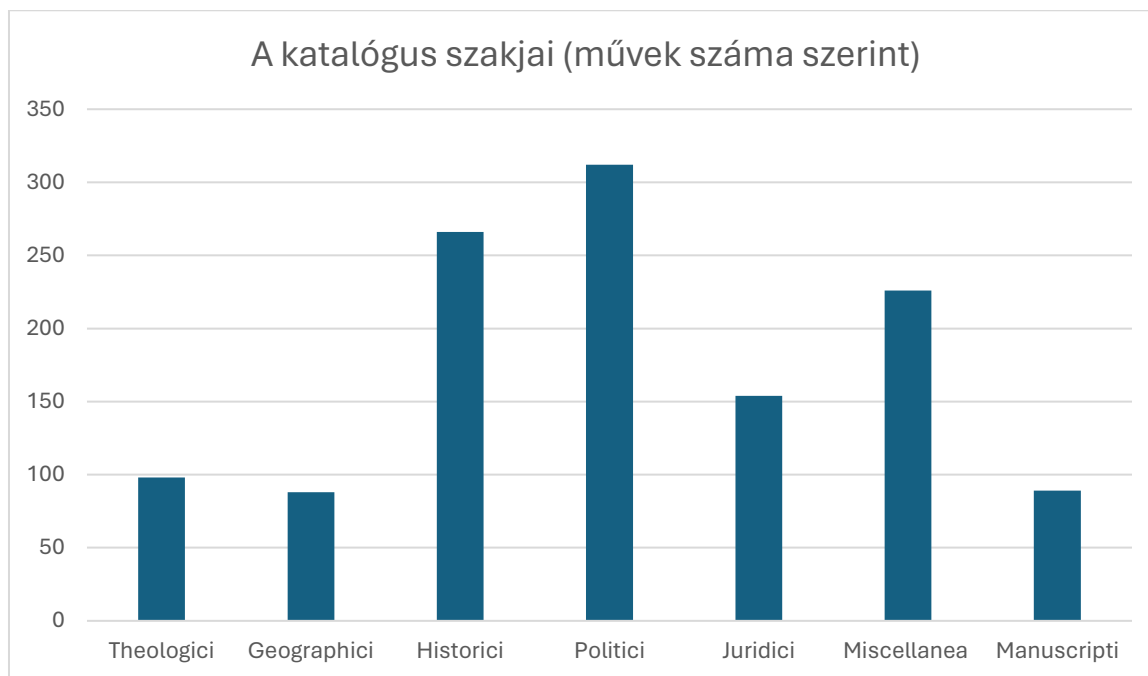
azonban ezt is csak bajosan lehet az általunk elemzett katalógus kapcsán értelmezni.³⁸² A *contignatio* kapcsán azt mondhatjuk tehát, hogy valamilyen különálló szintet jelöl Batthyány Lajos katalógusán és ennek megfelelően vagy két különálló szinten – alsó (*infra*) és felső (*supra*) – levő helyiségben voltak a kötetek (a göttweigi példára), vagy pedig galériás könyvtárhelyiségre kell gondolni. Az alsó szinten négy szekrényt (*repositorium*) találunk, ebből hármat kilenc polccal (*littera*), míg a felsőn három szekrényt, egyet nyolc, és kettőt kilenc polccal.

Hogy ki volt az összeírás készítője, egyelőre nem tudjuk megmondani. Akár a többször is szóba kerülő Johann Hackel is lehetett, aki a dokumentumok és levelei alapján éppen 1743-ban kezdte meg szolgálatát a Batthyány családnál. A katalógus összeállítója a kötetek számbevétele terén is igencsak szabatosan – ezzel nem melleleg a későbbi kutatók dolgát is megkönnyítve – járt el, minden oldal végén összegezte az egyes oldalon szereplő köteteket könyvméret szerint, ezt az összegzést aztán az egyes szakok végéhez érve a szak egészére vonatkozóan is elvégezte. A művek, illetve kötetek szakrend szerinti megoszlása az alábbiak szerint alakul:

	Művek száma		Kötetek száma	
Theologici	98	8,56%	211	9,3%
Geographici	88	7,69%	132	5,8%
Historici	266	23,25%	516	22,8%
Politici	312	27,7%	744	32,9%
Juridici	154	13,46%	255	11,3%
Miscellanea	226	19,75%	305	13,5%
Manuscripti	89	7,2%	97	4,3%

³⁸² Adódik a kérdés, hogy vajon ugyanarra vonatkozik-e a levélben olvasható *untere és obere Bibliothek*, mint a katalógusban szereplő *infra* és *supra contignatio*? Az itt szereplő nyolcból négy tétel azonosítható a katalógus anyagával, melyeket tehát össze tudunk hasonlítani ebből a szempontból. Az összevetésből annyi derül ki, hogy míg a Moreri lexikonjához kapcsolódó két tétel [510–511] helye megfeleltethető, mivel azokat a levélben az alsó könyvtárból valóként, a katalóguson az *infra contignatió*ban találjuk. Ugyanakkor a teológia szakon levő két tételnél [56, 95] az a helyzet, hogy míg a levélben a felső könyvtárból valóként említik azokat, addig a katalógusban az *infra contignatió*ban vannak. A könyvtárban persze könnyen történhetett átrendezés és az összevethető négy tétel sem jelent olyan mennyiséget, hogy igazán releváns megállapítás forrásul szolgáljon a könyvtár mibenlétével kapcsolatban.

	1233	100,0%	2260	100,0%
--	------	--------	------	--------

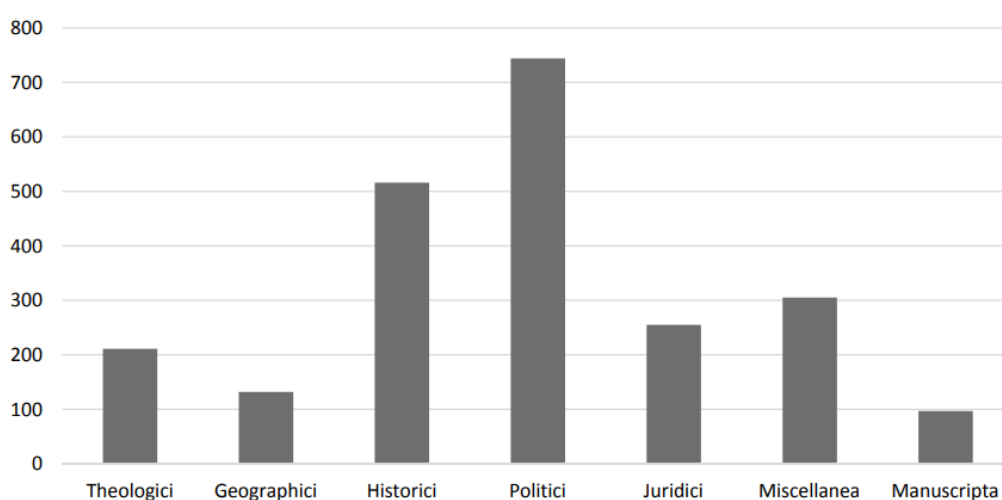
Kötetszám szerint a katalógus legnagyobb szakja a Politici 744 kötetel (a 2260 kötet 32,9%-a). Második a Historici 516 (22,8%), harmadik a Miscellanea 305 (13,5%), majd azokat követi a Juridici 255 (11,3%), a Theologici 211 (9,3%), végül a könyveket véve a legkisebb szakot a Geographici jelenti 132 (5,8%). A Manuscripti aránya 97 kötetel 4,3%. Ha nem kötetszám, hanem az egyes művek³⁸³ száma szerint vizsgáljuk a katalógust, a következő arányokat kapjuk: Politici 312 mű (27,27%), Historici 266 mű (23,25%), Miscellanea 226 mű (19,75%), Juridici 154 mű (13,46%), Theologici 98 mű (8,56%), Geographici 88 mű (7,69%). Az összehasonlítás szerint a legnagyobb változást a Politici szak esetében konstatálhatjuk: itt a művek számát tekintve hozzávetőleg 5%-al kisebb a szak aránya, tehát itt a legmagasabb a többkötetes művek száma. A Theologici szak esetében némileg nagyobb, míg a Geographici szak esetében némileg kisebb a többkötetes munkák aránya.

A köteteknek a különböző könyvméreték szerinti eloszlása a következő. A teljes katalógus 2260 kötete közül a legtöbb, 1056 kötet (46,7%) octavo méretű. Folio 528 (23,36%), quarto 313 (13,8%), duodecimo 355 (15,7%), és sedecimo is található 8 kötet. A katalógusban leggyakoribb könyvméret, az octavo aránya a Miscellanea (65,3%), Historici (57,3%) és

³⁸³ Műnek a saját könyvtári jelzettel szereplő címléírásokat tekintem.

Politici (47,4%) szakon belül a legmagasabb. Az octavók aránya legkisebb a Juridici szakon (12,9%), amelyen a nagyobb formátumok aránya kiemelkedő: a folióké 43,1%, és itt a legmagasabb a quartóké (36,4%). A foliók aránya magas a jog mellett a Geographici (58,3%) és Manuscripta (58,7%), alacsony pedig a Miscellanea (5,3%) és Politici (11%) szakon. A kisméretű, még számottevő részt kitevő duodecimo méretű köteteknek éppen a kevés folióval bíró Politici szakon belül jelentős az aránya (28,2%), mutatva, hogy a Politici és a Miscellanea volt a könyvtár legmodernebb, inkább kisebb, könnyebben olvasható állományú szakja.

A katalógus szakjai (kötetszám szerint)

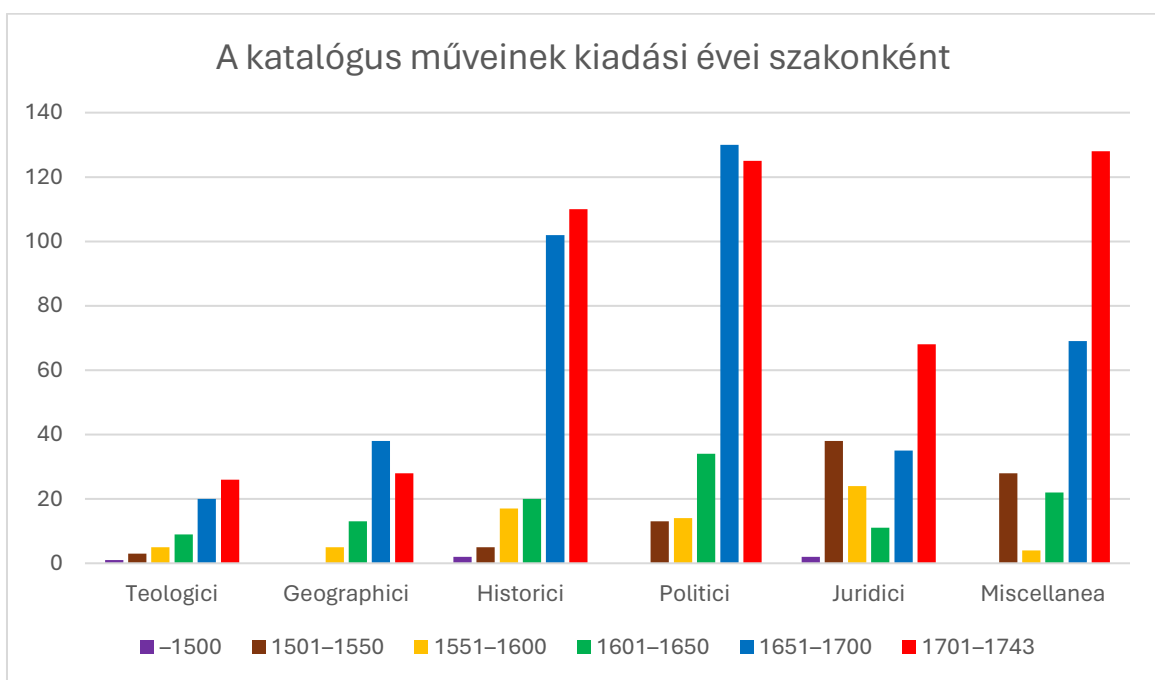
VIII.2. Megjelenési évek

A katalóguson szereplő 1143 tételből 1119-hez tudtunk kiadási évet társítani. Elmondható, hogy Batthyány Lajos katalógusának anyagát összességében modernként tarthatjuk számon, hiszen az azon szereplő művek több mint háromnegyede (909 tétel, az összes 79,5%-a) 1651 és 1743 között jelent meg, míg a maradék 210 mű (20,5%) 1650 előtt lett kiadva. A legtöbb mű 1701 és 1743 közötti (515 tétel, ami 45,05%-nek felel meg), a második helyen az 1651-től 1700-ig tartó időszak szerepel (394, 34,5%). A katalógus hat szakjából négyen is a XVIII. századi művek aránya a legmagasabb, és ezek között is a Theologici és a Miscellanea tekinthető a legmodernebbnek: a XVIII. század első felében megjelent könyvek aránya előbbinél 57,1%, utóbbinál 56,6%, de a többi szaknál is döntő az újabbnak tekinthető művek fölénye. Figyelemreméltó, hogy az 1651 és 1700 között kiadott művek aránya a Geographici és a Politici szakon megelőzi a XVIII. századi műveket. Ez utóbbi tényező – a XVII. század második feléből való kötetek Historici szakon való szintén jelentős számú előfordulásával együtt – abból a szempontból fontos, hogy erősíti annak a feltevésnek a valószínűségét, miszerint a könyvtár állományában akár Batthyány II. Ádám könyveiről is beszélhetünk. Viszonylag nagy a különbség a Geographici szakon, ahol a legkisebb a legmodernebb művek előfordulása (31,8%). Ez utalhatna arra, hogy ezen a téren Batthyány Lajos a korábbi állományt nem tartotta fontosnak újabb anyaggal bővíteni, viszont hozzá kell tenni, hogy itt nemcsak a szűken vett földrajzi témájú kiadványokat találunk, hanem különböző képeskönyveket is (és persze viszonylag kis szakraól beszélünk is, és a 12 százalékpontnyi különbség mindössze 10 tétel különbséget jelent).

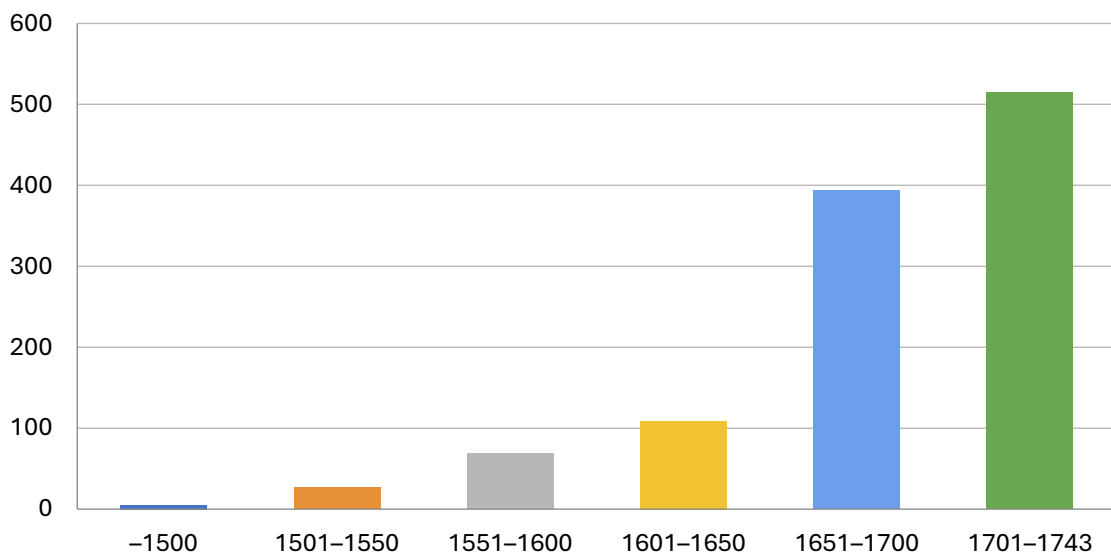
	Theologici	Geographici	Historici	Politici	Juridici	Miscellanea	Összesen (1119)	
–1500	1	0	2	0	2	0	5	0,4%
1501– 1550	3	0	12	1	9	2	27	2,36%
1551– 1600	5	5	17	14	24	4	69	6,04%

1601–1650	9	13	20	34	11	22	109	9,5%
1651–1700	20	38	102	130	35	69	394	34,5%
1701–1743	56	28	110	125	68	128	515	45,05%

A Historici szakon szintén nincs nagy különbség a XVII. század második és a XVIII. század első felében megjelent könyvek száma között, annyit lehet megjegyezni, hogy a Politicivel szemben itt az újabb művek némi előnyét találjuk. A kevésbé nagy kötettszámmal reprezentált kiadási időszakokról szólva az öt ősnymtatványból egy a teológiai, és két-két mű a történelmi és jogi között található; a XVI. század első felének művei a Historici szakon (12 tétel, 4,5%), ugyanazon század második felének művei a Juridici szakon (24 mű, 15,6%) találhatók legnagyobb arányban. Az 1601 és 1650 között megjelent művek arányukat tekintve a földrajzi kötetek között vannak leginkább jelen (13 mű, 14,7%), míg abszolút értelemben a politikai művek között találjuk őket a legnagyobb számban (34 mű, 10,8%).

A katalógus művei kiadási évszámok szerint

A könyvtár kialakulásának megértéséhez közelebb vihet, ha külön vizsgáljuk a gyűjtemény legkésőbbi (és mint láttuk legszámosabb), időben Batthyány Lajoshoz kötődő időszakát. 1701 és 1743 között nagyjából egyenletes számban találjuk az egyes évtizedekben megjelent műveket. A legtöbb tételt az 1721 és 1730 között megjelent művekből találjuk (146-ot), ám a következő (1731–1740), legkevesebb tétellel bíró (120) évtized sem marad el sokkal ettől. Mindez alapján – amennyiben feltételezzük, hogy az ez időben megjelent művek gyűjtése általában Batthyány Lajoshoz kötődik – pusztán az egyes művek megjelenése alapján nem tudunk olyan csomópontra mutatni, amelynél Batthyány Lajos valamiképpen összpontosuló gyűjtőtevékenységét feltételezhetnénk, ellenben érdeklődésének, könyvgyűjtő tevékenységének folytonosságát, állandóságát vélelmezhetjük.

VIII.3. Nyelvi eloszlás

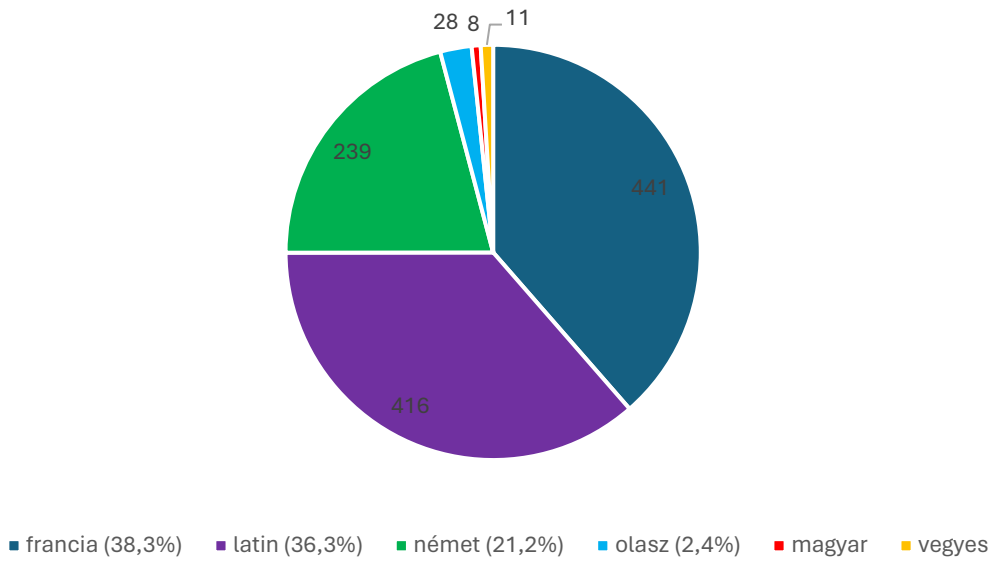
A katalógus 1143 tétele közül – itt most a kéziratokat nem számolva – 441 (38,3%) francia nyelvű; 416 (36,3%) latin; 239 (21,2%) pedig német.³⁸⁴ Található ezeken kívül még 28 olasz (2,4%) és nyolc magyar tétel is (0,7%). A katalógusban szereplő művek esetében tehát a francia a legjelentősebb nyelv, amely nem sokkal, de maga mögé utasítja a latint.

	francia	latin	német	olasz	magyar	vegyes	összesen
Theologici	35	40	16	3	3	1	98
Geographici	27	38	20	3			88
Historici	102	78	76	8	2		266
Politici	144	83	70	10		4	311
Juridici	9	119	24		1	1	154
Miscellanea	124	58	33	4	2	5	226
Összesen	441	416	239	28	8	11	1143

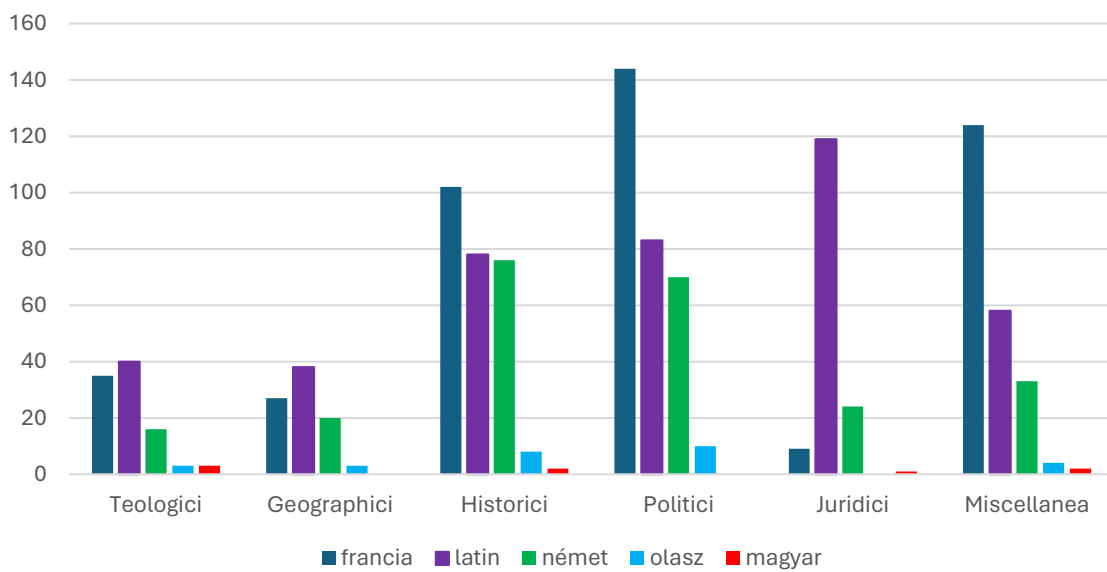
A francia fölénye a Miscellanea szakon a legnagyobb: francia: 124 mű (54,8%) / latin: 58 mű (25,6%). A Politici szakon is a francia jelentős dominanciáról beszélhetünk, francia: 144 mű (46,1%) / latin: 83 mű (29,1%). A két nyelv aránya kiegyensúlyozott a Theologici: latin: 40 mű (40,8%) / francia: 35 mű (35,7%) szakon. A nyelvileg legkiegyensúlyozottabb Historici szakon is a francia áll az élen, 102 művel (38,3%); 78 latin mű (29,3%), 76 német (28,5%). A latin fölénye egyedül a Juridici szak esetében döntő: francia: 9 mű (5,8%) / latin 119 mű (77,2%).

³⁸⁴ A Batthyány Lajos katalógusáról korábban készült cikk – HURSÁN 2019/a – nyelvekre vonatkozó adatait jelen tanulmányban javítottuk. A katalógus nyelvi összetétele korábban kizárólag a katalóguson megadott címek alapján került meghatározásra. A pontos azonosítás során kiderült, hogy több, a címe alapján korábban latinnak vélt mű valójában német nyelvű. A német nyelvű munkák aránya ennek megfelelően a következőképpen módosult az egyes szakokon: Juridici: 16 helyett 24; Historici 66 helyett 76; Politici: 62 helyett 70; Miscellanea: 26 helyett 33. Ezeknek a számoknak megfelelően módosult a latin nyelvű művek aránya, negatív előjellel. Mindezek alapján a katalógus leggyakoribb nyelveként a latin helyett a részletes számbavétel után már a franciát említhetjük.

A katalógus műveinek nyelvi megoszlása

A katalógus műveinek nyelve szakonként

VIII.4. Kiadási helyek

A nyelvek mellett a kiadási helyek számbavétele is sokat elárul a könyvanyag mibenlétéről. A legtöbb mű kiadási helyül Párizs szolgál: 187 esetben is, ami összességében 16,3%-ot jelent. A párizsi kiadású művek az egész katalógust átszövik, a legnagyobb arányt mégis a Theologici (28 mű, 28,6%) és a Miscellanea szakon (50 mű, 22,1%) teszik ki. Arányaiban a legkevesebb párizsi kiadású tétel a Juridici szakon található, mindössze négy darab, ami mindössze 2,6%-os részesedést jelent. A második helyen Amszterdamt találjuk 108 művel (összesen 9,5%). A legtöbb amszterdami kiadású mű a Miscellanea szakon található (33 db., 14,6%), ezt követi a Historici (28 db, 10,5%) és a Politici (30 db, 9,6%). A legkevesebb amszterdami mű a Theologici (három darab, 3,05%) és a Juridici szakon (hat darab, 3,9%) van. A harmadik helyet Frankfurt am Main foglalja el 94 kiadással (az összes mű 8,2%-a). A Historici szakon 28 (10,5%), a Politicin 30 (9,6%) művel szerepel, és az első olyan hely, amely a Juridici szakon is számottevő jelenléttel bír (15 mű, 9,7%).

A negyedik helyen Lipsét találjuk 64 művel (5,6%). Az ötödik ismét egy német város, Nürnberg (57 db, 5%). Ezután szorosan egymás után következnek Hága (52), Lyon (51), valamint fej-fej mellett Bécs és Köln (egyaránt 50). Összesen 49, a Magyar Királyság területén kiadott könyvet találtunk (ami összesen a katalógus 4,3%-át teszi ki), a legtöbbet Nagyszombatból (18) és Kassáról (15).

1. Párizs	187	16,3%	FR
2. Amszterdam	108	9,5%	NL
3. Frankfurt am Main	94	8,2%	GER
4. Lipcse	64	5,6%	GER
5. Nürnberg	57	5%	GER
6. Hága	52	4,5%	NL
7. Lyon	51	4,4%	FR
8. Bécs	50	4,3%	A
8. Köln	50	4,3%	GER

Párizs jelentőségét több tényezővel magyarázhatjuk. A bécsi udvar élete a XVIII. század első felében át volt itatva a franciás műveltséggel. A Batthyány Lajos anyjával, Strattmann Eleonórával szoros kapcsolatban álló Savoyai Eugén és a hozzá tartozó kör sokrétű összeköttetésben állt Franciaországgal és a korabeli frankofón kultúra képviselőivel.³⁸⁵ Az ifjú Batthyány Lajos személyesen is megfordult Párizsban és Franciaországban, aminek – mint látni fogjuk – Strattmann Eleonóra leveleiben is nyomát találjuk. Az amszterdami (és vele együtt a hágai) könyvek jelentős előfordulása is jól magyarázható. Hollandia nemcsak a Habsburg uralom alatt álló Spanyol- (1713-ig), majd Osztrák-Németalföld szomszédja volt, hanem egyúttal a korabeli politikai és kulturális élet egyik csomópontját is jelentette. Hollandia a korájukor franciaellenes háborúinak is főszereplője és fontos hadszíntere, amelyekben rendszerint a Habsburg Monarchiával egy oldalon vett részt. Végül, de nem utolsósorban Hollandia a korabeli könyvkiadás európai szintű központja, ahol korlátlanul készültek az engedély nélküli utánnomások,³⁸⁶ továbbá olyan művek megjelentetése is lehetséges volt, amelyek más, erősebb könyvcenzúrárt működtető országokban nem kerülhettek volna kiadásra. Frankfurt és Lipcse előkelő helye nem véletlen, hiszen a Német-Római Birodalom legjelentősebb korájukori könyvkiadó központjai voltak. Persze a harmincéves háború mindkét város könyvtermelését visszavetette, Lipcsét még inkább, így a XVII. század második felében Frankfurt a XVI. századi virágzás után ismét jelentősen maga mögé utasította északabbi vetélytársát.³⁸⁷ A XVIII. század második felében azonban a Hamburg kikötőjén át az Elbán folyó kereskedelem megélénkülése kedvezőbb hozta helyzetbe Lipcsét, amely ekkor ismét felzárkózott a már hanyatló Frankfurthoz.³⁸⁸

³⁸⁵ FEOLA 2014, 744., 749., 752–759. KÖKÉNYESI 2016, 48–49.

³⁸⁶ WEIDHAAS 2008, 56.

³⁸⁷ WEIDHAAS 2008, 54–55.

³⁸⁸ WEIDHAAS 2008, 94–95.

IX. A könyvtár összetétele az egyes szakok tükrében

IX.1. Theologici

Batthyány Lajos katalógusa a Theologici szakkal kezdődik. A szak nem túl nagy és alapvetően elmondható, hogy meghatározzák a francia szerzők és műveik. A bemutatást érdemes a jezsuita szerzők csoportjával kezdeni, már csak azért is, mert a szakon jól elkülöníthető, markáns csoportot képez a jezsuita lelkiesség antitézisének tekinthető janzenista irodalom. A jezsuita Jean Croiset (1656–1738) a kötetek számát tekintve az egész katalógus első szerzője (3 mű, 18 kötetben). A XVII. század nagy jezsuita hitszónokának, Louis Bourdaloue-nak (1632–1704) két műve található a katalógusban, az egyik négykötetes prédikációgyűjteménye [82, 85]. A szintén a renchez tartozó Paolo Segneri (1624–1694) a koraujkor egyik leghíresebb prédikátorának vallásgyakorlattal és papi feladatokkal foglalkozó művét hét kötetben, francia fordításban találjuk [21].³⁸⁹ Jean Chappuis (1656–1738) egy háromkötetes meditációs mű szerzője [65]. A spanyol jezsuita, Baltasar Gracián (1601–1685) műve egy központi jelentőségű kérdést tárgyal, az oltáriszentség vételét [69]. Német nyelvű vagy németországi illetőségű jezsuita szerzők művei is megtalálhatók, mint Jakob Illsung (1632–1695) [5], Matthias Schuffenhauer (1625–1687) [83], vagy Francisco Xaverio Brean (1678–1735) udvari prédikátor és gyóntató [17], valamint szerepel egy ötkötetes német nyelvű lelkigyakorlatos mű is meg nem nevezett jezsuita szerző tollából.

Német nyelvű fordításban volt meg Eustache Le Noble (1643–1711) énekeskönyve [36]. A böjti időszakról, nevezetesen a Húsvétot megelőző előkészületről szól Casimiro Galiberti két műve [47, 48] is, olasz nyelven. Aquinói Szent Tamást veszi alapul lelkiismeretről írott művében [32] a bécsi udvari történetíróként is tevékenykedő Giovanni Battista Comazzi (1654–1715). Az aktualitások közül kiemelhető a Nepomuki Szent János szentté avatását megelőzően született kötet [70]. Az 1729-es eljárás során Bernhard Heinrich von Germeten (1680–1737) töltötte be az ördög ügyvédjének hivatalát,³⁹⁰ aki tanácsosaként Batthyány Lajosnak fontos bizalmi embere volt a kancellárián.³⁹¹ A szak szereplője a Johanna nőpápa mítoszának megcáfolójaként leginkább ismert Florimond de Raemond (1540–1601) az eretnekségekről írt művével. [81] A

³⁸⁹ SZÁRAZ 2012, 248–249, 251.

³⁹⁰ VORWIG 2001.

³⁹¹ Batthyány Lajosnak írt levelei: MNL-OL-P-74875–75101.

szak egyik legrégebbi szerzője, a reformáció idején Ausztriában alkotó katolikus pap Gallus Müller (ca. 1490–1546) [1].

A Theologici természetesen alapvetően a katolikus teológia szakja, ugyanakkor azonosíthatók protestáns szerzők, közülük kettő is angol származású: John Lightfoot (1602–1675) és a matematikus Humphry Ditton (1675–1715), aki Krisztus feltámadásából vezeti le a keresztény igazságot [80]. Kiemelhető még Hugo Grotius (1583–1645), aki a szakon két művel szerepel, köztük összes teológiai művének kiadásával [52, ez utóbbi a 95]. Megtalálható egy XVII. századi német evangélikus prédikátornak az egyházatyákról és a Jahve névről írt munkája [97]. Szintén hasznát vehette a katolikus olvasó is Heinrich Bünting (1545–1606) szentírási útikönyvének [59]. A sziléziai evangélikus Christian Knorr von Rosenroth (1631–1689) zsidó kabbalisztikával foglalkozó műve [19] mellett szintén a különleges dolgok iránti érdeklődés nyomaként említhető az egyiptomi hieroglifákkal foglalkozó könyv [53].

Nem hiányoznak a katolikus szentírási magyarázatok sem. Maga a Szentírás is kilenc kiadásában szerepel, köztük a teljes katalógus legrégebbi könyvével, egy 1480-as német Szentírással [9], valamint Káldi György első magyar nyelvű, teljes katolikus bibliafordításával [15]. Ezen kívül még két magyar nyelvű mű szerepel a szakon, melyek közül az egyik a rekatolizáló Bácsmegyei István Pál (1689–1735) protestánsokkal polemizáló könyve [74], a másik az ír származású jezsuita, William Stanihurst (1602–1663) munkája, Ozolyi Flórián (1683-1755) ferences szerzetes fordításában [89]. Ozolyi a Batthyányak ősi fészkeinek számító Vas vármegyében működött hittérítőként.

Janzenista irodalom Batthyány Lajos könyvtárában

Ötvös Péter Batthyány Károlynak, Batthyány Lajos testvérének könyvtáraitól szóló munkájában³⁹² az elemzés egyik hangsúlyát a janzenizmusra helyezi, mint a XVII. és XVIII. század szellemi életében meghatározó, a könyvtárak állományában megmutatkozó irányzatra.³⁹³ Batthyány Lajos katalógusának Theologici szakján is több olyan munka is szerepel, amely janzenistaként értékelhető vagy amelyet a janzenizmussal összefüggésben lehet említeni. Az irányzat névadója Cornelius Jansen (1585–1638), Ypres püspöke, leuveni teológiaprofesszor, akinek a halála után (1640) megjelent, röviden *Augustinus* néven ismertté

³⁹² ÖTVÖS 1987.

³⁹³ BEREZ 2002.

vált művére a janzenizmus origójaként tekinthetünk.³⁹⁴A janzenizmus eszmerendszere különösen Franciaországban tett szert jelentőségre, mind eszmei, mint politikai téren. A szellemi és földrajzi értelemben vett középpont Port-Royal ciszterci apácakolostora volt. A janzenizmus fő vonásaként két fő tényező határozható meg. Az egyik a teológiai alapállás, mely az emberi természet bűnbeesés általi végleges sérültségét hangsúlyozza, minek következtében az ember nem képes jót cselekedni. A janzenista gondolkodás visszatérő eleme, hogy az emberi szabadság bármilyen pozitív előjelű tárgyalása pelagianizmusnak minősül, az ember megigazulása kizárólag az isteni kegyelemtől függ, mely teljességgel tetszőleges. A másik sajátosság az intellektuális és erkölcsi képességek negatív értékeléséből fakadó erkölcsi rigorizmus. A vallásos életben ez leginkább úgy csapódott le, hogy a janzenisták támadták az általuk túllontúl megengedőnek ítélt gyakorlatokat, éspedig főként két szentség, az eucharisztia és a gyónás kapcsán. A janzenisták különösen a jezsuitáknak lettek ádáz ellenfeleivé, amire ők az emberi szabadságnak tág teret engedő teológiai gondolkodásukkal és a lelkipavezetésben tanúsított rugalmasságukkal szolgáltak rá. A janzenizmus összességében a kálvinizmussal megfelleltethető teológiai irányultságnak a katolikus kereteken belül jelentkező megnyilvánulásaként értelmezhető. A janzenizmust eretnek irányzatként határozta meg az Egyház. 1642-ben VIII. Orbán pápa az *In eminenti* bullában elítélte Jansen *Augustinus* című művét. 1653-ban X. Ince *Cum occasione* bullája a janzenizmusnak tulajdonított öt legfontosabb tételt idézi és kárhoztatja. A janzenizmust véglegesen a XI. Kelemen által kibocsátott *Unigenitus Dei Filius* ítélte el 1713-ban.

Batthyány Lajos katalógusának Theologici szakjában is felbukkan a Cornelius Jansen név. A munkát teológiai munkát [96] szerző Cornelius Jansen, genti püspök (1510–1576) azonban nem azonos a később élt Cornelius Jansennal. A kimondottan janzenistának minősíthető művek felsorolása előtt érdemes Szent Ágoston műveinek jelenlétét kiemelni, hiszen a hippói püspök neve a janzenizmus alapművének címadója lett, és aki ennek megfelelően a janzenista tanok legfontosabb hivatkozási pontja volt. Összes művét egy XVI. századi [7], valamint a *De civitate Dei*, egy meglehetősen friss érdeklődésre utaló, 1732-es kiadásban [6] találjuk. A janzenizmus legismertebb gondolkodója Blaise Pascal (1623–1662) posztumusz főművével, a *Gondolatokkal* szerepel [75]. A janzenista irányzat két legfontosabb vezető alakja Antoine Arnauld (1612–1694) és Pasquier Quesnel (1634–1719) volt, akiket a katalógusban egyaránt megtalálunk. Quesnel egy meditációs imakönyvvel [77], Arnauld pedig a janzenista vallási

³⁹⁴ *Augustinus seu doctrina Sancti Augustini de humanae naturae sanitate, aegritudine, medicina adversus Pelagianos et Massilianses.*

gyakorlat meghatározó művével szerepel, amelyben a katolikus egyház egyik legfontosabb, a korban éledő gyakorlatát, a gyakori szentáldozást támadja [29].³⁹⁵ Két művel találni a *Port-Royal Biblia* fordítóját, Louis-Isaac Le Maître de Sacyt (1613–1684) [55, 79]. Szintén a janzenista gondolkodást képviseli Simon Michel Treuvé (1651–1731) eucharisztiairól írt könyve [58], az 1695-ben indexre került 13 kötetes mű, az *Année Chretienne* Nicolas Letourneux-tól (1640–1686) [2], valamint Antoine Godeau (1605–1672) egyháztörténete [54] és Augustin Calmet (1672–1757) bibliai szótára [33]. A szakon a a gallikán felfogású, janzenistákkal partneri viszonyban levő,³⁹⁶ a XVIII. századi osztrák egyházjogot is nagymértékben befolyásoló németalföldi kánonjogász, Zeger Bernhard Van Espent (1646–1728) is a szerzők között találjuk [86].

A janzenizmust képviselő művekre a Theologici szakon kívül is hozhatunk fel példákat. A Miscellanea szakon találjuk Antoine Arnauld nagysikerű karteziánus alapú logikai művét, olasz fordításban [1017]. A kriptojanzenistának is tartott Ludovico Antonio Muratorinak egyik – nem kimondottan vallásos jellegű – műve [998, 1001] mellett itt találjuk³⁹⁷ Pascal nevezetes *Vidéki leveleit*, amely a szatíra eszközeivel támadta a jezsuitákat. Hogy a rend megítélése foglalkoztathatta a könyvtár gyűjtőjét, mutatja egy 1731-ben lefolyt eljárás dokumentumainak hatkötetes gyűjteménye, ismét a Theologici szakról [34]. A vád szerint jezsuita gyóntatóatyja spirituális tekintélyével visszaélve elcsábított, szexuálisan kizsákmányolt és abortuszra kényszerített egy fiatal nőt. A nagy vihart kavaró, ellentmondásos ügyből természetesen leginkább a jezsuiták ellenfelei – így főként a janzenisták – profitáltak. A per és főként annak nemzetközi szenzációvá válása nagy csapást jelentett a jezsuita rendre.³⁹⁸ Az antiklerikális művek vonalába illeszkedik a velencei Paolo Sarpi (1552–1623) könyve a tridenti zsinatról [56]. Rendkívül érdekesnek tekinthető egy bizonyos Maria Eleonore von Sporck (1687–1717) nevének felbukkanása két tétel esetében is. Mindkettő német nyelvű fordítás: az egyik egy meg nem nevezett francia lelkeségi műé [49], a másik Avilai Szent Teréz (1515–1582) írásaié [8]. A fordítónő atyja nem más, mint Franz Anton von Sporck (1662–1738), akinek 1729-ben egész könyvtárát elkobozták, főként janzenista könyvek birtoklása miatt.³⁹⁹

³⁹⁵ HURSÁN 2019/a. 159. helytelenül tulajdonította a janzenista teológusnak a Historici szak művét (300).

³⁹⁶ BEREZ 2006, 38.

³⁹⁷ A katalógusban található jelzetek tanúsága szerint feltehetőleg kétszer került leírásra a kétnyelvű kiadásban szereplő mű, egyszer olasz és egyszer német címevel.

³⁹⁸ KUZNICZKY 2007.

³⁹⁹ Sporck könyvkiadói tevékenységéről és lányai fordításairól: GARLOFF 2023.

A janzenista művek csoportját márcsak a Theologici szak nem túl nagy méreténél fogva is jelentősnek kell tartanunk. Az érdeklődésre utal, hogy a XVII. századi kiadások mellett szép számmal fordulnak elő az 1710-es, 1720-as években megjelent kötetek is.⁴⁰⁰ A képet árnyalja, hogy a janzenizmus nagy ellenfelei, a jezsuiták is gyakorlatilag egyenlő mértékben vannak jelen a szakon. Dávid zoltáiról például a janzenista Le Maître de Sacy mellett a jezsuita Jacques-Philippe Lallemant (1660–1748) művét [84] is olvashatták (az előbbi 1713-as, az utóbbi 1715-ös kiadású). Ugyanakkor fontos különbségnek tűnik, hogy míg a janzenista szerzőktől az irányzat – és vele a jezsuitaellenes polémia – központi műveit találjuk, addig a jezsuiták nem szerepelnek olyan könyvekkel, amelyek közvetlenül a janzenistákkal folytatott polémiahoz kapcsolódnának. Az oltáriszentség központi kérdéséről a három, janzenista szellemben írt művel szemben⁴⁰¹ a jezsuiták részéről csak Gracián művét találjuk.⁴⁰² Hogy a könyvtár gyűjtője hajlamos volt kitekinteni a katolikus orthodoxia határán kívülre, azt a protestáns szerzőtől írt könyvek is bizonyítják, köztük például egy a kabbalisztikáról írt mű. Kérdés, hogy honnan ered a könyvanyagban kimutatható janzenizmus iránti érdeklődés. A kortárs Franz Anton von Sporck janzenizmus iránti vonzalmát európai útjára vezeti vissza, és hasonló hatás Batthyány Lajost is érthette, akinek fő úticélja éppen a janzenizmus központjának számító Párizs volt.⁴⁰³ Vendéglátójától, a protestáns Georg Wilhelm von Hohendorftól sem lehetett idegen a jezsuitaellenesség, ami a könyvtára katalógusában található antiklerikális irodalomban is megmutatkozik. Hohendorfnál megtalálhatók janzenista szerzők is, (Quesnel vagy Pascal Pensées a 21. és 22. oldalon) azonban nem túlzottan hangsúlyos jelenléttel. A Batthyány Lajos anyjával, Strattmann Eleonórával különleges kapcsolatot ápoló Savoyai Eugén egy időben éppen a janzenizmus egyik központjának számító Osztrák-Németalföld helytartója volt (1716–1724). Nemcsak a mozgalmat pártoló itteni politikája, hanem az irányzat felfogásával párhuzamos megnyilatkozásai alapján (a dogmákkal kapcsolatban, az Unigenitus bulláról és a jezsuitákról) is azt lehet mondani, hogy a római Szentszékkal politikailag is többször szembekerülő Savoyai Eugéntől nem lehetett idegen a janzenizmus gondolkodása.⁴⁰⁴ Savoyai Eugén saját könyvtárába is begyűjtötte a janzenista irodalmat.⁴⁰⁵ Kérdés, hogy milyen mélységű és előjelű volt Batthyány Lajos janzenizmus és általában a vallási dolgok iránti érdeklődése.

⁴⁰⁰ Calmet bibliai szótára az 1710-es évekből való, Croiset főműve 1720-ból, Pascal Gondolatai 1729-es kiadású.

⁴⁰¹ Treuvé és Arnauld már említett munkája mellett a harmadik bizonyos Paul Bruzeu műve, aki Arnauld-t veszi alapul.

⁴⁰² Szintén az oltáriszentség vételének gyakorlatáról szóló mű

⁴⁰³ A párizsi janzenizmus utazókra gyakorolt hatására példa (az 1730-as évek elejéről): LEIBETSEDER 2023.

⁴⁰⁴ Savoyai Eugén janzenizmusáról lásd: BRAUBACH 1965, 163–177. Mária Terézia udvarának janzenista befolyásoltságáról: Hersche 1971. Savoyai Eugén könyvtárának és felfogásának janzenista és gallikanista tendenciáiról és kapcsolatairól a felvilágosodás korai ágát képviselő gondolkodókkal: FEOLA 2014.

⁴⁰⁵ BEREZ 2006, 57.

Pusztán könyvanyag alapján egyértelmű választ adni nem lehetséges, hiszen sokféle, akár egymásnak ellentmondó feltevés fogalmazható meg.⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ Például: hogyan értsük Cornelius Jansen könyvének a jelenlétét, aki ugyanakkor nem volt azonos a janzenista Cornelius Jansennal. Az előfordulás az irányzat forrásai iránti érdeklődést vagy éppen az érdeklődés felszínét mutatja?

IX.2. Geographici

A Geographici szakon felsorolt tételek a katalógus egészéhez képest meglehetősen kis hányadot képviselnek: 88 mű 97 kötetben. A szak legjellegzetesebb sajátossága az, hogy az azon szereplő kötetek egy jól körvonalazható csoportja esetében valószínű, hogy azokat Batthyány Lajos életrajzából ismert európai utazása kapcsán szerezte be. Talán a legárulkodóbb egy 1713-ban kiadott útikönyv, melynek címében is⁴⁰⁷ az 1715–1716-os európai út állomásai köszönnek vissza [130]. Szerepel 1713-as, a fő úticélt, Párizst bemutató három kötetes könyv [118], Németalföldet bemutató történelmi országleírás ugyanebből az évből [233], valamint több tétel Németországról, melyek közül a kiemelhetjük Rajnát bemutató könyvet, mely az utazás az egyik lehetséges útvonalául is szolgálhatott [113]. Két képes kiadvány is a versailles-i kastélyban tett látogatás emlékeit idézhette fel Batthyány Lajosnak [148, 183]. Az OSZK-ban fellelhető forrás, Batthyány Lajos iratjegyzékének⁴⁰⁸ egy tétele – *Instantia Comitis Ludovici a Batthyán, ut absolutis studiis, et terminato itinere in Italiam eum Sua Majestas applicet*⁴⁰⁹ – alapján Batthyány a kancellária hivatalába lépése előtt itáliai utazáson vehetett részt, aminek idejét az életrajz és a levelek információi alapján valamikor az 1717. év környékére tehetjük. Azt, hogy legalábbis tervbe volt véve egy itáliai út, Strattmann Eleonóra azon 1714. évi levélrészlete bizonyítja, amiben arról ír Lajosnak, hogy kérje a Salzburgon keresztül Rómába utazó Schrattenbach bíboros protekcióját arra az esetre, ha majd egyszer Lajos is Rómába fog menni.⁴¹⁰ A katalógusban több olyan könyv is szerepel, amelyek kapcsán feltételezhetjük, hogy azokat Batthyány Lajos itáliai útján, vagy az útra készülve szerezte be. Róma nevezetességeit bemutató könyvből ötöt is találunk, míg Nápolyról és a Nápolyi Királyságról szóló négy tétel alapján az is valószínű, hogy az 1714. március 6-i rastatti békével Habsburg fennhatóság alá kerülő dél-Itáliába is eljutott. A katalógusban szereplő 28 olasz nyelvű tétel, valamint több olasz szótár [pl. 514, 515] is valószínűsíti, hogy Batthyány Lajos bizonyos fokú olasz nyelvi ismeretre

⁴⁰⁷ *Die vornehmsten Europaeischen Reisen, Wie solche durch Teutsch-Land, Franckreich, Italien, Holl- und Engeland, Daennemarck und Schweden, vermittelt der darzu gefertigten Reise-Charten...*

⁴⁰⁸ *Elenchus omnium Excellentissimi Comitis Ludovici a Batthyan condam Regni Hungariae Palatini actorum in LXXI voluminibus Bibliothaeae Eminentissimi ac Celsissimi S. R. Imp. Principis S. R. Ec. Cardinalis Primatis, Archi-Episcopi Strigoniensis Iosephi a Batthyan comprehensorum quorum singulis praemittitur brevis recensio generalis cum classificatione materiarum in singulis tomis contentarum 1792.* OSZK Fol. Lat. 2202.

⁴⁰⁹ Az első kötet 57. oldalán: „*Instantia Comitis Ludovici a Batthyán, ut absolutis studiis, et terminato itinere in Italiam eum Sua Majestas applicet.* VII. 141.”

⁴¹⁰ „*Der Cardinal Strattenbach soll diessen tag von hier aufbrechen auf Rom zu gehen. und wird glaube ich durch Salzburg wann er hinkommt so muß du und dein Bruder hingehen ihn auffzu warten und ihm umb sein protection bitten wann es ein mahl solst auf Rom komben. welches er mir und der graff gallas zwar schon versprochen.*” HU-MNL-OL-P 57344.

tett szert. Két Svájcra szóló tétel felbukkanása alapján feltételezhetjük, hogy Batthyány az alpesi országban is megfordul.

A földrajz kapcsán érdemes először felidézni párizsi vendéglátója, Georg Wilhelm von Hohendorf levelét, melynek egyik fő tárgyát kimondottan térképek jelentik.⁴¹¹ Feltehető, hogy Batthyány Lajos a földrajz és a térképek világában is jártasságot szerzett. A Geographici szakon több nagyméretű, fóliás atlaszt is találunk. A katalóguson három Blaeu térkép is található [102, 103, 175],⁴¹² valamint a világhírű brabant kartográfus, Abraham Ortelius két térképe [104, 129]. Szintén a kiemelkedő kartográfusok között említhető Georg Horn (1620–1670) [142] és Rumold Mercator (1541–1599) [138]. A Geographici szakon kerültek elhelyezésre a nagyobb, nem a megszokott könyv formátumú olyan képes kötetek is, mint a különböző arcképcsarnokok. Hogy miben is állhatott a földrajz jelentősége egy koraújkori arisztokrata számára, jól illusztrálja egy a világ erődeit bemutató metszetgyűjtemény [132] és egy a puskával és szuronnyal való harcásatról szóló mű [127]. Szinte bizonyosan a salzburgi egyetemen töltött időszakban vehette hasznát Batthyány a régi vágófegyverekkel (*Hiebfechten*) és az új szúrófegyverekkel való vívás (*Stoßfechten*)⁴¹³ technikáját demonstráló 1713-as tankönyvnek [131]. A széleskörű érdeklődést az olyan távoli és egzotikus országok, mint Brazília [112, 141] vagy Tajvan [119] leírásai mutatják. A szakon Magyarország-térkép is [149, 150] található. Végezetül említsük a csehországi Sporck uradalmakat bemutató művet 1712-ből [172], melynek előfordulása könnyen lehet, hogy a janzenizmus kapcsán említett Franz Anton von Sporck birtokain tett látogatás előkészületéről árulkodik. A katalóguson különben más szakokon található tételek is kapcsolatba hozhatók Batthyány Lajos *Kavalierstourjával*. Ilyennek tekinthetők a Historici és a Politici szak bizonyos útikönyvei és -beszámolói, és különösen a nyelvkönyvek a Miscellanea szakról.

⁴¹¹ HU-MNL-OL-P 78749.

⁴¹² Közülük a 102. tételről elképzelhető, hogy annak az MTA Könyvtárában meglevő kötetei akár Batthyány Lajos könyvtárából is származhatnak. MTAK Földr. F. 3/1–4.

⁴¹³ SZABÓ 2021, 120.

IX.3. Historici

A történelmi tárgyú műveket magába foglaló Historici 266 művével a katalógus második legnagyobb szakja. A rendkívül sokszínű szak legjelentősebb csoportjai közül elsőként a történelmi személyiségek életrajzait emelnénk ki. A szakirodalom szerint a hírességek életének tanulmányozása fontos része volt a salzburgi egyetemen a XVII. és XVIII. században űzött történetfilozófiának⁴¹⁴ továbbá az életrajzi irodalom Hohendorf könyvtárának is egyik nagyobb szakját képezte. Mindenekelőtt érdemes említeni a több tételben [245, 447, 651, 1033] is szerzőként szereplő Plutarkhoszt és *Párhuzamos életrajzainak* kilenc kötetes, francia fordítású 1724-es kiadását [443]. A könyvtár használói főként a viszonylagos közelmúlt főszereplőinek példáján vonhattak le tanulságokat. XIV. Lajos francia királyról, Richelieu-ról, Lotaringiai Károlyról, I. Józsefről, VI. Károlyról, és olyan hadvezérekről is olvashattak, mint Turenne marsall, Savoyai Eugén (akiről összesen hat mű szerepel katalógusban) és fegyvertársa, Marlborough herceg.⁴¹⁵ A hírhedten pontatlan Gregorio Leti (1630–1701)⁴¹⁶ négy művel is szerepel a szakon, melyek már a XVI. század nagy alakjairól szólnak: V. Pius pápáról franciául és [270] és németül [350], továbbá II. Fülöp [347] és V. Károly [440] spanyol királyokról. A régi idők nagy alakjai közül a törökverő Szkander bég (1412?–1468) [223, 439], a pápák közül I. Nagy Szent Leó (390–461) és I. Nagy Szent Gergely (540–601) említhető a róluk írt mű kapcsán. A két pápa életrajzának szerzője az öt egyháztörténeti művel is szereplő, [281–285] gallikán nézetei miatt a jezsuita rendből kizárt Louis Maimbourg (1610–1686).

Az életrajzok kapcsán a különböző *Histoire*-ok, *Vie*-k, *Leben*-ek mellett említendő a Memoire-ok típusa is. Ezek közül való Savoyai Eugén két nagy riválisa, Villars marsall (1653–1734) [373] és Bonneval márki (1675–1747) emlékirata [375] (ez utóbbi fiktív). Érdemes kiemelni még La Rochefoucauld (1618–1693) memoárját, amely irodalmi értéke mellett a Fronde időszakának kiváló történelmi forrása [374]. Természetesen a szak jelentős részét képezik az egyes országok, intézmények és háborúk történetét feldolgozó művek. Több világtörténet is előfordul. A kora újkor legjelentősebb történetírói közül említhető Jacques-Bénigne Bossuet (1627–1704),⁴¹⁷ Claude Fleury (1640–1723),⁴¹⁸ Samuel Pufendorf (1632–1694),⁴¹⁹ Johannes

⁴¹⁴ BRANDHUBER 2012, 35.

⁴¹⁵ Az említett személyekhez kapcsolódó műveket a forráskiadás mutatója alapján érdemes fellelni (XVIII.4.).

⁴¹⁶ Letiről: FARKAS 2010.

⁴¹⁷ Világtörténete [240], folytatása [422] és a protestáns felekezetek történetét bemutató munkája [293].

⁴¹⁸ [239]

⁴¹⁹ [338, 398, 399]

Sleidanus (1506–1566),⁴²⁰ Johann Carion (1499–1537),⁴²¹ a jezsuita Famiano Strada (1572–1649) és Juan Mariana (1536–1624).⁴²² Külön érdemes említeni John Barclay (1582–1621) közelmúltjának Európáját és különösen Franciaországot allegorikus formában bemutató *Argenisét* [199]. Az antik irodalom leggyakoribb szerzője Livius, akinek öt művéből négy szerepel a *Historici* közé sorolt művek között. Thuküdidész a peloponnészoszi háborúról írt műve olasz [430] és német fordításban is [431] szerepel, a római köztársaság felemelkedéséről író Polübioszt két kiadásban is olvasható volt [324, 400]. Josephus Flaviustól legjelentősebb történeti művei szerepelnek, valamint a zsidók történelméről írott *Antiquitates* egy kötete [195]. A római történetírók közül még Pompeius Trogus elveszett történeti művét a Kr. u. 2. században kivonatoló Justinust és a Tiberius idején történelmi anekdotagyűjteményt író Valerius Maximust említhetjük [445]. Jacques Tailhiének, Rollin apátjának (1700–1778) az egész ókori Mediterráneum történetét felölelő többkötetes műve [320], valamint Samuel de Broë műve a triumvirátusról [272]. Találunk I. Nagy Theodosius római császárról írt művet is (267). Az ókor klasszikus királytükre, Xenophón I. Kürosz perzsa király neveléséről írt műve (természetesen francia fordításban) [265], már a neveléssel kapcsolatos irodalom későbbiekben bemutatandó jelentőségét vetíti elő.

Több könyv műfaja útikönyv és útibeszámoló. Az északi országok közül szerepel Svédország, Dánia, Lengyelország, de van az észak-európai térség egészét bemutató munka is [369]. Az egzotikusabb országleírások közé sorolhatjuk a Tatárföldről szóló munkát, Adamus Olearius (1599–1671) holsteini követ beszámolóját perzsi és moszkvai útjáról [203], és egy Kínáról szóló memoárt [367]. A genealógiai művek rendszerint ausztriai és német vonatkozásúak [250, 256, 258]. Johann Hübner (1668–1731) a szakon négy genealógiai tárgyú művével szerepel [243, 257, 333, 334] továbbá egy-egy művét találjuk a *Geographici* [140] és a *politici* szakon [614]. A speciális tematikájú történeti munkák közül említhető vadászati-erdészeti [435], különleges élethosszú személyeket bemutató és közben az örök fiatalság lehetőségéről értekező mű [289], illetve egy érdekes történeteket felvonultató gyűjtemény [274]. Az olasz Tommaso Garzonitól (1549-1589) a hivatások és szakmák összességét felvonultató munka volt meg német fordításban. [415] A szakon egy kortárs, mégpedig nem is kis jelentőségű vita irodalmi dokumentumait is megtaláljuk. A nagyhatású gondolkodó Fontenelle (1657–1757) műve [280]

⁴²⁰ [416]

⁴²¹ Világtörténelmének eredeti [217], és annak Melanchton (1497–1560) és Caspar Peucer (1525–1602) által átirat, a protestáns történelemképet alapjaiban meghatározó változata is megvolt [218]

⁴²² Spanyolország történetéről írt hosszú ideig alapvetőnek számító műve francia fordításban [319], és eredeti, spanyol nyelven is megvolt [362].

a jóslás – különösen az ókori és pogány – gyakorlatára szolgál racionalizáló magyarázattal. Az erre írt válasz a jezsuita Jean-François Baltustól szintén a szak részét képezi [406].⁴²³ Az egész témakörnek azért is lehet különös jelentősége, mert a XVIII. század első felének Magyarországon több boszorkányper is folyt, így Batthyány Lajos körmendi birtokain is.⁴²⁴ Úgy tűnik tehát, hogy ebben a kérdéskörben Batthyány a jezsuita Baltus felfogását részesítette előnyben.⁴²⁵

A művek egy csoportjában mintha a történelmi nőalakok iránti érdeklődés nyoma rajzolódna ki. Megvolt a koraújkor talán legmeghatározóbb uralkodónőjének, I. Erzsébet angol királynő uralkodásának története [215] Edmund Bohuntól (1645–1699). Madame de La Fayette (1634–1693), a kor egyik legjelentősebb nőírója a Stuart Henrietta (1644–1670) életéről szóló mű szerzője [271]. Henrietta a kivégzett angol uralkodó, I. Károly lánya, aki Fülöp orleans-i herceg feleségeként rövid életében rendkívül fontos közvetítő szerepet játszott az angol–francia nagyhatalmi politikában. A kor egyik legkirívóbb életpályájú nőalakjáról, a katolikus hitre térő Krisztina svéd királynőről (1626–1689) is olvashattak [268]. A szóban forgó mű egyébként a korban kibontakozó botrányirodalom (*chronique scandaleuse*) műfajának egyik eklatáns példája, és a legjelentősebb a vitathatatlanul extravagáns életvitelű királynőt negatív színben beállító propagandairadalom művei közül.⁴²⁶ Hogy a női életpálya iránti sajátos érdeklődésről beszélhetünk, arra a nőíró Jeanne-Michelle Hamonin de Pringynek (1660–1709), a század nőalakjait bemutató művét is példaként hozhatjuk fel [238]. Szintén nő, Charlotte-Rose de Caumont de La Force (1654–1724)⁴²⁷ a szerzője a Burgundi Máriával (1457–1482) a középpontban játszódó romantikus fikciónak [325]. Ugyancsak a gáláns irodalom műfajába sorolható Anne de La Roche-Guilhem (1644–1710) műve [391]. Az angol vonatkozású művek sorába illeszkedik Marie-Catherine de d'Aulnoytól (1650/1651–1705) regénye [441], főszerepben a rózsák háborújában meghatározó szerepet játszó hadvezérrel, Richard Neville Warwickkal (1428–1471). Aulnoy tollából a spanyol királyi udvar viselt dolgairól is olvashattak a könyvtár használói [366]. A történelmi regények határterületet képeztek irodalom és történelem határán, a műfaj a Miscellanea szakon is komoly súllyal szerepel (a regények valószínűleg főként a címben szereplő „*histoire*” szó miatt kerülhettek a *Historici* szakon

⁴²³ A tételnek a katalógusban szereplő leírása és az Iparművészeti Múzeum Könyvtárának anyagában levő kötet közti egyezésre már föl hívtuk a figyelmet.

⁴²⁴ Boszorkány-perek Körmend várában (Vas vármegye) 1732–1742 (kézirat: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. 320.)

⁴²⁵ Sajátos, hogy ez esetben van információnk Batthyány Lajos véleményéről. A szakirodalom 1758-as, Mária Teréziának a boszorkányperек indítását szankcionáló rendelete kapcsán már nádorként írt levelét idézi, amelyben a boszorkányokkal szembeni fellépés törvényes és Szentírásra visszamenő alapjait említi. TÓTH G. 2020, 83.

⁴²⁶ ECKART–WÁGHÁLL NIVRE 2010.

⁴²⁷ Ő volt későbbi híres Grimm-mese, a *Rapunzell* mintájául szolgáló *Persinette* szerzője is.

besorolásra). Savoyai Eugén könyvtárában a történelem és irodalom is valamiképpen együtt volt kezelve, hisz az ilyen műveket egyaránt vörös színű kötéssel látta el.⁴²⁸

Magyar történelem

Különleges helyet foglal el a magyar történelem a szak anyagában. Ezen a ponton idézhetjük fel Strattmann Eleonóra 1713-as bécsi levelét, amelyben arról olvashatunk, örömmel vette fia kérését, miszerint olyan könyveket kíván tőle, amelyekből megismerheti Magyarország történelmét.⁴²⁹ Ezért sem meglepő, hogy a magyar történetírók meglehetősen teljességgel képviseltetik magukat a szakon. Megvolt Thuróczy János (1435? –1489?) nevezetes krónikája, a leírásban külön kiemelve, hogy legrégebbi kiadásával, a teljes katalógus második legrégebbi műveként, kettő példányban [432, 433]. Három tételes előfordulásával kiemelkedik Bonfini [207, 208, 1016]; a XVIII. század jezsuita történetírás iskolateremtő alakja, Timon Sámuel (1675–1736) [219, 222, 335], valamint Bél Mátyás (1684–1749) [197, 206, 329].⁴³⁰ A XVI. és XVII. század szerzői közül Zermegh János (1504 k.–1584) [326], Istvánffy Miklós (1538–1615) [342], továbbá két erdélyi, Bethlen János főispán (1613–1678) és Bethlen Farkas kancellár (1639–1679) műveit [204 és 205] találjuk. Érdemes kiemelni Otrokócsi Fóris Ferenc (1648–1718) 1693-as, elsősorban nyelvtudományi megközelítésből írt művét a magyar nép eredetéről [389]. A XVIII. századból három jezsuita, Kazy Ferenc (1695-1759) [261], Kolosvári Pál (1684–1731) [438] és Kovács János említhető, 1742-ből [364]. Utóbbi Pethő Gergely (1570–1629) krónikáját [363] folytatta szintén magyar nyelven. Czvittinger Dávid [330] és a jezsuita Árvai Mihály [1708–1750] művei már a *res litteraria* műfajának klasszikusai [407].

A szak anyagában külföldön kiadott vagy külföldi szerzők által írt, magyar vonatkozású történeti munkák is találhatóak. Ezek aprópóját nagyjelentőségű történelmi események szolgáltatták: így a 15 éves háború (1591–1606) és mindenekelőtt a Bécs 1683-as ostromát követő visszafoglaló háború, melynek csúcspontjait Buda visszafoglalása és a zentai csata jelentették. A magyar történelemről író német szerzők Paul-Conrad Balthasar Han (1633–1699), Johann Christoph Beer (1638–1712), Christoph Boethius, Hieronymus Oertel, (1543–1614). A Magyar Királyság politikai jelentőségének felértékelődését a francia szerzők által írt munkák is mutatják. Donneau de Visé (1638–1710) a nantes-i ediktummal egyszerre ünnepli

⁴²⁸ Savoyai Eugén könyvtárában a kötések az adott művek tematikáját is jelezték, a kék a teológia és jog, míg a sárga a természettudomány színe volt.

⁴²⁹ „je suis bien aise que vous desirez des livres pour vous instruire des histoires d’hongrie et je vous en enverray et mandez moy en suite ceux que vous lirez et quelle temps vous employez pour cela” HU-MNL-OL-P 1314-57334.

⁴³⁰

Buda visszafoglalását [279]. Claude Vanel a magyar történelem rég- és közelmúltjáról szóló két művével szerepel [288, 411]. A hugenotta Jean le Clerc szimpátiával mutatta be Thököly Imre mozgalmát. Különleges érdeklődéssel forgathatták Batthyányék a Hágában 1739-ben megjelent hatkötetes könyvet a Rákóczi-szabadságharcról [410].⁴³¹ Az első négy kötet Brenner Antal Domonkos (?–1721) műve, az ötödik és hatodik kötetben pedig a fejedelem által írt *Emlékiratok* volt olvasható. Az angol orvos, Edward Browne (1644–1708) német fordításban meglevő útleírása [249] többek között azért is érdekes lehetett, mert a természeti jelenségek, azon belül is főként ásványkincsek és vizek iránt érdeklődő szerző a Magyarországon látottakról is beszámol.⁴³²

⁴³¹ Az 1690-es évek elején maga II. Rákóczi Ferenc is ábrándozott szerelméről. A Rákóczi-szabadságharc kitörése után a bécsi udvar valószínűleg Rákóczi egykori gyengéd érzelmeire (és Batthyány II. Ádámhoz fűződő barátságára is) tekintettel küldte Strattmann Eleonórárt békéltető követül a fejedelemhez.

⁴³² Browne útleírása a Magyarországról alkotott kép tekintetében a francia olvasók és utazási irodalom legfontosabb forrásának számított: KÖVÉR 2003, 33–36, 220–221.

IX.4. Politici

A Politici szak bemutatása elején érdemes Strattmann Eleonóra fiához írt azon levelét idézni, amelyben az újságok jelentőségéről beszél.⁴³³ A levél számunkra legfontosabb részében arról olvashatunk, hogy Strattmann Eleonóra szerint ezek olvasása képet ad mindarról, ami történik, és olyan ismeretekkel serkenti az elmét, amelyeket maga a történelem sem képes megadni.⁴³⁴ Strattmann Eleonóra sorai mellett, hogy a gyors információszerzés, a naprakész tájékozottság és egy ezekhez kapcsolódó beállítódás kialakításának igényét mutatják a katalógus összetételével is összhangban állnak. A Politici 312 művével és 744 kötetével a katalógus legnagyobb és legjelentősebb szakja. Ezenkívül a Politici a Miscellanea mellett a legmodernebb is, amit a könyvek tartalma és kiadása mellett a duodecimo méretű, kisebb, praktikusabb, könnyebben olvasható köteteknek a jelentős aránya (28,2%) is mutat. A szakon a francia nyelv jelentős fölényéről beszélhetünk (46,1%), és a francia irányultság dominanciája jellemző a tematikára is.

A bemutatást érdemes a politikaelméleti művekkel kezdeni, főszerepben az államrezon koncepciójával és a modern politikai filozófia meghatározó alakjaival. Machiavelli (1469–1527) négy művel szerepel a szakon [469, 523, 619, 620]. Justus Lipsius (1547–1606) meghatározó államelméleti műve, a *Politiorum sive Civilis Doctrinae Libri Sex* három példányban van jelen [672, 673, 678]. John Locke (1632–1704) éppen az abszolút monarchia ellen érvelő eredetileg *Two treatises of Government* című műve [563] francia fordításban volt meg. Az államelmélet jelentős szerzői közül említhető Jean de Silhon (1596–1667) [637], Philippe de Béthune [495, 496] és a jezsuita Franz Albrecht Pelzhoffer (1643–1710) [462]. A szaknak részét képezték a politikai maxima- és aforizmagyűjtemények [pl. 463, 696]. A kor gondolkodásának szintén jellemző műve a Mazarin bíborosnak (1602–1661) tulajdonított politikai kiskaté [679]. A politikaelmélet kibontakozása a gyakorlati alkalmazásban az élet különböző területeit átfogó tudás igényét is magával vonta. A szakon több, sajátos ismereteket feldolgozó összefoglalás is szerepel, így Adrian Beier (1634–1712) gazdasági [616], valamint Jacques Savary des Bruslons (1657–1716) [513] és Johann Hübner (1668–1731) kereskedelmi lexikona [614]. Louis Ellies Du Pin (1657–1719) gallikán pap műve [476] a történetírók enciklopédiája (Du Pin egyháztörténeti műve [302] a Historici szak része). Enciklopédikus jellegű történelmi-kronológiai-földrajzi összefoglalás George Ponza műve a XVII. század

⁴³³ HU-MNL-OL-P 1314-57327.

⁴³⁴ „...puis que comme je vous j'ay dit bien souvent a Vienne cela donne une idée de tous ce qui a ce passe et onure lesprit a des connoissances que l'histoire mesme ne scauroit donner...” HU-MNL-OL-P 1314-57327.

utolsó negyedéből [723]. Szintén a történelmi lexikonok között említhető a németországi evangélikus Johann Franz Buddaeus (1667-1729) műve is [618]. Megvolt a kor két népszerű lexikona, Louis Moréri (1643–1680) [510–511] és Pierre Bayle (1647–1706) [508] művei, valamint két újabbnak német számító tudományos-művészeti lexikon, Johann Theodor Jablonski (1654–1731) úttörő munkája [611] és Johann Christoph Zedler (1705–1751) nagyszabású, 25 kötetes általános enciklopédiája [612]. A janzenizmus *Theologici* szakon detektált irányzata kapcsán jegyezhetjük meg, hogy mind Bayle, mind Zedler lexikonában inkább a janzenizmussal szimpatizáló, a jezsuitákkal szemben pedig egyértelműen ellenséges hangnemű szócikkeket találhatott a könyvtár olvasója.⁴³⁵

Előfordulásuk alapján különleges jelentőséget tulajdoníthatott a könyvtár gyűjtője az államközi kapcsolatokról értekező, a diplomácia mesterségét bemutató munkáknak. A szakma nagyságai közül szerzőként található I. Erzsébet angol királynő kémfőnöke, Francis Walsingham (1532–1590) [623, 725], valamint William Temple (1606–1682) [538, 663, 713]. Két mű is szerepel a holland diplomatától, Abraham de Wicquefort-tól (1606–1682) [458, 622] A nemzetközi diplomácia háttérébe való betekintéssel szolgál Colbert és a francia diplomácia levelezése a nijmegeni béketárgyalásokat (1678–79) megelőzően [606]. Antoine Pecquet (1704–1762) a diplomácia jelentőségét méltatja és részletesen elemzi a diplomatára váró feladatokat, [522], valamint található az ideális követ leírását adó mű [460]. Az olyan bennfentes kortársak, mint Karl Ludwig von Pöllnitz (1692–1775) [605],⁴³⁶ vagy Charles Alexandre de Montgon abbé (1690–1770) írásai is fontos részét képezhették a könyvtárnak [700]. A diplomataként működő Antoine de Courtin (1622–1685) műve kézikönyv az udvarias viselkedésről [757]. A közelmúlt történelmi szereplői közül például Roger Rabutin de Bussy (1618–1693) leveleit és emlékiratait [609, 629], vagy a Fronde oldalán álló Jean-François Paul de Gondi, másként Retz bíboros (1613–1679) memoárját [627] olvashatták. A diplomácia nemzetközi mestersége kapcsán említhető, hogy a szótárak is rendszerint a *Politici* szakon kaptak helyet: így például Molnár Albert négy nyelvű szótára [516], két nyolc nyelvű Calepinus [517, 518]. François Pomey 1715-ös francia-latin-német [519] és Matthias von Erberg 1714-es francia-olasz-német szótára [520]. Ha a felsorolást a *Miscellanea* szak utazóknak szánt 1713-as francia, német és latin nyelvű szótárával is kiegészítjük [969], adódik a feltételezés, hogy a szótárak Batthyány Lajos nyugat-európai utazása kapcsán lettek beszerezve.

⁴³⁵ KAPP 2023. Moréri vonatkozó szócikkét Kapp „politikailag korrektnek” minősíti: KAPP 2023, 51.

⁴³⁶ Pöllnitz művéről: KÖKÉNYESI 2016, 217., 223. Pöllnitz Batthyány Lajost is említi művében, mégpedig már alkancellárként egyedülálló politikai súllyal bíró személyként: KÖKÉNYESI 2016, 228.

A diplomácia és államelmélet határterületéről említhetők a jogi és legitimációs kérdéseket tárgyaló művek, mint egy holland hadijog [592], vagy Hugo Grotius műve a tengerek szabad használatáról [565]. Giusto Fontanini érsek (1666–1736) művében az egyház birtokjogát védelmezi Comacchio felett [527], amelyet éppen Savoyai Eugén foglalt el a pápa és a császár között kitört háborúban (1708–1709).⁴³⁷ A szakon az evangélikus Samuel Pufendorf genfi kiadású, a katolikus egyház hatalmát firtató műve volt olvasható [753]. Különleges Filippo Picinelli (1604-1679) ágoston rendi kanonok műve [644], mely a teremtett világot Isten képeskönyveként értelmezi. A jezsuita Jean Pontas (1638–1729) műve (1724-es kiadásban) a lelkiismeretileg problémás erkölcsi kérdéseket tárgyaló háromkötetes összefoglalása a kazuisztika irodalmát képviseli [509]. A Politici jogi irodalomhoz sorolható műveiről elmondhatjuk, hogy alapvetően a Német-római Birodalomhoz kapcsolódnak. Akad munka hadijogról Petrus Pappustól [592], a tűz- és vízpróbákról [475], büntetőjogról, valamint megtalálható Prága polgárainak szabálykönyve [479]. A Német-római Birodalom országgyűléseiről és államjogáról is viszonylag újabb irodalom szól [735]. Található Róma ókori és újabb kori emlékeit együtt bemutató mű [642]. Régebbi németországi útikönyvek is részei a szaknak, az egyik Martin Zeilertől (1589–1661) [554]. A világ népeinek házassági szokásait mutatja be egy francia mű [486]. Michael Caspar Londorp (1580–1629) [453] 18 kötetes, nagyszabású dokumentumgyűjteményei is a Politici szak részét képezték. Johann Christian Lünig (1662–1740) műve, a *Theatrum Ceremoniale historico-politicum* [746] a *Zeremonialwissenschaft*-irodalom⁴³⁸ meghatározó példáját jelenti. Az 1720-as kiadású könyvet Batthyány Lajos is nagy haszonnal forgathatta kancelláriai pályafutása kezdetén.⁴³⁹

A szak egy sajátos rétegét képezik azok a művek, amelyek Franciaország XVII. századi és közelmúltbeli politikáját érintik.⁴⁴⁰ Az ilyen pamfletek egyik legjelentősebb szerzője a Habsburg szolgálatban álló Francois-Paul de Lisola (1613–1673, akitől két mű található. Az ő egyik nagyhatású kiadványa XIV. Lajos európai hegemoniára irányuló igényeit cáfolja és utasítja vissza [478]. Másik műve, amelyben XIV. Lajos módszereit és céljait az asszír, római és hun hódításhoz hasonlítja, szintén megtalálható [675]. Beszédese, „*a turbanizált francia*

⁴³⁷ A vitában ellenfele az Este-ház jogait képviselő, a katalógusban is szereplő Antonio Muratori volt, Savoyai Eugén bécsi körének tagja.

⁴³⁸ A műfaj szerzői az udvar működését igyekeztek tudományos igénnyel leírni, betekintést adva a ceremoniális, politikai és kormányzati gyakorlatba. KÖKÉNYESI 2016, 38–43.

⁴³⁹ A szimbolikus rend korabeli jelentőségét mutatja, hogy Batthyány Lajos karrierje is egy precedenciavitával kezdődött. WELLMANN 1941, 287–293.

⁴⁴⁰ A Fronde (1648–1653) politikai válsága a modern típusú könyvtermelés egyik nagy katalizátora volt: ebben a rövid időszakban a Mazarin politikája ellen írt röpiratok ezrei láttak napvilágot. BARBIER 2006, 186. 1650 és 1700 között legalább 400 pamflet került kiadásra Európában Franciaország politikájáról. KÖPECZI 1976, 105.

udvar” címen fordítható anonim pamfletje a a törökkel szövetkező francia politikát támadja a Bécs 1683-as ostroma utáni időszakban [502].⁴⁴¹ A politikai végrendeletként feltűnő itáliai mű már a század vége felé, fiktív párbeszédnek eszközével ábrázolja sötét színnel a francia politikát, melynek háttérében a királyt félrenevelő Mazarin bíboros áll [752]⁴⁴² A XVII. század második felében a Franciaország által létében fenyegetett Hollandiában jelent meg a szintén a francia keleti politikát és ugyanakkor a hugenotta ellenes valláspolitikát bíráló munka [676].⁴⁴³ Nem burkoltan franciaellenes – címe magyar fordításában: „*Európa rabszolga, ha Anglia nem törí őszi bilincseit*” – az 1678-as kölni kiadvány [546]. Természetesen található kimondottan a Habsburg-ház politikáját képviselő röpiratok. A török ellen Magyarországon vívott háborúhoz kapcsolódik Johann Nicolaus Flämitzer műve [659].⁴⁴⁴ Megtalálható volt az osztrák kameralizmus mintaadó írásának tekinthető *Oesterreich über alles, wann es nur will* [660] Philip Wilhelm von Hörnigktől (1640–1714). Egy másik, hasonlóan merkantilista gondolkozást tükröző mű Sully, Richelieu és Colbert írásaiból merítve törekszik az abszolutista francia állam eszközeit⁴⁴⁵ a németországi fejedelmek előnyére hozzáférhetővé tenni [560].⁴⁴⁶

A nagy Bourbon-Habsburg pamfletháború másik oldala sokkal kevésbé van reprezentálva a katalógusban. A Köpeczi Béla által legjelentősebbnek tartott francia szerzők közül Donneau de Visé (1638–1710), Eustache Le Noble és Antoine Aubéry (1616–1695) egyetlen szoros értelemben vett pamflettel sem szerepel a szakon.⁴⁴⁷ A kevés franciapárti pamflet közé tartozik Courtilz de Sandras 1695-ös műve [749], amely emlékeztet a török elleni francia segítségre 1664-ben és arra az álláspontra helyezkedik, hogy Ausztria és Franciaország szembefordulásáért a császár a felelős.⁴⁴⁸ A spanyol örökösödési háború (1701–1714) idejéből is több aktuális politikai töltettel írott munkát találunk. Egy 1704-ben kiadott francia- és bajorellenes nézőpontú munka Svábföld elnyomásáról és ellenállásáról szól (734). A francia, ám Hollandiában tevékeny Jean Dumont (1667–1727) munkája szintén a franciaellenes politika szellemét képviseli [742]. Jean Aymon (1661–1734) több, a katolikus egyházat rendszerint

⁴⁴¹ KÖPECZI 1976, 161–162.

⁴⁴² KÖPECZI 1976, 195. A német katalógus leírásával szemben nem gondoljuk, hogy a XIV. Lajos politikáját támogató Gatién de Courtilz de Sandras lenne a francia politikával szembeni mű szerzője.

⁴⁴³ KÖPECZI 1976, 196.

⁴⁴⁴ Érdekes, hogy a magyarsággal szemben leginkább negatív megfogalmazású, 1688-as pamfletje, a *Der in Böhmische-Hosen ausgekleidete Ungarische Libertiner. Oder des Glorwürdigsten Erz-Hauses Oesterreich Festgesetztes Souverain-und Erb-Recht Im Königreich Ungarn*. nem található a katalógusban.

⁴⁴⁵ A francia mintát követő birodalmi merkantilizmus eszközéről: ARETIN 1997, 338–345.

⁴⁴⁶ Az 1703-ben kiadott mű, egyébként majd egy évszázaddal elírt évszámmal szerepel a katalógusban. A melléte szereplő német nyelvű mű középpontjában is a francia hadigazdaság áll [559].

⁴⁴⁷ KÖPECZI 1976, 107.

⁴⁴⁸ KÖPECZI 1976, 194.

negatív színben beállító művet publikált, az egyikben XI. Kelemen franciabarát politikáját bírálhatta (1707) [744]. I. Lipót politikája képezi kiindulópontját az olaszból fordított és Rotterdamban kiadott műnek [597] (szintén 1707-ből). Annak kapcsán, hogy főként a XVII. század második feléből és a XVIII. elejéből találunk kimondottan aktuálpolitikai célzattal írt munkákat, továbbá, hogy az 1651 és 1700 között kiadott művek aránya a Politici szakon megelőzi a XVIII. századi műveket, tehetünk egy észrevételt.⁴⁴⁹ Ezek a tények erősíthetik azt a feltevést, hogy a könyvtár egy része, Batthyány Lajos apjától, Batthyány II. Ádámtól származik, ám valószínűbbnek tűnik egy másféle származtatás.⁴⁵⁰ Feltételezhetjük, hogy ez az anyag valamiképpen Batthyány Lajos ifjúkori képzéséhez kapcsolódik, hiszen két mentora is, Consbruch és Hohendorf egyaránt olyan személy volt, akik ebben az időszakban a korabeli politikai élet legfelső köreiből mozogtak, és akiknek különleges tapasztalatok és tudás birtokában volt módjuk Batthyány Lajost a politika rejtelmeibe bevezetni. Különösen az idősebb Consbruch esetében elképzelhető, hogy a katalógus anyagának politikai részében az ő hatásának nyoma köszön vissza.⁴⁵¹

A politikusi hivatás szorosan összefüggött a korszerű műveltség elsajátításával, aminek – a Batthyányak számára úgy tűnik különösen – fontos részét képezte az irodalmi pallérozottság is. Kiemelt helyen említendő Baltasar Gracián az udvari életben való sikeres eligazodáshoz szolgáló aforizmagyűjteménye, az *Udvari ember* [564].⁴⁵² A jezsuita szerzetestől megvolt pesszimista tónusú allegorikus pikareszkje, a *Criticon* is [584]. A szintén jezsuita Michel Boutauld (1604–1689) hasonló műve a salomoni bölcsességirodalmon alapult [500]. Jacques de Callières (1664†) könyve az udvari élet művészetéről eredeti francia [557] és olasz nyelvű változatban [556] is megvolt. A szak részét képezte Antonio de Guevara (1481–1545) nevezetes, Marcus Aurelius alakját mintaként állító királytükrenek német [561] és latin nyelvű [586] változata. A történelemmel és irodalommal foglalkozó francia *Journal des Scavans*, Európa első akadémiai folyóiratának első évfolyamai a német Friedrich Nitzsch (1641–1702) latin nyelvű fordításában találhatók meg a szakrendben [534]. Szerepel a humán tudományok tanulmányozására létrehozott francia tudós társaság, a *Histoire de l'Académie royale des inscriptions et belles-lettres* tízkötetes kiadványa [575]. Található irodalmi szótár a könnyebb hangvételi művek megértéséhez [521], bevezetés az antik költészetbe és irodalomba [578],

⁴⁴⁹ 130 mű, az összes 41,6%-a az 1600-as évek második felében került kiadásra.

⁴⁵⁰ Itt érdemes felidézni a diplomata Heinrich von Strattmann könyvtárát, melynek anyaga csak kevés konkrét átfedést mutat, ám bizonyos vonalait tekintve szoros párhuzamban áll Batthyány Lajos katalógusával, különösen ami a XVII. századi politikai irodalmat illeti.

⁴⁵¹ Az is elképzelhető, hogy Consbruch könyvtárának egy része került Batthyány Lajoshoz.

⁴⁵² Gracián művének jelentőségéről: KÖKÉNYESI 2016, 35–36.

értelmiségi életpályákat számbavevő mű [579]. A La Chaise atya, XIV. Lajos gyóntatója ellen írott pamfletje miatt 1693-ban Németalföldre távozni kényszerülő Philibert-Joseph Le Roux (†1735 előtt) irodalmi szótára a könnyebb hangvétellű művek megértéséhez szolgál segítségül [521]. Pierre Gautruche (1602–1681) francia jezsuita az antik költészetbe és irodalomba vezet be [578].

A modern francia irodalom megbecsült voltát nagynevű szerzők jelenléte is mutatja. Nicolas Boileau (1636–1711) irodalmi alkotásai és esztétikai értekezése is része volt a szak anyagának [652, 658], valamint Fontenelle összes művei egy nyolckötetes kiadásban [555] és a jezsuita Claude Buffier (1661–1737) nagyhatású tudományos összefoglaló műve [501]. Charles de Saint-Évremond (1613–1713) művei egy ötkötetes 1691-es [654] és egy 1726-os kiadásban [655] szerepelnek. A kortárs francia irodalomban való tájékozottság igényét mutatja az 1735 és 1743 között megjelenő francia folyóirat, hat kötetben [648], valamint egy az 1730-as években megjelent, szintén hatkötetes sorozat [662]. Megvolt az Académie Française kiadványa Claude Favre de Vaugelas (1585–1650) francia nyelvészeti könyvéről [647]. Laurent Bordelon (1653–1730) francia teológus és irodalmár könyve a régi és új irodalmat együtt veszi tekintetbe [611]. Jean de La Bruyere (1645–1696) író, moralista művében, a görög filozófus Theophraszosz (Kr. e. 371–287) utódként ítél kora erkölcséről, meglehetősen keményen [484]. Az angol orientáció bizonyítékát láthatjuk Joseph Addison (1672–1719) és Richard Steele (1672–1729) angol íróknak a *The Spectator* című 1711-től kiadott folyóiratban megjelent moralizáló esszéinek francia fordításában [729]. Az 1695-ös *Reformé dans Republique de lettres* holland református filológus és jogtudós Petrus Cunaeus (1586–1638) által írt latin nyelvű munka francia fordítása [707]. Témája a szerzőtől félműveltnek, vagy rosszul tájékozottnak tartott tudósok – különösen a fővonalas kálvinizmussal szembenálló arminianusok – satirikus pengellére állítása.

Külön is érdemes szólni a nevelés irodalmáról. Elsőként említendő Fénelon (1651–1715) mintateremtő pedagógiai regénye, a *Télémaque* [745]. Megvolt V. Károly, fia, II. Fülöp számára írt intelmei [602]. Jean Baptiste Duchesne (1682–1755) elsősorban történelmi és egyháztörténeti ismereteket tartalmazó 1729-es művét ifjú nemeseknek írta [721]. Ez Batthyány Ádám Vencel könyveinek listáján is előfordul, és azon feltételezés felé vezet bennünket, hogy Batthyány Lajos könyvei egy részét fiai képzése céljából szerezte be. Egy gyermeknevelésről szóló, 1707-ben, Bécsben kiadott mű esetében [585] akár a Strattmann Eleonóra általi beszerzést is vélelmezhetjük. Philippe Fortin de La Hoguette (1585–1668) saját fiához címzett, személyes hangvétellű morális-pedagógiai műve 1697-es kiadású (748). Említhetők magyar

vonatkozású munkák, habár ezekből a Politici szakon jóval kevesebb volt, mint a Historici tételei között. Ilyenek Révay Péter (1568–1622) Szent Koronáról írt munkája [498], az 1681-es soproni országgyűlés actái [454], valamint Szentiványi Márton (1633–1705) jezsuita szerzetes *Miscellaneája* [634, 635]. A cipszer Schwarz Gottfried (1707–1786) evangélikus lelkész (Gabriel Juxtra Hornad álneven) a görög egyházfél honi elsőségét firtatja művében, nyilván nem politikai célzat nélkül. A szak része még egy országleírás [474], valamint Hidi Gergely (1674–1705) honfoglalás előtti topográfiája⁴⁵³ [590]. A Damian Hugo von Virmont (1666–1722) által vezetett 1719–1720-as konstantinápolyi követjárás leírását [581] azon művek között említhetjük, amelyeket Batthyány Lajos személyes érintettsége okán szerezhette be és olvashatott: a könyvben a kancellár testvére, a követséggel tartó Batthyány Károly neve többször is felbukkan.⁴⁵⁴ A követség egyik célkitűzése az volt, hogy elérjék a törököknél II. Rákóczi Ferenc és a kuruc emigráció kiadatását.

Az összefoglalás végén érdemes kiemelni, hogy a kancellár Titkos vagy Miniszteriális Konferencia visszatérő vendége volt az 1740-es években,⁴⁵⁵ ami azt mutatja, hogy a Habsburg monarchia legfelsőbb politikai köreiben számítottak Batthyány Lajos véleményére. A szak bemutatását zárjuk 1731-es, hatkötetes német nyelvű művel [730], amelynek címe jól összefoglalja a szak (és részben az egész katalógus) tartalmát:⁴⁵⁶ *Der Mit Historischen, Politischen und andern importanten Sachen beschäftigte Staats-Mann* (A történelmi, politikai és más lényeges dolgokkal foglalkozó államférfi.)

⁴⁵³ SZELESTEI 1989, 55.

⁴⁵⁴ Például a kötet 38. oldalán olvasható, hogy Belgrád felé közeledve Batthyány Károly szláv (horvát) nyelvtudásának (feltehetőleg szerb tolmácsolásra volt szükség) is hasznát vették: „*Hierzu fanden sich auch zwey aus dem ersten Adel ein, nemlich die Grafen Bathyani, ein Ungar, und Bielinski, ein Polack, welche der Sprach dieses Landes kundig, und sich glücklich schätzten, daß diese Leute ihnen aufgestossen, von welchen sie eben so wol vieles zu lernen hoften, als ich, der ich mir gleichfalls flattirte, daß ihre Gegenwart mir nicht geringen Nutzen schaffen würde.*”

⁴⁵⁵ KÖKÉNYESI 2021, 293–295.

⁴⁵⁶ Az eredeti cím teljes leírása és fordítása magyarul: „Vagyis alapvető ismertetése mindannak a béke és háború idejére fontos és sajátos dolognak, amely az uralkodók, hatalmas fejedelmek és más előkelő házak udvarai által lett megírva, vagy másként esik meg a világban. Az azokhoz hozzáfűzött értelmes és alapos magyarázatokkal.” *Der Mit Historischen, Politischen und andern importanten Sachen beschäftigte Staats-Mann, Oder Gründliche Erzählung Alles dessen, was von Höfen grosser Potentaten, mächtiger Fürsten und andern vornehmen Häusern zu Friedens- und Kriegs-Zeiten Wichtiges und Besonderes geschrieben wird, oder sich sonst in der Welt ereignet und zuträget Mit darüber beygefüigten Vernünfftigen und gründlichen Raisonemens.*

IX.5. Juridici

Batthyány Lajos katalógusának 1143 művéből 154 szerepel a Juridicin, ami azt jelenti, hogy a katalógus egészének 13,5%-át teszik ki a kimondottan jogi jellegű könyvek. A szakirodalom⁴⁵⁷ a hazai koraújkorai főnemesi könyvtárakban 5–20%-ra teszi a jogi irodalom arányát. Szabó Béla általános megállapítása szerint a nemesek könyvtárainál a jogi jártasságot igénylő tisztségviselés esetében sem vált uralkodóvá a jogi jellegű könyvanyag. Az országos és megyei főhivatalokat betöltő főnemességnél nagyobb számban találni jogi könyveket.⁴⁵⁸ A hazai városok döntően német nyelvű polgárságának a nemességénél jobban dokumentált könyves műveltsége esetén a jogi irodalom 20% felé közelítő jelenléte már soknak számít és kimondottan professzionális jogászra utal.⁴⁵⁹ Összességében elmondható tehát, hogy a jogi irodalom száma és aránya viszonylag jelentős, de nem kirívó, és megfelel Batthyány Lajos társadalmi állásának és az általa betöltött tisztségeknek. A XVIII. századi magyar könyves jogi műveltségnek szinte nincsen szakirodalma, így a Juridici szak részletesebb elemzéséhez a kiindulást Batthyány Lajos jogi tanulmányairól való ismereteink jelentik. Batthyány a korabeli joghallgatók bevezető tudásanyagának számító *Institutiones Imperiales*, jelentő *Digesta* (pandektisztika) és *Jus feudale* (hűbérjog) tárgyakat hallgatta.⁴⁶⁰ Bécsben megvédett disszertációját – *Harmoniae Juris Hungarici cum Jure Civili* – bár nem ismerjük, címe alapján a magyar jognak a római joggal való összehasonlítóitása volt. A római jognak a szakon való nagyfokú jelenlétét tehát Batthyány tanulmányaira is visszavezethetjük. A katalógusban egyébként szerepel egy tétel, amelyben egy 1713-as, salzburgi kiadású disszertáció leírását találjuk [830].⁴⁶¹ A Juridici szak egy másik tétele 31 kötetnyi jogi disszertációt jelöl [832].⁴⁶²

A legtöbb tétellel a római jog művelésének olyan itáliai klasszikusai képviseltetik magukat, mint Bartolus de Saxoferrato (1313–1357), tanítványa, Baldus de Ubaldis (1327–1400), és Andreas Barbatius (1399–1480). A római jog modern alkalmazásának német iskolája, az *usus modernus pandectarum* meghatározó alakjai közül Wolfgang Adam Lauterbach (1618–1678) emelkedik ki négy művével [794, 796, 797, 854], de három tétel kapcsán említhetjük Samuel

⁴⁵⁷ SZABÓ 1997, 29.

⁴⁵⁸ SZABÓ 1997, 29.

⁴⁵⁹ SZABÓ 1997, 30-31.

⁴⁶⁰ „*institutiones imperiales professore clarissimo viro Aichlingro audivit, demum in Anno 1713. Viennae Professore Harprektil Digesta quoque & Jus Feudale absolvit...*” OSZK Fol. Lat. 2575.

⁴⁶¹ A címnek megfelelő kiadványra nem sikerült bukkannunk, nem zárható ki tehát a feltételezés, hogy a cím akár Batthyány Lajos dolgozatát is jelölheti. A cím leírását is tudtuk javítani a forrás megelőző közléséhez képest: „*ex*” helyett „*et*” szerepel a címben. HURSÁN 2023, 168.

⁴⁶² Elképzelhető, hogy ezek mind Batthyány Lajosnak ajánlott dolgozatok.

Stryk (1640–1710) nevét is [767, 887, 902]. A Batthyány által szintén hallgatott hűbérjog területéről említhetők Casimir Gottfried Beust (1660–1731) [910] (éppen 1713-ból) vagy Hermann Vultejus (1555–1634) [917] művei. Elmondható, hogy általában véve erőteljes a Német-Római Birodalom jogi kultúrájának jelenléte, 78 jogi munka (tehát a művek felének) szerzője is német. A jelentősebb szerzők közül említendő Andreas von Gail (1526–1587) [768, 787, 788] és Benedikt Carpzov (1595–1666) [790]. Megvoltak a természetjogi iskola kiemelkedő alakjai, Hugo Grotius [841, 842, 843, 844] és Samuel Pufendorf művei [877, 878]. A szakon kapott helyet a Jean Dumont nevéhez köthető nyolckötetes diplomáciai dokumentumgyűjtemény is [811].

A magyar vonatkozású munkák közül Werbőczy István *Tripartituma* egy magyar [861], egy latin–magyar [826] és egy német nyelvű [825] kiadásban szerepelt, valamint a Szentiványi Márton által összeállított teljes országgyűlési törvénytárral, avagy *Corpus Jurisszal* együtt is [813]. A szakon szerepel Kithonich János (1560–1619) perjogi gyakorlatról írott munkája (két kiadásban is) [828, 852] és a Wesselényi-összeesküvés kapcsán vád alá helyezett protestáns lelkészek ellen folytatott per Labsánszky János által készített jegyzőkönyvének kivonata [836]. A birtokain jelentős bányaművelést is folytató Batthyány Lajos könyvtárában négy kimondottan bányajogi mű is található. Ezek közül kettő a Német-Római Birodalom [783, 784], kettő pedig a Magyar Királyság bányászati jogáról íródott [785, 837]. Kiemelkedő mű volt Szegedi János (1699–1770) jezsuita jogtanár könyvének magyar jogi szinopszisa [888], melynek fontosságát mutatja, hogy Batthyány Lajos fia, Ádám Vencel tanulmányairól beszámolva két levelében is fontosnak tartja megemlíteni, hogy hogyan halad Szegedi művének olvasásával.⁴⁶³

A szakon szereplő egyik művet egyedi módon konkrét forrással is igazolhatóan köthetjük Batthyány Lajos személyes érdeklődéséhez. A Batthyány Lajost Párizsban fogadó Hohendorf 1717-es levelében egy bizonyos „*Gesvre márkival*” való találkozás emlékét is felidézi.⁴⁶⁴ A nevet minden bizonnyal François-Joachim-Bernard Potier duc de Gesvres (1692–1757) személyével azonosíthatjuk. A szakon éppen az ő ellene indított, a kor nagy botrányának számító válóper – a jogalapot a férj vélelmezett impotenciája jelentette – legkisebb részleteiről is beszámoló 1714-es könyvet találjuk [880]. Sajátos csoportot alkot 13, egyaránt lyoni kiadású

⁴⁶³ 1743. június 9-i levelében: HU-MNL-OL-P 1314-57622. 1743. július 6-i levelében: HU-MNL-OL-P 1314-57623.

⁴⁶⁴ „*Si je ne vous avais pas remarques des certaines vivacites quand la belle Hongroise dina avec nous, je vous soupconneres avoir avec la beauté du Marquis du Gesvre peutetre aussi des foiblesses mais cela ne m'inquiette pas...*” HU-MNL-OL-P 1314-78749.

XVI. században megjelent főként római jogi és részben egyházjogi mű,⁴⁶⁵ melyek esetében adódhat a feltételezés, hogy azokat is franciaországi útján szerezte be Batthyány Lajos, akinek sajátos érdeklődésére utalhat a frissen beszerzett különleges jogi eseteket és ítéleteket bemutató nyolckötetes francia gyűjtemény is [791]. A szakon levő egyik munka Batthyány Károly és fia, Batthyány Eugén egy birtokjogi ügyének peranyagát tartalmazza [893]. Arra, hogy Batthyány Lajos tisztán látta a különböző tanulmányok és ismeretek jogi pályán való jelentőségét, Batthyány József bátyjához, Batthyány Ádám Vencelhez írt 1750. október 3-i levelét hozhatjuk fel példaként, melynek csatolmányában apja hozzá írt, pályaaorientációval kapcsolatos sorait olvashatjuk.⁴⁶⁶ Batthyány Lajos azt írja az akkor 23 éves fiának, hogy ha a jogi pályát választaná, a magyarországi elhelyezkedés esetén az egri érseki jogi líceumban való tanulmányokra és mély országismeretre lenne szüksége, az ausztriai esetén pedig külön tanárra, aki feudális jogot, közjogot és osztrák önkormányzati jogot tanítana számára.⁴⁶⁷

⁴⁶⁵ A korábbi Batthyány könyvtárak számbavétele alapján úgy tűnik, hogy a köteteket nem lehet a XVI. század közepén Franciaországban járó Batthyány III. Boldizsárhoz visszavezetni. IVÁNYI 1947, KOLTAI 2002.

⁴⁶⁶ HU-MNL-OL-P 1314-59892.

⁴⁶⁷ A különleges betekintést nyújtó levelet Ambrózy Gábor közli disszertációjában. AMBRÓZY 2023, 94–95.

IX.6. Miscellanea

A Miscellanea valóban vegyes szak, amelyen alapvetően három fő csoport különíthető el: A modern nyelvi, műveltségi, erkölcsi, nevelési eszményt közvetítő művek; a természettudományos és praktikus ismereteket közlő munkák és részben a filozófia; valamint a modern dráma- és szépirodalom és antikvitás művei. Strattmann Eleonóra nevelési elvei Batthyány Lajos könyvtárának katalógusában a Politici szak mellett leginkább itt köszönnek vissza (a két szakcsoport számos területen is átfedésben van egymással).

Strattmann Eleonóra leveleinek szellemében a szak bemutatását érdemes a nevelés és tanulmányok témakörével kezdeni. A folyamatos önművelésre utal egy 1720-as francia társalgási nyelvkönyv [936], egy egyszerűbb latintanulást ígérő francia nyelvkönyv [1031], egy poétika [983] és az európai nyelvek helyesírását segíteni célzó kézikönyv 1730-ból (1071). A Pierre François Guyot Desfontaines (1685–1745) neologizmus-szótára 1728-ból [970] a francia irodalomban és francia irodalmi nyelvezetben való naprakészség igényét mutatja. A szerző a Politicin a modern irodalmi törekvésekhez kapcsolódó többkötetes kiadványaiban is közreműködött [648, 662]. Jellegzetes csoportot képeznek a bonmot-, aforizma- és anekdotagyűjtemények [943, 979, 1065]. François Gayot de Pitaval (1673–1743) 1726-ban megjelent válogatása is a szellemes társalgások alapjául kíván szolgálni [1094]. 1713-ból, tehát a salzburgi tanulmányainak idejéből való egy németországi mű [1141], mely a nemesifjak „különösebb költség nélkül” való neveléséről szól. A művek számát tekintve (13 mű, 13 kötetben) az egész katalógus legjelentősebb szerzője az egykori jezsuita, majd szalézi szerzetes Jean-Baptiste Morvan de Bellegarde (1648-1734). Műveinek középpontjában az erkölcs, és azzal összefüggésben a választékos és udvarias irodalmi, társasági stílus áll. A *Réflexions sur ce qui peut plaire ou déplaire dans le commerce du monde* két kiadásban [1083, 1086] és folytatásával is szerepel [1104]. A jezsuita Jeremias Drexel (1581–1638) kilenc művével a szak leggyakoribb szerzője. Munkái rendszerint morális és teológiai tárgyúak [921, 954, 1003, 1035, 1041, 1093, 1118, 1126], de említhetjük retorikai művét is [1092]. Jakob Masen *Palaestra eloquentiae* irodalomelméleti művének a drámát tárgyaló kötete volt meg [1057]. Megvolt Pluche abbé (1688–1761) nagyhatású tudományos ismeretterjesztő műve [1097]. Claude Fleury könyve [966] a főuri családok udvarházaiban szolgálók és uraik kapcsolatához nyújt útmutatást. A szakon feltűnő szakácskönyvek a francia gasztronómia hatását példázzák [693, 694].⁴⁶⁸

⁴⁶⁸ Az országos levéltárban találni listákat Batthyány Lajos francia szakácsa által elkészített ételekről. BIRO 2012, 172. HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-31.-13. Van egy 12-15 személyre szóló lista is, a nádornak készített ételekről:

Megvolt az *Academie Universelle des Jeux* játékgyűjtemény, ami nem meglepő, ha Strattmann Eleonóra társasági életére gondolunk és például arra, hogy Batthyány Lajos fia, Batthyány József szenvedélyes sakkozó volt.⁴⁶⁹

A szak a modern természettudomány és filozófia szakja is. A jezsuita Gaspar Schott (1608–1668) egy általános természettani [1069], egy optikai [1022] és egy matematikai művel is szerepel [933]. Mellette említhetjük az alkimista Stanislaus Reinhard Acxtelmeier (1649–1715?) két általános természettani művét is [1039, 1040]. A matematikai tárgyú művek között szerepel egy kereskedelmi számtan [931] és Faludi Ferenc⁴⁷⁰ (1704–1779) egy munkája [929]. A kémiai tárgyuak közül kiemelhető Gabon Antal (1677–1735) magyar jezsuita szerzetes műve [1079].⁴⁷¹ Jelentős az orvostudományi munkák aránya: olyan szerzőkkel mint Pápai Páriz Ferenc (1649–1716) [1064], Paracelsus [1060, 1061], Johann Helfrich Jüngken (1648–1726) három művel [1023, 1026, 1102] és Lazare Rivière (1589–1655) [1025, 1063]. Külön kiemelhető egy orvosi receptkönyv és egy fogorvosi mű (949). Lehet említeni dohányról szóló értekezést [984]. Volt a lovakról szóló állatorvosi könyv [997] és még további három mű tárgyát képezte a lovaglás és lótarás [956, 995, 1103]. Találunk mezőgazdasági, háztartási [996] és gazdálkodási, kertépítésről szóló [1109], valamint az erdőgazdálkodás és vadászat (1136) területéhez tartozó munkákat. Batthyány Lajos nagy építető volt, így nem meglepőek az építészeti tárgyú munkák sem [927, 930, 957].⁴⁷² A kőfaragók munkáját volt hivatott segíteni Abraham Bosse (1604–1674) illusztrált munkája [1135], és található a perspektívaábrázolásról szóló tétel is [1066].

A koraújkori művészetelmélet kiemelkedő jelentőségű könyve, az *Il canocchiale Aristotelico* is részét képezte a könyvtárnak (1675-ös kiadásban) [944]. Emanuele Tesauro (1592–1675) művének címe is – magyar fordításban *Az arisztotelészi távcső* – a mű sajátos koncepcióját mutatja egy olyan korszakban, amelyben a hagyományos arisztotelészi metafizika és a kibontakozó empirikus tudományosság is meghatározó erőt jelentett. Külön érdemes említeni egy az állatok lelkéről és tudatáról karteziánus nézőpontból értekező művet [1120], hiszen Hohendorf egyetlen levelében is találunk a Descartes mechanikus felfogását tükröző

„Table a douze ou quintze convertis pour son Excellence Le Pallatin après Dieu mon unique Maitre” HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-C/a-4.

⁴⁶⁹ PALLAS 1893, 738.

⁴⁷⁰ Elsősorban barokk költőként ismert, a Batthyány család által patronált jezsuita szerzetes

⁴⁷¹ M. ZEMPLÉN 2016, 163.

⁴⁷² Strattmann Eleonóra egyik levelében, fia építészetben való tanításáról is ír. HU-MNL-OL-P 1314-57302. (1712. december 10.)

megnyilatkozást,⁴⁷³ és könnyen el lehet képzelni, hogy a könyvben tárgyaltak Hohendorf és Batthyány Lajos számára is beszédtemául szolgálhattak. A filozófia köréből itt találjuk a janzenizmus kapcsán már említett Pascal *Vidéki leveleit*, valamint a janzenista Antoine Arnauld nagysikerű karteziánus alapú logikai művét, olasz fordításban [1017]. Egyébiránt figyelemreméltó a kiemelkedő jelentőségű művek olasz kiadásban való jelenléte, hiszen Henry Pemberton (1694–1771) a newtoni fizikát és mechanisztikus világgépet a laikusok számára bemutató műve is ezen a nyelven volt meg [1070].⁴⁷⁴ Nicolas Malebranche (1638–1715) művében egy keresztény és egy kínai filozófus Istenről szóló párbeszédét lehet olvasni [981]. Christian Wolff (1679–1754) műve francia fordításban volt meg [1018], ami az evilági szemléletű konfuciózus morálfilozófia fogadtatása kapcsán polémiába keveredő⁴⁷⁵ racionalista filozófus nézetei iránti érdeklődésre utalhat. Külön említést érdemel a természetfölötti jelenségeket tárgyaló művek köre. Található egy 1725-ös kiadású, friss érdeklésre utaló könyv, amely a különböző, közkeletűen démoni eredetűnek vélt jelenségeket természetes okokra vezeti vissza [1009]. A Theologici szak mellett [19] itt is található olyan mű, melynek tárgyát a zsidó Kabbala jelenti [1122]. Különlegességként említhető François-Augustin de Paradis de Moncrif (1687-1770) műve, melyet teljes egészében a macskáknak szentelt [960].

Szépirodalom: Strattmann Eleonóra vagy Hohendorf hatása?

A Miscellanea szak összesen 226 műve közül a legtöbb a szépirodalomba tartozik. A Miscellanea szak többek között az antik római irodalom klasszikusainak ad helyet: megvolt Vergilius latinul [1142], Horatius egy kétkötetes francia [1052] és egy tízkötetes francia-latin kétnyelvű kiadásban [1053], Catullus, Tibullus és Propertius egy latin nyelvű kötetben [1044]; Ovidius elégiái franciául [978] és a *Metamorphoses* németül [1055]. Cicero két tétellel szintén a szak szereplője [1043, 1045]. Már a császárkor irodalmát képviseli a satíráíró Juvenalis, francia fordításban [1138], Lucanus *Pharsaliájának* egy hatkötetes német-latin [1020] és egy francia nyelvű változata [1021]; valamint ifjabb Plinius Traianus császárt dicsőítő nevezetes *Panegyricusa*, franciául [1073]. Petronius *Satyriconjának* a Belgrád 1688-os ostroma nyomán előkerült kéziratokkal kiegészült kiadását olvashatták [1067]. Nem hiányoznak a legnagyobb római drámáiról, Seneca tragédiái sem [1099]. A szoros értelemben vett antik görög

⁴⁷³ „Je suis vivement touché Mon cher Comte, de vous voir dans vos *Eloignements du mariage, plus Esprit que chaire; et plus sujet aux ressorts de l'ame que de la machine du Corp*” HU-MNL-OL-P 1314-78749.

⁴⁷⁴ Akár arra is gondolhatunk, hogy Batthyány Lajos olvasmányokkal igyekezett karban tartani olasztudását, de arra is, hogy egy olasz származású személy révén kerültek ezek a könyvek a könyvtárba. Ismerünk ilyen, például Giuseppe Aloisio Leporini is szóba jöhet.

⁴⁷⁵ Wolf az őt bíráló kortársak szemében túlzottan pozitívan, a keresztény vallás kárára ítélte meg a kínai erkölcsi eszményt. LACH 1953.

szépirodalom az az egész katalógusban mindössze három művel szerepel: Aiszóposz meséinek Bellegarde általi francia fordításával (985), a II. századi satíráíró Lukianossal [1019], valamint Epheszoszi Xenophón Kr. u. II-III. századból származó szerelmes ponyvaregényével (az utóbbi mű a Historici szakon kapott helyet) [247].

A klasszikus francia drámairodalom java megtalálható: Molière (1622–1673) [1046], Racine (1639–1699) [1047], Corneille (1606–1684) [1112], az olasz nyelvű párizsi színjátszás kurrens művei [1113, 1114]. Számos kötetet találunk a gáláns-, levél- és regényirodalomból, melyek kiegészítik a Historici szereplő ilyen művek sorát. Itt kapott helyet a XIV. Lajos udvarát kitárgyaló satirikus *chronique scandaleuse* Bussy-Rabutintól [999]. A gáláns irodalom egykor népszerű, később elfeledett tipikus képviselője volt Sebastien Bremond (1646-1705) [923]. Megvolt Charles de Fieux de Mouhy (1701–1784) nagyhatású műve a *Paysanne parvenue* [1058] és Pierre Carlet de Chamblain de Marivaux (1688–1763) ugyanezen a címen megjelent munkája [1059]. A szakon szerepel Cervantestől (1547–1616) a *Don Quichotte* [1080] és Jean-Baptiste de Boyer d'Argens (1704–1771), Montesquieu *Perzsa leveleinek* mintájára készített zsidó nézőpontba helyezkedő levélregénye [1008]. Megvolt egy állítólagos perzsa történet eredetileg itáliai feldolgozásának friss, francia változata [1143]. Az egyik – anonim, kérdéses szerzőségű – regény az utolsó budai basa történetét dolgozza fel [1002]. A rendszerint történelmi galantériákat szerző nőírók főként a Historici szakon kaptak helyet, de páran itt is szerepelnek. Marie-Catherine de Villeglé (1640–1683) egy ókori görög környezetben játszódó gáláns művel [924], Marie-Jeanne L'Héritier de Villandon (1664–1734) pedig angol meséivel szerepel [1131]. Több értekezés középpontjában is a szerelem, az érzelmek és a szenvedélyek állnak [922, 923, 947, 1096]. Érdekes találgatásokra adhat okot, hogy ki és milyen célból szerezte be az 1707-es kiadású *Le Secretaire des Amans* című művet [1098], amely különböző intim – és nemcsak szerelmi – viszonyban álló személyek –köztük szeretők, metreszek, kurtizánok – közti levélváltással kapcsolatban szolgál gyakorlatias tanácsokkal.

A szépirodalom tehát egy sajátos csoportot képez a katalógusban, aminek kapcsán fel lehet tenni a kérdést: ki volt az ilyen könyvek gyűjtője és olvasója? A gáláns irodalom és történelmi fikciók egy olyan női olvasó képét idézhetik elénk, aki jól tudott franciául, jártas volt a francia irodalomban, érdeklődött az európai udvarok intrikái iránt. Ha ezt a kiegészítjük nevelési irodalom bizonyos műveivel, és olyan művekkel (pl. a nyelvi műveltség, a társasági illem köréből) amelyeknél a salzburgi levelezésben látott elvek köszönhetnek vissza, a feltételezett

női olvasót megfeleltethetjük Strattmann Eleonórával.⁴⁷⁶ Azonban ehhez rögtön hozzá kell tennünk, hogy semmit nem tudunk Strattmann Eleonóra könyveiről vagy könyvtáráról. A szépirodalom jelenléte mögött Hohendorf hatását is feltételezhetjük. Kortárs jellemzése a szépirodalom szenvedélyes szeretetéről beszél, és arról, hogy az ilyen könyvek olvasása hasznos és kellemes felüdülésül szolgált.⁴⁷⁷ A feltevést maguk az általunk olvasott levelek is megerősítik: szemben Strattmann Eleonóra praktikus tanácsokkal szolgáló leveleivel – ahol a stílus követelményéből is inkább az érvényesülés kívánalma olvasható ki – Hohendorf egyetlen levele is esztétikai, filozófiai érdeklődésre utal, továbbá a megfogalmazás hangvételéből is az olvasható ki, hogy Hohendorf Batthyány mentoraként tekinthetett magára.⁴⁷⁸ Olvashatunk Hohendorfnak arról a türelmetlenségéről, amivel Lajostól a számára ígért kis anekdotákat és élesszemű megfigyeléseket várja.⁴⁷⁹ A levél talán legérdekesebb része az, amelyben Hohendorf személyes vonatkozású megjegyzéseit olvashatjuk. Hohendorf Lajosban a szellemnek a hús feletti elsőbbségét méltatja (a házasságtól való távolmaradás kapcsán), és azt, hogy sokkal jobban alá van vetve a lélek szökelléseinek, mint a test gépezetének.⁴⁸⁰ Ezt követően egy vacsora során egy szép magyar nő által Lajosban kiváltott élénkséget Gesvres márki hasonló feltételezett hatásával helyezi szembe,⁴⁸¹ majd az ifjúkor fennköltségét és gondtalanságát méltatja Lajosban.⁴⁸² A levél vége sem kevésbé költői: inkább essen össze holtan Párizs vagy Brüsszel járdáin, mintsem hogy ne vegyen részt Lajossal a következő (török) hadjáratban.⁴⁸³

⁴⁷⁶ Ha hitelt adunk a korabeli pletykáknak a szerelmi levelezés kötetét például egyértelműen köthetnénk Strattmann Eleonórának. Batthyány Lajos felesége, Kinsky Terézia leveleiben nem akadtunk könyvekkel, olvasással kapcsolatos nyomra. HU-MNL-OL-P 1314-64228-64801.

⁴⁷⁷ Ismételjük Albert-Henri de Sallengre szavait: „*Ce Seigneur, qui aime passionnément les belles Lettres, dont il se fait un délassement utile et agréable, a formé non pas la plus nombreuse, mais j’ose dire, la plus magnifique et la mieux choisie Bibliothèque qu’on ait peut-être jamais vu.*” MULSOW 1996, 217.

⁴⁷⁸ Hohendorf sorai enigmatikus tömörségűek, kérdéses például, hogy mi az összefüggés az egyes mondatokban megfogalmazott gondolatok között, milyen gondolati ív fűzi az egyes mondatokat, hisz az összefüggések értelmezésének több különböző útja is kínálkozik. Hohendorf sorait bizonyára csak Lajos érthette igazán, de lehet, hogy talán ő sem.

⁴⁷⁹ „*J’attand avec une grande impatience le journal que vous me promettes, et bien persuadéz que J’y trouveres des ces petites anecdotes, et observations sensées, quon ne trouve pas dans les journaux ordinaires.*”

⁴⁸⁰ „*Je suis vivement touché Mon cher Comte, de vous voir dans vos Eloignements du mariage, plus Esprit que chaire; et plus sujet aux ressorts de l’ame que de la machine du Corp.*”

⁴⁸¹ „*Si je ne vous avois pas remarques des certaines vivacites quand la belle Hongroise dina avec nous, je vous soupconneres avoir avec la beauté du Marquis du Gesure peutetre aussi des foiblesses mais cela ne m’inquiette pas...*” Talán nem járunk messze az igazságtól, ha a sorokban egy tapasztalt férfinak az általa pártfogolt fiatalemberrel szembeni ironikus évődését látjuk. Biztosabban csak akkor mondhatnánk, ha többet tudnánk a leírtak kontextusáról, ismernénk a levelezés többi darabját, de legfőképpen akkor, ha mi is ott lettünk volna Párizsban azon a bizonyos vacsorán.

⁴⁸² „*...et j’admire que dans votre age vous puissies penser si sublimement vous n’y perdres rien; et un beau Visage, enchassé dans des rayons de Gloire, comme la Tete d’un Saint; impose bien davantage, qu’une Hure de Sanglier couronné des Lauriers Sauvages.*”

⁴⁸³ „*Dites moy des nouvelles de la paix, ou de la guerre, si La Souveraine Volonte de mon Auguste Maitre repond a mes souhaits ardants, j’espere de faire la Campagne prochaine avec vous, si non, je moureres peutetre de chagrin ou sur le pavé de Paris, ou sur celui de Bruxelles.*” HU-MNL-OL-P 1314-78749.

Hohendorf könyvtárának képe alapján is minden okunk megvan Hohendorf hatását feltételezni Batthyány Lajos könyvtárának szépirodalmi anyaga mögött. A satirikus irodalom (pl. Cunaeus, La Bruyere) és teoretikusok (pl. Boileau, Saint-Évremond) műveinek jelenlétét különösen érdemes inkább Hohendorf, semmint Strattmann Eleonóra hatására visszavezetni.

IX.7. Manuscripta

A katalógus több szempontból különálló részét képezik a kéziratok. A kéziratok tartalmának azonosítása a szűkszavú leírások mellett sokszor nem lehetséges vagy igencsak problematikus. A XVIII. századi magyar magánkönyvtárakban a kéziratok jelenléte arányaiban sokkal nagyobb volt, mint Nyugat-Európában. Ennek elsődleges oka a hazai nyomdászat drágasága volt. Másik fontos ok volt a hazai könyvkereskedelem kezdetleges volta, amely miatt gyakorta kézenfekvőbbnek tűnhetett a keresett művet egyszerűen lemásoltatni. Továbbá a kor szerzői műveikről másolatot is adtak a művük elkészítését, kiadását anyagilag lehetővé tevő főúri patrónusaiknak. A főúri gyermekek olvasmányainak kivonatait szintén gyakran megőrizték. Már hivatali anyagok is (például az országgyűlési előkészítő javaslatok) másolatban keringtek. Batthyány Lajos könyvtárában mindezekre a jellegzetes esetekre találunk példákat.

A kéziratok között a legnagyobb részt a politikai/közéleti vonatkozású, jogi és történelmi tárgyú tételek teszik ki. A 89 tételnyi kézirat felsorolása a diaetaliákkal veszi kezdetét, szám szerint öttel. Ezek közül három az 1720-as évek országgyűléseihez kapcsolódik, egy pedig még az 1646-oshoz. Több tétel a Batthyány-családtagokhoz kötődik. Találhatók a Batthyány Lajos által a katalógus keletkezése idején ellátott, kancelláriai munkakörhöz kapcsolódó jegyzőkönyvek [MS.68]. Az egyik tétel a Helytartótanács ügymenetét tartalmazó dokumentumra utalhat [MS.71], mely szervnél a kancellár fia, Batthyány Ádám Vencel töltött be tisztséget a katalógus készülte idején. Az ebbe a körbe tartozó kéziratok egyfajta kézikönyvekként – a hivatali munkához a háttérrel biztosító segédkönyvtárt képezve – állhattak a kancellár rendelkezésére (példaként említhető még a bécsi joggyakorlatra vonatkozó kézirat [MS.67], vagy két formulagyűjtemény [MS.81, MS.82]). Az egyik cím Batthyány Lajos valamelyik egyetemi dolgozatát jelöli [MS.83]⁴⁸⁴ és ezenkívül négy további tétel szerzőjeként is a kancellár szerepel, melyek közül az egyik valamilyen fizikai tárgyú iratot [MS.55], a másik olasz nyelvű munkát jelöl [MS.54]. Más tételek esetében is feltehető, hogy Batthyány jogi tanulmányaihoz kapcsolódó kéziratokra utalnak. Batthyány II. Ádámhoz nevéhez köthetően két tételt találunk. Ezek közül az egyik a Patachich Boldizsár (1663–1719) és Batthyány II. Ádám közös munkája eredményének tekinthető politikai tervezet, a *Proiectum de noviter instituenda rei publicae Hungaricae administratione quantum legibus patriae minus disconveniret* [MS.12],⁴⁸⁵ a másik

⁴⁸⁴ A cím alapján talán kevésbé valószínűsíthető, hogy Batthyányak a római és magyar jogot összehasonlító disszertációja rejtőzhet a tétel címében.

⁴⁸⁵ Az arisztokrácia rendi nézőpontját tükröző tervezetről: KALMÁR–VARGA J. 2010, 44–47.

leveleinek jegyzőkönyve [MS.70].⁴⁸⁶ Batthyány Lajos nagyapjának, Batthyány Kristófnak a nevéhez kapcsolódóan is felbukkan egy levélgyűjtemény [MS.29]. A kérdés szempontjából, hogy vajon a könyvtár egy része a megelőző generációktól származik-e, nem tekinthetők perdöntőnek. Három kötetben volt meg a kancellár fia, a későbbi érsek Batthyány József által készített német fordítás Cornelius Neposból [MS.31]. Batthyány József 1742. november 24-i bécsi levelében számol be Ádám Vencel bátyjának arról, hogy Nepos német fordításával már elkészült és már a latin fordításon dolgozik.⁴⁸⁷ Ehhez kapcsolódóan lehet említeni az akkor 16 éves Batthyány József 1743. januári levelét is. Ez utóbbi levél első, francia részében ír arról, hogy apja, tehát Batthyány Lajos örömmel vette a neki küldött három kötet Cornelius Nepost, amelyet újra el fog olvasni.⁴⁸⁸ A levélhez tartozó német nyelvű csatolmány gyakorlatilag az apjához szóló dedikáció.⁴⁸⁹ A Batthyány József által fordított mű, amely minden bizonnyal a híres római és főleg görög férfiak életrajzait tartalmazó, *De viris illustribus*, nem fordul elő a katalógusban. Batthyány József ifjúkori tanulmányaihoz kapcsolódóan találunk forrást az Országos Széchényi Könyvtárban,⁴⁹⁰ valamint több dokumentum is fennmaradt a Prímási Levéltár anyagában.⁴⁹¹ Ezek közül csak egyet emelnénk ki: az általa írt, cím nélküli⁴⁹² francia nyelvű tanulmány a Batthyányak által elsajátított franciás udvari műveltség egyedülálló lenyomata.⁴⁹³ Batthyány Lajos kéziratok között figyelemreméltó még I. (Hunyadi) Mátyás magyar király leveleinek egy gyűjteménye [MS.56]. A Batthyányak Mátyás-kultuszának Buzási Enikő szentelt külön tanulmányt, különös tekintettel Batthyány Lajos apja, Batthyány II. Ádám személyére.⁴⁹⁴

⁴⁸⁶ A tétel záró évszámaként 1719 van megadva, amikor már Batthyány II. Ádám nem élt.

⁴⁸⁷ „Hogy azonban tanulásomban való gyakorlásom is nyilván legyen Uram Batyámnál, jelentem, hogy Cornelium Neptem már egészben német nyelvre fordítottam, s-most szinte Déak fordításában munkálodom. Ezzel magamot további Atyafiuságos szeretetiben ajánlom, és állandó tisztelettel maradok. Méltóságos Groff Kedves Bátyám Uramnak. Igaz szível szerető engedelmes Öecse Groff Batthyani Joseph Bécs, 24. novembr. 1742.” HU-MNL-OL-P 1314-59783

⁴⁸⁸ „... vous marquant que mons: notre tres chere Pere, s'ait rejoui de ces trois livres du Cornelius Nepos, disant qu'il les relira...” HU-MNL-OL-P 1314-66111.

⁴⁸⁹ Ebben arról ír, hogy szintaxistaként és kezdő poétistaként Nepos németre fordításával foglalatostkodott, és kiemeli, hogy milyen haszonnal jár a régi idők követésre sarkalló hőstetteinek megismerése. „welche in übersezung nicht allein dei nutzbarkeit diser sprach sondern auch die darinnen begriffene helden thaten zu nachfolgung sich vorgestellet hat...” HU-MNL-OL-P 1314-66111/a.

⁴⁹⁰ 1743. augusztus 25-i, bécsi keltezésű írása a hun-magyar történelem nagy alakjainak életét dolgozza fel magyarul latin nyelvű verses formában. *Batthyány József. Régi Feő Magyarok Eletye*. OSZK, Fol. Hung. 441.

⁴⁹¹ Az iratsomó más írásokat, köztük egy jogi dolgozatot is tartalmaz Batthyány József ifjúkorából. Esztergomi Prímási Levéltár, P. E. Prot. I. No. 1. et A.

⁴⁹² Apjának, anyjának, valamint testvéreinek, Ádámnak és Antóniának ajánlotta a művet.

⁴⁹³ Példaként most csak annyit említenénk, hogy az írásnak részét képezi a művelt nagyvilágú úriember különböző típusainak – *galant homme, l'honnet homme, l'homme de merite, l'homme de bien* – definiálása is.

⁴⁹⁴ BUZÁSI 2007.

Kiemelhető a tétel, amely feltehetőleg Machiavelli *Fejedelem* című művét jelölte [M.58]. Találhatók magyar történelmi vonatkozású kéziratok is a katalógusban. Érdekes kérdés, hogy pontosan mit jelölhetett a *Comitiorum Hungaricorum Prima incunabula* tétel [MS.23]. Az egyik Kolinovics Gábor (1698–1770) történelmi műve [M.22], az egyetlen olyan a katalógusról, amelyet a kisbéri könyvanyag kéziratai között is fellelhetünk.⁴⁹⁵ Sajátos érdeklődésre utaló csoportot képeznek a svájci tematikájú kéziratok [MS.14, MS.19, MS.20, MS.35]. Ezekből kettő is Zürichről szól, valamint egy esetében biztosan Heinrich Bullinger (1504–1575) a szerző [MS.14]. Megvolt egy – a hellenisztikus kor Alexandriájában készült – a trójai háború krétai szemtanújának tulajdonított, természetesen fiktív napló kézírata [MS.28]. A hét vallásos jellegű tétel között van egy magyar imádságoskönyv [MS.49]. A kéziratok között szerepelnek még énekek [MS.16, MS.17], orvosi receptgyűjtemény [MS.73], festmények [MS.50], valamint egy pirotechnikai kézirat [MS.65]. A bemutatás végén egy a katalógus egésze szempontjából figyelemreméltó zsoltár parafrázist említenénk [MS.63]. A tétel egy az Osztrák Nemzeti Könyvtárban található könyv kéziratoként azonosítható, amelynek szerzője a mű nyomtatott változata alapján Savoyai Eugén nyelvmestere, egy bizonyos Jean-Baptiste Paris volt.

⁴⁹⁵ HURSÁN 2023, 430. Természetesen nem állítható biztosan, hogy a kézirat Batthyány Lajos könyvtárából származóan került a kisbéri könyvtár állományába, majd Rohonc érintésével végül az MTA Könyvtárába.

X. Összevetés más könyvtárakkal

Az összehasonlítás alapvető nehézségét jelenti, hogy nem készült részletes elemzés kortárs arisztokra könyvtárról. A XVIII. század első fele,⁴⁹⁶ valamint az 1740-es évek hazai könyvészeti adattárainak⁴⁹⁷ fényében egyedülállónak lehet mondani Batthyány Lajos könyvtárát. Ennek alátámasztására elég lehet annak példáját felhozni, hogy a Batthyány-katalógusban meghatározó levél- és memoáirodalom az eddig kiadott kortárs gyűjteményekben csak Esterházy József 1749-es cseklézi katalógusában bukkan fel,⁴⁹⁸ és szemben a Batthyány-katalógus több tucatnyi ilyen művével, itt csak néhány ilyen tételről van szó. Hasonlóképpen egyedülálló a gyűjtemény a (főleg francia) szépirodalom vonatkozásában is.

A összehasonlítások sorát érdemes a katalógus anyagának Batthyány Lajos testvére, Batthyány Károly bécsi és trautmannsdorfi könyvtáraival kezdeni, melyeket Ötvös Péter mutatott be. A két Batthyány fivér könyvtárának összehasonlításánál számos párhuzamra figyelhetünk fel. Közös pontot jelent a francia nyelv elsődleges szerepe, valamint az olyan témakörök, mint a hadi- és természettudományos irodalom; a francia irodalom, és a szépirodalom hangsúlyos jelenléte.⁴⁹⁹ A két testvér könyvtáraiban a janzenizmussal egyszerre van jelen a korabeli francia jezsuita irodalom. Példaként elég felhozni, hogy mindkét könyvtárnak jezsuita volt a legnépszerűbb szerzője: Batthyány Károly könyvtárának Bourdaloue (15 művel 34 kötetben), Batthyány Lajos katalógusának Croiset (3 művel, 18 kötetben) és az exjezsuita Bellegarde (13 művel, 13 kötetben).⁵⁰⁰ Fontos hangsúlyozni, hogy azonkívül, hogy egy jóval későbbi, 1772-es időpontból van információnk Batthyány Károly könyvtáráról, úgy tűnik, hogy a hasonlóságok ellenére Batthyány Károly könyvtára Batthyány Lajosétól teljességgel különálló állományt képezett. Továbbá, a hasonlóságok ellenére úgy tűnik, hogy a két könyvtár eltérő módon jött létre. Míg Batthyány Lajos könyvtára legalább részben hozzávetőleg folyamatosnak tűnő gyarapításnak köszönhetően, mondhatni organikusan alakult ki, addig Batthyány Károly könyvtárának képe inkább projektszerű, rövid időtartamhoz kötődő beszerzésről árulkodik (erre leginkább az 1740-es és 1750-es években kiadott azonos tematikájú mű nagy számban történő együttes előfordulása utal).

⁴⁹⁶ ADATTÁR 13/4.

⁴⁹⁷ ADATTÁR 13/5.

⁴⁹⁸ ADATTÁR 13/5. 115–145. Továbbá a Rákóczi-féle katalógusban van egy-egy ilyen tétel.

⁴⁹⁹ ÖTVÖS 1987, 6–8.; HURSÁN 2019/I, 160.

⁵⁰⁰ ÖTVÖS 1987, 6–9.; HURSÁN 2019, 160.

A II. Rákóczi Ferenc könyves műveltségével való összevetés több szempontból is kézenfekvő.⁵⁰¹ A fejedelem Batthyány Lajos apja, Batthyány II. Ádám barátja volt, akinek rohonci birtokán Rákóczi a hegyaljai felkelés után majdnem egy esztendő telt vendégségben (1697–1698).⁵⁰² Közös pontot jelent katalógusunkkal, hogy olvasmányai alapján II. Rákóczi Ferenc érdeklődésének fő fókuszát a politikai irodalom, azon belül is Franciaország története és politikája jelentette és főleg francia nyelvű könyveket forgatott.⁵⁰³ Érdeemes említeni, hogy a *Vallomásokban* általa leírtak alapján a történeti és politikai irodalom iránt a hegyaljai felkelés után kezdett el érdeklődni,⁵⁰⁴ tehát abban az időben, amikor Batthyány II. Ádámnál vendégeskedett. Mindenesetre a politikai és történelmi művek kapcsán azt lehet mondani, hogy egyezéseket⁵⁰⁵ és eltéréseket⁵⁰⁶ is találunk Batthyány Lajos könyvanyaga és II. Rákóczi Ferenc lehetséges olvasmányai között. Hasonlóságként említhető, hogy Rákóczinál is kimutatható az ókori, főként római történelem iránti érdeklődés, jellegzetes különbségként pedig az, hogy Rákóczinál sokkal kisebb a magyar történetírók előfordulása. Köpeczi Rákóczi szépirodalmi olvasottságáról is beszél, sőt a bécsi francia kultúra hatásáról szólva az Aspremont család mellett a Strattmannokat említi, mint érdeklődését befolyásoló tényezőt.⁵⁰⁷ A részletes összevetés mindenesetre ezen a téren néhány, habár nem jelentéktelen egyezést,⁵⁰⁸ és több különbséget⁵⁰⁹ mutat.

II. Rákóczi Ferencnek a Batthyány-katalógushoz időben legközelebb álló rodostói könyvjegyzéke csak hozzávetőleg tartalmazza a művek címét, mindazonáltal ki lehet emelni

⁵⁰¹ A fejedelem olvasmányműveltségét Köpeczi Béla rekonstruálta átfogó forrásanyag alapján, melyek közül a legtöbb könyvet (168), az 1701-es sárospataki jegyzék tartalmazza. Monok 2012, 244.

⁵⁰² KÖPECZI 1982, 142–143.

⁵⁰³ Köpeczi a politikai, államelméleti irodalom részletes bemutatása után úgy fogalmaz: „Rákóczi érdeklődése azonban mindenekelőtt a francia történelem felé fordul, hiszen Franciaországot tartja a kor mintaállamának.” Ehhez a megjegyzéséhez fontos azt a kiegészítést hozzáfűzni, hogy ez a francia történelem felé fordulás, elsősorban a francia politikai irodalom felé fordulást jelent, hiszen a Köpeczi által ezt követően említett művek Batthyány Lajos katalógusán inkább a Politici szakon fordulnak, fordulnának elő. KÖPECZI 1982, 166.

⁵⁰⁴ KÖPECZI 1982, 162.

⁵⁰⁵ Például Maranától a *L'espion*, Lipsiustól a *Politica*, Gracián *Udvari embere*, Machiavelli *Fejedelme*, Rohantól a *De l'interest des princes et estats de la Chrestienté*, Curtius Rufus, Courtilz de Sandras, William Temple, Saint-Évremond művei közös részét képezik a két anyagnak. Érdeemes persze említeni, hogy legtöbbször nem ugyanarról a kiadásról beszélünk, a Batthyány-féle katalóguson több műnek már az 1700-as évekbeli kiadása található. KÖPECZI 1982, 155, 162, 166, 168–171.

⁵⁰⁶ Például csak Rákóczi könyvanyagában találjuk Lipsius *Monitáját*, Jansenius *Mars Gallicusát*, több Mazarinról írt művet, Rohantól a *Le parfait capitaint*, Gualdo Priorato I. Lipót császárról írt művét. Bár Rákóczinak több magyar vonatkozású francia könyve volt, nála nem találjuk Claude Vanel *Histoire des troubles de Hongriejät*. KÖPECZI 1982, 163–164, 168–169, 172, 175.

⁵⁰⁷ KÖPECZI 1982, 149.

⁵⁰⁸ Racine, La Bruyere, Boileau művei, Fénelon *Télemaque*-ja. KÖPECZI 1982, 149–150, 155.

⁵⁰⁹ Csak Rákóczinál találjuk Montaigne, Calprenede, Charles Perrault, Scarron műveit, a korszak népszerűbb művei közül pedig a *Guzman d'Alfarache*-t, vagy a *Recueil de quelques pieces nouvelles et galantes*-ot. KÖPECZI 1982, 149–154.

olyan műveket, amelyek az egykori fejedelem és Batthyány Lajos könyvei között egyaránt szerepeltek. Az 112 tételes könyvjegyzék elsősorban teológiai, azon belül is janzenista irodalmat ölel fel. A Rákóczi és Batthyány könyvanyag között a legszorosabb közös vonást csakugyan a janzenizmus fő képviselői és műveik jelentik. Egyaránt megtaláljuk Antoine Arnauld-nak a gyakori szentáldozást támadó nagyhatású művét. [29] A szintén janzenista Nicolas Le Tourneux *L'Année chrétienne*-je [77] mindkét könyvanyagban egyaránt 13 kötetével volt meg. Quesneltől a *Prières chrétiennes* Batthyánynál két, míg Rákóczinál egy kötetben volt meg. Claude Fleury kétkötetes egyháztörténete [239] is összeköti a Batthyány és Rákóczi könyvanyagot. A nem janzenista anyagból említhető egy kegyességi mű, *L'Office de la Semaine Sainte* [71], Fénelon *Télémaque*-ja – Batthyánynál kettő helyett csak egy kötetben [745] – valamint Bourdaloue szentbeszédei, amelyek Rákóczinak nyolc, míg Batthyánynak négy kötetben [85] voltak meg. A felsorolás végén említsünk egy Franciaország történetéről szóló művet (Rákóczi katalógusán egyszerűen csak háromkötetes *Histoire de France*, folio méretben), amely azonosítható Gabriel Danielnek a Batthyány Lajos katalógusán szereplő művével [262].⁵¹⁰ Monok István szerint „Rákóczi Ferencet különleges hely illeti meg a francia könyvek magyarországi jelenléte szempontjából”.⁵¹¹ Batthyány Lajos katalógusában a francia kultúra ugyanilyen szintű, hasonló gyökerű recepcióját láthatjuk viszont, azonban modernebb, kiforrottabb formájában. Megfogalmazhatunk egy szembeállítást is: míg II. Rákóczi Ferenc jó janzenistaként nem kedvelte a jezsuita Gracián maximáit,⁵¹² addig a jelek szerint Batthyány Lajos környezetében szívesen hagyatkoztak az udvari életben való eligazodásra szolgáló hasonló útmutatókra.

A 881 könyvvel bíró cseklészi könyvtárat Esterházy József (1682–1748) gyűjtötte. A könyvek többsége itt latin, számottevő a német aránya, és a Batthyány könyvtárral szemben a francia csak harmadik helyen kerülhet említésre.⁵¹³ A cseklészi könyvanyagban Batthyány Lajos-féle katalógusban találhatóhoz képest rendkívül gazdag antik, görög-római irodalom található, olykor a különböző kiadások nagy bőségével.⁵¹⁴ Jellemző, hogy olyan csoportok, mint klasszikus görög (pl. Szophoklész, Euripidész) és római drámaírók (Plautus és Terentius), is megtalálhatók, amelyek a Batthyány Lajos-féle katalógusról hiányoznak. A történetírók közül nemcsak Hérodotosz és Sallustius, hanem Xenophón vagy Pauszaniász is szerepel (nem is

⁵¹⁰ ADATTÁR 13/4. 334–337.

⁵¹¹ A francia nyelvűség szempontjából is kivételes voltát említi. MONOK 2012, 244–245.

⁵¹² Kőkényesi 2016, KÖPECZI 1980, 316–318.

⁵¹³ MONOK 2018, 117–118.

⁵¹⁴ ADATTÁR 13/5. 115–145.

beszélve a szintén bőséges ókeresztény irodalomról). Az összehasonlítás kapcsán kiviláglik a Batthyány-féle katalógus válogatottabb, az aranykori irodalomra és általában a római lírára összpontosító anyaga.⁵¹⁵ A cseklészi katalógusban jóval gazdagabb a magyar nyelvű, magyar vonatkozású nem történelmi anyag is, megtalálható Pázmány Péter és Gyöngyösi Márton több műve. A magyar történetírók vonatkozásában ugyanakkor a művek alapvetően hasonló köréről beszélhetünk.

Esterházy Miklós (1711–1764) koronaőr árverésre bocsátott 1198 tételes (tehát Batthyány Lajoséval szinte megegyező nagyságú) könyvtárából 33 művet vásárolt meg Ráday Gedeon.⁵¹⁶ Ezek jegyzéke arról tanúskodik, hogy a Miscellanea szak drámairodalma jelentős átfedést mutat a másik nagy főúri család könyvanyagával. Szintén párhuzamot jelent a politikai és államelméleti irodalom. Közös pontként említhetjük például Richelieu egykori titkára, Jean de Silhon művét [637]. Jóval korábbi gyűjtemény Esterházy Pál (1635–1713) könyvtára, amellyel ugyanakkor figyelemreméltó hasonlóságokra figyelhetünk fel.⁵¹⁷ Az antik szerzők szövegei itt szintén jelen vannak modern nyelvi fordításban is, főként franciául és olaszul.⁵¹⁸ Szintén hasonlóságot mutat az egyháztörténet és a szépirodalom jelenléte. Az európai történelem és politika iránti érdeklődés mindkét állományban tetten érhető, ugyanakkor a levelezések, a memoár-⁵¹⁹ és életrajzi irodalom jelenléte egyértelműen inkább a Batthyány-könyvanyag sajátosságaként tűnik fel. Ezeken kívül a gáláns- és regényirodalom és különösen a női írók jelenléte számít a Batthyány-könyvanyag egyedülálló jellegzetességnek. Itt lehet említeni ugyanakkor azt a szakirodalmi említést, hogy Esterházy Pál testamentumának végrehajtója, II. Pál Antal herceg már leideni egyetemi hallgató korában egy olyan könyvgyűjteményt hozott létre, amelybe főként francia szépirodalmi műveket gyűjtött.⁵²⁰

Batthyány Lajos gyűjteményét Ráday Pál (1677–1733), II. Rákóczi Ferenc kancellárjának könyvtárával érdemes összevetni, (1725–1733 k.) akinek 296 könyvét ismerjük,⁵²¹ és aki egy fél generációval korábban volt hasonlóan fontos közéleti szereplő. Alapvető különbséget jelent, hogy Ráday gyűjteményét meghatározza a felekezeti, azon belül is református irányultság. Ráday könyvtárában a magyar köznemességet is általában jellemző történeti, jogi, politikai

⁵¹⁵ HURSÁN 2019, 163–164.

⁵¹⁶ BEREZ 1999.

⁵¹⁷ MONOK–ZVARA 2015.

⁵¹⁸ MONOK–ZVARA 2015 217.

⁵¹⁹ Ilyen tételek az Esterházy Pálhoz köthető 1756-os összeírás anyagában: 1243. 2030. 2425. 2507. MONOK–ZVARA 2020.

⁵²⁰ Mindenesetre ezen könyvek pontos mibenlétéről nem tájékoztat vonatkozó a szakirodalom. KÖRNER 2005, 115–116.

⁵²¹ MONOK 2018, 119.

műveltség figyelhető meg, ami számos tekintetben közös vonásokat hordoz a főnemesi könyvtárak (Batthyány, Esterházy) anyagával. A Batthyány állományhoz hasonlóan megvoltak a magyar történelem alapvető kútfői (Bonfini, Istvánffy), de főleg bizonyos protestáns szerzők (mint például Czeglédi István vagy Nadányi János) révén szélesebb a művek köre. A közös pontok között említhetjük Bethlen János Amszterdamban kinyomtatott Erdély krónikáját [204], valamint Otrókócsi Fóris Ferenc művét [389]. A két könyvanyag a Magyarországgal foglalkozó külföldi történetírás terén is mutat átfedést, hisz egyaránt volt ilyen mű a német Paul-Conrad Balthasar Han és francia Claude Vanel tollából.⁵²²

A nyugat-európai vonatkozású történelmi anyag esetében nagyjából hasonló arányban figyelhetünk fel hasonlóságokra és különbözőségekre. Rádayt a hugenották sorsa miatt különösen érdekelhette az ország történelme, ami a Batthyány katalógus egyik erőssége. Nem véletlen, hogy mindkét anyagban megtaláljuk Jacques August de Thou (Jacobus Augustus Thuanus) *Historiarum sui temporis opera*, a franciaországi katolikusok és hugenották harcait bemutató többkötetes krónikáját. A katolikus szempontú Gabriel Barthélemy de Gramond (1590–1654) műve ugyanakkor csak Rádaynak volt meg. Rádaynál a német történelmet bemutató műveket nagyrészt olyan szerzők írták (Mercurius Germanus, Petrus Bertius, Fridericus Staphylus), akik a Batthyány-katalógusban nem szerepelnek.⁵²³ A Ráday könyvtár politikatörténeti irodalmából Georg Horn a Batthyány-könyvanyagban is szerepel, azonban Christian Funcke (1626–1695) már nem. Talán a politikai és államtudomány korabeli klasszikus szerzői terén a legnagyobb az átfedés a Batthyány könyvanyaggal. Justus Lipsius (Rádaynál is több művel), Machiavelli, Guevara, Gregor Richter (1560–1624), Nicolas Caussin (1583–1651) és Andrzej Maksymilian Fredro (1620–1679) egyaránt szereplői mindkét könyvanyagnak.⁵²⁴ Szemben a Batthyány-katalógus több tucatnyi ilyen tételével, a Ráday-könyvtárban csak három nyomtatvány képviselte a földrajzi témájú műveket. Ugyanakkor az udvari életben való jártasság elsajátítására szolgáló művek közül Ráday Pál könyvtárában olyan német szerzők munkái szerepelnek (Petrus Herdesianus, Johannes Georgius Müller, Wilhelm Adolph Feist és Johann Adam Weber), akik Batthyány-katalógusban nincsenek jelen.⁵²⁵ Ez esetben is főként Ráday Pál protestáns orientációjában kereshetjük a különbség okát. A szónoki tehetségéről is ismert Ráday Pál könyvei között mintha hangsúlyosab lenne a retorikai irodalom. Kiemelhető XVII. századi jezsuita szerző, Francois Antoine Pomey (1618–1673) és Jan Kwiatkiewicz

⁵²² BORVÖLGYI 2004, 80–81.

⁵²³ BORVÖLGYI 2004, 82–83.

⁵²⁴ BORVÖLGYI 2004, 85.,

⁵²⁵ BORVÖLGYI 2004, 86.

(1630–1703) műve (előbbi szerző a Batthyány-katalógusban szótárával szerepel), valamint az evangélikus Conrad Dieterich (1575–1639) *Institutiones rhetoricae* című műve. A reneszánsz humanistái közül Erasmus *Colloquiája*, sem Jean Tixier de Ravisi (1470–1542) *Officinája* nem szerepel a Batthyány katalóguson. Johann Hübner német nyelven írt lexikonát – *Reales Staats-Zeitungs und Conversations-Lexicon* – a két gyűjteményben egyaránt megtaláljuk.⁵²⁶

Ami a jogot illeti, a magyarországi jogi irodalom tekintetében nagyfokú hasonlóság figyelhető meg. Egyaránt megvolt a két gyűjteményben a Corpus Juris 1696-os nagyszombati kiadása, Kitionich Jánosnak a magyarországi perrendtartásról összeállított két műve, Werbőczi *Tripartituma*, valamint annak Okolicsnai János által versbe szedett változata. Szintén közös tételként találjuk a *Tripartitum* Aszalai István által írt latin nyelvű compendiumát 1694-ből. Fontos különbséget jelent, hogy Rádaynál a külföld jogalkotását kevés munka képviseli. Ugyanakkor Justinianus gyűjteménye, Hugo Grotiusnak ehhez írt kommentárjaival ugyanabban a kiadásban volt része a két gyűjteménynek [844].⁵²⁷ A magyar nyelvű és magyarországi szerzők terén tágabb a Ráday-anyag köre. Közös pontként említhetjük a római aranykor lírikusait, Szenci Molnár Albert szótárát, valamint Kis-Viczay Péter latin-magyar közmondásgyűjteményét.⁵²⁸

Végezetül említsük, hogy Batthyány Lajos katalógusának szakrendje akár visszalépésként is értelmezhető, különösen a kortárs Esterházy-gyűjtemények meglehetősen szabatos szakrendi csoportosítást mutató katalógusaival összevetésben.⁵²⁹ Lehetséges, hogy Batthyány Lajos, az elfoglalt közéleti ember, könyvtárában ekkor már főként fiai neveltetésének eszközét látta, és elképzelhető, hogy céljához a hozzávetőleges szakrendi besorolást is elegendőnek tartotta.

⁵²⁶ BORVÖLGYI 2004, 85., 87.

⁵²⁷ BORVÖLGYI 2004, 84.

⁵²⁸ BORVÖLGYI 2004, 87–88.

⁵²⁹ MONOK 2018, 128.

XI. Batthyány Lajos, a könyvtár gyűjtője

XI.1. Az elfoglalt főúr

A salzburgi tanulmányok, az ifjúkor utazásai és a török háborúk után a felnőttkorba érő Batthyány Lajos élete következő szakaszát a Magyar Udvari Kancelláriánál való szolgálatban töltötte. Batthyány Lajos 28 esztendeig szolgált a Magyar Udvari Kancelláriánál: először tanácsosként (1718–1727), majd alkancellárként (1727–1733), végül a kancellária elnökeként (1733–1746). Szemben a megelőző életszakasszal, ahol elsősorban anyja, Strattmann Eleonóra leveleiből figyelemreméltó részleteket ismerhettünk meg Batthyány Lajos műveltségének alakulásáról, ebből az időszakból egyelőre szinte semmi érdemlegeset nem találtunk (elsősorban a hozzá vagy általa írt levelek közt kutatódva), ami Batthyány Lajos olvasmányaira, vagy akár könyvtárának használatára vonatkozna. A könyvtár katalógusa alapján az utazásra való felkészülés, és a fia oktatására szánt könyvek csoportja körvonalazható meglehetősen biztonsággal. Emellett még néhány tétel – így például a Gesvres márki válási ügyét tárgyaló kiadvány, vagy fia kézirata – árulkodik sajátosan a könyvtárban való előfordulás háttéréről (ide vehetjük a Batthyány Károly ügyeihez kapcsolódó két dokumentumot). Érdekes megnézni tehát, hogy maga a kancellár miként tekint vissza arra az időszakra, ami az általunk elemzett könyvtár gyűjtésének és használatának időszakával egybeesett. Batthyány Lajos 1746. június 19-i leköszönő levelében⁵³⁰ a következőképpen emlékezik vissza a kancellária szolgálatában töltött időszakra:

„Ha történt volna, hogy valahol, és valami részről a dolognak nem eshetett kívánt ki-menetele, bizom, hogy az igaz vizsgáló Bírák ezt az én emberi gyarlóságomnak, a dolgok és munkák tetézett sulyainak, és rész szerént, az előbi üdők kegyetlenségének fogják tulajdonítani.

Mert ha mind azon dolgoknak, mellyek e rövid üdő, és esztendők közben elő-kerülvén, itten forogtanak, vagy külömbiségei, vagy nagy voltai meg-visgáltattnak, úgymint: az Országnek három közönséges, és emlékezetes gyűlései;⁵³¹ két más nehéz állapotú kisebb gyülekezeti;⁵³²

⁵³⁰ A latin eredetiből fordított szöveg egy nevezetes beszédek magyar nyelven összegyűjtő kéziratos kötetben olvasható: *Külömb külömb alkalmatosságokban mondott Jeles Beszédék, és irott Nevezetes Levelek Mellyeket munkáson öszveszerezvén nagyobb részént más nyelvekből által-tévén, akár példaképen, akár emlékezetre ki botsátotta Bodó-Baari és Nagy Luttsei Mészáros Ignácz* (kézirat: OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. 164. A leköszönő levél a 100–102. lapokon.) A szerző Batthyány Károly titkára volt.

⁵³¹ A szóban forgó időben három országgyűlés volt Pozsonyban: az 1722–23-es, az 1728–29-es, és az 1741-es.

⁵³² A lengyel örökösödési háború idején, 1734-ben, 1735-ben, 1736-ban és 1737-ben is összehívtak adómegajánló, úgynevezett kis országgyűlést. Batthyány Lajos feltehetőleg ezeket egyként kezeli. Ezeken kívül 1744. augusztusában tartottak „konkurzusszerű gyűlést” a rendek. SZIJÁRTÓ 2010, 235–240, 241.

kétszeri fel-ülése, *Insurrectioja*, és arra nagy számmal, és gyorsasággal lett katona ki-állítása,⁵³³ a Fő Hertzegi Ausztriai Háznak örökösen itt megerősített Királysági *Successioja*,⁵³⁴ annyi, majd végetlen visszalkodások után az *Articularis Commissiónak* végezése által nehezen öszve békeltetett Religiónak nagy nevékedése,⁵³⁵ a Királyi Helytartó Tanátsnak ismétlen lett meg-erősítése⁵³⁶, és a *Provincialis Commissariatus*ágnak be-helyeztetése,⁵³⁷ az Ország-fő-törvény Székének fel-állítás,⁵³⁸ és számoszó Birákbul való öregbitése,⁵³⁹ a Királyi Táblának majd szünetlen üszve-ülésre való hozatása,⁵⁴⁰ a Környék Tábláknak új-felépítése,⁵⁴¹ és mind azoknak rész szerént a majd már fel-forgatott igazságnak hamarább való és tekelletesebb kiszolgáltatása, rész szerént a Tartományokbéli dolgoknak újon rendelt gondviselése végett kimunkált rend-szabásai; akkori Királyi Fejedelemnek már most szerentsésen uralkodó Császár Ő Felségének Magyar Országban való Királyi-Helytartósága, szerentsés házassága és hatalmas Corregentziaja,⁵⁴² a Palatinusi hivatalnak ismét az ő méltóságába való helyhetése;⁵⁴³ a Tiszán túl renyedő villongásnak, és támadásnak idein való le-tsendesítése,⁵⁴⁴ a Frantziának, és Spanyoloknak mind a Két Siciliába, Lombardiába, és Romai Birodalomba esett be-ütése;⁵⁴⁵

⁵³³ 1741-es országgyűlés alatt és 1744-ben került meghirdetésre nemesi felkelés.

⁵³⁴ A Habsburg-ház nőági örökösödése, a *pragmatica sanctio* törvényi biztosítása az 1722–23-as országgyűlésen.

⁵³⁵ Az protestáns vallásgyakorlat korlátozását jelentő artikularis helyekről az 1681. évi 26. törvénycikk határozott. III. Károly (1711–1740) 1731-ben bocsátotta ki az első Carolina Resolútiót (királyi rendelet, esetleg a rendelet magyarázata), amelyben a pesti commissio (az 1712–15-ös országgyűlés alapján 1721-ben összeült, katolikusokból és protestánsokból álló bizottság, amely a viták során létrejött anyagát Bécsbe küldte) javaslatai alapján rendezte a magyar protestáns egyházak viszonyait.

⁵³⁶ A Helytartótanács megalapítása 1723-ban történt. Ez jelentős változást jelentette a kancellária számára, ugyanis az új hivatal sok mindenben tehermentesítette a kancelláriát.

⁵³⁷ A Helytartótanács a 1723:50. tc. által létrehozott, adó- és katonai ügyeket intéző bizottsága.

⁵³⁸ A Magyar Királyság legfőbb ítélőszéke, a Magyar Királyi Kúria az 1723. évi országgyűlésen elfogadott XXV. törvénycikknek megfelelően alapjaiban átszervezésre került. A Királyi Kúria két főruból, a Királyi Ítéltáblából és a Hétszemélyes Táblából állt.

⁵³⁹ A Hétszemélyes Tábla ülnökeinek számát 1723-ban nyolc, majd 1741-ben további négy személlyel növelték.

⁵⁴⁰ A Királyi Ítéltábla a korábbi időleges, rendszertelen ülésezés helyett állandóan ítélkezett. KULCSÁR 2016.

⁵⁴¹ A kerületi táblák az ítélőmesteri bíraskodás helyére az 1723. évi XXXI. törvénycikkkel kerültek felállításra. Az előkészítésről Bónis György rendkívül részletes és érdekes műve: BÓNIS 1935.

⁵⁴² Lotaringiai Ferenc István (1708–1765) 1732-ben lett kinevezve a Magyar Királyság helytartójává, 1736-ban vette feleségül Mária Teréziát, aki mellett 1741-től lett a Magyar Királyság társuralkodója.

⁵⁴³ A nádori hivatalt Lotaringiai Ferenc helytartósága alatt (1732–1741) nem töltötték be. A cím felújítása a Habsburg-ház szolgálatában hadvezérként múlhatatlan érdemeket szerző Pálffy János nádorságához kötődik, akit halála után, 1751-től Batthyány Lajos követett.

⁵⁴⁴ Batthyány Lajos itt minden bizonnyal az elsősorban Szegedinác Péro nevével egybekapcsolt 1735-ös Békés vármegyei központú parasztfelkelésre utal. A magyar református és görögkeleti szerb lakosság részvételével zajló forrongás és mozgalom sajátos vallási, etnikai és politikai vonatkozásokkal bírt. GYÉMÁNT 2020.

⁵⁴⁵ A lengyel örökösödési háborúban (1733–1735) a Franciaországgal szövetségbe spanyol Bourbonoknak a négyes szövetség háborújának meghiúsuló kísérlete után (1718–1720) sikerül megszereznie Nápolyt és Szicíliát a Habsburg-háztól. A franciák sikerrel harcolnak a Német-Római birodalom területén, és ennek a háborúnak az eredményeképpen szerzik meg Lotaringiát, amelynek hercegségéről Lotaringiai Ferenc kénytelen lemondani a franciákkal szövetséges korábbi lengyel király, I. Leszczyński Szaniszló javára.

a véres török-háború,⁵⁴⁶ a barmoknak dögével az Embereknek-is másodszor Magyarországban elterjedett, de az Istennek áldásával, és lett üdvezséges rendelésekkel, s orvoslásokkal le-tsillapított, s el-oltatott döghalála,⁵⁴⁷ végezetre boldog emlékezetű VI: Károly Császárnak véletlen halála; és halálával egész Európában maid minden dolgoknak iszonyú fel-fordulása,⁵⁴⁸ s a Fő Hertzegi Ház minden Birodalminak, és Országinak veszedelmes sorsa; ellenben ditsőségesen uralkodó Királynénknak szerentsés meg-Koronázása,⁵⁴⁹ és ez után tsak nem már Béts Fő-városának rettegő határiba beható ellenségeknak lett szerentsés meg-folyása, és nem tsak örökös tartományiból, de a Romai Birodalomnak hatariból-is szövetkezett ki-üzése.”⁵⁵⁰

Batthyány Lajos tehát egy eredményekben gazdag, de egyúttal viszontagságos és mindenképpen sok munkával töltött időszakként emlékezik vissza a Magyar Udvari Kancellária szolgálatában eltöltött idejére. A kancelláriához valóban feladatok sokasága kötődött⁵⁵¹ az itt említettek közül a protestáns vallásgyakorlat rendezését emelnénk ki. Batthyány Lajos valóban rendkívüli munkabírású hivatalnok volt, amiről a Magyar Országos Levéltárban hozzá kapcsolódó roppant mennyiségű ügyirat is tanúskodik⁵⁵² és feltételezhetjük, hogy a kancellária munkatársaként korlátozott ideje lehetett a könyvtárában levő példányok olvasására (és az időben haladva feltehetőleg egyre kevesebb). Batthyány Lajos olvasási kultúrája kapcsán az egyik dolog, amit bizonyosan el tudunk mondani, hogy újságokat járatott: bécsi titkára, Johann Hackel leveleiben újságok megérkezéséről és küldéséről is olvashatunk. 1747-ből egy bizonyos *Mercurius* vagy *Mercurie* havi példányaira vonatkozó említéseket találunk,⁵⁵³ ami alatt a

⁵⁴⁶ A Habsburg monarchia 1737-ben kapcsolódott be az oroszok oldalán a törökök ellen 1735 óta zajló háborúba. A háború rendkívül kedvezőtlenül zajlott a Habsburgok számára: a legnagyobb csapást Belgrád 1739-es eleste jelentette a háború záró évében.

⁵⁴⁷ Batthyány itt bizonyára az 1739–40-es pestisjárványra gondol.

⁵⁴⁸ VI. Károly császár a Moson vármegyei Féltony melletti vadászaton betegedett meg, a korban elterjedt híresztelések szerint egy mérges gomba elfogyasztását követően. Halála felkészületlenül érte a monarchiát. A II. Frigyes porosz király támadásával kezdetét vevő osztrák örökösödési háború Batthyány Lajos lemondása idején is még zajlott (1740–1748).

⁵⁴⁹ Mária Terézia magyar királynővé koronázása 1741. június 25-én történt.

⁵⁵⁰ A háború legválságosabb időszakában a magyar segítség valóban létfontosságú volt. Bár Szilézia végül porosz kézen maradt, 1742-ben sikerült visszaszerezni Prágát, és 1743 során az egész Csehország feletti fennhatóságot. Bajorország térdre kényszerítésében az 1745. április 15-i pfaffenhoffeni csata jelentette a végső lépést, ahol a győztes sereget Batthyány Károly vezette.

⁵⁵¹ Fazekas István a következőképpen foglalja össze a kancellária feladatait a kora újkorban: „*A Magyar Udvari Kancelláriának elsősorban a királyi felségjogok gyakorlása, birtokadományok intézése, különböző világi és egyházi tisztségek adományozása, nemesítések és más rangemelések, kinevezések intézése, illetve az egyes magyar kormányzervekkel való érintkezés maradt a feladata. Fontos szerepet játszott továbbá az országgyűlések előkészítésében, a törvények megszövegezésében, az igazságszolgáltatás terén elsősorban fellebbezési fórumként szolgált. A kancellária feladatai közé tartozott az uralkodó mellett működő magyar tanácsadó testület, a Magyar Tanács írásbeli munkájának intézése is.*” FAZEKAS 2014, 1132–1133.

⁵⁵² Nádori elfoglaltságairól és feladatairól lásd: KULCSÁR 2017.

⁵⁵³ HU-MNL-OL-P 1314-76238, 76323.

legvalószínűbb, hogy a *Mercure de France*, a Batthyány Lajos könyvtárában XVII. századi példányokkal is szereplő *Mercure Galant* folytatását érthetjük.⁵⁵⁴ A másik, a levelezésben szereplő újság a *Wienerisches Diarium*,⁵⁵⁵ mely más, meg nem nevezett újságokkal egyetemben a bécsi ház az 1750-es évek első felében vezetett főkönyvének kiadási tételei között is rendszeresen felbukkan.⁵⁵⁶ Az újságolvasás, mint az információszerzés eszköze tehát Batthyány II. Ádámmal közös vonásnak tekinthető. A családi levelezésben ehhez kapcsolódóan arról is olvashatunk, hogy Batthyány Lajos számára – már Bécestől való távollétében – az aktuális hírekből (feltehetőleg a *Wienerisches Diarium* kurrens számából) fiai kivonatokat készítettek, továbbá arról, hogy eközben fiai szemeit is kímélni kellett.⁵⁵⁷ Ez már a Batthyány Lajos olvasmányai kapcsán bizonyára meghatározónak számító tényezőhöz vezet bennünket, nevezetesen, hogy Batthyány Lajos szembetegséggel küszködött. 1747. május 26-ai levelében kedves titkára, Szeremley György ajánlott gyógyszert a szemfájós főúrnak.⁵⁵⁸ A Johann Hackel által írt levelek sokaságát böngészve egyetlen helyen bukkantunk könyvek beszerzésére vonatkozó sorokra. 1749. augusztus 9-i levelében egy bizonyos Zuani-féle hagyaték könyveiről tájékoztatja Batthyány Lajost.⁵⁵⁹ Az augusztus 30-i levelében arról számol be, hogy mindössze három könyvet vásárolt a Zuani-féle árverésen, a *Corpus Historiae Bizantinae* köteteire⁵⁶⁰ 168 forint után nem tartotta a tétet, mivel drágának találta azokat és egy kötet hiányzott.⁵⁶¹

⁵⁵⁴ A francia újság 1724 és 1823 között jelent meg ezen a néven. Hackel egy másik levelében egyszerűen csak egy „*französische Zeitung*” említését olvashatjuk. HU-MNL-OL-P 1314-76365.

⁵⁵⁵ Például HU-MNL-OL-P 1314-76370.

⁵⁵⁶ HU-MNL-OL-P 1335. 1. doboz. 174., 216., 225. és 238. számú dokumentumai.

⁵⁵⁷ „*A Joseph Báthyámnak ugye kölletet volna ma az extráctussokat küldeni de mivel a csötörteken a német hírek hoszszobbak szoktak lenni, tehát en azokat magomra vettem a posta napokat váltoszván, hogy Joseph Báthyám a szemeit igen ne fárasztossan (!).*” Batthyány Tódor 1748. április 10-i Bécsben kelt levelében, Rohoncon tartózkodó apjához. HU-MNL-OL-P 1314-P. 66144. Tódor 1752-es levelében ír saját szemproblémáiról. HU-MNL-OL-P 1314-66144. Úgy tűnik egyébként ez hosszú távon nem befolyásolta az olvasásban a minden jel szerint szenvedélyes olvasó Batthyány Tódort.

⁵⁵⁸ „*Szemnek, hogy a jejuna saliva, kit Krisztus irének [balzsamának] is neveznek, igen hasznos, sokan experiálták [megtapasztalták], úgy az éjszakai irástul s olvasástul való abstinentia [tartózkodás] is.*” HU-MNL-OL-P 1314-100279. Künstlerneré Virág Éva online megjelent cikke szerint a kancellári hivatalról való lemondásában is főszerepet játszott szeme betegsége. KÜNSTLERNÉ VIRÁG 2015. Mi az idézett leköszönő levelében általában rossz egészségi állapotára való hivatkozást találunk. OSZK, Kézirattár, Fol. Hung. 164. 100–102.

⁵⁵⁹ „*hiemit folget der Catalogus der Zuanischen Bibliotque, so weit die blatter abgeschnitte, seyde die Bücher schon verkauft die übrigen aber daß ist von Numero 225. bis ad Nm 660. den von 489. bis 610 werden von kümpftig Montag über achte tag wider licitiret werden.*” HU-MNL-OL-P 1314-76328.

⁵⁶⁰ Bizánci történetírók valamelyik XVI. századi gyűjteménye lehetett.

⁵⁶¹ Már amennyiben jól olvassuk és értelmezzük a nehezen olvasható sorokat: „*Auß der Zuanischen licitation habe nicht mehr alß die überschickt drey Stück erkaufft wie hier ein beyligenter Specification notiret, daß Corpus Historiae Bizantinae bis auf 168 ft; ist aber vor 170 verkauft worde so zimlich teuer und ohne ein Bänd wahr*” HU-MNL-OL-P 1314-76347.

XI.2. A magyar művelődés és nevelés mecénása

Batthyány Lajos több szálon fűződött az ország tudós értelmiségéhez, amely ekkoriban legfőbb feladatának az ország történelmének megismerését tekintette. Takács Sándor a régi magyar kancellárokat a magyar kultúra legfontosabb mecénásaiként említi.⁵⁶² Székely László (1716–1772) erdélyi gróf önéletírásában a katalógus készültének évéből, 1743 december 10-éről a következő sorokat olvashatjuk Batthyány Lajosról: „*Annakutána voltam magyarországi cancellarius (most már palatinus) gróf Batthyányi Lajos úr őexcellenciájánál, kinél nemzetét szívesebben nem szerető magyart, akármely országbéli és vallásbéli lett legyen az, én bizony sohasem láttam, adna az Isten sok ilyen jó urat.*”⁵⁶³ A kancellár a kor talán legfontosabb kulturális programja, Bél Mátyás országleírásának, a *Notitia Hungariae novae historico-geographicának* fő támogatója volt.⁵⁶⁴ Nem véletlen, hogy az első magyarországi akadémiai tervezet, az 1735-ös *De Litteraria Societate Posonii inslituenda*, melynek szerzője szintén Bél volt,⁵⁶⁵ is őt szánta elnöknek.⁵⁶⁶ A szakirodalom egy pozsonyi magyar nyelvűvelő társaság Batthyány Lajos pártfogásával történő alapításának tervét is említi, amelyben a főszerepet a Szilágyi Sámuel játszotta volna,⁵⁶⁷ aki ekkoriban reformátusok kancelláriai ügyvivőjeként élt Bécsben.⁵⁶⁸ Az együttműködés egyértelmű manifesztuma Szilágyi Sámuel műve, a katalóguson is szereplő *Keresztény Seneca* [1004], mely 1740-ben⁵⁶⁹ Batthyány Lajos költségén jelent meg Bécsben.⁵⁷⁰ A nyelvűvelő szándék tetten érhető Szilágyinak az új fordítást a korábbi munkával összevető indoklásában, különösen a „*tisztábban jött-ki*” megfogalmazásban, tehát

⁵⁶² „*De nemcsak a fontos politikai tanácskozások és események indultak ki a Bankgasse magyar palotájából [itt Takács az egykori Strattmann-palotára gondol, amely csak Batthyány Lajos hivatalról való lemondása után lett a Magyar Udvari Kancellária épülete]. Az ébredő magyar literatura gyenge szálai is itt erősödtek meg s innét futottak széjjel. Csak végig kell néznünk a XVIII-ik században megjelent munkák címlapjait, azonnal látjuk, hogy a régi magyar kancellárok a legelső mecénások közé tartoztak. Nem is keletkezhetett volna Bécsben magyar irodalmi iskola, nem indulhatott volna meg magyar hírlap és folyóirat, ha a Magyarországot képviselő kormányzéken anyagi és erkölcsi támogatást nem talál. És zsenge irodalmunk bécsi művelői a kancellárokból nem ok nélkül reménykedtek. Ha nagy követ mozditottak, ha a részvéttelenséggel perbe kellett szállaniok, támaszt és bátorítást mindenkor ott találtak.*” TAKÁCS 1929.

⁵⁶³ SZÉKELY 2000, 107.

⁵⁶⁴ Batthyány Bélát a vármegyeleírások ellenőrzésében segítette, továbbá az ő javaslatára kapott Bél 1734-ben a *Notitia* kiadására nyomdai kiváltságot. SZELESTEI 1989, 73. TÓTH 2007.

⁵⁶⁵ WELLMANN 1965.

⁵⁶⁶ DONÁTH 1965.

⁵⁶⁷ SZELESTEI 1989, 73.

⁵⁶⁸ CSÓKA 1942, 11.

⁵⁶⁹ Csóka éppen a mű kiadásának évére, 1740-re teszi Szilágyi Sámuel Batthyány Lajos támogatására apelláló „magyar tudós társaság” alapítására vonatkozó tervét, feltehetőleg Szilágyi Sámuel később idézendő levele alapján. CSÓKA 1942, 10.

⁵⁷⁰ „*a’ mostani Magyar-Ország Fő-Cancelláriussa M. G. Battyani Lajos ő Excellenciája Nemzetéhez való igaz szeretete méltónak ítélte ujjobban ki-nyomatattani, a’ mint-hogy a’ végre költségetis rendelvén, mind a’ fordításnak, mind az ujjabb nyomtatásnak gondgyát reám parancsolta.*”

hogy ez a szöveg érthetőbb, szabatosabb magyar nyelven készült.⁵⁷¹ Az előszó szerint a fordítást Jeszenák Pál (1684–1762)⁵⁷² „magyar könyvek körül való gondossága” tette lehetővé, aki gyakorlatilag újrafelfedezte a könyvet.⁵⁷³ Seneca mondásainak ezt a gyűjteményét Magyarországon először Batthyány I. Ádám adatta ki Kéri Sámuel (?–1671) ferences szerzetes fordításában,⁵⁷⁴ amiről a Szilágyi-féle új kiadás előszava szintén megemlékezik.

A kancellár fia, Batthyány Ádám Vencel 1743-ban írott leveleiben szintén akadémiaalapítási tervekről olvashatunk. Gondolhatnánk, hogy Bél Mátyás vette fel akadémiaalapítási terveinek 1736-ban megszakadt fonalát, azonban őt éppen 1742-ben szélütés érte és Batthyány Ádám Vencel írja januári levelében, hogy Bél betegsége hivatkozva mondta le a vele a való találkozót (több rá vonatkozó említést ezután nem találtunk a levelezésben).⁵⁷⁵ Szinte teljesen biztos, hogy Batthyány Ádám Vencel leveleiben azokról a Koptik Odó (1692-1755) bencés szerzetes által kezdeményezett akadémiaalapítási kezdeményezéshez⁵⁷⁶ kapcsolódó információkról olvashatunk, amelyet Károlyi Árpád mutatott be 1884-ben.⁵⁷⁷ Koptik ugyanott, a salzburgi bencés egyetemen hallgatott bölcséletet és jogot, ahol valamivel korábban Batthyány Lajos és testvére, Batthyány Károly is tanultak.⁵⁷⁸ Károlyi Árpád a nemesi akadémia – tehát egy nevelési, oktatási intézmény – alapításának kezdeményezését 1742-től követi nyomon. Batthyány Lajos minden bizonnyal a terv egyik fő támogatója és előmozdítója volt.⁵⁷⁹

⁵⁷¹ „Mit cselekedtem mind e' kettőre nézve? ha a' régít a' mostanival ösve vetheted, könnyen meg-ítélheted: azt mindazonáltal mind azon tudós embernek becsülete meg-sértődése, mind magam dicsekedése nélkül megvalthatom, hogy ez a' mostani munka, a' Séneká elméjével jobban meg egygyez, és tisztábbanis jött-ki: mellyből, ha valami hasznot vehetz magadnak, a' M. Battyáni Háznak, méltán háladatossággal tartozol.”

⁵⁷² A pozsonyi tudós körhöz tartozó Jeszenákot Bél is méltatja Notitiája elsőként kiadott (1735-ben), Pozsony vármegyét bemutató részében (a 683., 686. oldalakon) és aki Katona szerint Seneca egy másik művét – *De tranquillitate animi* – fordította le magyarra, melynek kiadása vagy kézírata azonban nem ismert. SERFÖZŐ 2015, 154.; SZINNYEI 1897, V., 501.

⁵⁷³ „Mivel pedig felettébb elritkult, el-annyira, hogy már irúl sem láthatni, söt hanemha jó reménségü iffjabb N. Jeszenák Pálnak magyar könyvek körül való gondossága talált volna réá, éppen eltemtetett volna”

⁵⁷⁴ KOLTAI 2002, 137–138.

⁵⁷⁵ „Mr Bél est au desespoir de ne pas pouvoir venir chez moi, ayant une petite indisposition, ...” HU-MNL-OL-P 1314-57607.

⁵⁷⁶ Fazekas Istvánnak köszönöm, hogy fölhívta Károlyi tanulmányára a figyelmem.

⁵⁷⁷ Koptik Odó magyar nemesifjak számára kívánt akadémia létesíteni, melybe ausztriai fiatalokat is felvettek volna, a két ország közti kapcsolat előmozdítására, valamint hogy a magyarok csiszoltabb erkölcsökkel ismerkedhessenek. KÁROLYI 1884, 4–5. Az akadémia oktatási célkitűzéseit kiválóan összegzi a következő megfogalmazás: „Olyan akadémia felállítását javasolta, amelyben a 17. század óta működő német lovagi akadémiákhoz hasonlóan a szokásos tárgyakon kívül a társadalmi ranghoz és jövődi tisztségekhez illő képességek (nyugati nyelvek, földrajz, mértan, építészet, államtörténet, nemzetközi jog, tánc, vívás, lovaglás stb.) is elsajátíthatók lettek volna.” TÜSKÉS–KNAPP 1995, 71.

⁵⁷⁸ Oddó később visszatért a városba, ahol 1733-tól az egyetemen bölcséletet, majd 1734-től kontroverziát tanított 1739-ig. Szintén a salzburgi egyetem mellett alapított nemesi kollégiumot 1737-ben, ahova 1738-ban magyar nemesifjakat is küldtek. A magyar akadémia tervezete bizonyítja, hogy ez a kezdeményezés sikeres lehetett. TÜSKÉS–KNAPP 1995, 70. Az oktatás a bencések vezetésével, felügyeletével és a tervezet több változata szerint változó arányban a bencések költségével és bencés ingatlanokon folyt volna. KÁROLYI 1884.

⁵⁷⁹ Batthyány Lajos kancellárként 1743. április 26-dikán terjesztette elő a helytartótanácsnak az akadémia alapítására vonatkozó szándékát, azt minden pontjában elfogadásra ajánlva. KÁROLYI 1884, 14.

Batthyány Ádám Vencel 1743. április 27-i pozsonyi levelében arról ír, hogy kíváncsi az „egyetemalapítási terv” állására,⁵⁸⁰ és amint Károlyi Árpád bemutatásából nyilvánvaló, a terv ekkori fázisában a létesítendő intézményt valóban egyetemi jogkörrel ruházták volna fel.⁵⁸¹

Károlyi Árpád Róbert heiligenkreuzi és szentgotthárdi apát 1743. májusi levele után következő négy hónapra vonatkozóan a bécsi iratokban nem találta nyomát az akadémiát illető tevékenységnek,⁵⁸² azonban Batthyány Ádám Vencel másik két levele pontosan ebből az időszakból való. 1743. július 1-i levelében arról ír apjának, hogy egy Schmidt nevű táncmester tudósította arról, hogy Bécsből jövő hírek szerint az udvar elfogadta az új akadémia felállítását, továbbá ajánlja magát a szakmájának megfelelő pozícióra (amelyre az akadémiai tervezet szerint valóban szükség is lehetett volna).⁵⁸³ Augusztus 5-i, szintén pozsonyi levelében viszont már egyértelműen a tervezet kedvezőtlen fogadtatására következtethetünk.⁵⁸⁴ Az elképzelés elnagyolt és túlságosan költséges mind az udvar, mind az ország számára.⁵⁸⁵ Az akadémia terve tehát forráshiány és Károlyi Árpád szerint Róbert apát ellenkezése miatt nem válhatott valóra.⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ Ugyanakkor Batthyány Ádám Vencel felveti, hogy egy szerényebb léptékű akadémia is nagy haszonnal járhatna, ahol a három oktató közül az egyik magyar földrajzot és

⁵⁸⁰ „... arrivant a Presbourg je suis curieux de voire le nouveau project de l'universite a eriger, et ne manquerai pas de vous en faire ma relation, de meme de toutes les nouvelles qui parviendront a ma connoissance, finissant la presente ayant l'honneur d'etre avec le plus profond respect. Vien 27. avril 1743.” HU-MNL-OL-P 1314-57614.

⁵⁸¹ Az akadémia részére kiállítandó királyi diploma fogalmazatát május 1-én küldték el Prágába, Mária Teréziához. Ebben az állt, hogy a majdani akadémiában mindenféle tudományt tanítsanak, legyenek kancellárjai, dékánjai, szakjai, bírjon a doktor és magister avatás jogával, tehát legyen egyetem. KÁROLYI 1884, 14.

⁵⁸² KÁROLYI 1884, 16.

⁵⁸³ „Egy Smit nevű Táncmester nálom volt aszt mondván, hogy Bécsből bizonyos hire gyüt, hogy az Udvar, az új Academiának erectioját, már resolválta, s mivel kétség kívül tanzmester is fog kívántatni, maga föl ment Bécsbe Nagyságodnak udvarlására, engemet is kérvén hogy öttet Nagyságodnak protectiojában recomendálom, aszt ugyan meg-köll valanom, s-meg-bizonyitnom, hogy itt jó mesternek tartják öttet, mivel hogy közönségesen az itt való uraknak gyermekeit tanítja, de mivel hogy nálom semi külömb érdemei nincsen, én ő Kegyelmednek kedveirt, Nagyságodnak terjeszteni nem merészlem, ha nem ha mérnék olly szabadságot magomnak venni, inkább azon kérném alázatossan Nagyságodat, ... Posony 1. July 1743.” HU-MNL-OL-P. 1314 57608.

⁵⁸⁴ „Az új academiáról általom küldetett projectum iránt, meg valom hogy magam is aszt gondoltam, hogy igen fusé vagyon föltéve, mert a mostanni üdőkben se az udvar, se az ország annyi fundust nem fog arra rendelhetni hogy abból annyi tudományokk tanítására lehessen mesteket rendelni, azis nagy hasznára volna a hazánkba, ha csak azonban három ember rendeltetne, kik közül az egyik országunk Geographiát, s Historiát, a második Jus Patrium et Canonicum, a harmadik Studium oeconomico-Politicum, ad Regnum Hungariae adplicatum, [szakadás] mivel hogy ezek a három iskolák elégségesek volnának hogy a haza fiaink, minden magyar országbéli tisztségre magokat habitáltathassanak; ... Nagyságodnak kegyes Attyám Uramnak leg alázatosabb szolgaja és fia G. Bottany Adamus Posony 5. Aug: 1743.” HU-MNL-OL-P 1314 57606

⁵⁸⁵ Sajátos, hogy Koptik májusban, mikor még kedvezőek voltak a kilátások, éppen azon örvendezett, hogy tervének a Helytartótanács által megbízott bizottság által készített változata nagyobb szabású annál, mint ahogy azt ő tervezte. KÁROLYI 1884, 14.

⁵⁸⁶ KÁROLYI 1884, 15–16. Ugyanakkor a Koptik körül összpontosuló törekvések ha más formában is, de idővel célhoz értek. 1746-ban hasonlóan egyházi közreműködéssel – jezsuita vezetéssel – jött létre Bécsben a *Collegium Theresianum*. Koptik másik terve, a *Szent István-lovagrend* az apát halála után *Szent István-rend* néven valósult meg. TÜSKÉS–KNAPP 1995. 71.

⁵⁸⁷ TÜSKÉS–KNAPP 1995. 71.

történelmet, a másik magyar és egyházi jogot, a harmadik a Magyar Királyságra vonatkozó politikai gazdaságtant tanítana, jól megmutatkozik a célkitűzés és a Batthyányak kimondottan Magyarország-központú felfogása. Batthyány Ádám Vencelnek a levélben megfogalmazott felvetése szerint egy ilyen akadémiai képzés a hivatalok jövőbeli képzett tisztségviselőkkel való ellátása miatt fontos.

Batthyány Lajos fiai, úgy tűnik, mind egyénre szabott oktatásban részesültek (a papi pályára kerülő József kivételével). Az úrfik mellé fogadott szolgák problémák forrásául is szolgálhattak, amint azt a Batthyány Lajos mellett Salzburgban tartózkodó Gábor példáján láthattuk, akit Strattmann Eleonóra igyekezett szigorúan fogni, és akivel szemben távolságtartó viselkedést irányozott elő. Azt, hogy miért tarthatta fontosnak Batthyány Lajos a magyar nemesifjak intézményi keretek között zajló – akár magyar nyelvműveléssel egybekötött – nevelésének előmozdítását, a Székely László gróf által lejegyzett humoros történet is illusztrálhatja. Eszerint egy ismeretlen személy, a Batthyányak bécsi környezetéből, az erdélyi gróf feleségének szánt magyar nyelvű tiszteletadás helyett trágárságot adott a kancellár valamelyik fiának szájába.⁵⁸⁸ Biro Doina hívta fel a figyelmet⁵⁸⁹ egy a Batthyányak neveltetésével kapcsolatos dokumentumra, amely egy arisztokrata ifjú egy hetet felölelő órarendjét tartalmazza.⁵⁹⁰ Az órarend a Batthyány által gyermekeihez saját kezűleg írt iratok között szerepel.⁵⁹¹ Az órarendben szereplő négy tanárból ketten is mint Batthyány Lajos fiainak oktatói szerepelnek a

⁵⁸⁸ „Ezen úr őexcellentiájának ekkor két ifjú gavallér fiai voltak, akik is csak a tájban jöttek vala elé az experienciából, kétségkívül valamely csintalan magyarral kellett együtt lenni egyiknek, és csintalanságból tanítani magyar köszöntés helyett „mit csinálók a lelkinék” forma szitokra. Mert midőn feleségemet asztaltól való félkeléssel bévezette volna a házba, hogy már magyar szép complementet téssen, s egybeszidta a feleségem lelkét, ki is elpirult, s mondotta: „Ne beszéljen olyan rútol a gróf!” Látván az ifju gavallér feleségem pirulását, megszégyenlette magát, hozzám jött, s azt mondotta: „Uram, én complementet tettem magyarul a grófnédnak, s úgy látom megneheztelt reám.” En menten gondoltam, hogy nem igen tisztességes complement lehetett az, kérdém: „Uram, mond el azt az magyar complementet!” Elmondván, elkacagtam magamat, s mondottam: „Valaki csintalankodni akart véled”, s megmagyaráztam néki, mit téssen az, arra elpirult, és feleségemhez menvén keze csókolásával követte meg. De mi kacagván a dolgot, az öregúr és asszony őexcellentiájok kérdezék, mit kacagunk oly szívesen, meg kellett mondanunk, nagyon nevelték magok is.” SZÉKELY 2019, 152–153.

⁵⁸⁹ BIRO 2006, 38–39.

⁵⁹⁰ HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-C. 48.

⁵⁹¹ *Eigenhändige Aufsätze deren Ihro Excellenz Ungr. Palatino an Hochdero Sohne und Töchter erlassenen Briefen v. Anno 1738. 42. & 755. bis 1765. Meistens aber ohne Jahr.* HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-C. 1–111. Biro ezért is köthette az órarendet Batthyány Lajos tanulmányaihoz. Biro cikkének megfogalmazása persze több szempontból sem eléggé világos: „Egy curriculum vitae-szerű dokumentum bizonyítja, hogy Lajos Ernő filozófiát tanult és az iratban többek között az órarendi tanulási módszerről és a tanárokról is szó esik. Bemutatunk egy Lajos Ernő által írt francia nyelvű órarend szabályzatot.” BIRO 2006, 38.

Batthyány-levelezésben.⁵⁹² Az órarendből⁵⁹³ kiderül, hogy a főszerepben a történelem és filozófia volt, de kiemelhető a politikai levelezés, a lovaglás, a matematika és a magyar nyelv, mint külön tantárgy. Hogy valójában kinek az órarendjét tartalmazza a dokumentum, egyelőre nem sikerült meghatározni, az azonban biztosra vehető, hogy Batthyány Lajos valamelyik fiáé.⁵⁹⁴ Az órarend tematikája egyértelmű párhuzamot mutat a katalógus anyagával, továbbá megmutatja, hogy milyen nagy szerepe volt az olvasásnak egy Batthyány ifjú életében.

Az órarendből tudjuk, hogy a politikai levélváltás is a Batthyány ifjak tanulmányainak részét képezte. Amint Batthyány Ádám és unokatestvére, Batthyány Eugén⁵⁹⁵ leveleiből is kiderül, nagyanyjuk, Strattmann Eleonóra szorgalmazta ilyen levelek írását. Az egyik legjobb példa ezekre Batthyány Eugén 1739. szeptember 14-én Bécsből írt levele nagyanyjának, mely nemcsak a Habsburg-monarchia és Európa helyzetét összegzi a török-osztrák háborút abban a hónapban lezáró belgrádi békét követően, hanem a tengerentúli területeket is érintő spanyol-angol kereskedelmi konfliktusra is kitér.⁵⁹⁶ Ilyen jellegű levél Batthyány Ádámtól is említhető.⁵⁹⁷ Batthyány Ádám egy későbbi, 1746-os levelében veti fel apjának, hogy olyan témákról is levelezhetnének, mint amilyenekről akkorra már elhunyt unokatestvérével is

⁵⁹² Bizonyos Monfange úr Batthyány Eugén levelezésében bukkan fel, (HU-MNL-OL-P 1314-59760) míg Pirar (a levelezésben Pierar, vagy Pierard alakban is) Batthyány József (HU-MNL-OL-P 1314-59824), Tódor (HU-MNL-OL-P 1314-66170) és Fülöp (HU-MNL-OL-P 1314-59084) tanáraként is szerepel. A Batthyányak életvitelére és oktatására vonatkozó érdekes forrást jelentenek az 1750., 1753. és 1754. évek kiadásait összegző feljegyzések, melyekben több tétel is Fülöp oktatására vonatkozik, a főszerepben Pierard-ral. HU-MNL-OL-P 1335. Batthyány-házak. 1. doboz 174. (1750); 216., 225. (1753); 238. (1754.)

⁵⁹³ Az órarend Biro általi fordítása: „*Hétfő délelőtt: 6-kor kelek és reggeli misére megyek; 7-től 8-ig a megjelölt filozófust olvasom; 8-tól 9-ig lovaglás; 9-től 10-ig történelmet olvasok; 10-től 11-ig magyart tanulok; 11-től 12-ig számtant; 12-13-ig ebédelek; 1-től 2-ig szünet. Délután: 2-től 4-ig filozófiát olvasok; 4-től 5-ig történelmet; 5-től 6-ig Pirar mons. magyarázatait hallgatom. Kedd: 6-7-ig mint hétfőn; 7-től 9-ig filozófiát olvasok; 9-től 10-ig magyart tanulok; 10-től 11-ig filozófiát Pirar mons.-al; 11-től 12-ig politikai levélváltás; délután szünet. Szerdán: 6-től 7-ig mint hétfőn; 7-től 8-ig Pirar mons.-al leckézek; 8-től 9-ig Waldinger mons.-al; 9-től 10-ig filozófiát olvasok; 10-től 11-ig Reiter mons.-al leckézek; 11-12 között Monfange mons.-al, délután 2-től 3-ig filozófiát olvasok; 3-től 4-ig történelmet; 4-től 5-ig Pirar mons. kihallgat történelemből; 5-től 6-ig filozófiát olvasok; 6-től 10-ig szünet. Csütörtökön: mint kedden; Pénteken: mint hétfőn. Szombaton: 6-től 7-ig mint hétfőn; 7-től 8-ig ismétlés filozófiából; 8-től 9-ig lovaglás; 9-től 10-ig magyar; 10-től 11-ig számtan Monfange mons.-al; délután mint kedden.*” BIRO 2006, 38–39.

⁵⁹⁴ A legvalószínűbb, hogy Fülöpé az órarend, akinek tanulmányaira vonatkozóan a legtöbb forrás található a Batthyány-levéltár anyagában.

⁵⁹⁵ Batthyány Eugén fiatalon, ismeretlen körülmények között hunyt el. Batthyány Károly hozzá írt, drámai hangvételű leveléből kitűnik, hogy feszült volt a kapcsolat apa és fia között.

⁵⁹⁶ HU-MNL-OL-P 1314-59761.

⁵⁹⁷ HU-MNL-OL-P 1314-57555.

leveleztek.⁵⁹⁸ Az egykori levelezés témái eszerint a morál, a politika, a filozófia és a jog voltak, valamint személyes dolgok, „*lettres familiares*”.⁵⁹⁹

Batthyány Lajos feltételezhető könyvgyűjtői, olvasói profiljáról való fejtegetéseink végén még egy kérdésre érdemes kitérni, mégpedig a könyvtár értékelésére. Toldy az átvétel során a Batthyány Lajos katalógusán levő anyagra vonatkoztatható kritikát fogalmazott meg.⁶⁰⁰ Toldy egy enciklopédikus könyvtár létrehozásának félbemaradt kísérletének termékeként állítja be a könyvanyagot. Azt lehet mondani, hogy Toldy sajátos szempontú, sarkos ítéletét érdemes némiképp helyreigazítani. Egyrészt Batthyány nyilvánvalóan nem volt kimondottan bibliofil gyűjtő, másrészt nem tűnik úgy sem, hogy enciklopédikus gyűjtemény létrehozására törekedett volna, sokkal inkább életének aktuális kihívásai, feladatai, és érdeklődése alakították a gyűjteményt.

⁵⁹⁸ „*que j'écrive a chacun la meme chose, j'etas lirai cette correspondance en ecrivant, tous les jours de poste une lettre, et l'addressent alternativement tantost a l'un tantost a l'autre, si vous trouvez que cela siffit, mais si vous jugez un cette alternative ne suffiroit point, je crois qu'en defaut de nouvelles, il faudra substituer aux lettres familiares, de lettres de moral, histoire, Politique, Philosophie, Jurisprudance, a peur de la facon que la correspondance etoit etabli antre Mr mon cousin defunt, et moi ... Vienne 1746 dec. 8.*” HU-MNL-OL-P 1314-57683.

⁵⁹⁹ Az unokatestvérek egymáshoz írt levelei közül egyetlen tudunk említeni, Batthyány Eugén 1740. december 3-i levelét Bécsből. HU-MNL-OL-P 1314-59762.

⁶⁰⁰ Toldy minden bizonnyal az általunk elemzett katalógus alapján ítél a gyűjtési tevékenységéről. „...*becse a számmal [a rohonci könyvtárat Toldy 25–26 ezer kötetesre becsüli] arányban nem áll; mert e könyvtár épen nincs rendszeresen gyűjtve. T[udni]. i[llick]. a mennyiben nyomába akadhattam eredetének, gr. Batthyány Lajos nádor kezdé azt szerezni ez előtt egy századdal; s a régi nagy munkák folio és negyedréttben többnyire ez időből vannak, s noha az akkori vevő már egy minden osztályokra terjedő könyvtárt látszott akarni, a válogatás nem volt szigorú, s a fő és forrási munkákra semmi rendszeres tekintet.*” Toldy Ferenc jelentése a Tudós Társaságnak a Tudós Társaság könyvtáráról és a Batthyány-könyvtárak átvételéről. MTAK Kézirattár, RAL 61/1839. május 20.

XII. Batthyány Ádám Vencel, mint a könyvtár olvasója

XII.1. Ádám Vencel tanulmányai

Az általunk elemzett katalóguson szereplő könyvtár használatára egyetlen személy kapcsán rendelkezünk konkrétumokkal, ekképp a könyvtár használójaként Batthyány Lajos legidősebb fiáról, Batthyány Ádám Vencelről beszélhetünk. Batthyány Ádámnak a katalógus készültét követően írt leveleiben az akadémiaalapítási terveken kívül olvasmányaiába és tanulmányaiába is betekintést nyerhetünk.⁶⁰¹ Apjának írt bécsi levelében (1743. április 27.) tudósít tervéről, miszerint Pozsonyba szándékozik utazni, hogy tanulmányainak szentelhesse magát.⁶⁰² Május 12-én – már Pozsonyból – arról számol be apjának, hogy megszabadulva a bécsi, végeláthatatlan vendégeskedésektől – „*infinie des visites*” – minden korábbinál inkább átadhatja magát a tudományok élvezetének, melyek közül számára a legfontosabb a történelem, a földrajz és a magyar jog.⁶⁰³ Június 9-i, ezúttal magyar nyelvű levelében már pozsonyi tanulmányairól tesz említést apjának. Ebben kimondottan a magyar földrajzot és történelmet nevezi meg a magyar jog mellett, mint az apja által megparancsolt tanulnivalókat. Beszámol egy nagyméretű Magyarország térkép megrendeléséről. Külön említi, hogy Szegedi János jezsuita jogtanár könyvének a felével már végzett.⁶⁰⁴ Július 6-án már arról számol be, hogy már csaknem végzett Szegedi művével, amely a levél tanúsága szerint a katalógusban is szereplő

⁶⁰¹ HU-MNL-OL-P 1314-57606, 57607, 57608, 57614, 57619, 57622, 57623.

⁶⁰² „... *en consequence des ordres que vous avez daigné me donner en partant, je conte d'aller a Presspurg jeundy prochain, ou je m'appliquerai serieusement a l'etude des sciances, en commensant par celles qui me sont les plus necessaires; ... Vien 27. avril 1743.*” HU-MNL-OL-P 1314-57614.

⁶⁰³ „... *je scais que la part que vous daignes prendre a mon progress bien fait consister une grande partie de votre contentement a me voire attaché a la vertu et aux belles lettres, a cette heure, j'ai plus que jamais l'occasion de vous satisfaire a ce sujet, etant dispensé d'un nombre infinie de visites, que je devois faires a Vienné, et ayant ainsi tout le loisir pour etudier les sciences, et commençant par celles qui me sont les plus necessaires, scavoire l'Histoire, le Geographie, et les loix de ma patrie ...*” (1743. május 12. Pozsony) HU-MNL-OL-P 1314-57619.

⁶⁰⁴ „... *el érkezvén Posonyba leg első gondom volt, nagyságodnak kegyes parancsolatjit ujoban meg-olvasni, s-azzokhoz magamat alkalmaztani, látván Keller, és Waidinger Uraimnál a Magyar országnak nagyobik mappáját, azokat meg-szolitattam, s-kértem, hogy nékem-is az ollyant szerezzenek, kik-is meg-éérték, hogy zuana uramnak fognak az áránt irni, mivel hogy Szegedinek felét már meg-olvastam, kár volna, aszt hátra hadni, s-igy aszt mentől előb, egészen által olvasni fogok, annak utana pedig, mindjára az azon leszek, hogy Nagysagodnak kegyes parancsolatja szerint, a magyar Geographiat, s-historiat jól tanulhassom, s-azutan a magyar törvényben is annál job előmenetelet tehessem, a' mellett az ékonomiamat is jó redben hoztam, minden partikáimnak inventariumát meg készítettem, a pénzemnek számadását úgy rendeltem, hogy mindennap tudhassam, mennyi elkötetett, s-m ennyi a Cassaban marad, parancsolván a Baurnak hogy... Posony junius 9. napján 1743.*” HU-MNL-OL-P 1314-57622.

magyar jogi szinopszisa volt [888].⁶⁰⁵ Augusztus 10-i levelében 21 általa kért művet sorol fel.⁶⁰⁶ Ezek között nyolc jogi, három földrajzi, két matematikai mű, két antik klasszikus, és egy-egy lexikon, genealógiai munka és imakönyv szerepel, melyekből tizenegy egy az egyben megfeleltethető a katalógusban szereplő tételekkel.⁶⁰⁷ A jogban való jártasság nem véletlenül volt fontos Batthyány Ádám számára. Öccse, Batthyány József 1742. november 24-i levelében gratulál királyi helytartó tanácsossá való kinevezéséhez,⁶⁰⁸ amely tisztséget nyolc éven keresztül viselte.⁶⁰⁹ A következő évekből több levele is ismert, melyekben apjának, a kancellárnak számol be közigazgatási, jogi ügyek állásáról.⁶¹⁰

A katalógusban három tételnél is egy bizonyos ceruzával írt széljegyzet szerepel, 1745. március 7-i keltezéssel. Ezek szerint Johann Hackel révén bizonyos kötetek Batthyány Ádám Vencelhez

⁶⁰⁵ „... a magyar törvénynek Szegedi által iratott sinopsisát, s nem különben a Consiliumnak Protocolumját minden héten meg olvasom, a Szegedit rövid udő alatt, átal olvasni, fogom, azután pedig nagysáodnak parancsolati szerint tanulásimat rendelni el nem mulatom, a Protocolumból pedig olyan ideat magomnak szerezem, hogy valamikor nagysáodnak kezeit Bécsbe fogom csokolni, azon alkalmatossággal mindeneket hoszssam meg beszélhessem, minek utána Nagysáodod kegyessen meltosztatott parancsolni, hogy magyar legényt fogassam szolgámnak, gyött e napokban hozzám egy szép hoszú legény, ... Posony 6. Julii. 1743.” HU-MNL-OL-P 1314-57623

⁶⁰⁶ „...könyveimnek kívánt listáját Nagysáodnak ime alázatossan accludalom... Posony 10 Aug: 1743.” HU-MNL-OL-P 1314-57634.

⁶⁰⁷ Megfeleltethető:

Corpus Juris Hungarici in folio 1 Tom (a katalógusban a 813. tétel)

Historia Hungariae aut. Istvanfio 1 Tom in folio [342]

Dictionaire Historique par Moreri 5 Tom in folio [510–511.; a katalógusban négy kötettel]

Index Tripartiti aut Aszalay 1 Tom in 4to [851]

l'homme de cour par Baltasar Gracian in 8o [564]

Tabulae Sinuum et logaritmorum [1108]

Directio methodica Juris Hungarici aut: Kitonics in folio [828]

Corpus Juris Canonici 2 Tom in 4to [817]

Compendium juris civilis auth. Voet. [911]

Genealogisches Hand Buch in oct. [feltehetőleg: 243]

das Hübners Staats Zeitungs Lexixon in oct. [614]

Geographie de Mr: Helminger en manuscrit. 6 [M.34]

nem található a katalógusban:

Elementa Matheseos aut Volfio 1 Tom. in 4to

Cornelius Nepos in 8vo

Marci Tullii Ciceronis liber de officiis in 12. (a katalógusban folióban 488)

Tirocinium Juris Hungarici aut. Szegedi in 12. (a katalógusban helyette a Rubricae 888)

Corpus Juris Civilis 2 Tom in 4to [egy kötetben: 819.]

Poffendorf de officio hominis et civis in 8vo

Livre de priere par Sanadon en 8vo

Introduction a la Geographie par Mr: Sanson 1 Tom en 8ve

Principes de la Geographie par Mr de chales 1 Tom en 8ve

⁶⁰⁸ HU-MNL-OL-P 1314-59783.

⁶⁰⁹ Batthyány Ádám Vencel 1742–1750 és 1759–1760 között volt tanácsos a Helytartótanácsban. EMBER 1940, 199.

⁶¹⁰ 1744. júliusában, Pozsonyból írt levelében például két Ugocsa vármegyei templom (a túrterebesi és a nevetlenfalui) katolikusokhoz vagy reformátusokhoz való tartozásának vitás kérdéséről referál apjának. HU-MNL-OL-P 1314-57640.

kerültek.⁶¹¹ Az egyik Scipione Ammirato (1531–1601) műve (524),⁶¹² amelyben a szerző Tacitus alapján kritizálja Machiavelli gondolkodásmódját. A másik a nagyhatású stiliszta, Nicolas Boileau írásait tartalmazza két kötetben (658).⁶¹³ A harmadik pedig egy francia aforizmagyűjtemény (1084).⁶¹⁴ A három tételből kettő a Politici, egy pedig a Miscellanea szakról való. Batthyány Ádám Vencelnek ismerjük 1750-es, személyes használatára összeírt katalógusát is,⁶¹⁵ amelyről megállapíthatjuk, hogy 118 címe közül legalább 43-at azonosíthatunk a Batthyány Lajos katalógusában szereplő művekkel.⁶¹⁶ Ezek közül 22 szerepel a Theologici, kettő a Geographici, négy a Historici, három a Politici, négy a Juridici, négy a Miscellanea szakról.⁶¹⁷ Végezetül említsük, hogy az 1752. június 6-án Johann Hackel révén Bécsből Pozsonyba küldött könyvek jegyzékén két tétel a Teologici (56., 95.), kettő pedig a Politici szakon lelhető fel (510–511).⁶¹⁸ A forrás kapcsán lehet említeni, hogy a felsorolt, összesen nyolc mű közül ötöt egy bizonyos felső könyvtárból („*auß der obern Bibliothec*”), hármat pedig az alsó könyvtárból („*auß der untern Bibliothec*”) származóként említi. Hogy az általunk elemzett könyvtárban a szóban forgó két könyvtárrész feltűnéséig milyen változások mehettek végbe, egyelőre nem világos előttünk. Arra, hogy a következő generáció használja a Batthyány család gyűjteményét, közeli párhuzamot találunk. Ötvös Péter említi,⁶¹⁹ hogy a Batthyány Károly bécsi könyvtárának használatához testvére, Batthyány Lajos második fia, Batthyány József bírt hozzáféréssel.⁶²⁰ Ennek kapcsán még meg lehet jegyezni, hogy Ötvös az egyházi retorika iránti különös érdeklődés nyomáról beszél Batthyány Károly

⁶¹¹ „*Com. Adamo per Hackl missus, 7. mart. 1745.*”

⁶¹² 524. AMMIRATO, Scipione; TACITUS, Cornelius; MELLIET, Laurens (transl.): *Discours politiques et militaires sur Corneille Tacite... contenant les fleurs des plus belles histoires du monde et des notables advertissemens concernant la conduite des armées...* Rouen, Jacques Cailloué, 1633. – BnF

⁶¹³ 658. BOILEAU DESPRÉAUX, Nicolas: *Oeuvres de Mr. Boileau Despréaux: Avec des éclaircissemens historiques, donnez par lui-meme.* Genf, Jacques Fabri, Jacques Barillot, 1716. Vol. 1–2. in 8° – GVK, VD18 10495746-n01

⁶¹⁴ 1084. MÉRÉ, Antoine Gombaud: *Maximes, sentences et réflexions morales et politiques.* Paris, Estienne Du Castin, 1687. – SUDOC

⁶¹⁵ ADATTÁR 13/5. 2010. 152–156. A forráskiadásban közölttel szemben itt Batthyány Lajos fia, Batthyány Ádám Vencel, nem pedig a család másik ágáról származó Batthyány Ádám (1703–1782) alkancellár és tárnokmester könyveiről van szó. A szóban forgó könyvlistát a forráskiadásban szereplőtől eltérően a HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-ben a 267-es helyett a 270. szám alatt találni. A két személy megkülönböztetésénél zavaró lehet, hogy a Batthyány III. Ádám megnevezést elvben mindkettejükénél használhatjuk. A nádor fia a fő, hercegi ág harmadik Ádám nevű szülőtte, ugyanakkor Batthyány Zsigmond (1673–1728) fia a család egészének történetét véve kapná harmadikként az Ádám nevet. Egyértelművé teheti a megkülönböztetést, ha a nádor fia következetesen a csak általa viselt Batthyány Ádám Vencel, vagy Batthyány-Strattmann Ádám névvel kerül említésre.

⁶¹⁶ Ezeket a tételeket a forráskiadásban jelöljük, melyhez külön mutató is készült.

⁶¹⁷ HURSÁN 2019/a, 160–161.; HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-270.

⁶¹⁸ HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-B-32.

⁶¹⁹ Sajnos az általa használt forrás hivatkozása nélkül. ÖTVÖS 1987, 4.

⁶²⁰ Ötvös Péter szerint ez a jogosítvány Batthyány Józsefet kalocsai érsek korában illette meg, örökös nagykorúságáig. Batthyány József 1727-ben született, így 1749-ben lett 21 éves, kalocsai érsek 1760-ban lett.

gyűjteményeiben⁶²¹ (tehát a trautmannsdorfi és a bécsi gyűjtemény anyagát együtt elemzi), ami abból a szempontból érdekes, hogy unokaöccse, a bécsi könyvtár használója a későbbi kalocsai és esztergomi érsek kiváló szónokként híresült el.

XII.2. Ádám Vencel és a szépirodalom recepciója

A Batthyány-levéltárban néhány olyan töredékre leltünk, amelyek – középpontjukban a művelődéssel és szépirodalommal – sajátos kapcsolódást mutatnak a Batthyány Lajos könyvtárának katalógusában kimutatható tendenciákhoz. Elsőként lehet említeni azt a bármiféle kontextus nélküli iratot,⁶²² amelyen különböző szerzők és műveik felsorolását találjuk.⁶²³ Összes műveikkel szerepelnek az ókori latin irodalom klasszikusai, mint Seneca, Cicero, Vergilius, Ovidius és Horatius (francia és latin nyelven), valamint Baltasar Gracián (franciául), az olasz udvari költő, Pietro Metastasio (1698–1782), és minden bizonnyal Bél Mátyás. Őket követi a felsorolásban – legtöbbször a mű említése nélkül – Lucanus, Palingenius avagy Pier Angelo Manzolli (1500–1551), Fénelon, Fontenelle, Pascal, Chistian Wolf matematikai művével, a *Pastor fido* című színmű, melynek szerzője Giovanni Battista Guarini (1538–1612), Nicole, Bellegarde, Bellarmin (1542–1621), és még két további tétel. Tehát többségükben olyan szerzők és művek, amelyek Batthyány Lajos katalógusának bemutatásánál is különös hangsúllyal szerepelhettek – Christian Wolf matematikai művének címét például a Batthyány Ádám Vencel által kért könyveket tartalmazó levélben olvashattuk. Külön felhívhatjuk a figyelmet a Metastasio összes műveit említő tételnél szereplő „*aedificationis optima*” szavakat: mely szerint az olasz költő munkái különösen jó felépítésűek. Már kizárólag modern szépirodalmi és filozófiai irányultságot tükröz egy másik,⁶²⁴ szintén kontextus nélküli felsorolás.⁶²⁵ Ennek a listának *terminus post quem*jét is meg tudjuk mondani: Giovanni Cattaneo (1691-1761) két műve közül az egyik – *Lettres Beryberiennes Suivies D'Un Essais*

⁶²¹ ÖTVÖS 1987, 8.

⁶²² A kontextus nélküliség itt talán éppen a használat közvetlenségére, élénkségére utalhat. HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-272.

⁶²³ *Senecae opera omnia latine gallice; Balthazaris Gracian opera omnia gallice; Ciceronis opera omnia latine gallice; Virgilii opera omnia latine gallice; Ovidii opera omnia latine gallice; Horatii opera omnia latine gallice; Metastasio opera omnia, aedificationis optima; Bellii opera omnia; Lucanus; Palingenius; Fenelon; Fontenelle; Paschal; Volfii opera omnia in duabus linguis; Pastor fido; Oeuvre de Mr. Nicole; Oeuvres de l'Abbé Bellegard; Belarminus (idorus) [?]; Concilium Tridentinum 1723., Burhari [?] opera [főleg a szerző nevének utolsó előtti betűje nehezen olvasható]*

⁶²⁴ HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-271.

⁶²⁵ *la plus nouvelle academie de jeux; Amilec ou la graine d 'Hommes ; Argens Philosophie de bons sens; Aristippe modern; Belidor nouveaux Cours de mathematique; Beryber le papillon, qui mort; Lettres Beriberiennes; Bion traite de la construction; Bossuet exposition de la doctrine de l'Eglise; Boyer dict: Royal; Gramaire angloise; Buffier traite des premieres verites; art de vivre content*

Sur L'Esprit Humain – először 1754-ben került kiadásra.⁶²⁶ A felsorolást tematikailag itt angol nyelvűtan, játékelmélet és (szintén) matematika színesíti.

Már nem könyvlistát, hanem konkrétan két versidézetet tartalmaz egy másik ide köthető forrás.⁶²⁷ A dokumentum egyik oldalán Catullus 51. carmenje szerepel.⁶²⁸ A költemény Szapphó 31. töredékének átdolgozása és a másik oldalon ugyanennek az ógörög költőnek tulajdonított érzéki szerelmes versnek a Boileau általi francia fordítását olvashatjuk.⁶²⁹ Boileau kapcsán említhetjük, hogy a katalóguson szereplő bejegyzések alapján másik két mű mellett éppen az ő egyik könyvét [658] küldték el Batthyány Ádám Vencelnek. A Szapphó-idézetet is tartalmazó, fenségességéről írt Longinusz-traktátus – *Traite de la sublime* (Boileau fordításában) – két kiadványban is megvolt Batthyány Lajos katalógusában [652, 1054]. Feltételezhetjük tehát, hogy mindenekelőtt az esztétikum gyakorolt hatást a könyvtár elsődleges használójára, Batthyány Ádám Vencelre.⁶³⁰ A könyvtár katalógusában és az egyéb forrásokból kirajzolódó kulturális tendenciában akár egy generációkon átívelő családi hatást is feltételezhetünk, hiszen Batthyány II Lajos hercegnek a szépirodalomhoz fűződő különleges viszonya már ismert a szakirodalom előtt (persze korántsem teljeskörűen). A kapcsolódó források között végezetül említsünk egy könyvszámlát⁶³¹ Johann Paul Krauß (1700–1776) könyvkereskedő aláírásával.⁶³²

⁶²⁶ *Lettres Beryberiennes Suivies D'Un Essais Sur L'Esprit Humain*, Berlin, Christian Friedrich Voß, 1754. – GVK. Cattaneo másik műve a felsorolásban: *Le Papillon Qui Mord : Nouveau Lucien En Douze Dialogues Suivis D'Une Lettre À Mr. Ouf*, Berlin, Christian Friedrich Voß, 1754. – GVK

⁶²⁷ HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-251.

⁶²⁸ A forrásban szereplő változat betűhív átírásban:

„*Catulus
ille mi par esse Deo videtur,
ille si fas est superare divos,
qui sedens adversus identidem te
spectat et audit -
dulce ridentem, misero quod omnes
eripit sensus mihi! nam simul te
Lesbia aspexi, nihil est super me
quod loquar amens,
Lingua sed torpet, tenuis sub artus
Flamma dimanat, sonitu suo
Tinniunt aures, gemina teguntur
Lumina nocte*”

⁶²⁹ A forrásban szereplő változat betűhív átírásban:

„*Heurieux qui près de toi, pour toi seule soupire
Qui jouit du don plaisi de t'entendre parler
Qui te voit quelquefois doucement lui sourire
Les Dieux dans leur bonheur peuvent ils l'égalier!
Je sens de veine en veine une subtile flamme
Courir partout mon corps sitot qui je te vois!
Et dans le deux transport ou s'égarer mon ame,
Je ne saurois trouver de langue ni de voix.
Un nuage confus se répand sur ma vue,
Je n'entends plus, te tombe en de douces langueurs,
Et pale sans haleine, interdite, éperdue,
Un frisson me saisit, je tremble, je me meurs.*”

⁶³⁰ A forrástöredékek akár Ádám Vencel legfiatalabb testvéréhez, Batthyány Fülöphöz is kapcsolódhatnak.

⁶³¹ HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-274.

⁶³² „1750. 25 Aug.
Essais sur le commerce

Ez tíz 1750-ben, és hét 1752-ben, összesen 30 forint értékben vásárolt mű leírását tartalmazza. A művek alapvetően a kereskedelem témája köré csoportosulnak és öt esetben kimondottan tengerészeti tárgyúak (köztük a hajóépítésről szóló művel). Talán kimondottan a levantei kereskedelem iránti érdeklődést jelzi Johann Christian Clodius (1676–1745) török szótára.⁶³³ A lista sajátossága, hogy annak kapcsán egyszerre feltételezhetjük a Batthyány Ádám Vencel üzleti próbálkozásaihoz való kapcsolódást, és Batthyány Tódor, a későbbi hajóépítő és tengeri kereskedelmet űző vállalkozó kibontakozó érdeklődésének első nyomát.⁶³⁴

Batthyány Ádám Vencel személye kevésbé ismert a kutatás előtt, de elszórt említésekből megtudhatunk olyan dolgokat, amelyek megvilágító erővel bírnak a megismert kulturális miliővel kapcsolatban. Nem más, mint maga Bél Mátyás vet papírra Ádám Vencelről rendkívül érdekes sorokat a *Notitia* Vas vármegyét bemutató, kéziratban maradt kötetében minden bizonytalannal 1744-ben. Bél, a hivatalos tisztségek bemutatása után egy nagyon sajátos és szokatlan leírást ad Ádám Vencelről. Eszerint habár Ádám Vencel valóban alkalmas tettek véghezvitelére és kedves a királynőnek,⁶³⁵ inkább akarja életét az ügyek zajától távol folytatni, minthogy a nagyok között tartsák számon. Kérdés, hogy volt-e valamilyen mögöttes szándék Bél Mátyásban, amikor ezeket a sorokat lejegyezte. Az irodalom szerete és a közélettől való tartózkodás Ádám Vencel fia, Batthyány II. Lajos herceg életének is fő vonásait jelentette: nem

- [Essais] *sur le commerce etc.*
Bohns Kaufmann
Marpergers Kaufmanns Magazin
- [Marpergers] *Wasserfahrt*
- [Marpergers] *Moscowitischer Kaufmann*
Essais sur le marine
Instruction pour les Mariniers
Witsens Schiffbau
Commerce et navigation de Grande Bretagne

1752. den 28 Febr.
Clodii Grammat. & Lexicon Turcicum
Prüfung der Secte die an allen zweifelt
L'Art de Negocier
L'Art divinatrice
Geographie pratique pr Chemereau
Zinkens Cammeralisten Bibilothek
Catalogus hebdomadae 4o gebunden"

⁶³³ *Compendiosum lexicon Latino-Turcico-Germanicum : in quo non solum voces et phrases usitatae continentur, sed etiam illarum lectio, adjectis ubique observationibus variis ad statum ecclesiasticum, politicum, et militare pertinentibus ; cum praefatione de lingua et litteratura Turcarum, corruptisque vulgari pronuntiatione, nominibus ministrorum aulae Turcaicae, Lipsiae, Deer, Zeidler, 1730. – GVK*

⁶³⁴ BÍRÓ Lajos Batthyány Tódor hajóépítési és folyami kereskedelmi tevékenységéről írt munkájában olvashatunk arról, hogy Batthyány Tódor az 1780-as években a Fekete-tengeren való hajózásra is alkalmas hajókat adott el. BÍRÓ 1971, 247.

⁶³⁵ „...vir oppido rebus gerendis idoneus, ac reginae carus: sed qui mavult procul a negotiorum strepitu vitam ducere, quam in magnis haberi.” BÉL 2012, 332.

véletlenül kereste fel őt Kazinczy Ferenc irodalmi társaság alapításának tervével.⁶³⁶ Ádám Vencel unokája, Batthyány Fülöp (1781–1870) herceg is elsősorban kulturális mecénásként ismert előttünk.

Ádám Vencel életének egy másik oldaláról is van tudomásunk. Biro Doina az Ádám Vencel és Batthyány Lajos közötti kapcsolat nehézségeit említi. Batthyány Ádám Vencel viszonya mentorával, Giuseppe Aloisio Leporinivel sem volt konfliktusmentes: Leporini egy levelében Ádám Vencel öt érintő súlyos vádjairól beszél, amelyekkel Batthyány Károly is szembesítette.⁶³⁷ Leporininek ismeretes egy Ádám Vencel atyjához, Batthyány Lajoshoz írt hosszas levele is, amelyben tisztázni szándékozik magát a vádak alól, miszerint Ádám Vencelt belesodorta, illetve engedte belesodródni egy nagy anyagi veszteséget jelentő ügyletbe.⁶³⁸ Batthyány Ádám Vencel bizonyos, hogy később sem tanult meg bánni a pénzzel, az adósságaihoz kapcsolódó dokumentumok külön iratsoportot képeznek a Batthyány-levéltár gyűjteményében. Batthyány Józsefet római ágense 1778. december 5-i levelében testvére római tartózkodásáról tudósítja. Elmondja, hogy igazak az adósságokról szóló hírek, melynek kapcsán Ádám Vencel jóságát, és mindig új dolgokra vágyó mohóságát emeli ki (mint fő személyiségjegyeket),⁶³⁹ majd hozzáteszi, hogyha a hercegnek lenne napi 1000 arany költőpénze, akkor is 2000-et költene el.⁶⁴⁰ Batthyány Tódor 1781-ben Józsefhez írt levelében testvérük állandó pénzhiányáról ír, aki – szavait Ambrózy Áron fordításában visszaadva – egy helytelenül összerakott tákolmányynak minősíti Ádám Vencelt.

⁶³⁶ GRANASZTÓI 2015/b.

⁶³⁷ „*Je vous marquois que je me trouve pour l’amour de vous dans la plus horrible consternation puisque son Excellence le Feld-Marechal m’ayant mandé le jour précédent m’avvit fait de sanglans reproches sur les memes articles et fausses accusations que vous me marquez, Monsieur, dans votre chère lettre. Il ne me fut pas difficile de faire voir la fausseté de ces noires calomnies...*” HU-MNL-OL-P 1314-84380.

⁶³⁸ HU-MNL-OL-P 1317. A.-I.-M.-4.-22. Fol. 12–15.

⁶³⁹ „*De debitibus vero, per eum contractis, et quae forsitan contrahere continuat; falsa utique non fuit, nec erit vox, quia excedens in dicto Principe bonitas, et avida semper novarum rerum cupiditas, (quae qualitates efformant Characterem ejusdem Principis, sicuti jam alias retuli)...*” Esztergomi Primási Levéltár, Batth. I. Intr. 1184. no. 8.

⁶⁴⁰ „*...ut idem Princeps, etiam si mille aureos in qualibet die haberet, non de mille, sed de bismille in qualibet die disponderet, et in hoc principaliter consistit totus ejusdem Principis inordinatus vitae tenor.*” Uo.

XIII. Összefoglalás

Batthyány Lajos könyvtára korábban teljesen ismeretlen volt, és Batthyány Lajos életével is csak érintőlegesen foglalkozott a korábbi történeti kutatás. Batthyány Lajos katalógusa révén a Batthyány I. Ádámot követő csaknem egy évszázadnyi ismeretlenség után nyílt alkalmunk betekintést nyerni a Batthyányak könyves műveltségébe. Ez a kutatás során egyszerre könnyebbséget és nehézséget is jelentő sajátosság meghatározónak bizonyult az elkészült disszertáció szempontjából. A kutatás relevanciája magától értetődő: számos új felismerést tehetünk, és korábban nem ismert összefüggésekre nyithattunk ablakot. Ugyanakkor a nagy időtávra visszatekintő könyvanyag kapcsán sokszor szükségszerűen csak feltevéseket fogalmazhattunk meg, valamint számos elvarratlan szálát voltunk kénytelenek magunk mögött hagyni. Bizonyosra vehető, hogy a későbbi kutatás számos helyen korrigálni fogja a disszertációban szereplő megállapításokat.

A disszertáció készítése során a kutatás sajátosságainak megfelelően nagy hangsúly tevődött a releváns források fellelésére. Az ebbéli erőfeszítéseket nem mindig koronázta siker, mindenesetre az elvégzett munka több újdonságot hozott felszínre, és sikerült olyan forrásokra bukkanni, amelyek elégséges kiindulópontul szolgálhattak érvényes állítások és kérdésfelvetések megfogalmazásához. Az Akadémiai Könyvtár Batthyány-könyvanyagának áttekintése negatív eredménnyel zárult abból a szempontból, hogy – Toldy Ferenc vonatkozó megjegyzéseivel szemben – az egykori Batthyány-könyvadományok ma is meglevő kötetei közt nem találtuk a Batthyány Lajos 1743-os katalógusában szereplő könyvek jól körülhatárolható, biztonsággal azonosítható csoportját. Az itt levő néhány köteten kívül az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában sikerült olyan könyvekre bukkanni, amelyek esetében feltehető a Batthyány Lajos könyvtárából való származás. A könyvgyűjteményeken kívül mindenekelőtt az MNL-OL Batthyány-levéltárában igyekeztünk Batthyány Lajos könyves műveltségéről árulkodó információkra lelni. Bár a legtöbb áttekintett forráscsoportban itt sem találtunk releváns könyvészeti adatokra, Strattmann Eleonóra és Batthyány Ádám Vencel levelei révén sikerült fényt vetnünk az általunk elemzett könyvtár hátterére és használatára.

Az 1712 és 1714 között Salzburgban tanuló fiához írt levelei alapján kijelenthető, hogy Strattmann Eleonóra nagyfokú tudatossággal és a részletekre való gondos odafigyeléssel építette fiai, a levelek alapján persze mindenekelőtt Batthyány Lajos karrierjét. Gondoskodott Batthyány Lajos könyveiről és olvasmányairól, elérte, hogy fia felkészült mentoroktól tanuljon, igyekezett fiát a társasági élet különféle kompetenciáival felvértezni, valamint a

kapcsolatépítésben is segítette. Strattmann Eleonóra összességében az *honnête homme* eszményének követelményét állította fia elé. Az egyetemi évek után Batthyány Lajos műveltségének formálódásában a következő fontos szakaszt az 1715–16-os nyugat-európai utazás jelenthette. Strattmann Eleonóra 1716-os leveleiben az akkor európai utazásán levő, a fő úticélnak számító Párizsban tartózkodó Lajost könyvek vásárlására buzdítja. A könyvek kiválasztásában nem más, mint Georg Wilhelm von Hohendorf pártfogására bízta, aki Savoyai Eugén politikai bizalmasa és nem mellesleg fő könyvgyűjtő ágense volt. A Párizsba írt levelek idejét követően nem találtunk könyvekre, olvasmányokra utaló sorokat Strattmann Eleonóra fiához írt leveleiben, és Batthyány Lajos levelezését is hiába böngésszük.

A források – elsősorban a kötetek beszerzésére vonatkozó – hiányából fakadóan a könyvtár háttéréről, és kialakulásának mikéntjéről alapvetően csak közvetett módon tudtunk megállapításokat tenni. Batthyány Lajos katalógusában a nyelvek aránya jól mutatja a tájékozódás fő irányait – első helyen a franciával, másodikon a nem sokkal lemaradó latinnal. Batthyány Lajos számára mindenekelőtt két, részben átfedésben, részben ellentétben álló művelődési közeg szolgálhatott az orientáció háttéréül. Az egyik a korabeli művelt világ latin nyelvű írásbelisége volt, amelyet Batthyány a tomista filozófiai képzést nyújtó salzburgi egyetemen tehetett teljesen magáévá. A másik a rendkívül összetett kulturális közeget jelentő modern franciás műveltség, melynek mindenesetre központi részét képezte az a jórészt természettudományos ihletettséggű racionalizmusból táplálkozó, politikai, társadalmi, esztétikai útkeresésként jellemezhető szellemi irányultság, amelyre összefoglaló néven (korai) felvilágosodásként szokás hivatkozni. A német nyelv kapcsán, harmadik fő tájékozódási térként a Német-Római Birodalom műveltségére mutathatunk rá. A németországi irodalom jelenléte – kiegészülve az északi protestáns országok olyan szerzőivel, mint Grotius, Pufendorf vagy Locke – már felekezeten átívelő kulturális horizontot jelentett. A Batthyány Lajos katalógusán szereplő műveltség összképe eklektikus, amely a kor jellemző sajátosságai mellett több egyedi vonást is tartalmaz. Batthyány Lajos könyvtára a korabeli magyar viszonyok között egyedülállónak tekinthető, melyet – főként a korabeli arisztokrácia könyves műveltségére irányuló kutatás hiányosságai miatt – csak nehezen tudunk más gyűjteményekkel összehasonlítani.

Batthyány Lajos katalógusán több sajátos hatásra, érdeklődésre utaló tematikus csoport különíthető el. A könyvanyag egyik legfontosabb sajátossága a janzenizmus hangsúlyos jelenléte, olyan szerzők fő műveivel, mint Pascal, Quesnel, Arnauld, Letourneux, hogy csak a legfontosabbakat említsük. Csak találgatni tudunk, milyen hatást gyakorolt Batthyány Lajosra

az eszmeáramlat egyik jellemző vonása, a jezsuita rend negatív megítélése. Az érdeklődés egy különös nyomaként említhetjük egy jezsuita atya európai botrányt kavaró perének 1731-es dokumentumgyűjteményét. A jezsuiták több fontos szerző – Segneri, Croiset, Bourdaloue – művével vannak jelen a katalógus Theologici szakjában, azonban nehéz megítélni, hogy mennyiben képezi ez a jelenlét a janzenizmus ellensúlyát (nem szorosan a fő vitapontokat érintő, vagy polemikus műveikkel szerepelnek). A janzenizmus kapcsán lehet említeni, hogy II. Rákóczi Ferenc több szempontból is fontos vonatkoztatási pontot jelenthet a számunkra (barátsága Batthyány II. Ádámmal, franciás műveltsége, stb.). Akár egy olyan szembeállítást is megkockáztathatunk, hogy míg a főként a janzenizmus által szabott irányvonalhoz merevebben igazodó II. Rákóczi Ferenc gondolkodására – Köpeczi Béla nyomán – egy a „spanyol maximákat” elítélő felfogás a jellemző, addig Batthyány Lajos könyvtárának vizsgálata során egy olyan műveltség képe tárul elénk, ami nyitottabb volt a politikai és erkölcsi gondolkodás árnyaltabb és összetettebb módjai felé. A katalógusban súlyponti szerepet játszó udvari műveltség kulcsműveként Balthasar Gracián *L’Homme de cour*-ját érdemes kiemelni.

A Batthyány Lajos életéhez való személyes kötődés a legjobban az útleírások, szótárak, nyelvkönyvek egy jól körülhatárolható csoportjában mutatható ki, mely kötetek minden bizonnyal Batthyány Lajos európai utazása kapcsán lettek beszerezve. A Hohendorf levelében említett, Párizsban megismert Gesvres márkai válási ügyét tárgyaló kiadvány jelentősége abban áll, hogy a nyugat-európai utazás Batthyány Lajos érdeklődésére gyakorolt befolyásának konkrét példáját jelenti. A Historici szak számottevő csoportjait képezik az életrajzi irodalom, az egyes európai országok történelmét tárgyaló művek és persze Magyarország történelme (aminek olvasása felett Strattmann Eleonóra külön örömét fejezte ki egyik levelében). A Politici szakon jellemző a politikaelmélet, az aktuálpolitikai célzatú pamfletok (főként a XVII. század végéről és a XVIII. elejéről) és a diplomácia irodalmának jelenléte. A római és birodalmi jog kötetekben Batthyány Lajos tanulmányai és kancelláriai munkájának feladatai köszönnek vissza (bár ezekről a vonatkozó szakirodalom hiányában nem sok mindent tudunk mondani). A hazai jogi ismeretek fontossága miatt Szegedi János jogi szinapszist emelhetjük ki. Az egész katalógus egyik legjelentősebb vonulatát képezik a szépirodalmi művek: történelmi fikciók, gáláns irodalom (több tartósan népszerű szerzővel és nőírókkal) és a kortárs francia drámairodalom. A szépirodalmi gyakorlat, a művészetelmélet és az antik irodalom jelentőségét egyszerre példázza Boileau Longinus-fordítása, a *Traite de la sublime*. A modern nyelvi, műveltségi, erkölcsi eszményt közvetítő művek a nevelésnek tulajdonított jelentőségre utalnak. Több mű feltűnésének háttérében egyértelműen arra gondolhatunk, hogy azokat Batthyány

Lajos fiai neveltetése kapcsán szerezte be. Ennek kapcsán emelhető ki a kéziratok közül Batthyány Lajos fia, József Cornelius Nepos német nyelvű fordítása is.

Izgalmas kérdést jelent, hogy Batthyány Lajos érdeklődésén túl a személyes hatások milyen eredője alakította a könyvtár képét. Bár alapvetően csak feltételezéseket tehetünk, ebből a szempontból a könyvtár anyagának több rétegét is elkülöníthetjük. Szinte bizonyos, hogy a könyvtár egy része XVII. századi előzményekre – vagy legalábbis egy Batthyány Lajost megelőző generációhoz tartozó személy vagy személyek gyűjtésére – vezethető vissza (azzal együtt, hogy a XVII. század második feléből származó és régebbi könyvek egy részét Batthyány Lajos is beszerezhetette). Több nyom is arra utal, hogy a könyvtár egy része akár Batthyány Lajos apjára, Batthyány II. Ádámra is visszavezethető lenne. Bár az ebbe az irányba mutató jelek külön-külön meggyőzőnek tűnnek, mégsem sikerült egyelőre olyan egyértelmű összefüggésre rámutatni, ami alapján biztos alapokra lehetne helyezni ezt az eredeztetést. A spanyol örökösödési háború aktuálpolitikai célzattal íródott pamfletjei háttérében – Batthyány II. Ádám ekkor már nem él – már egy másik, ebben az időben politikai érdeklődést mutató személy hatását feltételezhetjük. Elképzelhető, hogy a könyvek ezen körében Lajos salzburgi mentorának, Caspar Florentin von Consbruchnak hatását látjuk viszont, aki éppen ebben az időben játszott kiemelkedő szerepet a nagypolitika színpadán. Nem lehet kizárni a Strattmann rokonság hatását sem.

A könyvtár meghatározó franciás vonulatát nyugodtan tulajdoníthatjuk Strattmann Eleonóra érdemének, aki levelei alapján szívügyének tekintette a franciás műveltség fia általi elsajátítását. Strattmann Eleonóra több megnyilatkozása is arra enged következtetni, hogy önálló véleménye volt a politikának és műveltségnek a – korabeli közfelfogás szerint – férfiak világához tartozó területein is. Ugyanakkor kérdést jelent, hogy a könyvtár mely kötetei, vagy részei esetében valószínűsíthetjük a valamiképpen Strattmann Eleonórához köthető származást. Azt sem tudjuk, hogy volt-e Strattmann Eleonórának könyvtára. Mindazonáltal a lelkeségi és nevelési irodalom bizonyos művei, valamint a szépirodalom, különösen a regények alapján kirajzolható a művek egy olyan köre, amely mögött kézenfekvő női olvasót feltételezni. A Strattmann Eleonóra leveleiben olvasható, a Batthyány Lajos olvasmányaira, könyves műveltségére vonatkozó megjegyzéseknek azért is tulajdoníthatunk különös jelentőséget, mert írjuk tervszerű pedagógiai program mentén igyekezett alakítani fia neveltetését. Emellett Strattmann Eleonóra Batthyány Lajos fiainak neveltetésére is hatással kívánt lenni – amire a példát az unokákkal íratott politikai tárgyú levelek jelentik. Ha a meglevő forrásokat vesszük kiindulási alapul, Batthyány Lajos könyvtárának képére a legnagyobb hatást párizsi

vendéglátója, Georg Wilhelm von Hohendorf gyakorolhatta. Az erős szépirodalmi orientáció forrását – saját levele, a róla szóló kortárs megjegyzések és könyvtára alapján is – sokkal inkább van okunk Hohendorfnál keresni, mint Strattmann Eleonóránál. Bécsi tartózkodása alatt még számos más személy és közeg is hatással lehetett Batthyány Lajos műveltségére. A szóba jöhetőek közül nyilván Savoyai Jenő körét érdemes külön is említeni.

A könyvtár használójaként egyértelműen Batthyány Lajos fiát, Batthyány Ádám Vencelt ismerhettük meg. Számos kötetéről tudjuk, hogy Pozsonyba került Batthyány Ádám Vencel használatára, aki a könyveket húszas évei elején, a helytartótanácsi állásra készülve forgathatta 1742–43-ben. A könyvanyag Ádám Vencel általi recepciója kapcsán a legfigyelemreméltóbb jellegzetesség a szépirodalmi érdeklődésnek a könyvekből és egyéb forrásokból is kiolvasható előtérbe kerülése. Egészen sajátos mintázatot láthatunk kirajzolódni abban, hogy miközben Batthyány Lajos egyedülláló politikai súllyal bírt (az ország utolsó nemzeti nádoraként egyenesen történelmi jelentőséggel), egyenes ági leszármazottai, fia, Ádám Vencel, unokája, II. Lajos, és dédunokája, Fülöp herceg – legalábbis amennyire eddigi ismereteink alapján, életük mozaikjaiból meg tudjuk ítélni – egyaránt távol tartották magukat az országos politikától, és életük középpontjában sokkal inkább a szépirodalom és kulturális mecénatúra állt. Különösen érdekes, hogy a jelenség eredete, úgy tűnik, nem a XVIII. század második felének politika- és társadalomtörténeti változásaiban keresendő, hiszen Bél Mátyás már 1744-ben arról ír (amikor még Batthyány Lajos nem is ért pályája csúcsára), hogy Ádám Vencel a közügyektől távol kívánja folytatni életét. Izgalmas kérdés, hogy ezt az orientációt pontosan mire és meddig lehet visszavezetni, hiszen hasonló jelenséggel már Hohendorfnál, sőt Savoyai Eugénnál is találkozunk. Ádám Vencel egyébként a források alapján problémás személyiség lehetett, zavaros ügyekbe is beleártotta magát, valamint nagymértékű adósságot halmozott fel. Bár az 1750-es évek elejéről való említések után alapvetően nyomát veszítjük Batthyány Lajos könyvtárának, valószínűsíthető, hogy legnagyobb része is Batthyány Ádám Vencel kezei között szóródott szét.

Az elvégzett munka a szoros értelemben vett könyvtörténeti szempontokon túl is érdekes hozadékokkal szolgált. Több, a további kutatás szempontjából is különleges értékű forrásra bukkantunk. Ilyennek tekinthetők Leporini, a későbbi II. József császár és király történelemtanárának possessor bejegyzésével ellátott kötetek, Georg Wilhelm von Hohendorf egyetlen Batthyány Lajoshoz írt levele, vagy Batthyány Lajosnak az Országos Széchenyi Könyvtárban fellelt életrajza. Batthyány Lajos korábban ismeretlen kapcsolataira derült fény. Mentorai különleges személyiségek voltak. Latin nyelvtanára, Consbruch egyedülálló politikai

tapasztalattal bírt. Hohendorf szerepe kapcsán vehető fel az egyik legizgalmasabb kérdés, nevezetesen, hogy vajon miben állhatott Batthyány Lajos és testvére, Károly kapcsolata Savoyai Eugénnel, amelyben nyilván döntő szerepet játszott Strattmann Eleonóra közvetítése. Olyan alig ismert személyeket is megismerhettünk Batthyány Lajos életének fontos szereplőiként, mint a salzburgi időszakban támogatást jelentő Longueval hercegnő (akinek azonosítása még most sem egyértelmű), vagy Strattmann Eleonóra sógornője, Eleonore Therese Schellart, akitől – amint az a szakirodalomban is kevésbé hangsúlyozott tény – a bécsi hitbizomány és hitbizományi ház is származik. Könyv árulkodik a párizsi tartózkodás idején megismert Gesvres márkival való találkozásról. Batthyány Lajos mecénási törekvései kapcsán a bencés szerzetes Koptik Odóval és Szilágyi Sámuel, református kancelláriai ügyvivővel találkozhattunk. Izgalmas kérdés, hogy vajon volt-e kapcsolat a janzenizmus elkötelezett hívének számító Franz Anton von Sporckkal. Erre utalhat, hogy a Geographici szakon egy Sporck uradalmakat bemutató, 1712-es művet is találhatunk. Franz Anton lánya, Maria Eleonore von Sporck két német nyelvű fordításával is jelen van a katalógusban.

A francia dominanciájú könyvanyag a hazai viszonyok között csak később (még az arisztokrácia esetében is csak a 18. század végén) általánossá levő tendenciákat vetít elő. Az egyik ilyen a szekularizáció. A Batthyány család három generációjának könyvtárainál a XVIII. század elejétől az újkor kezdetéig végbemenő erőteljes szekularizációs folyamatot vehetünk szemügyre, melynek mibenlétét megfogalmazhatjuk úgy, hogy egyrészt a vallásos jellegű kultúrát a tudományos vagy gyakorlatias érdeklődés váltotta fel, másrészt, hogy a vallás helyébe a szépirodalom lépett (itt külön is gondolva a női olvasókra). Batthyány Lajos 1743-as katalógusa is már meglehetősen csekély arányban tartalmaz teológiai irodalmat. A nádor fiának, Batthyány Tódornak az MTA Könyvtárában található, különböző tárgykörök szerint bekötött könyveinél a teológia már nem is képez önálló csoportot. A hozzá köthető tízezres nagyságrendű kötet között is csak néhány vallásos jellegű könyvet találunk. Batthyány Tódor fia, a nádor unokája, Batthyány Antal József, amikor 1817-ben a kisbéri könyvtár szelektálása mellett döntött, az a teológiai anyag Rohoncra elszállítását, gyakorlatilag kiselejtezését jelentette – a klasszikus filozófiai művekkel, a politikai-, jogi-, orvosi-, természettudományos-, technológiai-, és gazdasági irodalommal egyetemben. Kisbérien a magyar vonatkozású, történelmi tárgyú, szépirodalmi vagy a művészet körébe tartozó kötetek maradtak.

Jelen kutatás kézenfekvő folytatását jelentené Strattmann Eleonóra levelezésének teljesebb körű feldolgozása, fiai tanulmányaival a fókuszban. Batthyány II. Ádám életének kutatása is bizonyára számos érdekes hozadékkal szolgálna. A Batthyány-család hercegi ágának XVIII.

századi történetét akár nevelési sikerek és kudarok sorozataként is felfoghatjuk. Különleges siker koronázta Strattmann Eleonóra azon igyekezetét, hogy fiai fényes pályát fussanak be: Lajos politikusként, Károly katonaként és udvari emberként ért a csúcsra. Batthyány Lajos gyermekei közül különösen sikeresnek tekinthető Antónia és József karrierje: előbbi főudvarmesternőként lett a legmagasabb körök tagja, utóbbi pedig nemcsak a legfőbb hazai egyházi méltóságot viselte, hanem az uralkodóház bizalmas tanácsadójának is számított. Ugyanakkor Batthyány Károlyt már a szakirodalomban is többen tették meg felelősnek II. József sikertelen neveltetéséért. Tragikusan fiatalon elhunyt fiának, Jenőnek írott levele is egy elégedetlen atya képeről árulkodik. Batthyány Lajos elsőszülött fia, Ádám Vencel életének számos vonása is megengedi, hogy esetében egyfajta nevelési kudarcról beszélhessünk. Batthyány Lajos fiai – amennyire tudjuk – nem intézményi keretek között folytatták tanulmányaikat (a papi pályára lépő Batthyány József kivételével), hanem magánoktatásban részesültek. Az ő neveltetésük és tanulmányainak megismeréséhez a családi levelezés szolgálna elsődleges forrásul. Leporini oktatói tevékenységének további elemzésével akár II. József neveltetésére vonatkozóan is felismeréseket tehetünk.

Végezetül el lehet mondani, hogy a kutatás révén a Batthyány család életének rejtett vonásaira derült fény. A szemünk elé kerülő képkockák akkor is különös érdeklődésünkre tarthatnak számot, ha nem is mindig tudjuk pontosan megmondani, mi is az, amit láttunk. Jelen munka – minden tökéletlensége ellenére – a szerzői szándék szerint egy lépést jelent azon az úton, mely közelebb visz azon kérdés megválaszolásához, hogy mit jelentett a magyar történelem egy kiemelkedő főúri családjához tartozni, annak legsikeresebb időszakában.

XIV. Levéltári források jegyzéke

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára

Batthyány Lajos végrendelete (1746. június 19.)

HU-MNL-OL-A 57 - 40. köt. - pag. 342–351.

Bécsi Batthyány házak iratai

HU-MNL-OL-P 1313-I.-2.

Batthyány Lajos iratainak és leveleinek jegyzéke (1746 körül)

HU-MNL-OL-P 1313-I.-2.-21.-29., fol. 190–195.

Inventur über das Eleonore Gräfin Strattmann'sche Fideicommiss, 1–3. (Bécs, 1883.)

HU-MNL-OL-P 1313 166. kötet

Törzslevéltár lajstrozomozatlan iratai.

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.

Catullus és Szapphó versidézete

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-251.

Batthyány Ádám Vencel katalógusa (1750):

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-270.

Kontextus nélküli könyvlisták az 1750-es évek elejéről

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-271.

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-272.

Könyvszámla Johann Paul Krauß könyvkereskedő aláírásával (1752)

HU-MNL-OL-P 1313-II.-17.-274.

Batthyány-levéltár missilis-gyűjteménye

HU-MNL-OL-P 1314

Batthyány Lajos levelei:

HU-MNL-OL-P 1314-63511–64227

Strattmann Eleonóra levelei:

HU-MNL-OL-P 1314-57211–57527.

Különösen a következő tartományba eső leveleket használtuk: 57270–57371.

Batthyány Ádám Vencel levelei:

HU-MNL-OL-P 1314-57528–58052.

Különösen a következő tartományba eső leveleket használtuk: 57528–57565.

Batthyány Lajos nádor iratai

HU-MNL-OL-P 1317

Batthyány Lajos hitbizományi házának inventáriumja (Bécs, 1766. január 23.)

HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-9.-2.-1

Johann Hackel révén Pozsonyba küldött könyvek jegyzéke (Bécs, 1752. június 6.)

HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-B-32.

Batthyány Lajos egy fiának heti órarendje

HU-MNL-OL-P 1317-A-II.-30.-C. 48.

Batthyány Lajos végrendeletének másolata (Bécs, 1767. január 29.)

HU-MNL-OL-P 1317-B-1.-102.

Batthyány házakra vonatkozó iratok

HU-MNL-OL-P 1335.

Országos Széchényi Könyvtár, Budapest (OSZK) Kézirattár (Kt.)

Batthyány Lajos fia, Batthyány József könyvtárában levő iratainak jegyzéke – *Elenchus omnium Excellentissimi Comitis Ludovici a Batthyan condam Regni Hungariae Palatini actorum in LXXI voluminibus Bibliothaeae Eminentissimi ac Celsissimi S. R. Imp. Principis S. R. Ec. Cardinalis Primatis, Archi-Episcopi Strigoniensis Iosephi a Batthyan comprehensorum quorum singulis praemittitur brevis recensio generalis cum classificatione materiarum in singulis tomis contentarum 1792.* OSZK Fol. Lat. 2202. 1–2.

Batthyány Lajos életrajza (1746 körül) – *B. Ludovici data biographica.* OSZK Fol. Lat. 2575.

Batthyány II. Ádám életrajza – Szeremley György: *Néhai M. Gr. Batthyáni Ádám úr jelesb dolgairúl amit ex traditione is tudok.* OSZK Fol. Hung. 452.

XV. Irodalomjegyzék

ADATTÁR 13/4. – *Magyarországi magánkönyvtárak IV. 1552–1740.* sajtó alá rend. Bajáki Rita, Bujdosó Hajnalka, Monok István, Viskolcz Noémi, szerk. Monok István, munkatárs: Bogár Judit, Farkas Gábor Farkas, Kruppa Tamás, Oláh Róbert, Pavercsik Ilona, mutató: Zvara Edina, Budapest, OSZK, 2009 (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez, 13/4).

ADATTÁR 13/5. 2010 – *Magyarországi magánkönyvtárak V. 1643–1750.* sajtó alá rend. Czeglédi László, Kruppa Tamás, Monok István, szerk. Monok István, munkatárs: Viskolcz Noémi, mutató: Zvara Edina, Budapest, OSZK, 2010. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 13/5)

AMBRÓZY 2023 – AMBRÓZY Gábor: *Gróf Batthyány Tivadar (1729–1812), egy vállalkozó főnemes gazdasági szerepvállalásai a 18. század végén.* Doktori disszertáció. Budapest, KRE, 2023.

APPONYI – *Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften, Bd. 1–2.* Gesamm., beschr. von Alexander APPONYI, neubearb. von József Vekerdi, Budapest, OSZK, 2004.

ARETIN 1997 – ARETIN, Karl Otmar von.: *Das Alte Reich 1648–1806. Band I: Föderalistische oder hierarchische Ordnung (1648–1684).* Stuttgart, Klett-Cotta, 1997.

BAKÁCS 1965 – BAKÁCS, István: *A magyar nagybirtokos családok hitelügyletei a XVII-XVIII. században.* Budapest, Központi statisztikai Hivatal Könyvtára, Művelődésügyi Minisztérium Levéltári Osztálya, 1965.

BARBIER 2006 – BARBIER, Frédéric: *A könyv története.* Budapest, Osiris Kiadó, 2006.

BARLAY 1979 – BARLAY Ö., Szabolcs: Boldizsár Batthyány und sein Humanisten-Kreis, *Magyar Könyvszemle* 95 (1979). 231–251.

BARLAY 1986 – BARLAY Ö. Szabolcs: Romon virág. Fejezetek a Mohács utáni reneszánszról, Budapest, 1986. 183–238.

BÁTHORY 2013 – BÁTHORY Orsolya: *Két gyűrű mind fölött: Képvess Batthyány-Strattmann Ádám és Illésházy Terézia esküvőjének alkalmából.* In: Szín - játék - költészet: Tanulmányok a

nyolcvanéves Kilián István tiszteletére. Szerk. Czibula Katalin, Demeter Júlia, Pintér Márta Zsuzsanna. Budapest–Nagyvárad, Partium Kiadó–Protea Egyesület–re c i t i, 2013. 127–130.

BEALES 1987 – BEALES, Derek: *Josep II. I. In the Shadow of Maria Theresa 1741–1780*. Cambridge–London–New York–New Rochelle–Melbourne–Sydney, Cambridge University Press, 1987.

BEKE 1991 – BEKE Margit: *Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár Batthyány-gyűjteményének katalógusa*, Budapest, OSZK, 1991.

BÉL 2012 – BÉL Mátyás: *Notitia Hungariae novae historico-geographica... Comitatum ineditorum Tomus II. in quo continentur ... Comitatus Soproniensis, Castriferrei, Szaladiensis et Veszprimiensis*. Budapest, Magyar Országos Levéltár, Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Központ Történettudományi Intézet, 2012.

BERECZ 1999 – BERECZ Ágnes: *Ráday Gedeon aukciós könyvvásárlásai II. Az Eszterházy-aukció*. In: *A Ráday Gyűjtemény Évkönyve. IX.* Szerk. Für Lajos. Budapest, 1999. 191–204.

BERECZ 2002 – BERECZ Ágnes, *A janzenizmus hatása Magyarországon Ráday Gedeon könyvtárának teológiai állománya tükrében*. In: *A Ráday Gyűjtemény Évkönyve. X.* Szerk. Petrőczy Éva. Budapest, Ráday Gyűjtemény, 2002, 105–132.

BERECZ 2006 – BERECZ Ágnes: *Janzenista olvasmányok Magyarországon*. Doktori disszertáció, SzTE, 2006.

BH – *Britannica Hungarica Világenciklopédia XVI.* Szerk. Széky János. Budapest, Magyar Világ Kiadó, 1998.

BÍRÓ 1971 – BÍRÓ József: *Batthyány Tódor hajóépítő és hajózási kísérletei*. In: *A Közlekedési Múzeum Évkönyve I. 1896–1971*, 1971. 239–264.

BIRO 2006 – BIRO Doina: *Hatalom és kötelesség között – A Batthyány család asszonyai és lányai a századok folyamán*. In: *A Batthyányak évszázadai Tudományos konferencia* Körmenden 2005. október 27-29. Szerk. Nagy Zoltán. Körmend–Szombathely, Körmend Város Önkormányzata, 2006. 45–52.

BIRO 2012 – BIRO Doina: *Les Batthyány une famille de magnats au service des Habsbourg dans la seconde moitié du XVIIIe siècle*. Doktori disszertáció. Université Paris, Sorbonne, 2012.

BOBORY 2009 – BOBORY Dóra: *The Sword and the Crucible. Count Boldizsár Batthyány and Natural Philosophy in Sixteenth-Century Hungary*. Newcastle upon Tyne, 2009.

BÓNIS 1935 – BÓNIS György: *A bírósági szervezet megújítása III. Károly korában*, Budapest, 1935.

BOROVSKY 1898 – BOROVSKY Samu: *Vas vármegye*. Budapest, Apollo irodalmi és nyomdai részvénytársaság, 1898. (Magyarország vármegyéi és városai)

BORVÖLGYI 2004 – BORVÖLGYI Györgyi: *Ráday Pál (1677–1733) könyvtára*. Budapest, OSZK, 2004. (A Kárpát–medence kora újkori könyvtárai VII.)

BRAUBACH 1965 – BRAUBACH, Max: *Prinz Eugen von Savoyen. Eine Biographie*. Wien, Verl. für Geschichte und Politik, 1965. I–V.

BUBRYÁK 2004 – BUBRYÁK Orsolya: *Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményei*. Kiállítási katalógus, Magyar Nemzeti Galéria, 2002. november 28. – 2003. február 16. Szerk.: Mikó Árpád, Magyar Nemzeti Galéria, Bp. 2002. *Ars Hungarica* (2004) 1. 140–175.

BUZÁSI 2007 – BUZÁSI Enikő: *Aktualitás és történeti hagyomány a 17. század végén: a Mátyás-kultusz a Batthyányak családi reprezentációjában*, *Művészettörténeti Értesítő* 56 (2007) 1. sz. 115–138.

BUZÁSI 2021 – BUZÁSI Enikő: *A reprezentáció keretei és gyakorlata Nádasdy Ferenc országbíró és a 17. századi főnemesi elit műpártolásában*. Akadémiai Doktori értekezés, 2021.

CHODĚJOVSKÁ–HOJDA 2017 – CHODĚJOVSKÁ, Eva; HOJDA, Zdeněk: *Abroad, or still 'at home'? Youn noblemen from the Czech lands and the empire in the seventeenth and eighteenth centuries*. In: *Beyond the Grand Tour: northern metropolises and early modern travel behaviour*. Eds. Sweet, Rosemary; Verhoeven, Gerrit; Goldsmith, Sarah. London, New York; Routledge, Taylor and Francis, 2017. 83–107.

- CSÓKA 1942 – CSÓKA J. Lajos: *A magyar tudományosság megszervezésének kísérletei a 18. században*. Pannonhalma, 1942.
- DOBRI 2006 – DOBRI Mária: *A körmendi Batthyány-Strattmann könyvtár*. In: A Batthyányak évszázadai. Tudományos konferencia Körmenden 2005. október 27-29. Szerk. Nagy Zoltán, Körmend–Szombathely, Körmend Város Önkormányzata, 2006. 325–330.
- DONÁTH 1965 – DONÁTH Regina: A Magyar Tudományos Akadémia első tervezete 1735-ből, *Magyar Tudomány* 72 (1965). 373–377.
- DONÁTH 1968 – DONÁTH, Regina: *Egy magyar főúr tervezete az ország rendezésére a Török Hódoltság után*. In: Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei 4. Budapest, 1968. 291–306.
- ECKART–WÄGHÄLL NIVRE 2010 – ECKART, Maren – WÄGHÄLL NIVRE, Elisabeth: *Narrating Life: Early Modern Accounts of the Life of Queen Christina of Sweden (1626–1689)*. In: Cultural Ways of Worldmaking. Media and Narratives. Edits., Nünning, Vera; Nünning, Ansgar; Neumann, Birgit. Giessel–Heidelberg, 2010, 307–327.
- EMBER 1940 – EMBER Győző: *A M. Kir. Helytartótanács ügyintézésének története 1724–1848*. Budapest, M. Kir. Országos Levéltár, 1940.
- ENDREI 1991 – ENDREI Walter: Batthyány Tódor műszaki könyvtára, *Magyar Könyvszemle* 107 (1991), 141–145.
- ENDREI 1995 – ENDREI Walter: *Batthyány Tódor műszaki könyvtára*. Budapest, 1995. (Technikatörténeti Források 3.)
- F. CSANAK 1958 – F. CSANAK Dóra: *Az Akadémiai Könyvtár története a szabadságharcig: 1826–1849*. Budapest, MTA, 1958.
- FARKAS 2010 – FARKAS Tímea: *Egy 17. századi értelmiségi pálya – Gregorio Leti történelmi és politikai ceremónia című művének korabeli jelentősége és hely az író életművében*. PHD disszertáció, PTE, 2010.
- FAZEKAS 1996 – FAZEKAS István: *Batthyány I. Ádám és gyermekei*. In: Gyermekek a kora újkori Magyarországon – „adott Isten hozzánk való szeretetéből... egy kis fraucimmerecskét nekünk”. Szerk.: Péter Katalin. Budapest, 1986. 91–114. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 19.)

FAZEKAS 2014 – FAZEKAS István: A Magyar Udvari Kancellária és hivatalnokai a 16–18. században, *Századok* 148 (2014) 5. sz., 1131–1155.

FEOLA 2014 –FEOLA, Vittoria: Prince Eugene and his library. A preliminary analysis, *Rivista storica italiana* 126 (2014) 3., 742–787.

GARLOFF 2023 – GARLOFF, Mona: *Nürnberger Verlagsnetzwerke um Franz Anton Graf von Sporck und die Verbreitung jansenistischer Schrifttums in Böhmen*. In: *Der Jansenismus im deutschsprachigen Raum, 1670–1789. Bücher, Bilder, Bibliotheken*. Herausgegeben von: Christoph Schmitt-Maaß. Berlin–Boston, De Gruyter, 2023. 103–128.

GRANASZTÓI 2015/a – GRANASZTÓI Olga: A szépnem hazaszeretete, avagy hogyan mentette meg két nő Magyarországot 1722-ben, *Korall* 16 (2015) 60. sz., 67–94.

GRANASZTÓI 2015/b – GRANASZTÓI Olga, *Érzéketlen gazdagok? Kazinczy Ferenc kísérlete egy irodalmi társaság megalapítására Battyhány II. Lajos herceg elnökletével*, In: „Közöttünk a’ Mester”: Tanítványi köszöntőkötet a 60 éves Debreczeni Attila tiszteletére. Szerk. Bódi Katalin, Bodrogi Ferenc Máté. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 124–132.

GRANASZTÓI 2022 – GRANASZTÓI OLGA: *Herceg Batthyány II. Lajos ismeretlen könyvgyűjteménye nyomában. A milánói Carli Rubbi grófok és könyves kapcsolataik*. In: *Olasz–magyar irodalmi és művelődési kapcsolatok a 18–19. században*. Szerk. Dóbék Ágnes. Budapest, Reciti, 311–320.

GYÉMÁNT 2020 – GYÉMÁNT Richárd: Az 1735. évi Szegedinác Péro-féle felkelés vázlatos áttekintése, *Forum Acta Juridica et Politica* 10 (2020) 3. 15–37.

HARRER-LUCIENFELD 1957 – HARRER-LUCIENFELD, Paul: *Wien, seine Häuser, Menschen und Kultur*. 7. Band. Wien, 1957.

HERMANN 1973 – HERMANN Egyed: *A katolikus egyház története Magyarországon 1914-ig*. München, Aurora, 1973. (Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae I.)

HERSCHE 1971 – HERSCHE, Peter: *War Maria Theresia eine Jansenistin?* Österreich in Geschichte und Literatur 15 (1971) 1. 14–25.

HURSÁN 2019/a – HURSÁN Szabolcs: Batthyány Lajos nádor (1696-1765) katalógusa különös tekintettel a magyar vonatkozású és antik anyagra, valamint a Theologici szakra, *Magyar Könyvszemle* 135 (2019) 2. sz. 138–172.

HURSÁN 2019/b – HURSÁN Szabolcs: *Batthyány könyvtárak az Akadémiai Könyvtárban*. In: Teleki József: *Tanulmányok az Akadémiai Könyvtár alapítójáról és a Magyar Tudományos Akadémia első elnökéről*. Szerk. Molnár Andrea. Budapest, MTA, 2019. 196–216. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei 40)

HURSÁN 2020 – HURSÁN Szabolcs: *Batthyány-könyvtárak adományozása a Magyar Tudós Társaságnak 1838–39-ben*. In: *Doktoranduszok VII. és VIII. konferenciájának tanulmányai*. Szerk. Rózsa Sándor. Eger, Eszterházy Károly Egyetem Líceum Kiadó, 81–102.

HURSÁN 2022 – HURSÁN Szabolcs: A kisbéri Batthyány-könyvtár. Az 1838-ban a Magyar Tudós Társaságnak adományozott állomány rekonstrukciója és bemutatása. *Fons* 29. (2022) 4. sz. 421–460.

HURSÁN 2023 – HURSÁN Szabolcs: *Batthyány Lajos Ernő könyvtára (1743)*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, 2023. (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai 12)

ISRAEL 2001 – ISRAEL, Jonathan Irvine: *Radical Enlightenment: Philosophy and the Making of Modernity, 1650–1750*. Oxford University Press, 2001

IVÁNYI 1942 – IVÁNYI Béla: *A körmendi levéltár memorabiliái. Acta Memorabilia in tabulario gentis principum de Batthyány reperibilia*. Körmend, 1942 (Körmendi Füzetek 2)

IVÁNYI 1947 – IVÁNYI Béla: Batthyány Boldizsár a könyvbarát, *Magyar Könyvszemle* 1947, 93–136.

IVÁNYI 1983/a – IVÁNYI Béla: *Batthyány Boldizsár a könyvbarát*, In: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*. Sajtó alá rend. és a függelék összeáll. Herner János, Monok István. Szeged, 1983. 389–435. (Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 11.)

IVÁNYI 1983/b – IVÁNYI Béla: *A Batthyányak levelezéséből*, In: *A magyar könyvkultúra múltjából. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése*, sajtó alá rend. és a függelék összeáll.

Herner János, Monok István, Szeged, 1983. (Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez. 11.) 553–579.

J. ÚJVÁRY 2013 – J. ÚJVÁRY Zsuzsanna: *Batthyány Ádám, a vitéz katona*. In: Batthyány I. Ádám és köre. Szerk.: J. Újváry Zsuzsanna. PPKE BTK, Piliscsaba, 2013. 115–153.

J. ÚJVÁRY 2023 – J. ÚJVÁRY Zsuzsanna: *Teljesíthetetlen feladat. Batthyány I. Ádám dunántúli kerületi és végvidéki főkapitány tevékenységének mérlege*. In: Önérdék, közérdek, államérdék. Az érdek hatása Mo. kora újkori történelmének alakulására. Szerk: Fejér Ingrid. Eger, 2023. 171–203.

JANKOVICS–KULCSÁR 1981 – *Bethlen Mihály útinaplója (1691–1695)*. JANKOVICS József (szerk.), KULCSÁR Péter (ford.). Budapest, Magyar Helikon, 1981. (Bibliotheca Historica)

KALMÁR 2009 – KALMÁR János: *A jansenizmus Habsburg monarchiabeli gyökereiről*. In: Történészként a katedrán – Tanulmányok Nagy József 80. születésnapjára. Szerk. Gebei Sándor, Makai János, Bartók Béla. Eger, Líceum Kiadó, 2009. 45–51.

KALMÁR 2019 – KALMÁR János: Adalékok Esterházy II. Pál Antal nápolyi követ pályájához. *Századok* 153 (2019) 6. 1141–1166.

KALMÁR–VARGA J. 2010 – *Einrichtungswerk des Königreichs Hungarn (1688–1690)*. Hrsg. János KALMÁR, János J. VARGA, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2010 (Forschungen zur Geschichte und Kultur des östlichen Mitteleuropa. Band 39.).

KAPOSSY 1940 – KAPOSSY János: A magyar művészeti akadémia terve, *Levéltári Közlemények* 1940–41. 340–350.

KAPP 2023 – KAPP, Volker: *Die Darstellung des Jansenismus in deutsch- und französischsprachigen Enzyklopädien des 18. Jahrhunderts*. In: Der Jansenismus im deutschsprachigen Raum, 1670–1789. Bücher, Bilder, Bibliotheken. Herausgegeben von: Christoph Schmitt-Maaß. Berlin, Boston, De Gruyter, 2023.

KÁROLYI 1884 – KÁROLYI ÁRPÁD: Nemesi akadémia terve a múlt század első feléből, *Századok* 1884. 1–21.

KOLTAI 2002 – KOLTAI András: *Batthyány Ádám és könyvtára*. Budapest–Szeged, OSZK, 2002. (A Kárpát-medence koraújkori könyvtárai 4)

KOLTAI 2012 – KOLTAI András: *Batthyány Ádám. Egy magyar főúr és udvara a XVII. század közepén*. Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2012. (A Győri Egyházmegyei Levéltár kiadványai. Források. Feldolgozások 14.)

KONDICSNÉ KOVÁCS 2017 – KONDICSNÉ KOVÁCS ÉVA: *Földesúr contra nádor – Parasztmozgalom a körmendi uradalomban*. In: Batthyány Lajos nádor. Szerk. Móricz Péter. Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017. 85–98.

KOVÁCS 2014 – KOVÁCS József László: *Der ungarische Hochadel am Scheideweg. Zum Lebensweg von Adam II. Batthyány (1664–1703)*. In: Die Familie Batthyany: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart, Band 1., Eisenstadt, 2014. 69–84. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 139.)

KÖKÉNYESI 2012 – KÖKÉNYESI Zsolt: A tudomány és a nyilvánosság kapcsolata egy nemesi akadémia példáján. A bécsi Theresianum reprezentációja a 18. században, *Világtörténet* 2012 1–2. 35–68.

KÖKÉNYESI 2013 – KÖKÉNYESI Zsolt: Kiváltságosok az állam és a közjó szolgálatában. Joseph von Sonnenfels nemesség koncepciójáról, *Aetas* 28 (2013) 3. 60–91.

KÖKÉNYESI 2016 – KÖKÉNYESI Zsolt: *A magyar arisztokraták integrációja a bécsi udvarba 1711 és 1765 között*. PhD Disszertáció, ELTE, 2016.

KÖKÉNYESI 2017 – KÖKÉNYESI Zsolt: *Katona vagy udvari ember? Batthyány Károly helye a bécsi udvari arisztokrácia sorában*. In: Batthyány Lajos nádor, szerk. Móricz Péter, Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017. 163–183.

KÖKÉNYESI 2021 – KÖKÉNYESI Zsolt: *Az udvar vonzásában. A magyar főnemesség bécsi integrációjának színterei (1711–1765)*. Budapest, L'Harmattan, 2021.

KÖPECZI 1976 – KÖPECZI Béla: „Magyarország a kereszténység ellensége”: *A Thököly-felkelés az európai közvéleményben*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1976.

KÖPECZI 1980 – KÖPECZI Béla: Gracián Magyarországon. A keresztény embertől az udvari emberig, *Irodalomtörténeti Közlemények* 84 (1980) 3, 315–321.

KÖPECZI 1982 – KÖPECZI Béla: *Döntés előtt (Az ifjú Rákóczi eszmei útja)*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1982.

KÖRNER 2005 – KÖRNER, Stefan,: *A Bibliotheca Esterházyana*. In: *Kék vér, fekete tinta – Arisztokrata könyvgyűjtemények (1500–1700)*. Szerk. Monok István. Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, 2005. 105–119.

KÖVÉR 2003 – KÖVÉR Lajos: *A XVIII. század magyarság képe elfeledett francia források tükrében*. PhD disszertáció. SZTE, 2003.

KROPF–KRENN 2014/a – *Die Familie Batthyany: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart*. Band 1. Hrsg. KROPF, Rudolf; KRENN, Martin. Eisenstadt, Amt der Burgenländischen Landesregierung, Abt. 7 - Landesmuseum, 2014. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 139.)

KROPF–KRENN 2014/b – *Die Familie Batthyany: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart*. Band 2. Hrsg. KROPF, Rudolf; KRENN, Martin. Eisenstadt, Amt der Burgenländischen Landesregierung, Abt. 7, 2014. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 146.)

KULCSÁR 2016 – KULCSÁR Krisztina: *Hogyan és miről ülésezett a Hétszemélyes Tábla a 18. században?* Az MNL-OL honlapján megjelent cikk. 2016. 01. 26.

KULCSÁR 2017 – KULCSÁR Krisztina: *Nádorság és ami vele jár. A nádori hivatali feladatai a 18. században Batthyány Lajos példája alapján*. In: *Batthyány Lajos nádor*. Szerk. Móricz Péter. Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017. 51–66.

KÜNSTLERNÉ VIRÁG 2015 – KÜNSTLERNÉ VIRÁG Éva: *1765. Október 26-án hunyt el Batthyány Lajos, utolsó „nemzeti nádorunk”* (online megjelent, a Magyar Nemzeti Levéltár honlapján, 2015. 10. 26.).

LACH 1953 – The Sinophilism of Christian Wolff, *Journal of the History of Ideas* 14 (1953) 4. 561–574.

LEIBETSEDER 2023 – LEIBETSEDER, Mathis: *Am Grab des diacre François de Pâris. Die Wahrnehmung des jansenistischen Paris im Reisetagebuch der pietistischen Grafen Reuß und Lynar (1731/1732)*. In: *Der Jansenismus im deutschsprachigen Raum, 1670–1789*. Bücher,

Bilder, Bibliotheken. Herausgegeben von: Christoph Schmitt-Maaß. Berlin, Boston, De Gruyter, 2023. 129–156.

M. ZEMPLÉN 2016 – M. ZEMPLÉN Jolán: *A felvidéki fizika története 1850-ig*, Budapest, Magyar Tudománytörténeti és Egészségtudományi Intézet, 2016. (A Magyar Tudománytörténeti Intézet Tudományos Közleményei 122.)

MÁLYUSZ 1926 – MÁLYUSZ Elemér: *Sándor Lipót főherceg nádor iratai. 1790-1795*. Budapest, Magyar Történelmi Társulat, 1926.

MAT’A–SIENELL 2004 – MAT’A, Petr – SIENELL, Stefan: *Die Privatkorrespondenzen Kaiser Leopolds I*. In: *Quellenkunde der Habsburgermonarchie (16 – 18 Jahrhundert) Ein exemplarisches Handbuch*. Hgs. Pauser, Josef; Scheutz, Martin; Winkelbauer, Thomas; R. Oldenbourg Verlag, Wien, München, 2004. 837–848. (Mitteilungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung, Ergänzungband 44)

MÁTÉ 2018 – MÁTÉ Ágnes: *Egy kora újkor sikerkönyv története. 15-16. századi szövegvariánsok és fordítások Eneas Silvius Piccolomini Historia de duobus amantibus című szerelmes regényéből*. Budapest, reciti, 2018.

MAYER 2022 – MAYER, Manuela: *Das Bild als Katalog? Salomon Kleiners Ansichten der Sammlungen des Stiftes Göttweig*. In: MEMO Sonderband 2 (2022): Garloff, Mona/Krentz, Natalie (Hg.): *Objektordnungen zwischen Zeiten und Räumen. Verzeichnung, Transport und die Deutung von Objekten im Wandel*. Pdf-Format, doi 10.25536/2022sb02. 52–68.

MESZLÉNYI 1970 – MESZLÉNYI Antal: *A magyar hercegprímások arcképsorozata*. Budapest, Szent István Társulat, 1970.

MIALKOVSZKY 1972 – MIALKOVSZKY Mária: *Batthyány Tódor gróf gazdasági és művelődéstörténeti jelentősége*. Doktori disszertáció, ELTE, 1972.

MONOK 2005 – MONOK, István: *A Batthyány család németújvári udvara és könyvtári műveltsége*, in: *Kék vér, fekete tinta. Arisztokrata könyvgyűjtemények, 1500-1700*. Szerk. Monok István. Budapest, OSZK, 2005. 87–104.

MONOK 2006 – MONOK István: *Batthyány Boldizsár, a franciás*. In: *Acta historiae litterarum hungaricarum* 29. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kara Magyar Irodalmi Tanszék, 2006. 185–198.

MONOK 2012 – MONOK István: *A művelt arisztokrata*. Budapest–Eger, Kossuth, 2012.

MONOK 2018 – MONOK István: *A hagyományos világ átváltozásai*. Budapest–Eger, Kossuth, 2018.

MONOK–ÖTVÖS–ZVARA 2004 – MONOK István–ÖTVÖS Péter – ZVARA Edina: *Bibliotheken in Güssing in 16. und 17. Jahrhundert, Band II. Balthasar Batthyány und seine Bibliothek*. Eisenstadt, 2004. (Burgenländische Forschungen, Sonderband XXVI.)

MONOK–ZVARA 2015 – MONOK István – ZVARA Edina: *Esterházy Pál könyvtára és olvasmányai*. In: Esterházy Pál, a műkedvelő mecénás – egy 17. századi arisztokrata-életpálya a politika és a művészet határvidékén. Szerk. Ács Pál. Budapest, Reciti, 2015.

MONOK–ZVARA 2020 – MONOK István – ZVARA Edina: *Esterhasiana Bibliotheca – A gyűjtemény története és könyvanyagának rekonstrukciója*. Budapest, MTA KIK, Kossuth Kiadó, 2020.

MÓRICZ 2013 – MÓRICZ Péter: *A Batthyányak címerhasználata a történeti Vas vármegyében*. In: *Savaria*, a Vas Megyei Múzeumok Értesítője 36. Szombathely, 2013 333–363.

MÓRICZ 2014 – MÓRICZ Péter: *Ludwig Batthyány und die Stadt Körmend*, In: *Die Familie Batthyany: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart*, Band 1., Eisenstadt, 2014. 153–164. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 139.)

MÓRICZ 2017/a – *Batthyány Lajos nádor*. Szerk. MÓRICZ Péter. Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017.

MÓRICZ 2017/b – MÓRICZ Péter: *Batthyány Lajos élete – halotti beszédei tükrében*. In: *Batthyány Lajos nádor*. Szerk. Móricz Péter. Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017. 11–34.

MULSOW 1996 – MULSOW, Martin: *Freethinking in early-eighteenth-century Protestant Germany: Peter Friedrich Arpe and the Traité des trois imposteurs*. In: *Heterodoxy*,

Spinozism, and Free Thought in Early-Eighteenth-Century Europe: Studies on the *Traité des Trois Imposteurs*, Eds. Silvia Berti, Françoise Charles-Daubert, R.H. Popkin Springer Science & Business Media, 1996. 193–240.

NAGY 2017 – NAGY János: *Batthyány Lajos nádorrá választása és Vas vármegye rendjei az 1751. évi országgyűlésen*. In: Batthyány Lajos nádor. Szerk. Móricz Péter. Körmend, Körmendi Kulturális Központ, Múzeum és Könyvtár, 2017. 35–50.

NDB 1972 – Neue Deutsche Biographie. 9. Bd.: Heß - Hüttig. Herausgegeben von der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. Berlin, Duncker & Humblod, 1972.

NÉMETHY 1903 – NÉMETHY Lajos: *Az Esztergomi Főegyházmegyei Könyvtár "ex-libris" könyvjegyeinek lajstroma*. Esztergom, Buzárovits, 1903.

OER 1987 – OER, Rudolfine Freiin von: Die „verdrießliche Negotiation“ des Syndikus Heerde am Kaiserhof in den Jahren 1708 bis 1710, *Quelle: Westfälische Zeitschrift* 137 (1987), 9–13.

ORBÁN 2018 – ORBÁN Áron: Adalékok Batthyány (III.) Boldizsár könyvtárához: Könyvszámlák, könyvszerző humanisták, újonnan azonosított művek, *Magyar Könyvszemle* 134 (1984) 3., 253–282.

OROSS 2019 – OROSS András: *EUrópa GÉNiusza – Savoyai Eugén élete és kora (1663–1736)*. Kronosz Könyvkiadó Kft., 2019.

ÖTVÖS 1987 – ÖTVÖS Péter: Egy főúri könyvtár 1772-ből, *Magyar Könyvszemle* 103 (1987), 1–9.

ÖTVÖS 1988 – ÖTVÖS Péter: *Széchenyi Zsigmond itáliai körútja 1699–1700*. Szeged, 1988. (Peregrinatio Hungarorum 1).

POLSTER 2000/a – POLSTER, Gert: Die ältere Linie der Familiengeschichte im 18. Jahrhundert. Teil 1: Ein Abriß der Familiengeschichte der Batthyány bis zum Beginn des 18. Jahrhunderts, *Burgenlaendische-Heimatblaetter* 62 (2000) Heft 1, 17–30.

POLSTER 2000/b – POLSTER, Gert: Die ältere Linie der Familiengeschichte im 18. Jahrhundert. Teil 2: Die generation am Zenit des Hauses als Grundlage für die folgende Generationen. Der

Palatin Ludwig Ernst Graf Batthyány, *Burgenlaendische-Heimatblaetter* 62 (2000) Heft 1, 31–42.

POLSTER 2001/a – GERT, Polster: Die ältere Linie der Familiengeschichte im 18. Jahrhundert. Teil 4: Kardinal Josef Graf Batthyány, *Burgenlaendische-Heimatblaetter* 63 (2001) Heft 4, 11–32.

POLSTER 2001/b – POLSTER, Gert: Die ältere Linie der Familiengeschichte im 18. Jahrhundert. Teil 5: Theodor Graf Batthyány, *Burgenlaendische-Heimatblaetter* 63 (2001) Heft 4, 33–54.

POLSTER 2001/c – POLSTER, Gert: Die ältere Linie der Familiengeschichte im 18. Jahrhundert. Teil 6: Philipp Graf Batthyány, *Burgenlaendische-Heimatblaetter* 63 (2001) Heft 4, 55–68.

POLSTER 2014 – POLSTER, Gert: *Theodor Graf Batthyány (1729-1812)*. In: Die Familie Batthyány: Ein österreichisch-ungarisches Magnatengeschlecht vom Ende des Mittelalters bis zur Gegenwart, Band 1., Eisenstadt, 2014. 203–222. (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, Band 139.)

PRICKLER 1984 – PRICKLER, Harald: Der Eisenbergbau Ludwig Batthyáns zu Bocksdorf-Stegersbach-Loipersdorf (1745 — ca. 1770), *Burgenländische-Heimatblätter* 46 (1984), 64–75.

RÁCZ 2006 – RÁCZ György: *A Batthyány család a középkorban*. In: A Batthyányak évszázadai Tudományos konferencia Körmenden 2005. október 27-29. Szerk. Nagy Zoltán. Körmend–Szombathely, Körmend Város Önkormányzata, 2006. 27–36.

RÁKOSSY 2006 – RÁKOSSY Anna: *Batthyány Gusztáv, a hitbizomány birtokosa 1870 és 1883 között*. In: A Batthyányak évszázadai Tudományos konferencia Körmenden 2005. október 27-29. Szerk. Nagy Zoltán. Körmend–Szombathely, Körmend Város Önkormányzata, 2006. 181–186.

REDLICH 1933 – *Die Matrikel der Universität Salzburg (1639–1810)*. Band I. Text der Matrikel. Herausgegeben von: Dr. P. Virgil REDLICH OSB. Salzburg, Verlag Anton Pustet, 1933.

SCHRAMEK 2009 – SCHRAMEK László Péter: A Batthyányak a Rákóczi-szabadságharcban (családtörténeti vázlat), *Hadtörténeti közlemények* 112 (2009), 357–391.

SERFÖZŐ 2015 – SERFÖZŐ SZABOLCS, „Sola Scriptura” az aszódi Podmaniczky-kastély dísztermének kifestése és ikonográfiai programja az evangélikus erénytanok összefüggésében, *Művészettörténeti Értesítő* 64 (2015) 1., 139–156.

STAATSKALENDER 1746 – *Kayserlich- Und Königlicher, wie auch Ertz-Hertzoglicher, dann dero Haupt- und Residenz-Stadt Wien Staats- und Standes-Calender, ... 1746.*

STAATSKALENDER 1754 – *Kayserlich- und Königlicher wie auch Ertz-Hertzoglicher, dann dero Haupt- und Residenz-Stadt Wien Staats- und Standes-Calender, ... 1754.*

STAUD 1964 – STAUD Géza: *Magyar Kastélyszínházak*. III. rész. Budapest, Színháztudományi Intézet, Országos Színháztörténeti Múzeum, 1964.

STUBER 2017 – STUBER, Regina: Ein unbekannter Leibniz-Brief vom November 1688 an den hannoverschen Kammersekretär Johann Christoph Urbich und seine Einbettung in den Kontext der Beziehungen des hannoverschen Hofes mit Wien - An Unknown Letter of Leibniz from November 1688 to the Hanoverian Secretary Johann Christoph Urbich in the Context of the Courts of Hanover and Vienna, *Studia Leibnitiana* 49 (2017) 2., 201–223.

SZABÓ 1997 – SZABÓ Béla: Jogászaink olvasmányai a kora újkorban, *Iskolakultúra* 1997. 23–34.

SZABÓ 2014 – SZABÓ Béla: *Differentiae és collatio - 17. századi munkák a római jog és a magyarországi jog(ok) összehasonlításáról*. In: Igazság, ideál és valóság: tanulmányok Kardos Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Szerk. Elek Balázs, Háger Tamás, Tóth Andrea Noémi. Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, 2014. 278–289.

SZABÓ 2019 – SZABÓ Ádám: *Teleki-gyűjtemény az Akadémián. Az Akadémiai Könyvtár alapító állományának története és rekonstrukciója*. In: Teleki József: Tanulmányok az Akadémiai Könyvtár alapítójáról és a Magyar Tudományos Akadémia első elnökéről, szerk. Molnár Andrea. Budapest, MTA, 2019. 68–121. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Közleményei 40)

SZABÓ 2021 – SZABÓ Béla: Vívás a korai újkor európai egyetemein és akadémiáin a tanult vívás színeváltozásai, *Gerundium* 12 (2021) 1–2., 74–132.

SZÁRAZ 2012 – SZÁRAZ, Orsolya: Paolo Segneri (1624–1694) és magyarországi recepciója. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2012.

SZÉKELY 2000 – SZÉKELY László: „Az teátrumon ágáló asszonyoknak, leányoknak köntöseik közben kurták, térden alól kevéssel érnek, hogy lábok mozgása jobban kilássék...” In: Bécsi utazások. 17–18. századi útinaplók. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta S. Sárdi Margit. Székely László naplóját feldolgozta, jegyzetekkel ellátta és az író életrajzának szerzője Németh S. Katalin. Budapest, Tertia, 2000. 105–200. (Hungarica Varietas)

SZÉKELY 2019 – *Gróf Székely László önéletírása*. Szerk. Fehér Andrea. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2019. (Magyar Történelmi Emlékek. Elbeszélő Források. Magyar Családtörténeti Források 1.)

SZELESTEI 1989 – SZELESTEI N. László: *Irodalom- és tudományszervezési törekvések a 18. századi Magyarországon, 1690–1790*. Budapest, OSZK, 1989.

SZELESTEI N. 1988 – SZELESTEI N. László: *Batthyány Kristóf európai utazása 1657–1658*. Szeged, JATE, 1988. (Peregrinatio Hungarorum, 2).

SZIJÁRTÓ 2010 – SZIJÁRTÓ M. István: *A Diéta. A magyar rendek és az országgyűlés 1708–1792*. Keszthely, Balaton Akadémia Kiadó. 2010.

SZINNYEI 1914 – SZINNYEI József, Magyar írók élete és munkái, I–XIV, Budapest, Hornyánszky, 1891–1914.

SZLUHA 2012 – SZLUHA Márton: Maddalena di Canossa - egy olasz szent magyar ősei, *Honismeret* 40 (2012) 5. sz., 56–61.

TAKÁCS 1929 – TAKÁCS Sándor: *Magyar küzdelmek*. Budapest 1929.

TOLDY 1846 – SCHEDEL [TOLDY] Ferenc, *Az academiái könyvtár rövid története s mibenléte. E' könyvtár ünnepélyes megnyitásakor dec. 23. 1844*. In: A Magyar Tudós Társaság évkönyvei VII, 1842–1844. 1846. 86–91.

TOMA 2005 – TOMA Katalin: *Nádasdy István európai tanulmányútja 1669–1670*. In: *Idővel paloták... Magyar udvari kultúra a 16–17. században*. G. Etényi Nóra; Horn Ildikó (szerk.). Budapest, Balassi Kiadó, 2005. 192–214.

TOMPA 2022 – TOMPA László: *Az újszerzésű Batthány-birtokok regenerációja a XVIII. században*. Doktori disszertáció. Budapest, ELTE, 2022.

TÓTH 2007 – TÓTH Gergely, *Bél Mátyás „Notitia Hungariae novae...” című művének keletkezéstörténete és kéziratainak ismertetése*. Doktori disszertáció. Budapest, 2007.

TÜSKÉS–KNAPP 1995 – TÜSKÉS Gábor – Knapp Éva: A barokk és a felvilágosodás között: Koptik Odó (1692-1755), *Történelmi Szemle* 1995, 69–81.

UGRY 2023 – UGRY Bálint: *A Magyar Királyság főrendjeinek Kavalierstourjai a 17. században*. Doktori disszertáció. ELTE, 2023.

VARJÚ 1899 – VARJÚ Elemér: A gyulafejevári Batthyány-könyvtár, *Magyar Könyvszemle* (7), 1899. 134–175; 209–243; 329–345.

VISKOLCZ 2016 – VISKOLCZ Noémi: *A Bibliotheca Windhagiana: egy különleges arisztokrata könyvtár a 17. századból*. In: MONOKgraphia, Tanulmányok Monok István 60. születésnapjára. Szerkesztette: Nyerges Judit, Verók Attila, Zvara Edina. Historia Ecclesiastica Hungarica Alapítvány, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Eszterházy Károly Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, 2016. 745–749.

VORVIG 2001 – VORWIG, Carsten: *Der Advocatus Diaboli mit dem goldenen Schlüssel. Die Ämter des Bernhard Heinrich von Germeten*. In: Goldene Zeiten. Sauerländer Wirtschaftsbürger vom 17. bis 19. Jahrhundert. Stefan Baumeier, Katharina Schlimmgen-Ehmke (Hrsg.). Essen, Klartext, 2001. 118–121

VÖRÖS 1952 – VÖRÖS Károly: *Az 1765-66-i dunántúli parasztmozgalom és az úrbérrendezés*. In: Spira György (szerk.) *Tanulmányok a parasztság történetéhez Magyarországon 1711–1790*. Budapest, 1952. 299–385.

WEIDHAAS 2008 – WEIDHAAS, Peter: *A Frankfurti Könyvvásár története*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2008.

WELLMANN 1941 – WELLMANN Imre: Rendi állás és hivatali rang a XVIII. század-eleji kormányhatóságokban, *Levéltári Közlemények* 18-19 (1940-1941), 250–302.

WELLMANN 1965 – WELLMANN Imre: *Bél Mátyás és a magyar tudós társaság terve 1735-ben*, *Magyar Tudomány* 1965., 738–741

ZSÁMBÉKY 2006 – ZSÁMBÉKY Mónika: A Batthyány hercegek ősanyja, Strattmann Eleonóra: egy regényes életút vázlata, *Vasi Szemle* 60 (2006), 713–722.

XVI. Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt feleségemnek szeretnék köszönetet nyilvánítani, mint aki a legtöbbször volt hajlandó arra, hogy szemrevételezze a formálódó dolgozat részleteinek megannyi változatát, és aki számos őszinte észrevétellel segítette munkámat. Külön köszönettel tartozom témavezetőmnek, Monok Istvánnak a tőle kapott témáért és feladatért, valamint a konzultációkon tőle kapott tanácsokért és segítségért. Hasonlóképpen Molnár Andreának, aki a kezdetektől segítő figyelemmel követte munkámat és időt, fáradságot nem kímélve olvasta át különböző szövegeimet. Kérdésselvetéseivel nagyban hozzájárult Batthyány Lajos könyves műveltségéről való gondolataim formálódásához, az érthetőség és szabatos nyelvhasználat terén pedig mentoromnak is tekinthetem. A műhelyvita opponenseinek, J. Újváry Zsuzsannának és Zvara Edinának köszönöm igényes és jószándékú kritikájukat, valamint inspiráló megjegyzéseiket. Zvara Edinának a forráskiadás tüzetes, szakmai szemmel történő átnézését külön is köszönöm. Az MTA Könyvtár, azon belül is különösen az olvasószolgálat és Kézirattár valamennyi kollégájának nagy hálával tartozom a segítőkészségért és azért, hogy a lehető legnagyobb szabadságot biztosították számomra. A mutatók készítésében való segítségét Vass Viktóriának és Budai-Király Tímeának köszönöm. Szabó Ádámhoz mindig bátran fordulhattam az Akadémiai Könyvtár anyagát illető kérdéseimmel, Varga Gábor pedig készségesen állt rendelkezésre a törökbálinti raktárban folytatott kutatás során. A Magyar Nemzeti Levéltár segítőkész munkatársainak is nagy hálával tartozom munkám szíves és szolgálatkész segítségével. Avar Anton hozzáértő és segítőkész kalauzom volt a Magyar Nemzeti Levéltár Batthyány-anyagának rengetegében. Künstlerné Virág Éva a levéltár munkatársai által már ismert, számomra fontos dokumentumok kapcsán szolgált felvilágosítással. Prékopa Ágnes az Iparművészeti Múzeum anyagának áttekintésében volt segítőt. Különös hálával tartozom Christoph Brandhubernek, akinek a Salzburgi Egyetem levéltárában levő releváns dokumentumok teljeskörű rendelkezésemre bocsátását köszönhetem. A szakirodalmi tájékozódásban legtöbbször talán Fazekas István segítségét vettem igénybe. Köszönettel tartozom Kalmár Jánosnak, aki több kérdésben is hasznos útmutatással szolgált, valamint Biro Doina nehezen elérhető disszertációját is rendelkezésemre bocsátotta. Granasztói Olgának kollegiális érdeklődéséért és észrevételeiért vagyok hálás. Kökényesi Zsolt frissen megjelent művei szolgáltatták a legtöbb, számomra releváns információt a szakirodalomban, továbbá beszélgetéseink, témáink közelségénél fogva is különösen érdekesek voltak a számomra. A francia nyelvű források pontos értelmezésében nyújtott segítségéért Monok Istvánnak, Granasztói Olgának és Tóth Franciskának tartozom köszönettel. Végezetül édesanyámnak

szeretném hálámat kifejezni, aki döntő szerepet játszott a disszertáció elkészültét lehetővé tevő pályaválasztásomban

XVII. Forráskiadás

Módszertan

Mivel csak elenyésző számú olyan könyvet találtunk, amelynek eredetét Batthyány Lajos könyvtárára vezethetjük vissza (és így sem 100%-ig igazolható módon), a tételek pontos azonosításához a nagyobb nemzetközi és hazai adatbázisokat használtuk.⁶⁴¹ A katalógus átírásánál igyekeztünk az eredeti alakot követni, persze néhány részletet elhagytunk, így például a katalógus készítőjének a lap alján szereplő összesítő számításait. A katalóguson szereplő címleírások általában pontosnak tekinthetők, persze többször előfordul helyesírási hiba, pontatlan címleírás.⁶⁴² Tipikus esetnek tekinthető, hogy a római számok hibás kiolvasása eredményezte a kiadási évszám helytelen leírását. Mindezeket változatlan formában közöljük, a hibákat, figyelemreméltó sajátosságokat felkiáltójellel jelezve. A katalógus eredetijéből származó részek dőlt betűvel szerepelnek. Az egyes tételeket számokkal láttuk el, így a könyvanyag részletes bemutatásánál és a mutatóban is ezek a számok jelölik az egyes műveket. Mutatót készítettünk a könyvtár egykori használatához és a ma fellelhető kötetekhez kapcsolódóan. Így jeleztük a könyvtár Batthyány Ádám Vencel általi használatáról tanúskodó dokumentumokhoz való kapcsolódásokat (Batthyány 1743; Batthyány 1750). Ugyancsak jeleztük az Iparművészeti Múzeum Könyvtárának azon tételeit, amelyeknél feltehető a Batthyány Lajos könyvtárából való származás. Az MTA Könyvtárában található, és a katalógus anyagával megfeleltethető köteteket is igyekeztünk feltüntetni. Itt nemcsak azokat a könyveket vettük számba, amelyek a Batthyány Lajos két fiához köthető rohonci (Batthyány Tódor) vagy a kisbéri (Batthyány József) könyvanyagból származnak, hanem azokat is, amelyek nem kapcsolódnak igazolhatóan Batthyány-könyvanyaghoz, és csupán annyit tudunk mondani, hogy nem lehet kizárni a Batthyány könyvadományokból való származást.⁶⁴³ A Kárpát-medence kora újkori könyvtárai sorozatban megjelent változathoz⁶⁴⁴ képest módosítottunk a mutatókon. A

⁶⁴¹ Az olyan tételek azonosításához, ahol a modern katalógusokban nem találtunk a címnek megfelelő leírást, XVIII. és XIX. századi katalógusokat is igénybe vettünk. A nyomdászok és kiadók pontos azonosításához a CERN Thesaurust használtuk.

⁶⁴² Főleg ott ahol a katalógus összeíróinak nyelvismerete volt hiányos (ez főként az olasz nyelvű könyvek esetében figyelhető meg, kisebb mértékben a francia nyelvűeknél), vagy valamiképpen szokatlan címmel szembesültek.

⁶⁴³ Kizárásos alapon eljárva, tehát az olyan köteteket számba véve, amelyek nem az MTA Könyvtárban található, egyértelműen más eredetű könyvanyagból (pl. a Teleki, a Vigyázó, a Horváth, a Sándor, a Katona, a Hadik könyvtár anyagából) származnak. Az ilyen kötetek esetében nem vesszük biztosra a Batthyány Lajos könyvtárából való származást (még a Batthyány Tódor vagy József könyvtárából származó kötetek esetében sem), hanem mindössze az Akadémiai Könyvtárban számításba vehető kötetek körét igyekeztünk meghatározni.

⁶⁴⁴ HURSÁN 2023.

Személy- és helynevek mutatóját három részre osztottuk,⁶⁴⁵ mégpedig abból a célból, hogy a kisebb, egységesebb elemekből álló és áttekinthetőbb mutatókat böngészve könnyebben képet alkothassunk a katalógusban szereplő könyvanyag összetételéről.

⁶⁴⁵ A szerzők, a művekben szereplő személy-, valamint helynevek mutatójára. A szakirodalmi szerzőket nem vettük fel a mutatóba, akiket a bevezető tanulmány irodalomjegyzékében úgyszólamint megtalálunk.

Batthyány Lajos könyvtárának katalógusa (1743)

Theologici

A

1. *Alvearium sacrarum medita(tio)num per Müllerum Col(oniae) Agripp(in)ae 1676 vol I, in 8vo*

I. II. C. 8.⁶⁴⁶

MÜLLER, Gallus: *Alvearium sacrarum meditationum, sive animae devotae requies demonstrata per pias, ac fructuosas considerationes in dominicas, et festa praecipua per annum...* Coloniae Agrippinae, Johann Wilhelm Friessem, 1676. in 8° – VD 17 12:105095C

2. *Année chretienne a Paris 1710 col. XIII. in 8vo*

I. I. F. 3:15. NB Vol. 13. in E.s.

LE TOURNEUX, Nicolas: *L'Année chrétienne, contenant les meses des dimanches, fêtes et fêtes de toute l'année. En latin et en françois. Avec l'explication des Epitres et des Evangiles, et un abrégé de la vie des saints dont on fait l'office...*, Nouvelle édition, vol. XIII. Paris, Elie Josset, 1710. Vol. 1–13. in 8° – BnF, GBV; Batthyány 1750.

3. *Antidotum u(nive)rsale saluberrimum contra omnes morbos Aatholicor(um) Hungariae, p(er) Pongrátz, Tyrnaviae 1733. Vol. I. in 8vo*

I. II. I. 6.

PONGRÁCZ Gáspár: *Antidotum universale saluberrimum, ac summe necessarium contra morbos Aatholicorum Hungariae. Tyrnaviae, Leopold Berger, 1733. in 8° – Petrik III/2. 121.*

4. *Apollogia veritatis p(er) Daniel: Loschium. Hildesheim 1694. Vol I. in 4to*

I. I. E. 27.

⁶⁴⁶ A négy tagból álló jelzet a következő paramétereket jelöli: Contignatio Infra et Supra (a könyvtár alsó vagy felső szintje: I vagy S betűvel); Numerus Repositoriorum (szekrény, római számmal, I-IV.); Littera classiss repositorii polc, A–I betűkkel); Numerus Seriei librorum (a kötet sorban elfoglalt helye, arab számmal, számokkal).

LOSSIUS, Daniel: Apologia veritatis. Schutz-Schrifft der Wahrheit dem also neu- und übel-umgetaufften Anti-Lossio, das ist Des M. Ulrich Harding... ungründlichen Widerlegung meines wohlgegründten Zeugnüß der Wahrheit, wie auch denen S. Vincentio Lerinensi, der H. H. Schrifft ... angedichteten Unwahrheiten entgegen gesetzt... Hildesheim, Johann Leonhard Schlegel, 1697. in 4° – GBV (1694-es kiadást nem találtunk)

5. *Arbor vitae, a Jacobo Ilsung, Dilingae 1693. Vol I. in 8vo*

I. II. F. 5.

ILLSUNG, Jakob: Arbor scientiae boni et mali sive theologia practica universa de bono et malo morali: ... Juxta decreta SS. Pontificum Alexandri VII. Innocentii XI. et Alexandri VIII. à Prohibitarum CXLI Propositionum... Putata et culta. Dilingae, Johann Caspar Bencard, 1693. in 8° – GBV

6. *Aurelius Augustinus de civitate Dei, Venetiis, 1732 Vol. I. in fol.*

I. I. C. 5.

AUGUSTINUS, Aurelius, Sanctus: Opera. Tom. 7.: De civitate Dei. Venetiis, Giovanni Battista Albrizzi, 1732. in 2° – GBV

7. *ejus omnia opera, Basileae 1543, Vol. I. in fol.*

I. I. C. 10.

AUGUSTINUS, Aurelius, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, (ed.): Aurelii Augustini ... Omnium operum tomus... summa vigilantia; repurgatorum a mendis innumeris per Des. Erasmum Roterodamum T. 1.: Omnium Operum D. Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Primus Tomus... Basileae, Hieronymus Froben, Episcopus Nicolaus, 1543. in 2° – GBV

8. *Betrachtungen über das Vater unser, p(er) Theresiam v(on) Jesu, Prag 1707 Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 23.

AVILAI SZENT TERÉZ; SPORCK Maria Eleonora Francisca Cajetana Aloysia (transl.): Die von der heiligen seraphischen Jungfrau und Mutter Theresia von Jesu über das Vatter unser gemachte Betrachtungen: Vermehret mit vielen schönen zur Gotts-Forcht und Tugend antreibenden Betrachtungen, Gemüths-Erhebungen, und Entschlüssen; Eingetheilet In eine Acht-Tägige Andacht ... Vormahls in Frantzösischer Sprach beschrieben: Anjetzo aber in die Teusche Sprach übersetzt. Neu-Stadt Prag, Hampelische Druckerey, Johann Georg Hoffäcker 1707. in 8° – GBV

9. *Biblia Sacra Germanica, de A(nn)o. 1480 Vol. I. in fol.*

I. I. B. 1.

Biblia deutsch Th. 1. Augspurg, Anton Sorg, 1480. in 2° – GBV, ISTC ib00631000

10. *Biblia Sacra vulgatae Editionis Latino-Germanica, Augs(burg) 1730 Vol. II. in Fl.*

I. I. C. 14-15.

Biblia Sacra Vulgatæ Editionis Auctoritate Sixti V. Et Clementis VIII. Pont. Max. Recognita. Summariis Et Notis Theologicis, Historicis, Et Chronologicis Illustrata... Studio P. Thomæ Aq. Erhard ex Ord. S. Benedicti in antiq. & exempto Congregationis Angelicæ Wessofontano Monasterio Theologi Et Professi. Volumen I. Complectens Veteris Testamenti Legem, Et Legis Historiam: ... Volumen II.: Complectens Prophetas, Libros Machabæorum, totumque Novum Testamentum; Novis Summariis, Notis Theologicis, Historicis, et Chronologicis illustratum. Editio Tertia, Augspurg, Johann Stretter, Anton Maximilian Heiß, 1730. Vol. 1–2. in 2°

11. *Biblia Sacra Latina cum p(rae)fatone S. Hyeronimi Vol. 1.*

I. I. C. 16.

Nem sikerült azonosítani.

HIERONYMUS, Sophronius Eusebius.

12. *Biblia Sacra Latina, Vol. I. in 4to*

I. I. E. 8.

Nem sikerült azonosítani.

13. *Biblia Gallica, a Rouen 1648 Vol. II. in 8vo*

I. I. F. 1–2.

La Sainte Bible en latin selon l'édition imprimée à Rome... et en françois de la traduction des docteurs catholiques de l'Université de Louvain, le tout fidèlement revue, corrigé et enrichi de figures. Ed. par Pierre de Besse. A Rouen, chez David du Petit Val, 1648. Vol. 1–2. in 8° – SUDOC

14. *Biblia Sacra, id est, V. J. 6 linguarum et N. testorum 12 linguarum per Eliam Hutter Norimbergae 1599 Vol. III. in fol.*

I. I. C. 11–13.

HUTTER, Elias (ed.): *Biblia Sacra, Ebraice, Chaldaice, Graece, Latine, Germanice, Saxonice studio et labore Eliae Hutteri Germani, Noribergae, Katharina Dietrich, 1599. Vol. 1–3. in 2° – VD 16 B 2570*

15. *Biblia magyar Káldy György fordítása, Bécs 1626. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 17.

KÁLDI György (transl.): *Szent Biblia. Az egész keresztyénségben bé-vött régi deák bötüböl magyarra fordította a Jésus-alatt vitézkező társaság-béli nagy-szombati Káldi György pap. Béchben, Formika Máté, 1626. in 2° –RMNy II. 1352.*

16. *Bibliotheca mundi, p(er) Vincentium Burgundi, Duacii, 1624, Vol. 4. in fol.*

I. I. C. 1–4.

VINCENT DE BEAUVAIS: *Bibliotheca Mundi Vincentii Burgundi, Ex Ordine Prædicatorum Venerabilis Episcopi Bellovacensis, Speculum Quadruplex, Naturale, Doctrinale, Morale, Historiale... In quo totius naturæ Historia, omnium scientiarum Encyclopaedia, moralis Philosophæ Thesaurus... Omnia nunc accuratè recognita. Duaci, Balthasar Bellere, 1624. Vol. 1–4. in 2° – GBV*

17. *Breani: Francisci Xaverii Christ. Wahrheiten, Vien 1733 Vol. II. in 4to*

I. I. E. 2–3.

BREAN, Franz Xaver: Christliche Wahrheiten, In Gegenwart Ihro Römisch- Kayserlich- und Königlich- Katholischen Majestäten, und Dero Hof-Staat: in öffentlicher Predig vorgetragen von Franz Xaver Brean 1–2. Theil. Gregor Kurtzböck. Wienn, s. typ., 1733–34. Vol. 1–2. in 4° – GBV

18. Biblia Sacra Latina in Vol 5. in 12 mo deest Imum Vol.

I. I. C.S. 17–20.

Nem sikerült azonosítani.

19. Caballa denudata, Sulpatii 1677. Vol. II. in 4to

I. I. E. 15–16.

KNORR VON ROSENROTH, Christian: Kabbala Denudata Seu Doctrina Hebraeorum Transcendentalis Et Metaphysica Atque Theologica, Opus Antiquissimae Philosophiae Barbaricae variis speciminibus refertissimum. In Quo Ante ipsam Translationem Libri difficillimi atq[ue] in Literatura Hebraica Summi, Commentarii nempe in Pentateuchum, et quasi totam Scripturam V.T. Cabbalisticum, cui nomen Sohar Tam Veteris, quam recentis, eiusque Tikkunim seu supplementorum tam Veterum, quam recentiorum, praemittitur Apparatus ... T. 1: ... nempe Loci Communes Kabbalisticum, Secundum ordinem Alphabeticum concinnati, Qui Lexici instar esse possunt. Francofurti, Sulzbaci, Abraham Lichtenthaler, 1677. in 4° – VD17 3:008492N

T. 2: Kabbalae denudatae tomus secundus id est Liber Sohar restitutus; cujus contenta pagina versa monstrabit ... Cui adjecta Adumbratio Cabbalae christianae ad captum Judaeorum. Sulzbaci, Abraham Lichtenthaler, 1684. in 4° – VD17 39:139374A

20. Catechisme du Concile de Trente, a Paris 1686. Vol I. in 8vo

I. II. I. 3.

VANET, François (transl.): Le Catéchisme du Concile de Trente, traduction nouvelle. Troisieme edition. Paris, Guillaume Desprez, Andre Pralard, 1686. in 8° – SUDOC

21. Chretienne Instruit de devoirs de sa Religion, par le Leau, a Lyon 1713 Vol. VII. in 8vo

I. II. D. 3–9.

SEGNERI, Paolo; LEAU, Corneille (transl.): Le Chrétien instruit des devoirs de sa religion. Traduction de l'italien du P. Segnery... par le P(ere) Leau... Lyon, par la Société, 1713. Vol. 1–7. in 8° – BnF, Batthyány 1750

22. *Chronica Zeit Buch, und Geschicht-Bibel, de A(nn)o. 1531 Vol I. im Fol.*

I. I. D. 16.

FRANCK, Sebastian: Chronica Zeitbuch unnd Geschichtbibell von anbegyn biß in diß gegenwertig 1536 iar verlengt: Darinn bede Gottes und der welt lauff, händel, art, wort, werck, thun, lassen, kriegem, wesen, und leben ersehen und begriffen wirdt... Ankunfft viler Reich, breüch, neüwer fünd, etc. ... für die augen gestelt, und in drey Chronick oder hauptbücher, verfaßt. Durch Sebastianum Francken von Wörd/ vormals in Teütscher zungen, nie gehört noch gelesen. Getruckt zu Ulm, bey Hans Varnier, 1536. in 2° – VD16 F 2066 (a katalóguson levő évszám feltehetőleg félreolvasás eredménye)

23. *Chronica der alten Christl: Kirchen, p(er) Gasp. Hedium Straßburg 1558. Vol. I. in Fol.*

I. I. D. 15.

HEDIO, Caspar: Chronica der alten christlichen Kirchen. Verteütschet, zusammengetragen und geordnet durch Caspar Hedion. Strassburg, Wolfgang Köpfel, 1558. in 2° – VD16 E 4289, MTAK 542.852

24. *Clementis XI. Pontif Orationes Consistoriales, Roma 1722 Vol I. in 4to*

I. I. E. 12.

XI. KELEMEN pápa: Clementis Undecimi Pontificis Maximi Orationes Consistoriales. Romae, Maria Salvioni, 1722. in 4° – GBV

25. *Conciliar(um) omnium, G(ene)ralium et Provincialium collectio Regia, Parisiis 1644. Vol. XXXV. im fol*

I. I. A. 1–21. I. I. B. 22–37.

BINIUS, Severin: Conciliarum Omnium Generalium Et Provincialium Collectio Regia. Parisiis, Typographia Regia, 1644. Vol. 1–35. 2° – GBV; Iparművészeti 58.482.1–33.

26. *Concilia Sacra Ecclesiae Romano-Catholicae in Regno Hungariae celebrata ab Anno 1016 usque 1715 p(er) Carolum Péterffy, Posonii 1741. Vol I. im fol.*

I. I. D. 2.

PÉTERFFY Károly: *Sacra concilia ecclesiae Romano-catholicae in regno Hungariae celebrata ab anno Christi 1016. usque ad annum 1715. Posonii, Haeredes Royerianes, 1741–42. 2° – MTAK: M.Tört.F.38; 525.446; Petrik III/1. 1891. 77.*

27. *Commentarius Vincentii Lupani de Magistratibus et Praef. Francor(um). It. Isagoge Theodori Praesbiteri in Anastasium. It. S. Anastasii. de rectis Dogmatibus Libri V. Parisiis vol. I. in 8vo*

I. I. D. 23.

LA LOUPE, Vincent de: *Commentarii Vincentii Lupani De Magistratibus, et Praefecturis Francorum: ad Iacobum Brollatum Archiepiscopum Arelatensem. Paris, Guillaume Le Noir, Benoit Prévost, 1551. in 8° – GBV*

(Coll. 1.) THEODORE DE RAITHOU; ANASZTASZIOSZ SZINAITÉSZ: TILMANNUS, Godefridus (transl., interp.): *Theodori presbyteri Isagoge in quinque libellos Anastasii..., Anastasii... libelli quinque (I. De rectis dogmatibus fidei nostrae. II. De in circum scripta Dei essentia. III. De divina dispensatione incarnationis. IV. De passione et impassibilitate Christi. V. De resurrectione). Utriusque authoris translationem e Graeca lingua in Latinam habes, Godefrido Tilmanno interprete Parisiis, apud Iacobum Kerver, 1556. in 8° – SUDOC, BnF (Cont. 2.) Orationes quinque de rectis dogmatibus Latine; . – EUROPEANA*

28. *Concordantiae S. Bibliorum vulg(at)ae. Editionis, p(er) Joannem Gerg. Silberbauer, Vienn 1700. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 18.

HUGUES DE SAINT-CHER; SILBERBAUER, Johann Georg (ed.): *Sacrorum Bibliorum Vulgatae Editionis Concordantiae Hugonis Cardinalis, Ordinis Praedicatorum ... recensitae atque emendatae... cura et studio Joannis Georgii Silberbauer, ... revisae, et a multis erroribus orthographicis expurgatae. Viennae, Martin Endter, 1700. in 2° – GBV*

29. *Communion de la frequente p(er) Arnauld, a Paris 1683. Vol. I. in 8vo*

I. II. A. 1.

ARNAULD, Antoine: De la Fréquente Communion où les Sentimens des Pères, des Papes et des Conciles, touchant l'usage des sacremens de Pénitence et d'Eucharistie, sont fidèlement exposez... 7e éd. Suivant la copie imprimée à Paris, chez Pierre le Petit, 1683. in 8° – BnF, Batthyány 1750;

30. *Considera(t)ions sur les plus importantes verites du christianisme p(ar) M. de Brion, a Paris 1724 Vol. I. in 8vo*

I. I. B. 9.

BRION, Charles: Considérations sur les plus importantes vérités du christianisme... ou Retraite de dix jours, avec un petit traité de la perfection chrétienne. 2e édition. Paris, Nicolas Le Clerc, Jacques Etienne, Pierre Auble, Gabriel-Charles Berton, 1724. 8° – BnF; Batthyány 1750

31. *Contra Haereses D. Irenaei tractatus, Parisiis 1545 I. Vol. in 8vo*

I. I. E. 5.

IRENAEUS, Sanctus; ERASMUS Roterodamus, Desiderius, (ed.): Contra haereses Divi Irenaei Episcopi Lugdunensis in quinque libros digestum, in quibus mire reteggit et confutat veterum hæreseon impias ac portentosas opiniones, ex vetustissimorum codicum collatione quantum licuit emendatum opera Des. Erasmi Roterodami... Parisiis, apud Franciscum Regnault, 1545. 8° – BnF

32. *Conscienza illuminata dall Theologia di San Tomaso d' Aquino, Coloniae 1710, Vol. II. in 8vo*

I. II. F. 6-7.

COMAZZI, Giovanni Battista: La Conscienza Illuminata dalla theologia di San Tomaso D'Aquino... Colonia, Antonio Bauntir, 1710–1711. Vol. 1–2. in 8° – GBV; MTAK 565.357

33. *Calmet P. Dictionnaire de la Bible a Paris 1722 Vol. II. in fol.*

I. I. C. 8–9.

CALMET, Augustin: Dictionnaire historique, critique, chronologique, géographique et littéral de la Bible... Paris, Pierre Émery, 1722–1728. Vol. 1–2. in 2° – SUDOC

34. *Demoiselle Cadiere contre le Pere Girard, a Aix 1731. Vol VI. im 8vo*

I. II. G. 1–6.

Recueil general des pieces, contenues au procez du père Jean-Baptiste Girard, Jesuite, recteur du seminaire royal de la marine de Toulon et de demoiselle Cathérine Cadière, querellante. Aix, Joseph David, 1731. Vol. 1–6. in 8° – GBV

35. *Didaci nisseni omnia opera, Moguntiae 1650. Vol. I. im 4to*

I. I. E. 1.

NISENO, Diego; FREYLINK, Johannes (transl., ed.): Opera Omnia, in quatuor tomos digesta ... Quorum I. Sermones vere aureos in omnia Quadragesimae Evangelia, continet... Moguntiae, Francofurti, Johann Gottfried Schönwetter, 1650 in 4.°– VD17 1:047409R, GBV

36. *Eckel der Welt v(on) Ms. le noble Würzburg 1730 Vol I. in 8vo*

I. II. B. 8.

LE NOBLE, Eustache: Eckel Der Welt Erwecket Durch Grundsätz, So Aus der Schrifft, und denen Vättern gezogen... Aus dem Frantzösischen übersetzt zum besten derer Armen. [...] Würzburg, Marco Antonio Engmann, Philipp Wilhelm Fuggart, 1730. 8° – GBV; Batthyány 1750

37. *Ecclesiastico invitato, p(er) Musoco, Trento 1738. Vol. I. in 8vo*

I. I. A. 2.

MUSOCO, Giuseppe: L'ecclesiastico, invitato alla necessaria considerazione del proprio stato, per via di lettere scritte ad un sacerdote da Gioseppe Musoco... In Trento, per Giambattista Monauni, 1738. in 8° – BNN, Batthyány 1750

38. *Entretiens avec Jesu-Christ, a Toulouse 1717 Vol. I in 8vo*

I. II. I. 5.

DUSAULT, Jean-Paul: Entretiens avec Jesus-Christ dans le très s. sacrement de l'autel, contenant divers exercices de piété pour honorer ce divin mystere... Par un religieux bénédictin de la congrégation de Saint Maur. Nouvelle edition. plus correcte et plus ample que les précédentes. A Toulouse, Caranove, 1717. in 8° – BML

39. *Epîtres et Evangiles avec les oraisons propres p(ar) Amelote, a Paris 1711 Vol I. in 8vo*

I. II. F. 4.

Biblia, N. T., AMELOTE, Denis (trad.): Les Épîtres et Évangiles, avec les oraisons propres, qui se lisent à la messe... Paris, Michel-Étienne David, 1712. in 8° – (1711-es kiadást nem találtunk)
BnF

40. *Epitome antiquarii tripartiti S. Ordinis Eremitico Camaldulensis p(er) Radosany, Neost(adii). Austr(iae). 1726 Vol I. in 4to*

I. I. E. 17.

RADOSSÁNY, László: Epitome Antiquarii Tripartiti Sacri Ordinis Eremitico-Camaldulensis... Neostadij Austriae, Samuel Müller, 1726. in 4° – RMK III/XVIII. 1310.; MTAK 525.763

41. *Erath: August: Commentarius Theologico-Juridico Historicus in Regulam S. Augustini V(ienn)ae. 1689. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 12.

ERATH, Augustin: Commentarius Theologico-Juridico-Historicus In Regulam S. P. N. Augustini Hipponensis Episcopi, et Ecclesiae Doctoris Maximi: Novâ methodo explicans, quidquid in ea non tantum ex Theologia Scholastica, Morali, et utroq[ue] Jure, sed etiam ex Historijs de Sacrorum Ordinum Prærogativis, Votorum Regularium Antiquitate ac Mensura, Regulae Augustinianæ Origine et Integritate, Apostolorum vita, Vestium Religiosarum, maximè Canoniarum, Essentiâ, alijsq[ue] ad Historiam Regularem spectantibus, desiderari potest. Tomus Primus. Viennae Austriae, typ. Leopoldi Voigt, 1689. in 2° – ÖNB

42. *Exercices de Pieté pour tous le jours de l'Année a Lyon, 1720. Vol. XII. in 8vo*

I. I. F. 16–27.

CROISET, Jean: Exercices de piété pour tous les jours de l'année ... Lyon, Antoine Boudet, 1712–20. Vol. 1–12. in 8° – GBV; Batthyány 1750

43. *Exercices de Pieté pour tous les Dimanches, par Jean Croiset, a Lyon 1721. Vol. V. in 8vo*

I. II. H. 2–6.

CROISET, Jean: Exercices De Pieté Pour Tous Les Dimanches Et Les Fêtes Mobiles De L'Année : Contenant ce qu'il y a de plus instructif, et de plus interessant dans ces jours-là; avec des Reflexions dur l'Epître, une Meditation sur l'evangile de la Messe... Lyon, Antoine Boudet, 1721. Vol. 1–5. in 8° – Batthyány 1750

44. *Evangeliumok és Epistolák, Kassán 1727. Vol. I. in 8vo*

I. II. H. 7.

Az Evangeliumok, és az epistolák. Mellyeket esztendő által olvastat az anyaszentegyház római rend szerént vasárnapokon, innepeken, és böjtnben mindennap; a karácsoni s húsvéti énekekkel együtt. Ezekhez a lelki pásztoroknak nagyobb könnyebbségére adattattak a betegekkel, és halálra-vált emberekkel mondando más szép imádságok is. Kassán, az academiái bötűkkel, Frauenheim János Henrik által, 1727. in 8° – Petrik I/2. 720.

45. *Ferdinandi II. virtutes, Tyrnaviae 1739. Vol. I. in 4.*

I. I. E. 13.

LAMORMAIN, Guillaume Germé de; KOLLER, József (praes.); ERDŐDY, Nepomuk János (resp.): Ferdinandi II. Romanorum imperatoris virtutes a Guilielmo Lamormaini, e S. J. conscriptae, dum in... Universitate Tyrnaviensi logicae proemiales propugnaret... comes Joannes Nepomucenus Erdődy de Monyorókerék... praeside R. P. Josepho Koller... auditoribus oblatae anno... 1739. mense Febr. die 23. Tyrnaviae, typ. Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1739. in 4° – Petrik II/2. 1739.

46. *Foy de l'Eglise catholique, touchant l'Eucharistie a Paris 1684 Vol. I. in 8vo*

I. II. I. 7.

BRUZEAU, Paul: La Foy de l'eglise Catholique, touchant l'Eucharistie, prouvée d'une maniere invincible par l'argument proposé aux pretendus Réformez, dans les Livres de la Perpetuité de la Foy. Suivant la Copie imprimée a Paris. Paris, s. typ., 1684. in 8° – BnF

47. *Galiberti quaresimale, Vienna d'Austria 1729. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 5.

GALIBERTI, Casimiro: Quaresimale del padre maestro Casimiro Galiberti Parte 1–2. ... consagrato a Filippo Ludovico conte di Sinzendorff. Vienna, Philipp Ludwig von Ghelen, 1729–30. in 4° – MTAK 564.939; Batthyány 1750;

48. *Galiberti: F. Casimiro Terzo Quaeresimale Vienna d' Austria, 1730 Vol. I. in 4to*

I. I. E. 4.

GALIBERTI, Casimiro: Terzo Quaresimale del Padre Maestro F. Casimiro Galiberti. Rappresentato nel terzo Anno di sue fatiche in questa Reggia di Vienna nell' Imperial Chiesa di San Pietro: Consegrato a Sua Eccellenza Il Signor Don Raimondo De Vilana Perlas, Marchese di Rialp, Conte del S. R. I. Magnate dell' Ungheria, Signore di Ozail, Brod, del Castello di Grobnich, e del Consiglio di Stato di Sua Maesta Cesarea, e Cattolica Segretario del Dispaccio. Vienna d' Austria, appresso Gio. Pietro Van Ghelen, 1730. in 4° – MTAK.Theol.Qu.620; Batthyány 1750

49. *Geistliche Wasser Qäulle, Prag 1706. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 30.

SPORCK, Maria Eleonora Francisca Cajetana Aloysia (transl.): Geistliche Wasser-Quelle, welche sich der Seelen, die da nach Gott, als einen Hirschen nach frischen Wasser, durstet, durch unterschiedliche Röhren der Andacht, Als: Durch geistliche Betrachtungen, Anmahnungen zu den Tugenden ... ergiesset. Das erste mahl auß der Frantzösischen in die Teutsche Sprach eröffnet. Alt-Stadt Prag, Wolfgang Wickhart, 1706. in 4° – GBV; Batthyány 1750

50. *Geistliche ordens Personen p(er) Phil. Bonemei, Nürnberg 1724. Vol. IV. in 4to*

I. I. E. 18–21.

BONANNI, Filippo: Verzeichnüß Der geistlichen Ordens-Personen in der Streitenden Kirchen: in nette Abbildungen und einer Kurtzen Erzählung verfasst; Sr. Päbstlichen Heiligkeit Clementi XI. In Lateinisch- und Italiänischer Sprach übergeben-von P. Philippo Bonanni S. J. Nunmehr nach dem Römischen Exemplar mit gleichmässig-schönen Kupffern ausgezieret und in das Teutsche übersetzt. Nürnberg, Christoph Weigel. 1724. Vol. 1–4. – GBV

51. *Geistliche Übungen, die heyl: Advent-Zeit andächtig zuzubringen, Wienn 1716. Vol. V. in 8vo*

I. II. C. 2–6.

Geistliche Übungen: Die H. Advent-zeit andächtig und nutzbarlich zuzubringen: durch tägliche Erwegungen, Zweyfältiger Ankunft der Barmherzigkeit und Gerechtigkeit. – Wien, Schmid, 1716. Vol. 1–5. in 8° – VD18 9007131X; Batthyány 1750

~~Godvicense Chronicon de Anno 1732. Vol. II. In fol. I. I. C. 2.~~

A katalógusban kihúzott címleírás.

52. *Grotii: Hugonis Opera omnia Theologica, Basileae, 1732. Vol. IV. in fol.*

I. I. D. 5–8.

GROTIUS, Hugo: Opera Omnia Theologica. In Quatuor Tomos Divisa. Ante quidem per partes, nunc autem conjunctim et accuratius edita. Basileae, Emanuel Thurnius, Johann Rudolph Thurnius, 1732. Vol. 1–4. in 2° – GBV

53. *Hieroglyphica, sive sacra Aegyptior(um), p(er) Joann(em) Pierium Coloniae 1631. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 20.

VALERIANO, Pierio: Hieroglyphica, sive de sacris Aegyptiorum aliarumque gentium litteris, Commentariorum Libri LVIII. ... Editio novissima, variis veterum et recentiorum Hieroglyphicis adornata ... Coloniae Agrippinae, Anton Hierat, 1631. in 2° – GBV

54. *Histoire de l'Eglise p(ar) Messire Antoine Godeau, a Paris 1663. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 4.

GODEAU, Antoine: Histoire de l'Église... Nouvelle édition... augmentée... Paris, Thomas Jolly, 1663. in 2° – BNF

55. *Histoire du vieux et du nouveaux Testament, a Paris 1724. Vol. I. in 4to*

I. I. D.s. 21.

LE MAISTRE DE SACY, Isaac-Louis: L'Histoire du Vieux et du Nouveau Testament, représentée avec des figures et des explications édificieuses tirées des Saints Peres pour régler les moeurs... Paris, Jean Villette, 1724. in 4° – SUDOC

56. *Histoire du concile de Trente, p(ar) Paul Sarpi. Amst. 1686. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 19.

SARPI, Paolo; AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham Nicolas (trad.): Histoire Du Concile De Trente... Avec des Remarques Historiques, Politiques, et Morales. Seconde édition revûe et augmenté. Amsterdam, Willem Blaeu, 1686. in 2° – GBV

57. *Homme d'oraison, par M. Nouet, a Paris 1701. Vol. VII. in 8vo*

I. I. F. 28–34.

NOUET, Jacques: L'homme d'oraison. Sa conduite dans les voyes de Dieu. Contenant toute l'oeconomie de la meditation, de l'oraison affective, & de la contemplation. Premiere partie. Par le R. Pere Jacques Nouet, de la Compagnie de Jesus... A Paris, chez François Muguet, 1683–1702. Vol. 1–5. in 8° – BnF (hétkötetes kiadását nem találtuk)

58. *Instruction sur les dispositions qu'on doit apporter aux sacremens de Penitence et d'Eucharistie, a Paris 1709. Vol. I. in 8vo*

I. II. B. 6.

TREUVÉ, Simon Michel: Instruction sur les dispositions qu'on doit apporter aux sacremens de Pénitence et d'Eucharistie, tirée de l'Écriture sainte, des SS. Pères et de quelques autres saints auteurs, où les fidelles apprendront la conduite qu'ils doivent observer à l'égard de ces deux sacremens..., avec un Examen de conscience fort utile pour les personnes qui ont dessein de faire une confession générale. 2e édition... Paris, Guillaume Desprez, 1709. in 8° – BnF; Batthyány 1750

59. *Itinerarium et chronicon Ecclesiasticum totius S. Scripturae per Henr. Butingum, Magdeburg 1597. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 13.

BÜNTING, Heinrich: Itinerarium Et Chronicon Ecclesiasticum Totius Sacrae Scripturae. Hoc est, Omnium Itinerum Temporumque, Quae In Sacris Bibliis Occurrunt, exactissima descriptio... T. 1:... Complectitur Omnes Peregrinationes Sanctorum Patriarcharum, Iudicum, Regum, Prophetarum Et Principum Veteris Testamenti... Magdeburgi, Ambrosius Kirchner, 1597. in 2° – GBV

60. *Irregeri: Reimundi: Wissenschaft der heyligen 1729. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 22.

IRREGGER, Raymund: Wissenschaft deren Heiligen, das ist: Allerhand heylsame Lehren und Tugends-Übungen... auch von dem Ursprung des Welt-berühmten Gnaden-Orts Mariä-Cell eingerichtet. ... Vierdter Druck. ... Steyr, bey Joseph Peyr, gedruckt bey Johann Jacob Jahn, 1734. in 8° – ÖNB (1729-es kiadást nem találtunk)

61. *Lighthfooti Joannis: Opera omnia Theologica, Rotterodami 1686. Vol. II. in fol.*

I. I. D. 10–11.

LIGHTFOOT, John: Opera omnia Joannis Lightfooti, SS. Th. P. Aulæ Catharinae apud Cantabrigienses Praefecti, Canonici Eliensis... Duobus Voluminibus comprehensa... Roterodami, Reinier Leers, 1686. Vol. 1–2. 2° – GBV, MTAK Theol.(E.).F.185;

62. *Lob Gottes liebender Seelen-Eyffer Wienn 1675. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 31.

Lob Gottes Liebender Seelen-Eyffer. Das ist: Außerlesene schöne Gebette Officia und Litaneyen auff alle Tage in der Woche bey der hl. Mess, Beicht und Communion... Wien, Voigt, 1675. in 8° – HeBIS

63. *Mauri Magnentii H-Rabani opera, Coloniae Agrippinae 1626=27. Vol. II. in fol.*

I. I. C. 6–7.

RABANUS, Maurus; HÉNIN, Antoine de (ed.); COLVENEER, George (ed.): Magnentii H-Rabani Mauri, Opera, Quae Reperiri Potuerunt, Omnia In Sex Tomos Distincta. Collecta primum industria Jacobi Pamelii Brugensis S. Theol. Licentiati, Canonici et Archidiaconi, et

postmodum designati Episcopi Audomarensis; Nunc vero in lucem emissa... Coloniae Agrippinae, Anton Hierat, 1626–1627. Vol. 1–2. 2° – VD17 1:047059B

64. *Mansii: Josephi: promptuarium sacrum et morale, Coloniae Agripp(in)ae; 1666. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 7.

MANZI, Giuseppe: Promptuarium sacrum ac morale, Christi Jesu... virginisque matris Mariae, Vitae ac Gestorum reconditissimis mysteriis, Sanctorum Apostolorum victricibus trophaeis, gloriosis Martyrum Lauris, ... locupletatum: hoc est: Discursus exegetici in omnes totius anni solemnitates, sanctorumque occurrentium,... Dies festivos elegantissime concinnati... Ab ... Iosepho Mansi, ... Italicè conscripti, nunc verò Latinè redditi, ... Coloniae Agrippinae, Joannes Busaeus, 1666. 8°– GBV

65. *Meditations Chretiennes pour tous les jours de l'Année, p(ar) Mr. Chappuis, a Paris 1724. Vol. III. in 8vo*

I. II. A. 3–5.

CHAPPUIS, Joannes: Meditations chrétiennes pour tous les jours de l'année Tome 1-3. avec des méditations particulieres... Paris, André Cailleau, 1724. Vol. 1–3. in 8°– BnF, MTAK 564.734; Batthyány 1750

66. *Meditations de David, a Paris 1713. Vol. II. in 8vo*

I. II. B. 2–3.

MAZIERES, Raymond (ed.): Les Meditations de David, ou les Pseaumes réduits à la maniere ordinaire de méditer, sans sortir que peu des bornes de la traduction. A Paris, chez Raymond Mazieres, 1713. Vol. 1–2. in 8° – BnF; Batthyány 1750

67. *Meditationes Theologicae Joannis Malderi, Antverp. 1630. Vol. I. in 8vo*

I. II. F. 3.

MALDERUS, Johannes: Meditationes theologicae universae theologiae summam complectentes, tribus partibus distinctae et in XXXI dies distributae. Antverpiae, Balthasar Moretus, 1630. in 8°– BnF

68. *Meeß-Buch: neu verteutschtes: Lintz 1729. Vol. VI. in 8vo*

I. II. D. 1–2. I. II. E. 3–6.

Neu Verteutschtes Meß-Buch: Eingerichtet: Nach dem jetzigen neuen Römischen Missal, Worinen alles zu finden was der Priester in der H. Meß (ausser den Secreten und Still-Meß) zu lesen, und zu betten pflegt Festival, Enthaltet in sich die drey letzten Monathen deß Jahrs, nemlich: Octobris, Novembris, und Decembris, In welchen die Fest-Tägliche Messen deren letztern drey Monaten deß Jahres, sammt denen für die Armen Seelen sich enthalten. Lintz, Johann Michael Feichtinger, 1729. – BSB, Batthyány 1750

69. *Modele d'une Sainte et Parfaite communion, a Paris 1593. (!) Vol. 1. in 8vo*

I. II. G. 7.

GRACIAN, Baltasar: Modèle d'une sainte et parfaite communion en 50 méditations... pour tous les dimanches et les festes de l'année... traduites de l'espagnol de Baltazar Gracian. Paris, Jean Boudot, 1693. in 8° – (a katalóguson szereplő évszám feltehetőleg félreolvasás eredménye) BnF; Batthyány 1750

70. *Nepomuceni: Johan: in C(au)'sa Canonisationis acta utriusque processus, Viennae Austriae 1721. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 9.

Acta Utriusque Processus in Causa Canonisationis Beati Joannis Nepomuceni Martyris Super Fama Sanctitatis, Virtutum, et Miraculorum, Uti, et Super Casu excepto, seu Cultu Publico, huic Beto ab immemorabili tempore ante Bullam Urbani VIII. Pontif. Max. exhibito; Pragae constructa, Romae examinata, et secuta Beatificatione approbata; In quibus Vita hujus Thaumaturgi, ejusque gloriosum Martyrium, Cultus Ei per Saecula praestitus, ex probatis Authoribus, Juratis Testibus, et Monumentis exhibentur; In Specie Visitatio Sacri Sepulchri; Et quomodo Incorrupta Sacra Lingua (qua Sacramenti Sigillum frangere noluit) in quartum Saeculum prodigiose conservata, inventa fuerit; Quidquid denique inter Promotorem Fidei, et Procuratorem Causae, actum est, reperitur. Viennae Austriae, Typis et Sumptibus Joannis Baptistae Schilgen, 1721. in 4° – ÖNB

71. *Office de la Semaine Sainte a Paris 1730. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 6.

L'Office de la Semaine Sainte à l'usage de Rome et de Paris, suivant le nouveau bréviaire. Les Sept Psaumes de la Pénitence... Traduction nouvelle... Paris, Jean Carouge, 1730. in 8° – BnF; Batthyány 1750

72. *Office du S. Sacrement pour le jour de la Fete, a Paris 1704. Vol. II. in 8vo*

I. II. A. 6–7.

L'Office du S. Sacrement pour le jour de la feste et toute l'octave; en latin et en françois... et deux tables dont l'une est historique et chronologique de tous les auteurs rapportez en cet ouvrage... A l'usage de Rome et selon le nouveau Bréviaire de Paris. Nouvelle édition, augmentée de l'Ordinaire de la messe en latin et en françois. Paris, Jean Villette, 1704. Vol. 1–2. in 8° – BnF; Batthyány 1750

73. *Office de la Semaine Sainte par. Mr. de Bellegarde, a Paris 1727. Vol. I. in 8vo*

I. II. F. 2.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: L'office de la Semaine Sainte, a l'usage de Rome et de Paris, avec l'explication des cérémonies de l'Eglise, et des instructions, prieres et quelques réflexions sur les mysteres que l'on célèbre dans cette Sainte Semaine. ... A Paris, de l'imprimerie de Jacques Collombat, 1727. in 8° – BNF; Batthyány 1750: P 1313 II.-17. No. 270.

74. *Otia Báchmegyeiana documenta verit(a)tis fidei Catholicae, Tyrnaviae 1733. Vol. I. in 8vo*

I. II. I. 4.

BÁCSMEGYEI István Pál: Otia Bachmegyeiana, documenta veritatis fidei romano-catholicae, forma colloqui familiaris inter Lutheranum et Catholicum exhibentia. Tyrnaviae, Typ. Acad. S. J., 1733. in 8° – Petrik I/1. 150.; MTAK 524.976

75. *Pensées de Mr. Pascal sur la Religion, Amsterdam 1729. Vol. I. in 8vo*

I. II. C. 9.

PASCAL, Blaise: Pensées De M. Pascal Sur La Religion, Et sur quelques autres sujets. Nouvelle Edition augmentée de beaucoup de Pensées, de la Vie de l' Auteur, et de quelques Dissertations. A Amsterdam, Pieter Mortier, 1729. in 8° – GBV

76. *Postill : uhraltés: Vol. i. in fol.*

I. I. D. 3.

Nem sikerült azonosítani.

77. *Prieres Chretiennes en forme de Meditations, a Paris 1708. Vol. II. in 8vo*

I. II. B. 4–5.

QUESNEL, Pasquier: Prières chrétiennes en forme de méditations sur tous les mystères de Notre Seigneur, de la Sainte Vierge et sur les dimanches et les festes de l'année... Paris, Élie Josset, 1708. Vol. 1–2. in 8° – Texier 1859, 575.; Batthyány 1750

78. *Psalterium Davidis ordine continuum, Coloniae 1710. Vol. I. in 8vo*

I. II. F. 1.

Psalterium Davidis Ordine Continuum, Sed Ad Singulas Horas adiectis Canticis, et Hymnis Recentioribus per Hebdomadam dispositum, Et Pro Communioni Usu Commune Sanctorum additum hoc maiori Typo excusum. Coloniae, Franz Metternich, 1710. in 8° – GBV

79. *Psalmen Davidis Außlegung p(ar) Mr. de Sacy Prag 1713. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 10.

LE MAISTRE DE SACY, Isaac-Louis: Die Psalmen Davids, Nebst ihrer, Auß den heiligen Vättern und Lehrern der wahren Kirche zusammen gezogenen Außlegung, Anfänglich in Frantzösischer Sprache an das Licht gegeben... Nun aber ins Teutsche übersetzt. Prag, Wolfgang Wickhart, 1713. in 4° – GBV; Batthyány 1750

80. *Religion Chretienne p(er) Mr. Homfroi Ditton, Amster(dam). 1728. Vol. II. in 8vo*

I. I. E. 24–25.

DITTON, Humphrey: *La Religion Chrétienne Démontrée Par La Resurrection De Notre Seigneur Jesus-Christ; En Trois Parties, Dont la I. expose aux yeux des Déistes les Conséquences d'un Examen negligé; La II. explique la nature et l'obligation de l'Evidence morale, et la III. fournit les Preuves de la Resurrection de notre Sauveur. Avec Un Supplément, Où l'on développe les principaux Points de la Religion Naturelle, Traduit De L'Anglois Par A. D. L. C. Amsterdam, Wetsteins et Smith, 1728. Vol. 1–2. in 8° – GBV, MTAK Theol.(C.).O.417; Batthyány 1750 (egy kötetben)*

81. Remondi Florimundi Historia, v(on) Ursprung, und Auff= und Ab=nehmen der Ketzereyen, groß Glockau 1676. Vol. I. in fol.

I. I. D. 14.

FLORIMOND DE RAEMOND, de; ALBERTINUS, Aegidius (transl.): *Historia Von Ursprung, Auff- und Ab-nehmen Der Ketzereyen, Und was sie seiter Anno 1500. schier aller Orten in der Welt, sonderlich aber in Teutschland, Böheimb, Ungarn, Siebenbürgen, Pohlen, Denemarcken, Schweden, Norwegen, Engelland und Franckreich für wunderbarliche Veränderungen... verursacht: Acht Theil begreifend, Anfangs von Hn. Florimondo de Remond... in Frantzösischer Sprache außgegangen; und nachmals durch Aegidium Albertinum... verteutschet: Anitzo aber... möglichst durchgangen, auch denen vormals ermangelenden citationen und Allegatis vermehret, und auff's neue in Druck befördert. Groß-Glogau, Erasmus Rösner, 1676. in 8° – GBV*

82. Retraite Spirituelle p(ar) Bourdaloue, a Paris 1721 Vol. I. in 8vo

I. II. A. 8.

BOURDALOUE, Louis: *Retraite spirituelle à l'usage des communautéz religieuses... Paris, Rigaud, 1721. in 12° – BnF; Iparművészeti: 2001.367. és 58.720. egyaránt*

83. Schuffenhaueri: Matthiae: Exemplaria Poenitentiae, juxta Divinam Ideam, Praga 1678. Vol. I. in 4to

I. I. E. 28.

SCHUFFENHAUER, Matthias: *Exemplaria Poenitentiae: Iuxta Divinam Ideam In Adam, Davide, Salomone, Ezechia, Manasse, Rege Ninives, et Eva Testamenti veteris, In Petro,*

Thoma, Matthaeo, Zachaeo ... Testamenti novi Poenitentibus, è Sacris Litteris Patrúmque Scriptis, Sub Quadragesimalis Jejuniij Ferias, Edisserta Primum, Nunc etiam fusiori stylo, in usum Concionatoribus... Praga, Vaclav Zelenka, 1678. in 4° – BSB

84. *Sens propre et literal des Pseaumes de David, a Paris 1715 Vol. I. in 8vo*

I. II. C. 1.

LALLEMANT, Jacques-Philippe: Le sens propre et litteral des pseaumes de David. Exposé brièvement dans une interpretation suivie, avec le sujet de chaque pseaume. Cinquième edition, revûe & corrigée. A Paris, François Montalant. 1715. in 8° – Iparművészeti: 2002.81

85. *Sermons du Pere Bourdaloue de A(nn)o. 1713. Vol. IV. in 8vo*

I. I. F. 35–38.

BOURDALOUE, Louis: Sermons Du Pere Bourdalouë, de la Compagnie de Jesus. Anvers, Compagnie de Jesus, 1713. Vol. 1–4. in 8° – GBV

86. *Simonia circa Beneficia p(er) Zegerum Bernardum van Espen, Lovanii 1686. Vol. I. in 8vo*

I. II. G. 8.

VAN ESPEN, Zeger Bernhard: De Simonia circa beneficia administrationem sacramentorum, et celebrationem missarum item de pensionibus ecclesiasticis. Lovanii, apud Aegidium Denique 1686. in 8° – GBV; Iparművészeti: 58.739.

87. *Synodi Provincialis Decreta, quae Anno 1611. Tyrnaviae celebrata fuit, Vol. I. in 4to*

I. I. E. 26.

Synodi provincialis decreta, anno M. DC. XI. Tyrnaviae celebratae, per ... Franciscum Forgach ..., rituali Strigoniensi annexa, ... autoritate ... cardinalis Christiani Augusti ... Tyrnaviae, typ. academicis, per Fridericum Arnoldum Gall, [1715?]. (előtte több kiadása is volt: RMK II 859) – OSZK

88. *Souffrances de notre Seigneur Jesus-Christ, p(ar) Mr. Thomas de Jesus 1705 a Paris Vol. II. in 8vo*

I. II. J. 1–2.

THOMAS DE JESUS; ALLEAUME, Gilles (transl.): Les souffrances de Notre-Seigneur Jesus-Christ. Ouvrage escrit en Portugais par le Pere Thomas de Jesus, et traduit en François par le P. G. Alleaume, de la Compagnie de Jesus. Nouvelle Edition revue & corrigee. Paris, Jean-Baptiste Delespine, 1705. Vol. 1–2. in 8° – WorldCat

89. *Stanihurstnak az halandó testben szenvedő halhatatlan Istennek Szentséges Historiája, Posonyba 1727. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 14.

STANIHURST, William: A halandó testben szenvedő halhatatlan Istennek szentséges historiája, Poson, Royer János Pál, 1727. in 4° – MTAK Theol.(F.).Qu.887: 524.660; 564.208: Petrik III/2. 427.

90. *Theatrum Historiae universalis Catholico Protestanti p(er) Nicolaum Helvicum, Francofurti, 1641. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 9.

HELWIG, Nikolaus: *Theatrum Historiae Universalis Catholico-Protestantium*, Das ist: Glaubwürdige Historische Beschreibung aller gedencckwürdigen Sachen, und Händel: welche sich in Religion- und Politischem wesen, von Anfang deß ReligionStreitts von dem 1517. Jahr, zwischen der Römisch-Catholischen Kirchen, und Martino Lutheri D. continuirlich verlauffen, und under Regirung weyland Caroli V. so dann den nachfolgenden Römischen Kaysern, sonderlich aber Rudolpho II. Matthia I. Ferdinando II. und... Ferdinando III. ... biß auff das 1641. Jahr zugetragen... Nunmehr zum erstenmal auß den vortrefflichen Historicis, Carolo Caraffa, Borgia und andern ... in diese Historische verfassung gebracht ... und in Truck verfertigt. – Franckfurt, Johann Gottfried Schönwetter, Matthäus Kempffer 1641. in 2° – GBV

91. *Theologien dans les conversations avec les sages, et les grands du Monde, a Paris 1683. Vol. I. in 4to*

I. I. D.s. 2..

BOUTAULD, Michel: *Le theologien dans les conversations avec les sages et les grand du monde*. Paris, Sébastien Mabre-Cramoisy, 1683. in 4° – BnF

92. *Theologie Astronomique p(ar) Mr. Derham, a Paris 1729. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 29.

DERHAM, William; BELLENGER, François (trad.): Théologie astronomique, ou Démonstration de l'existence et des attributs de Dieu par l'examen et la description des cieux... Traduite de l'anglois sur la 5e édition par Fr. Bellenger... Paris, Chaubert, 1729. in 8° – BnF, MTAK Theol.(E.).O.582; Iparművészeti: 58.710.

93. *Theologie Physique, par Derham, Rotterdam 1730. Vol. I. in 8vo*

I. II. H. 1.

DERHAM, William; LUFNEU, Jacques (trad.): Théologie physique ou démonstration de l'existence et des attributs de Dieu, tirée des oeuvres de la création, accompagnée d'un grand nombre de remarques et d'observations curieuses... traduite de l'anglois par Jacques Lufneu... 2e édit. Rotterdam, Jan Daniel Beman, 1730. – GBV

94. *Testamentum Novum Graeco-Latinum. V(ienn)ae 1740. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 11.

Novum testamentum domini nostri Jesu Christi: ex graeco in latinum ad literam versum et subjecta quadruplici editione vulgata in usum theologiae candidatorum accuratum, pars I quatuor Jesu Christi Evangelia continens. Viennae Austriae, typis Leopoldi Joannis Kaliwoda, 1740. – ÖNB

95. *Traité de la verité de la Religion chretienne, traduit du latin de Grotius, a Paris 1724. Vol. I. in 8vo*

I. II. B. 7.

GROTIUS, Hugo; GOUJET, Claude-Pierre (transl.): Traité de la vérité de la religion chrétienne, traduit du latin de Grotius par l'abbé Goujet, avec des remarques. Paris, Philippe-Nicolas Lottin, 1724. in 8° – BNF

96. *Jansenii: Cornelii: Commentarii in suam concordiam ac totam Historiam Evangelicum, Lugduni 1580. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 1.

JANSEN, Cornelius: *Commentariorum in Suam Concordiam, ac totam Historiam Evangelicam Partes III...* Lugduni, Charles Pesnot, 1580. in 2° – GBV

97. *Jüdische A. B. C. Schul durch Steydner Augsburg 1665. Vol. I. in 8vo*

I. II. C. 7.

STEUDNER, Johann: *Jüdische ABC Schul Von dem Geheimnus deß dreyeinigen wahren Gottes und Schöpfers Jehovah: Aus dem denckwürdigen letzten Spruch und Auslegung R. Mosis Botril, über deß Patriarchen Abrahams ersten Satz cap. I. im Buch Jezirah, eröffnet und mit Christlichen Anmerckungen, aus mehrern Zeugnissen H. Schrift und Jüdischer Rabbinen, bezeichnet und erklärt ...* Augspurg, Johann Schultes, 1665. in 8° – GBV

98. *Vie de notre-Seigneur Jesus-Christ, tirée des quatre Evangelistes, p(a)r Jean Croiset. Lyon 1723. Vol. I. in 8vo*

I. II. B. 1.

CROISET, Jean: *La Vie de Notre-Seigneur Jésus-Christ, tirée des quatre évangélistes, et celle de la très sainte Vierge Marie, mère de Dieu, entremêlées de notes historiques et de courtes réflexions morales, par le R. P. Jean Croiset. A Lyon, Vve de A. Boudet, 1723. in 8° – BnF*

Geographici

99. *Architectura de Bosse Vol. I. Paris fol.*

I. I. B. 10.

Talán ez a kiadás:

BOSSE, Abraham: Des ordres de colonnes en l'architecture et plusieurs autres dépendances d'icelle. Paris, Abraham Bosse, 1664. in 2° – BnF

100. *Artium liberalium ac variarum animalium Icones Augustae Vindelicorum 1606 Vol. I. fol.*

I. I. C. 2.

KILIAN, Lucas: Septem Artium Liberalium icones. Augsburg, Dominicus Custos, 1606. in 2° – GBV

101. *Atlas universalis Andrea Cellarii per Jansonium latino idiomate Amster(dam) 1661. Vol. XI. fol.*

I. I. A. 5–15.

CELLARIUS, Andreas: Harmonia macrocosmica, seu Atlas universalis et novus, totius universi creati cosmographiam generalem et novam exhibens... Amstelodami, Johannes Janssonius, 1661. Vol. 1–11. in 2° – BnF

102. *Atlas universalis Johannis Bleau germanico idiomate Amster(dam). 1648. Vol. IV. fol.*

I. I. A. 16-19.

BLAEU, Joan; BLAEU, Willem Janszoon; CAMDEN, William (közreműködő a 4. kötetnél): Novus Atlas, Das ist, Weltbeschreibung... Tom1. ... Teutschland, Ungarn cum ad die Nederlanden..., 1647; Tom. 2. 1647. Frankreich, Spänien, Africa, Asia, America... 1647.; Tom. 3. ... Italia, Macedonia, Epyro, Achaia, Roma, Candid, Scotia, Hibernia..., 1648; Tom. 4. ... Engelland..., 1648. Amsterdam, Joan Blaeu, 1647–1648. Vol. 1–4. in 2° – MTAK Földr.F.3/1-4.

103. *Atlas sive Theatrum orbis, per Johannem Bleau latino idiomate Amster(dam). 1640. Vol. II. fol. hom. 3.*

I. I. A. 20–21.

BLAEU, Joan; BLAEU, Willem Janszoon: *Theatrum Orbis Terrarum Sive Atlas Novus; in quo Tabulae et Descriptiones omnium Regionum...* Amsterdam, Joan Blaeu, Cornelis Blaeu, 1640. Vol. 1–2. in 2° – GBV

104. *Atlas ou theatre de l'Univers par M. Abraham Ortelius 1598. Vol. I. fol.*

I. I. B. 1.

ORTELIUS, Abraham: *Théâtre de l'univers, contenant les cartes de tout le monde, avec une brève déclaration d'icelle...* Anvers, imprimerie plantinienne, 1598. in 2° – BnF

105. *Atlas historique, chronologique, géographique et genealogique p(ar) M. Queueville Amsterdam 1718. Vol. VII. fol.*

I. I. B. 3–9.

CHATELAIN, Henri; GUEUDEVILLE, Nicolas; LIMIERS, Henri-Phillippe de: *Atlas Historique, ou Nouvelle Introduction a l'Histoire, a la Chronologie et a la Géographie Ancienne et Moderne; Représentée dans de Nouvelles Cartes...* Par Mr. C... Avec des Dissertations sur l'Histoire de chaque Etat. Tom. 1. ... la Grèce, l'Histoire Romain, l'Italie, la France, l'Espagne et les Provinces-Unies... 1718; Tom. 2. ... Allemagne, la Prusse, la Hongrie, et la Boheme... 1718; Tom. 3. ... Grande Bretagne, l'Irlande, la Suisse, la Savoye, la Lorraine et la Republique de Venise... 1718; Tom. 4. ... le Dannemarck, la Suede, la Pologne, la Moscovie, la Turquie... 1718; Tom. 5. ... l'Asie en général et en particulier, l'Assyrie, l'Armenie, la Georgie, la Turquie Asiatique... 1719; Tom. 6. ... l'Afrique et l'Amerique Septentrionale et Meridionale... l'Egypte, la Barbarie, la Nigritie, la Guinée, l'Ethiopie, le Congo, la Cafrerie et le Cap de Bonne Esperance... 1719; Tom. 7. ... Suplement... A Amsterdam, François L'Honoré, Zacharias Chatelain, Henri Chatelain, 1718–20. Vol. 1–7. in 2° – BnF, GBV

106. *Atlas nouveau et petit p(ar) M. Fer. Paris 1706 Vol. I. fol.*

I. I. B. 15.

FER, Nicolas de; DUVAL, Pierre: *Petit et nouveau atlas. Paris, Sr. Danet Gendre, Nicolas de Fer, 1705. in 2° – BnF*

107. *Atlas Scholastico doeporicus Sam. Fabri Vol. I. fol.*

I. I. C.s. 38.

FABER, Samuel; WEIGEL, Christoph: Atlas scholastichodoeporicus, oder Immer Stärcker an wachsender Schul- und Reisen Atlas. S. l., s. typ., (1700? 1712?). – WorldCat (1716 és 1720 közzött)

108. *Atlas ou le monde représenté p(ar). M. Fer. Paris 1700 Vol. V. fol.*

I. I. B.s. 31-35.

FER, Nicolas de: L'Atlas Curieux ou le Monde représenté dans des cartes générales et particulières du ciel et de la terre divise tant en ses quatre principales parties que par états et provinces et orné par des plans et descriptions des villes capitales et principales et des plus superbes édifices qui les embelissent comme sont les églises, les palais, les maisons de plaisance, les jardins les fontaines etc. ... A Paris, chez l'Auteur dans l'Isle du Palais sur le Quay de l'Orloge a la Sphere Royale, 1700. Vol. 1–5. in 2° – BnF

109. *Atlas curieux p Gabriel Bodenehr*

I. I. C. II.

BODENEHR, Gabriel: Atlas Curieux oder Neuer und Compendieuser Atlas: in welchem ausser den General-Land-Charten von America, Africa, Asia und Europa, und der in letzterem gelegenen Reichen und Ländern, sehr viele Speciale von besondern Provincien und Territorien, Sonderlich deren, die in letzteren Kriegen renommiert worden, enthalten sind. ... von Gabriel Bodenehr. Augspurg, s. typ., (1704?, 1720?) in 2° – GBV

110. *Biblicarum historiarum delineationes Vol. I. fol.*

I. I. B. 21.

ADRICHEM, Christian, van: Theatrum Terrae Sanctae et Bibliacarum historiarum: cum tabulis geographicis aere expressis... Coloniae Agrippine, Iodocus Henricus Kramer, 1682. (első kiadása: 1590) in 2° – GBV

111. *Beschreibung des Königreichs Neapolis durch Germanum Adlerhold Nürmb. 1702. I. 8vo*

I. I. C. 35.

ADLERHOLD, Germanus: Umständliche Beschreibung des anjetzo vom Krieg neu-bedrohten sonst herrlichen Königreich Neapolis nach dessen bewunderswürdigen Natur-Gütern, Fruchtbarkeit, Flüssen, Seen, Meer-Busen, und Häfen, dem stets rauchenden und oftmals mit entsätzlichen Feuer wütenden Vesuvio auch andern Bergen und Vor-gebürgen Insuln, Höhlen, Warmen-Sand- und Gesund-Bädern ec. ec. Wie auch dessen Regierung durch die alt-Griechische Völcker, Römer, Gothen, Longobarden... Frantzösische und letzt Spanische Könige ec. ...Nebst vielen schönen Kupffern... Wobey eine Erzählung, was sich seit dem Tod Caroli II. in diesem Königreich begeben, Gründlich beschrieben und entwordden. Nürnberg, Johann Leonhard Buggel, 1702. in 8° – GBV

112. Beschreibung der Americanischen Neuen Welt p(er) Hanß Just Winckelman, Oldenburg 1664. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 16.

WINCKELMANN, Johann Just: Der Americanischen Neuen Welt Beschreibung: Darinnen deren Erfindung, Lager, Natur, Eigenschaft, Sitten, Barbarey, und unerhörte Grausamkeit der Einwohner, Thier, Vögel, Fischen und anderer; Beneben einer wunderbaren Schiffart und ReiseBeschreibung nach Brasilien Hans von Staden... Oldenburg, Heinrich Konrad Zimmer, 1664. in 8° – GBV

113. Beschreibung des gantzen Rhein Stroms, Nürnberg 1685. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 32.

SCHNEIDER, Caspar: Ausführliche und Grundrichtige Beschreibung des ganzen Rheinstroms... Nürnberg, Christoff Riegel, 1685. in 8° – GBV

114. Cartes Generales et Particulieres pour la Succession de la Couronne d'Espagne p(ar) Mr. Fer, a Paris 1701. Vol. I. in fol.

I. I. B.s. 36.

FER, Nicolas, de: Cartes et Descriptions Generales et Particulieres Pour l'Intelligence Des Affaires du Temps, au Sujet de la Succession de la Couronne d'Espagne, en Europe, en Asie, Afrique, et Amerique. Dreßées et Dediées – a Sa Majesté Catholique Philippe, V. (...) Par son

tres humble et tres obeissant seruiteur N. de Fer. ... a Paris, Chez l'Auteur dans l'Isle du Palais sur le Quay de l'Orloge a la Sphere Royale, 1701. in 2° – MTAKK Földr.Qu.44

115. *Cosmographie, oder Beschreibung der gantzen Welt p(er) Sebastianum Münsterum, Basileae 1628. Vol. I. in f.*

I. I. B. 23.

MÜNSTER, Sebastian: *Cosmographie: das ist, Beschreibung aller Länder, Herrschafften, und für nemesten Stetten, des gantzen Erdbodens: sampt ihren Gelegenheiten, Eygenschafften, Religion, Gebräuchen, Geschichten und Handrierungen, etc. Erstlich durch Herrn Sebastian Munster, mit grosser Arbeit zusammen getragen und verfasset: Hernach an Welt- und Natürlichen Historien durch ihne selbs gebessert: Jetzt aber letztlich, mit allerley Gedechtnuswürdigen Sachen, biß ins 1615. jahr, gemehret: mit newen Landtaflen, vieler Stetten und fürnemmen Männer Contrafacturen, Waapen, und Geburtslinien, so uber die alten herzu kommen, gezieret: und in acht Bücher abgetheylet. Basel, s. typ., 1628. in 2° – MTAK Földr.F.72 (Batthyány Tódor possessor-bejegyzésével); Batthyány 1750*

116. *Cluveri Introductio in universam Geographicam, Amstelodami, 1677. Vol. I. in 12mo*

I. I. D. 35.

CLÜVER, Philipp: *Introductionis in universam geographiam tam veterem quam nova libri VI. Accessit P. Bertii breviarium orbis terrarum. Amstelodami, Daniel Elzevier, 1677. in 12° – GBV; Batthyány 1750*

117. *Curiöse und Historische Reisen durch Europa, v(on) Talander 1698. Vol. I. in 8vo*

I. I. C. 37.

JORDAN, Claude; BOHSE, August (transl.): *Curieuse und Historische Reisen durch Europa: Darinnen aller dieses Welt-Theil bewohnenden Völcker Ursprung, Religion, Sitten und Gebräuche, nebst der Regiments-Art und ihrer Stärke oder Krieges-Macht begriffen; Sonderlich aber was gantz Franckreich, Spanien, Portugall, Italien, Engeland, Schott- und Irrland, Holland, und die vereinigten Provintzen, wie auch das Römisch-Teutsche Reich merckwürdiges in sich hält. Aus der Französischen Sprach in unsere Hochteutsche übersetzt...*

von Talandern... Leipzig, Johann Ludwig Gleditsch, Moritz Georg Weidman Erben, 1698. in 8° – GBV

118. Description de la Ville de Paris p(ar) Germin Brice, a Paris 1713. Vol. III. in 8vo

I. I. C. 26-28.

BRICE, Germain: Description de la ville de Paris, et de tout ce qu'elle contient de plus remarquable, par Germain Brice. Enrichie de plans et de figures dessinées et gravées correctement. Sixième édition. Revüe et augmentée par l'auteur. Paris, François Fournier, 1713. Vol. 1–3. in 8° – SUDOC

119. Description de l'Isle Formosa en Asie, Amsterd(am) 1712 Vol. I. in 8vo

I. I. C. 34.

PSALMANAZAR, George: Description de l'isle Formosa en Asie... Amsterdam, Gerard Wetstein, Rudolf Wetstein, 1712. in 8° – SUDOC

120. Description du Pays des Suisses, a Paris 1635 Vol. I. in 4to

I. I. D. 26.

TASSIN, Christophe: Description de tous les cantons, villes, bourgs, villages et autres particularitez du pays des Suisses, avec une brieve forme de leur république/ Descriptio cantonum, urbium, pagorum et aliorum memorabilium quae in Helvetia reperiuntur: una cum brevi forma rei Helvetiorum publicae. Paris, Melchior Tavernier; 1635. in 4° – GBV

Másik kiadása: Michel van Lochom, 1635.

121. Description de la Ville de Rome, a Lyon 1690 Vol. IV. in 8vo

I. I. D. 20–23.

DESEINE, François-Jacques: Description de la ville de Rome en faveur des étrangers: Divisees en trois parties. La premiere contient l'explication des antiquitez... La seconde est de la description des Eglises... La troisieme est la Relation du Gouvernement et des Ceremonies... Rome, Jean Crozier; Lyon, Jean Thioly, 1690. Vol. 1–4. in 8° – GBV

122. *Descriptione del l' amenissimo distretto della Citta di Napoli p(ar) Mormille, Napoli 1617. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 19.

MORMILE, Giuseppe: *Descrittione dell'amenissimo distretto della citta di Napoli, et dell'antichita della citta di Pozzuolo. Con la narratione di tutti i luoghi notabili, e degni di memoria di Cuma, di Baia, di Miseno, et degli altri luoghi convicini...* In Napoli, nella stampa die Tarquinio Longo, ad istanza di Pietro Antonio Sofia libraro, 1617. in 8° – BSB

123. *Descriptione di Napoli, p(ar) Parrino, Napoli 1704. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 18.

PARRINO, Domenico Antonio: *Della moderna distintissima descrizione di Napoli il suo seno cratero, esposta a gli occhi, et alle mente de' curiosi: cittadini, e forastieri. ... l'isola di Capri, di Procida, e d'Ischia, con tutte l'antichita curiosissime di Pozzuoli... Volume secondo. ...* In Napoli, nella nuova stamperia del Parrino, a Strada Toledo all'Insegna del Salvatore, 1704. in 8° – BSB

124. *Discursus Familiars memorabilia urbis Viennensis complectentes, Anno 1725. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 11.

HECKENAUER, Jakob Wilhelm: *Discurus familiares de rebus memorabilibus amplissimae huius, ... urbis Viennensis, hortos, munimenta, palatia, templa et foundationes, caeteraque scitu dignissima complectentes, ... Additis quibusdam iconibus. Viennae Austriae, Adam Damer, 1725. in 8° – GBV*

125. *Dictionnaire Geographique, Brusselle 1694. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 17.

Le Dictionnaire Geographique Contenant Les Roiaumes, les Provinces, les Villes, les Fleuves, et les autres Lieux les plus considerables du Monde. Ouvrage Nouveau, Ou l'on encherit audessus de Fournier, de Duval, de Baudrand, de Moreri, et des autres Auteurs qui on paru jusqu'ici. A Brusselle, Chez François Foppens. 1694. in 8° – MTAK Földr.O.1660

126. *Donau der Fürst aller Europäischen Flüße, Nürnberg Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 13.

Die Donau, Der Fürst aller Europaeischen Flüße. Das ist: Eine genaue Darstellung, aller der um und an der Donau gelegenen Königreiche, Fürstenthümer, Länder und Städte... Nürnberg, Johann Hoffmann, 1688. in 8° – GBV; VD17 1:068903H

127. *Drill-Kunst, Nürnberg 1656. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 15.

GHEYN, Jacques, de: Die Drillkunst, Das ist Kriegsübliche Waffenhandlung der Musqueten und Pique: Allen Tapfern Soldaten zu nutzliche Beliebung mit vielen Kupfer deutlichst vorgestellt, L' adroit Manierement des Musquets et Piques représenté en effigie: a l'utilité des tous Soldats, qui s'y plaisent. Nürnberg, Paul Fürst, 1656. in 8° – GBV

128. *Einleitung in die Geographie, p(er). Frider. Gladovs Leipzig 1716. Vol. I. in 12o*

I. I. D. 30.

GLADOV, Friedrich: Friedrich Gladovs Einleitung in die neueste Geographie und zu denen Staaten in allen vier Welt-Theilen... Leipzig, Johann Ludwig Gleditsch, Moritz Georg Weidmann, 1716. in 12° – GBV

129. *Epitome Theatri orbis Terrarum, Abrahami orteli, Antverpiae 1601. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 34.

ORTELIUS, Abraham; COIGNET, Michel (ed.): Epitome theatri orbis terrarum Abrahami Ortelii: De novo recognita, aucta et geographica ratione restaurata, a Michaele Coigneto. Antverpia, Jan van Keerberghen. 1601. in 8° – GBV

130. *Europäische-Reisen, Hamburg 1713. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 25.

LEHMANN, Peter Ambrosius: Die vornehmsten Europaeischen Reisen, Wie solche durch Teutsch-Land, Franckreich, Italien, Holl- und Engeland, Daennemarck und Schweden, vermittelst der darzu gefertigten Reise-Charten, nach den bequemsten Post-Wegen anzustellen,

und was auf solchen Curieuses zu bemercken... Hamburg, Benjamin Schiller Witwe, Lauenburg, Christian Albrecht Pfeiffer, 1713. in 8° – GBV

131. Fecht-Kunst, Nürnberg 1713. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 37.

SCHMIDT, Johann Andreas: Leib-beschirmende und Feinden Trotz-bietende Fecht-Kunst, oder: Leicht und getreue Anweisung auf Stoß und Hieb zierlich und sicher zu fechten... Nürnberg, Johann Christoph Weigel, 1713. in 8° – GBV

132. Fortificationum Delineationes p(ar) Mr. de Fer, a Paris Vol. I. in fol.

I. I. B. 20.

FER, Nicolas, de: Les forces de l'Europe, Asie, Afrique et Amerique, ou description des principales villes, avec leurs fortifications:... Paris, Leide, Pierre Vander Aa, 1700. (tíz kötetben kiadott mű, 1700-1708) in 2° – GBV

133. Geographia universalis p(er) Antonio Magini, Venetiis. 1598. Vol. I. in fol.

I. I. C. 4.

PTOLEMAIOSZ, Klaudiosz; MAGINI, Giovanni Antonio; CERNOTI, Leonardo (transl.): Geografia cioe descrizione universale della terra: partita in due volumi: nel primo de' quali si contengono gli otto libri della geografia: con una larghissima copiosissima spositione del medesimo sopra'l primo de' detti libri d'intorno a precetti alle regole della geografia: nel secondo vi sono poste 27 tavole antiche di Tolomeo, 37, altre, moderne, tutte reviste in alcuni luoghi accresciute, illustrate da ricchissimi commentarij... di Cl. Tolomeo. Nuovamente con singolare studio rincontrati, corretti dal Gio. Ant. Magini Padovano: dal Latino nell'Italiano tradotta dal Leonardo Cernoti Vinitiano. Venezia, Galignani, 1598. in 2° – GBV

134. Geographie u(nive)rsele historique et critique p(ar) Mr. Hoblot (!) a Paris 1725. Vol. V. in 8vo

I. I. C. 21–25.

NOBLOT, Charles: Geographie Universelle, Historique et Chronologique, Ancienne et Moderne. Ou l'on voit l'origine, les changemens, les moeurs, les coutumes, la Religion, le

Gouvernement... Tome Premier. Seconde Partie. A Paris, Chez Vilette, 1725. Vol. 1–5. in 8° –
MTAK Földr.O.438/2–6

*135. Geographie nouvelle, ou Description exacte de l'Universe, p(ar) Mr. du Plessis,
Amstelodami. 1700. Vol. III. in 8vo*

I. I. C. 31–33.

MARTINEAU DU PLESSIS, Denis: Nouvelle géographie, ou Description exacte de
l'univers... Amsterdam, George Gallet, 1700. Vol. 1–3. in 8° – BnF

136. Geographie u(nive)rsele p(ar) Mr. de Val, a Paris 1663. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 28.

DUVAL, Pierre: La Geographie Universelle qui fait voir l'Estat present des 4 parties du monde,
c'est a dire, les religions, les coutumes et les richesses des peuples; les forces et les
gouvernemens des estats: Ce qui est de plus beau et de plus rare dans chaque region: et autres
particularités pour scavoir l'histoire et l'interest des princes. Paris, Pierre Duval, 1663. in 8° –
GBV

137. Geographie du Prince, a Paris 1663. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 24.

LA MOTHE LE VAYER, François, de: La geographie du Prince. Paris, Thomas Jolly, 1663. in
8° – BnF

138. Germaniae Tabelle, p(er) Romuldum Mercatorem Vol. I. in 8vo

I. I. C. 7.

MERCATOR, Rumoldus: Nova et accurata totius Germaniae tabula, olim a Rumoldo Mercatore
edita, nunc denuo multis in locis emendata et aucta, Anno 1659. Amsterdam, Joannes Blaeu,
1659. in 8° – GBV

139. Hercules Siculus p(er) Nicolosium, Romae, 1670. Vol. II. in fol.

I. I. B. 11–12.

NICOLOSI, Giovan Battista: Hercules Siculus, sive studium geographicum... Romae, typis Michaelis Herculis, 1670–71. Vol. 1–2. in 2° – BnF

140. Hübners Joh. kurze Fragen aus der Geographie, Leipzig 1726. Vol. I. in 12mo

I. I. D. 31.

HÜBNER, Johann: Kurtze Fragen aus der neuen und alten Geographie biß auf gegenwärtige Zeit continuiert: und mit einer nützlichen Einleitung vor die Anfänger, auch mit einer ausführlichen Vorrede von den besten Land-Charten vermehret. Leipzig, Johann Gottlieb Gleditsch, 1726. in 12° – GBV

141. Histoire du Voyage fait en la Terre du Bresill, de A(nn)o. 1578. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 9.

LÉRY, Jean, de: Histoire d'un voyage fait en la terre du Brasil, autrement dite Amerique... Geneve, Antoine Chuppin, 1578. in 8° – GBV

142. Hornii, Georgii: Orbis accuratissima Delineatio sive Geographia Vetus Sacra et Profana, Amstelodami 1660. Vol. in fol.

I. I. B. 2.

HORN, Georg: Accuratissima Orbis delineatio sive geographia vetus, sacra profana: Exhibens, quicquid imperiorum, regnorum, principatum, rerumpublicarum, ab initio rerum, ad praesentem usque mundi statum fuit. ... Amstelodami, Jan Jansson. 1660. in 2° – GBV, Batthyány 1948

143. Iconographia Passionum, miraculorumque Christi a Melch. Keggell, Aug. Vindel. 1670. Vol. I. in fol.

I. I. B. 27.

BAUR, Johann Wilhelm: Iconographia: complectens in se passionem, miracula, vitam Christi universam, nec non prospectus rarissimorum portuum, palatiorum, hortorum, historiarum, aliarumque rerum, quae peritaliam, spectatu sunt dignae, ... Augustae Vindelicorum, Melchior Küsel, 1670. in 2° – GBV

144. *Icones Procerum Regni Hungariae, de Anno 1649. (!) Vol. I. in fol.*

I. I. C. 8.

WIDEMANN, Elias; SANDRART (part.), Johann Jakob, von: *Icones non modo bellica virtute, verum etiam literarum gloria atque ecclesiastica dignitate illustrium heroum Hungaricorum...* Wien, 1652. in 2° – GBV; RMK, III, 1797

145. *Icones Procerum Germaniae florentium, 1649. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 6.

WIDEMANN, Elias: *Honori Sacrum*. Viennae, Cosmerovius, 1649. in 2° – VD17 1:001084U

146. *Kriegs-theatrum in Hispania et Sicilia, Augst. Vol. II. in fol.*

A. I.

BODENEHR, Gabriel: *Curioses Staats- und Kriegs-Theatrum dermahliger Begebenheiten in Spanien: durch Karten und Tabellen erläutert; mit 34 Taf. Augsburg, s. typ., (ca. 1720). Vol. 1–2. in 2° – WorldCat*

BODENEHR, Gabriel: *Curioses Staats- und Kriegs-Theatrum beeder Königreich Neapolis und Sicilien nebst anderen angränzenden Königreich und Ländern, durch unterschiedliche Geographische, Topograpische, und Historische Land-Carten, Grundrisse, und Prospect Erläutert. Augsburg, s. typ., s.a. Vol. 1–2. in 2° – GBV*

147. *Kupfer-Buch, Vol. I. in fol.*

I. I. A. 24.

Nem azonosítható.

148. *Kupfer-Buch, oder die Galerie des Königl: Palastes zu Goblin p(ar) Mr. le Brun Vol. 1. f.*

I. I. C. 16.

LEBRUN, Charles: *Développement de la décoration intérieure, et des Peintures du Plafond de la Galerie de Versailles, Inventé et peint par Le Brun, et dessiné par Jean-Baptiste Massé. in 2° – BnF*

149. *Land-charta durch Hungarn*

I. I. D. 1.

Talán ez a mű:

BODENEHR, Gabriel: Das durch den Römischen Adler von den Türcken befreyete Hungarn. ... Augsburg, s. typ., (ca. 1720). – GBV

150. *Land charten von Hungarn in ein großen Tabell, opera Mülleri, 1712.*

I. I. C. 3.

MÜLLER, Johann Christoph: Regnum Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae, Bosniae et Serviae cum Principatu Transylvaniae maximaque parte Valachiae. Erschienen: 1709. – MVM (Magyar Vízügyi Múzeum / Ungarisches Museum für Wasserwesen, kurz: Donau Museum, Esztergom) 23. 89. 1122/6. (1712-es magyarországi térképét nem találtuk)

151. *Lexicon Geographicum Phil. Ferrarii, Isenatii 1677. Vol. II. in fol.*

I. I. B. 24–25.

FERRARI, Filippo; BAUDRAND, Michel-Antoine; MAGRI, Domenico: Novum Lexicon Geographicum: in quo universi orbis oppida, urbes, regiones, provinciae, regna... Isenaci, Johann Peter Schmidt, 1677. Vol. 1–2. in 2° – GBV

152. *Livre de cheminée p(ar) Mr. Feuillet, a Paris, Vol. I. in fol.*

I. I. B. 28.

FEUILLET, G: Livre de Cheminée nouvellement inventée par G. Feuillet pour servir aux Macons, et Menuisiers. Paris, Nicolas Bonnart, (ca. 1670) in 2° – INHA

153. *Maritimarum orarum topographia Delineatio p(er). Luc. Joan. Aurigarium, Lug. Bat. 1686. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 18.

WAGHENAER, Lucas Janszoon: Speculum nauticum super navigatione maris Occidentalis confectum, continens omnes oras maritimas Galliae, Hispaniae et praecipuarum partium

Angliae... Lugduni Batavorum, Plantinus, Raphelengius, Iansenius, 1586. in 2° – (a katalóguson szereplő évszám feltehetőleg félreolvasás eredménye) GBV

154. *Methode pour apprendre facilement la Geographie p(ar) Mr. Robbé, a Paris 1721. Vol. II. in 8vo*

I. I. C. 29–30.

ROBBE, Jacques: *Méthode pour apprendre facilement la géographie*. 7e. ed. Paris, Michel-Étienne David, Christian David. 1721. Vol. 1–2. in 8° – SUDOC

155. *Moreae historico-geographica Descriptio, italice p(er) Petrum Foscarini, Venetiis, 1687. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 16.

CORONELLI, Vincenzo: *Memorie istoriogeografiche della Morea riacquistata dall'armi venete del regno di Negroponte...* Venezia, Giuseppe Maria Ruinetti, 1687. in 2° – GBV

156. *Norimbergensia splendidiora aedificia, de A(nn)o. 1700. Vol. I. in fol.*

I. I. B.s. 30.

BOENER, Johann Alexander (ed.): *Des Heil: Röm: Reichs Stadt Nürnberg Zierdte: Bestehend in Geist- und Weltlichen Gebäuen, anmuthigen Plätzen und Prospecten inn- und auser derselben; wie auch Kleider, Trachten Handwercks Umzügen und unter Ihrer bottmäßigkeit habenden Landschafften*. S. l., s. typ. (ca. 1700.) in 2° – GBV

157. *Nouveaux desseins de Lambris de Menuiserie a panneaux de glace, p(ar) le S. Cottar. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 10.

COTTAR, Pierre: *Nouveaux desseins de lambris de menuiserie a panneaux de glace dessinez par le S.r Cottar architecte...* [In]: *L'Architecture a la mode ou sont les nouveaux dessins pour la décoration des batimens et jardins*. Par les plus habils architectes sculpteurs peintres menüisiers jardiniers serruriers. A Paris, chez Jean Mariette. 1738. in 2° – SUDOC

158. *Orbis in Nuce, Francof. und Leipzig 1687*

I. I. D. 10.

ORBIS in nuce, oder: der Erdkreiß in einer Nuß, das ist: ein kurtzer doch genugsamer Bericht, I. Wie die gantze Erdkreis eingetheilet worden, und warumb? II. Wie man so wohl den Globum als die Land-Carten verstehen, und III. Wie man die Particuliere und Universale Land-Carten machen und zu solchem Ende IV. eines ieden Orts Longitudinem und Latitudinem etc. finden solle. Lüneburg, Franckfurt, Leipzig, Johann Georg Lipper, 1687. in 8° – GBV

159. Post-Charten, Vol. I. in 8vo

I. I. D. 2.

(talán) LVIII. Accurate Post- und Boten-Charten der Vornehmsten Residentz- und Handels-Städte in Europa. Hamburg, Christian Herold, 1742. in 8° – VD18 10808906

160. Reise-Beschreibung durch Italien, Francf. 1673. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 33.

LASSELS, Richard; SALBACH, Johann Christoph (transl.): Außführliche Reyse-Beschreibung durch Italien... in unsere Teutsche Sprache... Frankfurt am Main, Johann Christoph Schiele, 1673. in 8° – GBV

161. Regno di Napoli p(er). Alemanum, Napol. 1622. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 14.

BACCO, Enrico: Il regno di Napoli diviso in dodici provincie, nel quale brevemente si descriva la citta di Napoli... Napoli, Antonio Sofia, 1622. in 8° – GBV

162. Romanorum insigniorum Templorum prospectus p(er) Joannem Jac. de Rubeis, Romae 1684. Vol. I. in fol.

I. I. A. 22.

ROSSI, Giovanni Giacomo: Insignium Romae templorum prospectus exteriores interioresque a celebrioribus architectis inventi nunc tandem suis cum plantis ac mensuris a Io. Iacobo de Rubeis Romano suis typis in lucem editi ad aedem pacis... Romae, Io. Iacob de Rubeis, 1684. in 2° – GBV, Batthyány 1948

163. *Romana celebriora Palatia p(er) Petr(um). Ferrerium Vol. I. in fol.*

I. I. A. 23.

FERRERIO, Pietro: *Palatiorum Romanorum a Celeberrimis sui aevi Architectis erectorum.* Nürnberg, Johann Jakob Sandrart, 1694. in 2° – GBV

164. *Romae celebriora aedificia p(er) Petr. Ferrerium Vol. I. in fol.*

I. I. B. 13.

FERRERIO, Pietro: *Palazzi Di Roma De Piu Celebri Architetti.* Roma, Giovanni Giacomo de Rossi, 16?? – GBV

165. *Romae: urbis: Topographia, ac variae antiquae statuarum descriptiones, Antonii Lafreri, Romae 1557. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 14.

BEATRIZET, Nicolas; LAFRÉRY, Antoine: *Recens rursus post omnes description. urb. Romae topographia.* Roma, Ant. Lafrerii, 1557. in 2° – BnF

166. *Romanarum Portarum architectonica Delineatio, per Mich. Angelum, Romae 1617. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 17.

MONTANO, Giovanni Battista: *Nuova et ultima aggiunta delle porte d'architettura die Michel Angelo Buonaroti fiorentino.* In Roma, appresso Andrea Vaccario ill'insegne della Palma, 1617. in 2° – ICCU

167. *Romana magnitudo p(er) Justum Lipsium, Antverpiae 1598. It(em) De Amphitheatris, Vol. I. in fol.*

I. I. C. 9.

LIPSIUS, Justus: *Admiranda, sive, de magnitudine Romana libri quattuor...* Antverpiae, Jan Moretus. 1598. in 2° – GBV

(Coll.1.) *Iusti Lipsi De Amphitheatro liber...* Antverpiae, Jan Moretus, 1598. in 2° – GBV

168. *Römischen Kaysers Büldnüsse, Romae 1681. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 29.

ROSSI, Giovanni Giacomo: Romanorum imperatorum ex antiquis numismatibus quae in thesauro Christinae reginae adservantur delineatae, in seriem chronologicam dispositae cum nominibus, patria, annis mensibus, diebus, imperii, ac tempore abitus uniuscuiusque: a Iulio Caesare ad Leopoldum Semp. August. Roma, De Rubeis, 1681. in 8° – GBV

169. *Schauplatz des Niederlandes, Wienn 1673. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 26.

GUALDO PRIORATO, Galeazzo: Schau-Platz des Niederlandes: oder es sey die Beschreibung der siebenzehnen Provinzien desselben, mit beygefügtten Grundrissen der Städt und vornehmen Vestungen, von wem sie de facto besessen, wie auf was Weise, und zu welcher Zeit sie erworben worden; neben angehängter Erzählung dessen, was sich in der letzten des Königs in Franckreich wider die General Staaten der Vereinigten Provintzien vorgenommenen Aufruhr der Waffen bis zu End des 1672. Jahrs zugetragen hat... Wien, Michael Thurnmayer, 1673. in 2° – GBV; Iparművészeti: 58.742. vagy 62.852.

170. *Scenarum Theatralium prospectus, p(er) Petrum Schenck, Vol. I. in fol.*

I. I. C. 15.

SCHENK, Peter: Scenarum theatralium prospectus, 6 Blätter von Schenk selbst radirt: Polichinell, Pantalon, Mezetin, Harlequin, ein Paar andere Scenen. – NAGLER 1845, 191.

171. *Speculum Germaniae, Nürnberg 1676. Vol. I. in 8vo*

I. I. D. 12.

STROMER VON REICHENBACH, Wolfgang Albrecht: Speculum Germaniae. Oder ein kurtzer geographischer Bericht von dem gesammten Teutschland: Worinnen fürnemlich zu finden, nechst einer kurtzen Beschreibung, die eygentliche Benennung der fürnehmsten in denen Land-Charten von Teutschland sich befindenden Länder, Meere, Flüssen,... Nürnberg, Michael Endter, Johann Friedrich Endter, 1676. in 8° – GBV

172. *Sporckischen Herrschaften als Ließa Gradlitz, und Konoged Beschreibung Vol. I. in 4to*

I. I. C. 13.

Beschreibung derer drey Hoch-Gräffl. Sporckischen Herrschaften Ließa, Gradlitz und Konoged: nebst zugehörigen Kupffern.

Enthalten in: VOGT, Mauritius: Das jetzt-lebende Königreich Böhmen: in einer Historisch- und Geographischen Beschreibung vorgestellt... Frankfurt, Leipzig, Johann Zieger, 1712. in 4° – GBV

173. *Staats Geographie v(on) Europa, Leipzig 1705. Vol. I. in 8vo*

I. I. C. 36.

WEISE, Christian: C. W. Neu-vermehrte und auf eine leichte dem Gedächtniß dienlichen Methode nach iletziger Zeit eingerichtete Teutsche Staats-Geographie... die vierdte Auflage. Leipzig, Friedrich Groschuff, 1705. in 8° – GBV

174. *Staats und Kriegs-Theatrum, Augsp. Vol. III. in fol.*

I. I. C. 17–19.

BODENEHR, Gabriel; STRIDBECK, Johann (collab.): Curiosos Staats- und Kriegs-Theatrum dermahlieger Begebenheiten durch unterschiedlichen geographische, hydrographische, topographische, chronologische, genealogische, historische etc. Carten, Abrisse und Tabellen erlaeutert... [1–6. Bände] Augsburg, Johann Stridbeck excudit, 1700–1715. in 2° – ÖNB
Nem tudjuk Batthyáynak melyik három kötét volt meg. Egyes katalógusok a művet Johann Stridbeck szerzőségével tüntetik fel.

175. *Theatre d'Italie sur les dessens de Mr. Jean Blaeu Amsterd. 1704. IV. in fol.*

I. I. A. 1–4.

BLAEU, Joan: Nouveau Théâtre d'Italie, ou Description exacte de ses villes, palais, églises... et les cartes géographiques de toutes ses provinces... Amsterdam, Pierre Mortier, 1704. Vol. 1–4. – BnF, Batthyány 1948

176. *Theatrum Belli inter Romanorum ac Turcarum Imperatores p(er) Vischer 1585. (!) Vol. I. in fol.*

I. I. B. 22.

VISCHER, Georg Maththäus: *Theatrum belli inter magnos duos Imperatores Romanorum et Turcarum*. Viennae, s. typ., 1685. in 2° – (a katalóguson levő évszám feltehetőleg félreolvasás eredménye) ÖNB

177. Topographia Bavariae p(er) Matth. Meriam 1644. Vol. I. in fol.

I. I. C. 1.

ZEILER, Martin; MERIAN, Matthaeus, ä.: *Topographia Bavariae das ist Beschreib. und aigentliche Abbildung der Vornembsten Stätt und Orth, in Ober und NiederBeyern, der Oberrn Pfaltz, und andern, zum Hochlöblichen Bayrischen Craiße gehörigen, Landschafften, ...* Frankfurt am Main, Matthaeus Merian, 1644. (erschienen ca. 1690) in 2° – GBV, Batthyány 1948

178. Topographia Austriae Inferioris p(er) Matth. Vischer, 1672. Vol. I. in fol.

I. I. C. 5.

VISCHER, Georg Maththäus; SADLER, Tobias (sculp.): *Topographia Archiducatus Austriae Inf- Modernae. seu Controfee und Beschreibung aller Stätt Clöster und Schlösser wie sie anietzo stehen in dem Ertzhertzogtumb unter Osterreich. Heervor gebracht im Jahr 1672. Das Vielr unter Mannhartsberg. S. l., s. typ., 1672. in 2° – VD17 12:196603V, Batthyány 1948*

179. Tropheum vitae solitariae, a Paris Vol. I. in fol.

I. I. C. 14.

LEU, Thomas, de (ed.): *Trophaeum vitae solitariae*. Paris, s. typ., s.a. in 2° – BnF

180. Topographia Constantinopolis p(er) Gillium, Lugd. Batav. 1632. Vol. I.

I. I. D. 36.

GILLES, Pierre: *P. Gyllii de Constantinopoleos Topographia lib. IV. Lugduni Batavorum*, Bonaventura Elsevier, Abraham Elsevier. 1632. in 8° – GBV

181. Urbis viennensis antiquus status, Vol. I. in fol.

I. I. B. 29.

Antiquus Viennensis urbis status. [első része a következő műnek]: Vienna Gloriosa, id est peraccurata et ordinata descriptio toto orbe celeberrimae Caesariae nec non archiducalis residentiae Viennae: Una cum plateis, templis, palatiis, aedibus, aerariis, ac armariis, omnibus tam intraneis, quam extraneis sciendi cupidis, utilissime in lucem exposita... Viennae, Typis Joannis Georgii Schlegel... Prostat apud Adamum Damer, 1703. in 2° – GBV

182. *Ulysses, seu regionum palatiorum ad Fontainebleau aedificatorum Delineatio p(ar) Mr. Nicolas, a Paris 1675. Vol. I. in fol.*

I. I. B. 19.

VAN THULDEN, Theodor; NICOLO DELL' ABATE: Errores Ulyssis adumbrati a S. Martino ut in Regia Fontis Bellaque spectantur a Nicolao depicti, et in aes incisi a Theod. Van-Tulden una cum argumento et interpretatione morali cujuslibet fabulae, Parisiis, Melchior Tavernier, 1633. in 2° – The Digital Cicognara Library 3386. (a digitális katalógus említ 1675-ös reprodukciót)

183. *Venes de Versailles, Vol. I. in 4to*

I. I. C. 12.

KRAUSS, Johann Ulrich: *Veues de Versailles*. Augsburg, Johann Ulrich Krauß, (ca. 1690). in 4° – GBV

184. *Virgilii P. M. Aeneidum Iconographia, Norimb. vol. I. in 4to*

I. I. C. 20.

talán: SCHODER, Johann Samuel: Joannis Samuelis Schoderi Germani, Franci de Publ. Virgilii Mar. Editione Luminosa, Communi Iuventutis Sacratae Bono Imaginum formis recens exhibita, Epistola Praemonitoria: Ad Principes Iuventutis Summos Orbis Europaei observantur scripta: In qua Virgilii, ac Homeri, Utriusque divinissimi Poetae... disseritur. Nürnberg, Johann Leonhard Buggel, 1688. in 4° – GBV

185. *Voyage du tour du monde de Gemelli Careri a Paris 1719. Vol. VI. in 8vo*

I. I. D. 3-8.

GEMELLI CARERI, Giovanni Francesco; DUBOIS DE SAINT-GELAIS, Louis François (transl.): Voyage du Tour du Monde. Tom. 1. De la Turquie... Tom. 2. De la Perse... Tom. 3. De l'Indostan... Tom. 4. De la Chine... Tom. 5. Des Isles Philippines... 6. De la Nouvelle Espagne... Paris, Etienne Ganeau, 1719. Vol. 1–6. in 8° – GBV

186. Voyage de Suisse d'Italie p(ar) Burnett. Rotterdam 1687. Vol. I. in 8vo

I. I. D. 27.

BURNET, Gilbert: Voyage de Suisse, d'Italie, et de quelques Endroits d'Allemagne et de France, fait es annés 1685 et 1686, par M. Burnet. Rotterdam, Abraham Acher 1687. in 8° – GBV; Iparművészeti: 2001.36.

Historici

187. *Abrege de la Vie du Duc de Malborough et du Prince Eugen de Savoy, Amsterdam 1717.*

Vol. I. in 8vo

S. I. E. 1.

Abrégé de la vie du duc de Marlborough et du prince Eugene de Savoye traduit del'anglois. Amsterdam, chez Pierre Humbert, 1714. in 8° (1717-es kiadást nem találtunk, valószínűleg elírás) – BnF

188. *Academicae Institutiones P. Guil. O-Kelly, V(ienn)ae 1734. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 6.

O’KELLY, William: Institutiones academicae duos in libros metodice divisae. Liber I. continens praenotiones historico-chronologico-geographicas. Liber II. continens praenotiones heraldico-genealogico-politicas... Viennae, s. typ., 1734. in 4° – VD18 15657329

189. *Acerra Philologica Henrici Ursini, Francofurti. 1659 Vol. I. in 12.*

S. I. G. 10.

URSIN, Johann Heinrich: Acerra philologica: mille, variarum historiarum, physicarum, ethicarum, mythicarum, de rebus fere omnibus... in usum iuventutis, pro styli exercitio... Francofurti, Christian Hermsdorff, Balthasar Christoph Wust (der ältere), 1659. in 12° – GBV

190. *Adler-blitz durch Erasmus Francisci, Nürnberg 1684. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 16.

FRANCISCI [FINX], Erasmus: Der blutig-lang-gereizte, endlich aber Sieghafft-entzündte Adler-Blitz, wider den Glantz deß barbarischen Sebels, und Mord-Brandes: in historischer Erzehlung der Kriegs-Empörungen Ungarischer Malcontanten, wie auch grausamen Kriegs-Verwüstung der Ottomanisch-Tartarischen, in Ungarn... Nürnberg, Johann Andreas Endter Seel. Söhne, 1684. in 4° – GBV

191. *Annales et chroniques de France depuis la Destruction de Troye jusqu[es] au temps du Roy Louis XI. a Paris 1562. Vol I. in fol.*

S. III. B. 2.

GILLES, Nicole: Annales et croniques de France, depuis la destruction de Troye iusqués au temps du Roy Louys XI.... Paris, Vincent Sertenas, 1562. in 2° – BnF

192. Annales Monasterii Cremifanensis a Simone Rettenbacher, Salisburgi, 1677. Vol. I. in fol.

S. III. C. 6.

RETTENPACHER, Simon: Annales Monasterii Cremifanensis in Austria Superiore Anno Monasterii Saeculari Nongentesimo a Partu Virgineo 1677. Salisburgi, Ex Typographeo Joannis Baptistae Mayr, 1677. in 2° – MTAK Törtlm.F.159

193. Annales Mundi Philippi Brietii, Venetiis 1692. Vol. III. in 8vo

S. I. F. 3–5.

BRIET, Philippe: Annales mundi, sive chronicon universale secundum optimas chronologorum epochas ab orbe condito ad annum Christi millesimum sexcentisimum sexagesimum perductum... Venetiis, Johann Jacob Hertz, 1692. Vol. 1–3. in 8° – WorldCat; GBV

194. Anecdotes historiques galantes du temps present, a la Haye 1737. Vol. I. in 12.

S. I. G. 17.

LA MOTHE: Anecdotes historiques, galantes, et litteraires du tems present, en forme de lettres. La Haye, Pierre Paupie, 1737. in 12° – BnF

195. Antiquitatum Judaicarum Flavii Josephi Libri XX. Basielae 1548. Vol. I. in fol.

S. II. B. 3.

JOSEPHUS Flavius; GELENIUS, Sigismund (transl.); ERASMUS Roterodamus, Desiderius (transl.); RUFINUS Aquileiensis (interp.): Antiquitatum judaicarum libri XX adjecta in fine Appendicis loco vita Josephi per ipsum conscripta, a Sigismundo Gelenio noviter jam conversi. De bello judaico libri VII ex collatione Graecorum codicum per Sig. Gelenium Castigati. Contra Apionem libri II. pro corruptissimis antea, jam ex Graeco itidem non solum emendati, sed etiam suppleti opera ejusdem Gelenij. De Imperio Rationis, sive de Machabaeis Liber unus, a de S.

Erasmus Rotterdamo recognitus. et tres alii, e graeco in latinum conversi a Sigism. Gelenio. Basileae, Hieronimus Frobenius, Nicolaus Frobenius, 1548. in 2°– VD16 J 961

196. *Archontologia Cosmica, daß ist Beschreibung aller Kayserthumben, Königreichen und Republicken der gantzen Welt, durch Johann Ludwig Gottfried, Francofurti am. M. 1638. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 7.

AVITY, Pierre, d'; GOTTFRIED, Johann Ludwig (ed.) SANDRART, Joachim (part.): *Neuwe Archontologia Cosmica, das ist, Beschreibung aller Käyserthumben, Königreichen und Republicken der gantzen Welt, die keinen Höhern erkennen...* Frankfurt am Main, Matthaeus Merian (der ältere), 1638. in 2° – GBV

197. *Apparatus ad Historiam Hungariae, Matthiae Belii, Posonii 1735. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 6.

BÉL Mátyás: *Adparatus ad historiam Hungariae, sive: collectio miscella, monumentorum ineditorum partim, partim editorum, sed fugientium...* Posonii, Royer János Pál, 1735. in 2° – Petrik I/1. 216.

198. *Aventini: Joh.: Bayerischen Geschichtschreibers Chronica, Francf. am M. 1622. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 13.

AVENTINUS, Johannes: *Johannis Aventini, des weitberümbten hochgelehrten Beyerischen Geschichtschreibers Chronica: Darinn nicht allein deß gar alten Hauß Beyern, Keyser, Könige, Hertzogen, Fürsten, Graffen, Freyhern, Geschlechte, Herkommen, Stam und Geschichte, sondern auch der uralten Teutschen Ursprung, Herkommen, Sitten, Gebräuch, Religion, Mannliche und treffliche Thaten...* Frankfurt am Main, Jakob Fischer Erben, 1622. in 2° – GBV

199. *Barclai, Joh.: Argenis Lugd. Batav. 1659. Vol. I. in 8vo*

S. II. D. 3.

BARCLAY, John: *Jo. Barclaii Argenis: nunc primum illustrata.* Leiden, Franciscus Hackius, 1659. in 8° – GBV; *Iparművészeti: 62.935.*

200. *Beschreibung der Churfürstlich: Sächsische Residenzfestung Dresden. p(er). Ant.(onius) Vecker 1680. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 4.

WECK, Anton: Der Chur-Fürstlichen Sächsischen weiterberuffenen Residentz- und Haupt-Vestung Dresden Beschreib: und Vorstellung... Nürnberg, Johann Hoffmann, Christian Siegmund Froberg, 1680. in 2° – GBV

201. *Beschreibung aller führnehmen Historien Franc Guichardini verteutsch durch Georg Vorberger 1574*

S. III. B. 8.

GUICCIARDINI, Francesco; FORBERGER, Georg (transl.): Gründtliche, unnd warhafftige beschreibung aller fürnemen historienn, die in viertzig jaren, nemlich von dem 1493 bisz auff das 1533, unter der regierung Keiser Maximilians des ersten, und zum theil auch Keisers Carls des fünfften, Geistlich und Weltlich, zu frids und kriegs zeiten, zu Wasser und, zu Lande, etc. allenthalben, sonderlich aber in Italia, doch des meisten theils, durch die Teutschen, geschehen sind... Teutsch gebracht, durch Magistrum Georgium Forberger... Basel, Samuel Apiarius, Peter Perna, 1574. – ÖNB

202. *Beschreibung des Königreichs Schweden durch Joh.(ann) Ludv(ig) Gottfried Francf. am M. 1632. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 16.

GOTTFRIEDT, Johann Ludwig: Inventarium Sueciae: Das ist: Grundl. ... Beschreibung deß Königreichs Schweden und dessen Incorporirten Provintzien... Frankurt am Main, Friederich Hulsius, 1632. in 2° – GBV

203. *Beschreibung der neuen orientalischen Reisen durch Adamum olearium, Schleißwich, 1647. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 19.

OLEARIUS, Adam; MANDELSLO, Johann Albrecht, von: Offt begehrte Beschreibung der Newen Orientalischen Reise, so durch Gelegenheit einer Holsteinischen Legation an den König

in Persien geschehen: Worinnen Derer Orte und Länder, durch welche die Reise gangen, als fürnemblich Rußland, Tartarien und Persien, sampt ihrer Einwohner Natur, Leben und Wesen fleissig beschrieben, und ... gezieret... Item Ein Schreiben des WolEdeln c. Johann Albrecht Von Mandelslo, worinnen dessen OstIndianische Reise über den Oceanum enthalten: Zusampt eines kurtzen Berichts von jetzigem Zustand des eussersten Orientalischen KönigReiches Tzina. Schleswig, Jakob Zur Glocken, 1647. in 2° – GBV

204. *Bethlenii: Joh.: Historia rerum Transylvanicarum 1664. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 18.

BETHLEN János: Rerum Transylvaniae Libri quatuor, continentes res gestas principum eiusdem, ab anno 1629. usque ad 1663. ... Amstelaedami, apud Ioannem Blaeu, 1664. in 12° – OSZK, RMK III/1. 2238.

205. *Bethlenii: Wolffg: Historia rerum Hungaricarum ac Transylvanicarum, Vol. I. in fol.*

S. II. B. 18.

BETHLEN Farkas: Historiarum Pannonico-Dacicarum Libri X. a clade Mohazensi 1526. usque ad finem seculi. Kreüsch Transylvaniae, s. typ., (ca. 1690.) in 12° – RMK II. 2036, OSZK

206. *Belii: Matthiae: Apparatus ad Historiam Hungaricam, Posonii 1735. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 8.

BÉL Mátyás: Adparatus ad Historiam Hungariae Sive Collectio Miscella, Monumentorum ineditorum partim, partim editorum, sed fugientium. Conquisuit, in Decades partitus est, & Praefationibus, atque Notis illustravit, Matthias Bel. (...) Sumtu Philohistorum Patriae. Posonii, Typis Joannis Pauli Royer, 1735. in 2° – MTAK M.tört.F.23; Petrik I/1. 216.

207. *Bonfinii: Anton: Historia Hungarica per Joannem Sambucum Coloniae 1680. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 1.

BONFINI, Antonio; ZSÁMBOKY, János: Historia Pannonica: Sive Hungaricarum rerum decades IV. et dimidia libris XLV. comprehensae: Quibus ejusdem regni, populorumque

origines... accedunt tractatus aliquot... variorum auctorum et rerum... Coloniae Agrippinae, J. Widenfeldt et G. de Berges, 1680. in 2° – RMK III. 3633, DEENK 753.803; Batthyány 1750

208. *Bonfinii: Anton: Beschreibung deren Ungarischen Händeln und Geschichten, Vol. I. in fol.*

S. III. B. 13.

BONFINI, Antonio; ZSÁMBOKY János (ed.): Ungarische Chronica. Das ist ein grundtliche Beschreibung dess aller mächtigsten und gewaltigsten Königreichs Ungern... Gedruckt zu Franckfurt am Mayn, durch Peter Schmidt, in Verlegung Sigmund Feyerabendts, 1581. in 2° – VD16 B 6598

209. *Bayerische protestierende Kriege durch Jacob. Schlüsser von Suderburg vermehrt, Basel 1573. Vol. I. in fol.*

S. III. C. 5.

GNODALIUS, Petrus; SCHLUSSER, Jakob (transl.): Der Peürisch und, Protestierende Krieg, Das ist, Historischer, warhafftiger unn grundlicher Bericht der Bewrischen empörungen und auffrhur, so im Jar MDXXXV. bey zeiten der Regierung Caroli des V. Römischen Keisers, in Teutschlandt entstanden... Basel, Sebastian Henricpetri, 1573. in 2° – GBV; VD16 G 2284

210. *Böhmische Chronik Wenc(eslai) Hagecii übersetzt durch Joh(annem) Sändel, Leipzig 1718. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 2.

HÁJEK Z LIBOCAN, Václav; SANDEL, Johannes (transl.): Wenceslai Hagecii von Libotschan, Böhmische Chronik:... Leipzig, Thomas Fritsch, 1718. in 2° – GBV

211. *Beschreibung der Königreich Dänemark, Schweden, Polen, durch Mart. Zeiler 1648. Vol. I. 8.*

S. III. F. 3.

ZEILLER, Martin: Neue Beschreibung, der Königreiche Dennemarck, unnd Norwegen, auch derselben einverleibten Landschafften, fünembsten Stätten, und Plätzen... Ulm, Balthasar Kühn, 1648. in 8° – GBV

212. *Calendarium Romanum Magnum p(er) Joan(nem) Stoeffler 1518. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 12.

STÖFFLER, Johannes: *Calendarium Romanum Magnum...* Oppenheim, Jacob Koebel, 1518.
in 2° – GBV

213. *Campagne Royale des armes de sa Majesté des Annes 1667. a Paris I. Vol. in 8vo*

S. I. F. 21.

DALICOURT, Pierre: *La Campagne royale, ou le triomphe des armes de Sa Majesté es années 1667. et 1668.* Paris, Veuve Gervais Alliot, Gilles Alliot son fils, 1668. in 8° – BnF

214. *Cassovia vetus et nova, Cassoviae 1732. Vol. I. in 8*

S. I. F. 24.

TERSZTYÁNSZKY János: *Cassovia vetus, ac nova chronologice proposita...* Cassoviae, Johann Heinrich Frauenheim, 1732. in 8° – DEENK 1968, PETRIK III/2. 687.

215. *Chraractere de le Reine Elisabethe p.(ar) M. Bohun, a la Haye 1694. Vol. I. in 8o*

S. I. E. 19.

BOHUN, Edmund: *Le Caractere De La Reine Elizabet, et de ses Principaux Ministres D'Etat...* La Haye, Johannes Aelberts. 1694. in 8° – GBV

216. *Celebriores Hungariae Reges, Cassoviae 1734. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 25.

ÁRVAI Mihály: *Celebriores Hungariae reges cum praeclaris principibus collati...* promotore Andrea Felker. Cassovia, Typ. Acad. 1734. in 8° – OSZK

217. *Chronicon Carionis Germanice, Virtemb. 1533. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 11.

CARION, Johannes: *Chronica, durch M. Johan. Carion...* Wittemberg, Georg Rhau, 1533. in 8° – GBV; VD16 ZV 2942

218. *Chronicon Carionis von Anfang der Welt biß auf Carolum V. 1573. Vol. I. in f.*

S. II. B. 9.

MELANCHTHON, Philipp; PEUCER, Kaspar; CARION, Johannes: *Chronica Carionis. Von anfang der Welt, bis uff Keiser Carolum den Fünfften...* Wittemberg, Johann Krafft, 1573. in 2° – GBV

219. *Chronica epitome rerum Hungaricarum et Transylvanicarum a Divo Steph.(ano) usque 1736. Producta Claudiopoli 1737. Vol. I. in f.*

S. II. B. 17.

TIMON Sámuel: *Epitome chronologica rerum Hungaricarum et Transsilvanicarum a divo Stephano ad an. 1736....* Paulus Haller... *theses universae philosophiae ex praelectionibus...* Georgii Daroczi... publice propugnaret... Claudiopoli, typis academicis Soc. Jesu, per Simonem Thadaeum Weichenberg, 1737. in 2° – Petrik V. 521.

220. *Chroniques et annales de France des l'origin et leur venues en Gaul p(ar). Monsieur de Belleforest, a Paris Vol. I. in fol.*

S. III. A. 5.

GILLES, Nicole; SAUVAGE, Denis; BELLEFOREST, Françoise de; CHAPPUYS, Gabriel: *Les Chroniques et Annales de France des l'origine des François et leur venue es Gaules...* par Nicoles Gilles... jusqu'au roy Charles VIII et depuis additionnées par Denis Sauvage jusqu'au roy François II du nom, reveues, corrigées et augmentées... contenant l'histoire universelle de France des Pharamond jusqu'au roy Charles IX, par F. de Belleforests, Comingeois, avec la suite et continuation d'icelles, depuis le roy Charles IX, jusques au roy... Louys XIII a présent régnant, par G. Chappuys,... et autres. Paris, Michel Sonnius, 1617. in 2° – BnF

221. *Chronicon u(nive)rsale antiquae editionis, Vol. I. in f.*

S. III. B. 1.

Nem sikerült azonosítani.

222. *Chronologica Epitome rerum hungaricarum p(er). Samuel. Timon, Cassoviae 1736. Vol. I. in fol.*

TIMON Sámuel: Epitome chronologica rerum Hungaricarum a nativitate divi Stephani primi regis apostolici producta ad annum 1736. ... Cassoviae, typis Academicis Soc. Jesu, Johann Heinrich Frauenheim, 1736. in 2° – Petrik III/2. 641.

223. *Chronicon Turcicum de vita, indole ac militaribus facinoribus Georgii Castiroti (!) a Marino Barleccio. NB. Desunt 2. priora Vol. Francof. ad M. 1578. Vol. I. in fol.*

BARLETI, Marin: *Chronicorum Turcicorum, in quibus vita, indoles et adversus Turcas res gestae Georgii Castrioti, Epirotarum principis... tomus tertius. Accesserunt... libri III. de Scodra, urbe Epiri nobilissima a Turcis expugnata. ... Francofurti ad Moenum, Sigmund Feyerabend, Johann Feyerabend. 1578. V. 3. in 2° – GBV*

224. *Chronicon ungarische und Türkische, Nürnberg, 1663. Vol. I. in fol.*

FÜRST, Paul (ed.): *Türckische und Ungarische Chronica, oder kurtze Historische Beschreibung aller deren, zwischen dem Hochlöblichsten Ertz-Hauß Oesterreich, auch andern Christlichen Potentaten, und dem Türcken, geführter Kriege, so wol in Ober- und Unter-Ungarn, als Siebenbürgen... Nürnberg, Paul Fürst, Christoph Gerhard, 1663. in 2° – GBV*

225. *Chronica von Hungarn angefangen v(on) ihren ersten König Attila, biß auf König Ludw. II. 1534. Vol. I. in f.*

It(em) Chronica v(on) Königreich Spanien

It. Chonicon Joh. Joviani Pontani v(on) dem Neapolitaner Krieg, Augspurg 1543

THURÓCZY János; HAUG, Hans; FLÖTNER, Peter: *Der hungern Chronica, inhaltend wie sie anfenglich ins land kommen sind, mit anzeygung aller irer König, und was sie namhafftigs gethon haben. Angefangen von irem ersten König Athila, und volfüret biß auf König Ludwig, so im 1526. jar bey Mohatz vom Türcken umbkomen ist. Nürnberg, Johannes Petrejus; Wien, Hans Metzger, 1534. in 2° – GBV*

(Coll. 1.) BRACELLUS, Jacobus; PONTANO, Giovanni Gioviano; BONER, Hieronymus (transl.): Ein Schöne Cronica, vom Künigreich Hispania, unnd sonderlich von künig Ferdinando, wölcher Caroli des fünfften yetzigen Römischen Kaysers (von der Mütterlichen lini) Anherr gewesen... Augsburg, Heinrich Steiner, 1543. – GBV
(Cont. 2.) PONTANO, Giovanni Gioviano: *Historia Neapolitana*. – GBV

226. *Chronologiae Hungaricae Summarium, Tyrnaviae 1697. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 15.

SZENTIVÁNYI Márton: *Summarum chronologiae Hungaricae, ex secunda Parte III. Decadis curiosorum et selectiorum variarum scientiarum miscellaneorum...* Tyrnaviae, Johann Andreas Hörmann, 1697. in 4° – RMK II. 1906

227. *Comte Rogere Souveraine de la Calabre, Amst. 1680. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 26.

Le Comte Roger Souverain de la Calabre Ulterieure. Nouvelle Historique. Amsterdam, François Du Bois. 1680. in 8° – GBV

228. *Commentarii in Corn. Tac. Annales p(er) Annibalem Scotum Placentinum, Francofurti 1592. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 3.

SCOTTI, Annibale: *In P. Cornelii Taciti Annales et Historias commentarii ad politicam et aulicam rationem praecipue spectantes...* Frankfurt, Johann Wechel, Claude de Marne, Johann Aubry, 1592. in 2° – GBV

229. *Compendium durch Widerschall der Fama Augsburg 1701. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 8.

Augsburgisch-Wochentlich Compendium Eventuum Negotiorumque Publicorum oder Widerschall der Welt-Fama, auf das... Jahr: Auf das 1701. Jahr... Augsburg, Andreas Maschenbauer, 1701. in 4° – ÖNB

230. *Comtes le Mortane, a la Haye 1700. Vol. I. in 8.*

S. I. F. 23.

BÉDACIER, Catherine (lánykori neve Durand): La Comtesse De Mortane. La Haye, Meyndert Uytwerf, 1700. Vol. 1–2. in 8° – GBV

231. *Decades de Tite Live avec supplemens de Mr. Freinsheimius. Traduites par Mr. Decades P. Du Ryer, a Lyon 1695. Vol. VIII. in 8vo*

S. II. G. 17–24.

LIVIUS, Titus; FLORUS, Lucius Annaeus; FREINSHEIM, Johann (comm.); DU RYER, Pierre (transl.): Les Décades de Tite Live, avec les Supplémens de J. Freinshemius... s. l., (suivant la copie imprimée a Lyon), s. typ., 1694–1696. Vol. 1–8. in 8° – BnF

232. *Delices de Pays-Bas, a Bruxelles 1697. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 7.

CHRISTYN, Jean Baptiste: Les délices des Paisbas ou description générale de ses dix-sept provinces, de ses principales villes et de ses lieux les plus renommez... Brusselle, François Foppens, 1697. in 8° – GBV

233. *Delices de Pays-Bas, a Bruxelles 1713. Vol III. in 8vo*

S. II. G. 27–29.

CHRISTYN, Jean Baptiste: Les délices des Pais-bas, contenant une description générale des XVII provinces... Brusselle, Pierre Foppens, 1713. Vol. 1–3. in 8° – GBV

234. *Defensio Populi Anglicani Joannis Miltoni Lugd. (!) 1651. Vol. I. in 12.*

S. I. F. 28.

MILTON, John: Joannis Miltonii Angli Pro Populo Anglicano Defensio contra Claudii Anonymi, alias Salmasii, Defensionem Regiam. Londini [i.e. Leyden], William Dugard [i.e. Ludovic Elzevier], 1651. in 12° – GBV, SBB

235. *Delineatio provinciarum Pannoniae et, Imperii Turcici, durch Joh(an). Christoph. Vagner, Nürn(b)erg) 1681. Vol. I. in fol.*

S. III. D. 17.

WAGNER, Johann Christoph: *Delineatio Provinciarum Pannoniae Et Imperii Turcici In Oriente*, Eine Grundrichtige Beschreibung deß ganzen Aufgangs, sonderlich aber deß Hochlöblichen Königreichs Ungarn, und der ganzen Türckey, auch deren Völcker, welche selbigem Monarchen zinßbar, als Mohren, Arabern und Tartarn, von ihren grausamen Proceduren, gegen die Christenheit, sonderlich in gegenwertigem Krieg, wie Mannlich aber sie durch die Christliche Waffen zurück getriben worden sind. Ferner wird beygefüget Der ganze Zustand deß Türcischen Hofs, deß heiligen Landes, von der Schiff-fahrt deß Mittelländischen Meers, von vilerley Art Schiffen... wie auch allerhand Seltenheiten, welche sich an Kleider-Trachten, Menschen, Thieren, Vögeln, Gewächsen und Ruinen in obgedachten Landen befinden, auß den neuesten Reiß-Büchern und Geschicht-Schreibern ... dem Leser zur Belustigung und Nachricht an das Liecht gegeben, Augsburg, Jacob Koppmayer, 1684. in 2° – GBV

1681-es kiadását nem találtuk

236. *Diarium biographicum Henningi Witte Gedani 1688. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 13.

WITTE, Henning: *Diarium Biographicum: In Quo Scriptores post Natum Christum XVII. Praecipui... Absque Nationis, Religionis et Professionis discrimine, Juxta annum diemque cujusvis emortualem, concise descripti magnó adducuntur numero... Regiomonti, Martin Hallervord; Gedani, David Friedrich Rhete, 1688. in 4° – GBV, VD17 1:045999T*

237. *Dialogo Tra li Due ere Carolo II. d'Espagne et Gulielmo III. Cosmopoli 1702. Vol. I. in 8.*

S. I. E. 26.

Dialogo tra li due Re Carlo II. di Spagne e Gulielmo III. d'Inghilterra ne' Campi Elysei. Cosmopoli, Ferramo, 1702. in 8° – GBV

238. *Differences des caracteres des femmes du Siecle a Paris 1684. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 13.

PRINGY, Jeanne-Michelle Hamonin Madame de Maranville: Les différents caractères des femmes du siècle, avec la description de l'amour propre. A Paris. 1694. (nem találtunk 1684-es kiadást, az évszám feltehetőleg elírás) – SUDOC

239. *Discours sur l'Histoire l'Ecclesiastique par Mr. l'Abbé Fleury, a Paris 1724. Vol. II. in 8vo*

S. II. F. 22–23.

FLEURY, Claude: Discours sur l'Histoire Ecclesiastique. Paris, Pierre Emery, Charles Saugrain l'ainé, Pierre Martin, 1724. Vol. 1–2. in 8° – MTAK Tört.O.1022/1–2.

240. *Discours sur l'Histoire u(niver)sele, p(ar). Mr. Jacques Benigne Bossuet a Paris 1713. Vol. I. in 8.*

S. II. G. 1.

BOSSUET, Jacques Bénigne: Discours sur l'histoire universelle... A Paris, chez Michel David, 1713–1714. Vol. 1–2. in 8° – BnF

241. *Dissertatio de Meterologia Philosophico-Politica a Com. Joan. B. Caelestino. Aug. Vind. 1698. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 15.

REINZER, Franz; RÖDERN, Johann Bernhard Caelestin, von: Meteorologia Philosophico-Politica: In duodecim Dissertationes per Quaestiones Meteorologicas et Conclusiones Politicas divisa, appositisque Symbolis illustrata, ... Augustae Vindelicorum, Jeremias Wolf, 1698. in 2° – GBV

242. *Einleitung zur Römischen und Teutschen Historie Leipzig 1699. Vol. I. 8.*

S. II. G.

FRANCKENSTEIN, Christian Gottfried; OLEARIIUS, Gottfried: Einleitung zur Römischen und Teutschen Historie. Leipzig, Thomas Fritsch, 1699. in 8° – BSB

243. *Einleitung Joh(ann) Hübners zum anderten theil sein[er] Genealogischen tabellen Hamburg 1727. Vol. 1. 8.*

HÜBNER, Johann: Johann Hübners kurtze Einleitung zum zweyten Theile seiner genealogischen Tabellen. Leipzig, Johann Gottlieb Gleditsch. 1727. in 8° – GBV; talán ez (vagy 257.) van „Genealogische Handbuch” néven Batthyány Ádám Vencel levelében kérve: HU-MNL-OL-P 1314. 57634; Batthyány 1750

244. *Elemens de l'histoire de France et Romaine de la geographie de la fable, et du Blason, a Paris 1729 Vol. II. 8.*

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Élemens de l'histoire de France, et romaine, de la géographie, de la fable et du blason...* Paris, Théodore Legras, 1729. Vol. 1–2. in 8° – BnF

245. *Egesippis von Zerstückung Jerusalem und außdritung der Juden Straßburg 1532.*

Item: Flavius Josephus der Krieg der Juden und Zerstückung Jerusalem 1535.

Item: Flavii Josephi Der alte Herkommen der Juden. Wider Appionem Grammaticum Straßburg 1535.

Item: Flavii Josephi, das Buch worinnen Meisterschaft der Vernunft und der Maccabäer Marter

Item: Plutarchi Chaersonensis und andere kurzweile und höfliche Sprüche, durch Heinrich Eppendorf verdolhnetscht Strassburg 1534. Vol. I. fol.

HÉGÉSZIPPOSZ; HEDIO, Caspar (transl.): Egesippus Teütsch, Im Jar MDXXXII durch Doctor Caspar Hedion verdolmetscht... Strasßburg, Balthasar Beck, 1532. in 2° [Fünff bücher Egesippi, von verhergung Jherusalem und außreütung der Juden] VD 16 H 1258. – GBV (Coll. 1.) JOSEPHUS, Flavius: Siben bücher von dem Jüdischen krieg unnd der zerstückung Hierusalem... [résztét képezi: Josephi des hochberümpften und vast nutzlichen Historici: Zwentzig bücher von den allen geschichten Siben bücher von dem deutschen krieg Zwey bücher wides Appionem von meisterschafft der Vernunftigkeit (ins Deutsche übersetzt von Casp. Hedion). Strassburg, Balthasar Beck, 1535. GBV

(Coll. 2.) JOSEPHUS, Flavius: Zwey bücher wider Appionem Grammaticus... [résztét képezi: Josephi des hochberümpften und vast nutzlichen Historici: Zwentzig bücher von den allen geschichten Siben bücher von dem deutschen krieg Zwey bücher wides Appionem von

meisterschafft der Vernunftigkeit (ins Deutsche übersetzt von Casp. Hedion). Strassburg, Balthasar Beck, 1535.– GBV

(Coll. 3.) PLUTARKHOSZ; ERASMUS, Desiderius (transl.): Von meisterschafft der Vernunft, oder von dem Machabeern:... [résztét képezi: Josephi des hochberümpften und vast nutzlichen Historici: Zwentzig bücher von den allen geschichten Siben bücher von dem deutschen krieg Zwey bücher wides Appionem von meisterschafft der Vernunftigkeit (ins Deutsche übersetzt von Casp. Hedion). Strassburg, Balthasar Beck, 1535. (2o) – GBV

(Coll. 4.) PLUTARKHOSZ; BONER, Hieronmus ed.: Plutarchus Teutsch. Von dem leben und Ritterlichen geschichten, der aller Durchleüchtigsten Griechen und Römern, Alexandri Magni, Julij Cesaris, C. Marij, Pyrrhi, Demetrij, M. Antonij, Photionis und Catonis Uticensis,... Augsburg, Heinrich Steiner, 1534. – GBV, VD 16 P 3777

246. Entwurf der[er] vermeinten französischen hohen [Vorzüge] Joh.(ann) Leon. Sautern, Nürnberg 1684. Vol. I. fol.

S. I. E. 2.

SAUTER, Johann Leonhard: Kurzer Entwurff derer vermeinten französischen hohen Vorzüge gezogen aus denen Historischen und Politischen Anmerkungen und Denkschriften Carls von Sorell... Nürnberg, s. typ., 1684. in 2° – VD17 14:638892G, GBV

247. Ephesiaques de Xenophon a Paris 1736. Vol. I. in 12

S. I. P. 15.

EPHESZOSZI XENOPHÓN: Les Ephesiaques de Xenophon Ephesien, Ou les amours d'Anthie et d'Abrocomas: Traduits en François. Paris, Pierre Bauche, 1736. in 12° – GBV

248. Eszterhasiana Domus trophaeus Vien 1700. Vol. I. fol.

S. III. B. 20.

ESTERHÁZY Pál, ed.: Trophaeum Nobilissimae Ac Antiquissimae Domus Estorasiae In Tres Divisum Partes... Wien, Leopoldi Voigt, 1700. in 2° – RMK III/2. 1480-1711. 4171

249. Europäische Reise Eduardi Bruun (!) Nürnberg 1711. Vol. I. in 4

S. III. D. 3.

BROWNE, Edward: Durch Niederland, Teutschland, Hungarn, Servien, Bulgarien, Macedonien, Thessalien, Oesterreich, Steuermarck, Kärnthen, Carniolen, Friaul, etc. gethane gantz sonderbare Reisen : wobey tausenderley merckwürdige Seltsamkeiten, verschiedener Königreich, Länder, ober- und unter-irdischer verwunderlicher Gebäude, Städte, Bäder, Brunnen, Flüsse, Berge, wie auch Gold-Silber-Kupffer-Bley- und Quecksilber-Minen, und andere Mineralien etc. ... vorgestellt werden ... : Anfangs in Englischer, nachgehends in Holländischer Sprach beschrieben, Nunmehr aber aus der letztern in die Hoch-Teutsche übersetzt ... Nürnberg, Zieger Johann, 1711. in 4° – GBV

250. Europäische Reiche und Fürstenthümer historische und genealogische Erläuterung, Lüneburg 1695 Vol. I. in fol.

S. II. A. 1.

LOHMEIER, Georg; IMHOF, Jacob Wilhelm; BOENER, Johann Alexander (part.): Der Europäischen Reiche und Fürstenthümer Historische und Genealogische Erläuterung: In Stamm-Tafeln verfasst... Lüneburg, Johann Georg Lipper, 1695. in 2° – GBV, VD17 3:658981E

251. Electionis et coronationis Romano-Caesareae theatrum, durch Pastorium. Franc. M. 1657. Vol. I. in 4o

S. III. D. 17.

PASTORIUS, Melchior Adam; HARTMANN, Maurus; FICKWIRTH, Georg (part.): Römischer Adler. Oder Theatrum Electionis et Coronationis Romano-Caesareae: ... In Zwey Theil... Im Ersten: Von der Wahl und Crönung eines Römischen Keyser oder Königs... An. 1653. in dem letzteren... als in vorigen Ottonis I. und Caroli V.... Im Andern: Stemmata, Origines, Symbola, Aetates, Interregna, Patriae, Coronationes, Res Gestae, Obitus et Sepulturae aller Keyser von Iulio Caesare... Franckfurt am Mayn, Georg Fickwirth, Egidius Vogel, 1657. in 4° – GBV; VD17 1:019208W

252. Elemens de l' Histoire p(ar). M. Vallemont Paris 1729. Vol. IV. in 8vo

S. III. F. 19–22.

LE LORRAIN DE VALLEMONT, Pierre: Les Elemens de l'histoire, ou Ce qu'il faut de chronologie, de géographie, de blazon, de l'histoire universelle, de l'Église de l'Ancien Testament, des monarchies anciennes, de l'Église du Nouveau Testament et des monarchies nouvelles... Paris, Gabriel Martin, 1729. Vol. 1–4. in 8° – BnF, SUDOC

253. *Etat present de la grande Bretagne p(ar). Gui Miege Vol. 2. in 8vo*

S. III. F. 5.

MIEGE, Guy: L'Etat Present de la Grande-Bretagne Après son heureuse Union en 1707. ... A Amsterdam, Gerard Wetstein, Rudolf Wetstein, 1708. in 8° – MTAK Tört.O.993 (Batthyány Tódor könyvtárából és ex librisével) (kettő kötet egyben)

254. *Faramond ou l'histoire de France I. vol. a Paris 1670. Vol. 12. in 8vo*

S. II. F. 4–15.

LA CALPRENEDE, Gautier de Coste; ORTIGUE DE VAUMORIERE, Pierre: Faramond, ou l'histoire de France. Paris, Antoine de Sommaville. 1661–1670. Vol. 1–12. in 8° – BnF

255. *Florus recensitus et illustratus a Jo. Georg. Graevio 1680. Vol. I. in 4o*

S. III. D. 10.

FLORUS, Lucius Annaeus; GRAEVIUS, Johannes Georgius, ed.: L. Annaeus Florus recensitus et illustratus... Utrecht, Johannes Ribbius, 1680. in 4° – GBV

256. *Genealogische und historische Beschreibung der Österreichischen Herren Stände, durch v(on) Hoheneck Passau 1727 Vol. I. in fol.*

S. I. B.

HOHENECK, Johann Georg Adam, von: Die Löbliche Herren Stände Deß Ertz-Hertzogthumb Oesterreich ob der Ennß. Als: Prälaten, Herren, Ritter und Städte, Oder Genealog und Historische Beschreibung von deroselben Ankunfft, Stiff, Erbau- und Fort-Pflanzung, Mapen, Schild, und Helmen, Ihren Clöstern, Herrschafften, Schössern, und Städten, etc. etc. Passau, Gedruckt bey Gabriel Mangold, 1727. in 2° – GBV, MTAK Törtlm.F.335

257. *Genealogische Tabellen Joh. Hubners Leipzig 1725. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 6.

HÜBNER, Johann: Genealogische Tabellen: Nebst denen darzu gehörigen Genealogischen Fragen, zur Erläuterung der Politischen Historie... Theil 1. Leipzig, Johann Gottlieb Gleditsch, 1725. in 2° – GBV; talán ezt (vagy a 243-et) kérte Batthyány Ádám Vencel „Genealogische Handbuch” néven: Batthyány 1743; Batthyány 1750

258. *Genealogische und Historische Tabellen. Augsburg Vol. I. in fol.*

S. III. A. s. 12.

feltehetőleg:

STRIDBECK, Johann: Historische Geschlechts-Tabellen: Woraus Die Kayser und Königliche auch Chur und Hochfürstliche ... in denen Historien Berühmte, Geschlecht Der Gantzen Welt Und die in Jeglicher Familia Vorgelauffene Denckwürdigste Begebenheiten... zu Ersehen. (Augsburg), (Johann Stridbeck, Gabriel Bodenehr), (ca. 1710.) in 2° – GBV

259. *Gesandschaft der Ost Indische Compagnie, in der Vereinigten Niederlanden, an dem Tartarischen Chan. Amsterdam 1666. Vol. I. in fol.*

S. III. G. 14.

NIEUHOF, Joan; KEIZER, Jacob, de (part.): Die Gesantschaft der Ost-Indischen Gesellschaft in den Vereinigten Niederländern, an den Tartarischen Cham, und nunmehr auch Sinischen Keiser: Verrichtet durch die Herren Peter de Gojern, und Jacob Keisern... vom 1655 jahre bis in das 1657. aufgestoßen. Wie auch eine wahrhaftige beschreibung der fürnehmsten Städte, Flekken, Dörfer und Götzenheuser der Siner: Welches alles mit 150 Kupferstücken... gezieret, Sämtlich durch den Herrn Johan Neuhof... Amsterdam, Jacob Mörs, 1666. in 2° – VD17 39:135497

260. *Geschichts Calendar so von Dennemark und Holstein handelt. Leipzig 1698. Vol. I. in 8.*

S. III. F. 26.

Curieuser Geschichts-Calender, Darinnen Die merckwürdigsten Geschichte Des Königreichs Dänemarcks und Holsteins, von Anno 1600. biß 1698. in richtiger Zeit-Rechnung nach den Jahren, Monaten und Tagen in beliebter Kürtze vorgestellt werden. Leipzig, Johann Ludwig Gleditsch. 1698. in 8° – GBV

261. *Historia Regni Hungariae ab Anno 1701, usque 1737, Tyrnaviae 1737. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 2.

KAZY Ferenc: *Historia Regni Hungariae, ab anno seculi decimi septimi primo, ad anum ejusdem seculi trigesimum septimum...* Tyrnaviae, typis Academicis S. J., Leopold Berger, 1737. in 2° – Petrik II/1. 352.

262. *Histoire de France, depuis l'etablissement de la Monarchi François dans le Gaule p(ar). le Daniel a Paris 1713. Vol. 3. in fol.*

S. I. A. 3–5.

DANIEL, Gabriel: *Histoire de France depuis l'établissement de la monarchie française dans les Gaules...* Paris, Jean-Baptiste Delespine, 1713. Vol. 1–3. in 2° – BnF

263. *Histoire de M. Bayle et des ses ouvrages p. Mr. de la Monnois Amst. 1716. Vol. I. in 9.*

S. I. D. 1.

DU REVEST, Abbé; LA MONNOYE, Bernard, de (fiktív szerző): *Histoire de M. Bayle et de ses ouvrages...* Amsterdam, Jacques Desbordes. 1716. in 2° – BnF

264. *Histoire Comte de Tököli a Cologne 1693. Vol. I. 8.*

S. I. D. 16.

LE CLERC, Jean: *Histoire d'Emeric Comte de Tekeli, ou memoires pour servir a sa Vie:...* Cologne, de la Verité, 1693. in 8° – GBV

265. *Histoire de Cyrus a la Haye 1717. Vol. I. – 8.*

S. I. D. 17.

XENOPHÓN; CHARPENTIER, François (transl.): *La Cyropaedie: Ou l'Histoire de Cyrus...* La Haye, Paul Vaillant, Isaac Vaillant, 1717. in 8° – GBV; Iparművészeti: 58.554. 1–2.

266. *Histoire de Charle XII Roy de Svede p. M. Voltaire a Londre 1734. Vol. II. in 8*

S. I. D. 22–23.

VOLTAIRE: Histoire de Charles XII, roi de Suede... Amsterdam (Paris), Jean-François Josse, 1734. Vol. 1–2. in 8° – BnF

267. *Histoire de Theodose le Grand p(ar) M. Fleschier a Paris 1681. Vol. I. in 8.*

S. I. D. 25.

FLÉCHIER, Esprit: Histoire de Théodose le Grand... Paris, Sébastien Mabre-Cramoisy, 1681. in 8° – GBV

268. *Histoire des intrigues galantes de la Reine Christine de Suede Amsterdam 1697. Vol. I. in 8.*

S. I. E. 13.

FRANCKENSTEIN, Christian Gottfried: Histoire des intrigues galantes de la reine Christine de Suede et de sa cour, pendant son sejour a Rome. Amsterdam, Jan Henri, 1697. in 8° – GBV

269. *Histoire de Louis XIV. p(ar). M. de Rabutin Amsterdam 1700 Vol. I. in 8.*

S. I. E. 15.

BUSSY-RABUTIN, Roger, de: Histoire De Louis XIV. Roy De France, Et De Navarre: Contenant En Abrégé Ce qui s'est passé sous son Regne de plus remarquable jusqu'à présent, Par Mr. de Rabutin, Comte de Bussy. Adressée A Ses Enfants. Amsterdam, George Gallet, 1700. in 8° – GBV

270. *Histoire de la vie du Pape Sixt. V. a Paris 1687. Vol. I. in 8*

S. I. E. 20.

LETI, Gregorio: L'histoire de la vie du pape Sixte cinquieme. Traduit de l'italien... Paris, André Pralard, 1687. in 8° – BnF; Batthyány 1750

271. *Histoire de Madame Henriette de' Angleterre p(ar) Dame Mere de la Vergne Amsterdam 1720. Vol. II. in 8.*

S. I. E. 21–22.

LA FAYETTE, Marie-Madeleine Pioche de la Vergne, de: Histoire de Madame Henriette d'Angleterre premiere femme de Philippe de France Duc d'Orleans... Amsterdam, Michel-Charles Le Cene, 1720. Vol. 1–2. in 8° – GBV

272. *Histoire du Trium Virat de Jules Caesar, Pompée et Crassus a Paris 1694. Vol. I. in 8.*

S. I. J. 2.

BROE, Samuel, de: Histoire du Triumvirat de Jules Cesar, Pompée et Crassus... Troisième Edition, Paris, Sébastien Mabre-Cramoisy, 1694. in 8° – GBV

273. *Histoire du Ministre Cardinal de Richelieu NB deest Vol. I. a Paris 1675. Vol. I. in 8.*

S. I. J. 6.

VIALART, Charles: Histoire du Ministere d'Armand Iean du Plessis Cardinal Duc de Richelieu, sous le regne de Louys le Iuste, XIII. du Nom, Roy de France et de Navarre: avec des reflexions politiques et diverses lettres, contenant les negociations des affaires du Piedmont et du Montferrat. Paris, Compagnie des Libraires du Palais, 1665. Vol. 1–3. in 8° – GBV

274. *Histoires admirables de notre tems p(ar) Simon Goulardt a Paris 1607. Vol. I. in 8.*

S. I. J. 10.

GOULART, Simon: Histoires admirables et memorables de nostre temps. Recueillies de plusieurs Autheurs... Paris, Jean Houze, 1603. in 8° – (1607-es kiadását nem találtuk) ÖNB

275. *Historia Francica Joh. Bussieris Lugduni 1661. Vol. II. in 8.*

S. I. J. 12–13.

BUSSIERES, Jean, de: Ioannis de Bussieres... e Societate Iesu, Historia Francica... Lugduni, Guillaume Barbier, Jean Girin, François Comba, 1661. Vol. 1–2. in 8° – GBV

276. *Historia Constantinopolitano Turcica, auth. Christoph. Besoldo Argent(orati) 1634. Vol. I. 8.*

S. I. J. 14.

BESOLD, Christoph: Christoph. Besoldi historia Constantinopolitano-Turcica post avulsum a Carolo M. occidentem ad nostra usque tempora deducta. Argentorati, Lazarus Zetzner Erben, 1634. in 8° – GBV

277. *Historia universalis Gabrielis Bucelini Augustae 1664. Vol. III. in 8.*

S. I. J. 15–17.

BUCELIN, Gabriel: Nuclei historiae universalis, cum sacrae, tum prophanæ ad dies, annosque relatae. Auctarium... Frankfurt am Main, Ulm, Johann Görlin (Witwe), Augsburg, Johann Schultes, 1664. Vol. 1–3. in 8° – GBV, VD17 23:299343V

278. *Historia a del Mondi del Patre Horatio Torsellini Venezia 1675. Vol. I. in 8*

S. I. J. 18.

TORSELLINI, Orazio; AURELI, Lodovico (transl): Ristretto dell'histoire del mondo del padre Horatio Torsellini della Compagnie di Giesu... In Venetia, presso Zaccaria Conzatti, 1675. in 8° – BSB

279. *Histoire du Siege de Bude a Lion 1687. Vol. I. 8.*

S. I. J. 20.

DONNEAU DE VISÉ, Jean: Histoire du siege de Bude. Lyon, Thomas Amaulry, 1687. in 8° – BnF

280. *Histoire des Oracles Amsterdam 1687. Vol. I. in. 8.*

S. I. J. 27.

FONTENELLE, Bernard Le Bovier, de: Histoire des oracles. Amsterdam, Pieter Mortier, 1687. in 8° – GBV

281. *Histoire Croisades pour la delivrance de la Terre St. p(ar) Louis Maimbourg a Paris 1685. Vol. II. in 12.*

S. I. G. 1–2.

MAIMBOURG, Louis: Histoire des croisades pour la délivrance de la Terre Sainte... Paris, Sébastien Mabre-Cramoisy, 1685. Vol. 1–2. in 12° – SUDOC

282. *Histoire de l'Arianisme p(ar). Louis Maimbourg a Paris 1682. Vol. III. in 12*

S. I. G. 3–5.

MAIMBOURG, Louis: Histoire de l'arianisme depuis sa naissance jusqu'a sa fin: avec l'origine et le progrès de l'hérésie des sociniens.... Paris, Sébastien Mabre Cramoisy, 1682. Vol. 1–3. in 12° – SUDOC

283. *Histoire du Calvinianisme p(ar). M. Maimbourg 1682 Vol. I. in 12*

S. I. G. 6.

MAIMBOURG, Louis: Histoire du Calvinisme. Paris, Sébastien Mabre-Cramoisy, 1682. in 12° – GBV

284. *Histoire du Pontificat de St. Leon le Grand parc Mr. Maimbourg a la Haye 1687 Vol. I. in 12.*

S. I. G. 7.

MAIMBOURG, Louis: Histoire du pontificat de Saint Leon le Grand. A La Haye, Adrian Moetjens, 1687. in 12° – WorldCat

285. *Histoire Pontificat de St. Gregoire le Grand p(ar). M. Maimbourg a Paris 1686 Vol. I. in 12*

S. I. G. 8.

MAIMBOURG, Louis: Histoire du pontificat de S. Gregoire le Grand. Paris, Claude Barbin, 1686. in 12° – BnF

286. *Histoire des ouvrages des Savans Rotterdam 1687 Vol. I. in 12.*

S. I. G. 16.

BASNAGE DE BEAUVAL, Henri; LEERS, Reinier (ed.): Histoire des ouvrages des scavans... Rotterdam, Reinier Leers, 1687. in 12° – BnF

287. *Histoire de la decadence de la France a Cologne 1687. Vol. I. in 12*

S. I. G. 19.

Histoire de la décadence de la France prouvée par sa conduite. Cologne, Pierre Marteau, 1687.
in 12° – GBV; VD17 1:068192K

288. *Histoires des troubles d’Hongrie, Amsterdam. 1691. Vol. IV. in 12*

S. I. G. 20–23.

VANEL, Claude: Histoire des troubles de Hongrie... Amsterdam, Pierre Mortier, 1691. Vol. 1–
3. in 12° – GBV

289. *Histoire des personnes qui ont vécu plusieurs siècles p(ar). M. Longeville. a Paris 1716
Vol. I. in 12*

S. I. G. 26.

HARCOUET DE LONGEVILLE; VILLENEUVE, Arnaud, de Villeneuve.: Histoire des
personnes, qui ont vécu plusieurs siècles, et qui ont rajeuni: Avec le secret de rajeunissement,
tiré d’Arnauld de Villeneuve... Paris, Veuve Carpentier, Laurent le Comte; Se vend a Bruxelles,
chez Jean Leonard, 1716. in 12° – SUDOC

290. *Historia universalis synopsis Franc. Molindes Viennae 1714. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 27.

MOLINDES, Franz: Synopsis Historiae Universalis... Tom. 2. A temporibus Caroli Magni
usque ad Carolum VI... Viennae, Ignaz Dominic Voigt, 1714. in 12° – VD18 13915908

291. *Histoire Critique des pratiques Superstitieuses p(ar) Pierre le Brun a Paris 1732. Vol.
3. in 8.*

S. II. G. 10–12.

LE BRUN, Pierre: Histoire critique des pratiques superstitieuses, qui ont séduit les peuples, et
embarassé les Scavans. ... Paris, Florentin Delaulne Veuve, 1732. Vol. 1–3. in 8° – SUDOC

292. *Histoire des Vies et Regnes de tous le Rois et Reignes d'Angleterre NB I. Vol. desideratur Amsterdam 1729. Vol. II in 8.*

S. II. G. 15–16.

SOMERS, John: *Histoire veritable et secrette des vies et des regnes de tous les rois et reines d'Angleterre depuis Guillaume I. surnommé Le Conquerant, jusqu'an la fin du regne de la Reine Anna...* Amsterdam, Jacob Wetstein, Rudolf Wetstein, William Smith, 1729. Vol. 1–2. in 8° – GBV

293. *Histoire des Variations des Eglises protestantes, p(ar). Mess. Jaque Bossuet a Paris 1718. V. II. in 8.*

S. II. G. 25–26.

BOSSUET, Jacques-Bénigne: *Histoire des variations des églises protestantes*, Paris, Bruxelles, Jean van Vlaenderen, 1718. Vol. 1–2. in 8° – GBV

294. *Histoire Universelle de Trogue Pompée reduit en Abrege p(ar). Justin a Lion 1697 Vol. II. in 8.*

S. II. G. 30–31.

IUSTINUS, Marcus Iunianus: *Histoire universelle de Trogue Pompée, réduite en abrégé par Justin*. Lyon, Horace Mollin, 1697. Vol. 1–2. in 8° – BnF

295. *Historische Schauplatz Christ. Herm. Schwedlers Leipzig 1727. Vol. II. in fol.*

S. II. B. 5–6.

SCHWEDER Christoph Hermann, von; GLAFEY, Adam Friedrich: *Theatrum historicum praetensionum et controversiarum illustrium, oder historischer Schauplatz der Ansprüche und Streitigkeiten Hoher Potentaten und anderer regierenden Herrschafften in Europa...* suppliret und continuiert von Adam Friedrich Glafeyn. Leipzig, Moritz Georg Weidmann, 1727. 1–2. in 2° – GBV

296. *Historia quinque Carolorum p(er). Adam Patachich de Zajesda Viennae Aust. 1735. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 10.

PATACHICH Ádám: Augusta Quinquecarolum Historia Augustissimo... Positiones ex Universa Philosophia in... Universitate Viennensi Publice defenderet... Anno 1735. Mense Septembri (...) Viennae Austriae, Typis Mariae Theresiae Voigtin Viduae, 1735. in 2° – MTAK Törtlm.F.444

297. *Historia Ducum Stiriae p(er). Academiam Graecens. Graeciae 1728. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 12.

SCHEZ, Pierre: Historia ducum Styriae... Graz, Ferdinand Widmanstetter Erben, 1728. in 2° – GBV

298. *Histoire du Gouvernement de Venise a Paris 1685. Vol. II. in 8.*

S. II. D. 1–2.

AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas: Histoire du gouvernement de Venise... Paris, Frederic Leonard, 1685. Vol. 1–2. in 8° – BnF

299. *Histoire des Empires et des Republiques depuis de Deluge jusque a Jesu Christ. NB Volumine sunt Cartae Chronologicae. Paris 1733. V. 5 in 8.*

S: II. D. 13–17.

GUYON, Claude-Marie: Histoire des empires et des républiques, depuis le déluge jusqu'a Jésus-Christ, ou l'on voit dans celle d'Égypte et d'Asie la liaison de l'histoire sainte avec la profane et dans celle de la Grece le raport de la fable avec l'histoire... Paris, Nicolas Simart, 1733–41. Vol. 1–12. in 8° – SUDOC

300. *Histoire des Juifs écrite par Flav. Joseph. sous le titre de Antiquites Judaiques, traduite p(ar). M. Arnauld d'Andilly, a Bruxelles 1701–2. Vol. III. in 8vo*

S. II. D. 18–20.

JOSEPHUS, Flavius; ANDILLY, Arnauld, d' (transl.): Histoire des Juifs... Bruxelles, Eugene Fricx, 1701–02. Vol. 1–3. in 8° – GBV

301. *Histoire de l'Empire p(ar) Mr. Heisß, a Paris 1711. Vol. V. in 8vo*

S. II. D. 21–25.

HEISS, Johann Kogenheim, von: Histoire de l'Empire... Tom. 1. Qui comprend l'Histoire des princes qui ont possédé l'Empire depuis Charlemagne jusques aux Empereurs de la Maison d'Autriche... Tom. 2. Qui contient ce qui s'est passé sous les Empereurs de la Maison d'Autriche Tom. 3. Tom. Qui contient l'état et le gouvernement present de l'Empire, selon qu'il a été réglé par les traitez de Westphalie et autres 4. Tom. Qui contient l'état particulier des Electeurs, Princes, Villes et autres Membres de l'Empire, ainsi qu'ils sont a present 5. Tom. Qui contient la bulle d'Or, les traitez de Munster et d'Osnabruck en Westphalie, Paris, Guillaume Cavelier, 1711. Vol. 1–5. in 8° – GBV

302. Histoire de l'Eglise en abregé, par Mr. Louis-Ellies Du-Pin, a Paris 1726. Vol. IV. in 8vo

S. II. D. 26–29.

DU PIN, Louis-Ellies: Histoire de l'Église en abrégé, par demandes et par réponses, depuis le commencement du monde jusqu'a présent... Paris, Jacques Vincent, 1726. Vol. 1–4. in 8° – BnF

303. Histoire des Juifs p(ar). Mr. Basnage, a la Haye 1716. Vol. XV. in 8vo

S. II. E. 20–34.

BASNAGE, Jacques: Histoire des Juifs depuis Jésus-Christ jusqu'a présent, pour servir de continuation a l'histoire de Joseph... La Haye, Henri Scheurleer, 1716. Vol. 1–15. in 8° – BnF

304. Histoire des Religions de tous les Royaumes du Monde augmentée p(ar). Mr. Jovet, a Paris 1724. Vol. VI. in 8vo

S. II. F. 16–21.

JOVET, Jean: L'Histoire des religions de tous les royaumes du monde... Paris, François Montalant, 1724. Vol. 1–6. in 8° – GBV

305. Histoire de l'Eglise et de l' Empire p. Jean le Suveur (!) ~~NB~~ Desunt 2. priora Volum. a Geneve 1685. (!) Vol. VIII. in 8vo

S. II. F. 24–31.

LE SUEUR, Jean: Histoire de l'Eglise et de l'Empire... Geneve, Nicolas Fatilo de Duillier, 1686–1688. Vol. 3–10. in 8° – SUDOC

306. *Histoire du Rois de Pologne p(ar) Mr. Massuet. NB. Desiderantur 3. Vol. priora, a Amsterd. 1734. Vol. I. in 8vo.*

S. II. F. 32.

MASSUET, Pierre: Histoire des Rois de Pologne et du Gouvernement de ce Royaume... Amsterdam, François l'Honoré, 1734. Vol. 4. in 8° – GBV; ICCU

307. *Histoire du Roy Louis XIII. composé p(ar). Mr. Charles Bernard, a Paris 1646. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 7.

BERNARD, Charles; SOREL, Charles: Histoire du roy Louis XIII. ... Paris, Veuve Nicolas de Sercy, 1646. in 8° – BnF

308. *Historia moderna Europae, Everhardo Gv. [Gvernero] Happelio NB. Deest Vol. 2nd. Ulmae Vol. I. in fol.*

S. III. A. 14.

HAPPEL, Eberhard Werner: Historia Moderna Europae, Oder eine historische Beschreibung Deß heutigen Europae; Welche zum Anfang und Fundament hat den Münsterischen Friedens-Schluß, und von dar an fortfähret, Unpartheyisch zu beschreiben, dieses Letztere Semi-Saeculum Mirabile, das ist, die Jüngste mehr als Vierzig-Jährige Wunderbare Zeit, fürnemlich was kurtz vor und unter der Glorwürdigsten Regierung Deß Aller-Durchleuchtigsten, Großmächtigst- und Unüberwindlichen Römischen Käysers, Leopoldi I. Von Jahren zu Jahren Denck-würdiges in Spanien,... Ulm, druckts und verlegts Matthaeus Wagner, 1693. Vol. 1. in 2° – GBV; MTAK Törtlm.F.109

309. *Historicum theatrum praetensionum et controversiarum illustrium in Europa, durch Christoph. Schveder Leipzig 1717. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 15.

SCHWEDER, Christoph Hermann, von: *Theatrum Historicum Praetensionum et Controversiarum Illustrium in Europa, Oder Historischer Schauplatz der Ansprüche und Streitigkeiten Hoher Potentaten und anderer regierenden Herrschafften in Europa, Darinnen vorgestellt wird Der Ursprung, die Gründe, Gegen-Antworten, und der ietzige Zustand der meisten und wichtigsten Praetensionen, welche die in Europa regierende Potentzen und Herrschafften gegen einander theils annoch haben theils aber nach geschlossenen Westphälischen und Pyrenaeischen Frieden untereinander abgethan und beygeleget; Aus Historicis, Actis Publicis, Deductionibus, Informationibus, und andern Scribenten zusammen getragen auch hin und wieder mit genealogischen Tabellen erläutert...* Leipzig, im Verlag Johann Ludewig Gleditsch und Moritz Georg Weidmanns, 1712. in 2° – GBV; MTAK Törtlm.F.494.

310. *Histoire des Demezlez de la Cour de France avec la Cour de Rome p(ar). Mr. Regnier Desmarais, 1707. Vol. I. in 4to*

S. III. C. 23.

REGNIER-DESMARAIS, François-Séraphin: *Histoire des démeslez de la Cour de France avec la Cour de Rome, au sujet de l'affaire des Corses,...* S. l., s. typ., 1707. in 4° – BnF

311. *Historico-Geographicarum observationum Spicilegium de Regno Bosniae, Lug. Bat. 1737. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 1.

MEIERN, Johann Gottfried, von: *Spicilegium observationum historico-geographicarum de Bosniae regno Hungarici quondam juris occasione armorum caesareorum hoc anno 1737 in Bosniam motorum.* Leiden, Buartsius, 1737. in 4° – GBV

312. *Historiae hujus temporis anima p(er). Jac. Massenium Col. Agr. 1672. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 2.

MASEN, Jacob; RUDOLPHI, Johann Georg (part.); KÜSEL, Mathäus (part.): *Anima historiae huius temporis in iuncto Caroli V. et Ferdinandi I. fratrum imperio, repraesentata...* Coloniae Agrippinae, Johann Wilhelm Friessem, 1672. in 4° – GBV; VD17 39:122415R

313. *Historici Compendi del Conte Alph. Loschi Vincenza 1668. Vol. II. in 4to*

S. III. C. 21–22.

LOSCHI, Alfonso: *Compendi historici del conte Alfonso Loschi... piu memorabili successi di Europa e Levante sino l'anno 1668. Vicenza, Giacomo Amodio, 1668. Vol. 1–2. in 4° –SBN*

314. *Historien aller Potentaten, Vol. I. in 4to*

S. III. D. 18.

GERLACH, Samuel; SCHWARTZE, Kaspar: *Procerum mundi index insignium, das ist: eine Anzeige und Auflösung aller inn- und ausländischen Potentaten, Herrschafften und Stände Wapen, deren sich die Calenderschreiber, Prognosticanten und Post-Reuter verblümter Wörter und Namen, in Beschreibung der grossen Jahr-Bücher sich bedienen... Nürnberg, Christoph Endter Erben, (ca. 1680.) in 4° – GBV, VD17 23:643369V*

315. *Historicae relationis semestralis vernalis continuatio, Francof(urti) am. M. 1707. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 20.

MEMMIUS, Conrad: *Relationis Historicae Semestralis Vernalis Continuatio: Jacobi Franci Historische Beschreibung der denckwürdigsten Geschichten: so sich in Hoch- und Nieder-Teutschland... vor und zwischen jüngst verflossener Franckfurter Herbst-Meß, biß an die Oster-Meß dieses lauffenden 1707. Jahrs. Frankfurt am Main, Kaspar Engelhardt Erben, Johann Balthasar Graupiz, 1707. in 4° – BSB*

316. *Histoire de France, ou abrege Methodique p(ar). Mr. de Brianville, a Paris 1669. Vol. I. in 8vo*

S. III. E. 32.

BRIANVILLE, Claude-Oronce Finé de: *Abregé methodique de l'histoire de France. Par la chronologie, la genealogie, les faits memorables, et le caractere moral et politique de tous nos rois. Ensemble leurs portraits enrichis de symboles et de leurs armoiries prises sur leurs monnoyes, leurs sceaux et divers autres monumens. Seconde edition. Paris, Charles de Sercy, 1669. in 8° –*

317. *Histoire de la Monarchie Française sous le Regne de Louis le Grand* ~~NB~~ *Primum Unum*
Volumen exstat, a Paris 1692. Vol. I. in 8vo

S. III. E. 1.

RIENCOURT, Simon, de: *Histoire de la monarchie Française, sous le regne de Louis le Grand...* Troisième édition... Tom. I. 1643–1650... [Tom. II. 1650–1671... III. 1671–1692...] Paris, Étienne Du Castin, Étienne Loyson, 1692. Vol. 1. in 8° – BnF

318. *Histoire des Empereurs Romains, traduit p(ar). D. B. a Paris 1699. Vol. I. in 8vo*

S. III. E. 4.

SUETONIUS, Caius, Tranquillus: *Histoire des empereurs romains avec leurs portraits en taille-douce.* Trad. de Suétone par D. B**... Paris, Nicolas Legros, 1699. in 8° – BnF

319. *Histoire general d'Espagne tiré de Mr. Marianna a Paris 1723. Vol. IX. in 8o*

S. III. E. 14–22.

MARIANA, Juan, de; BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de (transl.): *Histoire, générale d'Espagne depuis le commencement de la monarchie jusqu'a présent, tirée de Mariana et des auteurs les plus célèbres...* Paris, Pierre Michel Huart, André Pralard, Guillaume Cavelier, 1723. Vol. 1–9. in 8° – SUDOC

320. *Histoire ancienne p(ar) Mr. Rollin Amsterdam 1733. Vol. IX. in 8vo*

S. III. E. 23–31.

ROLLIN, Charles: *Histoire ancienne des Egyptiens, des Carthaginois, des Assyriens, des Babyloniens, des Medes et des Perses, des Macedoniens, des Grecs...* Amsterdam, Jacob Wetstein, Rudolf Wetstein, William Smith, 1733–1735. Vol. 1–9. in 8° – GBV

321. *Histoire de la Condemnation des Templiers, p(ar). Mr. de Pui, a Paris 1685. Vol. I. in 8vo*

S. III. F. 7.

DUPUY, Pierre: Traitez concernant l'histoire de France, scavoir la condamnation des Templiers, avec quelques actes: l'histoire du schisme, les papes tenans le siege en Avignon et quelques procez criminels... Paris, Edme Martin, 1685. in 8° – BnF

322. *Histoire du Fanatisme p(ar). Mr. Brueis, Utrecht 1737. Vol. II. in 8vo*

S. III. F. 24–25.

BRUEYS, David Augustin, de: Histoire du fanatisme de notre temps, et le dessein que l'on avoit de soulever en Frances les mécontents des calvinistes. Utrecht, Henry-Corneille Le Febvre, 1737. Vol. 1–2. in 8° – GBV; Iparművészeti: 53.1359. 1–2.

323. *Histoire de trois derniers Empereurs des Turques depuis 1623. jusque 1677. p(ar) Mr. Richauld a Paris 1683. Vol. I. in 8vo*

S. III. F. 27.

RYCAUT, Paul: Histoire des trois derniers empereurs des Turcs: depuis 1623 jusqu'a 1677. Traduite de l'Anglois... Paris, Louis Billaine, 1683. in 8° – SUDOC

324. *Historiarum Polibii Libri V. Lugd. Bat.(aviae) (!) Vol. I. in 12.*

S. III. G. 2.

POLÜBIOSZ; PEROTTUS, Nicolaus (interp.); MUSCULUS, Wolfgang (interp.): Polybii Megalopolitani historiarum libri priores V. Nicolao Perotto Sipontino interprete: Item, Epitome sequentium librorum usque ad XVII. Wolfgango Musculo interprete. Lugduni, Sebastian Gryphius, 1554. in 12° – GBV

Téves a Lugdunum Batavorum (Leiden) megadása a Lugdunum (Lyon) helyett

325. *Histoire Secrete de Burgogne, a la Haye 1694. Vol. I. in 12*

S. III. G. 3.

CAUMONT DE LA FORCE, Charlotte-Rose, de: Histoire secrete de Bourgogne, La Haye, Louis van Dole, Henry van Dole, 1694. in 12° – GBV

326. *Historia rerum gestarum inter Ferdinand. et Joannem Reges Hungariae, p. Joannem Zermeg, Amsterdam 1662. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 5.

ZERMEGH, János: Historia rerum gestarum inter Ferdinandum et Ioannem Ungariae reges, usque ad ipsius Ioannis obitum... Amsterdam, Jacobus Lepidius, 1662. in 12° – GBV, OSZK, RMK II. 2157. 667. o.

327. *Histoire abrégé des Revolutions de la Grand Bretagne, Dublin 1723. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 8.

LE GENIE anglois, ou histoire abrégée des révolutions fréquentes de la Grande-Bretagne... par un esprit desintéressé. Dublin, Jacques Pepiat, 1723. in 12° – BnF

328. *Homeri omnia Opera, Basileae 1551. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 5.

HOMÉROSZ: Poetarum omnium seculorum longe principis Homeri, omnia quae quidem extant opera: Graece, adiecta versione Latina ad verbum... Basileae, Nicolaus Brylinger, Bartholomäus Stähelin, 1551. in 2° – GBV

329. *Hungariae Prodromus p(er). Matth. Bell, Norimbergae 1723. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 10.

BÉL Mátyás: Hungariae antiquae et novae prodromus. Nürnberg, Peter Konrad Monath, 1723. in 2° – GBV, VD18 15233502; RMK III/XVIII./1. 108.

330. *Hungariae Litteratae Specimen p(er). Davidum Czvittingerum Francof(urti) et Lips(i)ae. 1711. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 5.

CZVITTINGER Dávid: Specimen Hungariae literatae: virorum eruditione clarorum natione Hungarorum, Dalmatarum, Croatarum, Slavorum, atque Transylvanorum vitas, scripta, elogia et censuras ordine alphabetico exhibens. Accedit Bibliotheca scriptorum qui extant de rebus Hungaricis; Accedit Bibliotheca scriptorum qui extant de rebus Hungaricis. Leipzig, Frankfurt am Main, Jobst Wilhelm Kohles, 1711. 4° – GBV, VD18 1020136X; RMK III. 4767.

331. *Hungaricarum rerum scriptores varii, collectore Bungarsdio, Francofurti) 1600. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 13.

BONGARS, Jacques, de; BRASSICANUS, Johann Alexander (part.); BRUTO, Giovanni Michele (part.): *Rerum Hungaricarum scriptores varii historici, geographici...* Francofurti, Andreas Wechel Erben, Claude de Marne, Johann Aubry 1600. 2° – GBV, VD16 B6601

332. *Hübners Einleitung der Historischen Fragen Vol. I. in 12.*

S. III. G. 9.

HÜBNER, Johann: *Kurtze Einleitung zur Politischen Historia den Anfängern zum besten aus Allen neun Theilenzusammengezogen. Zehndter Theil.* Leipzig, Johann Friedrich Gleditsch, 1708. in 12° – GBV, VD18 90760778

333. *Hübners Historische Fragen, 1726. Vol. IX. in 12.*

S. III. G. 10–18.

HÜBNER, Johann: *Supplementa zu seinen Historischen, Genealogischen und Geographischen Fragen, 3. Über die Jahre 1716. 1717. 1718. 1719...* Leipzig, Johann Friedrich Gleditsch seel. Sohn, 1726. Vol. 1–9. in 12° – GBV

334. *Hübners Supplement zum Historischen Frage Leipzig 1718. Vol. IV. in 12.*

S. III. G. 19–22.

HÜBNER Johann: *Supplementa zu seinen Historischen, Genealogischen und Geographischen Fragen,...* Tom. 1. Suppl. 5. *So viel sich im Jahre 1712 merckwürdiges zugetragen hat...* Tom. 2.... *im Jahre 1713...* Tom. 3. ... *im Jahre 1714...* Tom. 4. ... *im Jahre 1715...* Leipzig, Johann Friedrich Gleditsch seel. Sohn, 1718. Vol. 1–4. in 12° – GBV

335. *Imago antiquae et novae Hungariae a Samuele Timon, Cassoviae 1734. Vol. I. in 8vo*

S. II. F. 3.

TIMON Sámuel: Imago antiquae, et novae Hungariae honoribus Michaelis Bucsi... a Antonio Josepho Bucsi dicata dum Theses prooemiales logicae propugnaret praeside Ignatio Prételi Samuel Timon... Cassovia, Typ. Acad. S. J., 1734. in 8° – Petrik III/2. 642.

336. *Imagines omnium pene Gentium, Coloniae 1577. Vol. I. in fol.*

S. III. C. 8.

BRUYN, Abraham, de; DAMMAN, Adriaan (part.): Omnium poene gentium imagines, ubi oris totiusque corporis et vestium habitus... exprimuntur. Köln, Caspar Rutz, 1577. in 2° – GBV

337. *Imagines quorundam Romanorum ac rerum Biblicarum Vol. I. in 4to*

S. III. C. 13.

Nem sikerült azonosítani.

338. *Introduction a l'Histoire de l'Universe par Samule Puffendorff. Amstel(odami) 1722.*

Vol. VII. in 8vo

S. II. G. 2–8.

PUFENDORF, Samuel, von: Introduction a l'histoire générale et politique de l'univers... Amsterdam, aux dépens de la Compagnie, 1722. Vol. 1–7. in 8° – SUDOC; Iparművészeti: 58.520. 1–6.

339. *Instruction sur l'Histoire des Empereurs des occident, Amsterdam 1697. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 14.

Instruciton sur l'histoire des empereurs d'Occident, depuis Charlemagne. Jusqu'a Leopold 1. Aujourd'hui regnant. Amsterdam, Paul Marret, 1698. in 12° (1697-est nem találtunk) – BML

340. *Indiculus temporum ex annalibus Brietii p(er) Jos(ephum) Pickler, Viennae 1729. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 22.

PICHLER, Joseph; BRIET, Philippe: Indiculus temporum ex Annalibus Mundi P. Philippi Brietii S. J. Brevi compendio excerptus, in usum DD. Academicorum in Alma, ac Antiquissima

Universitate Viennensi erecti recens studii historici auditorum. Opera P. Josephi Pichler, S. J. Historiae Professoris. Anno 1729. Viennae Austriae, Typis Wolffgangi Schwendimann, Universitatis Typographi, 1729. in 8° – BSB

341. *Josephs Römischen Kayzers Leben und Thaten Coloniae 1712. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 7.

RINK, Eucharius Gottlieb: Josephs des sieghafften Röm. Kayzers Leben und Thaten. In zwey Theile abgefasset, und mit bildnißen geziert. Cölln, im Jahr 1712. in 8° – GBV, MTAK Tört.O.3492

342. *Istvanffi Nicol.: Historia de rebus Hungaricis Coloniae 1622. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 9.

ISTVÁNFFY Miklós: Historiarum de Rebus Ungaricis Libri XXXIV.: nunc primum in lucem editi. Coloniae Agrippinae, Anton Hierat, 1622. in 2° –RMK III 1350.; Batthyány 1743

343. *Kaysers Historie v(on). Sebast. Jungenders Nürnberg 1733. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 9.

JUNGENDRES, Sebastian Jacob: Kurz-gefaßte Kaiser-Historie, worinnen alle orientalische und occidentalische Kaiser, von Julio Caesare an bis auf jetzt-regierende Kayserl. Majestät Carolum VI. in gebundener Rede, nach chronologischer Ordnung, recensiret, und durch beygefügte Fragen und Anmerkungen erkläret werden... Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1733. in 4° – GBV, VD18 12215627

344. *Kevenhüllers Annales Ferdinandeï, Lipsiae 1721. Vol. VII. in fol.*

S. I. B. 3–9.

KHEVENHÜLLER, Franz Christoph: Frantz Christoph Khevenhillers... Annales Ferdinandeï oder wahrhaffte Beschreibung Kaeyzers Ferdinandi des Andern... von Anfang des 1578. biß auff des 1637. vorgleauffenen Handlungen und denckwürdigen Geschichten... Leipzig, Moritz Georg Weidmann, 1721–1726. Vol. 1–7. in 2° – GBV; Iparművészeti: 53.1121. 1–6.

345. *Kevenhüllers Contrefait Kupfer-Stich Lipsiae 1721. Vol. II. in fol.*

S. I. B. 1–2.

KHEVENHÜLLER, Franz Christoph: Conterfet Kupfferstich (soviel man deren zu handen bringen können)... Tom 1. deren jenigen regierenden grossen Herren, So von Käysers Ferdinand deß Andern Geburt, biß zu desselben seeligsten Tödtlichen Abschied successive regiert, Darvon Ertz Hertzog Carl; Vatter Käysers Ferdinand deß Andern, zum ersten gestellet worden,... Tom. 2. deren jenigen vornehmen Ministren und hohen Officiern, So von Keysers Ferdinand des Andern Geburth an, biß zu desselben seeligsten Hintritt continue und successive Jhr. Kayserl. Majestät gedienet. Lipsiae, Moritz Georg Weidmann, 1721–1722. Vol. 1–2. in 2° – GBV, VD18 9070293X (1.); VD18 90702921 (2.)

346. Kriegs Helmes durch Christoph Boetium Nürnberg 1688. Vol. I. in 4to

S. III. D. 14.

BOETHIUS, Christoph: Ruhm-Belorberter Triumph-leuchtender, und Glantz-erhöheter Kriegs-Helm dero Röm. Käyserl. auch zu Hungarn und Böhmen Königl. Majest. und Dero samtlichen Hohen Bunds-Verwandten, wider den Blut-besprengten Türckischen Tulband,... Tom. 1. Das ist: Warhafftiger Historischer Grund-Bericht aller derer Gott-gesegneten Kriegs-Actionen... Tom. 2. Darinn die Kriegs-Züge und ritterliche Thaten, so dieselbe im Jahr 1685. und 1686. bis auf die... Eroberung der Königlich-Ungarischen Haupt-Stadt Ofen... erzehlet werden... Tom. 3. Darinn die Sieg-reiche Streiche, Länder, Städte, und Vestungen, so im Jahr 1687. und 1688. von den sieghfften Römisch-Käyserlichen und Venetianischen Waffen, erstritten worden... erzehlt, Nürnberg, Johann Christoph Lochner, 1688. Vol. 1–3. in 4° – GBV Nem tudjuk Batthyánynak melyik kötét volt meg.

347. Leben des Philippi II. König in Spanien von Georg. Lethi, Lipsiae 1706. (!) Vol. II. in 8vo

S. I. D. 3–4.

LETI, Gregorio: Leben Philipps des Andern, Königs in Spanien und derer Indien... Leipzig,, Johann Friedrich Braun, 1716. Vol. 1–2. in 8° – GBV

1706-ban megjelent kiadást nem találtam, feltehetőleg elírásról lehet szó.

348. Leben Caroli III. Königs in Spanien, Lipsiae 1708. Vol. I. in 8vo

S. I. D. 12.

ZSCHACKWITZ, Johann Ehrenfried: Leben Seiner Majestät Caroli III. Königs in Spanien und der Indien etc. Worinnen zugleich mit enthalten, Was der Spanischen Successions-Sache, und des daraus entstandenen Krieges halber, So wohl in Deutschland, Spanien, Italien, Franckreich, Engeland, Holland, der Schweitz und andern Orden gehandelt worden, und vorgefallen; Alles mit vielen bisher ungedruckten Documenten, Memorialen und andern glaubwürdigen Nachrichten erläutert, So daß selbiges Statt einer vollkommenen Historie dieses Succession-Streits, und deshalb geführten Krieges dienen kan, ausführlich von Jahr zu Jahr entworfen Und mit vielen nöthigen veritablen Grund-Rissen derer Battailen, Festungen, Belagerungen zu Wasser und Land ausgezieret. Leipzig, Grosse, Johann Friedrich Braun, 1708. in 8° – GBV

349. Leben des Cardinal Bouillon, Leipzig 1710. Vol I. in 8vo

S. I. D. 13.

BOETIUS, Johann Theodor: Merckwürdiges Leben, Exilium und Neulicher Abschied aus Franckreich Sr. Eminentz Emanuelis Theodosii de la Tour d’Auvergne, Cardinals von Bouillon... Leipzig, Johann Theodor Boetius, 1710. in 8° – GBV

350. Leben des Pabst Sixti V. durch Georg. Lethi Leipzig 1706. Vol. I. in 8vo

S. I. E. 14.

LETI, Gregorio: Leben des berühmten Pabsts Sixti V. ... Leipzig, Thomas Fritsch, 1706. in 8° – GBV

351. Leben und Thaten der Hertzogen und Königen in Hungarn, Nürnberg 1684. Vol. I. in 8vo

S. I. E. 31.

BEER, Johann Christoph: Der Herzogen und Königen in Hungarn Leben, Regierung und Absterben: Von dem ersten Herzogen Keve an, biß auf den iztregirenden König Leopold den I.; Aus den bewährtesten Hungarischen Geschichtschreibern hervorgesucht und zusammengetragen, auch mit ihren warhafften Bildnissen ans Liecht gegeben. Nürnberg, Johann Hoffmann, Christian Siegmund Froberg, 1684. in 8° – GBV, VD17 12:194551Y

352. Leben Caroli V. Hertzogen zu Lothringen, Nürnberg 1691. Vol. I. in 12.

S. I. G. 12.

LABRUNE, Jean, de: Lebens-Beschreibung deß weyland Durchleuchtigsten und Weltberühmten Heldens Carl des V. Hertzogen zu Lothringen und Bar, auch Generalissimi über die Käyserliche Armeen... Franckfurt am Mayn, Philipp Fievet, 1691. in 12° – GBV, VD17 1:087538W Kapcsolódó nürnbergi kiadást nem találtuk.

353. Leben-Beschreibung von Margarethen von Baden Vol. I. in 12.

S. I. G. 28.

(felt.) HIMMEL, Margarethe; HIMMEL, Johann: Grabmal zu Christlichen Andencken der Erborn... Frawen Margarethen, Geborne Rheinboldin von Durlach, außm Marggraffenthumb Baden, Des... Herrn Johann Himmels... Professoris... Universitet Jehn, liebsten Eheschatzes. Welche den 24. Nov. Anno 1634... entschlaffen... Jena, Barbara Weidner, 1634. in 12° – GBV

354. Leben des Prinz Eugenie, Francf. Vol. IV. in 8

S. I. D. 8–11.

Des Grossen Feld-Herrns Eugenii Hertzogs von Savoyen Und Kayserl. General-Lieutenants Helden-Thaten. Frankfurt am Main, Leipzig, 1710–1722. Vol. 1–4. in 8° – GBV, VD18 15610810, WURZBACH 1874, 309.

355. Leben unterschiedlichen Helden, sub Titulo Curiöses Bücher Cabinet, Francofurti 1711. Vol. I. in 8.

S. I. D. 5.

SCHMAUß, Johann Jacob: Curieuses Bücher-Cabinet oder Nachrichten von Historischen, Staats- u. galanten Sachen, ... Köln, Frankfurt am Main, Renger, 1711. in 8° – GBV, VD18 90158040

356. Livius: Titus: de A(nn)o. 1518. Vol. I. in f.

S. I. A. 1.

Talán ez a kiadás:

LIVIUS, Titus; FLORUS, Lucius Annaeus; POLÜBIOSZ; PEROTTUS, Nicolaus (transl.): Ex XIII. T. Livii Decadibus Prima, Tertia, Quarta, in qua praeter fragmenta III et X libri, quae in

Germania nuper repertae, hic etiam continentur multa adulterina expunximus, multa vera recepimus, quae in aliis non habentur. Epitome singulorum librorum XIII Decadum. Historia omnium XIII Decadum in Compendium redacta ab L. Floro. Polybii lib. V. de rebus romanis latinitate donati a Nicol. Perotto. Index Copiosissimus rerum omnium memorabilium. Venetiis, Aldo Pio Manuzio, Andreas Asulanus, 1518. in 2° – GBV

vagy ez:

LIVIUS, Titus; FLORUS, Lucius Annaeus: T. Livius Patavinus Historicus Duobus Libris Auctus cum L. Flori Epitome. Et Annotatis in Libros VII. Belli Maced. Moguntiae, Johann Schöffner, 1518. in 2°– GBV, VD16 L2091

357. Livius: Titus: Basileae 1549. Vol. I. in f.

S. I. A. 7.

LIVIUS, Titus; FLORUS, Lucius Annaeus; CURIONE, Celio Secondo; GLAREANUS, Henricus Loriti; RHENANUS, Beatus; GELEN, Sigmund; ERASMUS, Desiderius; HALOANDER, Gregor: T. Livii Patavini, Latinae Historiae Principis Decades Tres, cum Dimidia, longe quam hactenus emendatiores compluribus locis partim Caelii Secundi Curionis industria... L. Flori Epitomae... Beati Rhenani et Sigismundi Gelenij... Annotationes. Chronologia Henrici Glareani... Rerum et verborum... locupletiss. Index. Basel, Johannes Herwagen, 1549. in 2° – GBV, VD16 ZV 9790

358. Livii: Titi: Römische Historien, Mayntz 1551. Vol. I. in fol.

S. I. C. 12.

LIVIUS, Titus; CARBACH, Nikolaus Fabri, von; MICYLLUS, Jakob; SCHÖFFERLIN, Bernhard; WITTICH, Ivo: Titi Liuij deß aller Redsprechsten und Hochberümpsten Geschichtschreibers, Römische Historien:... Mainz, Ivo Schöffner, 1551. in 2° – GBV, VD16 L2111, Batthyány 1948

359. Ludvigs Erleuterung über Samuelis Puffendorff Einleitung zur Histoire der vorerhesten Reichen und Staaten, Leipzig, und Halle, 1695. Vol. I. in 8vo

S. I. E. 3.

LUDEWIG, Johann Peter, von: Erleuterung über S. T. Herrn Samuel von Pufendorf zur Historie der vornehmsten Reiche und Staaten, so jetziger Zeit in Europa sich befinden:... Leipzig, Halle, Johann Friedrich Zeidler, 1695. in 8° – GBV

360. Mausoleum Imperatorum Romanorum, a Carolo M. usque Leopold. inclusive, Vol. I. in fol.

S. III. C. 1.

PALAZZI, Giovanni: Monarchia occidentalis a Carolo Magno usque ad Leopoldum I elogiis... exarata. Venetiis, sumptibus auctoris. 1673–1679. Vol. 1–6. 2° – University of Columbia

361. Mausoleum Regum et Ducum Regni Apostolici, Norimb. 1664. Vol. I. in fol.

S. III. C. 6.

NÁDASDY, Ferenc: Mausoleum Potentissimorum ac Gloriosissimorum Regni Apostolici Regum et Primorum Militantis Ungariae Ducum: Vindicatis e mortuali pulvere Reliquis ad gratam apud posteros memoriam, a Pio et Iusto Patriae Dolore Erectum; Cum versione Operis Germanica. Nürnberg, Michael Endter, Johann Friedrich Endter, 1664. in 2° – GBV, VD17 23:232430W; RMK III 2254.

362. Marianna Histoire d'Espagne, Madrid 1669. Vol. II. in fol.

S. III. C. 10–11.

MARIANA, Juan: Historia general de Espana, por el Padre Juan de Marianna. Madrid, por Andres Garcia de la Iglesia. Ivan Antonio Bonet, 1669. Vol. 1–2. in 2° – ÖNB

363. Magyar Chronica, Pető György (!) által, Cassau 1729. Vol. I. in 4to

S. III. D. 4.

PETHŐ Gergely: Rövid magyar kronika, sok rendbéli históriás könyvekből nagy szorgalmatossággal egybe szedettet és irattatott Petthő Gergelytül. Kassa, Frauenheim Henrik János, 1729. in 4° – Petrik III/1. 79.

364. Magyar Chronica, Kovács Janos által continuáltatott, Poson 1742. Vol. I. in 4

S. III. D. 7.

KOVÁCS János: Continuatiója a magyar krónikának. Második rész, Foglalván magában 18. Esztendő, mellyekben a' Fölséges Austriai Házból származandó Erthertzegek Első, Második, és Negyedik Ferdinandok A' Magyar Országi Királyságban egy más után mint következtek, mint uralkodtak... Pozsony, Spaiser, Domonkos, 1742. in 4° – Petrik II/1. 469-470.

365. *Memoires pour Servir a' l'histoire du XVIII. Siecle p(ar) Mr. de l'Amberty, Amsterd(am). 1734. Vol. II. in fol.*

S. III. C. 15–16.

LAMBERTY, Guillaume, de: Memoires pour servir a l'histoire du XVIII siecle... contenant les négociations, traitez, résolutions et autres documens authentiques concernant les affaires d'État liez par une narration historique des principaux événemens dont ils ont été précède ou suivis... Tom. 11. ... Tom. 12. ... Amsterdam, Pierre Mortier, 1734. Vol. 11–12. in 2° – GBV

366. *Memoire de la Cour d'Espagne p. Mad.e Dannoy Amsterd(am). 1716. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 7.

AULNOY, Marie Catherine Le Jumel de Barneville, d': Mémoires de la cour d'Espagne, 5. éd., rev. et corr. Amsterdam, Etienne Lucas, 1716. in 12° – GBV

367. *Memoire sur l'Etat present de la China. NB Vol. primum desideratur, Amsterd(am). 1687. Vol. I. in 8vo*

S. III. G. 23.

LE COMTE, Louis: Nouveau mémoire sur l'état présent de la Chine. Amsterdam, chez Etienne Roger and. Jean louis de Lorme, 1697. Vol. 2. in 8° – (Az 1687-as évszám feltehetőleg elírás)
NLA

368. *Memoire de la Cour de Vienne, a Cologne 1705. Vol. I. in 8vo*

S. III. G. 24.

FRESCHOT, Casimir: Memoires de la Cour de Vienne, ou Remarques faites par un Voyageur curieux sur l'état present de cette Cour, et sur ses intérêts. Divisées en cinq Parties. Scavoir, 1. Description de la Ville de Vienne. 2. Etat present de la Cour, avec des Remarques sur la Vie privée de l'Empereur. 3. Remarques sur la Vie de l'Empereur, par rapport au Public et au

Ministère. 4. Intérêts de la Cour de Vienne, par rapport a la Guerre presente. 5. Etat present de la Famille Impériale. A Cologne, Chez Guillaume Etienne. 1705. in 8° – MTAK Utaz.O.809 (a kisérti Batthyány könyvtárhoz köthető címkével); VD18 90103173

369. *Memoire de Hamburg, Lubek, Holstein, Dännemarck, et de Pologne p(ar). Messire Oberi du Maurier, a la Haye 1738. Vol. I. in 8.*

S. III. G. 25.

AUBERY DU MAURIER, Louis: Mémoires de Hambourg, de Lubeck et de Holstein, de Dannemarck, de Suede et de Pologne, ... La Haye, Charlotte de Rogissart, 1737. in 8° – GBV (1738-as kiadást nem találtunk)

370. *Memoires de Messire Philippe de Comines Seigneur d'Argenton augmentée p(ar). Mr. Godefroy a Bruselle 1723. Vol. V. in 8vo*

S. II. D. 8–12.

COMMYNES, Philippe, de; GODEFROY, Denis: Memoires de Messire Philippe De Comines, Seigneur D'Argenton: Contenant l'Histoire des Rois Louis XI. et Charles VIII. depuis l'an 1464. jusques en 1498, par Mr. Godefroy. Edition nouvelle, divisée en V. Tomes,... Brusselle, François Foppens (II), 1723. Vol. 1–5. in 8° – GBV

371. *Memoires posthumes du Comte de D. B. avant son retour a Dieu, a Paris 1735. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 14.

MOUHY, Charles de Fieux: Mémoires posthumes du Comte de D... B... Avant son retour a Dieu, fondé sur l'expérience des vanités humaines. ... Tom. 1. ... Paris, Pierre Ribou, 1735. in 8° – BnF

372. *Memoires de Mr. de Monchal, Rotterd. 1718. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 18.

MONTCHAL, Charles, de: Memoires de Mr. de Montchal, archeveque de Toulouse: contenant des particularitez de la vie et du ministere du cardinal de Richelieu. Rotterdam, Fritsch, 1718. in 8° (in 12°) – GBV

373. *Memoires de Duc de Villars a la Haye 1734–35. Vol. III. in 8vo*

S. I. D. 19–21.

VILLARS, Claude Louis Hector, de; PLANTAVIT DE LA PAUSE, Guillaume: Mémoires du duc de Villars, pair de France, maréchal général des armées de Sa Majesté tres-chrétienne, etc. ... La Haye, Pierre Gosse, 1734–1736. Vol. 1–3. in 8° – GBV, BnF; Iparművészeti: 2455–2457.

374. *Memoires de la minorité de Louis XIV. Ville France 1689. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 24.

LA ROCHEFOUCAULD, François, de: Mémoires de la minorité de Louis XIV. Sur ce qui s'est passé à la fin de la vie de Louis XIII et pendant la régence d'Anne d'Autriche, mère de Louis XIV. Par Mr. de Varillas. Villefranche, Jean de Paul, 1689. in 8° – BnF

375. *Memoires du Comte de Boneval Londres 1737. Vol. III. in 8vo*

S. I. E. 16–18.

BONNEVAL, Claude-Alexandre, de: Mémoires du comte de Bonneval, ci-devant général d'infanterie au service de Sa Majesté Impériale et Catholique... Londres [Amsterdam], aux dépens de la compagnie, 1737. Vol. 1–3. in 8° – BnF, GBV; Iparművészeti: 58.559. (három kötet egybekötve); Batthyány 1750

376. *Memoires pour Servir a l'histoire de Hollande a Paris 1686. Vol. I. in 8o*

S. I. E. 25.

AUBÉRY DU MAURIER, Louis: Mémoires pour servir a l'histoire de Hollande et des autres provinces unies ou l'on verra les veritables causes des divisions qui sont depuis soixante ans dans cette republique, et qui la menacent de ruine. Paris, Jean Villette, 1687. (1686-ost nem találtunk) in 8° – SUDOC

377. *Memoires de Brantome, Leyde 1722. Vol. IV. in 8o*

S. I. E. 27–30.

BRANTOME, Pierre de Bourdeille, de: Mémoires de Mre. Pierre de Bourdeille, Seigneur De Brantome: Contenant les vies des hommes illustres et grands capitaines François de son temps. Leiden, Jean Sambix (le jeune). 1722. Vol. 1–4. in 8° – GBV

378. *Memoire delli Due ultimi Passaggi dell'armata di S. M. C. C: in Italia, Viena 1737. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 8.

Memorie delli due ultimi passaggi dell'armata di S. M. C. C. in Italia, contenentino cio che di memorabile e successo in Lombardia dall' anno 1730 sino all' 1735: con le carte in rame delle battaglie fra il detto tempo successe. Vienna, Paul Straub, 1737. in 8° – GBV, VD18 10197540

379. *Memoires du Comte de Vaxere, Amsterd(am). 1737. Vol. I. in 12.*

S. I. F. 29.

ARGENS, Jean-Baptiste de Boyer, d': Mémoires du Comte De Vaxere, ou le faux rabin. ... Amsterdam, Zacharias Chatelain, 1737. in 8° – GBV

380. *Methode facile pour apprendre l'histoire d'Angle terre, Amsterd(am). 1698. Vol. I. in 8*

S. I. F. 9.

GUEULLETTE, Simon: Méthode facile pour apprendre l'histoire d'Angleterre... Amsterdam, Jacques Desbordes, 1698. in 8° – GBV, BnF

381. *Meteranus Novus, daß ist wahrhafftige Beschreibung aller denkwürdigsten Geschichten, so (von) Anfang der Regierung Philippi Audacis, biß aufs Jahr 1612. sich zugetragen, durch Emmanuel v Meteren, Amsterd(am). 1633. Vol. I. in f.*

S. III. A. 1.

METEREN, Emanuel, van: Meteranus Novus, Das ist: Warhafftige Beschreibung aller denckwürdigsten Geschichten, so sonderlich in den Niderlanden auch sonst in andern Reichen, von anfang der Regierung Philippi Audacis Hertzogen zu Burgund, [et]c. biß auff das Jahr Christi 1612. sich zugetragen... Amsterdam, Willem Janszoon Blaeu, 1633. in 2° – GBV, VD17 23:233062P

382. *Meterani continuatio von anfang des Jahrs 1612. bis aufs Jahr 1633. Amsterd(am). 1634. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 2.

METEREN, Emmanuel, van: *Meterani Novi, Continuatio, Das ist: Warhafftige Beschreibung aller denckwürdigsten Geschichten, so sonderlich in den Niederlanden, auch sonsten in andern Reichen, von anfang des Jahrs 1612, bis auff das Jahr Christi 1633... Amsterdam, Willem Janszoon Blaeu, 1634. in 2° – UNIL*

383. *Mellificii Historici Johanni Lampadii continuatio Compilatore A. P. F. B. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 11.

(talán) PEZEL, Christoph; LAMPADIUS, Johann: *Mellificium Historicum: Cujus partem primam, de Chaldaeorum, Persarum, Graecorum, Monarchiis usque ad Romanos: Secundam, de Romana Republica usque ad Mahometum: Christophorus Pezelius... iuxta explicationem Epitomes Joan. Sleidani de summis orbis terrarum Imperiis; Tertiam, De Eventibus N. Test. usque ad Carolum V. Imp. Joannes Lampadius... Quibus accessit Quarta Pars, a Carolo V. usque ad Ferdinandum III. Imp. historiam exhibens... 4: Mellificii Historici continuatio, sive pars quarta. Compilatore A. P. F. B. Frankfurt am Main, Johann Gottfried Schönwetter, Wolfgang Hoffmann, (1649.) in 2° – ÖNB*

384. *Mülleri: Heinrich: Türkische Historien, Franc. am M. 1563. It: Moscoviter wunderbahre Historien, durch Heinrich Pantaleon, Basel 1563. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 14.

DÍAZ TANCO, Vasco; MÜLLER, Heinrich (part., transl.): [Libro intitulado palinodia, de la nephanda y fiera nacion de los Turcos...] *Türkische Historien. Von der Türcken, Ankunfft, Regierung, Königen, und Keysern, Kriegen, Schlachten, Victorien... wider Christen und Heiden. Von Emptern, Befelchs, und Kriegsleuten der Türckischen Soldanen, und wie man wider den Türcken kriegem soll. Item: Von der Türcken Religion unnd Gesetz, von irem Gerichts Proceß, von der gemeinen Türcken Leben, Wesen, Handel, und Wandel. Von Deß Türckischen Keyser Hofordnung... Endtlich ist mit angehenckt von Ursachen der Christen verderben, und wie man sich in solchen nöthen schicken soll. Vorhin in Teutscher Sprach nie an tag kommen,*

und alles in drey Bücher eyngetheilt,... Frankfurt am Main, Georg Rab, Weigand Han, 1563. in 2° – GBV, VD16 D1381

(Coll. 1.) HERBERSTEIN, Sigmund, von; PANTALEON, Heinrich (transl.); GIOVIO, Paolo; WERNER, Georg: Moscoviter wunderbare Historien: In welcher deß treffenlichen Grossen land Reußen, sampt der hauptstatt Moscauw, und anderer nammhafftigen umliegenden Fürstenthumb und stetten gelegenheit, Religion, und seltzame gebreüch: Auch deß erschrockenlichen Großfürsten zu Moscauw härkommen, mannliche tathen, gewalt, un[d] lands ordnung, auf das fleyßigest ordentlichen begriffen:... Mit sampt H. Pauli Jovij Moscovitischer landen, H. Georgen Wernhern Ungarischer wunderbaren wasseren beschreibung... Basel, Nicolaus Brylinger, Marx Russinger, 1563. – GBV, VD16 H2207

385. *Notitia Hungariae Joh. Ferd. Behamb Argentor(ati). 1676. Vol. I. in 8o*

S. II. D. 4.

BEHAMB, Johann Ferdinand; BERNEGGER, Matthias: ... Notitia Hungariae Antiquo-Modernae Berneggeriana... Straßburg, Georg Andreas Dolhopff, 1676. in 8° – GBV, VD17 39:131168D

386. *Nucleus Historiarum Samuel Meigerii, Magdeburgi 1614. Vol. I. in fol.*

S. III. C. 2.

MEIGER, Samuel; DRESSER, Matthaeus (ed.): Nucleus Historiarum. Oder Außerlesen[e] liebliche, denckwürdige unnd warhaffte Historien: aus den glaubwürdigsten, Alten und Newen Geschichtschreibern, in gewisse Classes und Locos Communes zusammen gezogen... Tom. 1. Darinnen von Gott, auch Gottes, der Natur und Weltlichen Obrigkeit sachen Exempelweise gehandelt wird,... Magdeburg, Johann Francke, Peter Schmidt, 1614.... Tom. 2. ... Darinnen von Eltern und Kindern, Mann und Weib, auch Tugend und Laster gehandelt wird... Magdeburg, Johann Francke, 1614. Vol. 1–2. in 2° – GBV VD17 3:311465V (1.), VD17 3:311467L

387. *Opera varia selecta Joh. Mich. Bruti, Berolini 1698. Vol. I. in 8vo*

S. II. G. 32.

BRUTO, Giovanni Michele: Opera varia selecta: nimirum epistol. lib. V. de historiae laudibus, sive de ratione scriptores historicos liber, praeceptorum conjugalium liber, epistolis et orationibus compluribus editione Cracoviensi auctiora. Berlin, Johann Michael Rüdiger, Ulrich Liebpert, 1698. in 8° – GBV

388. *Orbis Terrarum in Nuce, sive comp. Hist. civilis Chronologicum in Sculptura memoriali, Nürnberg 1722. Vol. I. in 4.*

S. III. C. 24.

WEIGEL, Christoph; KÖHLER, Johann David (ed.): Orbis terrarum in nuce, sive compendium historiae civilis chronologicum in sculptura memoriali... Die Welt in einer Nuß, oder Kurtzer Begriff der merckwürdigsten Welt-Geschichte in einer Gedächtnüs-hülfflichen Bilder-Lust. Nürnberg, Christoph Weigel, 1722. in 4° – GBV

389. *Origines Hungaricae p(er) Franc. Otrokochi, Franequ. 1693. Vol. I. in 8o*

S. III. F. 5.

OTROKOCSI FÓRIS, Ferenc: Origines Hungaricae; Seu, liber, quo vera Nationis Hungaricae origo et antiquitas, e veterum monumentis et linguis praecipuis panduntur... Franequerae, Leonardus Strick, 1693. Vol. 1–2. in 8° – GBV, RMK III/2. 3797

390. *Ortelii: August: Chronologia oder Historische Beschreibung aller Kriegs Empörungen, so in Hungarn, auch Siebenbürgen mit dem Türken v. A(nn)o. 1395. bis auf gegenwärtigen Zeit geschehen, Nürnberg 1603. Vol. I. in 8o*

It. Appendix Partis IVae Chronologiae Hungaricae Nürnberg 1613.

S. III. D. 23.

OERTEL, Hieronymus: Chronologia Oder Historische beschreibung aller Kriegsempörungen unnd belägerungen der Stätt und Vestungen auch Scharmützel und Schlachten so in Ober und Under Ungern auch Sibenbürgen mit dem Türcken von Ao. 1395. biß auff gegen wertige Zeit denckhwürtig geschehen, Alles... Zusammen verfast und beschrieben, Durch Hieronymum Ortelium Augustanum. Nürnberg, Johann Siebmacher, Christoph Lochner, Johann Lantzenberger, 1603. in 8° – VD17 12:189280N

(Coll. 1.) OERTEL, Hieronymus: Chronologia: Oder Historische beschreibung... Appendix Partis Quartae Chronologiae Ungaricae: Das ist: ... Beschreibung ... der ... Herr Matthias Ertzhertzog zu Oesterreich... Montags den 19. Novembris Anno 1608 zu Preßburgk zum Hungerischen, und An. 1611. ... zu Prag zum Böhemischen König: Wie... Anno 1612 den 13. Junij zu Franckfort am Mayn, zum Römischen König erwöhlet, und den 24. ... gekrönet, und zum Römischen Käyser erkleret worden... Nürnberg, Hieronymus Oertel, 1613. – GBV

391. *Oeuvres contenant quelques histoires galantes, a Amsterdam 1711. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 24.

LA ROCHE-GUILHEM, Anne, de: Oeuvres diverses de Mademoiselle de la R** G** Cont. quelques histoires galantes et plusieurs autres pieces. Amsterdam, Jean Frederic Bernard, 1711. in 12° – GBV

392. *Oeuvres de Mr. le Noble a Paris 1718. Vol. XIX. in 8vo*

S. II. E. 1–19.

LE NOBLE, Eustache: Les Oeuvres de Mr Le Noble. Paris, Pierre Ribou, 1718. Vol. 1–19. in 8° – SUDOC

393. *Oeuvres de Mr. d'Ancourt, a Paris 1729. Vol. IX. in 8vo*

S. III. E. 5–13.

DANCOURT, Florent Carton: Les oeuvres de monsieur Dancourt. Rouen, Veuve Pierre Ribou, 1729. Vol. 1–9. in 8° – SUDOC

394. *Pannonia Hanii, oder Kurtze Beschreibung des Königreichs Hungarn, Nürnberg, 1686. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 11.

HAN, Paul Conrad Balthasar: Alt und neu Pannonia, oder Kurz-verfaßte Beschreibung des uralten edlen Königreichs Hungarn, als der allgemeinen Christenheit considerablen Schutz- und Vor-mauer, von mehr dann 1000 Jahren hergeholet. Nürnberg, Peter Paul Bleul, Andreas Knorz (Witwe) 1686. in 4° – GBV, VD17 39:135194L

395. *Pabstliche Geschichts Calender, Leipzig 1697. Vol. I. in 8vo*

S. III. F. 2.

Curiöser Geschichts-Calender Aller Römischen Päpste, Insonderheit Innocentii XI. Alexandri VIII. und Innocentii XII. Leipzig, Martin Theodor Heybey, 1697. in 8° – GBV, VD17 3:300457W

396. *Plinii Caji Secundi Bücher und Schriften von Natur, Art und Eigenschaft aller Creaturen, Franc. am M. 1600. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 10.

PLINIUS SECUNDUS, Gaius; HEYDEN, Johann (ed.): C. Plinii Secundi des weltberühmten und hochgelehrten Philosophi und Naturkündiger Bücher und Schriften von Natur, Art und Eigenschaft aller Creaturen und Geschöpfe Gottes... mit vielen... Historien gebessert und vermehret,...Frankfurt am Main, Johannes Saur, 1600. in 2° – GBV

397. *Plutarchi Historie von den herrlichsten Geschichts Leben, Handlungen und Ritterlichen Thaten von manlichsten Helden und Herrlichst Männern, so vor Zeiten unter der Römern gegründet habe, durch Guiliel. Xylandrum und Joh. Löching Verteutschet, Francf. am M. 1580. Vol. I. in f.*

S. III. A. 18.

PLUTARKHOSZ; XYLANDER, Wilhelm (transl.); LÖCHINGER, Jonas (transl.): Plutarchus, Des fürtrefflichst Grichisch Historij, schreiber, von der herrlichsten,... Historien, Leben, handlungen und Ritterlichen thaten, der mannlichsten Helden, und herrlichsten Männern, so vorzeiten unter den Römern und Griechen, an Weißheit, Tugenden und Ehrn, fürnemlich gegrünet haben... Frankfurt am Main, Sigmund Feyerabend, Peter Schmidt, 1580. in 2° – GBV, VD16 P3771

398. *Puffendorff: Sam.: de Rebus Caroli Gustavi gestis, Norimbergae 1696. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 10.

PUFENDORF, Samuel, von: ... De Rebus a Carolo Gustavo Sueciae Rege Gestis Commentariorum Libri Septem... Nürnberg, Christoph Riegel, Johann Leonhard Knorz, 1696. in 2° – GBV, VD17 39:124163A

399. *Puffendorffii: Sam.: Einleitung zu der Historie 1693: 1710– et 21. Leipzig, Francf. am M. Vol. III. in 8vo*

S. II. D. 5–8.

PUFENDORF, Samuel, von: ... Continuirte Einleitung zu der Historie der vornehmsten Reiche und Staaten von Europa: Worinnen deß Königreichs Schweden Geschichte und dessen mit auswärtigen Kronen geführte Kriege... Frankfurt am Main, Johann Friedrich Knoch, 1693. in 8° – GBV, VD17 23:300106Q

CRULL, Jodocus; PUFENDORF, Samuel, von: ... Continuirte Einleitung zu der Historie der vornehmsten Reiche und Staaten von Europa. Theil 4: Vierter Theil zu Herrn Samuel Frey-Herrns von Puffendorff Einleitung zu der Historie der vornehmsten Reiche und Staaten von Asia, Africa und America, wie solche so wohl vor alten Zeiten, als auch noch jetzo in diesen Ländern sich befinden,... Frankfurt am Main, Johann Friedrich Knoch, 1710. – GBV

400. *Polybius Lugd. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 2.

POLÜBIOSZ, PEROTTUS, Nicolaus (interp.): Polybii Historiographi Historiarum Libri Quinque, Nicolao Perotto interprete. Lyon, Sebastian Gryphius, 1548. in 12° – GBV

401. *Recueil historique de puis l'a paix d'Utrecht jusqu'au second Congrè de Cambray p(ar). Mr. Rousset a la Haye 1728. Vol. XI. in 8vo*

S. III. F. 8–18.

ROUSSET DE MISSY, Jean: Recueil historique d'actes, negotiations, memoires, et traitez... Depuis la paix d'Utrecht jusqu'au second congres de Cambray inclusivement. La Haye, Henri Scheurleer, 1728. Vol. 1–11. in 8° – BnF

402. *Reiß-Beschreibung in unterschiedliche Theile der Welt a Petro Della Valle 1674. Vol. I. in fol.*

DELLA VALLE, Pietro; TAVERNIER, Jean-Baptiste: Petri della Valle, eines vornehmen Römischen Patritii Reiß-Beschreibung in unterschiedliche Theile der Welt, nemlich in Türckey, Egypten, Palestina, Persien, Ost-Indien, und andere weit entlegene Landschafften, samt einer außführlichen Erzehlung aller Denck- und Merckwürdigster Sachen, so darinnen zu finden und anzutreffen, nebst den Sitten, und Gebräuchen dieser Nationen und anderen Dingen; Beschreibung der sechs Reisen in Türckey, Persien und Indien, innerhalb viertzig Jahren ... nebenst der Beschreibung des Türcckischen Serrails, und der Krönung des jetzt regierenden Königs in Persien... J. B. Tavernier. Genf, Johann Herrmann Widerhold, 1674. in 2° – GBV

403. *Rela(tionum Publicarum continuatio ab Anno 1590 usque 1728. Vol. XXIX. in 8vo* ~~AB~~ *In hac classe Repositorii sunt tantum 14. Vol. caetera in Ildi Reposi. classe sub L(itte)ra C.*

Az aktuális politikai eseményeket felölelő vásári jelentések műfajának alapítójának Michael von Aitzingot szokás tartani (ca. 1530–1598). A tétel címe alapján nem eldönthető hogy pontosan melyik vásári kiadványt jelöli, mindenesetre az 1590-es évszám az ő sorozatának jelenléte feltételezhető. A vásári jelentések sorozata a 405. tételben is folytatódik, melynek címe a Conrad Lautenbachra (1534–1595) visszamenő és persze mások által folytatott sorozat meglétét valószínűsíti.

AITZING (EYZINGER), Michael, von: Der Erst Thayl, Relationum Historicarum. Das ist Der Historischen Relationen, welche in sich ordenlich nachein-ander begreifen, was, so wol, jm Heyligen Römischen Reich Teutscher Nation, als in Hispanien ... vnd andern Königreichen ... nach absterben Maximiliani des andern ... Römischen Keysers zugetragen, biß auff gegenwürtigs Jarhs... 1590. Insonderheyt aber Was sich anfangs verlossen jm Niderlandt: jm Königlichen Römischen Stuel Ach: jm ... Ertzstift Cölln in Westphalen vnnnd andern daran gelegnen orten... biß auff die zeyt, da der Ertzbischoff von Cölln, Gebhard Truckseß, die Catholisch Religion verändert, Alles Von newem beschriebent vnd ... corrigiert ... Durch Michael Eyzinger auß Osterreich... Köln, Gottfried von Kempen, 1590. – VD16 E 4795

LAUTENBACH, Conrad (pseud.: FRANCUS, Jacobus): *Historicae relationis continuatio: Ordentliche und unparteyische Beschreibung, vieler fürnemer unnd gedenckwürdiger Sachen, so sich ... in Hoch unnd Nieder Teutschlanden, Franckreich, Engellandt, Böhmen, Polen, Italien,*

Hispanien, und andern orten in Europa, Anno 1591. hiezzwischen nechstverschienen Franckfurter Fastenmeß, biß auff gegenwertige Herbstmeß ... zugetragen haben (S. 1.), 1591. – VD16 F 2219 Gołuszka, M. Polonica P 335

404. *Relation du Conclav de Anno 1670. p(ar). Mr. Ameloth, de la Hussaye a Paris 1676. Vol. I. in 12*

S. III. G. 1.

AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas: Relation du conclave de 1670... Paris, Frederic Léonard, 1676. in 12° – BnF

405. *Relationis historicae Semestralis continuatio p(er). Jac. Francum ab Anno. 1652. usque 1728. inclusive, Vol. XV. in 8vo*

S. II. C. 15–29.

Tom. 1. LAUTENBACH, Conrad; LATOMUS, Sigismundus: Relationis Historicae Semestralis Continuatio: Jacobi Franci Historische Beschreibung aller denckwürdiger Geschichten, so sich hin und wider in Europa, Hoch- und Nider Teutschland... Frankfurt am Main, Sigmund Latomus Erben, 1652. in 8° – GBV (vesd össze: 403)

Tom. 15. LAUTENBACH, Conrad: Relationis Historicae Semestralis Autumnalis Continuatio, Jacobi Franci historische Beschreibung der denckwürdigsten Geschichten, so sich in Hoch und Nieder Teutschland ... etc. vor und zwischen jüngstverflossener Franckfurter Oster-Meß biß an die Herbst-Meß dieses lauffenden 1728 Jahrs ... zugetragen etc. Franckfurt am Mayn, bey den Engelhardischen Erben, und Joh. Balthasar Graupitzen, 1728. in 8° - ÖNB

406. *Reponse a l’histoire des Mr. Fontenelle Strassburg 1709.*

It. Suit de la Reponse a l’histoire des oracles a Amsterdam 1709. Vol. I. in 8o

S. II. F. 1.

BALTUS, Jean François: Réponse a l’Histoire des oracles de Mr. Fontenelle, de l’Academie Française. Dans laquelle on réfute le Système de Mr. Van-Dale, sur les Auteurs des Oracles du Paganisme, sur la cause et le temps de leur silence... Straßburg, Johann Reinhold Dulssecker, 1709. in 8° – GBV, VD18 10057439

(Coll. 1.) BALTUS, Jean François: Suite de la réponse a l’histoire des oracles... Amsterdam, Pierre Humbert, 1709. – GBV

Ugyanígy kolligátummal: Iparművészeti: 2001.200

407. *Res litteraria Hungariae, Andreae Felker, Cassoviae 1735. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 25.

ÁRVAI Mihály: Res literaria Hungariae... ac eruditus dominis... per Andream Felker. Cassovia, Johann Heinrich Frauenheim, 1735. in 12° – Petrik I/1. 125.

408. *Roma vetus ac recens ab Alex. Donato Romae 1665. Vol. I. in fol.*

S. III. C. 17.

DONATI, Alessandro: Roma vetus ac recens, utriusque aedificiis ad erudita cognitionem expositis. Roma, Filippo de Rossi, 1665. in 2° –WorldCat

409. *Romanorum Pontificum brevis notitia, authore Guilielmo Burio. Aug. Vind. 1734.*

It. Elenchus notitia Rom. Pontificum, et onomasticum etimologicum vocum obscuriorum Vol. I. in 8o

S. II. F. 2.

BURY, Guillaume, de: Romanorum Pontificum brevis notitia, ritus ecclesiasticos a singulis institutos praecipue declarans; Accedit Onomasticon Vocum obscuriorum, quae in Missali, Breviario Romano, et hac Notitia continentur... Augsburg, Philipp Veith, Johann Veith, Martin Veith, 1734. in 8° – GBV

410. *Revolutions d’Hongrie depuis l’an 1600. jusque a l’au 1699. a la Haye 1739. Vol. VI. in 8o*

S. II. E. 35–40.

BRENNER Antal Domokos; II. RÁKÓCZI FERENC; BETHLEN Miklós: Histoire des revolutions de Hongrie, ou l’on donne une idée juste de son legitime gouvernement, ... Tom. 1. Qui contient l’histoire de Hongrie, depuis l’an 1000 jusqu’a l’an 1699. Tom 2. Qui contient l’histoire de Hongrie, depuis l’an 1699 jusqu’ a l’an 1705. Tom. 3. Qui contient l’histoire des derniers mois de 1705, et d’une partie de 1706. Tom. 4. Qui contient la suite de l’histoire, depuis

1706 jusqu'en 1711. Tom. 5. Qui contient les memoires du Prince François Rakoczy sur la guerre de Hongrie, depuis 1703 jusqu'a la fin. Tom. 6. Qui contient la suite des memoires du Prince François Rakoczy et ceux du Comte Betlem Niklos. La Haye, Jean Neaulme, 1739. Vol. 1-6. in 8° – GBV

411. *Royaumes de la Hongrie, Cologne 1686. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 4.

VANEL, Claude: Le royaume de la Hongrie ou description nouvelle chronologique et géographique de ce royaume. Cologne, Pierre le Jeune, 1686. in 12° – GBV

412. *Römische Kayserl: Geschichts Calender, so aus dem Hauß Österreich entsprossen seyn Tubing(ae) 1699. Vol. I. in 8o*

S. III. F. 23.

Curieuser GeschichtsCalender, der Allerdurchl. Röm. Kayser und Ertz-Hertzogen, so aus dem Hause Oesterreich entsprossen: Darinen die vornehmsten Thaten und Begebenheiten Deroselben von Rudolpho Habspurgico an, biß auf Kaysers Ferdinandi III. Tod, und jetzt-Regierender Kayserl. Majestät Leopoldi Wahl 1658. ... Tübingen, Johann Georg Cotta, 1699. in 8° – GBV, VD17 3:601544H

413. *Scharfsichtige Kayser-Adlers, wider die so genannten Hungarischen Malcontenten, 1683. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 9.

Des Scharffsichtigen Kayser-Adlers Erster Theil: Das ist: Unpartheyisch-vorgestellte Kayserl. Kriegs-Handlungen wider die so genannte hungarische Malcontenten, und türkisch-tartarische unbeschreiblich-mächtige Kriegs-Heere ...; mit einer ausführlichen Beschreibung des Königreichs Hungarn. Theil 1. S. 1., s. typ., 1683. in 12° – GBV

414. *Schauplatz der gantzen Welt, von Franc. Nigrino Nürn(b)erg). 1697. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 11.

NIGRINUS, Franz: Schauplatz der gantzen Welt, oder Summarische Vorstellung aller Königreiche, Länder. Nürnberg, Johann Hoffmann, Neustadt an der Aysch, Christoph Redelhamer, 1679. in 12° (a katalóguson levő évszám feltehetőleg elírás eredménye) – ÖNB

415. *Schauplatz: allgemeiner: Markt und aller zusammenkunst aller Professionen, Francf. am M. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 12.

GARZONI, Tommaso: Piazza Universale: Das ist: Allgemeiner Schawplatz, Marckt und Zusammenkunfft aller Professionen, Künsten, Geschäfften, Händeln und Handtwercken, [et]c.: Wann und von wem dieselbe erfunden: Wie si von Tag zu Tag zugenommen: Sampt außführlicher Beschreibung alles dessen, so darzu gehörig... Frankfurt am Main, Matthaeus Merian (d. J.), Hieronymus Polich, Nikolaus Kuchenbecker, 1659. in 4° – GBV, VD17 1:044336U

416. *Sleidanus et continuatio ejusdem ad nostra usque tempora, p(er). Oseam Schäden, Strassburg 1621. Vol. II. in fol.*

S. I. A. 8–9.

SLEIDANUS, Johannes; SCHADAEUS, Oseas: Joannes Sleidanus Verus et ad nostra tempora usq(ue) continuatus, Daß ist: Warhafftige und ordentliche Beschreibung allerley fürnemer Händel und Geschichten, so sich in Glaubens und anderen Weltlichen Sachen, bey Regierung... Caroli deß Fünfften; Ferdinandi deß Ersten; Maximiliani deß Andern; Rudolphi deß Andern; und Matthiae deß Ersten... biß auf daß 1620. Jahr nach Christi geburt, begeben und zugetragen... Straßburg, Christoph von der Heyden, Theodosius Rihel, 1621. Vol. 1–4. in 2° – GBV

417. *Scriptores Rerum Germanicarum, p(er). Joannem Pistorium Nidanae Ratisbonae 1731. Vol. III. in fol.*

S. I. B. 11–13.

PISTORIUS, Johann: Rerum Germanicarum Scriptores aliquot insignes, qui historiam et res gestas Germanorum, medii potissimum aevi, inde a Carolo M. ad Carolum V. usque, per annales litteris consignarunt... Ratisbonae, Johann Conrad Peetz, 1731. Vol. 1–3. in 2° – GBV

418. *Sicularum Rerum Scriptores ex recentioribus Praecipui, in unum Corpus congesti, Franc. ad. M. 1579. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 18.

FAZELLO, Tommaso: *Rerum Sicularum Scriptores ex recentioribus praecipui, in unum corpus nunc primum congesti, diligentique recognitione plurimis in locis emendati...* Frankfurt am Main, Andreas Wechel, 1579. in 2° – GBV, VD16 F672

419. *Siebenbürgens Österreichischer Messias, durch Joh. Nicol. Flemizer. Nürnbn. 1689. Vol. I. in 4.*

S. III. D. 21.

FLÄMITZER, Johann Nicolaus: *Sieben-Bürgens Oesterreichischer Messias, Oder: Das durch den Glorwürdigsten Oesterreicherischen Leopoldum, aus dem Rachen der Barbarischen Dienstbarkeit erlöste Fürstenthum Siebenbürgen, Das ist: Gründliche Demonstration, mit was unwiedertreiblichem Recht, die Röm. Kayserl. Majest. das herrliche Fürstenthum Siebenbürgen, als ein avulsum von dem Königreich Ungarn, wiederum aus der schnöden Dienstbarket des Ottomanischen Barbars gerissen, und dem Königreich Ungarn einverleibet haben: ...* Nürnberg, Johann Zieger; Würzburg, Johann Jobst Hertz, 1689. in 4° – GBV, VD17 3:304281B

420. *Sleidani: Joh: und Beutheri: Mich. ordentliche Beschreibung allerley führnehmer Händ[e]l, so sich unter Kayser Carolo V. zugetragen, Strassburg 1600. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 7.

SLEIDANUS, Johannes; BEUTHER, Michael: *Ordentliche beschreibung und Verzeychnis allerley... Haendel so sich... bei Regierung... Keyser Carls des Fuenfften... zugetragen...* Straßburg, Theodosius Rihel, 1568. (1600-as kiadást nem találtunk) in 2° – GBV

421. *Stradae: Famiani de Bello Belgico, Venetiis 1730. Vol. II. in 8o*

S. III. E. 2–3.

STRADA, Famiano: De bello Belgico decas prima ab excessu Caroli 5. imper. usque ad initia praefecturae Alexandri Farnesii Parmae, et Placentiae ducis... Venetiis, Laurentius Basilius, 1730. Vol. 1–2. in 8° – UNIL

422. *Suite de l'histoire universelle de Mr. l'Eveque de Meaux depuis l'an 800. jusque a l'an 1700. inclusivement. M. Prior Pars deest: a Paris 1708. Vol. I. in 8vo*

S. II. G. 9.

BOSSUET, Jacques Bénigne: Discours sur l'histoire universelle... depuis l'an 800... jusqu'a l'an 1700... Paris, 1708. Vol. 2. in 8° – BnF

423. *Taciti: Cornelii: Opera omnia cum notis Lipsii Antverpiae 1668. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 10.

TACITUS, Cornelius; VELLEIUS, Paterculus; LIPSIUS, Justus (comm.): C. Cornelii Taciti Opera quae exstant... Item C. Velleius Paterculus cum eiusdem Iusti Lipsi auctoribus notis. Antverpiae, Balthasar Moretus, 1668. in 2° – GBV

424. *Taverniers: Joh. Babt.: 40. Jähriger Reise-Beschreibung, Nürnberg 1681. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 4.

TAVERNIER, Jean-Baptiste: Vierzig-Jähriger Reise-Beschreibung... 2. Theil: Worinnen dessen in Indien, und andern benachbarten Inseln, insonderheit aber am Hofe des grossen Mogols, höchstlößlichst-vollbrachte Verrichtungen... verzeichnet... Nürnberg, Johann Hoffmann, 1681. in 2° – GBV, VD17 3:300263M

425. *Thuani Jac. Aug. Historia Sui temporis, Francof. 1625. Vol. III. in fol.*

S. I. A. 11–13.

THOU, Jacques Auguste, de: Historiarum sui temporis... libri CXXXVIII: Ab anno Domini 1543. usque ad annum 1607. ... Frankfurt am Main, Peter Kopf, Balthasar Oster, Egenolff Emmel, 1625, 1628. in 2° – GBV VD17 23:231040B

Tom. 2. Ab A. C. N. 1573. usque ad Annum eiusdem seculi 84 inclusive. ... 1625. – GBV, VD17 23:231042S

Tom. 3. Ab A. C. N. 1585. usque ad annum 1607. ... 1628. – GBV, VD17 23:231045Q

426. *Theatrum Europaeum, durch Joan. Phil. Abelinum, Franc. am M. 1662. usque 1691. Vol. XII. in fol.*

S. II. A. 2–13.

ABELIN, Johann Philipp: Tom. 1. *Theatrum Europaeum, oder außführliche und warhafftige Beschreibung aller und jeder denckwürdiger Geschichten so sich hin und wider in der Welt fürnämlich aber in Europa und Teutschlanden, so wol im Religion- als Prophan-Wesen, vom Jahr Christi 1617. biß auff das Jahr 1629. exclus. ... zugetragen. Frankfurt am Main, Matthaeus Merian (d. J.), Daniel Fievet, 1662. in 2° – GBV, VD17 39:141150Q;*

Tom 12. *Theatri Europaei Continuati Zwölffter Theil, Das ist: ABERMALIGE AUßFÜHRLICHE Fortsetzung Denck- und Merckwürdigster Geschichten : Welche, ihrer gewöhnlichen Eintheilung nach, an verschiedenen Orten durch Europa, Wie auch in denen übrigen Welt-Theilen, vom Jahr 1679. an biß 1687. sich begeben und zugetragen ; Ingesampt auß der Sachen, ... und Communicirten Actis und Urkunden zusammen gezogen ... Frankfurt am Main, Merianische Erber, Johann Görlin, 1691. in 2° – VD17 23:234059Q; Iparművészeti: 58.536. Vol. 1–17*

427. *Theatrum Historicum theoretico Practicum ins Teutsche übersetzt p(er). Paul Jac. Marperger, Francf. am M. und Leipzig 1699. Vol. I. in fol.*

S. II. B. 11.

MATTHIAE, Christian; MARPERGER, Paul Jacob (transl.): *Theatrum Historicum Theoretico-Practicum: Das ist: Nutz- und Lehr-reicher Historischer Schau-Platz: Auff welchem die vier grossen Monarchien der Welt, als nemlich die Chaldäisch-Assyrische der Babylonische, die Medo-Persische, die Griechische und die Römische, ... Frankfurt am Main, Leipzig, Johann Just Erythropel, 1699. in 2° – GBV, VD17 23:301042K*

428. *Triomphi di Leopoldo I. Imperatore p(er). Paulo Zenarolla Vienna 1690. Vol. I. in 8o*

S. I. E. 24.

ZENAROLLA, Giovanni Paolo: *Trionfi di Leopoldo Primo, Imperatore de' Romani sempre Augusto, nell' Anno 1689. sino alli 6. Marzo 1690.: Overo Vittorie insigni riportate dalle Gloriose Armi de S. M. C. sotto Commando del... Prencipe Ludovico di Baaden nella Servia,*

Bulgaria, etc. contro gli Ottomani,... Vienna, Johann van Ghelen, 1690. in 8°– VD17
12:186320R

429. *Tuberonis Ludov. Dalmatee Commentariorum de rebus sui temporis Libri XI. Francofurti 1603. Vol. I. in 4.*

S. III. C. 20.

TUBERO, Ludovicus, Crijevic: Commentariorum de rebus, quae temporibus in illa Europae parte, quam Pannonii et Turcae eorumque, finitimi incolunt, gestae sunt: libri undecim: ... Frankfurt am Main, Claude de Marne, Johann Aubry, 1603. in 4°– GBV

430. *Tucidides italice, p(er) Franc. Strozzi, Venetia Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 1.

THUKÜDIDÉSZ; STROZZI, Francesco (transl.): Gli otto libri di Thucydide atheniese, delle guerre fatte tra popoli della Morea, et gli atheniese... Venezia, Vincenzo Vaugris, 1550. in 8° – GBV

431. *Tucidides von dem Peloponnenser Krieg, durch Hieronim Boner verteutschet, August 1533. Vol. I. in fol.*

S. III. C. 9.

THUKÜDIDÉSZ; BONER, Hieronymus (ed.; transl.): Thucydides, der aller thewrest und dapfferest Historienschreiber von dem Peloponnenser Krieg, in VIII Bücher getheilt, darinnen von wunderlichen seltzamen hendlen und kriegem... Augsburg, Heinrich Stayner, 1533. in 2° – GBV, VD16 T1128, Batthyány 1948

432. *Turocii Chronicon Hungarorum antiquissima Editio Vol. I. in 4.*

S. III. C. 18.

THURÓCZY János: Chronica Hungarorum. Brünn, Konrad Stahel és Matthias Preinlein, 1488. in 4° – CIH 3323, GW M14782, ISTC it00360000

433. *Dito Editio Anni 1488. Vol. I. in 4to*

S. III. C. 19.

THURÓCZY János: Chronica Hungarorum. Augsburg, Erhard Ratdold, Theobald Feger, 1488.
in 4° – CIH 3324, GW M14775, ISTC i00361000

434. *Türkischer Untergang p(er) Sim. Voldern 1664. Vol. I. in 4to*

S. III. D. 22.

WOLDER, Simon: Türckischer Untergang, Oder Rächtliches Bedencken Käyserl. May. Ferdinando dem Ersten, glorwürdigster Gedächtnis, Anno 1558. übergeben: Welcher Gestalt, ohne sonderbare Beschwarnis der Oberkeiten und Unterthanen, der Groß-Türke... zu überwinden wäre? Woraus erscheint, daß leichtlich an Volck etlich hundert tausend Mann, und an Gelt viel Millionen Gold... aufzubringen wären... S. l., s. typ., 1664. in 4° – GBV, VD17 1:002237Z

435. *Teutschen Forst-und Jagd Historie 1737. Vol. I. in 8.*

S. III. D. 24.

STISSER, Friedrich Ulrich: Forst- und Jagd-Historie der Teutschen. Jena, Johann Friedrich Ritter, 1737. in 8° – GBV, VD18 15322661

436. *Ungaria cum suis Regibus compendio data p. Comitem Franc. Barkotzy, Tyrnaviae 1729. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 8.

TURÓCZI László; BARKÓCZY Ferenc (resp.): Ungaria suis cum regibus compendio data, dum... Franciscus Barkoczi de Szala... in... Universitate Tyrnaviensi theses universae philosophiae ex praelectionibus... propugnaret, anno 1729. Tyrnaviae, typis academicis, Fridericus Gall, 1729. in 2° – Petrik III/2. 701.

437. *Universus Terrarum orbis Scriptorum calamo delineatque ab Alphonso Lasor a Varea, Patavii 1713. Vol. II. in fol.*

S. III. A. 3–4.

SAVONAROLA, Raffaello: Universus terrarum Orbis scriptorum calamo delineatus: Hoc est auctorum fere omnium, qui de Europae, Asiae, Africae et Americae regnis, provinciis, populis, civitatibus, oppidis, arcibus, maribus, insulis, montibus, fluminibus, fodinis, Balneis, publicis

hortis, et de aliis tam super, quam subtus terram locis... studio et labore Alphonsi Lasor a Varea Patavii, Johann Baptista Conzatti, 1713. Vol. 1–2. in 2° – GBV

438. *Judicum Curiae Regni Hungariae virtutes, per Paulum Kolosváry, Tyrnaviae 1726. Vol. I. in 8vo*

S. III. F. 1.

PÉTERFFY Károly; KOLOSVÁRI Pál (resp.): Curia judicum Regni Hungariae, virtutibus, ac meritis illustris: honoribus... phil. doctorum oblata... cum per ... Paulum Kolosvári... suprema phil. laurea... donarentur... Tyrnaviae, typ. Acad., 1726. in 8° – Petrik III. 77

439. *Vita ac res gestae Scanderbegi, p(er) Marinum Barlecium Argentinae. 1537. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 15.

BARLETI, Marin: De vita moribus ac rebus praecipue adversus Turcas, gestis, Georgii Castrioti, clarissimi Epirotarum Principis, qui propter celeberrima facinora Scanderbegus, hoc est, Alexander Magnus, cognominatus fuit, ... Straßburg, Kraft Müller, 1537 in 2° – VD16 B389

440. *Vita del Carolo V. Imperadore scritta de Georgio Lethi NB v(ol)umen Tertia Pars exstat. Amster(dam). 1700. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 2.

LETI, Gregorio: Vita dell'Invitissimo Imperadore Carlo V. Austriaco. Amsterdam, George Gallet, Marc Huguetan. 1700. in 8° – BnF

441. *Vie du Comte de Varvik, a Paris 1729. Vol. I. in 8o*

S. I. D. 6.

AULNOY, Marie Catherine Le Jumel de Barneville, d': Le Comte de Warwick. Paris, Comp. des libraires associez, 1729. in 8° – GBV

442. *Vie du Comte de Turenne p(ar) Mr. du Bouisson, a la Haye Vol. I. in 8o*

S. I. D. 15.

DU BUISSON, Nicolas: La Vie du vicomte de Turenne, maréchal général des camps et armées du Roi... La Haye, Henri Van Bulderen, 1695. in 8° – BnF

443. *Vies des hommes illustres de Plutarque p(ar). Mr. Daciel Amsterd(am). 1724. Vol. IX. in 8o*

S. I. E. 4–12.

PLUTARKHOSZ; DACIER, André (transl.): Vies des hommes illustres de Plutarque p(ar) Mr. Daciel. Amsterdam, R. et G. Wetstein. 1724. Vol. 1–9. in 8° – Iparművészeti 2002.35.1–7. (I-V, VIII-IX.)

444. *Vie du Prince Eugene, a la Haye 1702. Vol. I. in 8o*

S. I. E. 23.

La Vie du Prince Eugene, de Savoie, Maréchal de Camp Général des Armées de l'Empereur, en Italie. La Haye, Adrian Moetjens, 1702. in 8° – GBV

445. *Valerio Maximo, Venet. 1605. Vol. I. in 8o*

S. I. F. 19.

VALERIUS MAXIMUS; DATI, Giorgio (transl.): De' detti, et fatti notabili de' romani. Oue, oltre alla cognitione dell'istorie, si contengono molti documenti, et essempti, non meno utili, che necessarij alla vita humana. ... Venetia, Lucio Spineda. 1605. in 8° – ICCU

446. *Vita il Principe Francesco Eugenio p(er). Antonio Rambaldo, Venezia 1720. Vol. I. in fol.*

S. I. D.s. 26.

RAMBALDO, Antonio: Vita di s. a. s. il principe Francesco Eugenio di Savoia tradotta dal francese... Venezia, Carlo Buonarrigo, 1720. in 2° – ICCU; Batthyány 1750

447. *Vitae Plutarchi Cheronei post pyladem Brixianum longe diligentius repositae cum majore verioreque Indice: nec non cum Aemilii Probi Vitis, 1513. Vol. I. in fol.*

S. III. A. 16.

PLUTARKHOSZ; NEPOS, Cornelius; GERARDUS, Vercellanus (ed.): Vitae Plutarchi Cheronei post Pyladen Brixianum longe diligentius repositae: cum maiore verioreque Indice: necnon cum Aemilij Probi Vitis. Paris, Jodocus Badius Ascensius, Jean Petit, 1514. in 2° (1513-as kiadást nem találtunk) – GNB

448. *Vellus Aureum Burgundo-Austriacum, sive ordinis Torquatorum Aurei Velleris Equitum Relatio Historica a Paulo Ant. Gundl, Viennae Anno 1728. Vol. I. in fol.*

S. III. B. 9.

GUNDL, Paul Anton: Vellus aureum burgundo-austriacum s. Augusti et celeberr. Ordinis Torquatorum aurei velleris equitum... relatio historica. Wien, Wolfgang Schwendimann, 1728. in 2° – GBV

449. *Weidwercke: adeliche: Praag: 1699. Vol. I. in 4.*

S. III. D. 19.

DU FOUILLOUX, Jacques: Adelige Weydwercke Das ist, Außführliche Beschreibung vom Jagen: darinnen nach Beschaffenheit und Unterschied deß hoch- und kleinen Wildbräts, Theils von denen darzu gehörigen Personen... Theils auch von eines jeglichen Jagbaren Thiers... umständlich gehandelt wird; ... zusammen getragen, und mit 36 Figuren außgezieret... Prag, Kaspar Zacharias Vusín, Johann Mattis, 1699. in 4° – GBV, VD17 23:646028H

450. *Viatorium Germaniae, Galliae, ac Italiae Franc. ad M. 1671. Vol. I. in 12.*

S. III. G. 6.

HIRSCHMANN, Thomas: *Viatorium Germaniae, Galliae, ac Italiae.* Oder Nutzliche Anweisung Durch Teutschland, Franckreich und Italien zu Reysen. Worinnen Die Vornehmsten Städte und Oerter, samt deme, was ein jeglicher am merckwürdigsten zu sehen, kürztlich beschrieben werden... Franckfurt am Mäyn, In Verlegung, Johann David Zunners, Gedruckt bey Heinrich Friesen, 1671. in 12° – GBV, MTAK.Utaz.O.369, MTAK.Utaz.O.808

451. *Voyage historiques de l'Europe* ~~NB~~ 3nd 4nd et 5nd Vol. deest a Paris 1693 Vol. VIII. in 12.

S. I. G. 29–33.

JORDAN, Claude: *Voyages historiques de l'Europe...* Paris, Pierre Aubouyn, Nicolas Le Gras, 1693–1700. Vol. 1–2, 6–8. in 12° – BnF

Megvolt:

Tom. 1. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux en France.

Tom. 2. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux en Espagne et en Portugal.

Tom. 6. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux dans l'Empire d'Allemagne.

Tom. 7. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux dans la Moscovie.

Tom. 8. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux en Pologne et en Lithuanie, et de ce qu'il y a de plus remarquable dans les royaumes de Suede, de Danemarck, de Norwege, et dans l'isle d'Island.

Hiányzott:

Tom. 3. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux en Italie.

Tom. 4. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux dans les royaumes d'Angleterre, d'Irlande et d'Ecosse.

Tom. 5. Qui comprend tout ce qu'il y a de plus curieux en Hollande et dans le reste des Provinces-Unies.

452. Voyages du Sr. A. de la Motraye en Europe, Asie, et Afrique, a la Haye 1727. Vol. II. in folio

S. II. B. 15–16.

LA MOTTRAYE, Aubry de: *Voyages du Sr A. de la Motraye en Europe, Asie et Afrique, ou l'on trouve une grande variété de recherches géographiques, historiques et politiques sur l'Italie, la Grece, la Turquie, la Tartarie, Crimée et Nogaye la Circassie, la Suede et la Laponie, ...* La Haye, Thomas Johnson, Jean van Duren, 1727. Vol. 1–2. in 2° – BnF

Politici

453. *Acta Publica Mich. Gas. Londorpii, Franc. ad M. in F. Vol. XVIII. Edit 1668. NB Duo posteriora Volumine sunt sub Littera A.*

S. I. B. 3–20.

LUNDORP, Michael Caspar: Der Römischen Kayserlichen Majestät und deß Heiligen Römischen Reichs Geist- und Weltlicher Stände, Chur- und Fürsten, Grafen, Herren und Städte Acta Publica und Schrifftliche Handlungen... Frankfurt am Main, Johann Baptist Schönwetter, Johann Melchior Bencard, Carl Joseph Bencard, 1668-1721. Vol. 1–18. in 2° – KVK

454. *Acta Comititalia Hungarica Soproniensia Anni 1681. in 4o in 4to Vol. I.*

I. IV. G. 8.

Acta comititalia hungarica Soproniensia. Anni 1681. Viennae, s. typ., 1681. 4° – RMK II. 1499, RMK III. 6792

455. *Acta Principis Eugenii sub tribus Imperatoribus V(ienn)ae. 1735. Vol. I. in fol.*

S. I. A.s. 18.

DOLFIN, Franciscus; MANDACHER, Eugenius Victor (resp.): Acta Serenissimi Principis Eugenij Francisci Sabaudiae, et Pedemontij Ducis Sub Ternis Romanis Imperatoribus Leopoldo, Josepho, et Carolo... A...Eugenio, Victore a Mandacher... Publice defenderet Ex Praelectionibus R. P. Francisci Dolfin e S. J. ... Anno 1735. ... Viennae Austriae, Typis Gregorii Kurtzböck, 1735. in 2° – MTAK Törtlm.F.171, ÖNB

456. *Academia Status ad cognoscendos Europae Status, Irenopoli 1681. Vol. I. in 12.*

S. II. B. 34.

WIDEMANN, Christian: ... Academia Status, pro manuactione generali ad summos et potentissimos status Europae cognoscendos... Irenopolis [i. e. Jena, Rudolstadt], Johann Theodor Fleischer, Christoph Fleischer, 1681. in 12° – GBV, VD17 547:695186Z

457. *Ambassades et negotiations de Cardinal de Perron p(ar) Cesar de Ligni, a Paris 1633. Vol. I. in f.*

S. I. C. 5.

DU PERRON, Jacques Davy; LIGNY, César, de: Les ambassades et negotiations de l'illustrissime et reverendissime Cardinal du Perron, Archevesque de Sens... Ensemble les relations envoyees au Roy Henry Le Grand, des particularitez des Conclaves, ou il se'est trouvé a Rome... Paris, Pierre Chaudiere, (Pierre Lamy is kiadta ugyanebben az évben) 1633. in 2° – GBV

458. *Ambassadeurs et ses fonctions p(ar) Mr. Viquefort, a Cologne 1690. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 13.

WICQUEFORT, Abraham, van: L'Ambassadeur et ses fonctions,... Cologne, Pierre Marteau, 1690. in 4° – VD17 1:009536P; Iparművészeti: 2001.548.

459. *Annus Franciscorum p(ar) Franc Stiller, Pragae Vol. in 4to*

I. V. B. 12.

STILLER, Franciscus Ignatius: Annus Franciscorum, sive historica eorum ephemeris eventuum, gestorumque variorum memoriis, secundum anni dies conscripta. Praga, Typis Universitatis Carolo-Ferdinandae, 1680. in 4° – GBV

460. *Ambassadeur Parfaite p(ar) Don Antoin de Vera et de Cuniga, a Leyde 1709. Vol. I. in 8o*

S. I. F. 1.

VERA Y FIGUEROA, Juan Antonio, de: Le Parfait Ambassadeur, divisé en trois partis... Leiden, Dirk Haak, 1709. in 8° – GBV

461. *Aristotelis Ethicorum ad Nicomachum analysis ac expositio p. Gerhard Meier, Helmstadii 1670. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 5.

MEIER, Gebhard Theodor: Aristotelis Ethicorum ad Nicomachum analysis ac expositio: usibus studiosorum Helmstadiensium consecrata. Editio secunda... Helmstedt, Henning Müller, 1670. in 4° – GBV, VD17 23:324158M

462. *Arcana Status Pelczhofferi. Franc. 1711. Vol. II. in 4.*

S. I. D. 11–12.

PELZHOFFER, Franz Albrecht: Arcanorum Status... Tom. 1. Liber Septimus et Octavus: De Religione et Consilio... Tom. 2. Liber Nonus et Decimus: De Armandia sive Arte Bellica et Olea Pacis... Frankfurt; ,[Nürnberg], Johann Adolph, 1711. Vol. 1–2. in 4° – GBV

463. *Arcana Politica Hyeronimi Cardani, Lipsiae 1673. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 10.

CARDANO, Girolamo: ... Arcana politica sive de prudentia civili. ... Lipsia, Johannes Adam Kästner, 1673. in 12° – ÖNB

464. *Antiquité de temps retablié et defendue contre les Juifs p(ar). Mr. Pezron, a Paris 1704. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 9.

PEZRON, Paul-Yves: L'Antiquité des tems rétablie et défendue contre les Juifs et les nouveaux chronologistes... Paris, Gabriel Martin, 1704. in 8° – BnF

465. *Arts de l'homme de Epée et le Dictionairre du Gentilhomme, p. Guillet 1687. a Paris Vol. I. in 8.*

S. I. F. 9.

GUILLET DE SAINT-GEORGE, Georges: Les Arts de l'homme d'epée, ou le Dictionnaire du gentilhomme... 1re partie. L'Art de monter a cheval. 2e partie. L'Art militaire. 3e partie. L'Art de la navigation. La Haye, Adrian Moetjens, 1686. in 8° – BnF

466. *Arts de se connoitre soymeme p(ar) Jaq. Abbadie, a La Haye 1700. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 10.

ABBADIE, Jacques: L'art de se connoitre soy-meme, ou la recherche des sources de la morale. La Haye, Henry van Bulderen. 1700. in 8° – GBV; Batthyány (1750)

467. *Arcana Politica 100. Joannis Rimerii, Martisb. 1678. Vol. I. in 8vo*

S. I. G. 3.

RIEMER, Johannes: Centum Arcana Politica: Ex omni historia selecta per centum casus centumque disquisitione quibus insertae sunt Boxhornianae proposita ubi de singulis variae sententiae ac decreta, variique eventus observantur et exactum de iis iudicium fertur. Merseburg, Christian Forberger, 1678. in 8° – VD17 3:606233Z

468. *Affaires entre les Maisons de France et d'Autriche a Paris 1662. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 17.

Les affaires qui sont: aujourd'huy entre les maisons le France et d'Autriche... Paris, Étienne Maucroy, 1662. in 8° – BnF

469. *Asinod'oro di Nicolo Machiavelli, 1680. Vol. I. in 12. ~~NB~~ 1nd 2nd 3rd Vol. desunt*

S. I. G. 1.

MACHIAVELLI, Niccolo: Tutte le opere di Nicolo Machiavelli... in IV. volumi... Tom. 4. L'Asino D'oro: Con tutte l'altre sue operette. S. l., s. typ., 1680. Vol. 4. in 12° – VD17 3:684352C

470. *Aurea Bulla Caroli IV. p(er) Thulemarum, Fran. ad. M. 1697. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 14.

THÜLEMEYER, Heinrich Günther, von: Tractatio de Bulla Aurea, Argentea, Plumbea et Cerea in genere, nec non in specie de Aurea Bulla Caroli IV Imperatoris. Frankfurt am Main, Johann Melchior Bencard, 1697. in 2° – VD17 3:309950K; GBV

471. *Aurea Bulla Caroli IV. p. Joann. Lymnaeum, Argentini 1686. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 4.

LIMNÄUS, Johannes: Aurea Bulla Caroli IV. Imperatoris Rom. et in eam observationes viri clarissimi Johannis Limnaei. Straßburg, Johann Friedrich Spoor, 1686. in 4° – GBV, VD17 3:007504V

472. *Axiomata Politica Georg. Richteri, Gorlitz 1604. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 10.

RICHTER, Gregor: Editio Nova Axiomatum Politicorum: Acceßione CLXXIII. novarum regularum, multarumque sententiarum et exemplorum aucta et locupletata; Acceßit index verborum et rerum memorabilium prolixus et copiosus. Görlitz, Johann Rhamba, 1604. in 4° – GBV

473. *Aufgefangene Briefe Warenberg 1699. Vol. I. in 8.*

I. IV. A. 5.

STÜBEL, Andreas: Aufgefangene Brieffe, welche zwischen etzlichen curieusen Personen über den jetzigen Zustand der Staats und gelehrten Welt gewechselt worden: Erste Ravage bestehend in zwölf unterschiedenen Pacqueten/ nebenst einen volls.tändigen Register. Warenberg, Freymund [fiktivek.]; Leipzig, Friedrich Groschuff, 1699. in 8° – GBV, VD17 3:608149E

474. *Beschreibung des Königreichs Hungarn p(er) Steph. Cordatum, Viennae 1717. Vol. I. in 4to*

I. IV. G. 2.

CORDATO, Stephanus: Jo Triumphe! Das ist Historische, Geographische und Chronologische Beschreibung des Königreichs Hungarn, von Anfang des ersten Christlichen Königs Stephani, biß auff jetzt Lebend- und Triumphirende Kayser- und Königliche Majestät Carolum VI. Sambt aller deren von Alters hero zu diesem Großmächtigen Königreich gehörigen anderen Königreichen Landen und Städten... Wienn, Brünn, Georg Lehmann, 1717. in 4° – GBV

475. *Besoldi: Christophori: Dissertationes de probis [de probatione] p(er) ignem et aquam olim institutis, Tubingae, 1622. Vol. I. in 4to*

I. IV. I. 5.

BESOLD, Christoph (praes.); HEIN, Friedrich (resp.): Dissertationum philologicarum pentas: Acc. Friderici Heinii de probatione quae olim per ignem et aquam, cum ferventem tum frigidam fieri solebat, ... Tübingen, Wild, 1622. in 4° – GBV, VD17 1:044138Y

476. *Bibliothec universell, a Paris 1707. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 14.

DU PIN, Louis-Ellies: *Bibliothèque universelle des historiens...* Paris, Pierre Giffart, 1707. in 8° – SUDOC

477. *Bibliographia historico, Politico-Philologica, Germanopoli 1677. Vol. I. in 8.*

I. I. F. 12.

BOECKLER, Johann Heinrich; SCHOTTEL, Samuel (ed.): *Bibliographia Historico- Politico-Philologica Curiosa: Quid in quovis scriptore laudem censuramve mereatur, exhibens...* Germanopoli [i. e. Frankfurt am Main], s. typ., 1677. in 8° – GBV

478. *Buclier d'Etat et de justice contre la Monarchie universelle de France, 1667. Vol. I. in 12.*

I. II. B. 31.

LISOLA, François Paul, de: *Bouclier d'Etat et de Justice, contre le dessein manifestement découvert de la monarchie universelle, sous le vain pretexte des pretations de la Reyne de France.* S. l., s. typ., 1667. in 12° – GBV

479. *Burger Spiegel, Praga Vol. I. in 4to*

I. IV. G. 6.

WEINGARTEN, Johann Jacob, von: *Speculum civium, Bürger-Spiegel oder kurtzer Begrieff der Königlichen Städt Instruction im Königreich Böhemb. Im Jahr, da jeder getrewer Patriot wünschet. Gott glege Unsem Kaiser Leopoldo Feliciano nebst glücklichen Waffen gegen Ihro Feinde, auch einen Erb-Printzen...* Prag, Jan Arnolz z Dobroslavina. 1675. in 4° – GBV, VD17 23:687927S

480. *Babstlicher und andere Potentaten Rath-Schläge von dem Türken Krieg, p(er) Jer. Löwenberg, Franc. ad M. 1597. Vol. I. in 4to*

I. IV. H. 4.

REUSNER, Nikolaus; REUSNER, Jeremias (part.): *Röm. Kay. Majestat, auch Bapstlicher und anderer Christlicher Potentaten, Könige unnd Fürsten, ansehnlicher Abgesandten Botschafften und Oratorn, Außerlesene, Christliche und uberauß schöne Ermanungen, Rahtschläge und Werbungen. Von dem Türcken Krieg. ... von Zeit an Kayser Friderichen deß*

Dritten, biß auff Kayser Rudolphum den Andern... durch Jeremiam Reußner von Löwenberg. Frankfurt am Main, Zacharias Palthenius, Johann Kollitz, 1597. in 4° – GBV, VD16 R1487

481. *Capitulationis Caroli VI. Synopsis, Franc. ad M. 1742. Vol. I. in 4to*

I. IV. E. 1.

Ihrer Röm. Kayserl. Majestät Caroli VII. Wahl-Capitulation: Sambt derselben in Margine beygefügt Summarischen Inhalt, auch deutlicher Anzeigung, worin diese von der letztern Weyland Caroli VI. Wahl-Capitulation unterschieden seye... Frankfurt am Main, Heinrich Ludwig Brönner, 1742. in 4° – GBV

482. *Capitulatio Caroli VI. Lipsiae 1713. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 22.

ZECH, Bernhard, von: Gegenwärtige Verfassung der Käyserlichen Regierung in Teutschland, wie solche enthalten in Ihrer Röm. Käyserl. Majestät Hrn. Carl des VI. Wahl-Capitulation... Leipzig, Johann Ludwig Gleditsch, Moritz Georg Weidmann, 1713. in 4° – GBV

483. *Calepinus Parvus Caesaris Calderini, Venetiis 1691. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 11.

CALDERINO MIRANI, Cesare; RICCARDI, Francesco; TOMASUCCI, Francesco: Perfectissimum Calepinus parvus, sive correctissimum dictionarium Caesaris Calderini Mirani... Venezia, Francesco Valuasense. 1691. in 4° – Gozzini Libreria Antiquaria (Firenze, Italia)

484. *Characteres de Theophraste ou le moeurs de ce Siecle, a Paris 1714. Vol. II. in 8o*

S. II. A. 16–17.

LA BRUYERE, Jean de: Les Caracteres de Théophraste, traduits du grec, avec les Caracteres ou les moeurs de ce siecle. ... 11e édition. ... Paris, Michel-Étienne David, 1714. Vol. 1–2. in 12° – BnF

485. *Casauboni Isaci: Epistolae, Brunsvici 1656. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 5.

CASAUBON, Isaac: Epistolae, ... Magdeburg, Helmstadt, Christian Gerlach, Simon Beckenstein; Braunschweig, Andreas Duncker, 1656. in 4° – GBV

486. *Ceremonies nuptiales de toutes le Nations p(ar). Mr. de Paya (!) a la Haye 1681. Vol. I. in 12*

S. I. G. 39.

GAYA, Louis, de: Ceremonies nuptiales de toutes les nations. La Haye, Adriaen Moetjens, 1681. in 12° – GBV

487. *Chemin de plus sur et le plus Court qu'une Potestant (!) doit prendre pour se reunir a l'Eglise, a Fridenstadt, Vol. I. in 12.*

S. I. G. 27.

HACKEMANN, Friedrich August: Le Chemin le plus sur et le plus court, qu'on protestant doit prendre, pur se reunir a l'Eglise... Fridenstad, s. typ., ca. 1705. in 8° – VD18 12828254-n01

488. *Ciceronis: M. Tullii: De officiis amicitia et Senectute antiqua editio Vol. I. in f.*

S. I. A. 11.

Marcus Tullius Cicero művének „antiqua editió”-ja nem azonosítható.

489. *Cicéron de la Viellesse et de l'amitié avec les paradoxes, traduite par Mr. du Boys a Paris 1714. Vol. I. in 8o*

S. II. A. 10.

CICERO, Marcus Tullius; GOIBAUD-DUBOIS, Philippe (trans.): De la vieillesse; et de l'Amitié; avec les Paradoxes du meme auteur, trad. en François... Paris, Jean-Baptiste Coignard, 1714. in 8° – BnF

490. *Commentarius de Caesare, designato Successore Imperii, p(er). Georgium Haufritz (!), Norimbergae 1737. Vol. I. in 4o*

S. I. D. 13.

HAUSFRIZ, Georg Lorenz: De Caesare Designato Successore Imperii Antiqui: Commentarius ad illustrandam historiam Augustam. Nürnberg, Johann Stein, 1737. in 4° – GBV, VD18 15065499

491. *Commentaria Phil. Comminaei de Carolo VIII. et Bello Neopolitano, Argentini 1548. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 15.

COMMYNES, Philippe, de; SLEIDANUS, Johannes (interp.): De Carolo Octavo, Galliae rege, et bello Neapolitano, Commentarij. Accessit brevis quaedam explicatio rerum et auctoris vita. Straßburg, Wendel Rihel, 1548. in 8° – VD16 C 4633, GBV

492. *Cogitationes novae in Libros Annalium Taciti, p(er) Ludov. d'Orlean, Parisiis 1622. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 2.

ORLÉANS, Louis d': Novae cogitationes in libros Annalium C. Cornelii Taciti qui extant... Quibus addita sunt reliqua ejusdem Taciti opera... Paris, Thomas Blaise, 1622. in 2° – BnF, GBV

493. *Conduite de Cour de la Grand Bretagne et d'Espagne, Amster(dam). 1719. Vol. I. in 8vo*

I. IV. A. 2.

La Conduite des Cours de la Grande-Bretagne et d'Espagne; Ou relation succincte de ce qui s'est passé de plus considerable entre ces deux cours par rapport a la situation présente des affaires... Traduit de l'Anglois. Amsterdam, s. typ., 1719. in 8° – GBV

494. *Consultations de l'Oracle p(ar) le Puissances de la Terre, a Vittehal. 1688. Vol. I. in 12.*

S. II. B. 30.

Consultation de l'Oracle par les Puissances de la Terre. Pour savoir si le Prince De Galles Dieu-Donné, est supposé ou legitime; Traduit de l'Anglois. Whitehall, s. typ., 1688. in 12° – GBV

495. *Conseiller d'Estat, ou recueil general de la Politique moderne, a Paris 1655. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 12.

BÉTHUNE, Philippe, de: Le conseiller d'estat ou Recueil General de la politique moderne,... Paris, Compagnie des libraires du Palais, 1665. in 8° (Az 1655-ös év feltehetően elírás.) – BnF

496. *Conseiller d'Etat, a Paris 1645. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 25.

BÉTHUNE, Philippe, de: Le Conseiller d'Etat; ou Recueil des plus generales considerations servant au maniment des affaires publiques... Suivant la copie imprimée a Paris, Amsterdam, Lodewijk Elzevier, 1645. in 12° – BnF

497. *Concilia Consilarii, et Concilia Hyeronimi Elveri, Franc. 1620. Vol. I. in 4to*

I. IV. F. 3.

ELVERN, Hieronymus Stephan, von: Hieronymi Elveri, olim Matthiae, nunc Ferdinandi II. Imp. Consilarii Aulici Deambulationes Vernae: Quibus Ruralis Philosophia ad unguem discutitur... Frankfurt am Main, Lucas Jennis, Johann Friedrich Weiß, 1620. in 4° – VD17 23:295026W, GBV

498. *Corona Regni Hungariae Petri de Réva, Viennae 1652. Vol. I. in 4to*

I. IV. E. 2.

RÉVAY Péter: De Sacrae Coronae Regni Hungariae Ortu, Virtute, Victoria, Fortuna. Annos ultra DC. Clarissimae, Brevis Commentarius. Petri de Rewa, Comitis Comitatus de Turocz... Viennae, Matthaëus Cosmerovius, 1652. in 4° – MOKKA, RMK III 1795

499. *Corona Bohemiae Georgii Grugei, Litomisli 1666. Vol. I. in 4to*

I. IV. F. 6.

CRÜGER, Georg: Sacerrimae memoriae Inclyti Regni Bohemiae corona et nobilium eiusdem pertinentiarum Moraviae et Silesiae ... Lytomisl, Jan Arnolt, 1667. in 4°(a katalóguson az évszám feltehetőleg félreolvasás eredménye) – GBV, IUCAT

500. *Conseils de la Sagesse, ou recuile des maximes de Salomon, a Paris 1714. Vol. II. in 8vo*

S. I. F. 6–7.

BOUTAULD, Michel: Les Conseils de la sagesse, ou le Recueil des maximes de Salomon les plus nécessaires a l'homme pour se conduire sagement... 4e ed., Paris, Compagnie des libraires, 1714. Vol. 1–2. in 12° – UCLA; Batthyány 1750

501. *Cours des Sciences p(ar). le Pere Bufflier (!), a Paris 1732. Vol. I. in fol.*

S. I. C.s. 23.

BUFFIER, Claude: Cours de sciences sur des principes nouveaux et simples, pour former le langage, l'esprit et le coeur, dans l'usage ordinaire de la vie... Paris, Guillaume Cavelier, Pierre-François Giffart, 1732. in 2° – BnF

502. *Cour de France turbanisé et le trahison demasque, a Cologne 1687. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 11.

La Cour de France turbanisée et les trahisons démasquées. Cologne, Pierre Marteau, 1687. in 12° – GBV

503. *Criminales Saxonicarum Sententiarum Decisiones Georgii Beati, Gera ad Elistrum 1610. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 10.

BEATUS, Georg: Sententiarum definitivarum Saxonicarum de criminalibus a celeberr. Saxon. dicasteriis Lipsensi, Wittebergensi et Ienensi pronunciatarum, et rationibus ex parte tam dubitandi quam decidendi corroboratarum. Centuriae Decem: Casus adulteriorum, incestuum, stuprorum, caedium, infanticidiorum, sacrilegiorum, haereticorum, blasphemantium, sacra inturbantium... cum brutis coeuntium, sepulchra et patibula violantium, aliarumque rerum plurimarum ordinem atque seriem continentes, et expresse, dilucideque explicantes... Gera, Martin Spieß, 1610. in 4° – VD17 23:683053Q, lásd a 823. tételt

504. *Chronicon Gotvicense 1732. Vol. II. in fol.*

I. I. A. 2–3.

BESSEL, Gottfried; HAHN, Franz Joseph von: Chronicon Gotwicense, seu Annales liberi et exempli monasterii Gotwicensis, Ordinis S. Benedicti Inferioris Austriae: Faciem Austriae Antiquae et mediae usque ad nostra tempora, deinde ejusdem monasterii foundationem, progressum, statumque hodiernum exhibens; ... Tegernsee, Monasterium Tegernseense O. S. Benedicti. 1732. Vol. 1–2. in 2° – GBV

505. *Defense de la Reine Mere du Roy XIV. (!) Louis 1737. in 8o Vol. II. quorum unus deest*

S. II. A. 19.

MORGUES, Mathieu, de: Diverses Pièces pour la défense de la reine mère du roi tres-chrétien Louis XIII. S. l., s. typ., 1637. Vol. 2. in 2° – (Az évszám és a Napkirály említése elírás) GBV

506. *Defensio Regia p(er). Carolo I. ad Regem Carol. II. Angliae 1672. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 12.

SAUMAISE, Claude: Defensio Regia. Pro Carolo I. ad Serenissimum Magnae Britanniae Regem Carolum II. Filium natu majorem, Heredem et Successorem legitimum. S.l., Sumptibus Regiis. 1652. in 12° (1672-est nem találtunk) – GBV

507. *Deduction und Gravamina des löblichen Schwabisches craises, wider die Ritterschaft in Schwaben, Esslingen 1698. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 12.

An die Röm. Kayserliche auch zu Hungarn und Böheim etc. Königliche Majestät... der Reichs-Ritterschaft in Schwaben Aller Fünff Orth wohl fundirte Gegen-Deduction und abgenöthigte Allerunterthänigste Defension cum annexa petitione legitima contra die von Einem Hochl. Schwäbischen Reichs-Craiß vermeynt habende Gravamina in diversis tam militaribus quam civilibus ac feudalibus... Esslingen, Gabriel Pflick, 1698. in 2° – VD17 23:300026X; nagyon hasonló: VD17 12:639439D

508. *Dictionnaire historique et critique p(ar). Mr. Pierre de Bayle, Amst. 1730. Vol. IV. in fol.*

I. I. A. 4–7.

BAYLE, Pierre: Dictionnaire Historique et Critique par Mr. Pierre Bayle. Quatrieme Edition, Revue, Corrigée, et Augmentée. Avec la Vie de L'Auteur, Par Mr. Des Maizeaux. Tome Premier.

A — B. Amsterdam, Pierre Brunel, Rudolf Wetstein, Jacob Wetstein, William Smith, Hendrik van Waesberge, Pierre Humbert, François L'Honoré, Zacharias Chatelain, Pieter Mortier; Leiden, Samuel Luchtmans, 1730. Vol. 1–4. in 2° – MTAK Törtlm.F.76/1–4

509. *Dictionnaire de Cas de conscience p(ar). Mr. Jean Pontas, a Paris 1724. Vol. III. in f.*

I. I. A. 8–10.

PONTAS, Jean: Dictionnaire de cas de conscience, ou décisions des plus considérables difficultez touchant la morale et la discipline ecclésiastique... Tirées de l'Écriture, des conciles... Paris, Pierre-Augustin Le Mercier, Simon Langlois, Jacques Josse, Claude-Marin Saugrain, Jacques Quillau, Louis-Anne Sevestre, Jacques Vincent, 1724. Vol. 1–3. in 2° – SUDOC

510. *Dictionnaire le grand de Mr. Moreri a Amst(erdam). 1702. Vol. II. in fol.*

I. I. A. 18–19.

MORÉRI, Louis: Le Grand Dictionnaire Historique, ou le mélange curieux de l'histoire sacrée et profane... Amsterdam, La Haye, Compagnie, 1702. Vol. 1–2. in 2° – GBV; Batthyány 1743; Batthyány 1750

511. *It. Supplements de Mr. Moreri a Amst(erdam)., et a la Haye 1716. Vol. II. in f.*

I. I. A. 11–12.

BERNARD, Jacques; MORÉRI, Louis: Supplement aux anciennes éditions du Grand Dictionnaire Historique de Mre. Louis Moreri: ... Amsterdam, Pierre Brunel, Gerard Wetstein, Rudolf Wetstein, Pieter de Coup; La Haye, Adriaen Moetjens (II.), Henry van Dole; Utrecht, Willem van de Water. 1716. Vol. 1–2. in 2° – GBV; Batthyány 1743; Batthyány 1750

~~Dictionnaire historique-critique-chronologique de la Bible p. Mr. Calmet a Paris 1722. Vol. II. in fol.~~

~~I. I. A. 13–14.~~

(A katalógusban kihúzott leírás)

512. *Dictionarium magnum Latinum et Gallicum Petri Danecii in 4to Lugduni 1722. Vol. I.*

I. I. C. 1.

DANET, Pierre: Magnum dictionarium Latinum et Gallicum: ad pleniorum planiorumque scriptorum Latinorum intelligentiam. Lyon, Nicolas Deville, 1722. in 4°– GBV

513. *Dictionnaire universelle de commerce p(ar). Mr. Jacques Savary Amsterdam 1726. Vol. II. in 4to*

I. I. C. 3–4.

SAVARY DES BRUSLONS, Jacques; SAVARY, Philémon-Louis: Dictionnaire Universel de Commerce: Contenant tout ce qui concerne le commerce qui se fait dans les quatre parties du monde, par terre, par mer, de proche en proche, et par des voyages de long cours, tant en gros qu'en détail. ... Amsterdam, Johannes Janssonius van Waesberge, Gillis Janssonius van Waesberge, 1726. Vol. 1–2. in 4° – GBV

514. *Dittionario del Cramero Italiano et Tedesco, Nürnbn. 1693. Vol. III. in 4to*

I. I. C. 18–20.

KRAMER, Matthias: Neu-ausgefertigtes Herrlich-grosses und allgemeines Italiänisch-Teutsches Sprach- und Wörter-Buch... Il Nuovo Dittionario Reale Italiano-Tedesco... Nürnberg, Johann Andreas Endter Erben, 1693. Vol. 1–3. in 4°– GBV, VD17 12:131148R

515. *Dittionario di tre lingue Italiano, Francese et Tedesco p(er). Antonio Udino, Vol. I. in 4to NB Deest Vol. 2nd*

I. IV. G. 10.

LOUDIN, Antoine: Nuovo et ampio dittionario di tre lingue: Diviso in III parti, I. Italiano-Francese-Tedesco. II. Francese-Italiano-Tedesco. III. Tedesco-Francese-Italiano. ... da Antonio Udino Secretario Interprete del Re Christianiss. ... Frankfurt am Main, Johann Peter Zubrod, Johann Andreae, 1674. Vol. 1. in 8° – VD17 23:314104V

516. *Dictionarium Latino-Hungaricum Alb. Molnár Norimb(ergae). 1708. Vol. II. in 4to.*

I. V. B. 10–11.

SZENCI MOLNÁR, Albert; BEER, Johann Christoph: Dictionarium Quadrilingue Latino-Ungarico-Graeco-Germanicum... Nürnberg, Martin Endter, 1708. Vol. 1–2. in 8° – GBV

517. *Dictionarium Antonii Calepini 8to linguarum, Basileae Vol. I. in fol.*

S. I. A. 8.

CALEPINO, Ambrogio: *Dictionarium Octo Linguarum, iam postremo accurata emendatione...* latinis, hebraica, graeca, gallica, italica, germanica, belgica, hispanica. Basel, Sebastian Henricpetri, 1584. in 2° – GBV, VD16 C 261

518. *Basileae Vol. I. fol.*

S. I. A. 9.

Feltehetően ugyanaz a kiadás mint az 517-es tételben.

519. *Dictionaire Pomaye, a Cologne et Francf. 1715. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 10.

POMEY, François: *Le grand dictionnaire royal: I. François-Latin-Alleman. II. Latin-Alleman-François. III. Alleman-François-Latin...* *Magnum dictionarium regium...* *Das Grosse Königliche Wörter-Buch.* Köln, Frankfurt am Main, Carl Joseph Bencard, 1715. in 4° – GBV

520. *Dizzionario universale et perfetto da Matthia DErberg Norimberga 1714. Vol. III. in 8vo*

S. I. D. 6–8.

ERBERG, Matthias, von: *Il gran dizzionario universale e perfetto, diviso in 3 parti: cioè 1. italiano-francese-tedesco, 2. francese-italiano-tedesco, 3. tedesco-francese-italiano.* ... Nürnberg, Martin Endter, 1710. Vol. 1–3. in 8° – GBV

521. *Dictionaire Comique, Satyrique, critique p(ar). Joseph de Roux, a Lyon Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 16.

LE ROUX, Philibert-Joseph: *Dictionnaire comique, satyrique, critique, burlesque, libre et proverbial...* Lyon, Héritiers de Beringos Frates, (első kiadás) 1718. in 8° – BnF
Másik kiadása: Lyon, 1735.

522. *Discurs sur l'art de Negotier, a Paris, Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 9.

PECQUET, Antoine: Discours sur l'art de negocier. Paris, Jean-Luc Nyon, Veuve de Gilles Paulus Du Mesnil. 1737. in 8° – GBV

523. *Discorsi di Nicolo Machiavelli supra da prima Decadi Livio 1680. Vol. II. in 8o* ~~N~~. *Deest Vol. I.*

S. II. B. 13–14.

MACHIAVELLI, Niccolo: Tutte le opere di Nicolo Machiavelli... Tom. 2. Discorsi di Nicolo Machiavelli... Sopra la prima Deca di Tito Livio. S. l., s. typ., 1680. Vol. 2–3. in 8° (lásd: 469-es tétel)

Tom. 3. Il Principe, La Vita Di Castruccio Castracani Da Lucca. Il Modo che tenne il Duca Valentino per ammazzare Vitellozzo Vitelli... I Ritratti delle Cose della Francia, et dell' Alamagna. Et i sette Libri dell' Arte della Guerra.

524. *Discurs politiques et militaires sur Tacite, Rouen 1633. Vol. I. in 4to Com. Adamo per Hackl missus. 7. mart. 1745.*

I. V. B. 2.

AMMIRATO, Scipione; MELLIET, Laurens (transl.): Discours politiques et militaires sur Corneille Tacite... contenant les fleurs des plus belles histoires du monde et des notables advertissemens concernans la conduite des armées... Rouen, Jacques Cailloué, 1633. in 4° – BnF, Batthyány 1745

525. *Dissertationes variae, Vol. I. in 4to*

I. V. A. 1.

Nem azonosítható.

526. *Diversité curieuses pour servir de recreation d'Esprit, Amst. 1699. Vol. 7. in 8vo*

S. I. F. 18–24.

BORDELON, Laurent: Diversitéz curieuses pour servir de recreation a l'esprit. Amsterdam, Andries van Hoogenhuysen. 1699. Vol. 1–7. in 8° – GBV

527. *Dominio temporale della sede Apostolica supra la citta di comachio, in Roma 1709. Vol. I. in fol.*

S. I. C. 7.

FONTANINI, Giusto: Il Dominio temporale della sede Apostolica sopra la citta di Comacchio per lo spazio continuato di dieci secoli esposto a un Ministro d'un Principe. ... Roma, s. typ., 1709. in 8° – GBV; Batthyány 1750

528. *Directio Methodica processus Jud(icia)rrii Kitthonicsii Viennae 1634. Vol. 4to*

S. I. E. 8.

KITHONICH, János: *Directio methodica processus iudiciarii juris consuetudinarij, incltyti regni Hungariae*. Wien, Ferencffy Lőrinc, 1634. in 4° – RMK III 1497

529. *Electionis et corona(tionis) Romano-Caesareae Theatrum, p(er). Pastorium, Franc. ad M. 1652. Vol. I. in 4to*

I. IV. G. 9.

PASTORIUS, Melchior Adam; HARTMANN, Maurus; FICKWIRTH, Georg (part.): *Römischer Adler. Oder Theatrum Electionis et Coronationis Romano-Caesareae: ... In Zwey Theil... Im Ersten: Von der Wahl und Crönung eines Römischen Keysers oder Königs,... An. 1653. in dem letzteren,... als in vorigen Ottonis I. und Caroli V.... Im Andern: Stemmata, Origines, Symbola, Aetates, Interregna, Patriae, Coronationes, Res Gestae, Obitus et Sepulturae aller Keyser/ von Iulio Caesare... Franckfurt am Mayn, Georg Fickwirth, Egidius Vogel, 1657. in 4° – GBV; VD17 1:019208W (lásd: 251. tétel)*

530. *Eloquentia Sacra et humana, Nicolai Causini, Coloniae 1634. Vol. I. in 4to*

I. IV. I. 3.

CAUSSIN, Nicolas: *De Eloquentia Sacra et Humana, Libri XVI.... Editio tertia... Köln, Bernhard Walter, 1634. in 4° – VD17 12:642686X*

531. *Eloquentia Palatium, Moguntiae 1669. Vol. I. in 4*

S. I. C. 21.

PELLETIER, Gérard; FURCK, Sebastian (part.): Reginae Palatium Eloquentiae, primo quidem a... Societatis Jesu... Mainz, Johann Baptist Schönwetter, 1669. in 4° – GBV, VD17 1:620461V

532. *Epistola Marquardi Gudii et Claudii Sarravii, Lug(duni). Bat(aviae). 1711. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 9.

GUDE, Marquard; BURMAN, Pieter (cur.); SARRAU, Claude: Epistolae una cum responsis: Quibus accedunt ex Bibliotheca Gudiana clarissimorum et doctissimorum virorum, qui duobis ultimis seculis floruerunt epistolae... Leiden, Johannes du Vivié, 1711. in 4° – GBV

533. *Epistolarum I. centuria Antonii Perezii, Norimb(ergae). 1683. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 18.

PÉREZ, Antonio: Antonii Perezii ad Comitem Essexium, Singularem Angeliae Magnatem, et ad alios: Epistolarum centuria una. Nürnberg, Johann Zieger, Johann Michael Spörlin, 1683. in 12° – GBV

534. *Eruditorum Ephemerides Frid: Nichi. Lips. et Franc. 1671. Vol. I. in 8vo*

S. I. G. 13.

NITZSCH, Friedrich; SALLO, Jean Denis, de; GALLOIS, Jean: Le Journal des Scavans, Hoc est: Ephemerides Eruditorum: Anni 1665 accurante Dn. De Sallo... Anni 1666 Anni 1667 Anni 1668 accurante Johanne Galloesio... Leipzig, Frankfurt am Main, Thomas Schürer Erben, Johann Fritsch, 1671. in 8° – GBV, VD17 32:682260E

535. *Espion dans les Cours des Princes Chretiens a la Cologne 1715. Vol. VI. in 8vo*

S. I. E. 13–18.

MARANA, Giovanni Paolo: L’Espion dans les cours des princes chrétiens, ou lettres et memoires d’un envoyé secret de la Porte dans les cours de l’Europe... Cologne, Erasme Kinckius, 1715. Vol. 1–6. in 8° – GBV

536. *Essay dun Dictionnaire contenant la Connois Sance (!) du Monde, a Amst(erdam). 1700. Vol. I. in 4to*

I. IV. I. 1.

LA FEUILLE, Daniel, de: *Essay d'un dictionnaire contenant la connoissance du monde, des sciences universelles, et particulièrement celle des medailles, des passions, des moeurs, des vertus et des vices, etc. ...* Amsterdam, Daniel de La Feuille, 1700. in 4° – GBV

537. *Escole des Princes ou Alexandre le Grand, a Amst. 1671. Vol. I. in 12*

S. I. G. 26.

DU CROS, Joseph August: *L'Escole des princes, ou Alexandre le Grand: Comblé de gloire et de malheurs.* Amsterdam, Jacques Le Jeune. 1671. in 12° – GBV

538. *Etat des provinces Unies, 1690. Vol. I. in 12*

I. IV. E. 15.

TEMPLE, William: *L'Etat des Provinces-Unies, Et particulièrement de celle de Hollande, et Leur Vrai Interet Opposé au faux, pour le temps present.* S. l., s. typ., 1690. in 12° – GBV, MTAK Pol.O.219.

539. *Etat actuel de la Pologne, a Cologne 1702. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 11.

CHÉVREMONT, Jean-Baptiste, de: *L'état actuel de la Pologne.* Cologne, Jacques Bouteux, 1702. in 8° – GBV

540. *Etat description et Gouvernement des Royaumes et Republiques du Monde, p(ar). Gabr. Chapuis, a Paris 1598. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 7.

CHAPPUYS, Gabriel; MORE, Thomas: *L'estat, description et gouvernement des royaumes et republiques du monde, tant anciennes que modernes, comprins en 24 livres...* (Livre 24: *De la république d'Utopie, traduction de Thomas More*), Paris, Regnauld Chaudiere, 1598. in 8° – SUDOC

541. *Etats Empires, et Principeutez du Mond, p(ar) Sieur D. T. V. Y. a Paris 1616. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 14.

AVITY, Pierre, d': Les Estats, empires, et principautéz du monde: représentez par la description des pays, moeurs des habitans, richesses des provinces, les forces, le gouvernement, la religion, et les princes qui ont gouverné chascun este; Avec l'origine de toutes les religions, et de tous les chevaliers et ordres militaires... Paris, Pierre Chevalier, 1616. in 8° – GBV, SUDOC

542. *Etat present de l'Empire Ottoman, Rouen Vol. III. in 8vo NB: Duo Vol. desunt.*

[nincs jelzet]

RYCAUT, Paul: L'État présent de l'empire ottoman... Rouen, David Berthelin, 1677. Vol. 1–2. in 8° – BnF

543. *Etat present d'Espagne p(ar) Mr. Vayrac, a Amst(erdam). 1719. Vol. III. in 8vo*

S. II. A. 28–30.

VAYRAC, Jean, de: Etat present de l'Espagne, ou l'on voit une Geographie historique du Pays, l'établissement de la Monarchie, ses Révolutions, sa Décadence, son Rétablissement et ses Accroissemens: les prérogatives de la Couronne; le range des Princes, et des grands; l'institution et les fonctions des officies de la Maison du Roi, avec un Cérémonial du Palais; la forme du gouvernement ecclesiastique, militaire, civil et politique; les moeurs, les coutumes, et les usages des Espagnols... Amsterdam, Josua Steenhouwer, Meyndert Uytwerf (I.), 1719. Vol. 1–3. in 8° – GBV

544. *Eutrapelliarium, philologico-historico, ethico-politico-Theologicum durch M. S. I. Lipsiae 1659. (!) Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 7.

GERLACH, Samuel: Eutrapeliarum Philologico-Historico-Ethico-Politico-Theologicarum Libri III. Das ist: Drey Tausend schöner, nützlicher, nachdencklicher, vernünfftiger, sinn- lehr- geistreicher und anmuhtiger, Theils auch lust- und frölicher Historien oder Geschicht und Reden... Leipzig, Tobias Riese, Christoph Cellarius, 1656. in 8° – GBV, VD17 23:271727T

545. *Europe vivante, ou l'Etat des Roys, Princes Souverains p(ar) Mr. de S. Marthe, a Paris 1686. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 23.

SAINTE-MARTHE, Pierre-Scévole de: L'Europe vivante, ou l'Estat des roys, princes souverains et autres personnes de marque, dans l'Église, dans l'Épée et dans la Robe, vivans en Europe... avec les noms des princes de l'Asie et de l'Afrique... Paris, Charles de Sercy, 1686. in 8°– BnF

546. *Europe Esclave si l'Angleterre ne rompt ses fers, a Cologne 1678. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 35.

CERDAN, Jean-Paul, de: L'Europe Esclave, si l'Angleterre ne rompt ses fers. Cologne (fict.), L'Ingenu, 1678. in 12°– GBV, VD17 12:635160W

547. *Europeischer grosser Kriegs und Staats-Rath von Chilemont, 1702. Vol. I. in 4to*

S. IV. F. 4.

CHILEMONT: Europäischer Grosser Kriegs- und Staats-Rath: Worinnen der vornehmen Potentaten Staats- Vortheile, Ursachen, Mesures und Conjunctionen, theils ratione der Spanischen Erb-gerechtigkeit, theils wegen des daraus entsprungenen Kriegs- und dargegen gesetzter Allianz und Macht... mit stattlichen Rechts-Gründen und Politischen Argumenten pro et contra ventilliret... S. l., s. typ., 1702. in 4°– GBV

548. *Eugenius, Francisci Marie, seu Marie Virginis per Eugenium Trophaea, Neapoli 1724. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 17.

CAESAR, Franciscus Maria: Eugenius: Seu: Mariae Virginis per Eugenium trophaea: Nuper de innumeris Turcarum relata copiis foeda clade profligatis, atque ex Dacia Moesiaque ejectis... Neapoli, Domenico Roselli, 1724. in 8°– GBV

549. *Europeische Kriegs und Staats-Man p(ar) Chilamont*

I. IV. I. 4.

Lásd még Nr. 547.

vagy csak utalás szerepeljen arra a tételre, ahol már egyszer előfordult az a mű, vagy leírás és utalás

550. *Europäische Staats Cantzley p(er). Antonium Fabrum ab Anno 1697. usque ad Annum 1728. Vol. LII. in 8vo* [késöbbsi megjegyzés:] *NB in litera C. ultimus non intrat numerum*

A. 1–15.

B. 16–29.

C. 30–43.

I. III. D. 44–52.

LEUCHT, Christian Leonhard: *Europäische Staats-Cantzley: In sich haltend allerhand nützliche Staats- Justiz- Policity- Cameral- Militar- und andere uff Reichs- und Creys-Tägen passirte merckwürdige Materien, samt vieler hohen Potentaten, Republicquen und Herrschafften curiosen Schrifften, Ceremonialen, und Propositionen, den bevorstehenden Frieden betreffende, ausgefertiget... durch Antonium Fabrum... S. I. Vol. 1697. in 8° – GBV Tom. 52. Europäischer Staats-Cantzley Zwey- und Funffzigster Theil : woraus nicht allein Die zwischen derStadt und Stifft Worms entstandene Religions-Irrungen, ... wie ingleichen dasjenige/ so bey denen Hildesheimisch- und Mecklenburgisch- verschiedentlichen Differentien/ ...publiciret worden; sondern auch in specie: Was in der importanten Zwingenbergischen Stritt-Sache ... zum Vorschein gekommen/ ordentlich und umständlich zu ersehen. S. I., s. typ., 1728. – GBV*

551. *Europäische Fama Vol. 27. in 8vo*

A. 1–14.

I. II. B. 15–27.

SINOLD VON SCHÜTZ, Philipp Balthasar (ed.): *Die europäische Fama, welche den gegenwärtigen Zustand der vornehmsten Höfe entdeckt. Leipzig, Johann Friedrich Gleditsch, 1702–1706. Vol. 1–27. in 8° – VD18 90294203, ÖNB*

552. *Evisceratio mendacissimae nugacitatis Austriacam austeritatem Somniantis 1673. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 9.

Evisceratio mendacissimae nugacitatis, Austriacam austeritatem somniantis: ostendens in Austriacis clementiam pro austeritate. Sed minoribus quibusque nugis praetermissis, crassiora

duntaxat scommata deterguntur. Tandemque Salomone teste, Proverb. 25. 27. Maiestatis vesanus scrutator delebitur. S. l., s. typ., 1673. in 8° – MOKKA

553. *Eguinarii in Digesta et Pandectas libri singulares Coloniae 1580. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 10.

BARON, Éguinaire: Eguinarii Baronis... ad omnes partes Digestorum seu Pandectarum Iuris enucleati manualium libri singulares. ... Köln, Johann Gymnich. 1580. in 4° – GBV, VD16 B418

554. *Fidus Achates p(er). Mart. Zeiler germanice (!), Ulm. 1680. Vol. I. in 8vo*

I. IV. H. 7.

ZEILLER, Martin: Martini Zeilleri Fidus Achates, oder getreuer Reißgefert. Ulm, Johann Georg Wildeisen, Erhard Friedrich Wildeisen, 1680. in 8° – GBV, VD17 23:299962H

555. *Fontenelle oeuvres diverses a Paris 1715. Vol. VIII. in 8o*

I. I. E. 19–26.

FONTENELLE, Bernard de: Oeuvres diverses de M. de Fontenelle.

Tom. 1-2. Nouveaux dialogues des morts. Tom. 3. Jugement de Pluton sur les deux parties des Nouveaux dialogues des morts. Tom. 4. Histoire des oracles. Tom. 5. Lettres galantes. Tom. 6. Poésies pastorales. Traité sur la nature de l'églogue. Digression sur les anciens et les modernes. Poésies diverses. Tom. 7. Entretiens sur la pluralité des mondes. Discours de la patience. Discours de réception à l'Académie. Tom. 8. Histoire du renouvellement de l'Académie royale des sciences. Éloges. Paris, Michel Brunet, 1715. Vol. 1–8. in 12° – BnF

556. *Fortune de Galant Homini p(ar). Damiano Magallaici, in Veneza 1697. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 2.

CALLIÈRES, Jacques, de: La fortuna de galant huomini posta fra massime politiche, e morali. In Venezia 1697. in 8° – Gaya 1776. 73. A szerző és kiadvány azonosítását a mű 1672-es, szintén olasz nyelvű kiadása is segíti. FAU; GAYA 1776.

557. *Fortune des Gens de qualité et de gentils Hommes Particuliers p(ar). Mr. Cailliere (!), a Paris 1664. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 9.

CALLIÈRES, Jacques, de: *La Fortune des gens de qualité et des gentilshommes particuliers, enseignant l'art de vivre a la cour suivant les maximes de la politique et de la morale...* Paris, Estienne Loyson, 1664. in 12° – BnF

558. *Francia Madre, et Consigliera de Re Luigi XIV. Parigi 1707. Vol. I. in 8vo*

S. I. F.

La Francia Madre, e Consigliera del Re Luigi XIV. Parigi, s. typ., 1707. in 8° – GBV

559. *Frantzösische Kriegs-Wirtschaft Vol. I. in 8vo*

I. IV. A. 3.

Französische Kriegs-Wirthschafft, oder Auszug aus denen Königlich-Frantzösischen Kriegs- und Verpflegungs-Ordinanzen, die Kriegs-Wirthschafft betreffend: Nebenst einem Anhang aus des weyland... Herzogens von Sully hinterlassenen Gedenckschriften... S. l., s. typ., ca. 1680. in 8° – GBV

560. *Franckreich durch seine eigene Künste zu überwinden, Augsp. 1613. (!) Vol. I. in 8*

I. IV. A. 4.

Franckreich durch seine eigene Künste zu überwinden, oder Vorstellung der Französis. Kriegs- und Cammer-Wirthschafft: In Verteutschten unterschiedlichen von 1651, biß zu dem Ryßwickischen Friedens-Schluß ergangenen Königl. Kriegs- und Verpflegs-Ordnungen, mit angehängten Auszügen, aus... Sullij, Richeleu und Colberts Denck- und Geschicht-Schriften. Augsburg, Andreas Maschenbauer, Daniel Walder, 1703. in 8° – GBV

561. *Fürstl: Lust-Garten und weck Uhr p(er). Antonium Gueverra, Lipsiae 1624. Vol. I. in 4.*

I. IV. F. 2.

GUEVARA, Antonio, de; ALBERTINUS, Aegedius (transl.): *Antonii De Guevarra, weiland Keyzers Caroli V. Rath. Fürstlicher Lustgarten und WeckUhr: In drey Theil abgetheilet...*

Leipzig, Kaspar Klosemann (d. ä.), Abraham Lamberg, Hieronymus Steinmann, 1624. in 4° – GBV, VD17 1:002020D

562. *Facti informatio Joan. Paul. Comitis, Vintimiliae 1724. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 27.

LASCARIS, Giovanni Paolo: Brevis ac vera facti informatio Joannis Pauli comitis Vintimiliae t c. jure sanguinis Flavii Commeni, Angeli, Lascaris imperatorum Romano-Orientalium legitimi haeredis et successoris et c., contra Joannem Antonium Lazier...falsarium ac impostorem, Ventimiglia: typis Cameralibus, 1724. in 2° – Windhag 1733, 646.

563. *Gouvernement Civil, a Amsterdam 1691. Vol. I. in 12.*

I. IV. E. 12.

LOCKE, John: Du Gouvernement Civil, Ou l'on traite, des fondemens, de la nature, du pouvoir, et des fins des sociétés politiques: ... Amsterdam, Abraham Wolfgang, 1691. in 12° – GBV

564. *Gratian Balthasar: l'homme de Cour, a Paris 1690. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. 10.

GRACIÁN, Baltasar; AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas (transl.): L'homme de cour de Baltasar Gracian... 6e edit. Paris, Jean Boudot, Etienne Martin, 1690. in 8° – BnF; Batthyány 1743

565. *Grotius: Hugo: de Mari Libero, Lugd. Bat. 1633. Vol. I. in 16.*

S. I. G. 29.

GROTIUS, Hugo; MERULA, Paulus: Hugo Grotius de Mari Libero et P. Merula de Maribus. Leiden, Bonaventura Elsevier, Abraham Elsevier, 1633. in 16°– GBV

566. *Glück und Mayestät Stern per Steph. Thaumantinum, Nürnbn. 1688. Vol. I. in 4t*

I. IV. G. 5.

STEPHANI, Thaumantius: Der Neu-aufgegangene Glücks- und Majestät-Stern deß Königreichs Ungarn: Deren Jener im Felde, dieser auf dem Ungarisch-Königlichen Thron, leuchtet. Das ist: Gründliche Beschreibung der groß-herrlichen Krönungs-Pracht Josephi deß Ersten, Königs in Ungarn, etc. etc.: Wie auch der sieghafften Eroberung beyder Haupt-Festungen Erla und Mongatsch... Dem Gleichfalls der Unstern deß Ottomanischen Reichs, Nemlich die aufrührische Ent-Trohnung deß Türckischen... Wüterichs, Mahomets deß Vierdten... beygefügt ist... Nürnberg, Johann Andreas Endter Erben, 1688. in 4° – GBV, VD17 23:243010U, App. H. 1362

567. Grundfeste des Heil. Römischen Reichs, Teutscher Nation aus dem 8ten Articl des Osnabruckischen Friedens-Schluß, Regenspurg 1663. Vol. I. in 8vo

S. I. F. 5.

HEIDEN, Rudolph; HERDEN, Eitel Friedrich, von (ed.): Grundfeste des Heil. Römischen Reichs Teutscher Nation, Aus dem 8. Artic. des Oßnabrükkischen Friedenschlusses vorgestellt und in Druck gegeben durch Eitel Friederich von Herden, Lt. Neben itziger R. K. Maj. Capitulation, und beygefügt Actu Processionis et Propositionis uff instehenden Reichstag zu Regensp. dieses 1663. Jahrs. Regensburg, Christoph Fischer, 1663. in 8° – GBV

568. Güldener denckring v. Joseph Pok, Augspurg ab A(nn)o. 1723. usque 1732' Vol. XIII. in 8o

D. 10-14.

S. III. E. 1-8.

POCK, Johann Joseph (ed.): Güldener Denck-Ring, Göttlicher Allmacht und Menschlicher Thaten, Welche sich begeben von Anfang der Welt, durch die bißher etliche tausend verflossene Jahre, biß auf jetzt lauffende Zeit... mit Fleiß zusammen geschrieben, und dem Teutschen Landsmann zu Liebe zum Druck gegeben... Augsburg, Johann Georg Brechenmacher, Caspar Brechenmacher (2-5), Johann Jacob Lotter (10-13), 1723-1732. Vol. 1-13. in 8° – GBV

569. Heures a' l'usage a ceux qui assistent au service de l'Eglise a Paris 1697. Vol. I. in 12.

S. I. G. 2.

Heures a l'usage de ceux qui assistent au service de l'Eglise... Paris, Charles Saugrain, 1698.
in 12° – BnF (1697-est nem találtunk)

570. *Heraei: Carl Gustav: Vermischte neben Arbeiten Viennae 1715. Vol. I. in 4to*

I. I. C. 2.

HERÄUS, Carl Gustav: Vermischte Neben-Arbeiten Hn. Carl Gustafs Heraei, Kayserl. Raths und Antiquitäten-Inspectors: Samt einer Zugabe etlicher anderwärtig von ihm verfassten Gedichten. Wien, Andreas Heyinger, 1715. in 4° – GBV

571. *Hermes politicus Julli Belli, Francofurti 1608. Vol. I. in 12mo It. Germaniae Itinerarium, Coloniae 1602.*

S. I. G. 33.

BELLI, Giulio: Hermes Politicus, Sive de Peregrinatoria Prudentia libri tres. Frankfurt am Main, Johann Theobald Schönwetter, 1608. in 12° – VD17 39:129142B

(Coll. 1.) QUAD, Matthias: Itinerarium Universae Germaniae quo continentur itinera ex sequentibus Germaniae urbibus oppidisque; longe celeberrimis egredienta, nempe... Oberursel, Cornelius Sutorius, 1602. – VD17 3:007941V, GBV

572. *Histoire abrégé de la conversation de Mr. Chanteau, p(ar). Mr. Feuillet, a Paris 1706. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 39.

FEUILLET, Nicolas: Histoire abrégée de la conversion de Monsieur Chanteau ... Nouvelle édition... Paris, Nicolas Simart, 1706. in 8° – BnF; Batthyány 1750

573. *Histoire de la Conjuration de Portugall, 1640 Vol. I. in 12o*

S. II. B. 37.

VERTOT, René Aubert, de: Histoire de la conjuration de Portugal en 1640. Paris, Marie Martin, Jean Boudot, Étienne Martin, Claude Barbin, 1689. in 12° – GBV

574. *Histoire de Paix et autres Negotiations du 17. Sieclé de puis la paix de Vervins, jusqu' a la paix de Nimegue, a Amst. 1725. Vol. II. in fol.*

I. I. A. 2–3.

SAINT-PREST, Jean Yves, de: Histoire des traités de paix, et autres negotiations du dix-septieme siecle, depuis la paix de Vervins, jusque a la paix de Nimegue: Ou l'on donne l'origine des pretentions anciennes et modernes de toutes les puissances de l'Europa... Amsterdam, Jean Frédéric Bernard; La Haye, Isaac Vaillant, Nicolas Prevost, 1725. Vol. 1–2. in 2° – GBV

575. *Histoire de l'Academie Royale, des Inscriptions et belles lettres, a Paris 1717. Vol. X. in 8vo*

I. I. C. 7–16.

Histoire de l'Académie royale des inscriptions et belles-lettres. Paris, Imprimerie royale. 1717–1733. Vol. 1–10. in 8° – BnF

576. *Histoire de la Ligue, fait a Cambray contre la Republique Venise, a la Haye 1710. Vol. I. in 8.*

I. I. E. 5.

DUBOS, Jean Baptiste: Histoire de la Ligue faite a Cambray, entre Jules II. Pape, Maximilien I. Empereur, Louis XII. Roi de France, Ferdinand V. Roi d'Arragon, et tous les Princes d'Italie. Contre la Republique de Venise. La Haye, Adriaen Moetjens, 1710. in 8° – GBV

577. *Hippoliti a Collibus Princeps, Consiliarius Palatinus sive Aulicus et Nobilis, Francofurti, 1670. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 11.

COLLI, Hippolyt, von; NAURATH, Martin: Hippolyti a Collibus Princeps, consiliarius, palatinus, sive aulicus, a nobilis. cum additionibus a notis politicis Martini Nauraths... Frankfurt am Main, Jakob Gottfried Seyler, 1670. in 8° – GBV, VD17 3:311630Y

578. *Histoire Poetique par le Pere, P. Gautruche, a Cean 1668. Vol. I. in 12o*

S. I.

GAUTRUCHE, Pierre: L'Histoire poetique pour l'intelligence des poetes et des auteurs anciens P. Gautruche. Quatrième édition. Caen, Jean Cavalier, 1668. in 12° – SUDOC

579. *Historie deren Gelehrten von Joh. Adam Behrenhard (!) Francf. am M. 1718. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 12.

BERNHARD, Johann Adam: Kurtzgefaste curieuse historie derer Gelehrten: Darinnen von der Geburth, Erziehung, Sitten, Fatis, Schrifften etc. gelehrter Leute gehandelt. und hin und wieder angewiesen wird was in diesem unter denen Teutschen zumal so beliebten studio gantz überflüssig, zum Theil auch einer bessern Untersuchung noch benöthiget; nebst einem unmaßgeblichen Vorschlag, wie dasselbe künfftighin in eine richtige Verfassung zu bringen seye,... Frankfurt am Main, Johann Maximilian von Sande, 1718. in 8° – GBV

580. *Historico Politicus Nucleus opera Casparis Ens ex Italico in Latinum translataque, Coloniae 1620. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 17.

ENS, Caspar: Nucleus Historico-Politicus: e probatissimorum auctorum scriptis excerptus,... Köln, Matthäus Schmitz, 1620. in 12° – GBV, VD17 23:298915U

581. *Historische Nachricht von der Kay(ser)l(ichen): Groß Botschafft nach Constantinople, v(on). Gerharδο Cornelio Driesch, Nürnbn. 1723. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 17.

DRIESCH, Gerhard Cornelius, von den; VIRMONDT, Damian Hugo, von: Historische Nachricht von der Röm. Kayserl. Groß-Botschafft nach Constantinopel, welche auf allergnädigsten Befehl Sr. Röm. Kayserlichen und Catholischen Majestät Carl des Sechsten, nach glücklich vollendeten zweyjährigen Krieg, der Hoch- und Wohlgebohrne des H. R. ReichsGraf Damin Hugo von Virmondt, rühmlichst verrichtet: Worinnen ganz besondere Nachrichten von der Türken Polickey, Religion, Griechischen Antiquitäten und andern merkwürdigen anderswo vergeblich gesuchten Sachen, zu finden; dabey vieles mit accuratsten Kupfern erläutert ist... Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1723. in 4° – GBV

582. *Honeste Homme, ou l'At de plaine a la Cour, par Mr. Faret, a Paris 1665. Vol. I. in 8o*

S. I. F. 38.

FARET, Nicolas; SALAZAR, Ambrosio, de: L'honeste homme ou l'art de plaire a la cour. Paris, Compagnie des libraires du Palais, 1665. in 8° – GBV

583. *Homme de Guerre Parfait, ou l'Idée d'un Heros, a Paris 1697. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 7.

VILLEMMAIN, Le Chevalier: Le parfait homme de guerre, ou l'idée d'un héros accompli. Paris, Jean Guignard, 1697. in 12° – BnF

584. *Homme detriompé ou le Criticon e Balthasar Gratian, a la Haye 1708. Vol. III. in 8o*

S. II. B. 4–6.

GRACIÁN, Baltasar: L'Homme détrompé, ou le Criticon. La Haye, Jacob van Ellinckhuysen, 1708. Vol. 1–3. in 8° – GBV

585. *Hoffmeister: Vollkommener: daß ist wie Eltern ihre Kinder erziehen solten, Wien, Vol. I. in 4to*

S. I. D. I.

Vollkommener Hoffmeister, Das ist: Kurtze doch gründliche Vorschläge wie die Eltern ihre Kinder von zarter Jugend an mit Klugheit und Sittsamkeit zu erziehen haben, damit daraus so wohl geschickt am Leibe, als innerlichen Gemüths-Tugenden, mit Beystand Gottes, wackere Leute erzogen werden können; Welche alsdann einem Land, Stadt und Ort mit sonderbahrem Ruhm von der gantzen honetten Welt... rühmlich vorstehen können. Deme angehängt, was in der Singe-Kunst von dem Frauen-Zimmer zur Wohlanständigkeit in acht genommen werden soll: Auf einiger vornehmen Personen Verlangen in Druck gegeben 1707. S. l., s. typ., 1707. in 4° – GBV, VD18 11174366

586. *Horologium Principum p(er). Emericum Cháky, Jaurini 1742. Vol. I. in fol.*

S.

GUEVARA, Antonio, de; CSÁKY Imre: Horologium principum oblatum, et consecratum, ab... ac... Emerico e comitibus Csáky de Keresztszegh... dum e praelectionibus R. P. Leonardi a S. Joanne Nepomuceno... positiones philosophiae propugnaret... Jaurini, Gregor Joan Streibig, 1742. in 2° – Petrik I/2. 948.; Iparművészeti: 63.298.

587. *Hochachtung des deutschen Königl. Reichs durch Georg. Nigrinum, Straßburg 1587.*

Vol. I. in fol.

NIGRINUS, Georg: Teutschen Römischen Reichs Hochachtung und dessen von Teutschen Keysern, Königen und verwesern rühmlicher Regierung und Verwaltung nothwendige, stattliche Ehren-Rettung, wider etliche öffentlich außkommene partheiliche Italianische Scribenten, und bevorab den sonst vil berümbten historicum Carolum Sigonium... Straßburg, Bernhard Jobin, 1587. in 2° – GBV, VD16 S 6443

588. *Homme d'Epée, a Amsterd. 1697. Vol. I. in 12o*

I. IV. E. 14.

RÉMOND DES COURS, Nicolas: Les véritables devoirs de l'homme d'épée: particulièrement d'un Gentil homme qui veut reussir dans les armées. Par l'Auteur de la Lettre d'Eloise a Abelard. Amsterdam, Adrian Braakman, 1697. in 12° – GBV

589. *Huldigung: Erb. Welche Maria Theresia Königin zu Hungarn von denen N(ieder).*

Österreichischen Ständen abgeleget. Wien 1740. Vol. I. in fol.

I. I. A. 1.

KRIEGL, Georg Christoph: Erb-Huldigung, Welche der Allerdurchleuchtigst-Großmächtigsten Frauen, Frauen Mariae Theresiae, Zu Hungarn, und Böhheim Königin, als Ertz-Herzogin zu Oesterreich, von denen gesammten Nider-Oesterreichischen Ständen, von Prälaten, Herren, Rittern, auch Städt und Märckten allerunterthänigst abgeleget Den 22. Novembris Anno 1740. Und auf Verordnung Wohl-ermelten Löblichen Herren Ständen, mit allen Umständen außführlich beschrieben worden... Wienn in Oesterreich, Johann Baptist Schilgen, 1740. in 2° – MTAK Törtlm.F.383

590. *Hungariae celebriorum urbium descriptio, Tyrnaviae 1701. Vol. I. in 4to*

I. IV. E. 3.

HIDI Gergely: Celebriorum Hungariae urbium celebriora, historico-geographice descripta, et comprehensa. Pars Prima, Pannoniam veterem complexa. Tyrnaviae, Joannes Hörmann, 1701. in 4° – RMK II. 2081.

591. *Huldigung: Erb. des Kayser Joseph v. N(ieder). Österreichischen Ständen, 1605. (!) Vol. I. in fol.*

I. I. A.s. 18.

Erb-Huldigung, So Dem Aller-Durchleüchtigist-Großmächtigist- Und Unüberwindlichen Römischen Käyser, Auch zu Hungarn, und Böheimb König, etc. etc. Als Ertz-Hertzogen zu Oesterreich Josepho Dem Ersten, Von denen gesambten Nider-Oesterreichischen Ständen von Praelaten, Herren, Rittern, und denen von Wienn, auch Achtzehen Mitleydennden Städt-und Märckten, Zufolge den Allernävigsten Käyserlichen Zueschreiben an dem, auff den 22. deß Monats Septembris, Anno 1705 angesetzten Tag abgelegt, und auf Einer Löbl. Nid. Oest. Landschafft Herren Verordneten Fürkehrung umbständlich, und mit gründlichen deren Sachen Ereignungen, zusammen getragen worden Durch Erst-wohlermelter Nid. Oest. Landschafft Syndicum, Ludwig von Bülich, Edlen zu Lilienburg, Deß Heil. Röm. Reichs Rittern. Wienn in Oesterreich, Johann Jacob Kürner, 1705. in 2° – MTAK Törtlm.F.496, GBV

592. *Holländisches Kriegs-Recht p(er) Petrum Pappo Francf. 1632. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 3.

PAPPUS, Petrus: Holländisch Kriegs-Recht, und Artickels-Brieff... mit schönen Annotationibus und Fundamentis Iuridicis also explicirt und deducirt, daß es mit recht genennet mag werden ein Corpus Iuris Militaris; Da zu End beygefügt, Keyser Maximiliani II. Artickels-Brieff: Item, auß Caroli V. Peinlicher Halßgerichts-Ordnung XXXIII. Artickel extrahirt, so hiehero sehr dienstlich sampt zweyen nothwendigen Registern. Frankfurt am Main, Matthias Wörner, Wolfgang Hoffmann, 1632. in 4° – VD17 1:040921Q

593. *Institutio Regum Principumque ex translatione Joan Schefferi, Holmiae. 1669. Vol. I. in f.*

S. I. C. 4.

KNUTSON, Torkel; SCHEFFERUS, Joannes (transl.): Kununga ok höfdinga Styrlise, hoc est regum principumque institutio ab incerto auctore gentis Sueticae ante saecula nonnula patrio sermone conscripta... Holmiae Suecorum, Nicolaus Wankivius, 1669. in 2° – GBV

594. *Idea sapientis Theo-Politici, Viennae 1725. Vol. I. in 4o*

I. V. B. 4.

VANOSI, Antonius: *Idea Sapientis Theo-Politici, Id est: Tripartita Morum Philosophia Ethica, Politica, Oeconomica...* Wien, Typis Mariae Theresiae Voigtin, Viduae. 1725. in 4° – GBV, VD18 10465820

595. *Interets et maximes des Princes et des Etats Souverains a Cologne 1666. Vol. I. in 12.*

ROHAN, Henri, de: *Interets et maximes des princes et des estats souverains.* Cologne, Jean du Pais, 1666. in 12° – GBV, VD17 3:669688Z

596. *Introductio ad cognitionem Status publici universalis, Franc. am M. 1565. Vol. I. in f.*

S. I. C. 19.

JUNGENDRES, Sebastian Jacob: *Introductio ad cognitionem status publici universalis, quae totius orbis imperantis, maxime vero S. Romano-Germanici Imperii, Statum, ... ante oculos sistit.* Noribergae, Monath, 1723. in 2° – GBV

Frankfurti, 1565-ben megjelent kiadványt nem találtunk.

597. *Interesse des H: Römischen Reichs, Osteroda 1689. Vol. I. in 4to*

I. IV. H. 1.

GÜLICH, Johann Dietrich, von: *Wahres Interesse deß Heil. Römischen Reichs: Oder Rechtmässige Fürstellung der jenigen Haupt-Puncten, Worauff das Interesse und die Wohlfahrt deß Heil. Römischen Reichs und deß allgemeinen Vaterlandes Teutscher Nation sonderlich dieser Zeit beruhe und gegründet sey: Item wie das Heil. Römische Reich Teutscher Nation in Friedens- und Krieges-Zeiten so wohl innerlich, als wider alle äusserliche feindliche Gewalt könne erhalten werden, Auß den bewehrtesten so wohl alten als neuesten Publicisten und andern Curieusen Schrifften dieser Zeiten zusammen getragen...* Osteroda, Barthold Fuhrmann, 1689. in 4° – GBV, VD17 3:010416K

598. *Interets des Princes et Etats de la Chretiente. Ditto. Testament Politique de l'Empereur Leopoldi I. ou dernier Conseill d'un de les ministres. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 10.

ROHAN, Henri, de: De l'intérêt des princes et estats de la Chrestienté: A Monsieur Le Cardinal de Richelieu. Paris, s. typ., 1639. in 8° – GBV

(Coll. 1.) Testament politique ou derniers conseils d'un ministre de l'Empereur Leopold I.: traduit de l'Italien en François. Rotterdam, s. typ., 1707. – GBV

599. Interets des Princes et Souverains d'Europe 1695. Vol. I. in 12o

I. IV. E. 16.

Traité des interets des princes et souverains d'Europe. Divisé en deux parties: Dans la premiere on trouvera une recherche exacte des prétentions du Roi de France... Et dans la seconde, un discours politique sur l'état present des affaires... Antwerpen, Pierre van Braumeurs, 1695. in 12° – GBV

600. Interets des Princes d'Allemagne sous le nom d'Hippolitus a Lapide p(ar) J[oaachim] de Transee a Freystadt 1712. Vol. II. in 8vo

I. I. E. 33–34.

CHEMNITZ, Bogislaus Philipp, von; BOURGEOIS DUCHASTENET, Louis (transl.): Interets des princes d'Alemagne: Ou l'on voit ce qu c'est que cet Empire... Sour le nom d'Hippolitus a Lapide. Par Joachim de Transée Ambassadeur de Sa Majesté Suedois pres Monsieur l'Electeur de Brandebourg... Freistade (Paris), s. typ., 1712. Vol. 1–2. in 8°– GBV

601. Interet presens de Puissances de l'Europe p(ar). Mr. J. Rousset, a la Haye 1733. Vol. II. in 4to

I. I. C. 5–6.

ROUSSET DE MISSY, Jean: Les interets présens des puissances de l'Europe: Fondez sur les traitez concluz depuis la paix d'Utrecht inclusivement, et sur les preuves de leurs prétentions particulieres... La Haye, Adriaen Moetjens II, 1733. Vol. 1–2. in 4°– GBV

602. Instructions de l'Empereur Charles V. a Philippe II. Roy d'Espagne et de Philippe II. a Prince Philippe son fils, a la Haye 1700. Vol. I. in 8o

I. IV. E. 5.

HABSBURG, KÁROLY, V.; TEISSIER, Antoine (ed., transl.): Instructions de l'empereur Charles V. a Philippe II. Roi d'Espagne et de Philippe II. au prince Philippe son fils. 2. édition. A laquelle on a joint la méthode qu'on a tenue pour l'éducation des enfans de France. La Haye, Louis van Dole, Henry van Dole, 1700. in 8° – GBV

603. *Königliche Krone des Volck Israels, durch Justum Soldan, Kassel 1668. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 13.

SOLDAN, Justus: Königliche Krone, Des Uhalten heiligen Reichs, des Volcks Israelis unter den Zwölff Stämmen, Das ist: Vorstellung Lebens, Sitten, Staets und Regierung, der dreyen vornembsten Königen, Sauls, Davids und Salomons, deren Regierung hundert Jahr gestanden: Dadurch Fürsten und Herren in ihrer Jugend, so wohl zur Gottesfurcht, als löblicher Lands-Regierunge angeführet, auch Edle Gemüther zu höfflichen allermeist Heroischen Tugenden auffgemuntert werden. Kassel, Elias Francke, Salomon Schadewitz, 1668. in 2°– GBV, VD17 39:124174Q

604. *Kriegs Recht-Buch p(er) Leonar(dum) Fronsberger, Francf. 1573. Vol. I. in fl.*

S. I. A. 7.

FRONSBERGER, Leonhardt: Kriegßbuch, Dritter Theyl. Vom Schantzen unnd Befestungen umb die Feldt Läger auffzuwerffen und zu schlagen: Auch vom Ritter unnd Reutter Rechten, sampt derselben Bestallung und Feldt Ordnung... Item, der alten Teutschen, auch Mitternächtigen unnd anderer frembden Völcker Kriegß Ordnung, Sitten und Gebrauch:... Alles mit augenscheinlichen schönen Figuren gezieret. Frankfurt am Main, Martin Lechler, Sigmund Feyerabend, 1573. in 2°– GBV, VD16 F 3123

605. *Lettres et memoires du Baron de Pölnitz a Amsterd(am). 1737. Vol. IV. in 8vo*

S. I. F. 27–30.

PÖLLNITZ, Karl Ludwig, von: Lettres et mémoires du Baron de Pöllnitz: contenant les observations qu'il a faites dans ses voyages, et le caractere des personnes qui composent les principales cours de l'Europe. Amsterdam, François Changuion, 1737. Vol. 1–5. in 8° – GBV

606. *Lettres de Messieurs le Marechal d'Estades Colbert, Marquis de Croissy et Comte d'Aveax a la Haye 1710. Vol. V. in 8vo*

S. I. F. 13–17.

ESTRADES, Godefroy, d'; COLBERT, Charles, de Croissy; AVAUX, Jean-Antoine de Mesmes; POMPONNE, Simon Arnauld, de: Lettres et negociations de Messieurs le Marechal d'Estrades, Colbert, Marquis de Croissy, et Comte d'Avaux, ambassadeurs plenipotentiaires du Roi de France, a la paix de Nimegue, et les reponses et instructions du Roi, et de Monsieur de Pomponne. La Haye, Adriaen Moetjens II, 1710. Vol. 1–3. in 8° – GBV

607. Lettres de Mr. Marquis de la Paz Secretaire d'Etat, et de Mr. Stanhope, Vol. I. in 4to

I. 4. H. 2.

ORENDAYN, Juan Bautista, de; STANHOPE, William: Lettres de Mr. le Marquis de la Paz, Secretaire d'Etat de la Majesté Catholique, et Mr. le Colonel Stanhope, Ambassadeur de S. Maj. Britannique. Avec quelques remarques sur la conduite du Ministere Britannique dans la situation des affaires de l'Europe. S. l., s. typ., 1726. in 4° – GBV

608. Lettres de Ciceron a Mr. Brutus traduits p(ar) Mr. de la Val, a Paris 1731. Vol. II. in 8vo

I. I. D. 30–31.

CICERO, Marcus Tullius; LAVAL, de (transl.); Nouvelle traduction du livre unique des lettres de Cicéron a M. J. Brutus, avec des remarques historiques et critiques... Paris, Jacques Clouzier, 1730–1731. Vol. 1–2. in 8° – BnF

609. Lettres de Rabbutin Comte de Bussy, a Amst(erdam). 1731. Vol. VI. in 8vo

I. I. D. 24–29.

BUSSY-RABUTIN, Roger, de: Lettres de Messire Roger de Rabutin Comte de Bussy; Lieutenant-General des Armées du Roi... Avec les responses. Amsterdam, Zacharias Chatelain, 1731. Vol. 1–6. in 8° – GBV

610. Lettres de Ciceron a Atticus p(ar) Mr. Montgault, a Paris 1714. Vol. VI. in 8o

I. I. D. 15–20.

CICERO, Marcus Tullius; MONGAULT, Nicolas-Hubert (ed.): Lettres de Cicéron a Atticus, avec des remarques, et le texte latin de l'édition de Graevius... Paris, Florentin Delaulne, 1714. Vol. 1–6. in 8° – BnF

611. *Lexicon: allgemeines: Künste und Wissenschaften, Lipsiae 1721. Vol. I. in 4to*

I. I. C. 17.

JABLONSKI, Johann Theodor: Allgemeines Lexicon der Künste und Wissenschaften; Oder kurtze Beschreibung des Reichs der Natur, der Himmel und himmlischen Körper, der Luft, der Erden, samt denen bekannten Gewächsen, der Thiere, Steine und Ertze, des Meeres und der darinn lebenden Geschöpfe: Ingleichen aller menschlichen Handlungen ... Leipzig, Thomas Fritsch, 1721. in 4° – GBV

612. *Lexicon u(nive)rsale aller Wissenschaften und Künsten p(er). Joh. Peter Ludwig Hallae et Lipsiae ab Anno 1732. usque 1740. Vol. XXVII. in fol. ~~NB~~ quinque poster(iora) Volum(ina). sunt sub. L(itter)a A.*

I. I. B. 1–19.

A. 20–25.

ZEDLER, Johann Heinrich; LUDEWIG, Johann Peter, von: Grosses vollständiges Universal Lexicon aller Wissenschaften und Künste: Welche bißhero durch menschlichen Verstand und Witz erfunden und verbessert worden; Darinnen so wohl die Geographisch-Politische Beschreibung des Erd-Creyses, nach allen Monarchien, Käyserthömern, ... samt der natürlichen Abhandlung von dem Reich der Natur... Als auch eine ausführliche Historisch-Genealogische Nachricht von den... berühmtesten Geschlechtern in der Welt, ... Ingleichen von allen Staats- Kriegs- Rechts- Policity- und Haußhaltungs-Geschäften des Adelichen und bürgerlichen Standes,... Wie nicht weniger die völlige Vorstellung aller in den Kirchen-Geschichten berühmten Alt-Väter, Propheten, Apostel, Päbste, Cardinäle... Endlich auch ein vollkommener Inbegriff der allergelehrtesten Männer, berühmter Universitäten... enthalten ist. Leipzig, Halle; Johann Heinrich Zedler, 1732–1740. Vol. 1–25. in 2° – KVK

613. *Lexicon Hebraico-Chaldaicum Franc. Haselbauer, Pragae 1743. Vol. I. in fol.*

I. I. A. 15.

HASELBAUER, Franz: *Lexicon Hebraico-Chaldaicum, una cum... (capitibus dictionum) seu abbreviaturis in libris, et scriptis, Judaeorum passim occurrentibus: Nova methodo ad investigandum thema, seu radicem facillima, vi cujus tyrones, esto, quod legere nondum sciant, modor literas, et puncta norint, accedente modico judicio, plures scripturae Hebraicae textus Latine reddere valebunt;... Praga, Typis Universitatis, 1743. in 2° – GBV*

614. Lexicon Handlung: Joh. Hübner, 1722. Vol. I. in 8vo

S. I. D. 19.

HÜBNER, Johann: *Reales Staats- Conversations- und Zeitungs-Lexicon; ... Theil 2.: Curieuses und Reales Natur-, Kunst-, Berg-, Gewerck- und Handlungs-Lexicon, Darinnen nicht nur die in der Physic... gebräuchliche Termini technici... ausführlich beschrieben werden; Sondern auch alle in Handel und Wandel... vorfallende,... unentbehrliche Wörter... deutlich erkläret...* Leipzig, Johann Friedrich Gleditschens seel. Sohn, 1722. in 8° – GBV; Batthyány 1743

615. Lexicon manuale Graecum Beniaminis Hederici, Lipsiae 1727. (!) Vol. I. in 8vo

S. I. D. 20.

HEDERICH, Benjamin: *Lexicon manuale graecum: Omnibus sui generis lexicis, quae quidem exstant, longe locupletius, eaque ratione in tres partes, videlicet hermeneuticam, analyticam et syntheticam divisum, ut prima vocum Graecarum ordine alphabetico se excipientium interpretationem Latinam:...* Leipzig, Johann Gottlieb Gleditsch, 1722. in 8°– VD18 1097900X (1727-est nem találtunk)

616. Lexicon Adriagi Beiers: Allgemeines Handlungs, Kunst berg- und Handwercks; Jenae 1727. Vol. I. in 4

S. I. D. 21.

BEIER, Adrian; STRUVE, Friedrich Gottlieb (ed.): *Allgemeines Handlungs- Kunst- Berg- und Handwercks-Lexicon, oder Vollständige Beschreibung derer bey denen Handlungen, Buchhalten, Wechsel-Sachen, Schiffarthen, Bau-Kunst, Jagden, Bergwercken, Künsten und Handwercks-Innungen gebräuchlichen Terminorum, Formulen und anderer darinnen vorkommenden Redens-Arten: Ingleichen Alle in Handel und Wandel, wie auch Handwercks-*

Gerichten vorfallende unentbehrliche Wörter,... Jena, Georg Christian Troebert, 1727. in 4° – GBV

617. *Lexicon Historisch, Politisch, Juristisches v(on). Joh. Christoph Nehrings Pota (!) 1706. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 21.

NEHRING, Johann Christoph: Historisch-Politisch-Juristisches Lexicon: In welchem, über die Erklärung derer Juristischen und bey der Kauffmannschafft gebräuchlichen, auch andere in denen Zeitungen vorkommende Redens-Arten... erläuternde Kunst-Wörter; Nicht weniger auch allerand ausländische Thiere, Müntzen, Gewichte und Edelgesteine... dargestellt werden. Gotha, Jacob Mevius, 1706. in 8° – GBV

618. *Lexicon historisches allgemeines Joh. Buddaei Lips. 1709. Vol. II. in fol.*

I. I. A. 16–17.

BUDDEUS, Johann Franz: Allgemeines Historisches Lexicon: in welchem das Leben und die Thaten derer Patriarchen, Propheten, Apostel... wie nicht weniger derer Käyser, Könige, Chur- und Fürsten... ingleichen derer berühmten Gelahrten... ferner ausführliche Nachrichten von den ansehnlichen Gräflichen... und andern Familien, von Conciliis... und endlich die Beschreibung derer Käyserthümers, Königreiche... Landschafften... und so fort; in Alphabetischer Ordnung... Tom. 1. A-G. Tom. 2. H-Z. ... Leipzig, Thomas Fritsch, Immanuel Tietze; 1709. Vol. 1–2. in 2° – GBV; Iparművészeti: 58.650. 1–2.

619. *Machiavelli Nicolo tutte le opere, 1650. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 22.

MACHIAVELLI, Niccolò: Tutte le opere di Nicolo Machiavelli cittadino e secretario Fiorentino: divise in V Parti et di nuovo con somma accuratezza ristampate... Geneve, Pierre Aubert, 1650. in 4° – GBV; Iparművészeti: 62.843.

620. *Machiavelli Nicol. Princeps 1695. (!) Vol. I. in 8o*

S. I. E. 28.

MACHIAVELLI, Niccolò; TELLIO, Sylvestre: Nicolai Machiaueli florentini Princeps: ex Sylvestri Teli fulginatis traductione diligenter denuo emendatus. Adiecta sunt eiusdem argumenti aliorum quorundam contra Machiaellum scripta, de potestate et officio principum contra tyrannos. Hanoviae, apud Guilielmum Antonium, 1595. in 8° – SBN, VD16

A címből következően talán a fenti műről van szó, 1695-ös Machiavelli-kiadványt nem találtunk.

621. *Matricula Imperii, Regensburg 1698. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 4.

Matricula Imperii oder des Heil. Römischen Reichs-Hochlöblicher Ständen Anschlag: ... Regensburg, Johann Zacharias Seidel, Augustus Hanckwitz, 1698. in 8° – VD17 23:303666U

622. *Memoires touchant les Ambassadeurs et les ministres publiques p(ar). Mr. de Vickefort, a Cologne 1679. Vol. I. in 12*

S. II. B. 35.

WICQUEFORT, Abraham, van: Memoires touchant les ambassadeurs et les ministres publics... Cologne, Pierre du Marteau, 1679. in 12° – GBV

623. *Memoires et les Instructions pour les Ambassadeurs, ou Lettres et Negotiations de Valsingam, a Amst. Vol. I. in 4o*

S. I. C. 16.

WALSINGHAM, Francis; BOULESTEIS DE LA CONTIE, Louis (transl.): Memoires et instructions pour les ambassadeurs ou lettres et negotiations de Walsingham... Avec les maximes politiques de ce ministre, et des remarques sur la vie des principaux ministres et favoris de cette princesse; trad. de l'Anglois. Amsterdam, George Gallet, 1700. in 4° – GBV

624. *Memoires pour rendre la Paix perpetuelle en Europe, a Cologne 1712. Vol. I. in 12.*

S. II. B. 36.

CASTEL DE SAINT-PIERRE, Charles Irénée: Memoires pour rendre la paix perpetuelle en Europe. Cologne, Jacques Le Pacifique, 1712. in 12° – GBV

625. *Memoires Politiques de la Paix de Riswick p(ar). Mr. du Monde, a la Haye 1699. Vol. IV. in 8vo*

I. I. E. 39–42.

DUMONT, Jean: Mémoires politiques pour servir a la parfaite intelligence de l’histoire de la paix de Ryswick. La Haye, François Honoré, Etienne Foulque, 1699. Vol. 1–4. in 8° – GBV

626. *Memoires et Negotiations Secretes de Ferdinand Bonaventure Comte de Harrach p(ar). Mr. de la Torre, a la Haye 1720. Vol. II. in 8vo*

I. I. E. 37–38.

DE LA TORRE: Mémoires et négociations secretes de Ferdinand Bonaventure Comte d’Harrach... La Haye, Pierre Husson, 1720. Vol. 1–2. in 8° – SUDOC

627. *Memoires du Cardinal de Retz, a Amsterd(am). 1723. Vol. II. in 8vo*

I. I. E. 11–12.

RETZ, Jean François Paul de Gondi, de: Mémoires du Cardinal de Retz: contenant ce qui s’est passé de remarquable en France pendant le première années du regne de Louis XIV. Amsterdam, Jean Frederic Bernard, 1723. Vol. 1-4. in 8°– GBV

628. *Memoires de la Regence de Mr. le Duc d’Orleans durant la minorité de Louis XV. Roy de France, a Amst. 1729. Vol. III. in 8o*

I. I. D. 32–34.

PIOSENS, Chevalier, de: Memoires de la regence de S. A. R. Mgr. Le Duc D’Orléans, durant la minorité de Louis XV. Roi de France. Amsterdam, Zacharias Chatelain, 1729. Vol. 1–3. in 8° – GBV

629. *Memoires de Rabbutin C. de Bussi a Amsterdam 1731. Vol. III. in 8vo*

I. I. D. 21–23.

BUSSY-RABUTIN, Roger, de: Les mémoires de Messire Roger De Rabutin Comte De Bussy, Lieutenant General Des Armées Du Roi, et Mestre De Camp General de la Cavalerie Legere.

Amsterdam, Zacharias Chatelain, 1731. Vol. 1–3. in 8° – GBV; Iparművészeti: 62 698.2. (egy kötet, továbbá az 1704-es párizsi kiadás három kötetben)

630. *Memoires historiques, Politiques, Critiques et Litteraires, p(ar). Amelot, a Amsterd(am). 1722. Vol. II. in 8vo*

I. I. D. 13–14.

AMELOT DE LA HOUSSAIE, Abraham Nicolas: Mémoires historiques, politiques, critiques et littéraires. Amsterdam, Michel Charles Le Cene, 1722. Vol. 1–2. in 8° – GBV

631. *Mercurius T. Fatidici ad Dolobellum, Heliosophopoli 1670. Vol. I. in 12*

S. II. B. 32.

TORQUATUS A FRANGIPANI, Alexander Julius: T. Fatidici ad Dolobellum Mercurius. Sive ex concussi orbis motibus ac dissidiis, ad Reges et Principes, populumque universum Christianum, laetus, et ominosus Nuntius. Heliosophopoli (Frankfurt am Main), 1670. in 12° – GBV

632. *Methode abbregeé des Principes Heraldiques, a Lyon 1661. Vol. I. in 8vo*

S. I. B. 37.

MÉNESTRIER, Claude-François: Abbrégé méthodique des principes héraldiques, ou du véritable art du blason, ... Lyon, Benoist Coral, Antoine du Perier, 1661. in 8° – BnF

633. *Meteorologia Philosophico-Politica, Franc. Reiczner, Aug. Vind. 1709. Vol. I. fol.*

S. I. C. 2.

REINZER, Franz: Meteorologia Philosophico-Politica, in duodecim dissertationes per quaestiones meteorologicas et conclusiones politicas divisa, appositisque symbolis illustrata... Augsburg, Jeremias Wolf, 1709. in 2° – GBV

634. *Miscellaneorum Szentiványi Decadis 2dae Pars I. 2. 3. Tyrnaviae 1681. Vol. I. in 4to*

I. IV. D. 2.

SZENTIVÁNYI Márton: *Curiosiora et selectiora variarum scientiarum miscellanea*. In tres partes divisa. Decadis secundae pars prima... Tyrnaviae, Johann Adam Friedl, 1691. in 4° – RMK II. 1700.

635. *Ditto Decadis 3ae Pars I. et 2da Tyrnaviae 1702. Vol. I. in 4to*

I. IV. D. 3.

SZENTIVÁNYI Márton: *Curiosiora et selectiora variarum scientiarum miscellanea*. Decadis tertiae pars prima... Tyrnaviae, Johannes Andreas Hoermann, 1702. in 4° – RMK II. 2132.

636. *Militaria Flavi Vegetii, Antverpiae 1585. Vol. I. in 4to*

I. IV. I. 2.

VEGETIUS, Rhenatus Flavius; STEWECHIUS, Godescalcus (ed.): *De Re Militari libri quatuor*: Post omnes omnium editiones ope veterum librorum correcti, a Godescalco Stewechio Heusdano. Accesserunt Sex. Julii Frontini Strategemation libri quatuor: in eosdem Francisci Modii Notae, et G. Stewechii Coniectanea: Aelianus De instruendis aciebus: Modestus De vocabulis rei militaris: Castrametatio Rom. ez historis Polybii, Latinitate, donata a Iano Lascari, et c. acceßit seorsum eiusdem G. Stewechii in Fl. Vegetium Commentarius. Antwerpen, Chistoph Plantin, 1585. in 4° – GBV

637. *Ministre d'Etat, a Paris 1639. Vol. I. in 12*

I. IV. A. 13.

SILHON, Jean, de: *Le ministre d'Etat, avec le véritable usage de la politique moderne*. ... Paris, 1639. in 12° – BnF

638. *Miscellanea, Vol. I. in 4to*

I. V. B. 13.

Nem lehetséges az azonosítás.

639. *Mintz probation Abschied Nürnberg 1693. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 15.

Müntz-Probations Abschied der drey im Müntzwesen correspondirender Craisse Francken, Bayern und Schwaben, De dato Nürnberg den 21/11. Septembris. 1693. Nürnberg, Johann Jonathan Felsecker Erben, 1693. in 2° – GBV, VD17 547:635188V, VD17 12:657656C

640. *Medaillen Einleitung, Lipsiae 1718. Vol. I. in 8*

S. I. E. 16.

JOBERT, Louis; MEGELEIN, Joachim (transl.): Einleitung zur Medaillen- oder Münz-Wissenschaft: zum Unterricht für diejenige, welche zu einer gründlichen Erkenntnis sowohl der Antiquen, als Modernen Münzen, gelangen wollen, nach der letzten Pariser-Edition,... Leipzig (Nürnberg), Peter Konrad Monath, 1718. in 8° – GBV

641. *Ministerium Cardinalis Richelieu et Mazarini Herbipoli, 1662. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 23.

Ministerium Cardinalis Mazarini cum observationibus politicis, ab anno 1643 usque 1652. Aminek részét képezi: VIALART, Charles: Illustres Cardinales Armandus D. De Richelieu et Mazarinus, Regum Franciae Ludd. XIII. et XIV. Consilarii intimi. Sive secretissima instructio et historia universalis ab Anno 1624. usque ad haec tempora, de ministeriis... in materia status: ... Würzburg, Frankfurt am Main, Johann Gottfried Schönwetter Witwe und Erben, 1662. in 8° – GBV, VD17 39:123534F

642. *Mercurio errante delle grandezze di Roma tanto antiche che moderne di Pietro Rossini in Roma 1700. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 6.

ROSSINI, Pietro: Il Mercurio errante delle grandezze di Roma, tanto antiche, che moderne... Roma, l'autore, 1700. in 12° – BnF

643. *Monarchie universelle de Louis XIV. Roy de France Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 1.

LETI, Gregorio: La monarchie universelle de Louis XIV., traduite de l'Italien de Monsieur Leti. Amsterdam, Abraham Wolfgang, 1701. in 8° – GBV

644. *Mondo symbolico del l' Abbaté D. Philippo Picinelli in Milano 1654. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 15.

PICINELLI, Filippo: *Mondo simbolico, o sia Universita d'imprese scelte, spiegate, ed' illustrate con sentenze, ed eruditioni sacre, e profane. Studiosi diporti dell'abbate d. Filippo Picinelli... Milano, Francesco Mognagha, 1653. in 2° –SBN*

645. *Mercure Galante ab Anno 1673. Ad Annum 1700. Vol. CLX in 12.*

NB Mercurius incipit a 9. Litera E.

I. III. E. 9–21.

E.s. 22–26.

F. 27–61.

F.s. 66.

G. 67–101.

G.s. 102.

H. 103–137.

I. 138–170.

I.s. 2.

Le mercure galant, Paris, 1673–1700. Vol 1–160. in 12° – GBV

646. *Nummarium Populi Romani a Francisco Hottomanno, 1585. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 21.

HOTMAN, François: *De Re Numaria Populi Romani Liber. Eiusdem disputatio de aureo Justinianico. His accesserunt Volusius Maetianus, Iurisc. Rhemnius Fannius, Priscianus Caesariensis, De asse, ponderibus et mensuris. Item, Ioachimus Camerarius de numismatis, seu moneta Graecorum et Romanorum. (Genf), Guillaume de Laimarie, 1585. in 8° – GBV*

647. *Observations de l' Academie Françoise sur le remarques de Mr. Vaugelas a la Haye 1705. Vol. II. in 8vo NB Unum Vol. deest*

S. II. A. 27.

Observations de l'académie Françoise sur les remarques de Mr. de Vaugelas. La Haye, Jonas l'Honoré, Thomas Johnson, 1705. Vol. 2. in 8° – GBV

648. *Observations sur les Ecrits Modernes, a Paris 1736. Vol. 6. in 8vo*

S. I.

DESFONTAINES, Pierre-François Guyot; GRANET, François; CHAUBERT, Hugues-Daniel (ed.): *Observations sur les écrits modernes*. Paris, Hugues-Daniel Chaubert, 1736. Vol. 1–6. in 8° – SUDOC

649. *Observationes Joannis Limnaei in Auream Bullam Caroli IV. Argentorati 1686. Vol. I. in 4to*

S. I.

LIMNÄUS, Johannes: *Aurea Bulla Caroli IV. Imperatoris Rom. et in eam observationes Viri Clarissimi Johannis Limnaei*. Straßburg, Johann Friedrich Spoor, 1686. in 4° – GBV, VD17 3:007504V (lásd: 471.)

650. *Oracles divertissans, a Amst. 1677. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 6.

VULSON DE LA COLUMBIERE, Marc, de: *Les oracles divertissans, où l'on trouve la decision des questions les plus curieuses pour se rejoür dans les compagnies. Avec un traité tres recreatif des couleurs, aux armoiries, aux livrées, & aux faveurs; & la signification des plantes, fleurs, & fruits*. Amsterdam, Jean Sambix, 1677. in 8° – GBV

651. *Oeuvres morales de Plutarque, a Geneve 1642. Vol. II. in 8o*

S. I. E. 7–8.

PLUTARKHOSZ; AMYOT, Jacques (transl.): *Les Oeuvres morales de Plutarque*. Geneve, Jacob Stoer, 1621. Vol. 1–2. in 8° – GBV (1642-es kiadását nem találtuk)

652. *Oeuvres diverses du Sr. Boileaux de Spreaux avec le Treté du Sublime ou du merveilleux dans le discours a Amst. Vol. II. in 8vo*

S. I. F. 25–26.

BOILEAU DESPRÉAUX, Nicolas; LONGINUS: Oeuvres diverses du Sr. Boileaux Despreaux. Avec le traité du sublime, ou du merveilleux dans le discours. Traduit du Grec de Longin. Amsterdam, Eugene Henry Fricx, 1713. Vol. 1–2. in 8° – BnF

653. *Ordonnances Militaires du Roy, a Liege, 1707. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 10.

Les ordonnances militaires du Roy, reduites en pratique et appliquées au détail du service... Ouvrage tres-utile a tous les gens de guerre. Il contient l'explication des fonctions militaires, et un abrégé des XV. tomes d'ordonnances du Roy, disposées selon l'ordre des matieres... Liège, Jean François Broncart, 1707. in 8° – BnF

654. *Oeuvres meeles de Mr. de S. Eremont, a Amst. 1691. Vol. V. in 8vo*

S. I. F. 31–35.

SAINT-ÉVREMOND, Charles de Marguetel de Saint-Denis, de: Oeuvres meslées de Mr. de Saint-Evremont. Amsterdam, Henry Desbordes, 1691. Vol. 1–5. in 12° – SUDOC

655. *Oeuvres de Mr. Saint Eremont avec la Vie de l'Auteur p(ar). Mr. de Maiseaux, a Amst. 1726. Vol. I. in 8vo prima Pars deficit*

S. I. F. 36.

SAINT-ÉVREMOND, Charles de Marguetel de Saint-Denis, de; DES MAIZEAUX, Pierre: Oeuvres de Monsieur de Saint-Évremont, publiées sur ses manuscrits, avec la vie de l'auteur par Mr. des Maizeaux. Amsterdam, Johannes Covens, Cornelis Mortier 1726. Vol. 2. in 8° – SUDOC

656. *Oeuvres de Mr. l'Abbé de S. Real, a la Haye 1722. Vol. V. in 8vo*

S. II. A. 11–15.

SAINT-RÉAL, César Vichard, de: Oeuvres de Mr. L'Abbé de Saint-Réal. La Haye, Isaac Vaillant, Paul Vaillant, Nicolas Prevost. 1722. Vol. 1–5. in 8° – GBV

657. *Ouvrage nouveau dans le gout des Caracteres de Theophraste, et de Pensées de Pascal, a Paris 1697. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 24.

BRILLON, Pierre-Jacques; VALLEYRE, Guillaume-Amable: Ouvrage nouveau dans le gout des Caracteres de Théophraste et des Pensées de Pascal. Paris, Guillaume de Luynes, Antoine Warin, 1697. in 8° – BNF

658. *Oeuvres de Mr. Boileaux de Spreaux avec des eclaires Semains historiques, a Geneve*
1716. Vol. II. in 8vo

Com. Adamo missus per. Haeckl. 7. Mar. 1745.

S. I. C. 8–9.

BOILEAU DESPRÉAUX, Nicolas: Oeuvres de Mr. Boileau Despréaux: Avec des éclaircissemens historiques, donnez par lui-meme. Genf, Jacques Fabri, Jacques Barillot, 1716. Vol. 1–2. in 8° – GBV, VD18 10495746-n01, Batthyány 1745

659. *Österreich mit der Ungl: Königl. Cron Von ewige Vermählung p(er) Joh. Nicol. Flammitzer, Nürnberg 1688. Vol. I. in 4.*

I. V. B. 9.

FLÄMITZER, Johann Nicolaus: Ewige Vermählung des Glorwürdigsten Erz-Hauses Oesterreich, mit der Ungarischen Königs-Cron, Das ist: Eine gründliche Demonstration, mit was Ungrund dem Durchleuchtigstem Ertz-Stamm, schon bey mehr dann einem Saeculo her, das Erbliche Successions-Recht, in Ungarn widerstritten, und wie... nunmehr die geheiligte Königs-Cron dieses herrlichen Reichs... dem Ertz-Haus Oesterreich erblich eingeeignet worden... Nürnberg, Johann Zieger, 1688. in 4° – VD17 3:304144T, GBV

660. *Österreich über alles, wann es nur will, 1684. Vol. In 8vo*

I. V. A. 12.

HÖRNIGK, Philipp Wilhelm, von: Oesterreich uber alles wann es nur will: Das ist: wohlmeinender Fürschlag wie mittelst einer Lands-Oeconomie, die Kayserl. Erbland in kurzem über alle andere Staat von Europa zu erheben... Durch einen Liebhaber der Kayserl. Erbland Wolfahrt,... S. l., s. typ., 1684. in 8° – VD17 23:307898G, GBV

661. *Oeconomicum opus Christophori Fischer. NB. Deest 2da Pars Cassoviae 737. Vol. I. in 4to*

I. IV. G. 3.

FISCHER Kristóf: Operis oeconomici Oeconomiae suburbanae pars prima, secunda per reverendum patrem Christophorum Fischer conscripti pars 1-2. Kassa, Typ. Acad. 1737. Vol. 1. in 4° – Petrik I/2. 797.

662. *Ouvrage Periodique pour et contre d'un gout nouveau, a la Haye 1733. Vol. VI. in 8vo*

I. I. E. 27–32.

PRÉVOST D'EXILLES, Antoine François; DESFONTAINES, Pierre François Guyot: Le Pour et contre: Ouvrage périodique d'un gout nouveau... La Haye, Isaac van der Kloot, 1733–1738. Vol. 1-6. in 8° – GBV

663. *Oeuvres mêlées de Mr. Temple, a Utrecht, Vol. II. in 8vo NB Imum Vol. desideratur*

S. II. B. 8.

TEMPLE, William: Les Oeuvres Mêlées de Monsieur le Chevalier Temple, Seigneur de Shene... Troisième édition... Utrecht, Anthony Schouten, 1699. Vol. 2. in 8° – GBV

664. *Pacis compositio inter Catholicos et Protestantas in Comitibus Augustae Anno 1500. facta, Dilingae Vol. I. in 4to*

I. IV. H. 4.

LAYMANN, Paul; SYRING, Peter; FORER, Laurenz: Pacis Compositio inter principes et ordines Imperii Romani Catholicos atque Augustanae Confessioni adhaerentes in Comitibus Augustae anno MDLV. Edita: ... Dillingen, Kaspar Sutor, 1629. in 4° – VD17 3:321678P

665. *Passagier Politisch und Katholisch, Augsburg 1718. Vol. X. in 8vo*

I. V. A. 2–11.

POCK, Johann Joseph: Der Politische Catholische Passagier, durchreisend Alle hohe Höfe, Republicken, Herrschafften und Länder der gantzen Welt: Das ist: Kurtz-gründlich-wolverständiger Unterricht, was in Politicis, Geographisch- Historisch- und Genealogischen Wesen bey allen Höfen, Republicken und Herrschafften in der gantzen Welt merckwürdiges zu

sehen, zu beobachten und zu mercken... Augsburg, Kaspar Brechenmacher, 1718–22. Vol. 1–10. in 8° – GBV

666. *Politicum Collegium Christophori (!) Libenthal, Marpurgi 1644. Vol. I. in 4to*

I. IV. D. 4.

LIEBENTHAL, Christian: Collegium Politicum, In quo de societatibus, magistratibus, iuribus maiestatis, et legibus fundamentalibus. Item de universa ac summa Repub. Romana, utpote, de Imperatore, Rege Romanorum, et statibus Romani Imperii: Ut ed de nobilitate, equestri dignitate, consiliariis, legatis, officariis, legibus, earundemque executione: Nec non de pace religiosa, iure episcopali et patronatus, iure belli... methodice et perspicue tractatur... Marburg, Joseph Dietrich Hampel, 1644. in 4° – VD17 12:181563D, GBV

667. *Porto carero Cardinals Notariath Kunst, Cöln 1701. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 7.

PORTOCARRERO, Luis Manuel: Des Cardinals Portocarrero Geistliche Notariat-Kunst, Welche das entweder durch ihn erdichtete oder erpressete testament und codicil Caroli II. Königs in Spanien vorstellet: ... Köln (Berlin), Johann Michael Rüdiger, 1701. in 8° – GBV

668. *Polonia Suspirans, Franc. ad. M. Vol. I. in 4to*

I. IV. F. 1.

WARTMANN, Sigismund Friedrich: Polonia Suspirans Durch die klagende Königin Polonia auff dem Parnasso Apollini vorgetragen. Das ist: Von Staats-Sachen, Zustandt, Königlicher Succession, Abdication, Nachbarschafft, Verein- und Trennung der beyden Königreichen Polen und Schweden: Wie dann deren Ursprung, Procedures, Alten und Newen Ursachen, auch Gerechtigkeit deren bißhero geführten Kriegen, ... Gründliche Historische Erzählung, Consideration, Rathschläge, Bedencken, Relation und unpartheyische Discurs... Frankfurt am Main, s. typ., 1657. in 4° – GBV

669. *Polyhistor, seu Notitia Auctorum p(er). Danielem Morhofium, Lubecae 1695. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 6.

MORHOF, Daniel Georg: Danielis Georgii Morhofii Sive De notitia auctorum et rerum commentarii. Quibus praeterea varia ad omnes disciplinas consilia et subsidia proppnuntur. Editio secunda auctior. Lübeck, Peter Böckmann, 1695. in 4° – GBV, VD17 3:304851Q

670. *Politica Austriaca in Imperatoribus Austriacis p(er). Gerhardum Hilleprand, Viennae 1717. Vol. I. in fol.*

S. I. C. I.

HILLEPRAND, Gerhard: *Politica Austriaca in imperatoribus Austriacis, eorumque virtutibus adumbrata, ac in Augustissimo Caesare, Carolo VI. vivo omnium compendio, absoluta...* Wien, Johann Baptist Schönwetter, 1717. in 2° – GBV; MTAK Törtlm.F.501 (Batthyány Tódorhoz tartozó possessor bejegyzéssel)

671. *Polen von den frantzosen in etwas gereinigte doch nicht völlig curirte, Freyburg 1692. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 2.

Das von den Franzosen zwar in etwas gereinigte, doch noch nicht völlig curirte krancke Polen, wie Solches ein Treu-meynend Pohnischer Woywod, an einem seiner vertrauten Teutschen Freunde, ganz offenherzig und wohlerweglich überschrieben: Worbey, der bisherig Pohnische kalte Eyfer, wider die Türcken und Tartarn, als Feinde der Christenheit, nicht nur gezeiget, sondern auch, woher, vermittelt Französischen corruption, solches Eyskalte Fieber der Nachlässigkeit, und eingeschlichene Mattigkeit aller Glieder, als eine böse Seuche, ehmaln ihren Ursprung genommen habe, gar klärlich gewiesen wird; Der edlen pohnischen Nation zu sonderbarer Nachricht in Druck gegeben. Freiburg, s. typ., 1692. in 4° – GBV

672. *Politica Justi Lipsii, Francof. 1570. Vol. I. in 8o*

S. I. E. 22.

LIPSIUS, Justus: *Politicorum sive civilis doctrinae libri sex...* Frankfurt am Main, Johann Wechel, 1590. in 8° – GBV (az évszám feltehetőleg elírás)

673. *Politica Nota Forstneri ad libros Corn. Taciti Argentorati 1652. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 2.

FORSTNER, Christoph, von: Christophori Forstneri Austrii, Ad libros Annalium XI. XII. XIII. C. Cornelii Taciti Notae Politicae: Quae sunt continuatio Notarum Politicarum eiusdem authoris, ad sex libros priores. Straßburg, Lazarus Zetzner Erben, 1652. in 8° – GBV, VD17 3:008086Q

674. Politica Justii Lipsii ex editione Berneggeri, Francof. 1682. Vol. I. in 12.

S. I. G. 15.

LIPSIUS, Justus; BERNEGGER, Matthias (ed.): Justii Lipsii politicorum sive civilis doctrinae libri sex: Qui ad principatum maxime spectant. ... Frankfurt am Main, Martin Hermsdorff, Johann Balthasar Nieß, Johann Georg Drullmann, 1682. in 12° – GBV, VD17 12:638490V

675. Politique du tems, ou le Conseil fidele sur le movemens de la France, Vol. I. in 12o

S. I. G. 38.

LISOLA, François Paul, de: Le Politique du temps Ou le conseil fidelle sur les movemens de la France. Tiré des evenemens passez pour servir d'instruction a la Triple Ligue. Brüssel, Louis François, 1671. in 12° – GBV

676. Politique Française demasquée, a Utrecht 1695. Vol. I. in 12o

S. I. G. 34.

La Politique Française Demasquée, Ou les desseins artificieux du Conseil de France, penetrés et decouverts au travers des dernieres propositions de Paix que le Roi T. C. a fait courir en divers lieux, et proposer a plusieurs princes de l'Europe: Le tout contenu en deux lettres, la premiere écrite de Paris, par un des partisans de la France, a un gentilhomme réfugié en Hollande. Et la seconde écrite d'Amsterdam par ce meme gentilhomme pour y servir de réponse. Utrecht, s. typ., 1695. in 12° – GBV

677. Politica monita Andreae Maximiliani Fedro (!) 1679. Vol. I. in 12o

S. I. G. 32.

FREDRO, Andrzej Maksymilian: Monita politico-moralia et icon ingeniorum... (Frankfurt am Main) Hermsdorff, 1679. in 12° – GBV

678. *Politica Justi Lipsii, 1615. Vol. I. in 16to*

S. I. G. 31.

LIPSIUS, Justus: *Iusti Lipsi Politicorum sive Civilis Doctrinae Libri Sex: Qui ad Principatum maxime spectant.* S. l., Plantinian, 1615. in 16° – GBV

679. *Politicorum Breviarium secundum Rubricas Mazarinicas, Lugduni 1695. Vol. I. in 12*

S. I. G. 30.

Breviarum politicorum secundum rubricas Mazarinicas, multis locis auctius et corr. Lyon, Giovanni Seliba, 1695. in 12° – GBV

680. *Politique tres chrestien, ou discours Politiques sur les actions de Mr. de Richelieu a Paris 1674. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 28.

VILA REAL, Manuel Fernandes, de; GRENAILLE, François, de (transl.): *Le Politique tres-chrestien, ou discours politiques sur les actions principales de la vie de feu Mgr. l'émminentissime cardinal duc de Richelieu.* Paris, s. typ., 1647. – BNF

681. *Politicorum Manuale in quo Interesse cujuscumque Imperii dilucidé traditur, Jenae 1687. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 23.

CRÜGER, Joachim Ernst: *Manuale Politicum, in quo legitimum ac salutare interesse: Cuiuscunque imperii aut reipublicae formae, tam in genere, quam in specie,...* Jena, Johann Bielke, 1687. in 12° – GBV, VD17 39:136805B

682. *Politico Italiano v(on) Matthia Cramero, Norimb. 1712. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 21.

KRAMER, Matthias: *Il politico Italiano.* Nürnberg, s. typ., 1712. in 12° – GBV

683. *Politicus orbis Georgii Hornii, Veronae 1688. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 14.

HORN, Georg: Georgi Horni Orbis Politicus imperiorum, regnorum, principatuum, rerumpublicarum: ... Editio Tertia. Verona, s. typ., 1688. in 12° – GBV

684. *Politicum Florilegium Christophori Lehmanni NB Pars 2da deest Francof. 1640. Vol. II. in 12o*

S. I. G. 7–8.

LEHMANN, Christoph: Florilegium Politicum Auctum. Das ist: Erneuerter politischer Blumengarten: Darinn außerlesene Politische Sentenz, Lehren, Reguln, und Sprichwörter auß Theologis, Jurisconsultis, Politicis, Historicis, Philosophis, Poeten, und eygener Erfahrung unter 286. Titeln zu sonderm Nutzen und Lust... Frankfurt, Anton Humm, Johann Gottfried Schönwetter, 1640–1642. Vol. 1., 3. in 12° – GBV

685. *Politische und moralische Discurse über M. Annaei Lucani Pharsalia Ludovici de Seckendorf, Lipsiae 1695. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 22.

SECKENDORFF, Veit Ludwig, von: Politische und moralische Discurse über M. Annaei Lucani dreyhundert ausserlesene lehrreiche sprüche, und dessen heroische Gedichte genant Pharsalia... Leipzig, Moritz Georg Weidmann, Johann Ludwig Gleditsch, 1695. in 8° – GBV

686. *Politica Succincta Balthasari Cellarii, Jenae 1674. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 26.

CELLARIUS, Balthasar: Politicae Succinctae, Ex Aristotele potißimum erutae ac ad praesentem Imperii Romani statum multis in locis accommodatae libri II. ... Jena, Johann Bielke, Samuel Krebs, 1674. in 8° – VD17 32:686472E

687. *Politique de la Maison d’Autriche p(ar). Mr. Varillas a la Haye 1688. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 32.

VARILLAS, Antoine: La politique de la Maison d’Autriche. La Haye, Abraham de Hondt, Jacob van Ellinkhuysen, 1688. in 8° – GBV

688. *Politique veritable des Personnes de qualité, a Paris 1692. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 11.

RÉMOND DES COURS, Nicolas: La véritable politique des personnes de qualité. Paris, Jean Boudot, 1692. in 12° – BnF

689. *Predictions de la destinée des Princes et Etats du Monde, a Venise 1688. Vol. I. in 12o*

S. II. B. 29.

DESSOULAVY, Charles L.: Nouvelles predictions de la destinée des princes et etats du monde. ... Voorseggingen van het befluyt der vorsten en staten vande Werelt: Traduit de l'Italien. Venise, Gio Del Campo, 1688. in 12° – GBV

690. *Present Royale de Jaques I. Roy d'Angleterre, a Lyon 1603. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 4.

I. JAKAB, angol király; HOTMAN, Jean (transl.): Présent royal de Jaques premier, roy d'Angleterre, Escoce et Irlande, au prince Henry, son fils, contenant une instruction de bien régner... Traduit de l'anglois. Lyon, s. typ., 1603 in 12° –

691. *Prince de Mr. de Balzac, a Paris 1632. Vol. I. in 8vo*

I. IV. H. 6.

BALZAC, Jean-Louis Guez, de: Le prince par le sieur de Balzac. Plus deux lettres dudit sieur Balzac, a monsieur cardinal de Richelieu. Paris, Toussainct du Bray, Pierre Rocolet, 1632. in 8° – SUDOC

692. *Projectum Pacis inter Caesarem, Imperium et Regem Galliae, Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 41.

Projectum pacis Caesarem ac Imperium inter et Regem Christianissimum ineundae, a legatione Gallica 20. July 1697. exhibitum, et legationis Caesareae ad illud responsio. / Projet de la paix qui se doit faire entre l'Empereur et l'Empire d'une part, et le Roi tres-Chrétien d'autre... S. l., s. typ., (1697) in 8° – GBV

693. *Praemiorum et Poenarum Dissertatio, p(ar). Joannem Georgium Trumier, Pragae 1734.*
Vol. I. in 4to

S. I. D. 3.

BROICHAUSEN, Heinrich Peter (praes.); TRUMMER, Johann Georg (resp.): *Amor et timor magnatum magnes ad status publici salutem praemiis et poenis procuratus seu dissertatio juridico-politica de praemiis et poenis in genere...* Prag, Wenceslaus Urbanus Suchus, 1734.
in 4° – GBV, VD18 13389688-n01

694. *Rationis Status de praesenti Nugae Somnia, 1675. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 8.

CLESS, Andreas: *Curiosa, nec non politica vagabundi per Europam, vulgo sic dicti, Rationis Status, de praesenti tempore Nugae-Somnia. Das ist: Des in der Europäischen Welt überall zu Hause sich einfindenden, so genannten Ratio-Status, Wegen jetziger Zeit Läuften nachdenckliche, und Politische träumende Schwätz-Gesichter.* S. l., s. typ., 1675. in 4° – GBV, VD17 1:070787Y

695. *Recueil de quelques discours, 1632. Vol. I. in 8vo*

I. IV. A. 1.

Recueil de quelques discours politiques, escrits sur diverses occurrences des affaires et guerres estrangeres depuis 15 ans en ca. S. l., s. typ. 1632. in 8° – GBV

696. *Recueil de Maximes historiques, et de reflexions Politiques et morales, Lipsiae 1732. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 14.

Recueil de Maximes Historiques et de Reflexions Politiques et Morales. A Leipzig de l'Imprimerie de Bern. Christoph Breitkopf, 1732. in 8° – MTAK Philos.O.588 (a kisértő könyvnyomtatásához tartozó címke helye és Batthyány Tódorhoz tartó possessor bejegyzés)

697. *Recueil des preliminaires de la Paix, a Cologne 1678. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 37.

Recueil des preliminaires de la paix, avec les principaux traittez qui ont esté faits devant ou pendant le congrez à Nimmegue. A Cologne, chez Antoine van Dyck, 1678. in 12° – Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze

698. *Recueil de diverses Relations remarquables de principales cours de l'Europe a Cologne 1681. Vol. in 12o*

S. I. G. 13.

Recueil de diverses relations remarquables des principales cours de l'Europe: Ecrites pour la pluspart, par des ambassadeurs, qui ont residé a ces Cours. Traduites en François, d'un manuscrit Italien, qui n'a point cy devant été mis en lumiere. Cologne, Pierre du Marteau, 1681. in 12° – VD17 3:603054W

699. *Recueil general des questions traictees (!) ex conferences du Bureau, adresse sur toutes Sortes de Matieres (!), a Paris 1656. Vol. V. in 8vo*

S. II. A. 1–5.

RENAUDOT, Théophraste: Recueil général des questions traitées es conférences du bureau d'adresse, sur toutes sortes de matieres... par les plus beaux esprits de ce temps... Paris, Louis Chamboudry, 1655–1656. Vol. 1–5. in 8° – BNF

700. *Recueil (!) des lettres et memoires de Mr. l'Abbé de Montgon, a Lyege 1732. Vol. I. in 8o*

S. II. A. 18.

MONTGON, Charles Alexandre, de: Recueil des lettres et memoires: Concernant les négociations dont il a été chargé. Liège, Jean-François Broncart, 1732. in 12° – GBV

701. *Reglemens, et ordonances du Roy pour les Gens de Guerre, a Paris 1675. Vol. II. in 8vo*

I. I. E. 35–36.

Reglemens et ordonnances du Roy pour les gens de guerre. Paris, Frederic Leonard, 1675. Vol. 1–2. in 8° – GBV

702. *Regiminis Secularis et Ecclesiastici Tractatusque p. Theodorum Reinkingk, Marburgi 1659. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 3.

REINKINGK, Theodor, von: Tractatus de regimine seculari ecclesiastico: cum indicibus, capitum et rerum... Editio sexta... Frankfurt am Main, Hans Martin Porß, Hieronymus Polich, Nikolaus Kuchenbecker, 1659. in 4° – GBV, VD17 3:672604Q

703. *Regent-Taffel durch Joh. Schuwarth, Lipsiae 1583. Vol. I. in fol.*

S. I. C. 3.

SCHUWARD, Johannes: Regententaffell darinnen wolgegründeter Christlicher Bericht. Von der Obrigkeit Standt, Namen, Ampt Glück, Tugenden, Lastern... Aus gewissem grunde heiliger Göttlicher Schrifft, und... bewehrten Historien... zusammen getragen: Mit schönen Exempeln gezieret und erkleret. ... verfasst. ... Leipzig, Georg Deffner, Henning Grosse, 1583. in 2° – GBV, VD16 S 4514

704. *Regenten-Buch, durch Georgium Lauterbeck 1512. (!) Vol. I. in fol.*

S. I. A. 17.

LAUTERBECK, Georg: Regentenbuch. Auffß fleissigst und herrlichst jtz von newem ubersehen, und durchaus an vielen oerten corrigiert, gemehret, und gebessert. ... Leipzig, Johannes Marttroff, 1572. in 8° – VD 16 L 782

705. *Regia plena Pubertas, seu 18. Regiae virtutes p(er). Joann. Adam. S. R. J. Comitem a Questemberg, Pragae 1696. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 1.

NEFFE, Johannes Wolvert, de; QUESTEMBERG, Johannes Adamus: Plena Pubertas Regia seu octodecim regiae virtutes per leges, historias- et politias adumbratae, amoris et timoris vinculum componentes. Prag, Georg Labaun, 1696. in 2° – ÖNB

706. *Regiment der Löbl(ichen): Eydgenossenschafft durch den Josiam Simbler, Zürich 1644. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 3.

SIMLER, Josias: Von dem Regiment loblicher Eidgenosschafft 2 Bücher: da das erste begreiffet der Bündnussen, Ursprung, Conditionen und Hauptartickel... im Jahr 1576 beschriben... Zürich, Johann Jacob Bodmer, 1645. in 8° – ÖNB

707. Reformé dans Republique de lettres, a Cologne 1695. Vol. I. in 8vo

S. I. F. 42.

CUNAEUS, Petrus: La reforme dans la republique des lettres. Ou discours sur les pretentions ridicules des demi scavans, anciens et modernes. Cologne, s. typ., 1695. in 8° – GBV

708. Reichs-Täge des Heyl: Römischen Reichs abschiede und Sätungen, Maynts 1666. Vol. I. in fol.

S. I. A. 6.

HÖRNIGK, Ludwig, von: Aller deß Heiligen Römischen Reichs gehaltene Reichstäge, Abschiede und Satzunge, sampt andern Käyserlichen und Königlichen Constitutionen, als Gülden Bull (Lateinisch und Teutsch) so dann die Religion- und Landfrieden, Policey, Müntz, Cammergericht, und was deme mehr anhängig, betreffende Ordnung und Schrifften, wie die vom Jahr 1356. biß in das 1654. auffgerichtet, und ernewert worden, neben dem zu Münster und Oßnabrück getroffenen Friedensschluß... Mainz, Johann Sibert Heil, Nikolaus Heil, 1666. in 2° – GBV, VD17 7:707265R

709. Reich der Todten, Lipsiae Vol. II. in 4to

S. I. D. 14–15.

FASSMANN, David: Gespräche in dem Reiche derer Todten. Leipzig, Cörner, 1718–1739. in 4° – SBB

Nem tudjuk Batthyány Lajosnak melyik példányai voltak meg a nagysikerű hetilapból.

710. Religionis Christianae inter Hungaros initia Ecclesiae orientali asserta, Hallae 1740. Vol. I. in 4to

I. IV. G. 1.

SCHWARZ, Gottfried: *Initia Religionis Christianae inter Hungaros Ecclesiae Orientali adserta. Eademque a dubiis et fabulosis narrationibus repurgata: Dissertatio historico-critica.* Halle, Johann Gottfried May, 1740. in 4° – GBV, VD18 15161803

711. *Remarques Critiques, morales et historiques sur le pensées qui se trouvent dans les ouvrages des auteurs anciens, et modernes, a Paris 1690. Vol. I. in 8vo*

I. I. E. I.

BORDELON, Laurent: *Remarques ou reflexions critiques, morales et historiques, sur les plus belles et les plus agreables pensées, qui se trouvent dans les ouvrages des auteurs anciens et modernes.* Paris, Arnoul Seneuze, 1690. in 8° – BnF

712. *Remarques sur la Pacification Generale, a Liegue 1736. Vol. I. in 12o*

S. I.

Remarques sur la pacification générale... Liege, s. typ. 1736. in 12° – BnF

713. *Remarques sur l'Etat de Pays-Bas p(ar). Mr. Temple a Utrecht 1702. Vol. I. in12o*

S. I. G. 5.

TEMPLE, William: *Remarques sur l'état des Provinces Unies des Pays-Bas... Utrecht, Antoine Schouten, 1702. in 12° – GBV*

714. *Reponse ou (!) Manifeste de S. A. Electorale de Baviere, a Pampelune, Vol. I. in 12o*

S. I. G. 19.

FRESCHOT, Casimir: *Reponce au Manifeste, qui court sous le nom de S. A. Electorale de Baviere ou reflexions sur les raisons, qui y sont deduites pour la justification de ses Armes. Pampelune (i. e. Utrecht), s. typ., 1705. in 12° – GBV*

715. *Republique de Lettres, a Amst. 1684. Vol. II. in 8vo*

S. II. B. 18–28.

BARRIN, Jean; BAYLE, Pierre; BERNARD, Jacques; LE-CLERC, Jean: *Nouvelles de la republique des lettres... Amsterdam, Henry Desbordes, 1684–1718. Vol. 1–11. in 8° – OBV*

716. *Respublica Confoederati Belgii, Lud. Batavorum 1630. Vol. I. in 16.*

S. II. B. 33.

LAET, Johannes, de: *Belgii Confoederati Respublica: Seu Gelriae, Holland., Zeland., Traject., Fris., Transisal., Groning., chorographica politicaque descriptio.* Leiden, Bonaventura Elsevier, Abraham Elsevier, 1630. in 16° – GBV

717. *Reunions, und Dependenzten Rechts 1657. Vol. I. in 4to*

I. IV. F. 4.

Rechtmäßige und Politische Vorstellung deß Reunions- und Dependenzten-Rechts, Krafft dessen die Cron Franckreich nicht allein im Elsaß, sondern auch am Rhein und anderswo viele Stände des Römischen Reichs demselben zu entziehen und nach Außspruch der Cammer zu Metz mit sich als ex postliminio selbige zu incorporiren getrachtet: Wie weit solcher Titulus aus den Rechten erweißlich und zu billigen sey... S. l., s. typ., 1657. in 4° – GBV

718. *Revolution de l'Etat Populaire en Monarchique p. le differend de Cesar et de Pompei, p(ar) Mr. Aucheman de Martignac, a Paris 1679. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 40.

ANCHEMAN DE MARTIGNAC: *Révolution de l'état populaire en monarchique par le différend de César et de Pompée...* Paris, Edme Couterot, 1679. in 12° – BnF

719. *Schatzungen und Steuern sonderbahrer Tractat Schleusingen 1632. Vol. I. in 4to*

I. IV. F. 5.

NEUMAIR VON RAMSLA, Johann Wilhelm; DÜRR, Johann (part.); HORTLEDERUS, Fridericus (part.): *Von Schatzungen und Steuern sonderbahrer Tractat...* Schleusingen, Jakob Hoffmann, Margareta Steinmann, Johann Reiffenberger, 1632. in 4° – GBV

720. *Science du Monde et connoissances utiles la Conduite de la Vie p(ar). Mr. de Calliers a Paris 1717. Vol. I. in 8vo*

I. II. A. 20.

CALLIERES, François, de: De la science du monde, et des connoissances utiles a la conduite de la vie... Paris, Etienne Ganeau, 1717. in 8° – BnF

721. *Science de la jeune Noblesse p(ar)*. J. B. Duchesne, a Paris 1729. Vol. III. in 8vo

S. I. E. 24–26.

DUCHESNE, Jean Baptiste: La Science de la jeune noblesse, ... Paris, Charles Moette, 1729–1730. Vol. 1–3. in 12° – BnF; Batthyány 1750

722. *Science des Personnes de la cour de l'Epé et de la Robbe p(ar)* Mr. Lymiers, Amst. 1723. Vol. IV. in 8vo

I. I. E. 6–9.

CHEVIGNY, ... de; LIMIERS, Henri-Philippe de: La Science des personnes de la cour, de l'épée et de la robe, continuée par une Société de gens de lettres... Amsterdam, François L'Honoré, Zacharias Chatelain, 1723. Vol. 1–4. in 8° – SUDOC

723. *Science de l'homme de qualité, ou l'Idée general de la Cosmographie p(ar)*. Mr. Georg Ponsa, a Turin 1684. Vol. I. in 4to.

S. I. C. 15.

PONZA, George: La Science de l'homme de qualité, ou l'idee generale de la cosmographie, de la cronologie, de la geographie, de la fable, et de l'histoire sacree, et profane: ... Turin, Carlo Gianelli, 1684. in 4° – GBV,

724. *Scriptores Poloniae et Russiae, Coloniae 1723*. Vol. I. in 4to

S. I. D. 18.

BRAUN, David: De scriptorum Poloniae et Prussiae historicorum, politicorum et Jctorum typis impressorum ac manuscriptorum in Bibliotheca Brauniana collectorum, virtutibus et vitiis, catalogus, et judicium, post evolutionem exactam, sine odio auc studio, limatissimum. Köln, s. typ., 1723. in 4° – GBV

725. *Secrete des Cours ou les memoires de Valsingheim a Lyon 1695*. Vol. I. in 8vo

S. II. A. 31.

WALSINGHAM, Francis; NAUNTON, Robert (comm.): Le secret des cours, ou les mémoires de Walsingham, secrétaire d'État sous la reine Élisabeth... contenant les maximes de politique nécessaires aux courtisans et aux ministres d'État; avec les remarques de Robert Nanton sur le regne et sur les favoris de cette princesse. Lyon, Jacque Anisson, Jean Posuel, 1695. in 8° – BnF

726. *Seraskier Bassa, a Paris 1685. Vol. I in 8vo*

S. II. B. 16.

PRÉCHAC, Jean, de: Le Seraskier Bacha, nouvelle du temps, contenant ce qui s'est passé au siege de Bude... Paris, Claude Blageart, 1685. in 12° – BnF

727. *Sentimens illustres de quelques grands hommes d'Etat et tres-prudens Ministres, a Paris 1686. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 22.

Les Sentimens illustres de quelques grands hommes d'Etat et tres-prudens ministres contenant les maximes qui ont servi au rétablissement de la fortune et des affaires de la France... Paris, Pierre le Gras, 1686. in 12° – BnF

728. *Sicherheit vor dem H: Römischen Reich aus der Reichs Matricul p(er). Sebast. Almers Francf. am M. (!) Vol. I. in 4to*

I. V. B. 7.

ALMERS, Sebastian: Grund-Seule, der dem Heil. Röm. Reiche Teutscher Nation höchstzuträglichen Sicherheit, erbauet aus der Reichs-Matricul, Oder Register, worinn enthalten, wie hoch ein jeder Stand des Reichs, so wohl an Geld, als Volck, zum einfachen Monatlichen Römerzug angeschlagen wird: Woraus, als einem festen und unbeweglichen principio, ferner hell fürgestellt, erleuchtet und gerechtfertiget wird, wie mächtig das teutsche Reich sey, und wie eine grosse Armee dasselbe auffbringen, auch ohne Ruin, oder unerträgliche Beschwerung und Überlaß der Reichs-Stände, und dero Unterthanen unterhalten könne, und wieviel ein jeder Reichs-Stand, und Creyß hierzu, als zu ein- zwey- drey- oder vier-mahl hundert tausend Mann, absonderlich beyragen müsse... Frankfurt an der Oder, Jeremias Schrey, Johann Christoph Hartmann, 1697. in 4° – GBV, VD17 1:019571E

729. *Spectateur, ou le Socrate moderne, Amst. 1719. Vol. 4. in 8vo*

S. I. E. 17–20.

ADDISON, Joseph; STEELE, Richard: *Le Spectateur, ou le Socrate modern, ou l'on voit un portairt naif des moeurs de ce Siecle; traduit de l'Anglois. Troisieme Edition...* Amsterdam, David Mortier, 1719. Vol. 1–4. in 8° – GBV

730. Staats mann Der mit historische, Politischen und anderen importanten Sachen Beschäftiget ist Leipzig 1731. 34. Vol. VI: in 8vo

I. I. D. 1–6.

Der, mit Historischen, Politischen, und andern importanten Sachen beschäftigte Staats-Mann, oder Gründliche Erzehlung alles dessen, was von Höfen grosser Potentaten, mächtiger Fürsten und andern vornehmen Häusern... Des Zweyten Theils... Leipzig, Wolfgang Deer, 1731–1734. Vol. 1–6. in 8° – GBV

731. Staats-Secretaire, Lipsiae 1734. Vol. VI: in 8o

I. I. D. 7–12.

Europäischer Staats-Secretarius, welcher die neuesten Begebenheiten unparteyisch erzehlet und vernünftig beurtheilet, Eine neue monatliche Schrift. Leipzig, Moritz Georg Weidmann, 1734. Theil 1–6. – VD18 90293428, GBV.

732. Staats-Spiegel, Augsp(urg) 1700. Vol. I. in 8o

I. I. A. 6.

ACXTELMEIER, Stanislaus Reinhard: *Monatlicher Staats-Spiegel: Worinnen der Kern aller Avisen; Ein Begriff der vornehmsten im H. Röm. Reich vorfallenden Affairen, mit vilen curiosen Beylagen, samt einigen Politischen Reflexionen repraesentirt und vorgestellt wird; Auf den Monat...* Augsburg, Jakob Koppmayer, Andreas Maschenbauer, 1700. in 8° – VD17 1:069846F

733. Staats-Spiegel, Augsp(urg) 1701. Vol. I. in 8o

I. IV. E. 4.

ACXTELMEIER, Stanislaus Reinhard: Monatlicher Staats-Spiegel: Worinnen der Kern aller Avisen; Ein Begriff der vornehmsten im H. Röm. Reich vorfallenden Affairen, mit vilen curiosen Beylagen, samt einigen Politischen Reflexionen repraesentirt und vorgestellt wird; Auf den Monat... Augsburg, Jakob Koppmayer, Andreas Maschenbauer, 1701. in 8° –

734. *Staats-Spiegel, 1709. Vol. I. in 8vo*

I. V. B. 15.

ACXTELMEIER, Stanislaus Reinhard: Monatlicher Staats-Spiegel: Worinnen der Kern aller Avisen; Ein Begriff der vornehmsten im H. Röm. Reich vorfallenden Affairen, mit vilen curiosen Beylagen, samt einigen Politischen Reflexionen repraesentirt und vorgestellt wird; Auf den Monat... Augsburg, Jakob Koppmayer, Andreas Maschenbauer, 1709. in 8° – ÖNB
Acxtelmeier műve évente 1698 és 1709 közzött jelent meg Augsburgban.

735. *Staats-Archive zu des Römischen Reichs Staats-Recht, Leipzig 1726. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 20.

ROTHER, Johann Heinrich: Harmonisch- und Chronologisches Staats-Archiv: Zu des Heil. Röm. teutschen Reichs neuesten Staats-Recht; Worinnen Sr. ... Käyserl. ... Maj. Carl des VI. Wahl-Capitulation... Mit dem Projecte Capitulationis Perpetuae... harmoniret, und zum Grund des teutschen Reichs-Staat-Recht geleet, Welchem zugleich Alle... in gedachter Wahl-Capitulation vorkommende Reichs-Grund-Gesetze, und sonderlich die göldne Bull, und die im Römischen teutschen Reiche biß auf das 1726. Jahr errichtete, auch andere das Staats-Recht illustrirende Friedens-Schlüße, Allianzen, Commerciens-Tractate, Verträge und zum Theil noch nicht edirte Pieces, nach denen... Originalien mit der hochdeutschen Übersetzung, ... Leipzig, Wolfgang Deer, 1726. in 4° – GBV; Batthyány 1750

736. *Staats-Rath p(er) Schilemon, 1707. Vol. I. in 4*

I. IV. G. 4.

CHILEMONT: Europäischer grosser Kriegs- und Staats-Rath... treulich entworffen und fleissig registirt von Chilemont. Dritte Hoch-preißliche Versammlung. S. 1., s. typ., 1707. in 4° – GBV

737. *Schwaben, so von Frankreich ist gedruckt, Freyburg 1704. Vol. I. in 8vo*

I. IV. E. 8.

ROTH, Eberhard Rudolph: Das unter Chur-Bajer- und Französischer Gewalt Hart gedruckt, aber nicht untergedruckte Schwaben, oder ausführlicher Bericht, deß zwey Jährigen im Schwaben-Lande geführten Krieges: ... Freiburg, Hermann Redlich, 1704. in 8° – GBV, VD18 11364270

738. *Souverains du Monde, a Paris 1718. Vol. IV. in 8o*

I. I. D. 36–39.

SCHMID, Samuel Heinrich; BRESSLER UND ACHENBURG, Fernand Ludwig, von (transl.): Les souverains du monde... Ouvrage qui fait connoistre la généalogie de leurs maisons, l'étendue et le gouvernement de leurs Etats, leurs titres, leurs prétentions, leurs armoiries, l'origine historique des pieces ou des quartiers qui les composent, et le lieu de leur residence. Avec un catalogue des auteurs qui en ont le mieux écrit. ... Paris, Guillaume Cavelier, fils, 1718. Vol. 1–4. in 8° – BnF; MTAK Tört.O.821/1-4 (a kisbéri könyvanyaghoz tartozó címke helyével)

739. *Secrétaire nouveau de la Cour, a Paris 1728. Vol. I. 8vo*

I. I. E. 2.

Le Nouveau secrétaire de la cour, contenant des lettres familiares sur toutes sortes de sujets. Avec des réponses... Paris, Théodore Le Gras, 1728. in 8° – HAMMER 1887, 267.

740. *Succession des Kayserl: Geschlechts in Hungarn und Böheimb p(er) Mich. (!) Goldasten Francf. am M. 1627. Vol. I. in 4to*

I. V. B. 1.

GOLDAST, Melchior: Zwey rechtliche Bedencken von der Succession und Erbfolge des königlichen Geschlechts und Stamms in beyden Königreichen Hungern und Böheim: auch Erbgerechtigkeit zu deren Beyden Cronen und angehörigen Landen und Leuten; insbesondere von den Erbpachten mit dem Hochlöblichen Hause Oesterreich auffgericht; Sampt angehengten Erbeinungen und Verträgen der Cron Böheim mit den Chur- und Fürstlichen Häusern Pfalz, Sachsen, Brandenburg, und Oesterreich, u. Darbey allerley Documenten, Keyserliche und Königliche Decreten und Rescripten, Confirmationen und

andere mannichfaltige Uhrbarn und briefliche Uhrkunden, darauff sich die Authores obgedachter beyden Consilien, insonderheit aber der lateinische Tractat de Bohemiae Regni iuribus, et hereditaria Regiae Bohemorum familiae successione, thun beruffen, mit angehefft worden, Alles... Frankfurt am Main, Johann Jakob Porß, 1627. in 4° – GBV

741. *Sueton de la vie des XII. Cesars, a Paris 1611. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 12.

SUETONIUS, Caius Tranquillus; BAUDOIN, Jean (transl.): C. Suétone Tranquille. De la Vie des douze Césars. Nouvellement traduit en François et illustré d'annotations. Paris, Jean Richer, 1611. in 4° – BnF

742. *Supirs de l'Europe a la vue (!) du project de Paix 1712. Vol. I. in 8o*

S. II. A. 25.

DUMONT, Jean: Les Soupirs de l'Europe a la veue du projet de paix contenu dans la harangue de la Reine de la Grande-Bretagne a son Parlement, du 6, 17 juin 1712. S. l., s. typ., 1712. in 12° – GBV

743. *Tacitus Cornelius, teutsch übersetzt durch den Carl Melchiorem Brotnitz Francf. 1675. Vol. I. in 8.*

S. II. A. 6.

TACITUS, Cornelius; GROTNITZ VON GRODNAU, Carl Melchior (transl.): Deß C. Corn. Tacitus Beschreibung 1. Etlicher der ersten Römischen Keiser, und anderer denkwürdiger Geschichte; samt einem Zusaz, an statt derer daran ermangelnden Bücher. 2. Der Teutschen-Völcker Ursprunges, uralten Vatterlandes, Versezungen, Kriege, Sitten und Gebräuche; derer Landschafften, Wohnörter und uralte Namen, in itzige hin und wider gebräuchliche Nennart verändert. 3. Der Römer, weiland in Engel- und Schotlande geführten Kriege: unter dem Titul; Von deß Agricolä Leben und Thaten... Frankfurt am Main, Georg Müller, 1675. in 8° – VD17 7:663727G

Johann Nikolaus Hummal közösen is kiadta ugyanebben az évben: VD17 12:000660S

744. *Tableau de la Cour de Rome, p(ar). M. J. A. a la Haye 1707. Vol. I. 8.*

AYMON, Jean: Tableau de la Cour de Rome: Dans lequel sont representés au naturel sa politique, et son gouvernement tant spirituel, que temporel, les cérémonies religieuses et civiles... Divisé en six parties, par le Sr. J. A. Prêlat Domestique du Pape Innocent XI. La Haye, Charles Delo, 1707. in 12° – GBV

745. *Telemachus fils d'Ulysse les avanteurs p(ar). François de Salignac a Stutgard 1736. Vol. I. 8.*

A műnek 1736-os németországi, francia nyelvű kiadását kiadását csak Ulmból találtuk. A műnek van időben közeli, stuttgarti kiadása, amely azonban olasz nyelvű. A mű teljes címe alapján kellett legyen korábbi, akár francia nyelvű kiadása.

FÉNELON, François: EHRENREICH, Joseph Anton von (ed.): Le Auventure di Telemaco figliuolo d'Ulisse per l'autore Francesco di Salignac de La Motte Fénelon. Tradotte dal linguaggio francese nell'italiano. Edizione nuova migliorata, esattamente corretta, accentuata ed arricchita di annotazioni tedesche da Gioseppe Antonio d'Ehrenreich, Stuccarda, Giovanni Christofero Erhardo, 1747. – KAPP 2000, 141.

746. *Theatrum Ceremoniale historico politicum Joh. Lunig Lipsiae 1720 Vol. II. in fol.*

LÜNIG, Johann Christian: Theatrum Ceremoniale Historico-Policum, oder Historisch- und Politischer Schau-Platz des Europäischen Cantzley-Ceremoniels... Leipzig, Moritz Georg Weidmann, 1720. Vol. 1–2. in 2° – GBV

747. *Thesaurus politicorum Aphorismatum Joh. Chocier Mogunt. 1613. Vol. I. in 4.*

CHOKIER, Jean, de; PORTUS, Franciscus (part.); PORTUS, Aemilius (part.); MORELLUS, Federicus (part.); RIGALTUS, Nicolaus (part.); LIPSIUS, Justus (part.): Thesaurus Politicorum Aphorismorum: In quo principum, consiliariorum, aulicorum institio proprie continetur; una cum exemplis omnis aevi... Frankfurt am Main, Mainz, Johann Theobald Schönwetter, 1613. in 4° – GBV, VD17 1:001468H

748. *Testament ou Conseils fideles d'un Pere a ses enfans p(ar). M. Fortin a Paris 1697. Vol. I. in 8.*

I. I. E. 3.

FORTIN DE LA HOGUETTE, Philippe: Testament, ou Conseils fideles d'un pere a ses enfans. Ou sont contenus plusieurs raisonemens chretiens, moraux et politiques. ... Paris, Nicolas Le Gras, 1697. in 8° – SUDOC

749. *Testament politique de Marquis de Louvois a Cologne 1706. Vol. I. in 8*

S. I. F. 8.

COURTILZ DE SANDRAS, Gatien, de: Testament politique du Marquis de Louvois, premier ministre d'etat sous le regne de Louis XIV, roy de France: ou l'on voit ce qui s'est passé de plus remarquable. Cologne, Chez la Politique, 1706. in 12° – SUDOC

750. *Testament politique de M. Vouban (!) 1707, Vol. II. in 8. una pars deest.*

S. I. F. 10.

BOISGUILBERT, Pierre Le Pesant, de; VAUBAN, Sébastien Le Prestre, de: Testament politique de Monsieur De Vauban, Marechal De France, et premier Ingenieur du Roi. Dans Lequel Ce Seigneur donne les moiens d'augmenter considerablement les revenus de la Couronne, par l'establissement d'un Dixme Royale... S. l., s. typ., 1707. Vol. 2. in 8° – GBV, VD18 13363522-n01

751. *Testament Charle II Roi d'Espagne Amst. 1700 Vol. I. in 12.*

S. I. G. 24.

Entretien de Marphorio et de Pasquin, sur le testament de Charles II. Roy d'Espagne.

Amsterdam, s. typ., 1700. in 12° – GBV

II. Károly spanyol király végrendeletének volt 1700-as kiadása, Párizsból.

Testament De Charles II. Roy D'Espagne, Fait le 2. d'Octobre 1700. A Paris, De l'Imprimerie de Frederic Leonard, 1700. – GBV

752. *Testament politique du Cardinal Mazarin Rome 1695 Vol. I. in 12.*

S. I. G. 20.

L'Alcoran de Louis XIV. ou le testament politique du Cardinal Jules Mazarin: traduit de l'italien... Roma, Antonio Maurino, 1695. in 12° – GBV

753. *Tractatus de Monarchia Pontificis Romani Genevae 1687. (!) Vol. I. in 8.*

I. I. E. 4.

PUFENDORF, Samuel, von: Samuelis Pufendorfi Tractatus Historicus de Monarchia Pontificis Romani. Johann Friedrich Knoch, 1688. in 8° – VD17 12:186120E

Az 1687-es évszám valószínűleg félreolvasás eredménye.

754. *Traité de la Monarchie Universelle a Cologne 1672 Vol. I. in 12*

I. IV. E. 13.

Traité de la Monarchie Universelle: Pour répondre aux Espagnols qui osent aleguer que le Roy y aspire. Köln, Pierre Du Marteau, 1672. in 12° – GBV, VD17 23:303836L

755. *Traité fait entre le Roi de France et tous les princes de l'Europe a Paris 1692 Vol. I. in 8.*

I. IV. H. 5.

AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas: Preliminaires des traitez faits entre les rois de France et tous les princes de l'Europe depuis le regne de Charles VII. ... Paris, Frédéric Leonard, 1692. in 12° – BnF

756. *Traité preliminaire fait entre le Roi de France et tous les princes de l'Europe depuis de Regne de Charle VII. a Paris 1692. Vol. I. in 8*

S. I. E. 27.

AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas: Preliminaires des traitez faits entre les rois de France et tous les princes de l'Europe depuis le regne de Charles VII. ... Paris, Frédéric Leonard, 1692. in 12° – BnF

757. *Traité de la Civilité François a Paris 1696. Vol. I. in 8*

S. II. B. 15.

COURTIN, Antoine, de: Nouveau traité de la civilité qui se pratique en France parmi les honnestes gens. ... Paris, Elie Josset, 1695. in 12° – SUDOC (1696-est nem találtunk)

758. *Vergleich zwischen König in Frankreich Groß-Brittanien und Staten, wegen der Spanischen Succession Vol. I. in 4*

I. IV. G. 7.

Vergleich, Welcher zwischen dem Aller-Christlichsten König von Franckreich, Dem König von Groß-Britannien, und denen Herren General Staaten der Vereinigten Niederlanden; Wegen der Spanischen Succession und dero Länder-Theilung, Anno 1700. ist abgehandelt und aufgerichtet worden: Aus dem wahren Frantzösischen Original ins Teutsche übersetzt. Straßburg, s. typ., 1700. – GBV, VD17 23:243974N

759. *Unterschiedliche Politische Tractateleie Vol. VI: in 4to*

B. 1,2,3.

I. IV. C. 4,5,6.

Nem azonosítható.

760. *Journal de M. Cardinal de Richelieu a Paris 1652. Vol. I. in 12*

S. I. G. 16.

RICHELIEU, Armand Jean du Plessis: Journal de M. le Cardinal duc de Richelieu, qu'il a fait durant le grand orage de cour es années 1630 et 1631... Paris, s. typ., 1652. in 12° – BnF

761. *Julius Caesar teütsch francf M. 1565. Vol. I. in fol.*

S. I. C. 6.

CAESAR, Caius Iulius: C. Julij des Ersten Rö. Keyzers, Warhafftige Beschreibunge aller namhafften fürtrefflichen Kriegen so jhre Keyserliche Maiestet wider die Frantzosen, Teutschen, Engelländer, Römer, und andere frembde oder einheimische Völcker, in und ausserhalb Welschem Lande geführt, und auch selbs in Latinischer Sprache an tag gegeben.

Sampt den Büchern Auli Hircij Antopij, von den Schlachten... Frankfurt am Main, Peter Schmidt, Sigmund Feyerabend, Simon Hüter, 1565. in 2° – VD16 C 58

762. *Wappen Kunst Joh. Wolphgang Triers Nebst einem Vorbericht gesandten Herolds Wissenschaft Leipzig 1722. Vol. I. in 8.*

S. II. A. 8.

TRIER, Johann Wolfgang: *Wappen Kunst Joh. Wolphgang Triers Nebst einem Vorbericht gesandten Herolds Wissenschaft Leipzig, s. typ., 1722. in 2° – MTAK Törtlm.F.484 (Batthyány Tódor könyvei közü)*

763. *Vocabulario della Crusca in Venezia 1612. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 3.

Vocabulario degli accademici della Crusca, con tre indici delle voci, locuzioni, e proverbi Latini, e Greci, posti per entro l'Opera. Con privilegio del sommo pontefice, Del Re Cattolico, della Serenissima Repubblica di Venezia, e degli altri Principi, e Potentati d'Italia. Venezia, Giovanni Alberti, 1612. in 2° – GBV

Juridici

764. *Abbatis 2da Pars sup(er) Secundo Decretalium Vol. I. in fol.*

I. I. A. 11.

NICOLAUS DE TUDESCHIS: Secunda pars domini Abbatis super secundo decretalium. cum multis suppletionibus et apostiliis. videlicet domini Andree barbacie et quam plurium aliorum clarissimorum iurisconsultorum. Necnon cum novis summarijs et optimis additionibus editis per preclaros J.U. doct. do. Bernardinum ruffum de force et d. Aeneam de falconibus de manliano sabine. Lyon, Nicolas de Benedictis, Jacques Sacon, 1510. in 2° – GBV

765. *Abbatis 2d Pars sup(er). primo Decretalium Vol. I. in fol.*

I. I. A. 12.

NICOLAUS DE TUDESCHIS: Secunda pars Abbatis super primo cum suppletionibus domini Antonij de Butrio. Et cum apostiliis utriusque iuris monarche do. Andree Barbace Siculi. necnon Domini Andree de Pomate de Basignana. et domini Bernardini ex capitaneis de Landriano Mediolanensis. utriusque Juris doctoris noviter addits. (Lugduni), (Nicolas de Benedictis), ca. 1505. in 2° – GBV (lehetett más kiadás is)

766. *Additionalia ad quaestiones singulares ex utroque Jure, p(er). Joh. Joseph. Paurnefeind ab Ens [Eys], Salisburgi 1729. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 19.

PAURNFRIED AB EYS, Joannes Josephus; BÖCKEN, Placidus: Selecta additionalia ad praecedentes tractatus juridicos; sive, quaestiones singulares ex universo jure, quas ... in Alma Archi-Episcopali Universitate Salisburgensi Authore et Praeside P. Placido Böckn... disputationi academicae post absolutum utriusque juris cursum subjecit Joannes Josephus Paurnefeind ab Eys... Salzburg, Johann Joseph Mayr, 1729. in 4° –

767. *Annotationes Succinctae ad Institutiones Justineanas 1679. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 5.

STRYK, Samuel: Annotationes Succinctae ad Institutiones Iustinianae: Ex discursibus privatis, ad sensum pariter ac usum modernum applicatis, auditorum industria exceptae,

eorumque commodo typis exscriptae. (Frankfurt am Oder), (Johann Ernst Erben), 1679. in 4°
– GBV, VD17 15:736826L

768. *Annuae pr(ae)sta(tionis) Tractatus p(er) Jac(obum) Venusium It. Tractatus von fändung (!) Sachen p(er) Nicol. Reusnerum. Col(oniae) Agripp(inae), 1594. Vol. I. in 8vo.*

S. I. E. 14.

VENENTI, Giacomo: Tractatus de annua praestatione. Köln, Johann Gymnich, 1594. – GBV, VD16 V 564

(Coll. 1.) GAIL, Andreas, von: Tractatus von Pfändungssachen, wie es mit denselben an dem Keyserlichen Cammergericht, vermög der Ordnung, und des Gerichts Practick, gehalten und geurtheilt werde. Alles... in Latein anfänglich beschriben durch Herren Andream Gayl, der Rechten Doctorn, Röm. Keys. May. Rhat, etc. Nachmals aber ins Teuthsch gebracht, ... und gemehret durch H. Nicolaum Reusnerum, der Rechten Doctorn in der Hohen Schul und Freyen Reichstatt Straßburg. Sampt zweyen andern dergleichen Tractetlin in Truck verfertigt, durch Elias Reusner von Lewenberg. (D. Noe Meurers Kurtzer Begriff von Pfandungssachen... Ein... kurtzer Bericht von Reichspfandungen durch einen Anonymum Assessorem des Keyserlichen Cammergerichts... verzeichnet. Straßburg, Bernhard Jobin, 1585. – GBV

769. *Articuli Diaetales A(nn)i 1729. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 28.

Articuli Diaetales Posenienses anni 1729. Posonii, impensis Joan. Mich. Landerer s. a. in 8° – Petrik I/1. 120.

770. *Assertiones 50. ex Jure universo p(er). Fran. de Stockhammer, Viennae 1737. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 18.

STOCKHAMMER, Franz Wilhelm: Quinquaginta assertiones ex jure universo tum canonico, tum civili juxta ordinem Pandectarum selectae... Wien, Leopold Johann Kaliwoda, 1737. in 4° – ÖNB

771. *Aurea praxis Juris decimandi Christierna, Hilderico Syringio, Nürnbn. 1708. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 3.

SCHWESER, Christoph Heinrich: Aurea Praxis Juris Decimandi: oder nützliche Vorstell- und Ausübung deß Zehend-Rechts; Wordurch nicht nur in einem annehmlichen Methodo die sehr wichtige Materia decimarum... erörtert... nicht weniger pro Supplemento noch eine Addition von 200 in materia decimarum aus der Rota Romana und andern hohen Gerichten geflossenen decisionibus beygedrucket... von Christierno Hilderico Syringio. Nürnberg, Peter Paul Bleul, 1708. in 4° – GBV

772. *Auctorum et Tractatum Universi Juris Judices tres, Christiano Woldenbergio, Jenae 1679. Vol. I. in 12o*

S. I. E. 27.

WOLDENBERG, Christian: Indices tres, auctorum et tractatum Universi Iuris: Duce, et auspice. Gregorio XIII. Pontifice Maximo in unum congestorum XVIII. materias, XXV. voluminibus comprehendentium, ... Jena, Samuel Adolph Müller, 1679. in 12° – GBV, VD17 39:155472E

773. *Baldi I. et 2. Pars Consiliorum, Lugduni 1559. Vol. I. in fol.*

I. I. A. 3.

BALDUS, de Ubaldis: Prima et secunda pars consiliorum domini Baldi de Perusio, recensuit Matthaeus Antonianus... Lyon, Claudius Servanius, 1559. in 2° – SUDOC

774. *Ditto, Praelectiones in 6tum Codicis Librum, Lugd. 1545. Vol. I. in f.*

I. I. A. 4.

BALDUS, de Ubaldis: In sextum Codicis librum praelectiones. Lyon, Philippus Decius, 1545. in 2° – MACLEAN 1980, 112.

775. *Ditto, Commentaria in Digesta, Lugd. 1562–64. Vol. V. in fol.*

I. I. B. Bs. 17–21.

BALDUS, de Ubaldis: Commentaria in Digestum vetus... Lyon, Claudius Servanius, 1562. Vol. 1–5. in 2° – A mű azonosítása csak hozzávetőlegesen sikerült.

776. *Barbati Andrea super. I. Parte Principali primi Decretalium, Repertorium principalium Quaestionum Vol. V. in fol.*

I. I. A. 13–17.

BARBATIUS, Andreas – Nem sikerült azonosítani.

777. *Ditto Opera omnia, Vol. IV. in fol.*

I. I. B. 3–6.

BARBATIUS, Andreas – Nem sikerült azonosítani.

778. *Bartolus super prima Codicis secundum 1a et 2da lectura, Vol. I: in fol.*

I. I. B. 8.

BARTOLUS DE SAXOFERRATO: Super prima codicis secundum primam et secundam lecturam imprime in munda cum apostiliis antea positis: additis etiam apostiliis Andree Barbatie... Lyon, Jacques Sacon, (1516) in 2° – GBV

779. *Ditto. Opera, Lugduni et Venetiis 1567: 1555. Vol. V: in fol.*

I. I. C. 2–6.

BARTOLUS DE SAXOFERRATO; in 2° – Iparművészeti: 58.552. 1-5. (öt kötet egybekötve: I-II, III-IV, V-VI, VII-VIII, IX-X., 1567.)

780. *Ditto, In lecturas Repertorium 1533. Vol. I. in fol.*

I. I. A. 5.

BARTOLUS DE SAXOFERRATO; DEL MAINO, Giasone: Repertorium seu index ordine elementario digestus in commentaria Jasonis Mayni... in quo universa quae in ipsis commentariis... sparguntur... indicantur... Lyon, Sébastien Gryphe, 1533. in 2° – SUDOC

781. *Ditto Commentaria in Primal. Digestorum Partem 1544. Vol. I. in f.*

I. I. A. 6.

BARTOLUS DE SAXOFERRATO: a szerzőnek a címleírással megfeleltethető 1544-es művét nem találtuk.

782. *Beatitudo Possidentis sive Tractatus in 2as Partes divis 1a De Fructibus et Commodis Possessionis, 2da complectitur remedia possessoria, p(er) Procopium Krakovßky S. R. I. Comit a Kolovrath. Viennae in 4to Vol. I Anno 1738.*

S. I. B. 16.

OPPENRITTER, Johannes Jacobus; KRAKOWSKY VON KOLLOWRATH, Procop (resp.): *Beatitudo possidentis sive tractatus in duas partes divisus...* Wien, Johann Peter van Ghelen, 1738. in 4° – ÖNB

783. *Berg Buch von Christophoro Hertvig, Dresdae et Lips(iae). 1710. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 8.

HERTTWIG, Christoph: *Neues und vollkommenes Berg-Buch: bestehend in sehr vielen und raren Berg-Händeln und Bergwercks-Gebräuchen, Absonderlich aber über 200. vorhin noch nicht edirten und ans Licht gegebenen Berg-Urtheln und Abschieden; ... dergestalt colligiret und abgefasset, daß bey nahe keine eintzige Materia in Berg- Schmelz- und Hammerwercks-Sachen, vorfallen mag, So nicht... abgehandelt, und mit allegirung gelehrter und bewährter Männer Schrifften, wie nicht weniger darzu gehörigen Käyserlichen, Königlichen, Chur- und Fürstlichen Berg-Ordnungen, So wohl was deren Concordanz als auch Discrepanz betrifft, entschieden, und auf die leichteste manier zu finden wäre,...* Drezden, Leipzig, Johann Christoph Zimmermann, 1710. in 2° – GBV

784. *Bergt-Ordnung des Hertzogen zu Sachsen 1589. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 1.

Bergk Ordenüng des Durchlachtigsten Hochgeborenen Fuersten und Herrn, Herrn Christianen, Hertzogen zu Sachssen, des heiligen Roemischen Reichs Ertzmarschaln und Churfuersten,... Aus... alten Artickeln,... auffß nawe zusammen gezogen, den Bergkwerken und allen Bawenden Gewercken zum besten, mit befreyhungen und Nawen Artickeln vormehret, und auffß kürztzest vorfasset, in Druck gegeben, Anno 1589. Dresden, Matthes Stöckel, 1589. in 2°– GBV, VD16 S 921

785. *Berg Ordnung des Königreichs Hungarn Viennae 1703. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 3.

Neue Berg-Ordnung deß Königreichs Ungarn, und solcher Cron einverleibten Gold, Silber, Kupffer, und anderer Metall, Bergwercken. Samt denen Erleütterungen Zweyen Alten Berg-Ordnungen der Sieben Königl. Freyen Berg-Städte: 1. Cremnitz, und Königsberg, 2. Schemnitz, Neusohl, Buggantz, Dülln, und Cibeten; Und mit zweyen vollständigen Registern versehen, Publicirt von... Maximiliano dem Andern... im ein tausend, fünffhundert, und drey und siebentzigsten Jahr. Wienn, Christoph Lercher, 1703. in 2° – GBV, VD18 10930329

786. *Böhmeri: Justi Hemmingii: 12. Dissertationes Juris Ecclesiastici antiqui, Halae 1729. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 5.

BÖHMER, Justus Henning;: XII. Dissertationes Juris Ecclesiastici antiqui: Ad Plinium Secundum et Tertullianum genuinas origines praecipuarum materialium Iuris Ecclesiastici demonstrantes; adiecto indice rerum. Halle, Franckesche Stiftungen zu Halle Waisenhaus. 1729. in 8° – GBV

787. *Camera Imperialis Observationes, durch Tobiam Loncium, Hamburg 1603. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 7.

GAIL, Andreas, von; LONZ, Tobias (transl.): Camerae Imperialis Observationes deß Keiserlichen CammerGerichts sonderliche Gerichtsbreuche, unnd RechtsRegeln: in zweyen Büchern fein ordentlich zusam verfasst; Item, von Keyserlichen Landtfriede, Landtfriedebrechern, und des Reichs Acht, zwey Bücher. Item, von Pfandungssachen im heiligen Römischen Reich, ein sonderlich Buch. Item, von Kummer und Arresten, wie weit solche im Römischen Reich zugelassen seyndt, ein außführlicher Tractatus... Hamburg, Hermann Möller, 1603. in 2° – GBV, VD17 3:311482L

788. *Camera Imperialis observationes p(er). eundem Loncium, Hamburg 1601. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 18.

GAIL, Andreas, von; LONZ, Tobias (transl.): Camerae Imperialis Observationes deß Keiserlichen CammerGerichts sonderliche Gerichtsbreuche, unnd RechtsRegeln: in zweyen Büchern fein ordentlich zusam verfasst; ... Hamburg, Hermann Möller, 1601. in 2° – GBV, VD17 1:020145H

789. *Cammer gerichtts ordnung und Process durch Noe Meurer Francf. am M. 1666. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 14.

MEURER, Noe: Cammergerichts Ordnung und Proceß, neben allerley deßelben Formen und Exemplarn... Frankfurt am Main, Georg Rab, Weigand Han (Erben), Sigmund Feyerabend, 1566. in 2° – GBV, VD16 M 5000

Nem találtunk 1666-ban megjelent kiadást, feltehetően elírás a megjelenés éve.

790. *Carpzovii Rerum Criminalium nova practica, Lipsiis et Francf. 1695. Vol. I. in f.*

S. I. A. 3.

CARPZOV, Benedikt: Practicae Novae Imperialis Saxonicae Rerum Criminalium Pars I. ... Lipsiae et Francofurti, Sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1695. in 2° – MTAKJogtud.F.38

791. *Causes celebres et interessantes avec les jugemens, qui les ont décidées a Paris 1735. Vol. VIII. in 8vo*

I. I. F. 13–20.

GAYOT DE PITAVAL, François: Causes celebres et interessantes, avec les jugemens qui les ont décidées. Paris, Theodore Legras, Veuve de Florentin Delaulne, Guillaume Cavelier, Jean-Jacques de Nully, Charles-Nicolas Poirion, Veuve de Gilles Paulus-Du-Mesnil, 1734–1743. – BnF

792. *Collegium Juris Civilis Christophori Clingenspergeri, Ingolstadii 1688. Vol. IV. in 12o*

S. I. E. 18–21.

CHLINGENSPERG, Christoph, von: Collegiorum Iuris Civilis Apotelesma Seu Institutionum Imperialium. Ingolstadt, Thomas Graß, 1688. Vol. 1–4. in 12° – GBV, VD17 1:013324H

793. *Commentarius Joannis Harbrechtii in 4. Libr. Institutionum, Francof. 1658. Vol. II. in 4to*

I. I. E. 8–9.

HARPPRECHT, Johann Christoph: *Commentariorum Johannis Harpprechti, Jurisconsulti... In quatuor libros Institutionum Iuris Civilis, Divi Iustiniani, Imperatoris sacratissimi, multis insignibus quaestionibus adauctorum, ... Frankfurt am Main, Johannes Beyer, Johann Georg Spörlin, 1658. Vol. 1–2. in 4° – VD17 39:157552F*

794. *Compendium Juris e lectionibus Lauterbachii a Joh. Jac. Schütz Tubingae et Francof. 1711. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 1.

LAUTERBACH, Wolfgang Adam; SCHÜTZ, Johann Jacob (ed.): *Compendium Juris: Brevissimis verbis, sed amplissimo sensu et allegationibus, universam fere materiam Juris exhibens: E lectionibus Excellentissimi Dn. W. A. Lauterbachii, ... Tübingen, Frankfurt am Main; Johann Georg Cotta, Hiob Franck, 1711. in 8° – GBV*

795. *Commentarius Joannis Schneidevini in 4. Inst(itutionum). Imp(er)ial. Libros, Argentorati 1652. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 10.

SCHNEIDEWEIN, Johann: *Joannis Schneidevini I. U. D. Clarissimi, et Academiae Wittebergensis Professoris quondam publici, et celeberrimi, in quatuor Institutionum Imperialium D. Iustiniani libros, commentarii: ... Straßburg, Christoph von der Heyden; Johann Gottfried Schönwetter, 1652. in 4° – GBV, VD17 1:012880Q*

796. *Compendium Juris e lectionibus Lauterbachii, a Joanne Jac. Schütz, Tubingae 1681. Vol. II. in 8vo*

I. I. F. 7–8.

LAUTERBACH, Wolfgang Adam; SCHÜTZ, Johann Jacob (ed.): *Compendium Juris: Brevissimis verbis, sed amplissimo sensu et allegationibus, universam fere materiam Juris*

exhibens: E lectionibus Excellentissimi Dn. W. A. Lauterbachii... Tübingen, Johann Georg Cotta, Martin Rommey, 1681. Vol. 1–2. in 8° – GBV, VD17 12:206543P

797. *Compendium Juris Lauterbachii, editio nova. Tubingae et Francofurti: Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 6.

LAUTERBACH, Wolfgang Adam; SCHÜTZ, Johann Jacob (ed.): *Compendium Juris: Brevisseris verbis, sed amplissimo sensu et allegationibus, universam fere materiam Juris exhibens: E lectionibus Excellentissimi Dn. W. A. Lauterbachii, ... Tübingen, Frankfurt am Main; Leipzig, Johann Georg Cotta; (Basel), Emanuel Thurneysen, Johann Rudolph Thurneysen, (ca. 1715) in 8° – GBV*

798. *Commerciis et Cambii Tractatus Sigism. Scacciae ~~NB~~. In hoc Libro continetur Emporium etiam Quaestionum ex utroque Jure, in Partibus V. editum Lugduni 1603. Coloniae 1620. Vol. I. in f.*

S. I. A. 2.

SCACCIA, Sigismondo: *Sigismundi Scacciae... Tractatus de Commerciis, et Cambio: In quo non minus opportune, quam iuxta occasionem copiose tractatur de mora, interesse, usura, solemnitate scripturae, asse in pondere, et valore, de moneta, solutionibus, oblatione, deposito, praescriptionibus... Accessit etiam index copiosissimus. Köln, Anton Bötzer, 1620. in 2° – GBV, VD17 1:011291S*

(Coll. 1.) MORLA, Pedro Augusto: *Utriusque Iuris Emporium Quaestionum, in usu forensi admodum frequentium in quinque divisum partes... Lyon, Jean François de Gabiano, Hugues de La Porte, 1603. – GBV*

799. *Compilatae Constitutiones Regni Transylvaniae Vol. I. in f.*

S. I. B. 5.

Compilatae constitutiones regni Transylvaniae et partium Hungariae. – Nem lehet tudni pontosan, melyik kiadása.

800. *Compendium Juris, Balth. Knor; Ratisb(ona)e. 1680. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 18.

KNORR, Balthasar: Compendium Juris Axiomaticum: Ex Jure Divino, Canonico, Civili, Feudali, recessibus item et constitutionibus imperii, jureque novissimo... Nürnberg, Christoph Endter Erben; Regensburg, Paul Dalnsteiner, 1680. in 4° – GBV, VD17 7:707289K

801. *Commentaria in 4. Lib. Institutionum, a Statio Borcholten, Francof. ad. M: 1608. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 5.

BORCHOLTEN, Johannes: Commentaria Johan. Borcholten ICTi Clarissimi in quatuor institutionum Iustiniani Imp. SS. libros. Wittenberg, Clemens Berger, Wolfgang Meissner, 1608. in 4° – GBV, VD17 1:013309H (frankfurti kiadást nem találtunk)

802. *Consilia Pauli de Castro, Francof. 1582. Vol. I. in fol.*

I. I. A. 19.

PAULUS DE CASTRO: Consilia Pauli de Castro... Frankfurt am Main, Johann Feyerabend, Sigmund Feyerabend, 1582. in 2° – GBV, VD16 P 1047

803. *Consilia Alex. Tartagni, Lugd. 1582. Vol. III. in fol.*

I. I. C. 8–10.

TARTAGNI, Alessandro: Consiliorum Alexandri Tartagni... liber primus [-septimus]... Duo insuper habes Alexandri responsa... Item Alexandri vitam per Nicolaum Antonium Gravcatium..., Lugduni, sine typ., 1585. 2o – BML. 1582. évi kiadását nem ismerjük e műnek. SABBATINI 1972.

804. *Consilia Caspar. Glockii Norimb. 1703. Vol. IV. in fol.*

I. I. D. 2–5.

KLOCK, Caspar: Consiliorum Casparis Klocki, Jc.... In hac tertia editione index nova industria ita emendatus et concinnatus est, ut loca parallela ubivis sint subnexa, inque evolutione indiisi unius tomi statim appareant, quae in caeteris tomis de eadem materia habetur et tractantur. Nürnberg, Wolfgang Moritz Endter, Johann Ernst Adelpulner, 1703. Vol. 1–4. in 2° – VD18 11111402

805. *Consilia sive Responsa Joan. Caphali, Franc. ad M. 1579. vol. III. in fol.*

I. I. D. 6–8.

CEFALI, Giovanni: Consiliorum, sive responsorum iuris, D. Ioannis Cephali Ferrariensis... Frankfurt am Main, Johann Feyerabend, Sigmund Feyerabend, 1579. Vol. 1–4. in 2° – VD16 C 1779

806. *Consilia et responsa Phil: Decii, Francof. ad moenum: 1588. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 14.

DECIO, Filippo; DU MOULIN, Charles (part.): Consilia sive responsa D. Philippi Decii Mediolanensis,... quibus accesserunt Dn. Caroli Molionaei I.C. per Galliam et Germaniam nobilissimi annotationes et additiones analyticae... Frankfurt am Main, Johann Feyerabend, Sigmund Feyerabend, 1588. in 2° – GBV, VD16 ZV 25928

807. *Consilia Steph. Bertrandi (!), Lugd. 1560. Vol. IV. in fol.*

I. I. A. 7–10.

BERTRAND, Étienne: Volumen... Consiliorum Do. Stephani Bertrandi Carpentoractensis. Lyon, Claude Servain, 1560. Vol. 1–4. in 2° – GBV

808. *Consilia et Responsa L(iber) B(aron) de Synker (!), Jenae 1710. Vol. II. in fol.*

I. I. D. 9–10.

LYNCKER, Nicolaus Christoph, von: Nicolai Christophori S. R. I. Lib. Baron. et Equitis de Lyncker Consilia seu responsa, quibus insignes et difficiles casus... deciduntur, maximam partem auspiciis inclytæ Facultatis et Scabinatus Jenensis, aliquam suo nomine perscripta... Jena, Johann Felix Bielcke, Johann David Werther, 1710. Vol. 1–2. in 2° – VD18 90513479, GBV

809. *Consultatio facti et Juris, pro della Cerda Marique et Gonzaga, contra Seren Dominam de Gonzaga Vid. Principissam Hetruriae natam Guastallae, circa Jus successionis ad Feudum Guastallae Vol. I. in fl.*

S. I. B. 2.

RUIZ DE MONXARAZ, Francisco: Facti et juris consultatio pro Exc. Domino Isidoro de la Cerda Manrique et Gonzaga, contra Ser. Dominam Eleonoram Ludovicam Gonzaga viduam principissam Hetruariae et Natam Guastallae circa jus eventualiter immediatae successionis ad feudum Guastallae, deficiente Domino Ser. Josepho Maria Gonzaga. Vienna, S. n.. 1730. in 2° – GBV

810. *Consilia et Responsa Juris Altorffiana, p(er). Leonhard. Leuchtium, Norimbergae 1702. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 4.

LEUCHT, Christian Leonhard (ed.); RITTERSHAUSEN, Konrad; DINNER, Andreas: Consilia sive responsa juris Altorfina, in quibus juris controversi casus insignes ac difficiles deciduntur. Antehac a Conrado Ritterhusio... edita. Nunc revisa... et ex Andreae Dinneri... Manuscriptis locupletata. Cura opera C. L. Leuchtii. Nürnberg, Wolfgang Michahelles, Johann Adolph, Heinrich Meyer, 1702. in 2° – GBV

811. *Corps universal Diplomatique du Droit de Gens p(ar). Mr. Dumont a Amst. et a la Haye, 1726. Vol. VIII. in f.*

I. I. B. 9–16.

DUMONT, Jean; ROUSSET DE MISSY, Jean; BARBEYRAC, Jean: Corps universel diplomatique du droit des gens: contenant un recueil des traitez d'alliance, de paix, de treve, de neutralité, de commerce, d'échange, de protection et de garantie, de toutes les conventions, transactions, pactes, concordats, et autres contrats, qui ont été faits en Europe depuis le regne de l'empereur Charlemagne jusques a present... avec les capitulations imperiales etc. ... Amsterdam, Pierre Brunel, Rudolf Wetstein, Gerard Wetstein, Janssonio-Waesbergii, François L'Honoré, Zacharias Chatelain; La Haye, Pierre Husson, Charles Le Vier, 1726. Vol. 1–8. in 2° – GBV, SUDOC

812. *Corpus Juris Glossatum Canonicum, Lugd. 1555. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 7.

Corpus Juris Canonici Glossatum. Lyon, Jean Senneton, Jacques Senneton, Claude Senneton, 1555. in 2° – GBV

813. *Corpus Juris Hungarici, Tyrnaviae 1696. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 13.

SZENTIVÁNYI, Márton; WERBŐCZY István: *Corpus Juris Hungarici, Seu Decretum Generale, Inclyti Regni Hungariae, partiumque eidem annexarum, in tres tomos distinctum: nun denuo recusum, omnibusque novellis articulis, quae in prioribus editionibus deerant, adauctum. Tomus primus continens opus tripartitum, juris consuetudinarii ejusdem regni. ... Tomus secundus, continens decreta, constitutiones, et articulos regum Inclyti Regni Ungariae. Ab Anno Domini millesimo, trigesimo quinto, ad annum post sesquimillesimum octogesimum tertium, publicis comitijs edita. Tomus tertius, continens decreta, constitutiones, et articulos regum Inclyti Regni Ungariae ab Anno Domini millesimo, quingentesimo, octuagesimo quinto, usque ad annum millesimum, sexcentisimum octuagesimum septimum inclusive.* Nagyszombat, Joann Andreas Hörmann, 1696. Vol. 1–3. in 2° – RMK II. 1845.; Batthyány 1743; Batthyány 1750

814. *Corpus Juris civilis Glossatum, Lugd. 1579. Vol. VII. in fol.*

I. I. D. 14–20.

ACCURSIUS, Franciscus (Senior): *Corpus Iuris Civilis Glossatum...*, Lugduni, Philippe Tinghi, 1581. 1–7. in 2° – GBV

815. *Corpus Constitutionum Imperialium, Regensb. 1675. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 21.

ANDLERN, Franz Friedrich, von: *Corpus Constitutionum Imperialium, Das ist: Alle deß Heiligen Römischen Reichs Auffgerichte Reichs- und Deputations-Abschied: Zu sambt der Guldenen Bull, Concordatis Germaniae, Reichs-Hoff-Raths- und Cammer-Gerichts- auch Kayser Caroli V. Peinlicher Halß-Gerichts-Ordnung, Reichs-Matricul de Anno 1521. und deren Enderung, Passawischen Vertrag, wie nicht weniger dem Pragerischen und Münsterischen Frieden-Schluß und Kayserl. Wahl-Capitulation, dem Alphabet nach, in solche gute Ordnung gebracht, daß en jede Materi, auß allen solchen Constitutionen außgezogen, auff einmahl, ohne Mühe gantz beysammen gefunden und gelesen werden kan,...* Regensburg, Leonhard Christophorus Lochner, 1675. in 2° – GBV, VD17 1:018539L

816. *Controversiarum Juris illustrium Decisiones p(er) Fabium Capycium Galeotam Neapoli 1724. Vol. I. in fol.*

I. I. A.s. 20.

CAPECE GALEOTA, Fabio: *Controversiarum juris illustrium usuque frequentiorum, quas in arduis causis, praesertim Feudalibus, in foro Regiae Camerae Summariae, Sacri Consilii, ac Supremi Collateralis, tum Neapolitani, tum Italici, apud Invictissimum Hispaniarum Regem Residentis in quaestionem vocari, disceptarique usu venit. Cum eorundem Tribunalium decisionibus, ac notis rerum judicatarum. ... Tomus Secundus. Neapoli, Domenico Raillard, 1724. in 2° – GBV*

817. *Corpus Juris Canonici emendatum et notis illustratum, Coloniae 1730. Vol. II. in 4*

I. I. E. 5–6.

LANCELLOTTI, Giovanni Paolo: *Corpus Juris Canonici Academicum, emendatum et notis P. Lancelotti Illustratum, in suos tomos distributum, usuique moderno ad modum Christoph. Henr. Freiesleben, alias Ferromontani. Accesserunt loci communes uberrimi titulorum canonumque omnium summa diligentia ac nova methodo concinnati. ... Tom. 2. Tomus Secundus: Gregorii Papae IX. Decretales, una cum libro sexto, Clementinis et extravagantibus ad veteres condices restitutae et notis illustratae. Quibus accedunt Septimus decretalium et Jo. Pauli Lancelotti institutiones Juris Canonici, cum indicibus necessariis. Colonia Munatiana, Emanuel Thurneysen, Johann Rudolph Thurneysen, 1730. Vol. 1–2. in 2° – GBV; Batthyány 1743*

818. *Corpus Juris Canonici ex eadem Editione Coloniae 1717. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 7.

LANCELLOTTI, Giovanni Paolo: *Corpus Juris Canonici Academicum, emendatum et notis illustratum, Gregorii XIII. Pont. Max. jussu editum. Libro VII. Decretalium et Jo. Pauli Lancelotti institutionibus adauctum. Accesserunt loci communes uberrimi titulorum canonumque omnium summa diligentia ac nova methodo concinnati. Coloniae Munatiana, Emanuel Thurneysen, Johann Rudolph Thurneysen, 1717. in 4° – GBV*

819. *Corpus Juris Civilis Academicum, a Christophoro Friesleben, Altenb. et Lipsiae 1721. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 13.

FREIESLEBEN, Christoph Heinrich: Corpus Juris Civilis Academicum: In suas partes distributum, usuique moderno ita accommodatum, út nunc studiosorum quivis, etiam tyro, uno quasi intuitu, omnes leges Digestorum et codicis, omnesque titulos institutionum invenire possit, ... Altenburg, Leipzig, Johann Ludwig Richter, Friedrich Lanckischens Erben, 1721. in 4° – GBV

820. *Chronicon Godvicense, Vol. II. in fol.*

I. I. B. 1–2.

BESSEL, Gottfried: Chronicon Gotwicense, seu Annales liberi et exempli monasterii Gotwicensis, Ordinis S. Benedicti Inferioris Austriae: Faciem Austriae Antiquae et mediae usque ad nostra tempora, deinde ejusdem monasterii fundationem, progressum, statumque hodiernum exhibens... S. l., S. typ., S. a. – GBV

821. *Consilia Bartoli de Saxo-ferrato, Vol. I. in fol.*

I. I. B. 7.

BARTOLUS DE SAXOFERRATO: Consilia Domini Bartoli de Saxoferrato Substitutio facta etia filio si d'cederet sine filijs:... (Lyon, Johann Siber), (ca. 1490) in 2° – GBV

822. *Codex Austriacus, Viennae 1704. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 17.

GUARIENT UND RAALL, Franz Anton, von: Codicis Austriaci ordine alphabetico compilati pars prima. Das ist: eigentlicher Begriff und Inhalt, Aller unter deß Durchleuchtigsten Ertz-Hauses zu Oesterreich; Fürnemblich aber der Allerglorwürdigsten Regierung Ihro Röm. Kayserl. ... Majestät Leopoldi I. ... außgangenem, und publicirten, in das Justitz- und Politzey Wesen... einlauffenden Generalien, Patenten, Ordnungen, Rescripten, Resolutionen, Edicten, Decreten, und Mandaten: ... Wienn, Jakob Koll, Leopold Voigt, 1704. in 2° – GBV

823. *Decisiones Criminales, p(er). Georg. Beati 1610. Vol. I. in 4to*

S.

BEATUS, Georg: (lásd 503-as művet)

824. *Decisionum Imperialium (!) Syntagma p(er). S. R. I. Baronem ab Hagen, Viennae 1735. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 14.

HAGEN, Johann Hugo, von; OPPENRITTER, Johann Jacob (praes.): *Decisionum Imperatoriarum Syntagma: Continens quinquaginta Imp. Justiniani decisiones, quibus praecipue veterum juris auctorum controversiae definiuntur...* Wien, Johann Peter van Ghelen, 1735. in 4° – VD18 10160515

825. *Decretum ad Tripartitum opus aus dem Latein in Teutsch übersetzt p(er). Vagnerum, Wien 1699. Vol. 1. in fol.*

S. I. A. 19.

WERBŐCZY István; WAGNER, Augustin: (transl.) *Decretum oder Tripartitum opus der Landts Rechhten unnd Gewohneiten des Hochlöblichen Königreichs Hungern, durch Stephanum de Wertbeutz in Lateinischer Sprache beschrieben. An jetzo aber der Hochberümbten Teutschen Nation zu gueten ausz dem Latein ins Teutsch trewlichst vertirt unnd gebracht: durch Augustinum Wagnerum. Wien, Leonhart Formica, 1599. in 2° – RMK III/1. 933.*

826. *Decretum latino-hungaricum, Leutschoviae 1660. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 13.

WERBŐCZY István; HELTAI Gáspár (transl.): *Decretum Latino-Hungaricum Iuris consuetudinarii... Regni Hungariae et Transylvaniae azaz Magyar és Erdely Országának Törvény Könyve. Leutschovia, Brewer Lőrinc, 1660. in 4° – RMK II. 955.*

827. *Differentia Juris Civilis et Saxonici It. oratio Matthaei Vesenbachy Helmstadii 1586. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 15.

FACHS, Ludwig; REINHARD, Benedict (ed.): *Differentiae aliquot juris civilis et Saxonici in quatuor partes divisae: Köln, Joannes Birckmann, Theodor Baum. 1569. – GBV*

(Coll. 1.) Apologia und gruendliche Wiederlegung der nachgelassenen Erben, weyland des hochgelaerten und Ernvhesten Matthaey Wesenbecks, der Rechten Doctorn und Professorn zu Wittenbergk. Wieder die von D. Polycarpo Leisern... in druck gegebene, und folgendes zu Jhena mit... glossen nachgedruckte Leichtpredigt, darin D. Matthaео Wesenbecken... zugemessen wirdt, Als solte er... von seiner... Lehr und Glauben abgetretten, ... und eines andern bereden lassen. S. l., s. typ., (ca. 1586) in 8° – VD16 A 3151

828. *Directio Methodica Processus Judiciarii p(er). Joan. Kithonich, Viennae 1724. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 10.

KITHONICH János: *Directio methodica processus judiciarij Juris Consuetudinarii inclyti Regni Hungariae. Editio quarta. Nagyszombat, Friedrich Arnold Gall, 1724. in 2° – Petrik II/1. 402.; Batthyány 1743*

829. *Dissertatio de Judiciis et Processu Judiciario, Salisburgi 1723. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 7.

BÖCKEN, Placidus: *Tractatus de judiciis et processu judiciario ad librum II Decretalium Gregorii IX ... in alma ... universitate Salisburgensi praeside et authore p. Placido Böckn ... subjectus et defensus à P. Edmundo Reindl. Salzburg, Johann Joseph Mayr, 1723. in 2° – WorldCat*

830. *Dissertatio Symbolica, rationalis et naturalis sub Trismegisto discurrente, Salisburgi 1713. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 6.

Akár elképzelhető – nincs tudomásunk a mű nyomtatott változatáról – hogy a cím Batthyány Lajos salzburgi magiszteri dolgozatát jelöli. A tétel Cherubinus Mayrhoz való tartozását veti fel: HURSÁN 2023, 168.

831. *Dissertatio de Jure Personarum, Posonii 1731. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 2.

PEUGER, Johann Franz; OPPENRITTER, Johann Jacob (praes.): *Dissertatio de jure personarum, ex principiis legum tam naturalium quam civilium deducta...* Pozsony, Royer, 1731. in 4° – Petrik V. 388.

832. *Dissertationes Juridicae variae, Vol. XXXI.*

S. I. D. 1–31.

Nem feloldható.

833. *Durandi Speculum cum Theorematis Joh. Andrea et Baldi, Basileae Vol. I. in fol.*

S. I. C. 11.

DURAND, Guillaume: *Speculi clarissimi viri Gulielmi Durandi pars... una cum Io. Andreae, ac Baldi, doctorum in utroque Iure longe praestentissimorum theorematis, quam diligentissime excusa, adiecto indice copiosiore, meliore ordine digesto.* Basel, Hieronymus Froben, Nicolaus Episcopus, 1563. in 2° – VD 16 ZV 4807

834. *Examen Juridicum B. Schotani, Lugd. 1711. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 27.

SCHOTANUS, Bernardus: *Examen juridicum, cum annotationibus majori ex parte practicis.* Lugduni Batavorum, Henricus Teering, Johannes Arnoldus Langerack, 1711. in 8° – KB

835. *Executionis in Vestibus Tractatus, Anton Monachi, Coloniae 1620. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 17.

MONACHUS, Antonius: *Tractatus de executione in vestibus, ... Köln, Matthaeus Smitz, 1620.* in 8° – GBV, VD17 3:008606V

836. *Extractus in quo demonstratur Predicantes A-catholicos propter Rebellionem e Regno Hungariae fuisse, Tyrnaviae 1675. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 17.

LABSÁNSZKY János: *Extractus brevis et verus, quo candide demonstratur A-catholicorum praedicantium e Regno Hungariae proscriptio, et degradatio facta esse respectu rebellionis, non*

autem religionis; eosdemque praedicantes non in genere, sed in specie convictos, judicatos, ac legitime condemnatos esse. Dedicatus Regio Delegato Judicio Pisoniensi, ab ejusdem Judicij Secretario, actorum singulorum conscio, et ex officio omnibus praesenti. Nagyszombat, s. typ., 1675. in 4° – RMK II. 1369.

837. *Extract aus der Berg Ordnung der 7. Ungarischen Berg-Städten, Breßlau 1594. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 16.

Summarischer Extract und Inhalt, Auss der Berg-Ordnung der Sieben Hungarischen Berg-Städten; Als: Cremnitz, Schemnitz, Neusohl, Königsberg, Buggantz, Düllén, und Lübetten. Breszlau, in der Baumannischen Erben Druckerey, druckts Joh. Günther Rörer, Factor. 1694. in 8° – RMK III/2. 3865

A téves évszám feltehetőleg félreolvasásból ered.

838. *Ferdinandi III. Peinliche Land-Gerichts Ordnung in Österreich unter von Enß, Wien Vol. I. in fol.*

S. I. B. 10.

Der Römisch-Kayserlichen, auch zu Hungarn, und Böheim, etc. Königl. Majestät Ferdinandi des Dritten, Erz-Herzogen zu Oesterreich, Unsers Allergnädigsten Herrn Neue Peinliche Landgerichts-Ordnung in Oesterreich unter der Enns: (vom 30. Dezember 1656) Erster und anderter Theil. Wien, Johann Leopold Kaliwoda, (ca. 1656). in 2° – ÖNB

839. *Forsteri Dissertationes ad Instituta, Vittenbergae 1663. Vol. I. in 12o*

S. I. E. 23.

FORSTER, Valentin Wilhelm: Valentini Guilielmi Forsteri, I. U. Doctoris, et Professoris, etc. Iustinianeanae dissertationes, ad Institutiones Iuris; nunc accessit, brevis epitome, nec non compendium succinctum, sive casus breves, ad easdem iuris institutiones, eiusdem autoris. Wittenberg, Andreas Hartmann, Johann Röhner, 1663. in 12° – GBV, VD17 1:013260Y

840. *Georgicum Jus, sive Tractatus de Praediis Godofr. Christiani Leiseri, Lipsiae et Francf. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 9.

LEISER, Gottfried Christian; SCHURZFLEISCH, Konrad Samuel: Jus Georgicum, Sive Tractatus de Praediis, von Land-Güthern, in quo universum jus praediorum cum eorum constitutione, differentia et pertinentiis ex jure gentium, Romano, feudali et usu moderno, nec non e scriptoribus historicis, politicis et oeconomicis deductum, explicatum, figurisve aeneis illustratum... Cum Epistola de argumenti dignitate Cl. C. S. Schurtzfleischii, editio secunda. Leipzig, Frankfurt am Main, Friedrich Lanckischens Erben, Immanuel Tietze, 1713. in 2° – GBV

841. *Grotii de Jure Belli ac Pacis Libri III. cum notis Barberac (!), Amst. 1720. Vol. II. in 8vo*

I. I. E. 22–23.

GROTIUS, Hugo; BARBEYRAC, Jean (comm.); GRONOVIVS, Johann Friedrich: Hugonis Grotii De Jure Belli ac Pacis libri tres, in quibus Jus Naturae et Gentium, item Juris Publici praecipua explicantur. Cum annotatis auctoris, ejusdemque dissertatione de Mari Libero; ac libello singulari de aequitate, indulgentia, et facilitate: Nec non Joann. Frid. Gronovii V. C. notis in totum opus de Jure Belli ac Pacis. ... Amsterdam, Anna Janssonius van Waesberge, 1720. Vol. 1–2. in 8° – GBV

842. *Grotius de Jure Belli et Pacis, Amst. 1660. Vol. I. in 8vo*

S. I. C. 6.

GROTIUS, Hugo: Hugonis Grotii de Jure Belli ac Pacis libri tres, in quibus Jus Naturae et Gentium, item juris publici praecipua explicantur. Accesserunt et annotata in epistolam Pauli ad Philemonem. ... Amsterdam, Joan Blaeu, 1660. in 8° – GBV

843. *Grotius le Droit de la Guerre et de la Paix, Amst. 1688. Vol. III. in 8o*

S. I. E. 11–13.

GROTIUS, Hugo; COURTIN, Antoine, de (transl.): Le Droit de la Guerre et de la Paix: Divisé en trois livres, ou il explique le droit de nature, le droit des gens, et les principaux points du droit public, ou qui concerne le gouvernement public d'un Etat, ... Amsterdam, Abraham Wolfgang, Adriaen Moetjens, 1688. Vol. 1–3. in 8° – GBV

844. *Grotii: Hug. Flor. Sparsio ad Jus Justinianum, Amst. 1643. Vol. I. in 12o*

S. I. E. 26.

GROTIUS, Hugo: *Hugonis Grotii Florum Sparsio ad Ius Justinianum*. Amsterdam, Jodocus Janssonius, 1643. in 12° – GBV

845. *Institutiones Juris Publici, a Nicol. Danckwerths, Spirae 1683. Vol. I. in 8o*

I. I. F. 9.

VITRIARIUS, Philipp Reinhard: *Institutiones juris publici selectissimae: modernum Imperii Romani statum vivis coloribus ex limpidissimis fontibus nervose depingentes, singulari opera atque studio collectae a Nic. Danckwerths*. Speyer, Christoph Olffen, 1683. in 8° – GBV

846. *Institutiones Juris Canonici, Joannis Schilteri Argent(orati). 1688. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 10.

SCHILTER, Johann: *Institutiones Juris Canonici ad Ecclesiae veteris et hodiernae statum accomodatae...* Straßburg, Johann Friedrich Spoor, 1688. in 8° – GBV

847. *Institutiones Juris Canonici a Joh. Paulo Lancelotto, Venetiis 1740. Vol. I. in 8o*

I. I. F. 21.

LANCELLOTTI, Giovanni Paolo; DOUJAT, Jean: *Institutiones Juris Canonici: quibus jus pontificium singulari methodo comprehenditur: ... Adjecta sunt hac editione Joannis Doujatii novae atque uberes notae, et in gratiam cupidae canonum juventutis appendix, qua quae contineantur, indicatur in calce tomi secundi. Tomus primus...* Venezia, Typographia Balleoniana, 1740. in 8° – Montserrati apátság könyvtára

848. *Institutiones Imperiales, a Lyon 1547. Vol. I. in 12.*

S. I. E. 25.

LESCUT, Nicolaus, de (transl.): *Institutions impériales: Avec certains gloses et arbre civil, ou sont inserees les formules des demandes, ou libelles judiciaux, sur chacune action; Le tout mise en François, par maistre Nicole de Lescut, Secretaie du Duc de Lorraine*. Lyon, Jean de Tournes, 1547. in 12° – GBV

849. *Institutiones Justineani It. Index omnium legum, et paragraphorum, qui in Pandect. Codice et Institutis continerentur Lugduni 1571. Vol. 1. in 12*

S. I. E. 29.

Dn. Iustin. PP. A. Institutionum Iuris Lib. Quatuor. ... Lyon, Guillaume Rouillé, 1571. in 12° – GBV

(Coll. 1.) Index omnium legum et paragraphorum quae in Pandectis, Codice et Instit. continentur, per literas digestus. Lyon, Guillaume Rouillé, 1571. – GBV

850. *Innocentii IV. Pontif. in V. Lib. Decretalium Commentaria, Lugd. 1554. Vol. I. in fol.*

I. I. A. 18.

IV INCE; ROSELLO, Lucio Paolo (ed.); BALDUS, de ubaldis: (part.): Innocentii Quarti Pontificis Maximi, In quinque libros Decretalium, commentaria, quibus addita est Margarita Baldi, indicis loco. Lyon, Claude Servain, 1554. in 2° – SUDOC

851. *Index operis Tripartiti, p(er). Steph. Aszalay Tyrnaviae 1694. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 16.

ASZALAY István: Index seu compendium operis tripartiti, et generalis decreti, constitutionumque incltyti regni Hungariae, ac partium eidem annexarum... Tyrnaviae, typis Academicis Soc. Jesu, 1694. in 4° – RMK II. 1781.; Batthyány 1743

852. *Kithonichii Joan. Directio methodica Processus Judiciij, Tyrnav. 1700. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 22.

KITHONICH János: Directio methodica processus judiciarij juris consuetudinarij incltyti Regni Hungariae, ... Nagyszombat, Johann Andreas Hörmann, 1700. in 2° – RMK II. 2014.

853. *Landes Rechts Reformation A(nn)i 1574. Vol. I. fol*

S. I. B. 4.

Ainer Ersamen Landschafft des Löblichen Fürstenthumbs Steyr, New verfaste Reformation des Landts und Hofrechts daselbst, im MDLXXIII. Jar. auffgericht. Augsburg, Michael Manger, 1575. in 2° – ÖNB

854. *Lauterbachi Collegium theoretico-practicum Tubingae 1711. Vol. 5. in 4to*

I. I. C. 7–11.

LAUTERBACH, Wolfgang Adam; LAUTERBACH, Ulrich Thomas (ed.): B. DN. W. A. Lauterbachs, Jcti Collegii Theoretico-practici... Pars tertia. A libro trigesimo nono Pandectarum usque ad finem, et ad sic ad Digestum novum... Tübingen, Johann Georg Cotta. 1711. Vol. 1–5. in 4° – GBV

855. *Läyen Spiegels Argent. V. I. in fol.*

I. I. A. 15.

TENGLER, Ulrich: Laijen Spiegel Von rechtmässigen ordnungen in Burgerlichen und peinlichen regimenten, mit allegation und bewerungen ausz geschribnen rechten unnd gesetzen. Straßburg, Matthias Hupfuff, 1510. in 2° – GBV, VD16 T 338 (lehet más későbbi kiadás is)

856. *Loix Civiles dans leur ordre naturelle le droit publique a Paris 1705. Vol. I. in fol.*

I. I. C. I.

DOMAT, Jean: Les Loix Civiles Dans Leur Ordre Naturel, Le Droit Public, et Legum Delectus. Par M. Domat, Advocat du Roy au Siege Présidial de Clermont en Auvergne. Nouvelle Edition... A Paris, Chez Pierre Debats, 1705. in 2° – MTAK Jogtud.F.86

857. *Lex Gratiae, seu forum Clementiae, id est tractatus de privilegiis in genere, Francis Hotovecz Viennae 1727. Vol. 1. in fol.*

S. I. A. 13.

GRENECK, Adam Joseph; HOTOWETZ, Emmanuele Francisco: Lex Gratiae, Seu Forum Clementiae, gratiosis Augustorum Principum placitis, legibusque privatis refertum. Id est: Tractatus de privilegiis in genere, exhibens eorum naturam, causas, effectus, confirmationem, et modos, per quos ea amittuntur, diversis historiis, pro varietate materiei accomodis, exin pro, contra deductis quaestionibus adornatus: ... praeside ... Adamo Josepho Greneck ... publicae dissertationi propositus a Emmanuele Francisco Hotowetz de Hussenitz, et Löwenhaus. Wien, Johann Peter Van Ghelen. 1727. in 2° – GBV, VD18 10915419

858. *Libertas necessitati adstricta, sive Contractuum a voluntate in necessitatem desinentium materia, Alexandri de Patachich Viennae 1718. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 17.

GRENECK, Adam Joseph; PATACHICH, Sándor Antal (resp.): *Libertas necessitati adstricta, Sive contractuum a voluntate in necessitatem desinentium materia in copia ordinate digesta: publice discutiendam proposuit... Alexander Antonius Liber Baro Patachich de Zaiezda. Praeside... Adamo Josepho Greneck... Wien, Wolfgang Schwendimann, 1718. in 2° – ÖNB*

859. *Magistratus Romano-Germanicus, processu historico legali representatus, Salisburgi 1727. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 5.

HERZ IN HERZFELD, Franciscus-Josephus; WALLSEGG, Josephus Leopoldus Julius, de (resp.): *Magistratus Romano-Germanicus, processu historico-legali representatus. Quem ... Sub Sacratissimis ... Ac Potentissimi Caroli VI. Romanorum Imperatoris Augustissimi ... Publicae Concertationi Exposuit ... Comes De Wallsegg ... Authore Francisco, Josepho, Herz, Jurium Doctore ... Professore Ordinario. Salisburgi, Joseph Mayr, 1722. in 2° – GBV*
A katalógus összeállítója elírta a megjelenési dátumot.

860. *Magistratus Romano Germanicus processu historico legali representatus Salisb. 1723. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 26.

HERZ IN HERZFELD, Franciscus-Josephus; WALLSEGG, Josephus Leopoldus Julius, de (resp.): *Magistratus Romano-Germanicus, processu historico-legali repraesentatus... expositus ab Josepho Leopoldo Julio comite de Wallsegg... auctore Francisco Josepho Herz... Salzburg, Johann Joseph Mayr, 1723. in 4° – ÖNB*

861. *Magyar decretum Veres Balás forditasabol Debretzenbe 1565 Vol. I. in fol.*

S. I. A. 20.

WERBŐCZY István; WERES Balázs (transl.): *Magyar decretum, kyt Weres Balas a deakbol tudni illyk, a' Werbewczy Istwan Decretomabol, melyet Tripartitomnak neveznek, magyarra*

forditot: vadnac továbbá ez decretomnak előtte egy néhány iroth articulusok, kyket azon Veres Balas a regi kiralyok Decretomibol toeruynehez valo ieles dolgokat, ky szedegeteth. Debrecen, Raphael Hoffhalter, 1565. in 2° – DEENK 7000.056; RMK I. 56; RMNy 207

862. *Mercuriales Joh. Andreae 1489. Vol. 1. in 4to*

S. I. B. 15.

JOHANNES ANDREAE: *Mercuriales quaestiones super regulis Juris*, Johannes Andreae. Pavia, Johannes Franciscus de Pezanis, 1483. in 4° – GBV (1489-es kiadást nem találtunk) ISTC ia00638000

863. *Observations puncten von Graf Kevenhüllers in Krieg Exercition Vien und Brünn 1734. Vol. 1. in 4to*

I. I. B. 22.

KHEVENHÜLLER-FRANKENBURG, Ludwig Andreas, von: *Observations-Puncten: Welche von... Grafen Ludwig von Khevenhiller... Bey deme Ihme... anvertrauten Dragoner-Regiment vorgeschrieben. Im Ersten Theil gantz klärlich gezeiget wird, was ein jeder von Dragoner an, Character-mässig, vermög Kayserl. Kriegs-Articuln, und Kriegs-Gebräuchen, nach Schuldigkeit und Gehorsam, zu verrichten habe. Dann Im Zweyten Theil I. Von Subordination, Gehorsam und Respect. 2. Von Conduite der Herren Officier. 3. Regiments-Privilegien. 4. Von unterschiedlichen Diensten, und wie sich dabey zu verhalten. 5. Was in Guarnisonen zu thun, da etwan das Regiment in Besatzung employret würde. Von Ceremoniel und Ehren-Bezeugnissen, in Praesentiren, Salutiren, Spiel schlagen, und Wacht geben. 7. Ceremoniel von neuer Standart Anschlag und Weyhung. 8. Von Vorstellung derer Officiers. 9. Von Remonte und Recroutirung. 10. Von Musterung und Revisionen, und dann 11. von Begräbnüssen gehandelt wird. Nicht weniger Das Exercitium zu Pferd und zu Fuß, sowohl über ein gantzes Regiment, als auch über eine Compagnie, oder kleinen Troupp, ins besondere. Wien, Brünn, Johann Paul Krauß, 1734. in 4° – GBV; Batthyány 1750*

864. *Observationes practicae Juris selectae Mathiae Veneri Francf. M. 1624. Vol. 1. in 4to*

I. I. C. 2.

WEHNER, Paul Matthias: Practicarum Iuris Observationum Selectarum Liber Singularis: Ad materiam de verborum et rerum significatione accomodatus... insertis plurimis quaestionibus ac decisionibus... Accebit methodus abbreviandi lites, und von der Verbesserung deß Iusticiwesens. Ubertatem et utilitatem adiecti post praefationem indicies demonstrabunt. Frankfurt am Main, Johann Friedrich Weiss, 1624. in 4° – GBV, VD17 3:004662M

865. *Origines Juris Pontificij p(er) Leopold. Pilati, Tridenti 1739. Vol. I. in fol.*

I. I. D. 1.

PILATI, Leopold: Origines Juris Pontificii ad Carolum Sextum Imp. Aug. Quas Edit Quinque Libris Leopoldus Pilatus... Tridenti, Monauni, 1739. in 2° – GBV, Jogtud.F.71 (a kisbéri Batthyány könyvanyag címkéjének helyével)

866. *Ordonences de Louis XIV. a Paris 1680. Vol. 4. in 4to*

I. I. E. 1–4.

Reglemens et ordonnances du Roy pour les gens de guerre. Paris, Frédéric Leonard, 1680. Vol. 1–4. in 4° – BnF

867. *Pandectarum libri singulares p(er) Bar. Eguinarium Colon. 1580. Vol. 1. in 12*

S.

BARON, Éguinaire: Eguinarii Baronis Iureconsulti Clarissimi, Ad omnes partes Digestorum seu Pandectarum Iuris enucleati Manualium libri singulares. Partim nunc primum in lucem editi, partim ab auctore recogniti et emendati. Köln, Johann Gymnich, 1580. in 12° – GBV, VD 16 B 418

868. *Pitonii Francisc. Mariae, de Controversiis Patronorum Venetiis 1733. Vol. II in fol.*

I. I. C. 12–13.

PITONIUS, Franciscus Maria: Francisci Mariae Pitonii Advocati Romani... De Controversiis Patronorum, nec non ab eis praesentatorum ad beneficia et cappellanas quascumque, et alia relicta pia: ubi casus practici, qui in materia jurispatronatus per ecclesiasticas curias ventilantur, et quibus auctor vel ad defensam scripsit, vel pro veritate consultuit; additis iudicatis

diversorum Romani Fori Tribunalium, signanter Sacrae Rotae, maturiori examine disceptantur... Venezia, Typographia Balleoniana, 1733. Vol. 1–2. in 2° – GBV

869. *Practica Octaviani, Vestrii, Colon. 1597. Vol. I. in 4.*

I. I. F. 24.

VESTRI, Ottaviano; GRAVATIUS, Nicolaus Antonius (part.); PELLAEUS, Jacobus (part.): *Practica Octaviani Vestrii...in Romanae Aulae actionem et iudiciorum mores, introductionem continens. Huic postremae editioni accesserunt analyticae annotationes Nicolai Antonii Gravatii... Coloniae, Heinrich Falckenburg, Lambert Andreae, 1597. in 4° – GBV, VD 16 V 940*

870. *Praxis Juris et processus Cameralis p. Joh. Frid. Hoffmannum Francf. 1690. Vol. 1. in 4to*

I. I. C. 1.

HOFMANN, Johann Friedrich: *Praxis Juris et Processus Cameralis novissima, ad praecipuas S. R. Imperii constitutiones, aliasque primae, nec non secundae instantiae causas accomodata: ... Frankfurt am Main, Christoph Olf, Johann Bauer, 1690. in 4° – GBV, VD17 3:007664Q*

871. *Praxis Iudiciorum Roberti Marantae seu lumen advocatorum Colon. 1606. Vol. 1. in 4to*

S. I. E. 1.

MARANTA, Roberto; FOLLERIO, Pietro (part.): *Praxis, sive de ordine iudiciorum tractatus Roberti Marantae, qui vulgo speculum aureum, et lumen advocatorum nuncupatur: additionibus Petri Follerii a S. Severiano locupletatus et adauctus, una cum decem disputationibus quaestionum legalium, et cum repetitione ... Coloniae, Johann Gymnich, 1606. in 4° – VD17 1:059384M*

872. *Principia Juris Canonici ex libr. 1. et 2. Decretalium Gregorii 9ni Pontificis p(er).*

Robert König Salisb. 1716. Vol. I. in 4.

I. I. E. 19.

KOENIG, Robertus: Principia Juris Canonici ex libro I. et II. Decretalium Gregorii IX. Pontificis M. antehac... Publici Juris Facta. ... Salisburgae, Johann Joseph Mayr, 1714. in 4° – ÖNB (1716-os kiadást nem találtunk)

873. *Prodromus Justinianaeus juxta ordinem Institutionum Imperialium p(er). Graf Franz Salisb. 1700 Vol. 1. in 4.*

S. I. C. 12.

FRANZ, Joseph Bonaventura; MADERER, Johann Friedrich: Prodromus Justinianeus Seu prima elementa totius legitimae scientiae: Juxta ordinem Libri II. Institutionum imperialium... Salisburgae, Johann Baptist Mayr, 1700. in 4° – ÖNB, GBV, VD17 12:669700S

874. *Praerogativae libertates et privilegia Clero et Ecclesiae Hungaricae competentia, p(er) Ladislaum Serényi (!) Poson. 1729. Vol. 1. in 8.*

I. I. F. 29.

SZÖRÉNYI László: Praerogativae, libertates, et privilegia ecclesijs, et clero Regni Hungariae non modo jure canonico, verum et municipali competentia. Ex eodem jure patrio deprompta... Posonii, Johann Paul Royer, 1729. in 8° – MOLKR 8/5635; Petrik III/2. 563.

875. *Praecognita Juris, Posonii 1731. Vol. 1. in fl.*

I. I. D. 11.

SPAUN, Franz Anton; ESTERHÁZY Pál Antal: Praecognita juris seu delineatio generalis primorum totius jurisprudentiae fundamentorum, accedunt centum positiones ex Hugonis Grotiiis libris de Jure belli et pacis excerptae cum corollaris annexis, quas privatae disceptationi subjicit... Paul Antonius Estoras de Galantha... Posonii, Johann Paul Royer, 1731. in 2° – OGYK 353.496

876. *Praelectiones publicae in Institutiones Justin. a Joh. Christ. Schambogen Pragae 1718. Vol. I. in 4.*

S. I. C. 4.

SCHAMBOGEN, Johannes Christophorus: Praelectiones publicae in D. Justiniani Institutionum Juris quatuor libros compositae, et in Universitatis Carolo-Ferdinandae Pragensis... Vetero-Pragae, typis Caroli Francisci Rosenmüller, 1718. in 4° – NK ČR

877. *Puffendorfi Sam. 8 Bücher, von Natur und Völcker Recht Francf. 1711. Vol. 1. in 4o*

I. I. E. 18.

PUFENDORF, Samuel, von; HERTIUS, Johann Nikolaus (comm.); BARBEYRAC, Jean (comm.): Herrn Samuels Freyherrn von Pufendorff, Acht Bücher, Vom Natur- und Völcker-Rechte, Mit des Weitberühmten Jcti. Johann Nicolai Hertii, Johann Barbeyrach, und anderer Hoch-Gelehrten Männer außerlesenen Anmerckungen erläutert, und in die Teutsche Sprach übersetzt. Frankfurt am Main, Johann Friedrich Knoch, Johann Balthasar Wächter, 1711. in 4° – GBV

878. *Puffendorf Sam. le Droit de la Nature et des Gens traduit Barberack. Amst. 1712. Vol. II. in 4o*

S. I. B. 8–9.

PUFENDORF, Samuel, von; BARBEYRAC, Jean (transl.): Le droit de la nature et des gens, ou systeme general des principes les plus importants de la morale, de la jurisprudence, et de la politique... Seconde Edition,... Amsterdam, Pieter de Coup, 1712. Vol. 1–2. in 4° – GBV

879. *Ratio Juris discendi Compendiosissima Nicolai Vigelij, Franc. ad M. 1598. Vol. I. in fol*

I. I. F. 11.

VIGELIUS, Nicolaus: Nicolai Vigelij Ratio iuris discendi compendiosissima simul et respondendide jure. Frankfurt am Main, Matthaeus Becker, 1598. in 2° – GBV, VD16 V 1168

880. *Recuil general des pieces contenées au Proces de Mr. le Marquis de Gesores, a Rotterd. 1714.*

I. I. F. 22–23.

Recueil general des pieces, contenues au procez de M. de Marquis de Gesvres, et de Mademoiselle de Mascranni son epouse. Rotterdam, Reinier Leers, 1714. Vol. 1–2. – GBV

Minden bizonnyal a botrányos válási ügy részleteit felölelő dokumentumgyűjtemény főszereplője, François-Joachim-Bernard Potier duc de Gesvres (1692–1757) nevét találjuk Georg Wilhelm von Hohendorf Batthyány Lajosnak írt 1717-es levelében. A levél alapján Batthyány Lajos és Gesvres márkí személyesen is találkozott. HU-MNL-OL-P 1314. 78749.

881. *Recueil de divers. Pledoiers p(ar). Mr. Antoin le Maitere Heidelberg 1673. Vol. I. in 12.*

S. I. E. 19.

LE MAISTRE, Antoine: *Recueil de divers Plaidoyers et Harangues: Reveue augmentée. Heidelberg, s. typ., 1673. in 12° – GBV*

882. *Reglement über in Kaiserl. Regiment zu Fuß Vorgeschrieb(en). v Feld M. Lieutenant Regal, Nürnberg 1728. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 21.

REGAL, Maximilian Ludwig, von: *Reglement über in Kayserliches Regiment zu Fuß. Vorgeschieden Von Ihro Excellence dem Herrn General-Feld-Marchal-Lieutenant Regal Samt dem Exercitio, so wohl mit der Flinten, als Musqueten und Schweins-Feder, auch Kurtz-Gewöhrs, nicht weniger nach dem Commando besonders deren Trommel-Streichen anbetreffend. Allen so wohl hohen als niedern Militair-Personen zum besten an das Liecht gestellet. Nürnberg, Johann Georg Lochner, 1728. in 4° – GBV*

883. *Referendarii et eorum officia in legendis Actis Franc. Stückmanni (!), Nordhusae, 1704. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 12.

STYPMANN, Franz: ... *De Referendariis et eorum officio in legendis actis tractatus: Accessere alia ejusdem opuscula juridica et politica, quorum seriem sequens pagina indicat una eum vita ejus. ... Nordhausen, Karl Christian Neuenhahn, 1704. in 8° – GBV*

884. *Relation eines Hohen Ministre von Franckreich Cololae. 1703. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 9.

ZINZENDORF, Philipp Ludwig, von: Eines hohen Ministri abgestattete Relation von dem gegenwärtigen zustande des Königreichs Franckreich, absonderlich dessen Hof-Cameral und Kriegs-Staat betreffend. Cölln (i. e. Leipzig), Thomas Fritsch (?), 1703. in 4° – GBV

885. *Repetitiones diversae Excel. Doctor, quae in 1a Partem Codicis reperiri possunt, Vol. II. in f.*

I. I. A. 1–2.

Repetitiones diversae excel. docto. que in primam partem C. reperiri possunt: quar[um] multe addite fuerunt non amplius impresse: mirabilique ordine s[ecundu]m seriem ti. II. posite: cu[m] suis o[mn]ibus summarijs rep[er]torio. Venezia, Battista Torti, 1532. in 2° – GBV

Tom. 2. Secunda Infortiati. Diversae repetitiones tam antique quam nove excellentissimorum doctorum que in hanc secundam Infortiati partam reperiri possunt. Venezia, Battista Torti, 1533. – GBV

886. *Repetitio Clem. I. de clericorum officio, 1597. Agripp. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 24.

AUFRÉRI, Étienne; BOYSS, Matthaeus (ed.: *Repetitio Clem. I. ut clericorum de officio ordinarii: in qua agitur de pontificis et imperatoris potestate et clericorum correctione...* Opera [et] studio Matthaei Boys cum pluribus additionibus ill. et recusa. Coloniae Agrippinae, Henrik Falckenburg, 1597. in 8° – GBV

887. *Roseneri: Andr. Christophori: Thesaurus Locorum Communium Juris prudentiae, Lipsiae, 1707. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 16.

RÖSENER, Andreas Christoph: *Thesaurus Locorum Communium Iurisprudentiae, ex Axiomatibus Augustini Barbosae, et Analectis Joh. Ottonis Taboris, aliorumque concinnatus. Editio post secundam Tobiae Ottonis Taboris et per Axiomata Samuelis Strykii ICt. auctam tertiam, quarta novis axiomatibus ex recentioribus auctoribus magna ex parte auctior facta ab Andr. Christoph. Rösenero, I. V. D. Leipzig, Thomas Fritsch, 1707. in 2° – GBV, VD18 10422684*

888. *Rubrica Juris Hungarici p(er). Joannem Szegedi Tyrnaviae 1734. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 26.

SZEGEDI János: Rubricae sive synopses titulorum, capitum, et articulorum, universi Juris Ungarici... Nagyszombat, Leopold Berger, 1734. in 8° – SZTEEK RA 8542; Petrik III/2. 507.

889. *Sachsisches Land und Hauß Wirtschaffts Buch Lipsiae 1704. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 23.

Sächsisches Land- und Hauß-Wirthschafts-Buch: worinnen alles, was ein Haußwirth und Landmann in seiner Haußhaltung, bey dem Ackerbau, bey der Vieh- und Bienen-Zucht, bey Fischereyen, in Gärten und Weinbergen, und was dem anhängig, zu wissen von nöthen hat, umständlich und gründlich enthalten ist. Durchgehends auff die Ober-Sächsischen und angränzenden Lande, als Böhmen, Schlesien, Brandenburg, Anhalt etc. hauptsächlich eingerichtet. Nebst einem bewährten Artzney-Buche. Leipzig, Thomas Fritsch, 1704. in 4° – GBV, VD18 90273516

890. *Sächsisches hofgericht, It. bürgerliche Statuta zu Lübeck 1643. Jena 1653. Vol. I. in 4to*

S. I. E. 4.

Des Fürstlichen Sächsischen gemeinen Hoff-Gerichts zu Jehna erneuerte und verbesserte Ordnung im Jahr Christi MDCLIII. Jena, Johann Nisius, 1653. in 4° – GBV (Coll. 1.) Dero Käyserlichen Freyen und des Heiligen Reichs Stadt Lübeck Statuta und StadtRecht: Sampt angehengter Schiffs- Ober- Nieder- und Kleider-Ordnung. Lübeck, Johann Meyer, 1643. – GBV, VD17 1:017449G

891. *Satz und Ordnungen Leopoldi, Wien 1689. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 6.

JÖRGER VON TOLLET, Johann Quintin: Der Römischen Kayserlichen, auch zu Hungarn, und Böhaimb Königlichen Mayestätt ... Leopoldi Ertz-Hertzogens zu Oesterreich... Neue Satz- und Ordnungen... sowohl Burgerlichen als Hof-Befreyten, wie auch alle andern in und umb die Statt Wienn befindtlichen handtirenden Personen, Künstlern und Handtwercks-Leuthen. Wien, Leopold Voigt, 1689. in 2° – GBV, VD17 1:015335F

892. *Scoti Friderici Responsa, Venetiis 1572. Vol. I. in fol.*

I. I. C. 15.

SCOTTI, Federico: Responsorum ad elegantiam sermonis, encyclopaediamque tralatorum libri sex... Tom. 2. ... Responsorum nativae figurae derelictorum libri quinque: ... Venezia, Vincenzo Valgrizi, 1572. in 2° – GBV, EDIT 16 CNCE 39099

893. *Species Facti in Causa Comitis Eugenii Batthyáni, contra Comitem de Stubick, 1739.*
Vol. I. in folio

S. I. A. 16.

Facti species, processus series et iuris dissertatio in causa D. Com. de Batthianii contra D. Com. de Stubick appellationis. S. l., s. typ., 1739. in 2° – GBV

894. *Struvii Bucardi: Historia Juris Romani Justinianei, Graeci, Germanici, Canonici, Jenae 1718. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 13.

STRUVE, Burkhard Gotthelf: Historia Juris Romani, Justinianei, Graeci, Germanici, canonici, feudalis, criminalis et publici: acc. Prolegomena de scriptoribus historiae juris... Jena, Dorothea Margarethe Meyer, Peter Fickelscherr, 1718. in 4° – GBV

895. *Struvii Georg. Adami: Jurisprudentia Romana Germanica, Francf. ad M. 1713. Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 3.

STRUVE, Georg Adam: Jurisprudentia Romano-Germanica Forensis. Editio decima quinta... Frankfurt am Main, Franz Varrentrapp. 1733. in 8° – VD18 10415793 (1713-ast nem találtunk)

896. *Stile universel des tous les Cours et Jurisdictions du Royaume p. l'Instruction des Matiers, Criminelles, suivant ordonnance de Louis XIV. a Paris 1679. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 17.

GAURET, Jacques: Stile universel de toutes les cours et jurisdictions du Royaume, pour l'instruction des matieres criminelles: suivant l'ordonnance de Louis XIV. ... du mois d'Aoust 1670. Paris, Associez choisis, 1687. in 4° – SUDOC

897. *Summa Possessionis, quam Comes de Verschovetz Publicae Disquisitioni submitit, Viennae 1738. Vol. I. in 4to*

I. I. E. 12.

OPPENRITTER, Johannes Jacobus; WERSCHOWETZ, Karl Felix (Praes.): *Summa Possessionis... publicae disquisitioni submitit... Carolus Felix S. R. I. Comes de Werschowitz ... Wien, Johann Peter van Ghelen, 1738. in 4° – ÖNB*

898. *Synopsis Juris Canonici p(er). Valerium Andream Lovanii 1680. Vol. I: in 12o*

I. I. F. 31.

ANDREAS, Valerius: *Synopsis Iuris Canonici et Eratometa Digesti et Eucleati, iuxta ordinem librorum et titulonius, in Decretalibus epistolis Gregorii IX. G. P. M., ... Leuven, Petrus Zangrius, 1680. in 12° – GBV*

899. *Theatrum Superioritatis Territorialis noviter extractum p(er). Ant. Ertl. Ang. Vindel. 1684. Vol. I. in 4to*

S. I. C. 14.

ERTL, Anton Wilhelm: *Theatrum superioritatis territorialis noviter extractum: In quo territorialium lurium origo, incrementa, et progressus, deductis ex historica antiquitate monumentis, dilucide explicantur, et modernae praxi imperiali conformiter adumbrantur... Augsburg, Gottlieb Göbel, Johann Jakob Schönig, 1684. in 2° – GBV, VD17 1:019688V*

900. *Theatrum veritatis et Justitiae, p(er). Joh. Bab. a Lucca Romae 1673. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 6.

DE LUCA, Giovanni Battista: *Theatrum veritatis, et iustitiae sive Decisivi discursus ad veritatem editi in forensibus controversijs canonicis, et civilibus, in quibus in urbe advocatus pro una partium scripsit, vel consultus respondit. ... Tom. 15. ... 1. De iudiciis, et de praxi Curiae Romanae. 2. Relatio Romanae Curiae forensis, eiusque tribunalium, et congregationum. Roma, Corbeletti eredi, 1673. Vol. 15. in 2° – WorldCat*

901. *Thesaurus Juris feudalis, Civilis et Criminalis novus Joannis Melonii, Norimb. 1677. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 12.

MELONIUS, Johann: Thesaurus juris feudalis, civilis et criminalis: Das ist eine neue gerichtliche und grundveste Schatz-Kammer des gemeinen Lehen-, Kaiserlichen und Malefitz-Rechtens... Nürnberg, Johann Andreas Endter, Wolfgang Moritz Endter, 1677. in 2° – GBV

902. *Thesaurus Locorum Communium ex. Axiomatibus Juris-prudentiae Barbosa, Taboris et Strickii p(er) Christophorum Rosenerum, Lipsiae 1719. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 11.

RÖSENER, Andreas Christoph: Thesaurus Locorum Communium Iurisprudentiae: Ex Axiomatibus Augustini Barbosae, et Analectis Io. Ottonis Taboris Aliorumque concinnatus. Editio post secundam Tobiae Ottonis Taboris et per Axiomata Samuelis Strykii auctam quartam quinta novis axiomatibus ex recentioribus autoribus magna ex parte auctior facta. Leipzig, Thomas Fritsch, 1719. in 2° – GBV, VD18 14785544

903. *Tollerantia exsculpta, p(er) Franc. Comitem a Vieschink, Praga 1732. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 1.

BROICHAUSEN, Heinrich Peter (Praes.); WIESCHNIK, Franz, von (resp): Tolerantia Exculpta, Per III. Dissertationes Juridicas Naturam Legis Permittentis Explicantes Deducta. Quam In... Universitate Pragensi... Pro consequenda in utroque Jure Laurea publicae Disputationi proposuit Illustrissimus Dominus Franciscus, S. R. I. Comes de Wieschnik. Die Januarii, An. 1732. horis post meridiem consuetis. Vetro-Pragae, in Aula Regia, apud Mathiam Höger, (1732) in 2° – Jogtud.F.118 (Batthyány Tódor possessor bejegyzésével), ÖNB

904. *Tractatus de Privilegiis, Vienna 1727. Vol. I. in f.*

I. I. D. 12.

HOTOWETZ, Emmanuele Francisco; GRENECK, Adam Joseph (Praes.): Lex gratiae, seu Forum Clementiae, gratiosis Augustorum Principum placitis, legibusque privatis refertum. Id est: Tractatus de privilegiis in genere, exhibens eorum naturam, causas, effectus, confirmationem, et modos, per quos ea amittuntur, diversis historiis, pro varietate materiei accommodis, exin pro, contra deductis quaestionibus adornatus: ... Wien, Johann Peter van Ghelen, 1727. in 2° – VD18 10915419, GBV

905. *Tripartiti Juris, Compendium Joanne Okolicsanyi (!) Leutschoviae 1648. Vol. I. in 12o*

I. I. F. I.

OKOLICSNAI János: *Tripartiti operis jurium consuetudinariorum Regni Hungariae compendium, rhytmis vulgaribus per Joannem Okolycznai seniore editum. Leutschoviae, Laurentius Brever, 1648. in 12° – RMNy 2226.*

906. *Zoesii Henrici 50. Lib. Digestorum seu Pandectarum Commentarius, Col. Agrippinae 1689. Vol. IV. in Quart.*

I. I. E. 14–17.

ZOESIUS, Hendrik: *Clarissimi Viri Henr. Zoesii in Academia Lovaniensi I. U. D. et Professoris Regii, Commentarius ad L. libros Digestorum seu Pandectarum. Nunc demum consecrariis, additamentis, accuratissimisque accessionibus, quibus hactenus tam Lovanienses quam editiones aliae omnes caruere, ex Iure Practico, Publico et Camerali per... Martinum Naurath I. C. ... Coloniae Agrippinae, Wilhelm Metternich, Franz Metternich, 1689. Vol. 1–4. in 4° – VD17 12:204728R*

907. *Jurispublici Romano-Germanici prudentia p(er). Joannem Besneckerum, Pragae 1717. Vol. I: in 4to*

I. I. E. 11.

BESNECKER, Johann Adam: *Juris Publici Romano-Germanici prudentia in duas partes divisa, quarum Prima tractat. de imperatore, rege Romanorum, electoribus et Imperio Romano-Germanico, Secunda de regalibus et de personis, quibus regalia competunt, ... Prag, Georg Labaun, 1717. in 4° – GBV*

908. *Jus Fisci et Populi, p(er). Franc. Emer. Koller Viennae 1741. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 11.

KOLLER DE NAGY-MANYA, Emerich Franz; OPPENRITTER, Johann Jacob (Praes.); *Jus fisci et populi... Wien, Johann Ignaz Heyinger, 1741. in 2° – GBV, ÖNB*

909. *Jurisprudencia extemporalis seu Series Principiorum et Regularum ex universo Jure, Auctore Ignatio Albrecht, Pragae 1702. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 12.

ALBRECHT VON ALBRECHTSBURG, Franz Ignaz; KRIEGELSTEIN, Johann Wentzl, von (Praes.): *Jurisprudencia extemporalis, seu series principiorum et regularum ex universo jure juxtes ordinem a Diodoro Tuldeno... observatum, multiplicibus quaestionibus canonicis, civilibus, feudalibus, historicis, politicis, militaribus et oeconomicis adornata: ... Prag, Georg Labaun, 1702. in 4° – GBV*

910. *Juris Feudalis Commentarius Gottefridi a Beust, ad Examen Juris Feudalis Strickii Lipsiae 1713. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 24.

BEUST, Casimir Gottfried, von: *Commentarius Juris Feudalis, Sive Succinctae Annotationes, Ad Viri Illustris B. Samuelis Strykii... Examen Juris Feudalis... Lipsiae, apud Jo. Frid. Gleditsch et Filium, 1713. in 4° – MTAKJogt.Qu.52*

911. *Juris Civilis Compendium, juxta Seriem Pandectarum Joannis Voet. Lugduni Bat. 1720. Vol. I. in 8vo*

S. I. B. 25.

VOET, Johannes: *Compendium juris iuxta seriem Pandectarum, adjectis differentiis juris civilis et canonici ut et definitionibus ac divisionibus praecipuis secundum Institutionum titulos: Editio Quinta prioribus emendatior, et auctior, additis majoris commentarii numeris, paragrapho cuique hujus Compendii respondentibus. Lugduni Batavorum, ex Officina Boutesteiniana, 1720. in 8° – Batthyány 1743; Batthyány 1750*

912. *Juris Doctrina p(er) Nicol. Beccmannum Vol. I. in 4to*

S. I. C. 15.

BECKMANN, Nicolaus: *Reformata Doctrina Juris, qua totum Jus Romanum cum suis juris principiis... Nürnberg, Christian Siegmund Froberg, 1681. in 4° – GBV*

913. *Jurisprudencia Romano-Germanica Forensis Struvii It. Additiones Ejusdem ad praedicta Jurisprudenciam, Jenae 1685. Vol. I. in 12o*

I. E. 24.

STRUVE, Georg Adam: Jurisprudencia Romano-Germanica Forensis... Adjectus est index rerum et verborum. Editio quinta... Jena, Matthäus Birckner, Johann Zacharias Nisius, 1685. in 12° – GBV, VD17 1:012813S

(Coll. 1.) MENCKE, Lüder: Additiones ad Georgii Adami Struvii, Jcti, Jurisprudenciam Romanoo-Germanica; in Epitomen iuxta hodiernum usum redactam, exhibentes magnifici auctoris desiderio succinctam usuique accommodatam titulorum, qui deerant, e Digestis repetitionem ut hic jurisprudentiae libell Pandectarum volumen accuratius evoluturis aditum patefaciat et ex eodem utiliora repetituris ansam praebet... Jena, Matthäus Birckner, 1689. – GBV, VD17 1:012865Q

914. *Justinianus Teutsch, Augsp. 1716. Vol. II. in 4to*

I. E. 20–21.

Der Teutsche Iustinianus, Das ist: Käysers Justiniani Institutionum, oder: Der Grund-Lehren deß Römischen Rechts Vier Bücher: Auß dem Lateinischen Grund-Text in das Teutsche übersetzt, und durch einen vollständigen Teutschen Commentarium erläutert... Auß denen besten alten und neuen Commentariis und andern Autoribus... zum nützlichen Gebrauch in den Druck gegeben. Augsburg, Paul Kühtze, 1716. Vol. 1–2. in 4° – VD18 10158669

915. *Verändertes-Ruß-Land in einem biß 1720. gefunden Journal, Francf. 1721. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 20.

WEBER, Friedrich Christian: Das Veränderte Rußland, In welchem die ietziige Verfassung des Geist- und Weltlichen Regiments; Der Kriegs-Staat zu Lande und zu Wasser... Nebst verschiedenen andern bißher unbekandten Nachrichten in einem Biß 1720 gehenden Journal vorgestellt werden; Mit einer accuraten Land-Charte und Kupfferstichen versehen. Frankfurt am Main, Hannover, Nicolaus Förster, 1721. in 4° – GBV

916. *Vitriarii Philippi Reinhardi Institutiones Juris Publici Romano Germanici, Norimb. et Lipsiae Vol. I. in 8vo*

I. I. F. 2.

VITRIARIUS, Philipp Reinhard: Institutiones Juris Publici Romano-Germanici selectae antiquum et modernm Imperii Romano-Germanici statum: vera ejus principia, controversias

illustres et earum rationes cum affirmantes, tum negantes, et decidentes, methodo Institutionum Justiniani ex ipsis fontibus exhibentes; Singularem studio et opera Francisco Speneri... Accesserunt Aurea Bulla, instrumenta Pacis Westphalicae, Svecicum et Gallicum, et Capitulatio Caroli VI. ... Nürnberg, Leipzig, Georg Lehmann, 1727. in 8° – GBV, VD18 10272259

917. Vulteii Hermanni de Feudis eorumque Jure Libri 2. Marpurgi 1602. Vol. I. in 8vo

I. I. F. 4.

VULTEJUS, Hermann: De feudis eorundemque jure, libri duo: quibus accedit ejusdem autoris exegesis feudalis. Marburg, Paul Egenolff, 1602. in 8° – GBV, VD17 1:058749R

Miscellanea

918. *Adagia Selectiora latino Hungarica a Petro Kis Vitzai Bartfae 1713. Vol. 1. in 12.*

S. I. G. 18.

KIS-VICZAY Péter: *Selectiora adagia Latino-Hungarica in gratiam et usum scholasticae juventutis collecta, et in alphabeti seriem concinnata. ... Bártfa, typis Civitatis, 1713. in 12° – SZTEEK RA 2448, Petrik II/1. 401.*

919. *Academie de Jeux Amst. 1728. Vol. II. in 8*

S. II. B. 27–28.

BELLECOUR: *La plus nouvelle Academie Universelle des Jeux, ou divertissemens innocens: Contenant les regles des jeux de cartes permis, des echecs, du trictrac, du revertier, du toute-table, du tourne-case, des dames rabatues, du plain et du toc, comme aussi, celles du billard, du mail, de la courte-paume, de la longue-paume, etc.; avec des instructions faciles pour apprendre à les bien joüer. Amsterdam, Jan Covens, Cornelis Mortier, 1728. Vol. 1–2. in 8° – GBV; Batthyány 1750*

920. *Alphabetum Bohemicum Pragrae 1718. Vol. 1. in 8.*

I. I. D. 22.

Alphabetum Boemicum in quo singularum litterarum proprietates nova et facili methodo proponuntur, et per collectas de orthographia Boemica observationes recta pronuntiatio, et scriptio exhibetur, non solum discentibus sed etiam Boemice callentibus utile ac proficuum. Prag, Karl Franz Rosenmüller, 1718. in 8° – GBV, VD18 10308911

921. *Aloe amari sed salubris succi Jejuni a Drexellio Monachi 1642. Vol. 1. in 16o*

I. I. H. 21.

DREXEL, Jeremias: *Aloe Amari sed salubris succi Ieiunium...* München, Cornelius Leysser, 1642. in 16° – GBV

922. *Amitie, amours et amourettes p(ar). M. le Pays Amsterdam. 1686. Vol. 1. in 12*

I. I. G. 15.

LA PAYS, René: Portrait de l'auteur des amitez, amours et amourettes envoyé a Son Altesse Madam la Duchesse de Nemours. Amsterdam, Abraham Wolfgang, 1686. in 12° – GBV

923. *Amour en fureur a Cologne 1698 Vol. I. in 12*

I. I. G. 33.

BREMOND, Sébastien: L'Amour en fureur, ou les excès de la jalousie Italienne. Nouvelle Curieuse. Cologne, Pierre de Jeune, 1698. in 12° – GBV

924. *Annales galantes des Grecs p(ar) M. de Villedieu a la Haye 1688. Vol. 1. in 12*

I. I. G. 22.

VILLEDIEU, Marie Cathérine Hortense Desjardins, de: Annales galantes de Grece. Par Me. de Villedieu. Tom I. La Haye, Adrian Moetjens, 1688. in 12° – GBV

925. *Anatomia reformata Thomae Bartolini Hagae 1666 Vol. 1 in 8*

I. I. B. 12.

BARTHOLIN, Thomas: Thomae Bartholini Casp. Fil. Anatomia, ex Caspari Bartholini parentis institutionibus, omniumque recentiorum et propriis observationibus: Tertium ad sanguinis circulationem reformata, cum iconibus novis accuratissimis: Additur et huic postremae editioni appendix de lacteis thoracis et vasis lymphaticis... Hagae, Adriaan Vlacq, 1666. in 8° – GBV

926. *Apparatus Spectaculorum in Susceptione Caroli Vti Imperatoris 1549. Vol. 1. in fol.*

I. I. A. 15.

GRAPHEUS, Cornelius: Spectaculorum in susceptione Philippi Hisp. Prin. Divi Caroli V. Caes. F. An. MDXLIX. Antverpiae, aeditorum, mirificus apparatus. ... Antwerpen, Pieter Coecke van Aelst, Gillis Coppens van Diest, 1550. in 2° – GBV

927. *Architectura Civilis durch Josephum Furtenbach Ulm 1628 Vol. I in fol.*

I. I. A. 1.

FURTTENBACH, Joseph: Architectura Civilis: Das ist: Eigentliche Beschreibung wie man nach bester form, und gerechter Regul, Fürs Erste: Palläst, mit dero Lust: und Thiergarten, darbey auch Grotten: So dann gemeine Bewohnungen: zum Andern, Kirchen, Capellen, Altär, Gotshäuser: Drittens, Spitäler, Lazareten und Gotsäcker aufführen unnd erbawen soll,... Ulm, Jonas Saur, 1628. in 2° – VD17 23:231333K

928. *Architectura Martialis Josefi Furtenbach Ulm 1630 Vol. 1. in fol.*

I. I. A. 12.

FURTTENBACH, Joseph: Architectura Martialis: Das ist, außführliches Bedencken, uber das zu dem Geschütz und Waffen gehörige Gebäw: Darinnen für das erste eygentlich zuvernemen, in was Gestalt ein wolgeordnetes Zeug- oder Rüst-Hauß, sampt deß Zeuges notwendigen Behaltnussen auffzubawen: Auch wie dasselbige mit Geschütz, Waffen, und Rüstungen solle außgestaffieret werde. Zum Andern, wie durch ein Newes Instrument des Salpeter zuprobiren: Beneben etlichen nutzlichen Zugwercken, Kriegswagen, Granaten, und Bockstucken... Zum Dritten, mit was richtigkeit ein Zeugwartt sein ihme anvertrautes Geschütz und Munition, bey guter Rechnung und ordentlicher Buchhaltung, in rühmlicher obacht verwalten solle, Allen Martialisten, Besonders den Zeugwartten und Büchsenmeistern, zu Wolgefallen beschrieben, und mit 12. hierzu dienlichen Kupfferstücken außgefertiget. Ulm, Jonas Saur, 1630. in 2° – GBV, VD17 23:270303Y

929. *Architectura Militaris Francisci Faludi Graeciis 1739 Vol. 1. in 8*

I. I. D. 21.

FALUDI Ferenc: Collectiones Mathematicae ex Architectura Militari: Honoribus... cum in... Universitate Graecensi suprema AA. LL. et Philosophiae Laurea insignirentur. ... A Condiscipulis Metaphysicis oblatae. Anno 1739. Mense Julio. Die 21. Gratz, Haeredum Widmanstadii, 1739. in 8° – ÖNB; RMK/XVIII. I. 408.

930. *Architectonica progymnasmata Benjaminis Hedrich Lips. 1730. Vol. 1. in 8*

I. I. C. 12.

HEDERICH, Benjamin: Progymnasmata Architectonica, oder Vor-Übungen in beyderley Bau-Kunst, und zwar in der Civili einmahl nach Anleitung der Sechs Ordnungen und zugehörige

Dinge überhaupt... in der Militari aber nach Freytags, Sturms... Manieren... und mit 51. Blatt Kupfern erläutert von M. Benjamin Hederich... Leipzig, Johann Friedrich Gleditsch, 1730. in 8° – GBV

931. *Arithmetica Mercatoria Joh. Christ. Olers, Hamburgi Vol. I. in 8*

I. I. C. 10.

OEHLERS, Johann Christoph: *Arithmetica mercatoria nova, oder neues kauffmännisches Rechen-Buch, in welchem die Namen... verschiedener Personen... vorgestellt, daß alle Aufgaben zwar in Zahlen gerechnet worden, aber e. bes. Nahmen zum Facit bringen...* Hamburg, s. typ., (1724) in 8° – GBV

932. *Aritmetique en sa perfection p(ar). F. le Gendre a Paris 1712. Vol. 1. in 8*

I. I. C. 11.

LE GENDRE, François: *L'Arithmétique en sa perfection, mise en pratique selon l'usage des financiers, banquiers et marchands... avec un traité de géometrie pratique a l'arpentage et au toisé... et un abrégé d'algebre...* Paris, Henry Charpentier, 1712. in 8° – BNF

933. *Aritmeticae Compendium Cassoviae 1737 Vol 1. in 12*

I. I. G. 28.

SCHOTT, Gaspar: *Compendium arithmeticae practicae generalis ex cursu mathematico...* Cassoviae, Typ. Frauenheim, 1737. in 12° – Petrik V. 454.

934. *Ars Medica Joh. Schröderi Francf. 1679. Vol. I in 4to*

I. I. B. 11.

DU CHESNE, Joseph; SCHRÖDER, Johann: *Quercetanus Redivivus, Hoc est: Ars Medica Dogmatico-Hermetica: ex scriptis Josephi Quercetani, Chymiatrī celeberrimi, consiliarii ac medici olim regii; tomis tribus digesta, opera Joanni Schröderi,...* Hac autem secunda editione iuxta Exemplar Schröderianum revisa, variisque in locis correctā et aucta. Frankfurt am Main, Johann Beyer Witwe und Erben, 1679. in 4° – GBV, VD17 23:243089H

935. *Arzt Theodori Zingeri (!) Basileae 1725 Vol. 1. in 8*

I. I. D. 2.

ZWINGER, Theodor: Sicherer und Geschwinder Arzt oder Neues Artzney-Buch, worinnen alle und jede Krankheiten des Menschlichen Leibs nach Ordnung des Alphabeths gründlich und deutlich beschrieben. Basel, Hans Jacob Bischoff, 1725. in 8° – Batthyány 1750

936. *Ars (!) bien parler François Amst. 1720 Vol. I. 8*

I. I. F. 25.

LA TOUCHE, Nicolas, de; RÉGNIER-DESMARAIS, François-Séraphin: L'Art de bien parler François. Nouvelle edition, revue exactement sur la Grammaire de Mr. l'Abbé Regnier Desmarais, sur le Dictionnaire de l'Académie Française, et sur plusieurs remarques nouvelles... Amsterdam, Rudolf Wetstein, Gerard Wetstein, 1720. in 8° – GBV

937. *Ars (!) de connoitre les hommes p(ar) M. de Bellegarde a la Haye 1734 Vol. I. in 12.*

I. I. G. 6.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: L'Art de connoitre les hommes. La Haye, Antoine van Dole, 1734. in 12° – CATALOGUE 1758, 400.

938. *Alcandre le grande frustré a Montoban, 1719. Vol. I. in 12.*

I. I. G. 37.

COURTILZ DE SANDRAS, Gatien, de: Le grand Alcandre frustré ou les derniers Efforts de l'amour et de la vertu. Histoire galante. Montauban, Alary, 1719. in 12° – GBV

939. *Avantures provinciales, ou les Voyages de Falaise p[ar]. M. de Noble a la Haye 1710. Vol. I. in 12*

I. I. G. 23.

LE NOBLE, Eustache: Les Avantures Provinciales. Ou la fausse Comtesse d'Isamberg. Nouvelle divertissante. La Haye, Jean Swart, 1710. in 12° – BSB

940. *Barbiton 50 cordarum a Martino Brunnone Viennae 1715. Vol. I. in 12*

I. I. H. 4.

MARTINUS A SANCTO BRUNONE: Barbitum Quinquaginta Chordarum quinque partitum: e praefixo themate: (Encomium Poeseos) quindecim milia accommodata lyrae pleraque carmina e lyricorum praxi. Wien, Georg Schlegel, 1715. in 12° – ÖNB

941. *Beschreibung des Egrischen Sauers Brunnen von Joh. Ötler Eger 1699. Vol. 1. in 12*

S. I. H. 14.

ETTNER, Johann Christoph: Gründliche Beschreibung deß Egerischen Sauer-Brunns. Oder so genannten Schleder-Säurlings. Woher derselbe entspringe was vor Eygeschafften er mit sich führe in welcherley Kranckheiten und Zufällen er nutzlich und schädlich und wie er so wohl äuser- als inniglich zu gebrauchen sey. Ingleichen wie mit der nun durch zwey Jahren hero höchstsprießlich gepflogenen Bade-Cur Daß sie ihren herrlichen Effect, in denen Beschweren menschlichen Cörpers außübe muß verfahren werden. Eger, Johann Franz Fritsch, 1699. in 12° – VD17 29:720215K

942. *Berger fidele de Guarini Amst. 1689. Vol. I. in 12.*

S. II. A. 38.

GUARINI, Battista; TORCHE, Antoine: Le Berger Fidele... Amsterdam, Abraham Wolfgang, 1689. in 12° – GBV; Batthyány 1750

943. *Bons mots, bons contes a Paris 1692. V. I. 8.*

S. II. B. 24.

CALLIERES, François, de: Des bons mots et des bons contes, de leur usage, de la raillerie des anciens, de la raillerie et des railleurs de notre temps... Paris, Claude Barbin, 1692. in 8° – BnF

944. *Cannochiale Aristotelico dell Comte Emannuele Thesauro a Bologna 1675 Vol. 1. in 4.*

S. I. B. 7.

TESAURO, Emanuele: Il cannocchiale Aristotelico, o sia, idea dell'arguta, et ingegnosa elocutione, che serve a tutte l'arte oratoria, lapidaria, et simbolica esaminata co'principii del divino Aristotele dal conte D. Emanuele Tesauro... Bologna, Gioseffo Longhi, 1675. in 4° – Biblioteca di Cremona

945. *Caracters des passions M. de la Chambre a Amst. 1662. Vol. II. in 12*

S. I. G. 19–20.

CUREAU DE LA CHAMBRE: Les Caracteres des Passions. ... Vol. III-IV. ... O'u il est traité de la Nature et des Effets de la Haine et de la Douleur. Amsterdam, Antoine Michel, Daniel Elzevier, Ludwig Elzevier, 1662. Vol. 1–2. in 12° – GBV

946. *Caracteres des passions M. de la Chambre a Amst. 1658. Vol. I. in 12*

S. I. G. 29.

CUREAU DE LA CHAMBRE: Les Caracteres des Passions. ... Vol. I. ... Vol. II: ... O'u il est traité de la nature et des effets des passions courageuses. Amsterdam, Antoine Michel, Daniel Elzevir, Ludwig Elzevier, 1658. in 12° – GBV

947. *Characteres differences de lamours a Lion 1685 Vol. I. in 8*

I. II. B. 34.

Les différens caractères de l'amour, Paris, Claude Blageart, 1685. in 8° – CATALOGUE 1788, 199., BnF

948. *Chimischen Schriften Basillii Valentini, Hamb. 1694. Vol. I. in 8.*

S. I. D. 14.

BASILIIUS, Valentinus; NAUMANN, Johann (part.); WOLFF, Georg (part.); SCHEITS, Matthias (part.); HAFFNER, Melchior (part.): Fr. Basillii Valentini Benedictiner Ordens, Chymische Schriften alle, so viel derer verhanden. ... Hamburg, Gottfried Liebezeit, 1694. in 8° – VD17 3:673191C

949. *Chirurgien Dentiste outraité des Dans p(ar). Piere Fochard a Paris 1728. Vol. II. in 8*

S. I. F. 4–5.

FAUCHARD, Pierre: Le Chirurgien dentiste, ou traité des dents... Paris, Jean Mariette, 1728. Vol. 1–2. in 12° – SUDOC

950. *Comte a rire a Cologne 1722. Vol. II. in 8.*

S. II. F. 32–33.

Nouveaux contes a rire, et aventures plaisantes ou récréations Françaises. Cologne, Roger Bontems, 1722. Vol. 1–2. in 8° – GBV

951. *Commentaria Erasmi Osualdi in mores teoretices planetarum Georg. Purpachi (!) Basil. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 10.

SCHRECKENFUCHS, Erasmus Oswald; PEUERBACH, Georg, von; IMSSER, Philipp: Eras. Oswaldi Schreckenfuchsii Commentaria, in Novas Theoricas Planetarum Georgii Purbachii: Quas etiam brevibus tabulis pro eliciendis tum medijs tum veris metibus omnium planetarum, item tabulis conuinctionum et oppositionum ac eclipsium luminarium ad summum illustravit: ... His quoque accesserunt varia exempla et demonstrationes, quibus Astronomiae studiosus suo marte omnis generis tabulas secundorum mobilium facile conficiet... Philippi insuper Imsseri Medici et Mathematici in eiusdem Purbachij Theoricas, tabulis utilissimis adiectis. (Basel, Heinrich Petri), 1556. in 2° – GBV, VD16 P2062

952. *Contesse de Janissante a Amst. 1722. Vol. 1. in 8*

S. I. F. 16.

OLIVIER, J.: L'illustre malheureuse, ou la Comtesse de Janissanta. Amsterdam, Compagnie, 1722. in 8° – BnF

953. *Consilia medica Reineri Hannoveriae Vol. 1. in fo. 1609.*

S. I. A. 7.

SOLELANDER, Reiner: Consiliorum Medicinalium Reineri Solenandri, Budericensis, Doctoris, Medici Ducis Clivensium, etc. sectiones quinque: ... Editio secunda. Hanau, Claude de Marne, Johann Aubry Erben, Andreas Wechel Erben, 1609. in 2° – VD17 12:187041Z, GBV

954. *Conformatio humanae Voluntatis cum divina, a Drexelio Monachii 1630. Vol. I. in 16.*

S. I. H. 18.

DREXEL, Jeremias: Heliotropium seu Conformatio humanae voluntatis cum divina... Editio quarta. München, Cornelius Leysser, Anna Maria Hertzroy, 1630. in 16° – GBV, VD17 1:074963H

955. *Connubium pietatis cum sapientia p(er). Dominicum Aurenhammer Constantiae 1655. V. i. 12*

S. I. H. 1.

AURNHAMMER, Dominicus: Connubium Pietatis cum Sapientia. Hoc est, Apparatus Philosophicus Norbertino-Thomisticus Tripartitus: Rationalis, Naturalis et Transnaturalis... Konstanz, Johann Geng, 1655. in 12° – GBV, VD17 23:280108D

956. *Connoissance parfaite de Cheveau a Par. 1730. V. i. 8*

S. I. C. 5.

DELCAMPE; LIGER, Louis: La Connoissance parfaite des chevaux, contenant la maniere de les gouverner, nourrir et entretenir en bon corps... avec un détail général de toutes leurs maladies... des moyens de les prévenir et de les en guérir... joint a une nouvelle instruction sur le haras... On trouve aussi dans ce livre l'art de monter a cheval et de dresser les chevaux de manege, tiré non seulement des meilleurs auteurs... mais encore des mémoires manuscrits de feu M. Delcampes... Paris, Veuve de Pierre Ribou, 1730. in 8° – BnF

957. *Cours d'Architecture p(ar). M. A. C. d'Aviller a Paris 1691. Vol. II. in 4*

S. I. B. 5–6.

AVILER, Augustin-Charles, d': Cours d'architecture qui comprend les ordres de Vignole, avec des commentaires, les figures et descriptions de es plus beaux batimens, et de ceux de Michel-Ange, plusieurs nouveaux desseins... l'art de batir avec une ample explication par ordre alphabétique de tous les termes par le sieur A. C. Daviler... Premier partie... Paris, Nicolas Langlois, 1691. Vol. 1–2. in 4° – BnF

958. *Cours de Chimie p(ar) M. Nic. Lemeri-a Paris 1730. V. I. 8*

S. I. C. 1.

LEMERY, Nicolas: Cours de chymie, contenant la maniere de faire les opérations qui sont en usage dans la médecine par une méthode facile, avec des raisonnements sur chaque opération... Paris, Jean-Baptiste Delessert, 1730. in 8° – BnF

959. *Cursus Juridicus p(er)*. Josef. Lövequist a Beresfeld Pragae 1703. Vol. I. in 4to

S. I. B. 16.

TURBA, Johann Heinrich, von (praes.); LÖW VON ABERLSFELD, Johann Joseph: Quadratura Circuli seu Cursus Juridicus id est quatuor juribus civili, canonico, publico et feudali se se conformans, trecentos sexaginta circuli gradus sive quater nonaginta supposita, conclusiones, sequelas, et solutiones de quatuor jurium objectis, personis, rebus, obligationibus. Prag, Georg Labaun, 1703. in 4° – NK ČR

960. *Chats a Paris 1727. Vol. I. in 8.*

S. I. B. 23.

MONCRIF, François-Augustin Paradis, de: Les Chats. Paris, Gabriel-François Quillau fils, 1727. in 8° – BnF

961. *Curiosité de la nature et l'art, sur la vegetation p(ar) M. l'Abbé de Vallemont a Paris 1711. Vol. I. in 8*

S. I. D. 18.

VALLEMONT, Pierre, Le Lorrain de: Curiosités de la nature et de l'art sur la végétation, ou, l'agriculture et le jardinage dans leur perfection ou l'on voit le secret de la multiplication du blé, et les moyens d'augmenter considerablement le revenu des biens de la campagne, de nouvelles découvertes pour grossir, multiplier, et embellir les fleurs et les fruit, etc. ... Paris, par les Societés, 1711. in 8° – SUDOC

962. *Curce de la Vie d'Alexandre le Grand a Paris 1709 Vol. II. in 8*

S. I. F. 13–14.

CURTIUS RUFUS, Quintus; FREINSHEIM, Johann; VAUGELAS, Claude Favre, de (transl.); DU RYER, Pierre (transl.): Quinte-Curce. De la Vie et des actions d'Alexandre le Grand, de la traduction de M. Vaugelas, 3e édition sur une nouvelle copie de l'auteur qui a été trouvée

depuis la première et la seconde impression, avec les suppléments de Jean Freinsheimius sur Quinte Curce, traduits par feu M. Du Ryer... Paris, s. typ., 1709. Vol. 1–2. in 8° – BnF

963. *Cuisiner France, ou l'École de ragout à Lion 1699 Vol. I. in 8*

S. I. F. 29.

LA VARENNE, François Pierre, de: Le cuisinier François, ou l'école des ragouts, ou est enseigné la manière d'appreter toutes sortes de viandes, de pâtisseries et confitures... Lyon, La Société, 1699. in 8° – GBV

964. *Cuisiner Royale et Bourgeois à Paris 1709. V. i. 8*

S. I. F. 19.

MASSIALOT, François: Le Cuisinier Royal et Bourgeois, Qui apprend à ordonner toute sorte de Repas en gras et en maigre, et la meilleure manière de Ragouts les plus délicats et les plus à la mode. Ouvrage très-utile dans les Familles, et singulièrement nécessaire à tous Maîtres d'Hotels, et Ecuiers de Cuisine. Nouvelle Edition, ... Paris, Claude Proudhomme, 1705. in 8° – VICAIRE 1890, 574.

965. *Cur von allen Krankheiten durch Christian Weißbach Straßburg 1732. Vol. I. in 8.*

S. I. D. 12.

WEISSBACH, Christian: Warhaffte und gründliche Cur Aller dem Menschlichen Leibe zustossenden Kranckheiten: Nach der Vernünftigen und unverrückten Methode der Natur, samt einem Physico-moralischen Vorbericht, von dem Menschlichen Leibe, und der darinn wirkenden Seele, entworfen, und mit vielen Medicamentis specificis versehen. Straßburg, Johann Reinold Dulssecker I., 1732. in 8° – GBV

966. *Devoires de Maître et de domestique per M. Fleury à Paris 1688. Vol. I. in 8*

S. I. F. 21.

FLEURY, Claude: Les Devoirs des maîtres et des domestiques, ... Paris, Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charles Clouzier. 1688. in 8° – BnF

967. *Delices de la Campagne suite du Chardin France Amst. 1661. Vol. I. in 8*

S. I. F. 24.

BONNEFONS, Nicolas, de; CHAUVEAU, François: Les Délices de la Campagne, suite du Jardinier François, Ou est enseigné preparer pour l'usage de la vie tout ce qui croist sur la Terre, et dans les Eaux... Seconde Edition... Amsterdam, Joan Blaeu, 1661. in 8° – GBV

968. Delice de la Campagne suite du Chardin France Amst. 1661. Vol. I. in 12

S. I. G. 1.

BONNEFONS, Nicolas, de; CHAUVEAU, François: Les Délices de la Campagne, suite du Jardinier François, Ou est enseigné preparer pour l'usage de la vie tout ce qui croist sur la Terre, et dans les Eaux... Seconde Edition... Amsterdam, Joan Blaeu, 1661. in 12° – GBV

969. Dictionaire les Voyageurs France, Aleman, et Latin, a Geneve 1713. Vol. I. in 8

S. I. C. 6.

Dictionnaire du voyageur, François – allemand – latin. Geneve, s. typ., 1713. in 8° – CATALOGUE 1778, 169.

970. Dictionaire neologique Amst. 1708. Vol. I. in 8

S. I. D. 19.

DESFONTAINES, Pierre François Guyot: Dictionaire néologique a l'usage des beaux esprits du siecle, ... Amsterdam, Michel Charles Le Cene, 1728. in 8° – GBV (1708-as kiadást nem találtunk)

971. Diatribe duae Medico Philosophicae Amst. 1663. Vol. I. in 12

S. I. H. 10.

WILLIS, Thomas: Diatribe duae Medico-Philosophicae: Quarum prior agit de Fermentatione, sive De motu intestino particularum in quovis corpore; Altera de Febribus, sive De motu earundem in sanguine Animalium. His accessit Dissertatio Epistolica de Urinis... Editio Postrema... Amszterdam, Gerbrandus Schaghen, 1663. in 12° – KB

972. Dialogues de Jaques Taureau a Paris 1580. V. I. 12

S. I. H. 15.

TAHUREAU, Jacques: Les Dialogues de Feu Jacques Tahureau Gentilhomme du Mans, Non moins profitables que facetieus. Ou les vices d'un chacun sont repris fort aprement, pour nous animer d'avantage a les fuir et suyure la vertu... Paris, Gabriel Buon, 1580. in 12° – BnF

973. *Dialogue des morts a la Haye 1709. Vol I. 8.*

S. II. B. 29.

Dialogues des morts, d'un tour nouveau: pour l'instruction des vivans, sur plusieurs matières importantes. La Haye, Thomas Johnson, 1709. in 8° – GBV

974. *Dialogue des mors (!) Amst. 1701. Vol I. 8.*

S. II. B. 37.

FONTENELLE, Bernard Le Bovier, de: Nouveaux Dialogues des Morts. Amsterdam, Pierre Mortier, 1701. in 8° – University of Oxford.

975. *Dies Vitae Adolescentis Studiosi Cassoviae 1718 Vol. I. in 12*

S. I. G. 31.

Dies vitae adolescentis studiosi, sive Leges exigendorum a literarum studiosis ad amussim dierum... Iterum excusae. Kassa, Typis Academicis, 1718. in 12° – OSZK

976. *Dissertationes Simonis Bornmeisteri de Scientia perfecti politici Norimbergae 1678 Vol. I. in 12*

S. I. G. 11.

BORNMEISTER, Simon: Simonis Bornmeisteri Dissertationis de Scientia Perfecti Politici, Annotationibus Civilibus, Historicis, Nec non Philologicis Illustratae Editio Altera... Nürnberg, Johann Hoffmann, Andreas Knorz, 1678. in 12° – GBV, VD17 23:285414T

977. *Education Parfaite p(ar) M. Bellegard a la Haye 1734. Vol. I. in 12*

S. I. G. 10.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: L'éducation parfaite: contenant les manieres bienseantes aux jeunes gens de qualité... La Haye, Guillaume de Voys, 1734. in 12° – Catalogue 1771, 5.

978. *Elegies d'Ovide a Paris Vol. II. in 8*

S. I. E. 12–13.

OVIDIUS, Publius, Naso; KERVILLARS, Jean-Marin, de (transl.): Les Élégies d'Ovide pendant son exil, traduites en François, le latin a cote, avec des notes... Paris, Charles-Maurice d'Houry, 1726. Vol. 1-2. in 8° – BnF

979. *Elite des bons mots et des pansé suchies (!) Amst. Vol. II. in 8*

S. I. E. 11–12.

Élite des bons mots et des pensées choisies: recueillies avec soin des plus célèbres auteurs et principalement des livres en ana. ... Amsterdam, Jaques Desbordes, 1709. Vol. 1–2. in 8° – GBV (3. és 4. kiadás is volt ebben az évben)

980. *Elucidarius poeticus continens historias poeticas p(er). Hermannum Torrentinum Basileae 1675. Vol. I. in 16*

S. I. H. 16.

TORRENTINUS, Hermannus: Elucidarius Poeticus: Continens Historias Poeticas, Fabulas, Insulas, Regiones, Urbes, Fluvios, Montesque insigniores, atque hujusmodi alia; omnibus adolescentibus in poesi versantibus, oppido quam necessarius... Basel, Emanuel König, 1675. in 16° – GBV

981. *Entretien d'un Philosof Chretien, et d'un Philosofe Chinois a Paris 1708. V. I. in 8*

S. I. F. 10.

MALEBRANCHE, Nicolas, de: Entretien d'un philosophe Chrétien, et d'un philosophe Chinois, sur l'existence et la nature de Dieu. Par l'auteur de la Recherche de la vérité. Paris, Michel David, 1708. in 8° – BnF

982. *Erkänntniß der Menschen durch Fridrich Richter Lipsiae 1729. Vol. I. in 8*

S. I. D. 5.

RICHTER, Christian Friedrich: Die höchst-nöthige Erkenntniß des Menschen, sonderlich nach dem Leibe und natürlichem Leben, oder ein deutlicher Unterricht, von der Gesundheit und deren Erhaltung: auch von denen Ursachen, Kennzeichen und Nahmen der Kranckheiten, und bewährten Mitteln gegen dieselben: Damit ein jeder, auch Ungelehrter, bey Ermangelung eines Medici, sonderlich durch XI. sichere, hierzu hinlänglich erfundene, und zu einer bequemen Haus- Reise- und Feld-Apothecken seligirten Medicamenta... mit gutem Success curiren könne,... Und nun zum Neuntenmal mit einem verbesserten Register heraus gegeben. Leipzig, Johann Gottlieb Gleditsch, 1729. in 8° – GBV, VD18 10809627

983. *Exercitationes poeticae Gerhardi Cornel. Driessi Vol. I. in 8*

S. I. E. 26.

DRIESCH, Gerhard Cornelius, von den: *Exercitationes poeticae Gerardi Cornelii Drieschii...* (Wien?), (Voigt?), (1717?) in 8° – GBV

984. *Exercitationes 14 de tabaco a Johanne Chrst. Magneno Hagae 1658. V. I. in 12*

S. I. G. 3-7.

MAGNEN, Jean Chrysostome: *De Tabaco Exercitationes Quatuordecim...* Hága, Adriaan Vlacq, 1658. in 12° – GBV

985. *Fable d'Esope, Amst. 1736 Vol. I. in 8*

S. I. F. 27.

AISZÓPOSZ; BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de (transl.): *Les Fables d'Esope Phrygien, avec celles de Philelphe. Traduction Nouvelle enrichie de discours moraux et historiques, et de quatrains a la fin de chaque discours. On a joint a cette nouvelle traduction les fables diverses de Gabrias, d'Aviénu, et les contes d'Esope.* Amsterdam, Jean Pierre Schmid, 1736. in 8° – GBV

986. *Ferdinandi II. Imp. Virtutes p(er). Nepomucenum Erdódi Tyrnaviae 1739. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 4.

LAMORMAIN, Guillaume Germé, de; KOLLER, József (praes.); ERDŐDY Nepomuk János (resp.): Ferdinandi II. Romanorum imperatoris virtutes a Guilielmo Lamormaini, e S. J. conscriptae, dum in... Universitate Tyrnaviensi logicae proemiales propugnaret... comes Joannes Nepomucenus Erdődy de Monyorókerék... praeside R. P. Josepho Koller... auditoribus oblatae anno... 1739. mense Febr. die 23. Tyrnaviae, Typis Academicis S. J. per Leopoldum Berger, 1739. in 4° – Petrik II/2. 537.

987. *Feld Kaßten p(er). Josef Schmid Ausgb. 1722. V. i. 8.*

S. I. D. 13.

SCHMID, Joseph: Deß berühmten Joseph Schmidts, Neuer Medicin- und Chirurgischer Feld-Kasten, in welchem so wohl die Simplicia als auch Composita Medicamenta, deutlich und ordentlich beschrieben... Die Zweyte Auflage. Mit einem Anhang die Frantzosen ohne Salivation zu curiren, vermehret. Augsburg, Mertz und Mayer, 1722. in 8° – VD18 11078367

988. *Freyeri Hieronimi fasciculus poematum latinorum Halae Magd. 1735 Vol. I. in 8*

S. I. E. 2.

FREYER, Hieronymus: Fasciculus Poematum Latinorum ex optimis antiqui et recentioris aevi poetis collectus. Halae Magdeburgicae, Franckesche Stiftungen zu Halle Waisenhaus, 1735. in 8° – GBV

989. *Gedichte des Hoffmanns Waldau Francf. 1723. Vol. 7. 8.*

S. I. E. 3–9.

HOFMANN VON HOFMANNSWALDAU, Christian: Herrn von Hoffmannswaldau und andrer Deutschen auserlesener und bißher ungedruckter Gedichte... Frankfurt am Main, Leipzig; Paul Straube, 1725–1727. Vol. 1–7. in 8° – (1723-as kiadást nem találtunk)

990. *Geschprechs Spiele Nürnbn. 1644. Vol. IV. in 8.*

S. I. A. 24–27.

HARSDÖRFFER, Georg Philipp: Frauenzimmer Gesprächspiele: so bey Ehr- und Tugendliebenden Gesellschaften, mit nutzlicher Ergetzlichkeit, beliebt und geübet werden mögen... Aus Italiänischen, Frantzösischen und Spanischen Scribenten angewiesen, und

jetzund... mit einer neuen Zugabe gemehret, durch einen Mitgenossen der Hochlöblichen Fruchtbringenden Gesellschaft. Nürnberg, Wolfgang Endter (der ältere), 1644. Vol. 1–4. in 8° – GBV, VD17 23:234563C

991. *Gesnerus redivivus hoc est algemeines thier-Buch Francf. 1669. Vol. I. fol.*

S. I. A. 2.

GESSNER, Conrad; FORER, Conrad (transl.); HORST, Georg: *Gesnerus redivivus, auctus et emendatus: ... Tom. 1. oder allgemeines Thierbuch: das ist eigentliche und lebendige Abbildung aller vierfüßigen, so wohl zahmer als wilder Thieren, welche... zu finden. Sampt einer außführlichen Beschreibung Ihrer äusserlichen Gestalt, innerlichen Natur und Eigenschafft, ... und ... Nutzbarkeit, Was nämlich davon... in der Küche zum Essen, und dann auch in der Apotheck zur Artzney... zu gebrauchen. ... Frankfurt am Main, Wilhelm Serlin, 1669. in 2° – GBV, VD17 39:125282R*

992. *Glossarium Germanicum de Originibus et antiquitate linguae Germanicae Geor. Joh. Wachterum Lipsiae 1727. Vol. I. in 8.*

S. I. B. 22.

WACHTER, Johann Georg: *Glossarium Germanicum continens Origines et Antiquitates Linguae Germanicae Hodiernae: Specimen ex ampliore farragine decerptum, ... Leipzig, Jacob Schuster, 1727. in 8° – GBV*

993. *Grammatica Graeca Pataviae 1735. Vol. I. in 8*

S. I. D. 9.

A tételt nem tudtuk azonositani.

994. *Grammatica Hung. Pauli Pereszlenyi Tyrnaviae 1702. Vol. I. in 8*

S. I. D. 23.

PERESZLÉNYI, Pál: *Grammatica linguae Ungaricae, ... Nagyszombat, typis Academicis, Johann Andreas Hörmann, 1702. in 8° –RMK II. 2128*

995. *Grisonis Beschreibung der Pferden Augsb. 1566. Vol. I. in fol.*

S. I. H. 13.

GRISONE, Federico; Des Edlen Hochberumbten und Rittermessigen Friderici Grisonis Neapolitani, Künstliche beschreibung... die Pferdts, ... geschickt und vollkommen zumachen. In fünff Bücher, ... geschicklich verfasst, und auß Italianischer sprach... in unser best teütsch gebracht, ... Augsburg, Hans Frölich, Veit Tufft, 1566. in 2° – BSB, Batthyány 1948

996. *Haußhaltung oder Arcana Oeconomica durch David Majer Lauenburg 1706 Vol. I. in 8*

S. I. D. 11.

MEIER, David: Arcana et Curiositates Oeconomicae Das ist Curieuse Heimlichkeiten Betreffend die Hauß-Haltung: Allen Hauß-Vätern und Hauß-Müttern höchst-nöthig zu wissen und nützlich zu gebrauchen, Zusammen getragen von David Meiern, Ampts-Verwaltern zum Löwenberge. S. l., s. typ., 1706. in 8° – GBV, VD18 11200790

997. *Hippiater expertus Georgii Vinteri, Norimbergae 1678. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 8.

WINTER, Georg Simon: Hippiater Expertus, Seu Medicina Equorum Absolutissima... Nürnberg, Wolfgang Moritz Endter, Johann Andreas Endter Erben, 1678. in 2° – GBV, VD17 23:270608C

998. *Historien, und unterschiedliche schatzreden Anton. Morator, Nürnbn. 1720. V. I. 8.*

S. I. D. 17.

MURATORI, Lodovico Antonio: Istorie Spiritose Tedesche ed Italiane, Com' anche Scherzi piacevoli, Pensieri particolari e Risposte argute; con diverse utili Osservazioni, che versano circa le necessarie Regole prescritte dalla celeberrima Accademia Della Crusca: Per singular Util' e Diletto di quelli, che voglion' imparare l'Idioma Italiano-Romano-Toscano, Così accommodate e corrette da Antonio Moratori, Maestro di Lingua. / Sinnreiche Teutsche und Italiänische Historien, Wie auch angenehme Schertz-Reden, sonderbahre Gedancken und kluge Antworten, samt verschiedenen nützlichen Anmerckungen, welche die nöthigsten Reguln der so genannten wohl-berühmten Accademia Della Crusca begreifen, zu absonderlicher Ergötzung und Nutzen denenjenigen so die Italiänisch-Römisch-Toscanische Sprache lernen

wollen, Also zusammen getragen und corrigirt von Antonio Moratori, Sprach-Meistern. Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1720. in 8° – GBV (lásd: 1001)

999. *Histoire amoureu p(ar) M. Rabutin Bussi a Cologne 1690 Vol. I. in 12*

S. I. H. 9.

BUSSY-RABUTIN, Roger, de: *Histoire Amoureuse Des Gaules*,... Köln, Jaques L'Endormy, 1690. in 12° – GBV, VD17 23:328968D

1000. *Higiasticon seu vera ratio valetudinis bonae et vitae a Leonhardo Cassoviae 1726. Vol. I. in 12.*

S. I. H. 11.

LESSIUS, Leonard; POCK, Mátyás (promotore): *Hygiasticon, seu Vera ratio valetudinis bonae et vitae... ad extremam senectutem conservandae...* Kassa, Johann Heinrich Frauenheim, 1726. in 12° – Petrik II/2. 584.

1001. *Historie Spiritose da Antonio Moratori, Nürnberg 1720. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 17.

MURATORI, Lodovico Antonio: *Istorie Spiritose Tedesche ed Italiane, Com' anche Scherzi piacevoli, Pensieri particolari e Risposte argute; con diverse utili Osservazioni, che versano circa le necessarie Regole prescritte dalla celeberrima Accademia Della Crusca: Per singular Util' e Diletto di quelli, che voglion' imparare l'Idioma Italiano-Romano-Toscano, Così accomodate e corrette da Antonio Moratori, Maestro di Lingua. / Sinnreiche Teutsche und Italiänische Historien, Wie auch angenehme Schertz-Reden, sonderbahre Gedancken und kluge Antworten, samt verschiedenen nützlichen Anmerckungen, welche die nöthigsten Reguln der so genannten wohl-berühmten Accademia Della Crusca begreifen, zu absonderlicher Ergötzung und Nutzen denenjenigen so die Italiänisch-Römisch-Toscanische Sprache lernen wollen, Also zusammen getragen und corrigirt von Antonio Moratori, Sprach-Meistern. Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1720. in 8° – GBV (lásd 998)*

1002. *Ibraim (!) Bassa de Bude nouvelle galante a Cologne 1686 Vol. I. in 12*

S. II. A. 37.

SCUDÉRY, Madeleine, de: Ibrahim Bassa de Bude: Nouvelle galante. Cologne, Pierre Marteau, 1686. in 12° – GBV

1003. *Intentio recta, omnium humanarum actionum. a Drexelio Monachii Vol. I. in 16*

S. I. H. 20.

DREXEL, Jeremias: Recta Intentio Omnium humanarum actionum Amussis: ... München, Melchior Segen, Nikolaus Heinrich, 1626. in 16° – GBV, VD17 23:268409F

1004. *Keresztény Seneca 1740. Vol. I. in 12*

S. I. G. 14.

SZILÁGYI Sámuel; BATTYÁNY, Lajos (ed.): Keresztyén Seneca, az az Seneca munkáiból ki-szededetett, és XXXVIII. részekre osztatott keresztyéni virágok: mellyek, most másodikszor, a' nagy Méltóságú Groff Battyani Lajos ő Excellentiája költségével jöttek-ki. Kéri Sámuel ford. alapján feldolg., sajtó alá rend. Szilágyi Sámuel; Battyani Lajos, Bécs, Ghél János, 1740. in 12° – MTAK 525.683; Iparművészeti: 53.4885.1

1005. *Kriegs Bau Kunst Mathii[iae] Dogens Amsteld. 1648. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 11.

DOEGEN, Matthias: Matthiae Dögens Heutiges tages Übliche Krieges Bau-kunst: Mit vilen ausserläsenen so wol alten als neuen geschichten bewähret: und mit den vornämsten Fästungen der Christenheit lehr-bilds-weise aussgezieret. Amsterdam, Ludwich Elzevier, 1648. in 2° – GBV, VD17 23:321860G

1006. *La langue, a Paris 1708. Vol. II. in 8*

S. I. F. 5–6.

BORDELON, Laurent: La langue. Paris, Charles Le Clerc, 1708. Vol. 1–2. in 8°– BnF

1007. *Lettres et memoires de François de Vargas p. Mich. de Vasor Amst. 1699. Vol. I. 8.*

S. I. C. 2.

VARGAS MEJÍA, Francisco, de; MALVENDA, Pedro, da; LE VASSOR, Michel (transl.): Lettres et memoires de François de Vargas, de Pierre da Malvenda et de quelques Eveques d'Espagne touchant le Concile de Trente, Traduits de l'Espagnole, avec des Remarques, par Mr. Michel Le Vassor. Amsterdam, Pierre Brunel, 1699. in 8° – GBV

1008. Lettres Juifs, ou correspondance philosophique, historique et critique, Amster. 1736. Vol. V. in 8

S. I. C. 13–17.

ARGENS, Jean-Baptiste de Boyer, d': Lettres juives, ou correspondance philosophique, historique et critique entre un juif voyageur a Paris et su correspondans en divers indroits. Amsterdam, Paul Gautier, 1736–1737. Vol. 1–5. in 8° – GBV

1009. Lettres de M. St. André, ou suget de la Magie et de malefices a Paris 1725. V. I. in 8.

S. I. C. 19.

ANDRÉ, François: Lettres de Mr. de St. André, conseiller-medecin ordinaire du Roy: a quelques-uns de ses amis, au sujet de la magie, des malefices et des sorciers. Ou il rend raison des effets les plus surprenants qu'on attribue ordinairement aux démons; et fait voir que ces intelligences n'y ont souvent aucune part; et que tout ce qu'on leur impute, qui ne se trouve ni dans l'Ancien, ni dans le Nouveau-Testament, ni autorisé par l'Eglise, est naturel ou supposé. Paris, Charles Osmont, 1725. in 8° – SUDOC

1010. Lettres memoires, et Negociations de M. le Comte d'Estrades, Bruxel. 1709. Vol. V. in 8.

S. I. C. 20–24.

ESTRADES, Godefroy, d': Lettres, memoires et negociations de Monsieur Le Comte D'Estrades, Ambassadeur de Sa Majesté Tres-Chretienne aupres de leurs hautes puissances Messeigneurs les Etats Generaux des Provinces Unies des Pais-bas: Pendant les années 1663 jusques 1668 inclus. Bruxelles, Henry Le Jeune, 1709. Vol. 1–5. in 8° – GBV; Iparművészeti 58.566. 1–4.

1011. Lettres de François Rabelais avec les observations de St. Marth. a Bruxel. 1710. Vol. I. in 8

S. I. C. 25.

RABELAIS, François; SAINTE-MARTHE, Scévole, de (ed.); SAINTE-MARTHE, Louis, de (ed.): Les Lettres de François Rabelais: Escrites pendant son voyage d'Italie; Nouvellement mises en lumiere, avec des observations historiques, par Mrs. De Sainte-Marthe. Et un Abregé de la vie de l'Autheur. Brüsszel, François Foppens (II.), 1710. in 8° – GBV

1012. *Lettres du Cardinal Bentioglio traduit p(ar) M Veneroni, a Paris 1720 Vol. I. in 8.*

S. I. C. 26.

BENTIVOGLIO, Guido; VENERONI, Giovanni: Lettres du Cardinal Bentivoglio: Sur diverses matieres de Politique et autres importants sujets; écrites aux premiers Princes de l'Europe, et a plusieurs personnes considerables par leur scavoir et par leurs emplois, Traduites en François, Avec l'Italien a coté... Paris, Veuve Mabre-Cramoisy, 1720. in 8° – GBV

1013. *Lettres tendres (!) et galantes de la jeune Iris et de Trimandre a Paris 1682 Vol. I. 8vo*

S. I. C. 27.

PRADON, Nicolas: Le Commerce galant, ou Lettres tendres et galantes de la jeune Iris et de Timandre. Paris, Jean Ribou, 1682. in 12° – SUDOC

1014. *Lettres curieuses de literature, et de Morale p(ar). M. de Bellegarde a la Haye 1734. Vol. I. in 12*

S. I. G. 9.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: Lettres curieuses de littérature et de morale,... La Haye, Antoine Van Doyle (Dole), 1734. in 12° – GBV

1015. *Lexicon pharmaceutico Chymicum Davidi de Spina Francf. 1715. Vol. 1. in 8*

S. I. C. 7.

SPINA, David, de: Manuale sive Lexicon Pharmaceutico-Chymicum: Instar Compendii Medicis, Practicis et Pharmacopoeis maxime commodum, continens composita Polychresta, ex omnibus Pharmacopoeie et multis celeberrimis authoribus practicis desumta; Cui ad majorem Practicorum commoditatem et utilitatem accessit Catalogus Morborum, cum adjectis

compositis, in hoc Manuali Lexico Pharmaceutico contentis et in dictis morbis usurpandis. Editio secunda, ... Frankfurt am Main, Johann Friedrich Knoch, Friedrich Daniel Knoch, 1715. in 8° – GBV, VD18 11017325

1016. Livius Hungaricus de rebus Hungaria orationes Bonfinii Cassoviae 1732 Vol. I. in 12.

S. I. H. 8.

TERSZTYÁNSZKI János; BONFINI, Antonio; ISTVÁNFFY Miklós; CORTESIUS, Alexander: Livii Hungarici id est: celeberrimi de rebus Hungariae historiographi. Antonii Bonfinii orationes. Ex ejusdem eximiae latinitatis historia ob suam elegantem, & nervosam eloquentiae vim excerptae. Quibus una, alterave ejusmodi oratio ex Nicolai Istvánfii Historia adjuncta est. Itam elegantissimum, & Claudianaeis panegyricis aemulum T. Cortesii de laudibus Matthiae Corvini, invictissimi olim Hungariae regis carmen panegyricum. Cassovia, Typis Academicis, 1732. in 12° – PETRIK III/2. 687.

1017. Logique oltre elle Royale communi Venezia 1728 Vol. I. in 8.

S. I. D. 8.

ARNAULD, Antoine: La Logica o l'Arte del pensare, contenente, oltre alle Regole Comuni, molte nuove osservazioni proprie a formare il giudizio. Tradotta a dal Francese Su l'ultima edizione di Amsterdam. Venezia, Cristoforo Zane, 1728. in 8° – NK ČR

1018. Logique ou reflexion sur le force 'entendement humain, et sur leur legitime usage p(ar). Chretien Wolph a Berlin 1736 Vol. I. 8.

S. I. F. 26.

WOLFF, Christian, von; DESCHAMPS, Jean (transl.): Logique, ou Réflexions sur les Forces de l'Entendement Humain, et sur leur Legitime Usage, dans la Connoissance de la Verite,... Berlin, Ambrosius Haude, 1736. in 8° – GBV

1019. Lucien de la Traduction de N. Perraut, et (!) M. d'Ablan court a Colog. 1670. Vol. I. in 8.

S. I. F. 28.

LUCIANUS Samosatens; ABLANCOURT, Nicolas Perrot, d': Lucien, de la Traduction de N. Perrot Sr D'Ablancourt. Cologne (pseud.), Elzevier, (fict.) 1670. in 8° – VD17 547:644707S

1020. *Lucanus teutsch und lateinisch Straßb. 1723. V. I. in 8*

S. I. D. 14.

LUCANUS, Marcus Annaeus: Közelébe nem találtam ilyet: Lucanus Lateinisch und Teutsch Lipcsei 1695. in 8°

1021. *Lucani pharsalicon translatum in gallicum p(ar). Brebeuf, Paris 1670 Vol. I. in 8.*

S. I. E. 30.

LUCANUS, Marcus Annaeus; BRÉBEUF, Georges, de (transl): La Pharsale de Lucain, ou Les guerres civiles de Cesar et de Pompée. En vers François Par Mr. de Brebeuf. Paris, Jean-Baptiste Loyson, 1670. in 8° – BnF

1022. *Magia optica Gasp. Schoti, Bamb. 1671. Vol. I. in f.*

S. I. B. 15.

SCHOTT, Kaspar: Magia Optica, Das ist, Geheime doch natürlässige Gesicht- und Augen-Lehr: In zehen unterschiedliche Bücher abgetheilet; Worinnen, was das Gesicht und dessen Gegenstand, oder womit dasselbige umgeheth, anbelangt, deßgleichen, was in Seh- Spiegel- Brill- Bildvorstell- und Farb- so dann in Brennspiegel- und Brennglas- auch Spiegelschrift-künstlichen Sachen und dergleichen Wissenschaften, Künsten, Übungen und Geheimnissen... Bamberg, Johann Arnold Cholinus, 1671. in 2° – GBV, VD17 23:234133M

1023. *Manuale praxeos Medicae Joh. Helfrichi Juncken Francf. 1707. Vol. I. in 8.*

S. I. C. 8.

JÜNGKEN, Johann Helfrich: Manuale, sive Vade Mecum praxeos medicae modernae,... Frankfurt am Main, Johann Zieger, 1707. in 8° – GBV

1024. *Mathematische Werk Schule, Nicolai Bion Nürnberg 1726. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 14.

BION, Nicolas; DOPPELMAYR, Johann Gabriel (transl.): Nicolai Bion, neu-eröffnete Mathematische Werk-Schule oder gründliche Anweisung wie die Mathematische Instrumenten nicht allein schicklich und recht zu gebrauchen, sondern auch auf die beste und accurateste Manier zu verfertigen, zu probiren und allezeit in guten Stand zu erhalten: aus dem Französischen in das Teutsche übersetzt, und nach der neu-verbesserten Französischen Edition, bey dieser dritten Auflage vermehret, von Johann Gabriel Doppelmayr, P. P. Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1726. in 4° – GBV

1025. Medica opera Lazari Ricerii p. Joh. Danielem Horstium Venetiis 1723. Vol. I. in fol

S. I. A. 9.

RIVIERE, Lazare; HORSTIUS, Johann Daniel; GRANDIUS, Jacobus: Opera Medica Omnia, quibus continentur I. Institutionum Medicarum libri quinque. II. Praxeos Medicae libri septemdecim. III. Observationum Medicarum et Curationum insignium centuriae quatuor, cum observationibus rarioribus, et ab aliis communicatis; adornata a Joh. Daniele Horstio. ...Cui praefatus est Jacobus Grandius... Accesserunt in Riverii Institutiones utilitas Anonymi Animadversiones, et Supplementa. Venetiis, s. typ., 1723. in 8° – INDEX 1905, 386.

1026. Medicinae modernae fundamenta Eclectica p. Joh. Juncken (!) Francf. 1693. Vol. I. in 8.

S. I. D. 4.

JÜNGKEN, Johann Helfrich: Fundamenta Medicinae Modernae Eclectica: Ubi Physices Compendio praemisso, ad Cartesii potissimum mentem conscripto, ex celeberrimis neotericis scriptoribus medicis talis per omnes medicinae partes traditur selectus; cui Ars Medica, per varia opinionum et sententiarum discrimina hactenus volutata, firmius nunc innititur. Frankfurt am Main, Johann Zieger, Johann Andreae, 1693. in 8° – GBV, VD17 1:006805Q

1027. Medicinische Chimische Schatz Cammer Stutgardt 1682 Vol. I. in 8.

S. I. D. 15.

MYNSICHT, Adrian, von: Adriani a Mynsicht Medicinisch-Chymische Schatz und Rüstkammer, Das ist: Eine sonderbahre Art und Weiß, wie man die außerlesenste und geheimbdeste Arzneymittel, wider allerley Kranckheiten und Zustände deßmenschlichen

Leibs... verfertigen soll... Zusambt eines jeden Krafft und Würckung, wie auch Gebrauchs und Gewichts... Stuttgart, Johann Gottfried Zubrodt, Tobias Friedrich Coccyus, 1682. in 8° – GBV, VD17 23:717258L; Batthyány 1750

1028. Medicin curieuse Luneburg 1705 Vol. I. in 12.

S. I. G. 25.

Die curieuse Medicin, darinnen die Gesundheit des Leibes durch sehr wahrscheinliche Gedancken in zwölf Reguln vorgestellet wird. Lüneburg, Georg Lipper, 1705. in 12°

1029. Medicin de soi meme p(ar) L'Instincte a la Haye 1699 Vol. I. in 12

S. I. G. 26.

DEVAUX, Jean: Le Medecin de Soi-meme: ou l'Art de se conserver la Santé par l'Instinct. La Haye, Meyndert Uytwerf, 1699. in 12° – GBV

1030. Memoires d' Artillerie p(ar). M. Suriri de St. Remi a Paris 1707. Vol. 2. (!) in 4to deficit 2d V.

S. I. B. 2.

SURIREY DE SAINT-REMY, Pierre: Mémoires d'artillerie, recuellis par Mr. Surirey de Saint Remy... Paris, Rigaud, 1707. Vol. 1. in 4° – BnF

1031. Methode nouvelle pour apprendre facilement la langue latin a Paris 1709 Vol. I. in 8

S. I. B. 21.

LANCELOT, Claude: Nouvelle Methode pour apprendre facilement la Langue Latine: contenant les Regles des Genres, des Déclinaisons, des Préterits, de la Syntaxe, de la Quantité, et des Accens Latins; Mises en François avec und Ordre très clair et très-abregé. Presentée au Roy. Augmentée d'un grand nombre de remarques très solides, et non moins necessaires pour la parfaite connoissance de la langue Latine, que pour l'intelligence des bons Auteurs: Tirées de tous ceux qui ont travaillé sur cette Langue avec plus de soin et de lumiere. Avec un Traité de la Poesie Latine, et une brève Instruction sur les Regles de la Poesie François. Dixieme Edition. Revue, corrigée et augmentée de nouveau. Paris, Denys Mariette, 1709. in 8° – BNN

[az alábbi tétel át van húzva:] ~~Miscellanea curiosiora, et selectiora, variarum scientiarum~~
Tynraviae 1689. Vol. I. in 4to

S. I. B. 8.

1032. *Monstrorum tractatus, ex recensione Gerhardi Blasi[i], p(er) Fortunium Licetum*
Amster(dam). 1665. Vol. I. in 4to

S. I. B. 18.

LICETI, Fortunio: Fortunius Licetus de Monstris, ex recensione Gerardi Blasii... Qui Monstra
quaedam nova et rariora ex recentiorum scriptis addidit. ... Amsterdam, Andreas Frisius, 1665.
in 4° – GBV, Batthyány 1948

1033. *Morales de Plutarque, Senèque, Socrate, et Epictete a Paris 1677. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 13.

PLUTARKHOSZ; SENECA, Lucius Annaeus; SZOKRATÉSZ; EPIKTÉTOSZ: Les Morales
de Plutarque, Sénèque, Socrate et Epictete. Paris, Gilles Tompere, 1667. in 12° – BnF

1034. *Morales d'Épicure, avec les (!) réflexions a la Haye 1686 Vol. I. in 12*

S. I. H. 6.

DES COUTURES, Jacques Parrain; EPIKÚROSZ: La Morale d'Épicure: Avec des
Réflexions... La Haye, Barent Beek, 1686. in 12° – GBV

1035. *Mortis Memoria Joh. Drexlerij 1630. Monachiae in 16.*

S. I. H. 23.

DREXEL, Jeremias: Aeternitatis Prodromus Mortis Nuntius, quem sanis, aegrotis, moribundis,
sistit Hieremias Drexelius... München, Cornelius Leysser, 1630. in 12° – GBV, VD17
12:101225A

1036. *Mollier Comodie a Paris 1681 Vol. V. in 8.*

S. II. A. 28–32.

MOLIERE: Les Oeuvres de Monsieur de Moliere. Tom. 1. Remerciement au Roy. Les Précieuses ridicules. Sganarelle ou Le Cocu imaginaire. L'Estourdy. Dépit amoureux. Les Fâcheux. L'Escole des maris. Tom. 2. L'Escole des femmes. La Critique de l'Escole des femmes. Les Plaisirs de l'isle enchantée et la Princesse d'Élide. Le Sicilien. Amphitryon. Tom. 3. Le Mariage forcé. L'Avare. La Gloire du Val-de-Grace. George Dandin ou le mari confondu. Le tartuffe ou l'Imposteur. Le Médecin malgré lui. Tom. 4. L'Amour médecin. Monsieur de Pourceaugnac. Lettre écrite sur la comédie du Misanthrope, par J. D. D. V. Le Misanthrope. Le Bourgeois gentilhomme. Psyché. Tom. 5. Les Femmes savantes. Les Fourberies de Scapin. Le Malade imaginaire. L'Ombre de Moliere (par G. Marcoureau de Brécourt). Paris, Denis Thierry, Claude Barbin, Pierre Trabouillet, 1681. Vol. 1–5. in 8° – SUDOC

1037. Mouche ou les aventures de M. Bigant a Paris 1736 Vol. I. in 8

S. II. B. 21.

MOUHY, Charles de Fieux: La Mouche, ou les Avantures de M. Bigand, traduites de l'italien,... Paris, Louis Dupuis, 1736. in 12° – BnF

1038. Musaei Metallici Synopsis Lipsiae 1701. Vol. I. in 12

S. I. G. 36.

ALDROVANDI, Ulisse; KELLNER, David (ed.): Synopsis Musaei Metallici, Viri Incomparabilis, Ulyssis Aldrovandi: Omnium Metallorum materiam, proprietates, differentias, generandi et praeparandi rationem et usum succicte tradens, innexis variis curiositatibus, scitu lectuque dignis, in gratiam Tyronum edita a Davide Kellnero,... Leipzig, Johan Herbord Kloss, 1701. in 12° – GBV

1039. Natur lichts aus der Unwissenheits-Finsterniß erreteten v. Stanislas Reinhardt Acxteilmeyer Augsburg 1699. Vol. I. in 4to

S. I. B. 1.

ACXTELMEIER, Stanislaus Reinhard: Des aus der Unwissenheits-Finsternus erretteten Natur-Liechts, oder der vernünftigen und Kunst-weisen Endledigungen aller würdigsten Wesens-Arten der Natur, Welt- Staats- und Kunst-Veränderungen: sambt deren Urheben, Umwechslungs-Ursachen, des Himmels oder des Gestirns immerwährendem Verbund mit der

Erden, ... Durch Quartal Entwerffungen. Erster Theil. ... Augsburg, Kaspar Brechenmacher, 1699. in 4° – GBV, VD17 39:123944K

1040. Natur lichts eröffneteter Palast, von dito Augsb. 1706. Vol. I. in 4to

S. I. B. 19.

ACXTELMEIER, Stanislaus Reinhard: Des Natur-Lichts weit Eröffneter Pallast, Worinnen Vielfältige rare Natur- und Kunst-Wercke, seltsame Wunder und Geschichte, vom Berg-Wesen, Schatz-Graben, Schlangen-Bannen, Wirckungen des Gestirns in denen Gewächsen und Thieren, verschiedene schöne Experimenten in Medicina, Chymia, Oeconomia, Astrologia, Magia, und den Mütz-Wesen, etc. Von abergläubischen Sachen und Zauberyen, Staats-Reflexionen und schönen Geschichten etc. verhandelt werden: Nebst Anhang einer herrlichen Keller-Ordnung. Augsburg, Moritz Hagen, Daniel Walder, 1706. in 4° – GBV

1041. Noe Architectus Arce in diluvis Navarchus et morali doctrina illustratus a Drexelio Monachi 1639. V. i. 2

S. I. H. 12.

DREXEL, Jeremias: Noe architectus arcae in Diluvis Nauarchus, descriptus et morali doctrina, illustratus a R. P. Hieremia Drexelio... München Cornelius Leysser, 1639. in 2° – GBV

1042. Nouvelle les Solitaires a Paris 1677. Vol. I. in 8

S. II. B. 25.

Le solitaire. Nouvelle. A Madame La Duchesse de ***. Paris, Claude Barbin, 1677. in 8° – GBV

1043. Officies de Ciceron a Paris 1691 Vol. I. in 8

S. I. G. 3.

CICERO, Marcus Tullius; GOIBAUD-DUBOIS, Philippe (transl.): Les offices de Cicéron, traduits en François sur la nouvelle édition latine de Graevius, avec des notes,... par l'auteur de la traduction des lettres de S. Augustin. Paris, Jean-Baptiste Coignard, 1691. in 8° – BnF

1044. Opera Catulli Tibulli Propertii

Talán ez a kiadás:

CATULLUS, Gaius Valerius; TIBULLUS, Albius; PROPERTIUS, Sextus; GALLUS, Gaius Cornelius; MAXIMIANUS ETRUSCUS; TOSCANELLA, Orazio (ed.): Opera Catulli, Tibulli, Propertii et Corn. Galli, sive Maximiani potius: cum Indice diligenti vocum singularum, labore et industria Horatii Tuscanellae Florentini confecto in usum eorum qui poesin amant, reique metricae student. Hanovia, Wechel, Johann Aubrius, 1608. in 8° – GBV

vagy:

CATULLUS, Gaius Valerius; TIBULLUS, Albius; PROPERTIUS, Sextus; GALLUS, Gaius Cornelius; TOSCANELLA, Orazio (ed.): Catulli, Tibulli, Propertii, et Corneli Gallii Opera, Horatii Tuscanellae, ex familia magistri Lucae Florentini, laboribus, ac vigilijs in indicis ordinem diligentissime adducta, disposita, studiosis metricae, poeticae apprime utilia. Accedunt etiam alia documenta valde admodum accommodata: quae statim epistola ad lectorem patefacit. (s.l., s.n.) (Basel, Heinrich Petri), 1569. in 8° – GBV

1045. *Orationes Ciceronis Parisiis 1543 Vol. II. in 8.*

S. I. G. 9–10.

CICERO, Marcus Tullius: M. Tullii Ciceronis Orationum volumen primum... Paris, Robertus Stephanus, 1543. Vol. 1–2. in 8° – BnF

1046. *Oeuvres de Regnard a Bruxel 1711 Vol. II. in 12*

S. II. B. 39–40.

REGNARD, Jean François: Les Oeuvres de Mr. Regnard. Brüsszel, François T'Serstevens; Joseph T'Serstevens, 1711. Vol. 1–2. in 12° – GBV

1047. *Oeuvres de Racin a Monts (!) 1699 Vol. II. in 8*

S. II. A. 33–34.

RACINE, Jean: Oeuvres de Racine. Mons, Gaspard Migeot. 1699. Vol. 1–2. in 8° – GBV

1048. *Oeuvres de M. Rousseu Amst. 1734. Vol. III. in 8.*

S. II. B. 12–14.

ROUSSEAU, Jean-Baptiste: Oeuvres Diverses de Mr. Rousseau. ... Amsterdam, François Changuion, 1734. Vol. 1–3. in 8° – GBV; Iparművészeti: b/1 - e. 58.489. 1–2.

1049. Oeuvres de M. Cirano Belgerach a Paris 1709. Vol. II. in 8

S. II. B. 30–31.

CYRANO DE BERGERAC, Savinien de: Les Oeuvres diverses de M. Cyrano de Bergerac... Amsterdam, Jean Desbordes, 1709. Vol. 1–2. in 8° – BnF (párizsi kiadást nem találtunk)

1050. Oeuvres de Platon a Paris 1701 Vol. II. in 8

S. I. B. 24–25.

PLATÓN; DACIER, André (transl.): Les Oeuvres de Platon, traduites en François, avec des remarques et la vie de ce philosophe, avec l'exposition des principaux dogmes de sa philosophie... Paris, Jean Anisson, 1701. Vol. 1–2. in 8° – BnF

1051. Oeuvres de M. Chalamont de Visclede Paris 1727. V. I. 8.

S. I. G. 18.

CHALAMONT DE LA VISCLEDE, Antoine-Louis, de: Oeuvres de Monsieur de Chalamont de La Visclede. Paris, Pierre Prault, 1727. in 8° – BnF

1052. Oeuvres d'Horace traduit p. M. Tarteron a Paris 1713. Vol. II. in 8

S. I. E. 10–11.

HORATIUS, Quintus, Flaccus; TARTERON, Jérôme (transl.): Traduction des oeuvres d'Horace, par le Tarteron... Paris, Jean Mariette, 1713. Vol. 1–2. in 8° – BnF

1053. Oeuvres d'Horace p(ar). M. Dacier Amst. 1727. Vol. X. in 8.

S. I. E. 16–25.

HORATIUS, Flaccus, Quintus; DACIER, André (ed.): Oeuvres d'Horace en Latin et en François avec des remarques critiques et historiques par Monsieur Dacier, Garde des Livres du

Cabinet du Roi. Quatrième Edition... Amsterdam, Jacob Wetstein, Gerard Wetstein, Rudolf Wetstein, 1727. Vol. 1–10. in 8° – GBV; Iparművészeti: 58.606. 1–9

1054. *Oeuvres diverses de M. D. avec les traites du sublimes a Amsterdam 1701 Vol. I. in 8*

S. I. E. 28.

BOILEAU-DESPRÉAUX, Nicolas; LONGINOSZ: Oeuvres Diverses: ... Du Sieur D*** avec le traité du sublime, ou du Merveilleux dans les discours. Traduit du Grec de Longin. Et les reflexions critiques sur ce rheteur: ou l'on répond aux objections faites contre quelques Anciens. Nouvelle Édition, reveue et augmentée de diverses pieces nouvelles. Avec les passages de poetes Latins imitez par l'auteur. Amsterdam, Henri Schelte, 1701. in 8° – GBV

1055. *Ovidii Metamorphosis Germanicis versibus Francf. 1609. Vol. I. in 4.*

S. I. B. 8.

OVIDIUS, Publius, Naso; LORICH, Gerhard (ed.): P. Ovidii Metamorphosis, oder: Wunderbarliche und seltzame beschreibung, von der Menschen, Thiern, unnd anderer Creaturen veränderung: auch von dem Wandeln, Leben und Thaten der Götter, Martis, Veneris, Mercurij, etc. ... Frankfurt am Main, Nikolaus Roth, Johannes Saur, 1609. in 4° – GBV, VD17 23:243111G

1056. *Opera de Campagne, 1692. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 10.

DUFRESNY, Charles: L'Opéra de campagne comédie en trois actes... (Note: Comédiens Italiens, 7 juin 1692. – Extrait du Théâtre italien de Gherardi, tome IV in). S. l., s. typ. s. a. 12° – BnF

1057. *Palaestra eloquentiae ligatae a Jac. Masenio Coloniae 1664. Vol. I. in 12o NB Duo Priora Vol. desiderantur*

S. II. A. 36.

MASEN, Jacob: Palaestra Eloquentiae Ligatae... 3. Dramatica: Pars... Complectitur Poesin Comicom, Tragicam, Comico-Tragicam... Köln, Johann Busäus, 1664. Vol. 3. in 12° – GBV, VD17 3:006361W

1058. *Paysanne a la Haye 1736. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 22.

MOUHY, Charles de Fieux: *La Paysanne Parvenue ou les Memoires de Madama la Marquise de L. V. par M. le Chevalier De M. La Haye, Jean Neaulme. 1736. in 8° – GBV*

1059. *Paysan, Francf. 1737. Vol. I. in oct.*

S. II. B. 23.

MARIVAUX, Pierre Carlet de Chamblain, de: *Le Paysan parvenu, ou les Mémoires de M**** Partir I-V. Frankfurt am Main, De La Compagnie, 1737. in 8° – GBV*

1060. *Paracelsi Theophrasti opera omnia, Straßb. 1616. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 3.

PARACELSUS; HUSER, Johannes (ed.): *Aureoli Philippi Theophrasti Bombasts von Hohenheim Paracelsi... Opera: Bücher und Schrifften, so viel deren zur Hand gebracht: und vor wenig Jahren, mit und auß ihren... Originalien collacioniert, vergliechen, verbessert: und durch Joannem Huserum Brisgoium in zehen unterschiedliche Theil, in Truck gegeben. Jezt von newem mit fleiß ubersehen, auch mit etlichen bißhero unbekandten Tractaten gemehrt, und... in zwen unterschiedliche Tomos unnd Theil gebracht. Straßburg, Lazarus Zetzner Erben, 1616. in 2° – GBV, VD17 3:301625B*

1061. *Ditto Ejusd. Paracelsi opera ead.*

S. I. A. 6.

lásd előző: PARACELSUS

1062. *Par terre du Parnasse Françoise, p(ar). Mr. D. B. B. a la Haye 1737. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 29.

BONAFOUS, D. B.: *Nouveau parterre du Parnasse François. Ou Recueil des pieces les plus rares et les plus curieuses, caracteres, allusions, pensées morales, ingenieuses et galantes des plus célèbres poetes. Par monsieur D. B. B. La Haye, Benjamin Gibert, 1737. in 8° – SUDOC*

1063. *Praxis medica, seu Ricerius (!) reformatus Geneve 1718. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 3.

RIVIERE, Lazare: *Riverius reformatus, renovatus et auctus, sive Praxis medica methodo Riverianae*. Genf, Fratres de Tournes, 1718. in 8° – BML

1064. *Pax Corporis Franc. Páriz Pápai, Hungarice Leutschoviae 1692. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 24.

PÁPAI PÁRIZ Ferenc: *Pax Corporis, Az az: Az emberi Testnek belsoe Nyavalyáinak Okairól, Fészkeiroel s'-azoknak Orvoslásának módgyáról való Tracta, Mellyet mind éloe tudós Tanítóinak szájokból, mind a' Régieknek tudós Irásokból, mind pedig maga sok Betegek koeruel való Tapasztalásibóll summáson oeszve-szedett az Házi-Czelédes Gazdának és Gazdaszszonyoknak, kik Városokban és falukon láknak, és sok uegyefogyott szegényeknek hasznokra, mennyire lehetett értelmessen, világossan és boeveben Mágyar nyelven másadszer ki-adott Papai Pariz Ferencz, M. D. Helvetiában azon Facultásban Hites Assessor, az Enyedi Collegiumban edgyik méltatlan Tanító. I. Johan. 3. v. 18. Cselekedettel és valósággal. Lócse, Brewer Sámuel, 1692. in 8° – RMK I. 1432.*

1065. *Passé tems a Rotterd. 1711. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 20.

ROCHEFORT, ..., de; CARTIER DE SAINT PHILIP, ...: *Le Passe-tems agréable, ou nouveaux choix de bons-mots, de pensées ingénieuses et de rencontres plaisantes, dont une partie n'avoit pas encore ete mise au jour: enrichi d'une élite des plus vives gasconnades, qui ne sont point dans le Gasconniana et de quelques nouvelles histoires galantes; le tout avec des réflexions. Seconde Edition augmentee de plus du double. Rotterdam, Jean Hofhout, 1711. in 8° – GBV*

1066. *Perspective-Kunst*

S. I. B. –

Talán ez a kiadás:

VRIES, Hand Vredeman, de; GIRARD, Albert (ed.): *Hochberühmte Kunst der Perspectiven...* Amsterdam, Jan Jansson, 1628. in 8° – GBV

1067. *Petrone latin et Française, Traduction entiere suivant le manuscrit, trouvé a Bellgrad Anno 1688. Vol. I. in 8o de A(nn)o 1713.*

S. I. E. 27.

PETRONIUS; NODOT, François (transl.): *Petrone Latin et François: Traduction entiere, suivant le manuscrit trouvé a Belgrade en 1688; avec plusieurs remarques et additions, qui mangent dans la premiere edition. ... S. l., s. n., 1713. in 8° – GBV*

1068. *Piece Drammatique, Amst. 1634. (!) Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 11.

ROUSSEAU, Jean-Baptiste; CORNEILLE, Pierre; SCARRON, Paul; TRISTAN L'ERMITE, François; CHAMPMESLÉ, Charles Chevillet, de: *Pièces dramatiques choisies et restitués par Monsieur *** [=Jean Baptiste Rousseau]. Amsterdam, François Changuion, 1734. 8o – GBV*

1069. *Physica Curiosa Casp. Scoti Herbipoli Vol. II. in 4to*

S. I. B. 9–10.

SCHOTT, Kaspar: *Physica curiosa, sive Mirabilia naturae et artis libris XII. comprehensa: quibus pleraque, quae de Angelis, Daemonibus, Hominibus... ad Veritatis trutinam expenduntur... Nürnberg, Johann Andreas Endter; Würzburg, Johann Jobst Hertz, 1662. Vol. 1–2. in 4° – GBV*

1070. *Philosophia del Isaco Newton dato in luce de Signore Enrico Pemberton in Venezia 1733. Vol. I. in 4to*

S. I. A. 18.

PEMBERTON, Henry: *Saggio della Filosofia del Sig. Cav. Isacco Newton esposto con chiarezza... con una dissertazione dello stesso su la misura della forza de' corpi in moto... Venezia, Francesco Storti, 1733. in 4° – GBV*

1071. *Projecte pour perfectionaire l'ortographie des langues d'Europe, p(ar) Mr. l'Abbé S. Pierre, a Paris 1730. Vol. I. in 4*

S. I. B. 20.

CASTEL DE SAINT-PIERRE, Charles-Irénée: *Projet pour perfectionner l'ortografe des langues d'Europe*. Paris, Antoine-Claude Briasson, 1730. in 4° – BnF

1072. 19. Prudentii Opera Coloniae, 1701. Vol. I. in 4

S. I. E. 15.

PRUDENTIUS CLEMENS, Aurelius; HEINSIUS, Nicolaas (comm.): *Aurelii Prudentii Clementis V. C. Opera, cum notis Nicolai Heinsii Dan...* Köln, Christophorus Stöbel, 1701. in 4° – GBV

1073. Panegyrique de Trajan p. Plin le Jeun, traduit p(ar). Mr. Sacy, a Paris 1709. Vol. I. 8o

S. I. F. 22.

PLINIUS MINOR, Caius, Caecilius Secundus; SACY, Louis-Silvestre, de (transl.): *Panégyrique de Trajan, par Pline le Jeune, traduit par M. de Sacy*. Paris, Jean Moreau, 1709. in 8° – BnF

1074. Potage ou maniere de Semer et de planter a Lyon 1660. Vol. I. in 8vo

S. I. F. 31.

Le grand Potager, ou la maniere de semer et de planter. Par sieur F. A. ... Lyon, Claude de La Riviere, 1654. in 8° – BnF

1075. Provinciale ou les Lettres ecrites p. Louis de Montalt, a Cologne 1669. Vol. I. 12o

S. I. G. 12.

PASCAL, Blaise: *Les Provinciales ou Les Lettres ecrites par Louis de Montalte, a un provincial de ses amis, et aux RR. PP. Jesuites. Septième Edition, dans laquelle on'a ajouté la Lettre d'un Advocat du Parlement a un de ses Amis*. Cologne, Nicolas Schoute, (fict.) 1669. in 12° – GBV, VD17 3614:717042X

1076. Politicae Notae Christophori Forstneri in tres Posteriores Libros Annalium Taciti, Franc. 1680. Vol. I. in 12o

S. I. G. 16.

FORSTNER, Christoph, von: Christophori Forstneri in tres postremos libros Annalium C. Cornelii Taciti Notae Politicae. Frankfurt am Main, Johannes Beyer, 1661. (1662) in 12° – GBV, VD17 3:308547E

1077. Passe par tout galante a Constantinople 1710, Vol. I. in 12o

S. I. G. 24.

Le Passe-partout galant, par Monsieur **** Chev. de l'Ordre de l'Industrie et de la Gibeciere. Constantinople (fing.), Impr. de Sa Hautesse, 1710. in 12° – GBV

1078. Parnassus illustratus, Cassoviae 1728. Vol. I. in 12o

S. I. G. 36.

Parnassus illustratus, sive Nomina et elucidatio historiarum, poetiarum, fabularum, insularum, regionum, urbium, fluviorum, montium, fontium: nominum item patronymicorum aliorumque opusculum... Cassoviae, Johann Heinrich Frauenheim, 1728. in 12° – Petrik III/1 46.

1079. Physica exotica continens Naturae et artis arcana, Cassoviae 1734. Vol. I. in 12o

S. I. G. 27.

GABON Antal: Physica exotica continens selecta, curiosa, jucunda et omni fere hominum... naturae, et artis arcana... Cassoviae, Johann Heinrich Frauenheim, 1734. in 12° – Petrik I/2. 852.

1080. Quichotte, a Paris 1713. Vol. V. in 8vo

S. I. F. 15–19.

CERVANTES SAAVEDRA, Miguel de: FILLEAU DE SAINT-MARTIN, François (transl.); CHALLE, Robert (transl.): Histoire de l'admirable Don Quichotte de la Manche traduite de l'espagnol de Michel de Cervantes... Paris, Charles Osmont, 1713. Vol. 1–5. in 8° – BnF

1081. Ravissement de l'Helene, Amsterd. 1683. Vol. I. in 12o

S. I. G. 40.

Ravissement de l'Helene d'Amsterdam, contenant des accidens étranges tant d'Amour que de la Fortune, arrivez a une Demoisselle d'Amsterdam... Amsterdam, Timotheus ten Hoorn, 1683. in 12° – GBV

1082. *Reduction beeden Vornehmsten Europeischen Müntzen Regensburg 1717. Vol. I. in 12o*

S. II. B. 38.

PARITIUS, Georg Heinrich: Cambio-Mercatoria oder neu erfundene reductiones derer vornehmsten Europaeischen Müntzen... Regensburg, s.n., 1717. in 12° – DBNL.

1083. *Reflexions sur ce qui peut plaire ou déplaire l'Abbe de Bellegarde a Paris 1690. Vol. I. in 8*

S. I. F. 8.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: Réflexions sur ce qui peut plaire ou déplaire dans le commerce du monde, ... 2eme édition. Paris, Arnoul Seneuze, 1690. in 8° – BnF

1084. *Reflexions, Sentences et Maximes morales p. Amelot a Paris 1687. Vol. I. in 8. Com. Adamo per Hackl. missus 7. marc. 1745.*

S. I. F. 17.

LA ROCHEFOUCAULD, François de; AMELOT DE LA HOUSSAYE, Abraham-Nicolas: Réflexions, sentences et maximes morales; mises en nouvel ordre, avec des notes politiques et historiques par M. Amelot de La Houssaye. Paris, Etienne Ganeau, 1714. in 8° – BnF, Batthyány 1745

A Katalógus írója 1687-es évszámot ad meg és valóban megjelent egy ilyen című mű ebben az évben, azonban abból a kiadásból nem derül ki, hogy Amelot de la Houssaye adta volna ki. Utóbbi neve csak La Rochefoucauld hasonló című művének kiadásában bukkan fel. A katalógusban szereplő „Vol. I.” sem értelmezhető a kiadástörténet alapján. De feltehető, hogy Batthyáynak megvolt Méré és La Rochefoucauld műve is, a katalógus írója pedig kontaminálta a két kiadás adatait:

MÉRÉ, Antoine Gombaud: Maximes, sentences et réflexions morales et politiques. Paris, Estienne Du Castin, 1687. in 8° – BnF, SUDOC

1085. *Reflexions sur ce qui peut plaire dans le commerce du monde a Paris 1687. V. I in 8.*

S. I. F. 23.

BELLE GARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Réflexions sur ce qui peut plaire ou déplaire dans le commerce du monde*, Paris, Arnoul Seneuze, 1688. in 8° – BnF

1086. Reflexions sur ce qui peut plaire, ou déplaire dans le commerce du monde p(ar). M. Bellegarde a la Haye 1734 Vol. I. 12.

S. I. G. 2.

BELLE GARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Réflexions sur ce qui peut plaire ou déplaire dans le commerce du monde*, La Haye, 1734. in 12° – (katalóguson nem találtuk 1734-et de van, GBV-n 1728-as kiadás van, a kiadó: Guillaume de Voys)

1087. Reflexions sur la Politesse des meurs p(ar). Mr. de Bellegard, a la Haye 1734. Vol. I. in 12o

S. I. G. 3.

BELLE GARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Réflexions sur la politesse des moeurs, avec des maximes pour la société civile. Suite des réflexions sur le ridicule*. ... 6ème ed. ... La Haye, Antoine Van Dole, 1734. in 12° – GBV

1088. Reflexions sur le ridicule (!) et sur les moyns (!) de l' eviter, a la Haye 1734. Vol. I. in 12o

S. I. G. 7.

BELLE GARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Réflexions sur le ridicule, et sur les moyens de l'éviter: ou sont représentés les différents caractères et les moeurs des personnes de ce Siècle*. ... La Haye, Antoine Van Dole, 1734. in 12° – GBV

1089. Reflexions sur le legance (!) et la Politesse du Style de Mr. de Bellegard, a la Haye 1715. Vol. I. in 12o

S. I. G. 8.

BELLE GARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: *Réflexions sur l'élégance et la politesse du stîle*... La Haye, Guillaume de Voys, 1715. in 12° – GBV

1090. *Recueil des Pensées du Comte J. O. sur divers sujets, Francf. 1725. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 1.

OXENSTIERNA, Johan Thuresson: Recueil de Pensées du Comte J. O. sur divers sujets. Frankfurt am Main, Anton Heinscheidt, 1725. in 8° – GBV

1091. *Regles de la vie Civile avec Treté d'histoire p(ar). Mr. Bellegard, a la Haye 1710. Vol. I. in 12*

S. I. G. 5.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: Les Régles de la vie civile: avec des traits d'histoire: pour former l'esprit d'un jeune prince... La Haye, Guillaume de Voys, 1720. in 12° – GBV (1710-est nem találtunk)

1092. *Rhetorica Caelestis, seu attenté precandi scientia Drexleri, Monachii 1636. Vol. I. in 16.*

S. I. H. 20.

DREXEL, Jeremias: Rhetorica Caelestis seu Attent precandi scientia... München, Cornelius Leysser, 1636. in 16° – GBV

1093. *Salomon Regum sapientissimus descriptus et morali Doctrina illustratusque a Drexlero Monachii 1643. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 2.

DREXEL, Jeremias: Salomon regum sapientissimus descriptus et morali doctrina illustratus,... München, Sophia Leysser, 1643. in 12° – GBV

1094. *Saillies d'Esprit p. Gajot de Pitaval, a Paris 1726. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 16.

GAYOT DE PITAVALE, François: Saillies d'esprit ou choix curieux de traits utiles et agréables pour la conversation... Paris, La Bottiere, 1726. in 8° – SUDOC

1095. *Science des Ingenieurs dans la Conduite des traveaux de Fortification p(ar). Mr. Bellidor, a Paris 1729. Vol. I. in 4to*

S. I. A. 16.

BELIDOR, Bernard Forest, de: *La Science des ingénieurs dans la conduite des travaux de fortification et d'architecture civile...* Paris, Claude Jombert, 1729. in 4° – BnF

1096. *Science et l'Ecole des Amans p(ar). Mr. d'Allkier Amst. 1677. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 38.

ALQUIÉ, François Savinien, d': *La Science et l'Ecole des Amans ou Nouvelle découverte des moyens infailibles de triomfer en Amour...* Amsterdam, Henry Boom, Theodore Boom, 1677. in 12° – GBV

1097. *Spectable de la nature, a Paris 1732. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 15.

PLUCHE, Antoine: *Le Spectacle de la nature, ou Entretiens sur les particularités de l'Histoire naturelle qui ont paru les plus propres a rendre les jeunes gens curieux et a leur former l'esprit. ...* Paris, Veuve de Jacques Estienne, 1732. in 8° – BnF

1098. *Secretaire des Amans, a Paris 1707. Vol. I. in 8.*

S. II. B. 36.

*Le Secretaire des Amans, ou la Maniere d'écrire avec justesse, sur differens sujets, par *** gentilhomme a la cour de France. Augmenté du Secretaire des Demoiselles, contenant des billets galans avec leurs réponses, sur divers sujets.* Paris, Veuve de Claude Barbin, 1707. in 8° – GBV

1099. *Senecae Tragoediae cum notis Farnabii, Lugd. 1657. Vol. I. in 8vo*

S. I. E. 31.

SENECA MINOR, Lucius Annaeus; FARNABY, Thomas: *L. et M. Annaei Senecae Tragoedia, cum notis Th. Farnabii.* Lugduni, Philippe Borde, Laurent Arnaud, Claude Rigaud, 1657. in 8° – SUDOC

1100. *Sentences et Proverbes Italiennes, Lyon 1702. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 10.

DUBOIS DE GOMICOURT, Jacques (transl.): *Sentences et proverbes Italiens tirés de plusieurs auteurs tant anciens que modernes, et traduits en François, par Jacques Du Bois de Gomicourt...* Lyon, Antoine Boudet, 1702. in 8° – BnF

1101. *Speculum metalurgiae politissimum, v. Balth. Ressler, Dresdae 1700. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 5.

ROESSLER, Balthasar: *Speculum Metallurgiae politissimum. Oder: Hell-polierter Berg-Bau-Spiegel: Darinnen zu befinden: Wie man Bergwerck suchen, ausschürffen, mit Nutzen bauen, allenthalben wohl anstellen, befördern, dabey alles Gestein und Ertze gewinnen, fördern, rösten, schmelzen... wissen und verstehen soll,... beschrieben,...* Dresden, Johann Jakob Winckler, 1700. in 2° – GBV, VD17 14:015759W

1102. *Sorgfältiger Medicus, Joann. Helfricii Juncken, Nürnberg 1725. Vol. I. in 8o*

S. I. C. 9.

JÜNGKEN, Johann Helfrich: *Johann Helferich Jungken, ... Wohlunterrichtender Sorgfältiger Medicus: welcher nach denen Grund-Reguln so aus der heutigen Anatomie und Chymie hergenommen, alle Innere Theile des Menschlichen Leibes beschreibet, und dessen zufällige Kranckheiten getreulich abhandelt, dergestalt Daß ein jeder, der vor seine Gesundheit Sorge träget, so wol seine eigene Constitution daraus erkennen, als in anfallenden Kranckheiten sich selbst rathen und helffen kan.* Nürnberg, Bey Johann Friedrich Rüdiger, Leonhard Singer, 1725. in 8° – GBV, VD18 1166973X

1103. *Stallmeister durch den Herr De Solleysel Genf. 1677. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 4.

SOLLEYSEL, Jacques, de: *Der Warhafftig-Vollkommene Stall-Meister: Welcher lehret Die Schönheit, Güte und Mängel der Pferde zuerkennen: Die Manier selbige auff schwären Reysen zu erhalten,... Sampt einem Tractat von der Stüterey,... Wider durchsehen, verbessert und fast umb den halben Theil vermehrt,... Diesem allen ist ein kurtzer Begriff der Reitkunst, welchen*

einer von den vortrefflichsten Bereuttern dieser Zeit Componiert, beygefüget worden. Genf, Johann Hermann Widerhold, 1677. in 2° – GBV, VD17 3:002434N

1104. *Suite de Reflexions sur ce, qui peut plair, ou deplaire p(ar) Mr. Bellegard, a la Haye*
1734. Vol. I. in 12o

S. I. G. 4.

BELLEGARDE, Jean-Baptiste, Morvan de: Suite des reflexions sur ce qui peut plaire ou deplaire dans le commerce du Monde. ... 5. ed. ... La Haye, Guillaume de Voys, 1720. in 12° – GBV (1734-es kiadását nem találtuk)

1105. *Saillies d'Esprit p(ar) Mr. Gajot de Pitaval, Amst. 1727. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 21.

GAYOT DE PITAVALE, François: Saillies d'esprit ou choix curieux de traits utiles et agréables pour la conversation, entrelassés d'Histoire singulieres, d'Anecdotes interessantes, de réflexions critiques morales, de jugemens sur plusieurs Poetes modernes, et de l'élite de leurs Poesies. Amsterdam, Michel Charles le Cene, 1727. in 12° – BSB

1106. *Syntaxeon Artis mirabilis, p(er). Petrum Tolosanum, Lugd. 1576. Vol. I.*

I. G. 39.

GRÉGOIRE, Pierre: Syntaxeon Artis mirabilis, Authore Petro Gregorio Tholozano, ... Alter Tomus. In quo omnium scientiarum... tradita est epitome... Lyon, Antoine Gryphius, 1576. – SUDOC

1107. *Tappiseries du Roy, durch Joh. Ulrich Krauß, Augspurg 1690. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 14.

KRAUS, Johann Ulrich; LE CLERC, Sébastien; LE BRUN, Charles: Tappiseries Du Roy, ou Sont representez les quatre elemens et les quatre saisons avec les devises qui les accompagnent et leur explication, aus den Original-Kupffern nachgezeichnet, ... Augsburg, Johann Ulrich Kraus, Jakob Koppmayer, 1690. in 2° – GBV, VD17 3:605945E

1108. *Tables de sinus tangentes et secantes selon le m/100 Parties p(ar) Albert Girard, a la Haye 1629. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 35.

GIRARD, Albert: Tables des sinus tangentes et secantes, selon le raid de 100000 parties: avec un traicté succinct de la trigonometrie tant des triangles plans, que sphericques... La Haye, Jacob Elzevir, 1629. in 12° – FRANKLIN UP; Batthyány 1743

1109. *Theorie et la Pratique du Jardinage, a la Haye 1711. Vol. I. in 4o*

S. I. A. 17.

DÉZALLIER D'ARGENVILLE, Antoine Joseph: le Theorie et la Pratique du Jardinage ou l'on Traite a fond des beaux jardins appellés communément les jardins de propreté: Comme sont les parterres, les bosquets, les boulingrins, etc. ... La Haye, Pierre Husson, 1711. in 4° – GBV

1110. *Thesaurus et Armentarium medico-chymicum Hadriani a Minsicht, Francf. 1675. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 1.

MYNSICHT, Adrian, von: Hadriani a Mynsicht alias Tribudenii, ... Thesaurus, et Armamentarium Medico-Chymicum. Hoc est selectissimorum, contra quosvis morbos, pharmacorum conficiendorum secretissima ratio... experientia... Cui in fine adiunctum est Testamentum Hadrianeum De Aureo Philosophorum Lapide. Frankfurt am Main, Balthasar Christoph Wust (der ältere), 1675. in 8° – GBV, VD17 23:242049C

1111. *Thesoro delle gioue (!) trattato Curioso, Padue 1630. Vol. I. in 12o*

S. I. G. 31.

ARDEMANI, Giovanni Battista: Tesoro delle gioie trattato curioso, nel quale si dichiara breuemente la virtu, qualita, et proprieta della gioie, come perle, gemme, auori, unicorni, beazari, cocco, malacca, balsami, contraherba, muschio, ambra, zibetto, et delle altre cose piu famose, et pregiate da tutti li diligenti scrittori antichi, moderni, arabi, greci, latini, italiani, sacri et moderni, lodate, stimate, et conosciute saluteuoli, et medicinali. Raccolto dall'Academico Ardente Etereo. Padova, Donato Pasquardi, 1630. in 12° – WorldCat

1112. Theatre de Cornelle a Paris 1723. Vol. V. in 8vo

S. II. A. 3–7.

CORNEILLE, Pierre: Théâtre de P. Corneille, nouvelle édition... Paris, Henri Charpentier, 1723. Vol. 1–5. in 8° – SUDOC; Iparművészeti: 2001.169. 1–5.

1113. Theatre nouveau Italien, a Paris 1731. Vol. III. in 8vo

S. II. A. 8–10.

Les Parodies du Nouveau Théâtre Italien, ou Recueil des parodies représentées sur le Théâtre de l'Hotel de Bourgogne, par les Comédiens Italiens Ordinaires du Roy. Paris, Antoine-Claude Briasson, 1731. Vol. 1–3. in 8° – GBV

1114. Theatre nouveau Italien, a Paris 1729. Vol. 8. in 8vo

S. II. A. 11–18.

Le Nouveau Théâtre Italien ou Recueil général des comédies représentées par les comédiens italiens ordinaires du Roy. Paris, Antoine-Claude Briasson, 1729. Vol. 1–8. in 8° – SUDOC; Iparművészeti: 2002.103. 1–8.

1115. Theatre Italien de Gerardi Amst. 1701. Vol. 6. 8vo

S. II. A. 19–24.

GHERARDI, Evaristo: Le Théâtre Italien De Gherardi, ou Le Recueil Général de toutes les Comédies et Scènes Françoises jouées par les Comédiens Italiens du Roy, pendant tout le temps qu'ils ont été au service de sa Majesté: ... Amsterdam, Adriaan Braakman, 1701. Vol. 1–6. in 8° – GBV

1116. Theatre de la Foire, a Paris 1721. Vol. III. in 8vo

S. II. A. 25–27.

LESAGE, Alain-René; LEGRAND, Marc-Antoine; LE TELLIER, Jean-François; LA FONT, Joseph, de; FUZELIER, Louis; ORNEVAL, d': Le Theatre de la Foire, ou l'Opera comique. Contenant les meilleures pieces qui ont été représentées aux foires de S. Germain et de S. Laurent. ... Paris, Etienne Ganeau, 1721. Vol. 1–3. in 12° – SUDOC

1117. *Titulatur-Buch, Francf. 1690. Vol. I. in 12o*

S. I. D. 6.

Curieuse Hof-Staats- und Reichs-Titulaturen, oder vollständiges Titulatur Buch: worinne zu finden, wie Käyser, Könige, Geist- und Weltliche Chur- und Fürsten, Grafen, Herren, Edelleute, Gelehrte und Ungelehrte, hohen und niedrigen Standes, ingleichen hohe und niedrige Collegia, Geist- und Weltliche, von Obersten biß zum Niedrigsten, Theils sich selbst tituliren, mehr entheils aber von andern tituliret werden, in Teutscher, Lateinischer, Französischer, Spanischer, Italienischer und anderen Sprachen, nach dem Canzley- und sonst üblichen Stylo eingerichtet. Denen Cantzley-Verwandten, Kriegs-Bedienten, Gelehrten und Ungelehrten, Notariis, Kauff- und Handelsleuten, und andern so der Schreiberey zugethan, oder sonst mit Brieffschafften umgeben, zum besten heraus gegeben. Frankfurt am Main, Leipzig, Albrecht Bergmann, 1690. in 12° – GBV

1118. *Tobia morali Doctrina illustratusque, p. Drexlerum Monachii 1641. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 5.

DREXEL, Jeremias: Tobias morali doctrina illustratus,... München, Cornelius Leysser, 1641. in 12° – GBV, VD17 12:101351V

1119. *Treté des Elevation des Eaux, Münich 1716. Vol. I. in 4to*

S. I. A. 19.

WAHL, Ferdinand François: Traitté de l'Elevation des Eaux, enseignant ses principes et des maximes pour connoitre. Les justes proportions qui sont a observer dans la conduite des eaux; ... München, Matthias Riedl, 1716. in 4° – GBV

1120. *Treté de l'ame et de la connoissances des Betes Amst. 1691. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 17.

DILLY, Antoine: Traitté de l'Ame et de la Connoissance des Betes, ou apres avoir, démontré la spiritualité de l'ame de l'homme l'on explique par la seule machine, les actions les plus surprenantes des animaux, suivant les principes de Descartes. Amsterdam, George Gallet, 1691. in 12° – GBV

1121. *Treté de la Jalousie, a Paris 1682. Vol. I. in 12.*

S. I. G. 41.

COURTIN, Antoine, de: *Traité de la jalousie, ou Moyens d'entretenir la paix dans le mariage.* Paris, Helie Josset, 1682. in 12° – SUDOC

1122. *Tractatus von des Teuffels List, und Betrug der Ebrauer Caballa, Saltzburg 1680. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 3.

LEBENWALDT, Adam, von: *Tractätel, von deß Teuffels List und Betrug in der Hebreer Cabala.* ... Salzburg, Johann Baptist Mayr, 1680. in 12° – GBV

1123. *Tractatus Medicus de Cura Lactis in Arthritide Viennae 1670. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 13.

GREISEL, Johann Georg: *Tractatus Medicus de cura lactis in Arthritide: in quo indigata natura lactis et Arthritidis tandem rationibus, et experienciis allatis diaeta lactea optima Arthritidem curandi methodus proponitur...* Wien, Johann Jakob Kürner, 1670. in 12° – GBV, VD17 12:180197C

1124. *Tragedie de Gustave, Paris 1733. Vol. I. in 4to*

S. II. A. 1.

PIRON, Alexis: *Gustave, Tragedie en cinq actes...* Paris, Le Breton fils, 1733. in 4° – BnF

1125. *Tropes ou des differences sens dans les quelles ou peut prendre un meme mot dans un meme langue p(ar). du Marsais, a Paris 1730. Vol. I. in 8vo*

S. I. C. 4.

DU MARSAIS, César Chesneau: *Des Tropes, ou des diférens sens dans lesquels on peut prendre un mem mot dans une meme langue...* Paris, Veuve de Jean-Batiste Brocas, 1730. in 8° – BnF

1126. *Trismegistus Christianus, seu 3plex cultus Christianus, Caelitum, Corporis a Drexlero, Monachii 1629. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 19.

DREXEL, Jeremias: *Trismegistus Christianus seu Triplex Cultus: Conscientiae Caelitum Corporis...* Editio quarta... München, Cornelius Leysser, 1629. in 12° – GBV, VD17 7:687829B

1127. *Tacitus et in eum Grotii observ. Venetiis 1676. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 30.

TACITUS, Caius Cornelius; BOXHORN, Marcus Zuerius, von (Comm.); GROTIUS, Hugo (Comm.): *C. Cornel. Tacitus et in eum M. Z. Boxhornii, et H. Grotii Observationes.* Venezia, Johann Francisco Valuasensis, 1676. in 8°

1128. *Tragedie d'Agamemnon, a Paris 1680. Vol. I. in 8vo*

S. II. A. 35.

PADER D'ASSÉZAN, Jean Antoin; BOYER, Claude: *Agamemnon. Tragedie.* Paris, Theodore Girard, 1680. in 8° – BnF

1129. *Theatre de Foire, p(ar). Mr. le Sage et Dorneval. (!) Amst. 1726. Vol. V. in 8vo*

S. II. B. 1–5.

LE SAGE, Alain René; ORNEVAL, ..., d': *Le Theatre de la Foire, ou l'Opera comique. Contenant les meilleures pieces qui ont été représentées aux foires de S. Germain et de S. Laurent...* Amsterdam, Zacharias Chatelain, 1726. Vol. 1–5. in 8° – GBV

1130. *Theatre Italien de Gerardi, Amst. 1721. Vol. VI. in 8vo 3ium 4tum Vol. desunt*

S. II. B. 6–10.

GHERARDI, Evaristo: *Le Théâtre Italien De Gherardi, ou Le Recueil Général de toutes les Comédies et Scènes Françoises jouées par les Comédiens Italiens du Roy, pendant tout le temps qu'ils ont été au service de sa Majesté: ... Cinquième Edition...* Amsterdam, Michel-Charles Le Cene, 1721. Vol. 1–2, 5–8. – GBV

1131. *Tour tenebreuse et le jour lumineuse, p(ar) Richard, Amst. 1706. Vol. I. in 8*

S. II. B. 35.

L'HÉRITIER DE VILLANDON, Marie-Jeanne: La Tour ténébreuse, et les jours lumineux: Avec le récit de diverses aventures de ce roy, Contes anglois, accompagnéz d'historiettes, et tiréz d'une ancienne chronique comp. par Richard, surnommé Coeur de Lin, Roy d'Angleterre. Amsterdam, Jaques DesBordes, 1706. in 8° – GBV

1132. *Unterweisung wie die meiste Kranckheiten zu curieren seyn Francf. 1716. Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 16.

RIEDLIN, Veit: Jatrophi Sinceri, Unterweisung wie die meisten Krankheiten sicher zu curiren seyn... Frankfurt am Main, s. typ., 1716. – HALLER 1779, 492.

1133. *Usage des parties traite physiologique (!) p. Mr. J. B. Verduc a Paris 1711. Vol. I. in 8vo*

S. I. F. 3.

VERDUC, Jean-Baptiste: De l'usage des parties. Traité physiologique fondé sur les principes de la philosophie moderne. Dans lequel on rend raison des fonctions du corps des animaux, par les loix de la mécanique et sur les observations les plus exactes de l'anatomie et de la chymie... Paris, Laurent d'Houry, 1711. in 8° – GBV

1134. *Utopia Didaci Bernardini, Dilingiae 1640. Vol. I. in 12o*

S. I. H. 7.

BIDERMANN, Jakob: Utopia Didaci Bernardini seu Iacobi Bidermani e Societate Jesu Sales Musici: Quibus ludicra mixtim et seria litterate ac festive denarrantur. Dillingen, Kaspar Sutor, 1640. in 12° – GBV

1135. *Zeichnungen wie man die Steyne richtig hauen solle, Abrahami Bosse, Vol. I. in 4o*

S. I. B. 17.

BOSSE, Abraham: Regel-mässige Zeichnungen und vortheilhaffte Hand-Griffe, wornach man die Steine richtig hauen, und damit fest und zierlich bauen kan: allen Liebhabern der Mathematischen Wissenschaften und edlen Bau-Kunst, insonderheit aber denen Steinhauern

zum besten; Aus dem Französischen ins Teutsche übersetzt, und mit 114 hierzu nöthigen Kupfer-Blatten versehen. Nürnberg, Peter Conrad Monath, 1721. in 4° – GBV

1136. Jagdt-Kunst, durch Caspar Schröder, Francf. 1728. in 8vo Vol. I.

S. I. D. 7.

HELLWIG, Christoph, von: Neue lustige und vollständige Jagdkunst, So wohl von denen Vögeln als auch andern Thieren. Bestehend in V. Theilen; Darinnen im I. Von allerhand Garnen, Netzen, Lock-Vögeln und allerhand andern darzu dienlichen Praeparatorien. II. Vom Vogelstellen im Felde und aufm Wasser, als von Reb-Hünern, Wachteln, Staaren; etc. III. Von denen Wald-Vögeln, wie nemlich mancherley Art Vögel im Walde zu fangen. IV. Von denen Falcken, wie solche zum Vogel- und Haasen-Fangen abzurichten und deren vielfältige Kranckheiten zu curiren und zu praeserviren seyn; Und im Anhang oder V. Eine zuverlässige Unterrichtung von denen hohen und niedern Jagden, und von allerhand Wildprets Natur und Eigenschaften, samt vielen sonderbaren und probatesten Jäger-Künsten und andern Gebräuchen. Dabey zugleich allezeit mit beygefüget worden, was von jeder Art Vögeln und anderm Wildpret in der Artzeny dienlich. Nebst sehr vielen Figuren, auch mit einem vollkommenen Register verstehen, von Caspar Schrödem, P. M. Frankfurt am Main, Leipzig, Hieronymus Philipp Ritschel, 1728. in 8° – GBV, VD18 10797785

1137. Julii Caesaris Commentaria de Bello Gallico, Lugd. Vol. I. in 8o

S. I. H. 17.

CAESAR, Caius Iulius; SCALIGER, Joseph Juste (ed.): C. Julii Caesaris Commentaria: De Bello Gallico, Lib. VIII; De Bello Civili, Lib. III.; De Bello Alexandrino, Lib. I.; De Bello Africano, Lib. I.; De Bello Hispaniensi, Lib. I.; ... Lyon, De Claustre, 1736. in 8° – GBV

1138. Juvenalis traduit en François p(ar) Mr. Tarteron a Paris 1714. Vol. I. in 8o

S. II. A. 2.

JUVENALIS, Decimus Iunius; PERSIUS, Aulus, Flaccus; TARTERON, Jerome (transl.): Traduction des Satyres de Perse et de Juvénal, par le R. P. Tarteron... Paris, la Compagnie des Libraires, 1714. in 12° – BnF

1139. Vie des Riches et des Pauvres, a Paris 1700. Vol. I. in 8vo

S. I. F. 2.

GIRARD DE VILLETHIERRY, Jean: La Vie des riches et des pauvres, ou les Obligations de ceux qui possèdent les biens de la terre ou qui vivent dans la pauvreté... Paris, Charles Robustel, 1700. in 8° – BnF

1140. *Vie de Marianne, Francf. 1737. Vol. I. in 8o*

S. II. B. 26.

MARIVAUX, Pierre Carlet de Chamblain, de: La Vie de Marianne, ou Les Aventures de Madame La Comtesse De *** ... Frankfurt am Main, La Compagnie, 1737. in 8°

1141. *Vorschlag, wie ein Landes-fürst, die adelichen Landes-Kinder ohne sondbahre Unkosten unterrichten soll lassen, von Johann Fäsch, Dresden und Leipzig 1713. Vol. I. in 4to*

S. I. B. 13.

FÄSCH, Johann Rudolph: ... Unmaaßgeblicher Vorschlag, wie ein Hoher Landes-Fürst Seine Adelichen Landes-Kinder, in allen zur Mathesi gehörigen Wissenschaftten, unter einer wohleingerichteten Verfassung, ohne sonderbare Unkosten, ordentlich und gründlich unterrichten lassen; Und dieselben hernach in Civil- und Militair- Bedienungen, weit nützlicher als bißher gebrauchen könne? In zwey Theilen abgehandelt: Wovon der Erste eine Historische Einleitung im die gesammte Mathesin; Der Andere aber den Vorschlag an sich selber begreiffet. Dresden, Leipzig, Christoph Hekel, 1713. in 4° – GBV

1142. *Virgilii Publ. Maronis opera omnia p(er). Cornel. Schrevelium, Lugd. Bat. 1666. in 8o Vol. I.*

S. I. E. 1.

VERGILIUS, Publius, Maro; SCHREVEL, Cornelis (ed.): Pub. Virgilii Maronis Opera omnia: Cum notis selectissimis variorum, Servii, Donati, Pontani, Farnabii etc. et indice locupletissimo, rerum ac verborum... Leiden, Rotterdam, François Hack, 1666. in 8° – GBV

1143. *Voyage et les aventures de Trois Princes, Amst. 1721. Vol. I. in 8vo*

S. II. B. 20.

MAILLY, Louis, de: Le voyage et les aventures des trois princes de Sarendip: Traduit de Persan... Amsterdam, Josua Steenhouwer, Hermann Uytwerf, 1721. in 8° – GBV

Manuscripta

1. *Acta Comititalia Posoniens. de (Ann)is 1728–1729. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 2.

2. *Actorum Posoniensium A(nn)i 1729. continuatio Vol. II. in f.*

S. I. B. 3–4.

– Iparművészeti: *Acta comitiorum Regni Hungariae, Posony Anno 1729 celebratorum.*
(kézirat) 58.745.1.

3. *Acta Comititalia Posoniens. A.i 1723. Vol. I. in fol.*

S. I. B. 6.

4. *Acta Publica rerum Hungaricalium Vol. I. in fol.*

S. I. C. 7.

5. *Acta Comitiorum A.i 1646. Vol. I. in fol.*

S. I. C. 13.

6. *Album Vol. I. in fol.*

S. I. B. 1.

7. *Album Vol. I. in fol.*

S. I. B. 9.

8. *Album Vol. I. in fol.*

S. I. B. 15.

9. *Album Vol. I. in 4to.*

S. I. D. 2.

10. *Alexandre le grand, Vol. III. in 8vo*

S. I. D. 32–34.

CURTIUS RUFUS, Quintus

11. *Artzney-Buch Vol. I. in fol.*

S. I. C. 3.

12. *Batthyányi: Comitis Adami: de Regulanda Hungaria Projectum, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 12.

PATACHICH Boldizsár; BATTHYÁNY II. Ádám: *Proiectum De noviter instituenda Reipublicae Hungaricae Administratione quantum Legibus Patriis minus disconveniret.* (1700/1701)

13. *Bett Buch Frantzösisch, Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 39.

14. *Chronica Heinrich Bullingers von d. Tigurinum und der Stadt Zürich Sachen. Vol. II. in fol.*

S. I. A. 3–4.

BULLINGER, Heinrich. *Heinrich Bullinger Tiguriner Chronik című művének valamely kiadása.*

15. *Calendarium Astronomicum supra Genesim, Leopoldi Imperatoris, p. Joh. Gotth. Bäyer, Vol. I. in f.*

S. I. B. 14.

16. *Cantata, Vol. II. in 4.*

S. I. D. 9–10.

17. *Cantata, Vol. I. in 4.*

S. I. D. 28.

18. *Chronicon Germanicum Vol. I. in fol.*

S. I. A. 5.

19. *Chronica von Bündnisse v. Schweizern Vol. in fol.*

S. I. A. 6.

Talán ez:

VISCONTI, Tiburzio: Der Catholischen Schweitzer Spanische Bündnisse. Das ist, Ein auß Meyland geschriebener Bericht, in was gestalt der Schweitzerischen Catholischen Sechs Ortten Gesandte, von des Königs auß Spanien Legaten, zu Meyland, im Meyen des jetzlauffenden, etc. 88. Jares, stattlich seind empfangen, ... Sampt Einer stattlichen Rede, so ein Vicegraff, Ritter, und Doctor Tiburtius genannt ... zu Lob vnd Ehren Hochgedachter Kön. May. auß Spanien ... gehalten hatt. Auß dem Lateinischen ins Teutsch gebracht. München, Adam Berg, 1588. – GBV

20. *Chronica Müch. Bullingeri Vol. I. in fol.*

S. I. A. 8.

21. *Commeni Regula Legis, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 5.

„Regula Legis” címmel nem találtunk kiadványt.

Esetleg: COMENIUS, Johannes Amos: De regula fidei iudicium duplex: I. Qualiter a Valeriano Magno ... constructa fuit ; II. Qualiter ex intentione Dei et Ecclesiae usu construenda venit ; Utrumque antehac (annis 1644 et 1645) sub Ulrici Neufeldii nomine publicatum, nunc autem denuo simul recusum.... Amsterdami, 1658.

22. *Colinovich historia rerum Hungaricarum Vol. I. in fol.*

S. I. B. 7.

KOLINOVICS Gábor: Rerum Hungaricarum Libri XIII. ab A. 1701–1720.

23. *Comitiorum Hungaricorum Prima incunabula, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 10.

24. *Collegium Grotianum Vol. I. in fol.*

S. I. B. 19.

KULPIS, Johann Georg, von; Collegium Grotianum, super jure belli ac pacis... több kiadása van. – GBV

25. *Collegium Numismaticum Vol. I. in 4to*

S. I. D. 8.

26. *Diarium Historicum, juxta seriem Mensium, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 3.

SCHMID, Johann: Diarium Historicum continens Res memorabiles Anni singulis diebus gestas. In gratiam Studiosae historiarum iuventutis collectum & confectum. Nürnberg, Simon Halbmaier, 1630. – GBV, VD17 75:658286E

27. *Diarium rerum memorabilium Vol. I. in 4to*

S. I. D. 19.

Nem tudjuk kinek a naplójáról van szó. Például Batthyány Lajos életrajzából tudjuk, hogy testvére, Batthyány Károly konstantinápolyi útjáról készített naplót. OSZK Fol. Lat. 2575. Ilyen című napló: BETHLEN Mihály: Diarium Rerum memorabilium Annis 1691–1695 Michaeli de Bethlen. OSZK Oct. Hung. 1261.

28. *Dictis cretensis de Bello Trojano, Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 35.

29. *Epistolare Diversarum materiarum, Christophori de Batthyán, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 5.

BATTHYÁNY Kristóf

30. *Epistolae Hyeronimi, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 16.

HIERONYMUS, Sophronius Eusebius

31. *Exercitia Germanica ex Cornelio Nepote, Vol. III. in 4to opus Comitis Josefi de Batthyán*

S. I. D. 12–14.

NEPOS, Cornelius; BATTHYÁNY, József (transl.)

Cornelius Nepos fordításáról Batthyány József 1742-ben és 1743-ban írt leveleiben olvashatunk: HU-MNL-OL-P 1314. 59783, 66111, 66111/a.

32. *Expeditions Tax, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 6.

33. *Frantzösischer hoff-Kriegs und Camer Stadt. Vol. I. in fol.*

S. I. C. 15.

Lásd 560. tétel

34. *Geographie ursel par Mr. Helminger Vol. I. in 4.*

S. I. D. 4.

Batthyány 1743

35. *Geschlechter Buch, das ist verzeichnis aller deren, so in der Stadt Zürich des Regent geführet haben. Vol. I. in fol.*

S. I. A. 12.

Azonosítása kérdéses, lehet például: FRIES, Johann Jacob: Vom Geschlecht der Brunen zu Zürich, sonderlich von dem Ersten Burgermeister der Statt Zürich : ein history sehr lustig unnd nutzlich zulesen, an den edlen ehrenvesten Paulum Brunen zu Nürenberg, Zürych, 1599. in 4° – VD 16 F 3018

36. *Gerichts-Process, des Landes Österreich. Vol. I. in f.*

S. I. C. 10.

37. *Grund-Buchs Observationes, It. Etliche Generalia, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 22.

38. *Historia Juris Canonici, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 16.

39. *Hoffmanni: Mauritii: de Secretis Mulierum morbis, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 7.

HOFFMANN, Mauritius:

Johann Moritz Hoffmann (1653–1727) orvos számos műve ismert, de a nők betegségeiről szóló, ilyen című művét nem találtuk.

40. *Instructio Magistrorum Prothonotariorum, Vol. I. in f.*

S. I. B. 17.

41. *Iuridische Tracteten, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 18.

42. *Kriegs-Exercitien Buch Vol. I. in fol.*

S. I. D.s. 42.

43. *Landes-Ordnung Kaisers Ferdinandi II. des Königreichs Böheimb, Vol. I. in f.*

S. I. A. 9.

Der Röm: Kays: auch zu Hungarn und Böheimb, etc. Königl: Majestät Ferdinandi II. Verneuerte Landes-Ordnung Deroselben Erb-Marggraffthumbs Mähren. – MTAK Jogt.Qu.35

44. *Landes-Gelegenheit und Freyheit, Vol. II. in f.*

S. I. A. 13–14.

talán:

Feststehender und durch vielfältige Reichs-Obrist-Richterliche Definitiv- und Inhaesiv-Erkenntnisse Bestätigter Grund Der Steuer-Freyheit Der Mecklenburgischen Ritterschafft, imgleichen Der Vorzüglichkeit Des Modi Contribuendi Nach Hufen- und Erben, und der Verbindlichkeit derer Mecklenburgischen Land-Städte, Den Dritten Theil zur Landes-Contribution beyzutragen, wie auch der ohnumgänglichen Ausgleichung Derselben Städte...
1742. – GBV

45. *Land-Taffel, des Ertz-Hertzogthumbs Österreich de Contractibus, Vol. I. in fol.*

S. I. O. 2.

46. *Landes-Taffel de Successionibus, Vol. I. in f.*

S. I. C. 14.

47. *Legenda, seu pia exercitia Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 40.

48. *Magia Vol. I. in 4to*

S. I. D. 6.

49. *Magyar imadságok Vol. I. in 12.*

S. I. D. 41.

50. *Mahlerey-Stücke Vol. I. in fol.*

S. I. D.s. 43.

51. *Manuscriptum in 4. Evangelistas Vol. I. in f.*

S. I. B. 16.

52. *Manuscriptum Comit. Ludov. de Batthyány Vol. I. in 4.*

S. I. D. 1.

BATTHYÁNY, Lajos

53. *Vol. I. in 4.*

S. I. D. 5.

BATTHYÁNY, Lajos

54. *Italicum, Vol. I. in 4o*

S. I. D. 18.

BATTHYÁNY, Lajos

55. *Physicum Comit Ludov. de Batthyány Vol. I. in 4to*

S. I. D. 21.

BATTHYÁNY, Lajos

56. *Matthiae Corvini Regis Hungariae, Lrum collectio Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 31.

HUNYADI MÁTYÁS, I.

57. *Maut-Ordnung, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 11.

Vectigal und Mauth-Ordnung, so von der Röm-Kayserlichen auch zu Hungarn und Böhaimb Königl. Mayest. etc. Leopoldo Ertzhertzen zu Oesterreich... auffgerichtet worden, was nemblichen, von dem ersten April dieses lauffenden 1672ten Jahrs anzufangen, auff... Mäuthen, so wohl an dem Donaw-Strohm als bey denen Leg-Stätten auff dem Land... von allen... Kauff- und Handels-Wahren... zur Mauth gegeben und bezahlt werden soll: ... Wien, Matthäus Cosmerovius, 1672. – VD17 7:08414R, GBV

58. *Maxime de Prince, Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 38.

feltehetőleg:

MACHIAVELLI, Niccolo

59. *Nid-Österreichische Landes Ordnung, Vol. I. in f.*

S. I. B. 20.

60. *Notata quaedam circa Periodum. Vol. I. in 4to*

S. I. D. 26.

61. *Nouveau Calendire [Calendrier] de Cour pour l' Année 1740 Vol. I. in 4to*

S. I. D. 29.

LECAMUS, Claude-Gilles: *Calendrier de la Cour de Parlement pour l'année bissextile MDCCXL. A l'usage des habitans du ressort de cette cour. Toulouse, Claude-Gilles Lecamus, 1740. – SUDOC*

62. *Nürnbergische vermehrte Reformation Vol. I. in fol.*

S. I. B. 19.

WÖLKERN, Lazarus Carl, von: *Commentatio Succincta in Codicem Juris Statuarii Norici oder die im Jar Christi 1564. verneuerte, nunmehr nach dem heutigen Statu eingerichtete, und mit vielen so einheimischen als fremden sehr nützlichen Anmerkungen und Praejudiciis erläuterte Nürnbergische Reformation... Nürnberg, Johann Andreas Endter Erben, 1737. – GBV*

63. *Paraphrase sur le 4. et 6. Pseaume de la Penitance*

S. I. D. 27.

PARIS, Jean Baptist: *Paraphrase sur le 4me. et 6me. Pseaume de la Penitence. Le Miserere mei, et le De Profundis. Par Jean Bapt. Paris, cidevant Maitre de Langues des Pages de S. A. S. Monseigneur le Prince Eugene de Savoye. Wien, Johann-Baptist Schilgen, 1731. – ÖNB*

64. *Philosophie Françoise p. Louis de l' Eclache Vol. I. in fol.*

- S. I. B. 13.
65. *Pirotechnicum, Vol. I. in 4to*
- S. I. D. 20.
66. *Pferd und Zeug Delineation, Vol. I. in fol.*
- S. I. D.s. 44.
67. *Praxis Judicialis Viennensis Vol. I. in 4to*
- S. I. D. 11.
68. *Protocolli Cancellariae Hungaricae Continuatio, Vol. II. in fol.*
- S. I. A. 1-2.
69. *Privilegia, Collationes diversorum Imperatorum Ducum etc. Vol. I. in fol.*
- S. I. A. 10.
70. *Protocollum L[itte]rar[um] Comit Comit Adami de Batthyán Ab Ao. 1692. usque 1719.*
Vol. I. in fol.
- S. I. A. 11.
- BATTHYÁNY II. Ádám
71. *Process-Ordnung vor Stadthalterey Vol. I. in fol.*
- S. I. C. 9.
72. *Religions-Acta, Vol. I. in fol.*
- S. I. A. 7.
73. *Recuil de Recept Medicinal Vol. I. in 4.*
- S. I. D. 15.
74. *Ritterstand von Österreich, Vol. I. in 4.*

S. I. D. 25.

HOHENECK, Johann Georg Adam, von: *Die Löbliche Herren Stände Deß Ertz-Hertzogthumb Oesterreich ob der Ennß*. Als: Prälaten, Herren, Ritter und Städte, Oder Genealog und Historische Beschreibung von deroselben Ankunfft, Stiff, Erbau- und Fort-Pflanzung, Mapen, Schild, und Helmen, Ihren Clöstern, Herrschafften, Schlössern, und Städten, etc. etc. Erster Theil. Mit sondern Fleiß zusammen getragen durch dero Mitglid und gewesten Verordneten Johann Georg Adam/ Freyherrn von Hoheneck... Passau, Gedruckt bey Gabriel Mangold, 1727. – MTAK Törtlm.F.335/1–3; lásd 256. tétel

75. *Roß-Artzney-Buch, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 8.

76. *Roß Artzney, Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 36.

77. *Romana Curiae Forensis relatio, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 23.

LUCA, Giovanni Battista, de: *Relatio Romanae Curiae forensis, in qua omnium Congregationum, Tribunalium, aliarumque Jurisdictionum Urbis status ac praxis, describitur...* Prodit nunc primum in Germania. Köln, Arnold Metternich, 1683. – GBV

78. *Scelta di Secreti Singolari, Vol. I. in 8vo*

S. I. D. 37.

79. *Sich selbst findende Sachsen, Vol. I. in fol.*

S. I. B. 21.

80. *Strada Famiano Notata Historica, Vol. I. in 4.*

S. I. D. 17.

STRADA, Famiano

81. *Supplicationis formularum collectio, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 1.

82. *Thesaurus Epistolaris Vol. I. in fol.*

S. I. B. 8.

akár:

STARCKE, Johann. Thesaurus Epistolaris Locorum et Formularum, Quarumcunque Usus in scribendis Epistolis occurrere potest: Ex Epistolis Ciceronis, itemque C. Plinii Secundi: et aliorum Veterum et Recentiorum Scriptorum collectus:... Hamburg, Frankfurt am Main; Zacharias Härtel der Jüngere, Matthias Weyrauch Erben, Balthasar Christoph Wust der ältere. 1681. – GBV, VD17 3:605843K

83. *Theses ex universo Jure Comit Ludov. de Batthyán Vol. I. in 4to*

S. I. D. 24.

BATTHYÁNY, Lajos

84. *Theses universi Juris, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 30.

85. *Tractatus de Jure Feudali, Vol. I. in 4to*

S. I. D. 22.

86. *Ungarischen gränitzen und Politzey Regulirung, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 12.

87. *Wahl-Acten des Böhmischen Königs Josephi, Vol. I. in fol.*

S. I. C. 11.

88. *Vagneri Tripartitum Teutsch Vol. 1 in fol.*

S. I. C. 4.

WERBŐCZY István; WAGNER, Augustin (transl.): Decretum oder Tripartitum opus der LandtsRechten unnd Gewonheiten des Hochloeblichen Koenigreichs Hungern durch Stephanum de Werbeutz In Lateinischer Sprach beschrieben. An jetzo aber... ins Teutsch trewlichst vertirt unnd gebracht: Durch Augustinum Wagnerum... Wien, Leonhard Formica, 1599.

89. *Vitriarii Collegium Juris Publici, Vol. I. in f.*

S. I. C. 18.

VITRIARIUS, Philipp Reinhard: Corpus juris publici..., Tomus 1. Gothae, Jacob Mevius, 1739 – GBV – többkötetes verzióban is többször kiadták a szerző halála után is.

XVIII. Mutatók

XVIII.1. Kapcsolódások mutatója

MTA Könyvtár és Információs Központ

MTAK – Az MTA Könyvtárának a katalóguson szereplő tételekkel megfeleltethető kötetei, részben az 1838-ban a Magyar Tudós Társaságnak adományozott rohonci és kisbéri Batthyány-könyvtárakból:

23, 26, 32, 40, 47, 48, 61, 65, 74, 80, 89, 92, 102, 114, 115, 125, 134, 192, 206, 239, 253, 256, 296, 308, 309, 341, 368, 450, 455, 508, 538, 589, 591, 670, 696, 738, 762, 790, 856, 910, 1004, MS.43.

Iparművészeti Múzeum Könyvtára

Iparművészeti – a katalóguson szereplő tételekkel megfeleltethető kötetek az Iparművészeti Múzeum Könyvtárában:

Batthyány Károly ex librisével: 92, 169, 344, 373, 375, 443, MS. 1-2.

Batthyány Károly ex librise nélkül: 25, 82, 84, 86, 186, 199, 265, 322, 338, 406, 426, 458, 586, 618, 619, 629, 779, 1004, 1010, 1048, 1053, 1112, 1114

Batthyány Ádám Vencel

Batthyány 1743 – Batthyány Ádám Vencel által levélben kértek (1743. augusztus 10. Pozsony) HU-MNL-OL-P 1314. 57634: 243 vagy 257, 342, 510–511, 564, 614, 813, 817, 828, 851, 911, 1108, MS.34

Batthyány 1745 – a Johann Hackl által Batthyány Ádám Vencelnek elküldött könyvek (1745. március 7.): 524, 658, 1084

Batthyány 1750 – a Batthyány Ádám Vencel szekrényében levő könyvek listáján (1750): HU-MNL-OL-P 1313 II.-17. No. 270.: 2, 15, 21, 29, 30, 36, 37, 42, 43, 47–48, 49, 51, 58, 65, 68, 69, 71 vagy 73, 77, 79, 80, 115, 116, 207, 243 vagy 257, 270, 375, 446, 466, 500, 510–511, 527, 572, 721, 735, 813, 863, 911, 935 vagy 1027, 942, 1051

Batthyány 1948

A Veszélyeztetett Magángyűjtemények Miniszteri Biztossága részéről 1948-ban a családnak visszaadott könyvek jegyzékén: 142, 162, 175, 177, 178, 358, 431, 995, 1032

XVIII.2. Rövidítésjegyzék

XVIII.2.1. Katalógusok, szakirodalom és bibliográfiák jegyzéke

CATALOGUE 1758 – A catalogue of the libraries of the following ... persons, deceased, viz. ... Thomas Gale ... Roger Gale [&c.]. Which will begin to be sold this day at T. Osborne's and J. Shipton's, and will continue selling to 1st Jan. 1758

CATALOGUE 1771 – Catalogue universel de tous livres qui sont a avoir a Cologne sur le Rhin dans la librairie de la veuve de François Guillaume Joseph Metternich. 1771.

CATALOGUE 1778 – Catalogue de livres des bibliothèques du collège et du séminaire des ci-devant Jésuites de Mons, dont la vente se fera le 6 juillet 1778. Bruxelles, J. B. Jorez; Mons, Henri Bottin, 1778.

CATALOGUE 1788 – Catalogue des livres de la bibliothèque de feu m. le duc de la Valliere. Seconde partie, disposée par Jean-Luc Nyon l'ainé. Tome troisième. Belles-lettres. A Paris, chez Nyon l'ainé, et fils, libraires, 1788.

GAYA 1776 – Catalogus bibliothecae ... Constantini Philipides equitis de Gaya, excelsi regiminis J. A. quondam consilarii. Vienna, Kurzböck, 1776.

HALLER 1779 – HALLER, Albert: *Bibliotheca medicinae practicae, Tomus III. ab Anno 1648. ad A. 1685.* Bern, Em. Haller; Basel, Joh. Schweighauser, 1779.

HAMMER 1887 – HAMMER, Christian: *Catalogue de la Bibliothèque Hammer à Stockholm. Division étrangère.* Tome II. Berlin, Imprimerie Rudolf Mosse, 1887.

KAPP 2000 – KAPP, Volker: *Fénelon en Allemagne.* In: *Nouvel état présent des travaux sur Fénelon.* Ed. Hillenaar, Henk. Amsterdam, Atlanta GA, 2000. 127–152.

NAGLER 1845 – NAGLER, Georg Kaspar: *Neues allgemeines Künstler-Lexicon oder Nachrichten von dem Leben und den Werken der Maler, Bildhauer, Baumeister, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, Zeichner, Medailleure, Elfenbeinarbeiter, etc:* Bearbeitet von Georg Kaspar Nagler. XV. Band. Santi, Antonio – Schoute, Jan. München, E. A. Fleischmann. 1845. 191.

PETRIK I–IX. – PETRIK Géza, Magyarország bibliographiája, 1712–1860, I–IV, Budapest, Dobrowsky, 1882–1892; V–VIII. kötet: 1712–1800 közt megjelent magyarországi (és külföldi

magyar nyelvű) nyomtatványok, Budapest, közread. az OSZK, 1971–2017. (V. és VII. kötet: Pótlások; VI. kötet: Nyomda- és kiadástörténeti mutató; VIII. kötet: Függelék, Hazai 18. századi színlapok, gyászjelentések és szentképek bibliográfiája, Nyomda- és kiadástörténeti mutató; IX. kötet: Pótlások).

RMK I. – Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár, az 1531-től 1711-ig megjelent magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve, Budapest, MTA, 1879.

RMK II. – Szabó Károly, Régi Magyar Könyvtár, az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve, Budapest, MTA, 1885.

RMK III. – Szabó Károly, Hellebrant Árpád, Régi Magyar Könyvtár, magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve, Budapest, MTA, 1886–1891

RMK III. Pótlások – Pótlások, kiegészítések, javítások, Borsa Gedeon irányításával Dörnyei Sándor, Szálka Irma munkája, Budapest, OSZK, 1990–1996.

SABBATINI 1972 – SABBATINI, Cf. Aurelio: *Vita et operibus Alexandri Tartagni de Imola*. Milano, Giuffra, 1972. (Quaderni di Studi Senesi, 27/1.)

VICAIRE 1890 – VICAIRE, Georges: *Bibliographie Gastronomique*. Paris, P. Rouquette et fils, 1890.

WINDHAG 1733 – *Bibliotheca Windhagiana*. Hrsg: Ferdinand Dominicus von Guarient und Raall, Vienna, Johann Baptist Schilgen, 1733.

WURZBACH 1874 – *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich: enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*. Saal - Sawiczewski und Nachträge (7. Folge). 28. ed. Constantin von Wurzbach, Wien, Hof- und Staatsdruckerey, 1874.

XVIII.2.2. Virtuális katalógusok jegyzéke

BnF – Bibliothèque nationale de France

BML – Bibliothèque municipale de Lyon

BNCF – Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze

BNN – Biblioteca Nazionale di Napoli

BSB – Bayerische Staatsbibliothek

BUP – Bibliothèques de l'Université de Poitiers

CIH – Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur

DBNL – Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren.

FAU – Friedrich-Alexander-Universität Universitätsbibliothek.

FRANKLIN UP – Penn Libraries University of Pennsylvania / Franklin

GBV – Gemeinsamer Verbundkatalog

GW – Der Gesamtkatalog der Wiegendrucke

HeBIS – Hessische Bibliotheksinformationssystem

INHA – Institut national d'histoire de l'art

ISTC – Incunabula Short Title Catalogue - The British Library

KB – Koninklijke Bibliotheek (Nederland)

KVK – Karlsruher Virtueller Katalog

MOL – Magyar Országos Levéltár

MTAK – MTA Könyvtár és Információs Központ

NK ČR – Národní knihovna České republiky 243

NLA – National Library Of Australia

OSZK – Országos Széchényi Könyvtár

ÖAW – Österreichische Akademie der Wissenschaften

ÖNB – Österreichische Nationalbibliothek

SBB – Staatsbibliothek Berlin

UCLA – University of California

XVIII.3. Szerzők és közreműködők (társzerzők, fordítók, szerkesztők, kommentálók, stb.) mutatója

- Abbadie, Jacques 466
- Abelin, Johann Philipp 426
- Ablancourt, Nicolas Perrot, d' 1019
- Accursius, Franciscus (Senior) 814
- Acxtelmeier, Stanislaus Reinhard 732, 733, 734, 1039, 1040
- Addison, Joseph 729
- Adlerhold, Germanus 111
- Adrichem, Christian, van 110
- Aiszóposz 985
- Aitzing (Eytzinger), Michael, von 403
- Albertinus, Aegedius 561
- Albrecht von Albrechtsburg, Franz Ignaz 909
- Aldrovandi, Ulisse 1038
- Aliquié, François Savinien, d' 1096
- Alleaume, Gilles 88
- Almers, Sebastian 728
- Amelot de la Houssaye, Abraham-Nicolas 56, 298, 404, 564, 630, 755, 756, 1084
- Amelote, Denis 39
- Ammirato, Scipione 524
- Amyot, Jacques 651
- Anasztasziosz Szinaitész 27
- Ancheman de Martignac 718
- Andilly, Arnould, d' 300
- Andlern, Franz Friedrich, von 815
- André, François 1009
- Andreas Barbatius 776, 777
- Andreas, Valerius 898
- Ardemani, Giovanni Battista 1111
- Argens, Jean-Baptiste de Boyer, d' 379, 1008
- Arnould, Antoine 29, 1017
- Árvai Mihály 216, 407
- Aszalay István 851
- Aubéry du Maurier, Louis 369, 376
- Aufréri, Étienne 886
- Augustinus, Aurelius (Szent Ágoston) Sanctus 6, 7
- Aulnoy, Marie Catherine Le Jumel de Barneville, d' 366, 441
- Aureli, Lodovico 278
- Aurnhammer, Dominicus 955
- Avaux, Jean-Antoine de Mesmes 606
- Aventinus, Johannes 198
- Aviler, Augustin-Charles, d' 957
- Avity, Pierre, d' 196, 541
- Aymon, Jean 744
- Bacco, Enrico 161
- Bácsmegyei István Pál 74
- Baldus, de Ubaldis 773, 774, 775, 850

Baltus, Jean François 407
 Balzac, Jean-Louis Guez, de 691
 Barbeyrac, Jean 811, 841, 877, 878
 Barclay, John 199
 Bardejov → Bártfa
 Barkóczy Ferenc 436
 Barleti, Marin 223, 439
 Baron, Éguinaire 553, 867
 Barrin, Jean 715
 Bartholin, Thomas 925
 Bartholomaeus de Bellincinis 764
 Bartolus de Saxoferrato 778, 779, 780, 781, 821
 Basilius Valentinus 948
 Basnage de Beauval, Henri 286
 Basnage, Jacques 303
 Batthyány II. Ádám MS.12, MS.70
 Batthyány József MS.31
 Batthyány Kristóf MS.29
 Batthyány Lajos Ernő 1004, MS.51–55, MS.83
 Baudoin, Jean 741
 Baudrand, Michel-Antoine 151
 Baur, Johann Wilhelm 143
 Bayle, Pierre 508, 715
 Beatrizet, Nicolas 165
 Beatus, Georg 503
 Beckmann, Nicolaus 912
 Bédacier (Durand), Catherine 230
 Beer, Johann Christoph 351, 516
 Behamb, Johann Ferdinand 385
 Beier, Adrian 616
 Bél Mátyás 197, 206, 329
 Belidor, Bernard Forest, de 1095
 Bellecour 919
 Belleforest, François, de 220
 Bellegarde, Jean-Baptiste, Morvan de 73, 244, 319, 937, 977, 985, 1014, 1083, 1085, 1086, 1087, 1088, 1089, 1091, 1104
 Bellenger, François 92
 Belli, Giulio 571
 Bentivoglio, Guido 1012
 Bernard, Charles 307
 Bernard, Jacques 511, 715
 Bernardinus, Didacus → Bidermann, Jakob
 Bernegger, Matthias 385, 674
 Bernhard, Johann Adam 579
 Bertrand, Étienne 807
 Besnecker, Johann Adam 907
 Besold, Christoph 276, 475
 Bessel, Gottfried 504
 Bethlen Farkas 205
 Bethlen János 204
 Bethlen Mihály MS.27
 Bethlen Miklós 410
 Béthune, Philippe, de 495, 496

Beust, Casimir Gottfried, von 910
 Beuther, Michael 420
 Bidermann, Jakob (Bernardinus, Didacus) 1134
 Binius, Severin 25
 Bion, Nicolas 1024
 Blaeu, Joan 102, 103, 175
 Blaeu, Willam Janszoon 102, 103
 Bodenehr, Gabriel 109, 146, 174
 Boeckler, Johann Heinrich 477
 Boener, Johann Alexander 250
 Boethius, Christoph 346
 Boetius, Johann Theodor 349
 Bohse, August (Talander) 117
 Bohun, Edmund 215
 Boileau Despréaux, Nicolas 652, 658, 1054
 Boisguilbert, Piere Le Pesant, de 750
 Bonafous, D. B. 1062
 Bonanni, Filippo 50
 Boner, Hieronymus 225, 431
 Bonfini, Antonio 207, 208, 1016
 Bongars, Jacques, de 331
 Bonnefons, Nicolas, de 967, 968
 Bonneval, Claude-Alexandre, de 375
 Borcholten, Johannes 801
 Bordelon, Laurent 526, 711, 1006
 Bornmeister, Simon 976
 Bosse, Abraham 99, 1135
 Bossuet, Jacques Bénigne 240, 293, 422
 Boulesteis de la Contie, Louis 623
 Bourdaloue, Louis 82, 85
 Bourgeois Duchastenet, Louis 600
 Boutauld, Michel 91, 500
 Boxhorn, Marcus Zuerius, von 1127
 Boyss, Matthaeus 886
 Böcken, Placidus 766, 829
 Böhmer, Justus Henning 786
 Bracellus 225
 Brantome, Pierre de Bourdeille, de 377
 Brassicanus, Johann Alexander 331
 Braun, David 724
 Brean, Franz Xavier 17
 Brébeuf, Georges, de 1021
 Bremond, Sébastien 923
 Brenner Antal Domokos 410
 Bressler und Achenburg, Fernand Ludwig, von 738
 Brice, Germain 118
 Briet, Philippe 193, 340
 Brillon, Pierre-Jacques 657
 Brion, Charles 30
 Broe, Samuel, de 272
 Broichausen, Heinrich Peter 693, 903
 Browne, Edward 249
 Brueys, David Augustin, de 322

Bruto, Giovanni Michele 331, 387
 Bruyn, Abraham, de 336
 Bruzeau, Paul 46
 Bucelin, Gabriel 277
 Buddaeus, Johann Franz 618
 Buffier, Claude 501
 Bullinger, Heinrich MS.14
 Burman, Pieter 532
 Burnet, Gilbert 186
 Bury, Guillaume, de 409
 Bussieres, Jean, de 275
 Bussy-Rabutin, Roger, de 269, 609, 629, 999
 Bunting, Heinrich 59
 Caesar, Caius Iulius 761, 1137
 Caesar, Franciscus Maria 548
 Calderino Mirani, Cesare 483
 Calepino, Ambrogio 517, 518
 Callieres, François, de 720, 943
 Callières, Jacques, de 556, 557
 Calmet, Augustin 33
 Capece Galeota, Fabio 816
 Carbach, Nikolaus Fabri, von 358
 Cardano, Girolamo 463
 Carion, Johannes 217, 218
 Carpzov, Benedikt 790
 Cartier de Saint Philip 1065
 Casaubon, Isaac 485
 Castel de Saint-Pierre, Charles Irénée 624, 1071
 Catullus, Gaius Valerius 1044
 Caumont de la Force, Charlotte-Rose, de 325
 Caussin, Nicolas 530
 Cefali, Giovanni 805
 Cellarius, Abraham 101
 Cellarius, Balthasar 686
 Cerdan, Jean Paul 546
 Cernoti, Leonardo 133
 Cervantes Saavedra, Miguel de, 1080
 Chalamont de la Visclede, Antoine-Louis, de 1051
 Challe, Robert 1080
 Champmeslé, Charles Chevillet, de 1068
 Chappuis, Joannes 65
 Chappuys, Gabriel 220, 540
 Charpentier, François 265
 Chatelain, Henri 105
 Chaubert, Hugues-Daniel 648
 Chauveau, François 967, 968
 Chemnitz, Bogislaus Philipp, von 600
 Chevigny, de 722
 Chévremont, Jean-Baptiste, de 539
 Chilemont 547, 736
 Chlingensperg, Christoph, von 792
 Chokier, Jean, de 747
 Christyn, Jean Baptiste 232, 233

Cicero, Marcus Tullius 488, 489, 608, 610, 1043, 1045
 Cless, Andreas 694
 Clüver, Philipp 116
 Coignet, Michel 129
 Colbert, Charles, de Croissy 606
 Colli, Hippolyt, von 577
 Colvener, George 63
 Comazzi, Giovanni Battista 32
 Comenius, Johannes Amos MS.21
 Commynes, Philippe, de 370, 491
 Cordato, Stephanus 474
 Corneille, Pierre 1068, 1112
 Coronelli, Vincenzo 155
 Cortesius, Alexander 1016
 Cotte, Johann Georg 412
 Cotter, Pierre 157
 Courtilz de Sandras, Gatién, de 749, 938
 Courtin, Antoine, de 757, 843, 1121
 Cramer → Kramer
 Croiset, Jean 42, 43, 98
 Crull, Jodocus 399
 Crüger, Georg 499
 Crüger, Joachim Ernst 681
 Cunaeus, Petrus 707
 Cureau de la Chambre 945, 946
 Curione, Celio Secondo 357
 Curtius Rufus, Quintus 962, MS.10
 Cyrano de Bergerac, Savinien, de 1049
 Czvittinger Dávid 330
 Dacier, André 443, 1050, 1053
 Dalicourt, Pierre 213
 Damman, Adriaan 336
 Danckwerth, Nicolaus → Vitriarius, Philipp Reinhard
 Dancourt, Florent Carton 393
 Danet, Pierre 512
 Daniel, Gabriel 262
 Dati, Giorgio 445
 De la Torre 626
 De Luca, Giovanni Battista 900
 Decio, Filippo 806
 Del Maino, Giasone 780
 Delcampe 956
 Della Valle, Pietro 402
 Derham, William 92, 93
 Des Coutures, Jacques Parrain 1034
 Deschamps, Jean 1018
 Deseine, François-Jacques 121
 Desfontaines, Pierre François Guyot 648, 662, 970
 Dessoulavy, Charles L. 689
 Devaux, Jean 1029
 Dézallier d'Argenville, Antoine Joseph 1109
 Díaz Tanco, Vasco 384
 Dilly, Antoine 1120

Dinner, Andreas 810
 Ditton, Humphrey 80
 Doegen, Matthias 1005
 Doetichum, Jan, van 153
 Dolfin, Franciscus 455
 Domat, Jean 856
 Donati, Alessandro 408
 Donneau de Visé, Jean 279
 Doppelmayr, Johann Gabriel 1024
 Dresser, Matthaeus 386
 Drexel, Jeremias 921, 954, 1003, 1035,
 1041, 1092, 1093, 1118, 1126
 Driesch, Gerhard Cornelius, von 581, 983
 Du Buisson, Nicolas 442
 Du Chesne, Joseph 934
 Du Fouilloux, Jacques 449
 Du Marsais, César Chesneau 1125
 Du Moulin, Charles 806
 Du Perron, Jacques Davy 457
 Du Pin, Louis-Ellies 302, 476
 Du Revest, Abbé 263
 Du Ryer, Pierre 231, 962
 Dubois de Gomicourt, Jacques 1100
 Dubois de Saint-Gelais, Louis François
 185
 Dubos, Jean Baptiste 576
 Duchesne, Jean Baptiste 721
 Dufresny, Charles 1056
 Dumont, Jean 625, 742, 811
 Dupuy, Pierre 321
 Durand, Guillaume 833
 Dusault, Jean-Paul 38
 Duval, Pierre 106, 136
 Dürr, Johann 719
 Ehrenreich, Joseph Anton, von
 Elvern, Hieronymus Stephan, von 497
 Endter, Johann Friedrich 171
 Ens, Caspar 580
 Epheszoszi Xenophón 247
 Epiktétosz 1033
 Epikurosz 1034
 Erasmus, Desiderius, Roterodamus 31,
 195, 245, 357
 Erath, Augustin 41
 Erberg, Matthias, von 520
 Erdődy Nepomuk János 45, 986
 Ertl, Anton Wilhelm 899
 Esterházy Pál 248
 Estrades, Godefroy, d' 606, 1010
 Ettner, Johann Christoph 941
 Eytzinger → Aitzing, Michael, von
 Faber, Samuel 107
 Fachs, Ludwig 827
 Faludi Ferenc 929
 Faret, Nicolas 582
 Farnaby, Thomas 1099

Fäsch, Johann Rudolph 1141
 Fauchard, Pierre 949
 Fazello, Tommaso 418
 Fénelon, François 745
 Fer, Nicolas, de 106, 108, 114, 132
 Ferrari, Filippo 151
 Ferrerio, Pietro 163, 164
 Feuillet, G. 152
 Feuillet, Nicolas 572
 Fickwirth, Georg 251, 529
 Filleau de Saint-Martin, François 1080
 Fischer Kristóf 661
 Flämitzer, Johann Nicolaus 419, 688
 Fléchier, Esprit 267
 Fleury, Claude 239, 966
 Florimond de Raemond 81
 Florus, Lucius Annaeus 231, 255, 356, 357
 Flötner, Peter 225
 Follerio, Pietro 871
 Fontanini, Giusto 527
 Fontenelle, Bernard Le Bovier 280, 555, 974
 Forberger, Georg 201
 Forer, Conrad 991
 Forer, Laurenz 664
 Forster, Valentin Wilhelm 839
 Forstner, Christoph, von 673, 1076
 Fortin de la Hoguette, Philipe 748
 Francisci [Finx], Erasmus 190
 Franck, Sebastian 22
 Franckenstein, Christian Gottfried 268
 Francus, Jacobus → Lautenbach, Conrad
 Frank, Jakob → Lautenbach, Conrad
 Franz, Joseph Bonaventura 873
 Fredro, Andrzej Maksymilian 677
 Freiesleben, Christoph Heinrich 819
 Freinsheim, Johann 231, 962
 Freschot, Casimir 368, Casimir 714
 Freyer, Hieronymus 988
 Freylink, Johannes 35
 Fronsberger 603
 Furck, Sebastian 531
 Furttenbach, Joseph 927, 928
 Fuzelier, Louis 1116
 Fürst, Paul 224
 Gabon Antal 1079
 Gail, Andreas, von 768, 787, 788
 Galiberti, Casimiro 47, 48
 Gall, Fridericus 436
 Gallois, Jean 534
 Gallus, Gaius Cornelius 1044
 Garzoni, Tommaso 415
 Gauret, Jacques 896
 Gautruche, Pierre 578
 Gaya, Louis, de 486

Gayot de Pitaval, François 791, 1094, 1105
 Gelen, Sigund 195, 357
 Gemelli Careri, Giovanni Francesco 185
 Gerardus, Vercellanus 447
 Gerlach, Samuel 314, 544
 Gessner, Conrad 991
 Gherardi, Evaristo 1115, 1130
 Gheyn, Jacques, de 127
 Gilles, Nicole 191, 220
 Gilles, Pierre 180
 Giovio, Paolo 384
 Girard de Villethierry, Jean 1139
 Girard, Albert 1066, 1108
 Gladov, Friedrich 128
 Glafey, Adam Friedrich 295
 Glareanus, Henricus Loriti 357
 Gnodalius, Petrus 209
 Godeau, Antoine 54
 Godefroy, Denis 370, 795
 Goibaud-Dubois, Philippe 489, 1043
 Goldast, Melchior 740
 Gottfried, Johann Ludwig 196, 202
 Goulart, Simon 274
 Gracian, Baltasar 69, 564, 584
 Graevius, Johannes Georgius 255
 Grandius, Jacobus 1025
 Granet, François 648
 Grapheus, Cornelius 926
 Gravatius, Nicolaus Antonius 869
 Grégoire, Pierre 1106
 Greisel, Johann Georg 1123
 Grenaille, François, de 680
 Greneck, Adam Joseph 857, 858, 904
 Grisone, Federico 995
 Gronovius, Johann Friedrich 841
 Grotius, Hugo 52, 95, 565, 841, 842, 843, 844
 Grotnitz von Grodnau, Carl Melchior 743
 Gualdo Priorato, Galeazzo 169
 Guarient und Raall, Franz Anton, von 822
 Guarini, Battista 942
 Gude, Marquard 532
 Guedeville, Nicolas 105
 Gueullette, Simon 380
 Guevara, Antonio, de 561, 586
 Guicciardini, Francesco 201
 Guillet de Saint-George, Georges 465
 Gundl, Paul Anton 448
 Guyon, Claude-Marie 299
 Gülich, Johann Dietrich, von 597
 Habsburg, Károly, V. német-római császár 602
 Hackemann, Friedrich August 487
 Haffner, Melchior 948
 Hagen, Johann Hugo, von 824

Hahn, Franz Joseph, von 504
 Hájek z Libocan, Václav 210
 Haloander, Gregor 357
 Han, Paul Conrad Balthasar 394
 Happel, Eberhard Werner 308
 Harcouet de Longeville 289
 Harprecht, Johann 793
 Harsdörffer, Georg Philipp 990
 Hartmann, Maurus 251, 529
 Haselbauer, Franz 613
 Haug, Hans 225
 Hausfriz, Georg Lorenz 490
 Heckenauer, Jakob Wilhelm 124
 Hederich, Benjamin 615, 930
 Hedio, Caspar 23, 245
 Hégészipposz 245
 Heiden, Rudolph 567
 Hein, Friedrich 475
 Heinsius, Nicolaas 1072
 Heiss, Johann Kogenheim, von 301
 Hellwig, Christoph, von 1136
 Heltai Gáspár 826
 Helwig, Nikolaus 90
 Hénin, Antoine de 63
 Heräus, Carl Gustav 570
 Herberstein, Sigmund, von 384
 Herden, Eitel, Friedrich, von 567
 Hertius, Joann Nikolaus 877
 Hertwig, Christoph 783
 Herz in Herzfeld, Franciscus-Josephus 859, 860
 Heyden, Johann 396
 Hidi Gergely 590
 Hierat, Anton 342
 Hieronymus, Sophronius Eusebius 11, MS.30
 Hillebrand, Gerhard 670
 Himmel, Johann 353
 Himmel, Margarethe 353
 Hirschmann, Thomas 450
 Hoffmann, Johann Moriz MS.39
 Hoffmannus, Mauritius → Hoffmann, Johann Moriz
 Hofmann von Hofmannswaldau, Christian 989
 Hofmann, Johann Friedrich 870
 Hoheneck, Johann Georg Adam, von 256, MS.74
 Homérosz 328
 Horatius, Quintus, Flaccus 1052, 1053
 Horn, Georg 142, 683
 Horst, Georg 991
 Horstius, Johann Daniel 1025
 Hortlederus, Fridericus 719
 Hotman, François 646
 Hotman, Jean 690

Hotowetz, Emmanuele Francisco 857, 904

Hörnigk, Ludwig, von 708

Hörnigk, Philipp Wilhelm, von 660

Hugues de Saint-Cher 28

Hunyadi Mátyás, (Matthias Corvinus) I. magyar király MS.56

Huser, Johannes 1060, 1061

Hutter, Elias 14

Hübner, Johann 140, 243, 257, 332, 333, 334, 614

I. Mátyás, magyar király → Hunyadi Mátyás

II. Rákóczi Ferenc, erdélyi fejedelem → Rákóczi Ferenc, II.

Illsung, Jakob 5

Imhof, Jacob Wilhelm 250

Imsser, Philipp 951

Ince, IV., pápa 850

Irenaeus, Sanctus 31

Irregger, Raimund 60

Istvánffy Miklós 342, 1016

Iustinus, Marcus Iunianus 294

Jablonski, Johann Theodor 601

Stuart, Jakab (Jacques), I., angol király 690

I. Jakab, angol király → Stuart, Jakab

Jansen, Cornelius, genti püspök 96

Jobert, Louis 640

Johannes Andreae 844, 862

Jordan, Claude 117, 451

Josephus Flavius 195, 245, 300

Jovet, Jean 304

Jörger von Tollet, Johann Quintin 891

Jungendres, Sebastian Jacob 343

Juvenalis, Decimus Iunius 1138

Juxta Hornad, Gabriele, de 710

Jüngken, Johann Helfrich 1023, 1026, 1102

Káldi (Káldy) György 15

Kazy Ferenc 261

Kelemen, XI., pápa 24

Kellner, David 1038

Keresztély, I. szász választófejedelem 784

Kéri Sámuel 1004

Kervillars, Jean-Marin, de 978

Khevenhüller, Franz Christoph 344, 345

Khevenhüller-Frankenburg, Ludwig-Andreas, von 863

Kilian, Lucas 100

Kis-Viczay Péter 918

Kithonich János 528, 828, 852

Klock, Caspar 804

Knorr von Rosenroth, Christian 19

Knorr, Balthasar 800

Knutson, Torkel 593

Koenig, Robertus 872

Kolinovics Gábor MS.22

Koller de Nagy-Manya, Emerich Franz 908

Koller József 45, 986
 Kovács János 364
 Köhler, Joann David 388
 Kramer (Cramer), Matthias 514, 682
 Kraus, Johann Ulrich 183, 1107
 Kriegl, Georg Christoph 589
 Kulpis, Johann Georg, von MS.24
 Küsel, Mathäus 312
 L'Héritier de Villandon, Marie-Jeanne 1131
 La Bruyere, Jean, de 484
 La Calprenede, Gautier de Coste 254
 La Fayette, Marie-Madeleine Pioche de la Vergne, de 271
 La Feuille, Daniel, de 536
 La Font, Joseph, de 1116
 La Loupe, Vincent de 27
 La Monnoye, Bernard, de (fict.) 263
 La Moth le Vayer, François, de 137
 La Mothe 194
 La Mottraye, Aubry de 452
 La Pays, René 922
 La Rochefoucauld, François, de 374, 1084
 La Roche-Guilhem, Anne, de 391
 La Touche, Nicolas, de 936
 La Varenne, François Pierre, de 963
 Labrune, Jean, de 352
 Labsánszky János 836
 Laet, Johannes, de 716
 Lafréry, Antoine 165
 Lamberty, Guillaume, de 365
 Lamormain, Guillaume Germé de 45, 986
 Lampadius, Johann 383
 Lancellotti, Giovanni Paolo 817, 818, 847
 Lasor a Varea, Alphonso → Savonarola, Raffaello
 Lassels, Richard 160
 Latomus, Sigismundus
 Lautenbach, Conrad (Jacobus Francus, Jakob Frank)
 Lauterbach, Ulrich Thomas 854
 Lauterbach, Wolfgang Adam 794, 796, 797, 854
 Lauterbeck, Georg 704
 Laval, de 608
 Laymann, Paul 664
 Le Brun, Charles 1107
 Le Brun, Pierre 291
 Le Clerc, Jean 264
 Le Clerc, Sébastien 1107
 Le Gendre, François 932
 Le Jeune, Jacques 537
 Le Lorrain de Vallemont, Pierre 252
 Le Maistre de Sacy, Isaac-Louis 55, 79
 Le Maistre, Antoine 881
 Le Noble, Eustache 36, 392, 939
 Le Roux, Philibert-Joseph 521

Le Sueur, Jean 305
 Le Tellier, Jean-François 1116
 Le Tourneux, Nicolas 2
 Le Vassor, Michel 1007
 Leau, Corneille 21
 Lebenwaldt, Adam, von 1122
 Lebrun, Charles 148
 Lecamus, Claude-Gilles MS.61
 Le-Clerc, Jean 715
 Leers, Reinier 286
 Legrand, Marc-Antoine 1116
 Lehmann, Christoph 684
 Lehmann, Peter Ambrosius 130
 Leiser, Gottfried Christian 840
 Lemery, Nicolas 958
 Léry, Jean, de 141
 Lesage, Alain-René 1116, 1129
 Lescut, Nicolaus, de 848
 Lessius, Leonard 1000
 Leti, Gregorio 270, 347, 350, 440, 643
 Leu, Thomas, de 179
 Leucht, Christian Leonhard 550, 810
 Liceti, Fortunio 1032
 Liebenthal, Christian 666
 Liger, Louis 956
 Lightfoot, John 61
 Ligny, César, de 457
 Limiers, Henri-Philippe, de 105
 Linnäus, Johannes 471
 Lipsius, Justus 167, 423, 672, 674, 678, 747
 Lisola, François Paul, de 478, 675
 Livius, Titus 231, 356, 357, 358
 Locke, John 563
 Lohmeier, Georg 250
 Longinosz 652, 1054
 Lonz, Tobias 787, 788
 Lorich, Gerhard 1055
 Loschi, Alfonso 313
 Lossius, Daniel 4
 Löchinger, Jonas 397
 Löw von Aberlsfeld, Johann Joseph 959
 Luca, Giovanni Battista, de 77
 Lucanus, Marcus Annaeus 1020, 1021
 Ludewig, Johann Peter, von 359, 612
 Lufneu, Jacques 93
 Lukianosz 1019
 Lundorp, Michael Caspar 453
 Lünig, Johann Christian 746
 Machiavelli, Niccolo 469, 523, 619, 620, MS.58
 Maderer, Johann Friedrich 873
 Magini, Giovanni Antonio 133
 Magnen, Jean Chrysostome 984
 Magri, Domenico 151

Mailly, Louis, de 1143
Maimbourg, Louis 281, 282, 283, 284, 285
Majer → Meier, David
Malderus, Johannes 67
Malebranche, Nicolas, de 981
Malvenda, Pedro, da 1007
Mandelsio, Johann Albrecht, von 203
Mansi, Giuseppe 64
Marana, Giovanni Paolo 535
Maranta, Roberto 871
Mariana, Juan, de 319, 362
Marivaux, Pierre Carlet de Chamblain, de 1059, 1140
Marperger, Paul Jacob 427
Martineau du Plessis, Denis 135
Martinus a Sancto Brunone 940
Masen, Jacob 312, 1057
Massialot, François 964
Massuet, Pierre 306
Matthiae, Christian 427
Matthias Corvinus → Hunyadi Mátyás
Maximilianus Etruscus 1044
Mazarin, Jules 752
Mazieres, Raymond 66
Megelein, Joachim 640
Meier (Majer), David 996
Meier, Gebhard Theodor 461
Meiern, Johann Gottfried, von 311
Meiger, Samuel 386
Melanchthon, Philipp 218
Melliet, Laurens 524
Melonius, Johann 901
Memmius, Conrad 315
Mencke, Lüder 913
Ménéstrier, Claude-François 632
Mercator, Rumoldus 138
Méré, Antoine Gombaud 1084
Merian, Matthaeus 177
Merula, Paulus 565
Meteren, Emmanuel, van 382
Micyllus, Jakob 358
Miege, Guy 253
Milton, John 234
Moliere 1036
Molindes, Franz 290
Monachus, Antonius 835
Moncrif, François-Augustin Paradis, de 960
Mongault, Nicolas-Hubert 610
Montano, Giovanni Battista 166
Montchal, Charles, de 372
Montgon, Charles Alexandre, de 700
More, Thomas 540
Morellus, Federicus 747
Moréri, Louis 510
Morhof, Daniel Georg 669

Morla, Pedro 798
 Mormille, Giuseppe 122
 Mouhy, Charles de Fieux 371, 1037, 1058
 Muratori, Lodovico Antonio 998
 Musculus, Wolfgang 324
 Musoco, Giuseppe 37
 Müller, Gallus 1
 Müller, Heinrich 384
 Münter, Sebastian 115
 Mynsicht, Adrian, von 1027, 1110
 Nádasdy Ferenc 361
 Naumann, Johann 948
 Naunton, Robert 725
 Naurath, Martin 577
 Neffe, Johannes Wolvert, de 705
 Nehring, Johann Christoph 617
 Nepos, Cornelius 447
 Neuenhahn, Karl Christian 883
 Neumair von Ramsla, Johann Wilhelm 719
 Nicolaus de Tudeschis 764, 765
 Nieuhof, Joan 259
 Nigrinus, Franz 414
 Nigrinus, Georg 587
 Niseno, Diego (Nissenus, Didacus) 35
 Nissenus, Didacus → Niseno, Diego
 Nitzsch, Friedrich 534
 Noblot, Charles 134
 Nodot, François 1067
 Nouet, Jacques 57
 O’Kelly, William 188
 Oehlers, Johann Christoph 931
 Oertel, Hieronymus 390
 Okolicsnai János 905
 Olearius, Adam 203
 Olivier, J. 952
 Orenday, Juan Bautista, de 607
 Orléans, Lous, d’ 492
 Orneval, d’ 1116, 1129
 Ortelius, Abraham 104, 129
 Ortigue de Vaumoriere, Pierre 254
 Otrokocsi Fóris, Ferenc 389
 Oudin, Antoine 515
 Ovidius, Publius, Naso 978, 1055
 Oxenstierna, Johan Thuressn 1090
 Pader d’Assézan, Jean Antoin 1128
 Palazzi, Giovanni 360
 Pantaleon, Heinrich 384
 Pápai Páriz Ferenc 1064
 Pappus, Petrus 592
 Paracelsus 1060, 1061
 Paris, Jean Baptist MS.63
 Paritius, Georg Heinrich 1082
 Parrino, Domenico Antonio 123
 Pascal, Blaise 75, 1075

Pastorius, Melchior Adam 251, 529
 Patachich Ádám 296
 Patachich Boldizsár MS.12
 Paulus de Castro 802
 Paurnfried ab Eys, Joannes Josephus 766
 Pecquet, Antoine 522
 Pellaeus, Jacobus 869
 Pelletier, Gérard 531
 Pelzhoffer, Franz Albrecht 462
 Pemberton, Henry 1070
 Pereszlényi Pál 994
 Pérez, Antonio 533
 Perottus, Nicolaus 324, 356, 400
 Persius, Aulus, Flaccus 1138
 Péterffy Károly 26, 438
 Pethő Gergely 363
 Petronius 1067
 Peucer, Kaspar 218
 Peuerbach, Georg, von 951
 Peüger, Johann Franz 831
 Pezel, Christoph 383
 Pezron, Paul-Yves 464
 Pichler, Joseph 340
 Picinelli, Filippo 644
 Pilati, Leopold 865
 Piossens, Chevalier, de 628
 Piron, Alexis, 1124
 Pistorius, Johann 417
 Pitonius, Franciscus Maria 868
 Plantavit de la Pause, Guillaume 373
 Platón 1050
 Plinius Minor, Caius 1073
 Plinius Secundus, Caius 396
 Pluche, Antoine 1097
 Plutarkhosz 245, 443, 447, 651, 1033
 Pock, Johann Joseph 568, 665
 Pock, Mátyás 1000
 Polübiosz 324, 356, 397, 400
 Pomey, François 519
 Pomponne, Simon Arnauld, de 606
 Pongrácz Gáspár 3
 Pontano, Giovanni Gioviano 225
 Pontas, Jean 509
 Ponza, George 723
 Portocarrero, Luis Manuel 667
 Portus, Aemilius 747
 Portus, Franciscus 747
 Pöllnitz, Karl Ludwig, von 605
 Pradon, Nicolas 1013
 Préchac, Jean, de 726
 Prévost d'Exilles, Antoine François 662
 Pringy, Jeanne-Michelle Hamonin, de 238
 Propertius, Sextus 1044
 Prudentius Clemens, Aurelius 1072

Psalmanazar, George 119
 Ptolemaiosz, Klaudiosz 133
 Pufendorf, Samuel, von 338, 398, 399,
 753, 877, 878
 Quad, Matthias 571
 Quesnel, Pasquier 77
 Questenberg, Johannes Adamus 705
 Rabanus, Maurus 63
 Rabelais, François 1011
 Racine, Jean 1047
 Radossány László 40
 Rákóczi Ferenc, II. erdélyi fejedelem 410
 Rambaldo, Antonio 446
 Regal, Maximilian Ludwig, von 882
 Regnard, Jean François 1046
 Regnier-Desmarais, François-Séraphin 310
 Régnier-Desmarais, François-Séraphin 936
 Reinhard, Benedict 827
 Reinkingk, Theodor, von 702
 Reinzer, Franz 241, 633
 Rémond des Cours, Nicolas 588, 688
 Renaudot, Théophraste 699
 Rettenpacher, Simon 192
 Retz, Jean François Paul de Gondi, de 627
 Reusner, Jeremias 480
 Reusner, Nikolaus 480
 Révay Péter 498
 Riccardi, Francesco 483
 Richelieu, Armand Jean du Plessis 760
 Richter, Christian Friedrich 982
 Richter, Gregor 472
 Riedlin, Veit 1132
 Riemer, Johannes 467
 Riencourt, Simon, de 317
 Rigaltus, Nicolaus 747
 Rink, Euchardius Gottlieb 341
 Rittershausen, Konrad 810
 Riviere, Lazare 1025, 1063
 Robbe, Jacques 154
 Rochefort, ... de 1065
 Roessler, Balthasar 1101
 Rohan, Henri, de 595, 598
 Rollin, Charles 320
 Rosello, Lucio Paolo 850
 Rossi, Giovanni Giacomo (Rubeis, Johann
 Jacob, de) 162, 168
 Rossini, Pietro 642
 Roth, Eberhard Rudolph
 Rother, Johann Heinrich 735
 Rotterdami Erasmus → Erasmus,
 Desiderius
 Rousseau, Jean-Baptiste 1048, 1068.
 Rousset de Missy, Jean 401, 601, 811
 Rödern, Johann Bernhard Caelestin, von
 241
 Rösener, Andreas Christoph 887, 902

Rubeis, Johann Jacob, de → Rossi, Giovanni Giacomo
 Rudolphi, Johann Georg 312
 Ruffus, Bernardinus 764
 Rufinus Aquileiensis 195
 Ruinetti, Giuseppe Maria 155
 Ruiz de Monxaraz, Francisco 809
 Rycaut, Paul 323, 542
 Sacy, Louis-Silvestre, de 1073
 Sainte-Marthe, Louis, de 1011
 Sainte-Marthe, Pierre-Scévole, de 545
 Sainte-Marthe, Scévole, de 1011
 Saint-Évremond, Charles du Saint-Denis, de 654, 655
 Saint-Prest, Jean Yves, de 574
 Saint-Réal, César Vichard, de 656
 Salazar, Ambrosio, de 582
 Salbach, Johann Christoph 160
 Sallo, Jean Denis, de 534
 Sambucus → Zsámboky; Zsámboky János
 Sandel, Johannes 210
 Sandrart, Joachim 196
 Sandrart, Johann Jakob 144
 Sarpi, Paolo 56
 Sarrau, Claude 532
 Saumaise, Claude 506
 Sauter, Johann Leonhard 246
 Sauvage, Denis 220
 Savary des Bruslons, Jacques 513
 Savary, Philémon-Louis 513
 Savonarola, Raffaello (Lasor a Varea, Alphonso) 437
 Scaccia, Sigismondo 798
 Scaliger, Joseph Juste 1137
 Scarron, Paul 1068
 Schadaeus, Oseas 416
 Schambogen, Johannes Christophorus 876
 Schefferus, Joannes 593
 Scheits, Matthias 948
 Schenk, Peter 170
 Schez, Pierre 297
 Schilter, Johann 846
 Schlusser, Jakob 209
 Schmauß, Johann Jacob 355
 Schmid, Johann MS.26
 Schmid, Joseph 987
 Schmid, Samuel Heinrich 738
 Schmidt, Johann Andreas 131
 Schneidewein, Johann 795
 Schoder, Johann Samuel 184
 Schotanus, Bernardus 834
 Schott, Gaspar 933, 1022, 1069
 Schottel, Samuel 477
 Schöfflerlin, Bernhard 358
 Schreckenfuchs, Erasmus Oswald 951
 Schrevel, Cornelis 1142

Schröder, Johann 934
 Schuffenhauer, Matthias 83
 Schurzfleisch, Konrad Samuel 840
 Schuward, Johannes 703
 Schütz, Johann Jacob 794, 796, 797
 Schwartz, Kaspar 314
 Schweder, Christoph Hermann, von 295, 309
 Schweser, Christoph Heinrich 771
 Scotti, Annibale 228
 Scotti, Federico 892
 Scudéry, Madeleine, de 1002
 Seckendorff, Veit Ludwig, von 685
 Segneri, Paolo 21
 Seneca Minor, Lucius Annaeus 1033, 1099
 Silberbauer, Johann Georg 28
 Silhon, Jean, de 637
 Simler, Josias 706
 Sinold von Schütz, Philipp Balthasar 551
 Sleidanus, Johannes 416, 420
 Soldan, Justus 603
 Solenander, Reiner 953
 Solleysel, Jacques, de 1103
 Somers, John 292
 Sorel, Charles 307
 Spaun, Franz Anton 875
 Spina, David, de 1015
 Sporck, Maria Eleonora Francisca Cajetana Aloysia 8, 49
 Stanhope, William 607
 Stanihurst, William 89
 Starcke, Johann MS.82
 Steele, Joseph 729
 Stephani, Thaumantius 566
 Steudner, Johann 97
 Stewechius, Godescalcus 636
 Stiller, Franciscus Ignatius 459
 Stisser, Friedrich Ulrich 435
 Stockhammer, Franz Wilhelm 770
 Stöffler, Johannes 212
 Strada, Famiano 421, MS.80
 Stridbeck, Johann 174, 258
 Stromer von Reichenbach, Wolfgang Albrecht 171
 Strozzi, Francesco 430
 Struve, Burkhard Gotthelf 894
 Struve, Friedrich Gottlieb 616
 Struve, Georg Adam 895
 Stryk, Samuel 767
 Stübel, Andreas 473
 Suetonius, Caius Tranquillus 318, 741
 Surirey de Saint-Remy, Pierre 1030
 Syring, Peter 664
 Szegedi János 888
 Szenci (Szenczi) Molnár, Albert 516

Szent Ágoston → Augustinus, Aurelius
 Szentiványi Márton 226, 634, 635, 813
 Szilágyi Sámuel 1004
 Szókratész 1033
 Szörényi László 874
 Tacitus, Publius Cornelius 423, 743, 1127
 Tahureau, Jacques 972
 Talander → Bohse, August
 Tartagni, Alessandro 803
 Tarteron, Jérôme 1052, 1138
 Tassin, Christophe 120
 Tavernier, Jean-Baptiste 402, 424
 Teissier, Antoine 602
 Temple, William 538, 663, 713
 Tengler, Ulrich 855
 Teréz, Avilai Szent 8
 Tersztyánszky János 214, 1016
 Tesauro, Emanuele 944
 Theodore de Raithou 27
 Thomas de Jesus 88
 Thou, Jacques Auguste, de 425
 Thuküdidész 430, 431
 Thuróczy János 225, 432, 433
 Thülemeyer, Heinrich Günther, von 470
 Tibullus, Albius 1044
 Tilmannus, Godefridus 27
 Timon Sámuel 219, 222, 335
 Tomasucci, Francesco 483
 Torche, Antoine 942
 Torquatus a Frangipani, Alexander Julius 631
 Torrentinus, Hermannus 980
 Torsellini, Orazio 278
 Toscanella, Orazio 1044
 Treuvé, Simon Michel 58
 Trier, Johann Wolfgang 762
 Tristan l’Ermite, François 1068
 Trummer, Johann Georg 693
 Tubero, Ludovicus, Crijevic 429
 Turba, Johann Heinrich, von 959
 Turóczi László 436
 Ursin, Johann Heinrich 189
 V. Károly, német-római császár →
 Habsburg, Károly
 Valeriano, Pierio 53
 Valerius Maximus 445
 Vallemont, Pierre, Le Lorrain, de 961
 Valleyre, Guillaume-Amable 657
 Van Espen, Zeger Bernhard 86
 Vanel, Claude 288, 411
 Vanossi, Antonius 594
 Vargas Mejía, Francisco, de 1007
 Varillas, Antoine 687
 Vauban, Sébastien Le Prestre, de 750
 Vaugelas, Claude Favre, de 962

Vayrac, Jean, de 543
 Velleius, Paterculus 423
 Venenti, Giacomo 768
 Veneroni, Giovanni 1012
 Ventimiglia (Vintimilla) 562
 Vera y Figueroa, Juan Antonio, de 460
 Verduc, Jean-Baptiste 1133
 Vergilius, Publius, Maro 1142
 Vertot, René Aubert, de 573
 Vestri, Ottaviano 869
 Vialart, Charles 641
 Vigelius, Nicolaus 879
 Villa Real, Manuel Fernandes, de 680
 Villars, Claude Louis Hector, de 373
 Villedieu, Marie Cathérine Hortense Desjardins, de 924
 Villefranche, Jean de Paul 374
 Villemain, Le Chevalier 583
 Villeneuve, Arnaud, de 289
 Vincent de Beauvais 16
 Vinter → Winter, Georg Simon
 Virmond, Damian Hugo, von 581
 Vischer, Georg Matthäus 176, 178
 Vitriarius, Philipp Reinhard (Danckwerth, Nicolaus) 845, 916, MS.89
 Voet, Johannes 911
 Vogt, Mauritius 172
 Voltaire 266
 Vries, Hand Vredeman, de 1066
 Vulson de La Columbiere, Marc, de 650
 Vultejus, Hermann 917
 Wachter, Johann Georg 992
 Waghenaer, Lucas Janszoon 153
 Wagner, Augustin 825, MS.88
 Wagner, Johann Christoph 235
 Wahl, Ferdinand François 1119
 Walsingham, Francis 623, 725
 Wartmann, Sigismund Friedrich 668
 Weber, Friedrich Christian 915
 Weck, Anton 200
 Wehner, Paul Matthias 864
 Weigel, Christoph 108
 Weingarten, Johann Jacob, von 479
 Weise, Christian 173
 Weissbach, Christian 965
 Werbőczy István 813, 825, 826, 861, MS.88
 Weres Balázs 861
 Werner, Georg 384
 Werschowitz, Karl Felix 897
 Wicquefort, Abraham, van 458, 622
 Widemann, Christian 456
 Widemann, Elias 144, 145
 Wieschnik, Franz, von 903
 Willis, Thomas 971
 Winckelmann, Johann Just 112

Winter (Vinter), Georg Simon 997
Witte, Henning 236
Wittich, Ivo 358
Woldenberg, Christian 772
Wolder, Simon 434
Wolff, Christian, von 1018
Wolff, Georg 948
Wölkern, Lazarus Carl, von MS.62
Xenophón 265
Xylander, Wilhelm 397
Zech, Bernhard, von 482
Zedler, Johann Heinrich 612
Zeiler, Martin 177, 211, 554
Zeller, Johann Sigmund, von 808
Zenarolla, Giovanni Paolo 428
Zermegh János 326
Zinzendorf, Philipp Ludwig, von 884
Zoesius, Hendrik 906
Zwinger, Theodor 935
Zsámboky; Zsámboky (Sambucus), János
207, 208

XVIII.4. A katalógus műveiben címszereplőként szereplő vagy kiemelten tárgyalt személyek mutatója

Alexander de Imola 778	Bourbon, Lajos, XIII. (Ludovicus), francia király 307, 505
III. Alexandrosz (Nagy Sándor) makedón király 537, MS.10	Bourbon, Lajos, XIV. (Louis), francia király 214, 269, 374, 558, 643, 692, 866, 896
Andreas Barbatius 764, 765, 778	Bourbon, Lajos, XV. (Louis) francia király 628
Andreas de Pomate 765	Brederode, Pieter Cornelis, van 795
Andreas, Valerius 906	Brutus, Marcus Iunius 608
Antonius de Butrio 765	Caesar, Caius Iulius 272
Antonius van Dale 280	Cardinal de Bouillon, Emmanuel-Théodose de La Tour d'Auvergne 349
Aquinói Szent Tamás → Tamás, Aquinói	Catherine Cadière 34
Arisztotelész 461, 686, 944	Colbert, Jean-Baptiste 560
Arnono, Johannes, de 871	Crassus, Marcus Licinius 272
Atticus, Titus Pomponius 610	Dávid, Izrael királya 66, 78, 79, 83, 84, 603
Azelt, Johann 190	Descartes, René 1026, 1120
Baden, Margarete, von 353.	Dictys Cretensis MS.28
Baldus de Ubaldis 833	Dorotheus, Antecessor 849
Ballisterius, Franciscus 871	Du Perron, Jean Davy 457
Barbosa, Agostinho 887, 902	Engelbrecht, Christian 785
Bartholin, Caspar 925	Erasmus, Desiderius, Roterodamus 7
Bartholomaeus de Bellincinis 764	I. Erzsébet → Tudor, Erzsébet
Bartolus de Saxoferrato 780	Falconi, Enea 764
Batthyány Jenő 893.	Felker András 707
Batthyány Károly József 893	Ferdinánd → Habsburg, Ferdinánd
Bayle, Pierre 263	Ferdinandus → Habsburg, Ferdinánd
Blasius, Gerardus Leonardus 1032.	
Boener, Johann Alexander 190	
Borcholten, Statius 801	

Fontenelle, Bernard Le Bouyer, de 406

Fülöp, orléans-i herceg → Orléans-i, Fülöp

II. Fülöp, spanyol király → Habsburg, Fülöp

III. Fülöp, spanyol király → Habsburg, Fülöp

Fürst, Wolfgang Gottlieb 785

Gergely, IX., pápa 817, 872, 898

Gergely, Nagy Szent pápa 285

Gergely, XIII., pápa 772, 818

Gesvres, François-Joachim-Bernard Potier, de 880

Gesvres, Marie Madeleine Emilie Potier, de 880

Godefroy, Denis 795

Gonzaga, Isidoro, de la Cerda Manrique et 809

Gonzaga, Eleonora Luisa 809

Gonzaga, Giuseppe Maria 809

Goyer, Pieter, de 259

Grotius, Hugo 875, MS.24

Habsburg, Ferdinánd, I. (Ferdinandus), német-római császár, magyar király, 326

Habsburg, Ferdinánd, II. (Ferdinandus), német-római császár, magyar király, 344, 345, 497, 986, MS.43

Habsburg, Ferdinánd, III. (Ferdinandus), magyar király 838

Habsburg, Fülöp, II. (Philippus), spanyol király, 347, 602

Habsburg, Fülöp, III. (Philippus), spanyol király 603

Habsburg, József, I. (Joseph, Josephus), német-római császár, magyar király 341, 591, MS.87

Habsburg, Károly, II. (Carlos, Carolo) spanyol király 237

Habsburg, Károly, V. (Carolus quintus, Kayser Carolus, Karl) német-római császár 420, 440, 926

Habsburg, Károly, VI. (Carolus, Karl), német-római császár; III., magyar király 348. 481, 482, 735

Habsburg, Lipót (Leopoldus) I. német-római császár, magyar király 428, 692, 891 MS.15

Habsburg, Mária Terézia (Maria Theresia) magyar királynő 589

Habsburg, Mátyás (Matthias), I. német római császár, II. magyar király 497

Habsburg, Miksa, II. (Maximilian), német-római császár, 785

Harprecht, Ferdinand Christoph 797

Harrach, Ferdinand Bonaventura, von 626.

Hartmann, Justus 795

Hauteville, Roger, I. Calabria királya 227

Helené, spártai királyné 1081

Iusztinianosz, I. (Justinianus) bizánci császár 793, 795, 801, 824, 848, 849, 876, 894, 914

I. János, magyar király → Szapolyai, János

Jean-Baptiste Girard 34

Johannes Andreae 833

I. József, német-római császár, magyar király → Habsburg, József

Julius Caesar, Gaius 272

Kasztrióta György (Szkander bég, Georgius Castriotus), albán fejedelem 223, 439

I. Károly, angol király → Stuart, Károly

II. Károly, angol király → Stuart, Károly

IV. Károly, német-római császár → Luxemburgi, Károly

V. Károly, lotaringiai herceg → Lotaringiai Károly

V. Károly, német-római császár → Habsburg, Károly

VI. Károly, német-római császár → Habsburg, Károly

VII. Károly, német-római császár → Wittelsbach, Károly

VIII. Károly, francia király → Valois, Károly

X. Károly Gusztáv, svéd király → Pfalz-Zweibrücken, Károly Gusztáv

XII. Károly, svéd király → Pfalz-Zweibrücken, Károly

Keizer, Jacob, de 259

Kelemen, XI., pápa 50

Kéri Sámuel 1004

Kolosvári Pál 438

Krakowsky von Kollowrath, Procop 782

Kriegelstein, Johann Wentzl, von 909

Kürosz, I., perzsa király 265

XIII. Lajos, francia király → Bourbon, Lajos

XIV. Lajos, francia király → Bourbon, Lajos

XV. Lajos, francia király → Bourbon, Lajos

Lajos Vilmos, (Ludovico di Baaden, Principe) badeni örgróf 428

Landriano, Bernardino, da 764, 765

La Tour d'Auvergne, Emmanuel-Theodose, de 349

Lazier, Gian Antonio (Ioannes IX Antonius I Angelus Flavius Comnenus Lascaris Palaeologus) 562

Lege, Leonardus 802

Leó, Nagy Szent pápa 284

I. Lipót, német-római császár, magyar király → Habsburg, Lipót

Livius, Titus 523

Lotaringiai, Károly (Charles Léopold duc de Lorraine, Prinz Karl Leopold von Lothringen) lotaringiai herceg 352

Louvois, François-Michel le Tellier, Marquis de 749

Lucanus, Marcus Annaeus 685

Luxemburgi, Károly, IV. (Carolus quartus) német-római császár 470, 471, 649

Mandacher, Eugenius Victor 455

Mária Terézia, magyar királynő → Habsburg, Mária Terézia

Marlborough, John Churchill (1st Duke of Marlborough) 187

Mazarin, Jules 641, 679, 752

Mazio, Bernardino 806

Medici Mária (Maria de' Medici, Marie de Médicis) francia királyné 505

Meurer, Noe 768

Michelangelo Buonarroti 166
 Montellanus, Innocentius Lucius 871
 Münsinger von Frundeck, Joachim 787, 788
 Naurath, Martin 906
 Nepos, Cornelius MS.31
 Newton, Isac 1070
 Odüsszeusz 745
 Oppenritter, Johann Jacob 782, 824, 831, 897, 908
 Orániai, Vilmos, III. (William, Gulielmo) angol király 237
 Organist, Andreas 785
 Orléans-i, Fülöp (Philippe Charles d'Orléans) orléans-i herceg, Franciaország régense 628
 Pascal, Blaise 656
 Patachich, Sándor Antal 858
 Pethó Gergely 364
 Pethó György 363
 Pfalz-Zweibrücken, Károly Gusztáv (Carolus Gustavus) X. svéd király 398
 Pfalz-Zweibrücken, Károly XII. (Charles) svéd király 266
 Pfeffel, Johann Andreas 785
 Plinius Secundus, 786
 Pompeius Magnus, Cnaeus 272
 Pompeius Trogus, Gnaeus 294
 Pufendorf, Samuel, von 359
 Quinzi, Baldassare 802
 Reusner, Elias 768
 Reusner, Nikolaus 768
 Richard Neville, 16th Earl of Warwick 441
 Richelieu, Armand Jean du Plessis, de 273, 560, 641, 680
 Rufus Bernardinus 764
 Salamon, Izrael királya 83, 500, 552, 1093
 Sandrart, Johann Jakob 190
 Saul, Izrael királya 603
 Savoyai Eugén (Savoyai Jenő, Eugen von Savoyen, Eugène-François de Savoie-Carignano) 187, 354, 444, 446, 455, 548
 Schurtz, Cornelius Nicolaus 190
 Sixtus, V., pápa 270.
 Sixtus, V., pápa 350
 Somasco, Giovanni Battista 802
 Spener, Franz 916
 Struve, Georg Adam 913
 Stryk, Samuel 887, 902, 910
 Stuart, Henrietta (1644–1670) 271
 Stuart, Károly, I. (Carolus primus, Charles) angol király 506
 Stuart, Károly, II. (Carolus secundus, Charles) angol király 506
 Sully, Maximilien de Béthune, duc de 559, 560
 Szapolyai, János, I. magyar király 326
 Szókratész 729
 Stubick, comes de 893
 Tabor, Johann Otto 887, 902

Tabor, Tobias Otto 887, 902

Tacitus, Publius Cornelius 228, 492, 524, 673, 1076

Tamás, Aquinói, Szent (Thomas Aquinatis, Divus Thomas) 32

Tertullianus, Quintus Septimius Florens 786

Télemakhosz 745

Theodosius, I., római császár 267

Theophilus, Antecessor 849

Theophrasztosz 484, 656

Thököly Ime 264

Traianus, római császár 1073

Tribonius, Gaius 849

Tudor, Erzsébet, I. (Elizabeth) 215, 725

Tuldeno, Diodoro 909

Turenne (Henri de La Tour d’Auvergne-Bouillon), Franciaország marsallja, 442

Valois, Károly, VIII. (Carolus octavus) francia király 491

Vasa, Gusztáv I. (Gustav), svéd király 1124

Vasa, Krisztina (Christina, Christine) svéd királynő 268

Vaugelas, Claude Favre, de 647

Vergilius, Publius, Maro 184

Villana-Perlas, Raymond 48

III. Vilmos, angol király → Orániai, Vilmos

Wallsegg, Josephus Leopoldus Julius, de 859, 860

Wesenbeck, Matthaeus 795

Wettin, Keresztély, I. (Christian I. von Sachsen), szász választófejedelem 784

Wittelsbach, Károly, VII., (Carolus septimus) német-római császár 481

Wittelsbach, Miksa Emánuel, II. (Max Emanuel Kurfürst von Bayern, S. A. Electorale de Baviere) bajor választófejedelem 714.

Ziletti, Giovanni Baptista 871

Ziletus, Franciscus 772

XVIII.5. Helynévmutató – a katalógus műveiben kiemelten tárgyalt, illetve említésre kerülő helyek mutatója mutatója

Alsó-Ausztia 178	Eger (CZ) 941
Alsó-Ausztria 838, MS.36, MS.59	Egyiptom 402
Amerika 112	Elzász 717
Amszterdam 1081	Erdély 204, 205, 219, 390, 419, 548, 799
Anglia 292, 380	Európa 117, 130, 159, 173, 249, 250, 308, 309, 313, 426, 429, 451, 456, 545, 546, 547, 549, 550, 551, 599, 601, 624, 746, 755, 756, 1082
Antwerpen 926	Fontainebleau 182
Ausztria 249, MS.45, MS.74	Franciaország 160, 191, 220, 244, 254, 262, 287, 316, 317, 450
Bajorország 177, 209	Göttweig 504, 820
Bakabánya 837	Grobnik 48
Bécs 124, 181, 368	Hamburg 369
Bélabánya 837	Helmstadt 461
Besztercebánya 837	Hollandia 376, 538, 716
Bosznia 150, 311	Holstein 260, 369
Bród 48	India 402, 424
Brazília 112, 141	Itália 160, 175, 201, 378, 450, 1011
Buda 279, 726, 1002	Kassa 214
Bulgária 249, 428, 548	Kína 367
Burgundia 325	Konstantinápoly 180, 276, 581
Calabria 227	Körmöcbánya 837
Cambray 401, 576	Kremsmünster 192
Comacchio 527	Lengyelország 211, 306, 369, 539, 668, 671, 724
Csehország 172, 210	Libetbánya 837
Dánia 211, 260, 369	
Drezda 200	
Duna 126	

Lübeck 369, 890

Magyar Királyság 150, 413, 474, 785

Magyarország 149, 150, 197, 205, 206, 207, 208, 216, 219, 221, 224, 225, 226, 235, 249, 261, 288, 326, 329, 330, 331, 335, 341, 342, 351, 363, 364, 385, 389, 390, 394, 407, 410, 411, 429, 432, 433, 436, 438, 590 710, 1016, MS.1, MS.2, MS.3, MS.4, MS.12, MS.22, MS.23, MS.86

Mariazell 60

Morea → Peloponnészoszi-félsziget

Moszkva 384

Nagy-Britannia 253, 327

Nagyszombat 87

Nápoly 122, 123

Nápolyi Királyság 111, 161

Németalföld 169, 232, 233, 381, 382, 421, 450, 538, 713

Németország 138, 170

Német-Római Birodalom 242, 251, 301, 339, 529, 597, 600, 708, 717

Nijmegen 574, 606, 697

Nürnberg 156, MS.62

Oroszország 203, 724

Osnabrück 567

Oszmán Birodalom 235, 249, 276, 323, 384, 402, 429, 434, 542

Ozalj 48

Palesztina 402

Párizs 118, 960

Peloponnészoszi-félsziget 155, 430, 431

Perzsia 203, 402

Portugália 573

Pozsony MS.1, MS.2, MS.3

Prága 479

Rajna 113, 717

Róma 121, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 408, 642, 744

Római Birodalom 242, 244

Ryswick 625

Selmecbánya 837

Sopron 454

Spanyolország 146, 319, 347, 348, 362, 366, 543

Stájerország 297

Svábföld 507, 737

Svájc 120, 186, 706, MS.19

Svéd Királyság 202

Svédország 211, 369

Szászország 889, 890, MS.79

Szentföld 59, 110, 143, 245, 281, 300, 402

Szerbia 150, 249

Szicília 139, 146, 418

Tajvan (Formosa) 119

Tatárföld 203, 259

Törökország 402

Trident 20, 56, 1007

Újbánya 837

Utrecht 401

Velence 298

Versailles 148, 182

világatlaszok, világtörténelem 101, 102,
103, 104, 105, 108, 109, 114, 115, 125,

129, 133, 134, 135, 136, 142, 151, 158,
185, 193, 196, 240, 277, 278, 290, 299,
304, 338, 340, 388, 414, 422, 437, 452,
540, 541, 738, MS.34

Zürich MS.14, MS.35

XVIII.6. Nyomdászok, nyomdatulajdonosok, kiadók és nyomdahelyek mutatója

- Sine loco et typographo
 107, 156, 178, 231, 310, 413, 434,
 469, 478, 505, 523, 538, 547, 550, 552,
 559, 585, 607, 660, 678, 692, 694, 695,
 717, 736, 742, 750, 827, 893, 996, 1056,
 1067
- Aaelberts → Den Haag
- Acher, Abraham → Rotterdam
- Adelbuhner, Johann Ernst → Nürnberg
- Adolph, Johann → Frankfurt am Main,
 Nürnberg
- Aelst, Pieter Coecke, van → Antwerpen
- Aix-en-Provence (F) 34
 David, Joseph 34
- Akadémiai Nyomda → Kassa
- Alberti, Giovanni → Venezia
- Albrizzi, Giovanni Battista → Venezia
- Alliot, Gervais (Veuve) → Paris
- Alliot, Gilles (son fils) → Paris
- Altenburg 819
 Lanckisch, Friedrich (Erben) 819
 Richter, Johann Ludwig 819
- Alt-Stadt Prag → Prága
- Amaulry, Thomas → Lyon
- Amodio, Giacomo → Vicenza
- Amstelodamum → Amszterdam
- Amsterdam → Amszterdam
- Amszterdam (Amstelodamum,
 Amsterdam, NL) 56, 75, 80, 101–
 103, 105, 116, 119, 135, 138, 142,
 175, 187, 204, 227, 253, 259, 263,
 268, 269, 271, 280, 288, 292, 306,
- 320, 326, 338, 339, 365, 366, 375,
 379, 380–382, 391, 406, 440, 443,
 493, 496, 508, 510, 513, 526, 536,
 537, 543, 563, 574, 588, 605, 627,
 629, 630, 643, 650, 654, 655, 715,
 722, 729, 751, 811, 841–844, 878,
 919, 922, 936, 942, 945, 946, 952,
 967, 968, 970, 971, 974, 979, 985,
 1005, 1008, 1032, 1048, 1049,
 1053, 1054, 1066, 1068, 1081,
 1096, 1105, 1115, 1120, 1129–
 1131, 1143
- Bernard, Jean Frederic 391, 574,
 609, 623, 627
- Blaeu, Cornelis 103
- Blaeu, Joan 102, 103, 138, 204,
 842, 967, 968
- Blaeu, Willem Janszoon 56, 381,
 382
- Braakman, Adrian 588, 1115
- Brunel, Pierre 508, 811, 1007
- Changuion, François 605, 1048
- Chatelain, Henri 105
- Chatelain, Zacharias 379, 508, 609,
 629, 722, 811, 1129
- Compagnie 338, 375, 510, 952
- Coup, Pieter, de 878
- Covens, Johannes 655, 919
- Desbordes, Henry 654, 715
- Desbordes, Jacques 263, 380, 979,
 1049, 1131
- Du Bois, François 227
- Elzevier, Daniel 116, 945, 946
- Elzevier, Lodewijk 496, 945, 946,
 1005
- Fricx, Eugene Henry 652
- Frisius, Andreas 1032
- Gallet, George 135, 269, 440, 623,
 1120
- Gautier, Paul 1008
- Guedeville, Nicolas 105
- Henri, Jan 269
- Hoogenhuysen, Andries, van 526
- Hoorn, Timotheus, ten 1081
- Huguetan, Marc 440
- Humbert, Pierre 187, 406, 508
- Janssonio-Waesbergii 811
- Janssonius, Jodocus 844

Janssonius, Johannes (Jan Jansson)
 101, 142, 1066
 La Feuille, Daniel, de 536
 Le Cene, Michel-Charles 271, 630,
 970, 1105, 1130
 Le Jeune, Jacques 537
 Lepidius, Jacobus 326
 l'Honoré, François 306, 508, 722,
 811
 Limiers, Henri-Philippe, de 105
 Lucas, Etienne 366
 Marret, Paul 339
 Michel, Antoine 945, 946
 Moetjens, Adriaen 843
 Mörs, Jacob 259
 Mortier, Cornelis 655, 919
 Mortier, David 729
 Mortier, Pierre 119, 175, 365, 974
 Mortier, Pieter 75, 280, 288, 508
 Sambix, Jean 650
 Schaghen, Gerbrandus 971
 Schelte, Henri 1054
 Schmid, Jean Pierre 985
 Smith, William 80, 292, 320
 Solenander, Reiner 953
 Steenhouwer, Josua 543, 1143
 Uytwerf, Hermann 1143
 Uytwerf, Meyndert 543
 Waesberge, Anna Janssonius, van
 841
 Waesberge, Gillis Janssonius, van
 513
 Waesberge, Hendrik, van 508
 Waesberge, Johannes Janssonius,
 van 513
 Wetstein, Gerard 253, 443, 811, 936
 Wetstein, Jacob 80, 292, 320, 508,
 1053
 Wetsteni, Rudolf 80, 253, 292, 320,
 443, 508, 811, 936, 1053
 Wetsteins et Smith (Jacob Wetstein,
 Rudolf Wetstein, William Smith) 80
 Wolfgang, Abraham 563, 643, 843,
 922, 942

Andreae, Johann → Frankfurt am Main
 Andreae, Lambert → Köln
 Andreas, Johann → Den Haag

Anisson, Jean → Paris
 Anisson et Posuel → Lyon
 Anisson, Jacque → Lyon
 Antverpia → Antwerpen
 Antwerpen (Antverpia, Anvers; B) 67, 85,
 104, 129, 167, 423, 599, 636, 926
 Compagnie de Jesus 85
 Plantinienne (imprimerie) 104
 Aelst, Pieter Coecke, van 926
 Braumeurs, Pierre, van 599
 Dienst, Gillis Coppens, van 926
 Keerbergen, Jan, van 129
 Moretus, Balthasar 67, 423
 Moretus, Jan 167
 Plantin, Christoph 636

Anvers → Antwerpen
 Apiarius, Samuel → Basel
 Argentoratum → Straßburg
 Associez choisis → Paris
 Aubert, Pierre → Geneve
 Auble, Pierre → Paris
 Aubouyn, Pierre → Paris
 Aubry (Aubrius), Johann → Frankfurt am
 Main, Hanau
 Augsburg (Augusta Vindelicorum, D) 10,
 97, 100, 109, 143, 146, 174, 183,
 225, 229, 241, 245, 277, 409, 431,
 560, 568, 633, 665, 732, 733, 734,
 853, 899, 914, 987, 995, 1039,
 1040, 1107
 Brechenmacher, Caspar 568, 665,
 1039
 Brechenmacher, Johann Georg 568
 Custos, Dominicus 100
 Frölich, Hans 995
 Göbel, Gottlieb 899
 Hagen, Moritz 1040
 Heiß, Anton Maximilian 10
 Koppmayer, Jakob 732, 1107

- Kraus, Johann Ulrich 183, 1107
 Kührtze, Paul 914
 Küsel, Melchior 143
 Lotter, Johann Jacob 568
 Manger, Michael 853
 Maschenbauer, Andreas 229, 560, 732
 Mertz und Mayer 987
 Schönig, Johann Jakob 899
 Schultes, Johann 97, 277
 Steiner (Stayner), Heinrich 225, 245, 431
 Stretter, Johann 10
 Stridbeck, Johann 174
 Tufft, Veit 995
 Veith, Johann 409
 Veith, Martin 409
 Veith, Philipp 409
 Walder, Daniel 560, 1040
 Wolf, Jeremias 241, 633
- Augusta Vindelicorum → Augsburg
 Aurigarius, Lucas Iansenius → Leiden
 Badius, Jodocus → Paris
 Balleoniana (Typographia) → Venezia
 Bamberg (D) 1022
 Cholinus, Johann Arnold 1022
 Barbier, Guillaume → Lyon
 Barbin, Claude (Veuve) → Paris
 Bardejov → Bártfa
 Barillot, Jacques → Geneve
 Bártfa 918 (Bardejov, SK)
 Civitatis (typis) 918
 Barthel, Andreas (Frankfurt) → Leipzig
 Basel (Basilea, Colonia Munatiana; CH) 7, 52, 115, 195, 201, 209, 328, 357, 384, 517, 797, 817, 818, 833, 935, 951, 980
 Apiarius, Samuel 201
 Bischoff, Hans Jacob 935
 Brylinger, Nicolaus 328, 384
 Froben, Hieronymus 7, 195, 833
 Froben, Nicolaus 195
 Episcopius, Nicolaus 7, 833
 Henricpetri, Sebastian 209, 517, 518
 Herwagen, Johannes 357
 König, Emanuel 980
 Perna, Peter 201
 Petri, Heinrich 951
 Russinger, Marx 384
 Stähelin, Bartholomäus 328
 Thurnius, Emanuel (Thurneysen) 52, 797, 817, 818
 Thurnius, Johann Rudolph (Thurneysen) 52, 797, 817, 818
 Basilea → Basel
 Basilius, Laurentius → Venezia
 Bauche, Pierre → Paris
 Baum, Theodor → Köln
 Bauntir, Antonio → Köln
 Bauer, Johann → Frankfurt am Main
 Bécs (Vienna, Vienna Austriae, Wien, Wienn in Oesterreich; A) 15, 17, 28, 41, 47, 48, 70, 94, 124, 144, 145, 169, 176, 181, 188, 225, 248, 290, 296, 340, 378, 428, 448, 455, 474, 498, 528, 570, 585, 589, 591, 594, 670, 770, 782, 785, 809, 822, 824, 825, 838, 857, 858, 863, 891, 897, 904, 908, 940, 983, 1004, 1123, MS.63
 Cosmerovius, Matthaeus 145, 498
 Damer, Adam 124, 181
 Endter, Martin 28
 Ferencffy Lórinç 528
 Formica, Leonhart 825
 Formika Máté 15
 Ghél János → Ghelen, Johann Peter, von
 Ghelen, Johann Peter, von 48, 782, 824, 857, 897, 904, 1004
 Ghelen, Johann, von 428
 Ghelen, Ludwig, von 47

- Heyinger, Andreas 570
 Heyinger, Johann Ignaz 908
 Kaliwoda, Leopold Johann 94, 770, 838
 Koll, Jakob 822
 Krauß, Johann Paul 863
 Kurtzböck, Gregor 17, 455
 Kürner, Johann Jacob 591, 1123
 Lehmann, Georg 474
 Lercher, Christoph 785
 Metzger, Hans 225
 Schilgen, Johann Baptist 70, 589, MS.63
 Schlegel, Georg 181, 940
 Schönwetter, Johann Baptist 670
 Schwendimann, Wolfgang 340, 448, 858
 Straub, Paul 378
 Thurnmayer, Michael 169
 Voigt, Ignaz Dominic 290
 Voigt, Leopold 41, 248, 822, 891
 Voigt, Maria Theresia (vidua) 296, 594
- Beckenstein, Simon → Helmstedt, Magdeburg
- Beck, Balthasar → Straßburg
- Becker, Matthaeus → Frankfurt am Main
- Bellere/Bellerus, Balthasar → Douai
- Beman, Jan Daniel → Rotterdam
- Bencard, Carl Joseph → Frankfurt am Main, Köln
- Bencard, Johann Caspar → Dillingen an der Donau
- Bencard, Johann Melchior → Frankfurt am Main
- Benedictis, Nicolas, de → Lyon
- Berger, Clemens → Wittenberg
- Berger, Josef Leopold (Leopoldus Josephus, Typographia Academica) → Nagyszombat
- Berges, Gottfried, de → Köln
- Bergmann, Albrecht → Frankfurt am Main, Leipzig
- Beringos Fratres (Héritiers de) → Lyon
- Berlin (D) 387, 667, 1018
 Haude, Ambrosius 1018
 Liebpert, Ulrich 387
 Rüdiger, Johann Michael 387, 667
- Bernard, Jean Frederic → Amsterdam
- Berthelin, David → Rouen
- Berton, Gabriel-Charles → Paris
- Beyer, Johannes (Witwe und Erben) → Frankfurt am Main
- Bielke, Johann → Jena
- Billaine, Louis → Paris
- Birckmann, Joannes → Köln
- Birckner, Matthäus → Jena
- Bischoff, Hans Jacob → Basel
- Blaeu, Cornelis → Amsterdam
- Blaeu, Joan → Amsterdam
- Blaeu, Willem Janszoon → Amsterdam
- Blageart, Claude → Paris
- Blaise, Thomas → Paris
- Bleul, Peter Paul → Nürnberg
- Böckmann, Peter → Lübeck
- Bodmer, Johann Jacob → Zürich
- Boetius, Johann Theodor → Leipzig
- Bologna (I) 944
 Longhi, Gioseffo 944
- Bonnart, Nicolas → Paris

Bontems, Roger → Köln
 Borde, Philippe → Lyon
 Bosse, Abraham → Paris
 Bötzer, Anton → Köln
 Boudet, Antoine → Lyon
 Boudet, VV de Antoine → Lyon
 Boudot, Jean → Paris
 Boutestein → Leiden
 Bouteux, Jacques → Köln
 Braakman, Adrian → Amsterdam
 Bratislava → Pozsony
 Braumeurs, Pierre, van → Antwerpen
 Braun, Johann Friedrich → Leipzig
 Braunschweig (Brunsvicum, D) 485
 Dunckler, Andreas 485
 Bray, Touissaint, du → Paris
 Brechenmacher, Caspar → Augsburg
 Brechenmacher, Johann Georg →
 Augsburg
 Breitkopf, Christoph → Leipzig
 Breslau 837 (Bresslau, Wrocław; PL)
 Rörer, Johann Günther 837
 Brewer, Lórinč → Lőcse
 Briasson, Antoine-Claude → Paris
 Brocas, Jean-Baptiste, de (Veuve) → Paris
 Broncart, Jean François → Liège
 Brönner, Heinrich Ludwig → Frankfurt am
 Main
 Brunet, Michel → Paris
 Brunel, Pierre → Amsterdam
 Brünn (CZ) 432, 433, 474, 863
 Krauß, Johann Paul 863
 Lehmann, Georg 474
 Brüssel (Brusselle, Bruxelles; B) 125,
 232, 233, 289, 293, 300, 370, 675,
 1010, 1011, 1046
 Foppens, François 125, 232, 233,
 370
 Foppens, François (II) 1011
 François, Louis 675
 Fricx, Eugene 300
 Henry Le Jeune 1010
 Leonard, Jean 289
 T'Serstevens, François 1046
 T'Serstevens, Joseph 1046
 Van Vlaenderen, Jean 293
 Brylinger, Nicolaus → Basel
 Buartsius → Leiden
 Buggel, Johann Leonhard → Nürnberg
 Bulderen, Henri, van → Den Haag
 Buonarrigo, Carlo → Venezia
 Buon, Gabriel → Paris
 Busaeus, Joannes → Köln
 Caen 578
 Cavelier, Jean 578
 Cailleau, André → Paris
 Cailloué, Jacques → Rouen
 Campo, Gio, Del → Venezia
 Carouge, Jean → Paris
 Carpentier (Veuve) → Paris
 Cassovia → Kassa
 Cavelier, Guillaume → Paris
 Cavelier, Jean → Caen

Cellerius, Christoph → Leipzig
 Chamboudry, Louis → Paris
 Changuion, François → Amsterdam
 Charpentier, Henry → Paris
 Chatelain, Henri → Amsterdam
 Chatelain, Zacharias → Amsterdam
 Chaubert, Hugues-Daniel → Paris
 Chaudiere, Pierre → Paris
 Chaudiere, Regnauld → Paris
 Cheb (Eger, CZ) 941
 s. typ. 941
 Chevalier, Hugues-Daniel → Paris
 Cholinus, Johann Arnold → Bamberg
 Chuppin, Antoine → Geneve
 Civitatis (typis) → Bártfa
 Claudiopolis → Kolozsvár
 Claustre, de → Lyon
 Clouzier, Charles → Paris
 Clouzier, Jacques → Paris
 Cluj-Napoca → Kolozsvár
 Coccyus, Tobias Friedrich → Stuttgart
 Coignard, Jean-Baptiste → Paris
 Collombat, Jacques → Paris
 Cologne → Köln
Colonia Agrippina, Colonia → Köln
 Colonia Munatiana → Basel
 Cölln an der Spree (Berlin, D) 341
 sine typographo 341
 Comba, François → Lyon
 Compagnie → Amsterdam
 Compagnie → Den Haag
 Compagnie → Frankfurt am Main
 Compagnie de Jesus → Antwerpen
 Compagnie des Libraires → Paris
 Compagnie des Libraires associez → Paris
 Compagnie des Libraires du Palais → Paris
 Consantia → Konstanz
 Constantinople (fing.) 1077
 Sa Hautesse 1077
 Conzatti, Johann Baptista → Padova
 Conzatti, Zaccaria → Venezia
 Coral, Benoist → Lyon
 Corbeletti (eredi) → Roma
 Corneille, Pierre → Paris
 Cosmerovius, Matthaeus → Wien
 Cotta, Johann Georg → Frankfurt am Main, Leipzig, Tübingen
 Cottar, Pierre → Paris
 Coup, Pieter, de → Amsterdam
 Couterot, Edme → Paris
 Covens, Johannes → Amsterdam
 Crozier, Jean → Roma
 Custos, Dominicus → Augsburg
 Dalicourt, Pierre → Paris
 Dalnsteiner, Paul → Regensburg
 Damer, Adam → Wien

- Danzig (Gdansk, PL) 236
 Rhete, David Friedrich 236
- David, Christian → Paris
- David Joseph → Aix-en-Provence
- David, Michel-Étienne → Paris
- Debats, Pierre → Paris
- Debrecen (H) 861
 Hoffhalter, Raphael 861
- Decius, Philippus → Lyon
- Deer, Wolfgang → Leipzig
- Deffner, Georg → Leipzig
- Delaulne, Florentin (Veuve) → Paris
- de la Verité → Köln
- Delespine, Jean-Baptiste → Paris
- Delo, Charles → Den Haag
- Denique, Aegidius → Leuven
- Den Haag (Haga, La Haye; H) 194, 215, 230, 265, 303, 325, 369, 373, 401, 410, 442, 444, 452, 465, 466, 486, 510, 574, 576, 584, 601, 602, 606, 625, 626, 628, 647, 656, 662, 687, 744, 808, 811, 924, 925, 937, 939, 973, 977, 984, 1014, 1029, 1034, 1058, 1062, 1086–1089, 1091, 1104, 1108, 1109
 Aelberts, Johannes 215
 Andreas, Johann 808
 Bulderen, Henri, van 442, 466
 Compagnie 510
 Delo, Charles 744
 Dole, Antoine, van 937, 1014, 1087, 1088
 Dole, Henry, van 325, 602
 Dole, Louis, van 325, 602
 Duren, Jean, van 452, 628
 Ellinckhuysen, Jacob van 584, 687
 Elzevier, Jacob 1108
 Foulque, Etienne 625
- Gibert, Benjamin 1062
 Gosse, Pierre 373
 Graß, Thomas 808
 Hondt, Abraham, de 687
 Hondt, Pieter, de 811
 l'Honoré, François 625, 647
 Husson, Pierre 811, 1109
 Johnson, Thomas 452, 647, 973
 Kloot, Isaac, van der 662
 Le Vier, Charles (Witwe) 811
 Moetjens, Adrian 444, 465, 486, 576, 924
 Moetjens II, Adrian 601, 606, 626
 Neaulme, Jean 410, 811, 1058
 Paupie, Pierre 194
 Prevost, Nicolas 574, 656
 Rogissart, Charlotte, de 369
 Scheurleer, Henri 303, 401
 Smith, William 811
 Swart, Jean 939
 Uytwerf, Meyndert 230, 1029
 Vaillant, Isaac 265, 574, 656
 Vaillant, Paul 265, 656
 Vlacq, Adriaan 925, 984
 Voys, Guillaume, de 977, 1086, 1089, 1091, 1104
- De Paul, Jean → Villefranche
- De Rossi, Filippo → Roma
- Desbordes, Henry → Amsterdam
- Desbordes, Jacques → Amsterdam
- Desprez, Guillaume → Paris
- Deville, Nicolas → Lyon
- Dienst, Gillis Coppens, van → Antwerpen
- Dietrich, Katharina → Nürnberg
- Dilinga → Dilingen an der Donau
- Dilingen an der Donau (Dilinga; D) 5, 664, 1134
 Bencard, Johann Caspar 5
 Sutor, Kaspar 664, 1134
- Dobroslavina, Jan Arnolz, z → Prága

Dole, Antoine, van → Den Haag
 Dole, Henry, van → Den Haag
 Dole, Louis, van → Den Haag
 Dolhopff, Georg Andreas → Straßburg
 Douai (Duacum; F) 16
 Bellere/Bellerus, Balthasar
 Dresden (D) 783, 784, 1101, 1141
 Hekel, Christoph 1141
 Stöckel, Matthes 784
 Winckler, Johann Jakob 1101
 Zimmermann, Johann Christoph 783
 Drullmann, Johann Georg → Frankfurt am Main
 Duacum → Douai
 Dublin (IR) 327
 Pepiat, Jacques 327
 Du Bois, François → Amsterdam
 Du Castin, Étienne → Paris
 Dugard, William → London
 Dulssecker, Johann Reinhold → Straßburg
 Du Mesnik, Gilles Paulus, de → Paris
 Dunckler, Andreas → Braunschweig
 Dupuis, Louis → Paris
 Duren, Jean, van → Den Haag
 Duval, Pierre → Paris
 Dyck, Antoine, van → Köln
 Egenolff, Paul → Marburg
 Eger → Cheb
 Eisenach (Isenacium, D) 151
 Schmidt, Johann Peter 151
 Ellinckhuysen, Jacob van → Den Haag
 Elsevier, Abraham → Leiden
 Elsevier, Bonaventura → Leiden
 Elzevier, Daniel → Amsterdam
 Elzevier, Jacob → Den Haag
 Elzevier, Lodewijk → Amsterdam, Paris
 Elsevier, Ludovic → Leiden
 Émery, Pierre → Paris
 Emmel, Egenolff → Frankfurt am Main
 Endter, Christoph (Erben) → Nürnberg
 Endter Johann Andreas (Söhne, Erben) → Nürnberg
 Endter, Johann Friedrich → Nürnberg
 Endter, Martin → Nürnberg, Wien
 Endter, Michael → Nürnberg
 Endter, Wolfgang Moritz → Nürnberg
 Endter, Wolfgang (der ältere) → Nürnberg
 Engelhardt, Kaspar (Erben) → Frankfurt am Main
 Engmann, Marco Antonio → Würzburg
 Episcopius, Nicolaus → Basel
 Ernst, Johann (Erben) → Frankfurt am Main, Frankfurt an der Oder
 Erythropel, Johann Lust → Frankfurt am Main, Leipzig
 Esslingen (D) 507
 Pflick, Gabriel 507
 Estienne, Jacques (Veuve) → Paris
 Etienne, Guillaume → Köln
 Fabri, Jacques → Geneve

Falckenburg, Heinrich → Köln

Feichtinger, Michael → Linz

Felsecker, Johann Jonarhan (Erben) → Nürnberg

Ferencffy Lőrinc → Wien

Fer, Nicolas, de → Paris

Feyerabend, Johann → Frankfurt am Main

Feyerabend, Sigmund → Frankfurt am Main

Fickwirth, Georg → Frankfurt am Main

Fievet, Daniel → Frankfurt am Main

Fievet, Philipp → Frankfurt am Main

Fischer, Christoph → Regensburg

Fleischer, Christoph → Jena, Rudolstadt

Fleischer, Johann Theodor → Jena, Rudolstadt

Foppens, François → Bruxelles

Foppens, François (II) → Bruxelles

Forberger, Christian → Merseburg

Formica, Leonhart → Wien

Formika Máté → Wien

Förster, Nicolaus → Frankfurt am Main, Halle an der Saale

Foulque, Etienne → Den Haag

Francke, Elias → Kassel

Francke, Johann → Magdeburg

Franckesche Stiftungen zu Halle Waisenhaus → Halle an der Saale

Franck, Hiob → Frankfurt am Main, Tübingen

Francfurtum → Frankfurt am Main

Francfurtum ad Moenum → Frankfurt am Main

Franeker (NL) 389
Strick, Leonardus 389

Frankfurt am Main (Francfurtum, Francfurtum ad Moenum; D) 35, 90, 158, 160, 172, 177, 189, 196, 198, 202, 208, 223, 228, 251, 277, 315, 330, 331, 352, 354, 355, 383, 384, 396, 397, 399, 405, 415, 418, 425–427, 429, 450, 453, 462, 470, 477, 480, 481, 497, 515, 529, 534, 571, 577, 579, 592, 596, 604, 631, 641, 668, 672, 674, 677, 684, 702, 710, 740, 743, 747, 761, 767, 789, 790, 793, 794, 797, 802, 805, 819, 864, 870, 877, 879, 895, 915, 934, 989, 991, 1015, 1023, 1026, 1055, 1059, 1076, 1090, 1110, 1117, 1132, 1136, 1140, MS.82
Adolph, Johann 462
Andreae, Johann 515, 1026
Aubry, Johann 228, 331, 429
Bauer, Johann 870
Becker, Matthaeus 879
Bencard, Carl Joseph 453, 519
Bencard, Johann Melchior 453, 470
Bergmann, Albrecht 1117
Beyer, Johannes (Witwe und Erben) 793, 934, 1076
Brönner, Heinrich Ludwig 481
Compagnie 1059, 1140
Cotta, Johann Georg 794, 797
Drullmann, Johann Georg 674
Emmel, Egenolff 425
Engelhardt, Kaspar (Erben) 315
Ernst, Johann (Erben) 767
Erythropel, Johann Lust 427
Feyerabend, Johann 223, 802, 805
Feyerabend, Sigmund 208, 223, 397, 604, 789, 802, 805
Fickwirth, Georg 251, 529
Fievet, Daniel 426
Fievet, Philipp 352
Fischer, Jakob (Erben) 198
Förster, Nicolaus 915
Franck, Hiob 794

- Friesen, Heinrich 450
 Fritsch, Johann 534
 Gleditsch, Johann Friedrich 790
 Görlin, Johann (Witwe) 277, 426
 Han, Weigand 384, 789
 Härtel, Zacharias (der Jüngere)
 MS.82
 Heinschedt, Anton 1090
 Hermsdorff, Christian 189
 Hermsdorff, Martin 674
 Hoffmann, Wolfgang 383, 592
 Hulsius, Friederich 202
 Humm, Anton 684
 Jennis, Lucas 497
 Kempffer, Matthäus 90
 Knoch, Daniel Friedrich 1015
 Knoch, Johann Friedrich 399, 877,
 1015
 Kohles, Jobst Wilhelm 330
 Kollitz, Johann 480
 Kopf, Peter 425
 Kuchenbecker, Nikolaus 415, 702
 Lanckisch, Friedrich (Erben) 819,
 840
 Lechler, Martin 604
 Marne, Claude, de 228, 331, 429
 Merian, Matthaeus (der Jüngere)
 415, 426
 Merian, Matthaeus (der ältere) 177,
 196
 Merianische Erben, 426
 Müller, Georg 743
 Nieß, Johann Balthasar 674
 Olf, Christoph 870
 Oster, Balthasar 425
 Palthenius, Zacharius 480
 Polich, Hieronymus 415, 702
 Porß, Hans Martin 702
 Porß, Johann Jakob 740
 Rab, Georg 384, 789
 Richter, Johann Ludwig 819
 Ritschel, Hieronymus Philipp 1136
 Roth, Nikolaus 1055
 Sande, Johann Maximilian, von 579
 Saur, Joannes 396, 1055
 Schiele, Johann Christoph 160
 Schmidt, Peter 208, 397
 Schönwetter, Johann Gottfried
 (Witwe und Erben) 35, 90, 383,
 641, 684
 Schönwetter, Johann Theobald 571,
 747
 Schürer, Thomas (Erben) 534
 Seyler, Jakob Gottfried 577
 Spörlin, Johann Georg 793
 Straube, Paul 989
 Tietze, Immanuel 840
 Varrentrapp, Franz 895
 Vogel, Egidius 251, 529
 Wächter, Johann Balthasar 877
 Wechel, Andreas (Erben) 331, 418
 Wechel, Johann 228, 672
 Weiß, Johann Friedrich 497, 864
 Weyrauch, Matthias (Erben) MS.82
 Wörner, Matthias 592
 Wust, Balthasar Christoph (der
 ältere) 189, 1110, MS.82
 Zieger, Johann 172, 1023, 1026
 Zubrod, Johann Peter 515
 Zunner, Johann David 450
- Frankfurt an der Oder (D) 728, 768
 Ernst, Johann (Erben) 768
 Hartmann, Johann Christoph 728
 Schrey, Jeremias 728
- Frauenheim, Johann Heinrich → Kassa
- Freiburg (D) 670, 737
 Redlich, Hermann 737
- Fricx, Eugene Henry → Amsterdam
- Fricx, Eugene → Bruxelles
- Fridenstadt (pseud.) 487
- Friedl, Johann Adam → Nagyszombat
- Friesen, Heinrich → Frankfurt am Main
- Friessem, Johann Wilhelm → Köln
- Frisius, Andreas → Amsterdam
- Fritsch → Rotterdam
- Fritsch, Johann → Frankfurt am Main,
 Leipzig
- Froben, Hieronymus → Basel

Froben, Nicolaus → Basel

Froberg, Christian Siegmund → Nürnberg

Frölich, Hans → Augsburg

Fuggart, Philipp Wilhelm → Würzburg

Fuhrmann, Barthold → Osteroda

Fürst, Paul → Nürnberg

Gabiano, Jean François, de → Lyon

Galignani → Venezia

Gall, Fridericus (typis academicis) → Nagyszombat

Gallet, George → Amsterdam

Ganeau, Etienne → Paris

Gautier, Paul → Amsterdam

Geneva → Genf

Genève → Genf

Geng, Johann → Konstanz

Genf (Geneva, Genève; CH) 141, 305, 402, 619, 646, 651, 658, 753, 969, 1063, 1103
 Aubert, Pierre 619
 Barillot, Jacques 658
 Chuppin, Antoine 141
 Fabri, Jacques 658
 Laimarie, Guillaume, de 646
 Le Sueur, Jean 305
 Stoer, Jacob 651
 Tournes, Frates, de 1063
 Widerhold, Johann Herrmann 402, 1103

Geoffroy, Pierre → Rouen

Gera (CZ) 503
 Spieß, Martin 503

Gerlach, Christian → Helmstedt, Magdeburg

Ghelen, Johann Peter, von → Wien

Ghelen, Johann, von → Wien

Ghelen, Ludwig, von → Wien

Gianelli, Carlo → Torino

Gibert, Benjamin → Den Haag

Giffart, Pierre → Paris

Giffart, Pierre François → Paris

Girard, Theodore → Paris

Girin, Barthelemy → Paris

Girin, Jean → Lyon

Gleditsch, Johann Friedrich (und Sohn) → Frankfurt am Main, Leipzig

Gleditsch, Johann Gottlieb → Leipzig

Gleditsch, Johann Ludwig → Leipzig

Glogow (Groß-Glogau, PL) 81
 Rösner, Erasmus 81

Gosse, Pierre → Den Haag

Gotha (D) 617, MS 89
 Mevius, Jacob 617, MS 89

Göbel, Gottlieb → Augsburg

Görlin, Johann (Witwe) → Frankfurt am Main, Ulm

Görlitz (D) 463, 472
 Kästner, Johann Adam 463
 Rhamba, Johann 472
 Spörl, Samuel 463

Graecium → Graz

Graß, Thomas → Den Haag, Ingolstadt

Graz (Graecium; A) 297, 929
 Widmanstatt, Ferdinand (Erben) 297, 929

Groschuff, Friedrich → Leipzig

Grosse, Henning → Leipzig

Groß-Glogau → Glogow

Gryphius, Sebastian (Sebastian Gryphe) → Lyon

Guedeville, Nicolas → Amsterdam

Guignard, Jean → Paris

Gymnich, Johann → Köln

Győr (Jaurinum, H) 586
Streibig, Johann Gregor 586

Haak, Dirk → Leiden

Hackius, Franciscus (François Hack) → Leiden, Rotterdam

Haga → Den Haag

Hagen, Moritz → Augsburg

Hala Magdeburgica → Halle an der Saale

Halle → Halle an der Saale

Halle an der Saale (Hala Magdeburgica, Halle; D) 359, 612, 710, 786, 915, 988
Förster, Nicolaus 915
Franckesche Stiftungen zu Halle
Waisenhaus 786, 988
Zedler, Johann Heinrich 612
Zeidler, Johann Friedrich 359

Hallervord, Martin → Königsberg

Hamburg (D) 130, 159, 787, 788, 931, 948, MS.82
Härtel, Zacharias (der Jüngere) MS.82
Herold, Christian 159
Liebezeit, Gottfried 948
Möller, Hermann 787, 788
Schiller, Benjamin (Witwe) 130
Weyrauch, Matthias (Erben) MS.82

Hampelische Druckerey → Prága

Hampel, Joseph Dietrich → Marburg

Hanau (D) 953, 1044
Aubrius, Johann (Aubry) 953, 1044
Marne, Claude, de 953
Wechel, Andreas (Erben) 953, 1044

Hanckwitz, Augustus → Regensburg

Han, Weigand → Frankfurt am Main

Hartmann, Andreas → Wittenberg

Hartmann, Johann Christoph → Frankfurt an der Oder

Haude, Ambrosius → Berlin

Heidelberg (D) 881

Heil, Johann Sibert → Mainz

Heil, Nikolaus → Mainz

Heinrich, Nikolaus → München

Heinschedt, Anton → Frankfurt am Main

Heiß, Anton Maximilian → Augsburg

Hekel, Christoph → Dresden, Leipzig

Helmstedt (D) 461, 485
Beckenstein, Simon 485
Gerlach, Christian 485
Müller, Henning 461

Henricpetri, Sebastian → Basel

Henri, Jan → Amsterdam

Henry Le Jeune → Bruxelles

Herbipolis → Würzburg

Herculis, Michaelis → Roma

Hermsdorff, Christian → Frankfurt am Main

Hermsdorff, Martin → Frankfurt am Main

Herold, Christian → Hamburg
 Hertz, Johann Jacob → Venezia
 Hertz, Johann Jobst → Würzburg
 Hertzroy, Anna Maria → München
 Herwagen, Johannes → Basel
 Heybey, Martin Theodor → Leipzig
 Heyden, Chistoph, von der → Straßburg
 Heyinger, Andreas → Wien
 Heyinger, Johann Ignaz → Wien
 Hierat, Anton → Köln
 Hildesheim (D) 4
 Schlegel, Johann Leonhard 4
 Hoffäcker, Johann Georg → Prága
 Hoffhalter, Raphael → Debrecen
 Hoffmann, Jakob → Schleusingen
 Hoffmann, Johann → Nürnberg
 Hoffmann, Johann → Prága
 Hoffmann, Wolfgang → Frankfurt am Main
 Hofhout, Jean → Rotterdam
 Höger, Matthias → Prága
 Holmiae Suecorum → Stockholm
 Hondt, Abraham, de → Den Haag
 Hondt, Pieter, de → Den Haag
 Hoogenhuysen, Andries, van → Amsterdam
 Hoorn, Timotheus, ten → Amsterdam
 Hörmann, Johann Andreas → Nagyszombat
 Houry, Charles-Maurice, d' → Paris
 Houry, Laurent, d' → Paris
 Houze, Jean → Paris
 Huart, Pierre Michel → Paris
 Huguetan, Marc → Amsterdam
 Hulsius, Friederich → Frankfurt am Main
 Humbert, Pierre → Amsterdam
 Humm, Anton → Frankfurt am Main
 Hupfuff, Matthias → Straßburg
 Husson, Pierre → Den Haag
 Ingolstadt (D) 792, 808
 Graß, Thomas 792, 808
 Isenacium → Eisenach
 Jacques, Le Pacifique → Köln
 Jahn, Johann Jacob → Steyr
 Jakob Zur Glocken → Schleswig
 Janssonio-Waesbergii → Amsterdam
 Janssonius, Jodocus → Amsterdam
 Janssonius, Johannes (Jan Jansson) → Amsterdam
 Jena (D) 353, 435, 456, 616, 681, 686, 772, 890, 894, 913
 Bielke, Johann 681, 686
 Birckner, Matthäus 913
 Fleischer, Christoph 456
 Fleischer, Johann Theodor 456
 Krebs, Samuel 686
 Müller, Samuel Adolph 772
 Nisius, Johann 890
 Ritter, Johann Friedrich 435
 Troebert, Georg Christian 615
 Weidner, Barbara 353
 Jennis, Lucas → Frankfurt am Main

Jesus Társasága Akademiai Collegiuma →
Typographia Academicis Societatis Jesu →
Nagyszombat

Jobin, Bernhard → Straßburg

Johnson, Thomas → Den Haag

Jolly, Thomas → Paris

Jombert, Claude → Paris

Josse, Jacques → Paris

Josset, Élie → Paris

Kalinyingrád → Königsberg

Kaliwoda, Leopold Johann → Wien

Kassa (Cassovia, Košice, SK) 44, 214,
216, 222, 335, 363, 407, 661, 933,
975, 1000, 1016, 1078, 1079
Frauenheim, Johann Heinrich 214,
222, 363, 407, 1000, 1078, 1079
Akadémiai Nyomda 216, 335, 661,
975, 1016

Kassel (D) 603

Francke, Elias 603

Schadewitz, Salomon 603

Kästner, Johann Adam → Görlitz

Keerbergen, Jan, van → Antwerpen

Kempffer, Matthäus → Frankfurt am Main

Kinkius, Erasme → Köln

Kirchner, Ambrosius → Magdeburg

Kloot, Isaac, van der → Den Haag

Klosemann, Kaspar (der ältere) → Leipzig

Knoch, Daniel Friedrich → Frankfurt am
Main

Knoch, Johann Friedrich → Frankfurt am
Main

Knorz, Andreas → Prága

Knorz, Andreas (Witwe) → Nürnberg

Knorz, Johann Leonhard → Nürnberg

Koebel, Jacob → Oppenheim

Kohles, Jobst Wilhelm → Leipzig

Koll, Jakob → Wien

Kolozsvár (Claudiopolis, Cluj-Napoca;
RO) 219

Weichenberg, Simon Thadaeus 219

Konstanz (Constantia; D) 955

Geng, Johann 955

Kopf, Peter → Frankfurt am Main

Košice → Kassa

Köln (Cologne, Colonia, Colonia
Agrippina,; D) 1, 32, 53, 63, 64, 78,
110, 207, 264, 287, 312, 336, 342,
355, 368, 411, 458, 502, 519, 530,
535, 539, 553, 580, 595, 622, 624,
697, 698, 707, 724, 749, 754, 768,
798, 827, 835, 867, 869, 871, 886,
906, 923, 950, 999, 1002, 1019,
1057, 1072, 1075, MS.77

Andreae, Lambert 869

Baum, Theodor 827

Bauntir, Antonio 32

Bencard, Carl Joseph 519

Berges, Gottfried de 207

Birckmann, Joannes 827

Bontems, Roger 950

Bötzer, Anton 798

Bouteux, Jacques 539

Busaeus, Joannes 64, 1057

de la Verité 264

Dyck, Antoine, van 697

Etienne, Guillaume 368

Falckenburg, Heinrich 869, 886

Friessem, Johann Wilhelm 1, 312

Gymnich, Johann 553, 768, 867,
871

Hierat, Anton 53, 63, 342

Jacques Le Pacifique 624

Kinkius, Erasme 535

Kramer, Iodocus Henricus 110

L'Endormy, Jacques 999
 Marteau, Pierre, du 287, 458, 502,
 622, 698, 754
 Metternich, Arnold MS.77
 Metternich, Franz 78, 906
 Metternich, Wilhelm 906
 Pais, Jean, du 595
 Pierre le Jeune 411, 923
 la Politique 749
 Rutz, Caspar 336
 Schmitz, Matthäus 580, 835
 Schoute, Nicolas 1075
 Stöbel, Christophorus 1072
 Walter, Bernhard 530
 Widenfeldt, Johann 207
 Wulffraht, Johann 96

König, Emanuel → Basel

Königsberg 236 Königsberg
 (Regiomontum, Kalinyingrad;
 RUS)
 Hallervord, Martin 236

Köpfel, Wolfgang → Straßburg

Krafft, Johann → Wittenberg

Kraft, Müller → Straßburg

Kramer, Iodocus Henricus → Köln

Kraus, Johann Ulrich → Augsburg

Krauß, Johann Paul → Brno, Wien

Krebs, Samuel → Jena

Kuchenbecker, Nikolaus → Frankfurt am
 Main

Kurtzböck, Gregor → Wien

Kühn, Balthasar → Ulm

Kührtze, Paul → Augsburg

Kürner, Johann Jacob → Wien

Küsel, Melchior → Augsburg

Labaun, Georg → Prága

La Bottiere → Paris

La Feuille, Daniel, de → Amsterdam

Lafréry, Antoine → Roma

La Haye → La Haye

Laimarie, Guillaume, de → Geneve

Lamberg, Abraham → Leipzig

Lamy, Pierre → Paris

Lanckisch, Friedrich (Erben) → Altenburg,
 Frankfurt am Main, Leipzig

Langlois, Nicolas → Paris

Langlois, Simon → Paris

la Politique → Köln

La Porte, Hugues, de → Lyon

La Riviere, Claude, de → Lyon

Lauenburg 130
 Pfeiffer, Christian Albrecht 130

Le Breton (fils) → Paris

Le Cene, Michel-Charles → Amsterdam

Lechler, Martin → Frankfurt am Main

Le Clerc, Charles → Paris

Le Clerc, Nicolas → Paris

Le Comte, Laurent → Paris

Le Conte et Montalant → Paris

Leers, Reinier → Rotterdam

Le Febvre, Henry-Corneille → Utrecht

Le Gras, Nicolas → Paris

Le Gras, Pierre → Paris

Le Gras, Théodore → Paris

Lehmann, Georg → Brno, Leipzig,
Nürnberg, Wien

Leiden (Lugdunum Batavorum, NL) 132,
153, 180, 199, 234, 311, 377, 460,
508, 532, 565, 716, 911, 1142
Aurigarius, Lucas Iansenius 153
Boutestein 911
Buartsius 311
Elsevier, Abraham 180, 565, 716
Elsevier, Bonaventura 180, 565,
716
Elsevier, Ludovic 234
Haak, Dirk 460
Hackius, Franciscus (François
Hack) 199, 1142
Luchtmans, Samuel 508
Plantin 153
Raphalengius, Franciscus 153
Sambix, Jean (le jeune) 377
Vander Aa, Pierre 132
Vivié, Johannes, du 532

Leipzig (Lipsia, Lipsiae; D) 117, 128, 140,
158, 172, 173, 210, 243, 257, 295,
309, 330, 332–334, 344, 345, 347–
350, 359, 395, 427, 473, 482, 534,
544, 551, 561, 611, 612, 614, 615,
618, 685, 696, 703, 704, 730, 731,
735, 746, 762, 783, 797, 840, 884,
887, 889, 902, 910, 916, 930, 982,
989, 992, 1038, 1117, 1136, 1141
Barthel, Andreas (Frankfurt) 618
Bergmann, Albrecht 1117
Boetius, Johann Theodor 349
Braun, Johann Friedrich 347
Breitkopf, Christoph 696
Cellarius, Christoph 544
Cotta, Johann Georg 797
Deer, Wolfgang 730, 735
Deffner, Georg 703
Erythropel, Johann Lust 427
Fritsch, Johann 534
Fritsch, Thomas 210, 350, 611, 618,
884, 887, 889, 902
Gleditsch, Johann Friedrich (und
Sohn) 332, 333, 334, 551, 614, 790,
910, 930
Gleditsch, Johann Gottlieb 140,
243, 257, 615, 982
Gleditsch, Johann Ludwig 117,

128, 309, 482, 685
Groschuff, Friedrich 173, 473
Grosse, Henning 703
Hekel, Christoph 1141
Heybey, Martin Theodor 395
Klosemann, Kaspar (der ältere) 561
Kloss, Johann Herbord 1038
Kohles, Jobst Wilhelm 330
Lamberg, Abraham 561
Lanckisch, Friedrich (Erben) 819,
840
Lehmann, Georg 916
Marttroff, Johannes 704
Riese, Tobias 544
Ritschel, Hieronymus Philipp 1136
Schuster, Jacob 992
Schürer, Thomas (Erben) 534
Steinmann, Hieronymus 561
Straube, Paul 989
Tietze, Immanuel 618, 840
Weidmann, Moritz Georg (Erben)
117, 128, 309, 344, 345, 482, 685,
731, 746
Zedler, Johann Heinrich 612
Zeidler, Johann Friedrich 359
Zieger, Johann 172
Zimmermann, Johann Christoph
783

L'Endormy, Jacques → Köln

Le Jeune, Jacques → Amsterdam

Le Mercier, Pierre-Augustin → Paris

Le Noir, Guillaume → Paris

Leonard, Frederic → Paris

Leonard, Jean → Bruxelles

Le Petit, Pierre → Paris

Lepidius, Jacobus → Amsterdam

Lercher, Christoph → Wien

Le Sueur, Jean → Geneve

Leutschovia → Lócse

- Leuven (Lovanium; B) 86, 898
 Denique, Aegidius 86
 Zangrius, Petrus 898
- Le Vier, Charles (Witwe) → Den Haag
- Levoča → Lőcse
- Leysser, Cornelius → München
- l'Honoré, François → Amsterdam, Den Haag
- Lichtenthaler, Abraham → Sulzbach
- Liebezeit, Gottfried → Hamburg
- Liebpert, Ulrich → Berlin
- Liège (B) 653, 700, 712
 Broncart, Jean François 653, 700
- Limiers, Henri-Philippe, de → Amsterdam
- Linz (A) 68
 Feichtinger, Michael 68
- Lipper, Johann Georg → Lüneburg
- Lochner, Johann Christoph → Nürnberg
- Lochner, Johann Georg → Nürnberg
- Lochner, Leonhard Christophorus → Regensburg
- Londinium → London
- London (Londinium, Londres; ENG) 234, 375
 Dugard, William 234
- Londres → London
- Longhi, Gioseffo → Bologna
- Longo, Tarquinio → Napoli
- Lotter, Johann Jacob → Augsburg
- Loyson, Étienne → Paris
- Loyson, Jean-Baptiste → Paris
- Lőcse (Leutschovia, Levoča; SK) 826, 905, 1064
 Brewer, Lőrinc 826, 905, 1064
- Lugdunum → Lyon
- Lugdunum Batavorum → Leiden
- Lucas, Etienne → Amsterdam
- Luchtmans, Samuel → Leiden
- Luynes, Guillaume, de → Paris
- Lübeck (D) 669, 890
 Böckmann, Peter 669
 Meyer, Johann 890
- Lüneburg (D) 250, 1028
 Lipper, Johann Georg 250, 1028
- Lyon (Lugdunum; F) 21, 42, 43, 82, 98, 121, 231, 275, 279, 294, 324, 400, 512, 521, 632, 679, 690, 725, 764, 765, 773–780, 798, 803, 807, 812, 814, 821, 834, 849, 850, 947, 963, 1074, 1099, 1100, 1106, 1137
- Amaulry, Thomas 279
 Anisson et Posuel 82
 Anisson, Jacque 82, 725.
 Arnaud, Laurent 1099
 Barbier, Guillaume 275
 Benedictis, Nicolas, de 764, 765
 Beringos Fratres (Héritiers de) 521
 Borde, Philippe 1099
 Boudet, Antoine 42, 43
 Boudet, VV de Antoine 98
 Claustre, de 1137
 Comba, François 275
 Coral, Benoist 632
 Decius, Philippus 774
 Deville, Nicolas 512
 Gabiano, Jean François, de 798
 Girin, Jean 275
 Gryphius, Sebastian (Sebastien Gryphe) 324, 400, 780, 1106
 La Porte, Hugues, de 798
 La Riviere, Claude, de 1074
 Mollin, Horace 294
 Perier, Antoine du 632

- Posuel, Jean 82, 725
 Rigaud, Claude 1099
 Rouillé, Guillaume 849
 Sacon, Jacques 764, 778
 Seliba, Giovanni 679
 Senneton, Claude 812
 Senneton, Jacques 812
 Senneton, Jean 812
 Servanius, Claudius (Claude Servain) 773, 775, 807, 850
 Siber, Johann 821
 Société 21, 963
 (suivant la copie imprimée a Lyon)
 231
 Thioly, Jean 121
 Tinghi, Philippe 814
- Lysser, Sophia → München
- Mabre-Cramoisy, Sébastien (Veuve) → Paris
- Madrid (ESP) 362
- Magdeburg (Magdeburgum; D) 59, 386, 485
 Beckenstein, Simon 485
 Francke, Johann 386
 Gerlach, Christian 485
 Kirchner, Ambrosius 59
- Magdeburgum → Magdeburg
- Mainz (Moguntia; D) 35, 96, 358, 531, 708, 747
 Heil, Johann Sibert 708
 Heil, Nikolaus 708
 Meres, Hermann, 96
 Schöffner, Ivo 358
 Schönwetter, Johann Baptist 531
 Schönwetter, Johann Gottfried 35
 Schönwetter, Johann Theobald 747
 Wulffraht, Johann 96
- Manger, Michael → Augsburg
- Mangold, Gabriel → Passau
- Marburg (D) 666, 917
 Egenolff, Paul 917
 Hampel, Joseph Dietrich 666
- Mariette, Denys → Paris
- Mariette, Jean → Paris
- Marne, Claude, de → Frankfurt am Main, Hanau
- Marteau, Pierre, du → Köln
- Martin, Edme → Paris
- Martin, Étienne → Paris
- Martin, Gabriel → Paris
- Martin, Marie → Paris
- Martin, Pierre → Paris
- Martisburgum → Merseburg
- Marttroff, Johannes → Leipzig
- Maschenbauer, Andreas → Augsburg
- Mattis, Johann → Prága
- Maucroy, Étienne → Paris
- Maurino, Antonio → Roma
- Mayr, Johann Baptist → Salzburg
- Mayr, Johann Joseph → Salzburg
- Mazieres, Raymond → Paris
- Meissner, Wolfgang → Wittenberg
- Meres, Hermann → Mainz
- Merianische Erben → Frankfurt am Main
- Merian, Matthaeus (der Jüngere) → Frankfurt am Main
- Merian, Matthaeus (der ältere) → Frankfurt am Main
- Merseburg (Martisburgum; D) 467
 Forberger, Christian 467
- Mertz und Mayer → Augsburg

Metternich, Franz → Köln
 Metternich, Wilhelm → Köln
 Metzger, Hans → Wien
 Mevius, Jacob → Gotha
 Meyer, Heinrich → Nürnberg
 Meyer, Johann → Lübeck
 Michahelles, Wolfgang → Nürnberg
 Michel, Antoine → Amsterdam
 Migeot, Gaspard → Mons
 Milano (I) 644
 Mognagha, Francesco 644
 Moetjens, Adrian → Den Haag
 Moetjens II, Adrian → Den Haag
 Moetjens, Adriaen → Amsterdam
 Moette, Charles → Paris
 Mognagha, Francesco → Milano
 Moguntia → Mainz
 Mollin, Horace → Lyon
 Monachum → München
 Monasterium Tegernseense O. S. Benedicti
 → Tegernsee
 Monath, Peter Konrad → Nürnberg
 Monauni, Giambattista → Trento
 Mons (B) 1047
 Migeot, Gaspard 1047
 Montalant, François → Paris
 Moreau, Jean → Paris
 Moretus, Balthasar → Antwerpen
 Moretus, Jan → Antwerpen
 Mortier, Cornelis → Amsterdam
 Mortier, David → Amsterdam
 Mortier, Pierre → Amsterdam
 Mortier, Pieter → Amsterdam
 Möller, Hermann → Hamburg
 Mörs, Jacob → Amsterdam
 Muguet, François → Paris
 Müller, Georg → Frankfurt am Main
 Müller, Henning → Helmstedt
 Müller, Samuel → Wiener Neustadt
 Müller, Samuel Adolph → Jena
 München (Monachum, D) 921, 954, 1003,
 1035, 1041, 1092, 1093, 1118, 1119,
 1126
 Heinrich, Nikolaus 1003
 Hertzroy, Anna Maria 954
 Leysser, Cornelius 921, 954, 1035,
 1041, 1092, 1118, 1126
 Lysser, Sophia 1093
 Riedl, Matthias 1119
 Segen, Melchior 1003
 Napoli → Nápoly
 Nagyszombat (Tyrnavia, Trnava; SK) 3,
 45, 226, 261, 436, 438, 590, 634,
 635, 813, 836, 851, 852, 888, 986,
 994
 Berger, Josef Leopold (Leopoldus
 Josephus), Typographia Academica
 3, 45, 261, 888, 986
 Friedl, Johann Adam 634
 Gall, Fridericus (typis academicis)
 436
 Hörmann, Johann Andreas 226, 590,
 635, 813, 852
 Jesus Társasága Akademiai
 Collegiuma → Typographia

- Academicis Societatis Jesu 74, 438, 851, 994
- Nápoly (Napoli, I) 122, 123, 161, 548, 816
 Longo, Tarquinio 122
 Parrino, Domenico Antonio 123
 Raillard, Domenico 816
 Roselli, Domenico 548
 Sofia, Pietro Antonio 122, 161
- Neostadium Austriae → Wiener Neustadt
- Neuenhahn, Karl Christian → Nordhausen
- Neu-Stadt Prag → Prága
- Nieß, Johann Balthasar → Frankfurt am Main
- Nisius, Johann → Jena
- Nordhausen (D) 883
 Neuenhahn, Karl Christian 883
- Norimberga → Nürnberg
- Nully, Jean-Jacques, de
- Nyon, Jean-Luc
- Nürnberg (Noriberga, Norimberga; D) 14, 50, 107, 111, 113, 126, 127, 131, 171, 184, 190, 200, 224, 225, 235, 246, 249, 314, 329, 343, 346, 351, 361, 388, 390, 394, 398, 414, 419, 424, 462, 490, 514, 516, 520, 533, 566, 581, 639, 640, 659, 682, 694, 771, 800, 804, 810, 882, 901, 912, 916, 990, 997, 998, 1024, 1069, 1102, 1135, MS.26, MS62
 Adelbulner, Johann Ernst 804
 Adolph, Johann 462, 810
 Bleul, Peter Paul 394, 771
 Buggel, Johann Leonhard 111, 184
 Dietrich, Katharina 14
 Endter, Christoph (Erben) 314, 800
 Endter Johann Andreas (Söhne, Erben) 190, 514, 566, 901, 997, 1069, MS.62
 Endter, Johann Friedrich 171, 361
 Endter, Martin 516, 520
 Endter, Michael 171, 361
 Endter, Wolfgang Moritz 804, 901, 997
 Endter, Wolfgang (der ältere) 990
- Felsecjer, Johann Jonarhan (Erben) 639
 Froberg, Christian Siegmund 200, 351, 912
 Fürst, Paul 127, 224
 Gerhard, Christoph 224
 Halbmaier, Simon MS.26
 Hoffmann, Johann 126, 351, 414, 424
 Knorz, Andreas 394 (Witwe)
 Knorz, Johann Leonhard 398
 Lehmann, Georg 916
 Lochner, Johann Christoph 346
 Lochner, Johann Georg 882
 Meyer, Heinrich 810
 Michahelles, Wolfgang 810
 Monath, Peter Konrad 329, 343, 581, 640, 998, 1024
 Oertel, Hieronymus 390
 Petrejus, Johannes 225
 Riegel, Christoph 113, 398
 Sibmacher, Johann 390
 Singer, Leonhard 1102
 Spörlin, Johann Michael 533
 Stein, Johann 490
 Weigel, Johann Christoph 50, 131, 388
 Zieger, Johann 249, 419, 533, 659
- Oberursel (D) 571
 Sutorius, Cornelius 571
- Oertel, Hieronymus → Nürnberg
- Oldenburg (D) 112
 Zimmer, Heinrich Konrad 112
- Oloff, Christoph → Frankfurt am Main
- Olfen, Christoph → Speyer
- Oppenheim (D) 212
 Koebel, Jacob 212
- Osmont, Charles → Paris
- Oster, Balthasar → Frankfurt am Main
- Osteroda (D) 597
 Fuhrmann, Barthold 597
- Padova (Patavium; I) 437, 1111
 Conzatti, Johann Baptista 437
 Pasquardi, Donato 1111

- Pais, Jean, du → Köln
- Palthenius, Zacharius → Frankfurt am Main
- Pampelune → Pamplona
- Pamplona 714
- Paris → Párizs
- Parisiae → Párizs
- Parrino, Domenico Antonio → Napoli
- Pasquardi, Donato → Padova
- Passau (D) 256, MS.74
Mangold, Gabriel 256, MS.74
- Patavia → Padova
- Paulus-Du-Mesnil, Gilles, de (veuve) → Paris
- Paupie, Pierre → Den Haag
- Pavia (I) 862
Pezanis, Johannes Franciscus, de 862
- Párizs (Paris, Parisiae; F) 2, 20, 25, 27, 29, 30, 38, 39, 46, 54, 55, 57, 58, 65, 66, 69, 71–73, 77, 84, 88, 91, 92, 95, 99, 106, 108, 114, 118, 120, 132, 134, 136, 137, 148, 152, 154, 157, 179, 185, 191, 213, 220, 239, 240, 244, 247, 252, 254, 262, 267, 270, 272–274, 281–283, 285, 289, 291, 293, 298, 299, 301, 302, 304, 307, 317, 318, 321, 323, 371, 376, 392, 404, 422, 441, 447, 451, 457, 464, 468, 476, 484, 489, 492, 495, 496, 500, 501, 509, 522, 540, 541, 545, 555, 557, 558, 564, 569, 572, 573, 575, 582, 583, 598, 600, 608, 610, 637, 645, 648, 657, 680, 688, 691, 699, 701, 711, 718, 720, 721, 726, 727, 738, 739, 741, 748, 755–757, 760, 791, 856, 866, 896, 932, 943, 949, 956–958, 960, 961, 964, 966, 972, 978, 981, 1006, 1009, 1012, 1013, 1021, 1030, 1031, 1033, 1036, 1037, 1042, 1043, 1045, 1050–1052, 1071, 1073, 1080, 1083–1085, 1094, 1095, 1097, 1098, 1112–1114, 1116, 1121, 1124, 1125, 1128, 1133, 1138, 1139
- Alliot, Gervais (Veuve) 213
- Alliot, Gilles (son fils) 213
- Anisson, Jean 1050
- Associez choisis 896
- Auble, Pierre 30
- Aubouyn, Pierre 451
- Badius, Jodocus 447
- Barbin, Claude (Veuve) 285, 573, 943, 1036, 1042, 1098
- Bauche, Pierre 247
- Berton, Gabriel-Charles 30
- Billaine, Louis 323
- Blageart, Claude 726
- Blaise, Thomas 492
- Bonnart, Nicolas 152
- Bosse, Abraham 99
- Boudot, Jean 69, 573, 688
- Bray, Toussaint, du 691
- Briasson, Antoine-Claude 1071, 1113, 1114
- Brocas, Jean-Batiste, de (Veuve) 1125
- Brunet, Michel 555
- Buon, Gabriel 972
- Cailleau, André 65
- Carouge, Jean, 71
- Carpentier (Veuve) 289
- Cavelier, Guillaume 301, 319, 501, 738, 791
- Chamboudry, Louis 699
- Charpentier, Henry 932
- Chaudiere, Pierre 457
- Chaudiere, Regnauld 540
- Chaubert, Hugues-Daniel 92, 648
- Chevalier, Pierre 541
- Clouzier, Charles 966
- Clouzier, Jacques 608
- Coignard, Jean-Baptiste 489, 1043
- Collombat, Jacques 73
- Compagnie des Libraires 1138
- Compagnie des Libraires associez 441, 500 nem csak névvaltozat??
- Compagnie des Libraires du Palais 273, 495, 582
- Corneille, Pierre 1112
- Cottar, Pierre 157
- Couterot, Edme 718
- Dalicourt, Pierre 213
- David, Christian 154

David, Michel-Étienne 39, 154, 240, 484, 981
 Debats, Pierre 856
 Delaulne, Florentin (Veuve) 291, 610, 791
 Delespine, Jean-Baptiste 88, 262
 Desprez, Guillaume 58, 791
 Du Castin, Étienne 317, 1084
 Du Mesnik, Gilles Paulus, de 522
 Dupuis, Louis 1037
 Duval, Pierre 106, 136
 Elzevier, Lodewijk 496
 Estienne, Jacques (Veuve) 30, 1097
 Émery, Pierre 33, 239
 Fer, Nicolas, de 106, 108, 114
 Ganeau, Etienne 185, 720, 1116
 Giffart, Pierre 476
 Giffart, Pierre François 501
 Girard, Theodore 1128
 Girin, Barthelemy 118
 Guignard, Jean 583
 Houry, Charles-Maurice, d' 978
 Houry, Laurent, d' 1133
 Houze, Jean 274
 Huart, Pierre Michel 319
 Jolly, Thomas 54, 137
 Jombert, Claude 1095
 Josse, Jacques 509
 Josset, Élie 2, 77, 757, 1121
 La Bottiere 1094
 Lamy, Pierre 457
 Langlois, Nicolas 957
 Langlois, Simon 509
 Le Breton (fils) 1124
 Le Clerc, Charles 1006
 Le Clerc, Nicolas 30, 118
 Le Comte, Laurent 289
 Le Conte et Montalant 84
 Le Gras, Nicolas 118, 318, 451, 748
 Le Gras, Pierre 727
 Le Gras, Théodore 244, 791
 Le Mercier, Pierre-Augustin 509
 Le Noir, Guillaume 27
 Leonard, Frederic 298, 404, 701, 755, 756, 866
 Le Petit, Pierre 29
 Loyson, Étienne 317, 557
 Loyson, Jean-Baptiste 1021
 Luynes, Guillaume, de 657
 Mabre-Cramoisy, Sébastien (Veuve) 91, 267, 272, 281–283, 1012
 Mariette, Denys 1031
 Mariette, Jean 949, 1052
 Martin, Edme 321
 Martin, Étienne 564, 573
 Martin, Gabriel 252, 464
 Martin, Marie 573
 Martin, Pierre 239
 Maucroy, Étienne 468
 Mazieres, Raymond 66
 Moette, Charles 721
 Montalant, François 304
 Moreau, Jean 1073
 Muguet, François 57, 866
 Nully, Jean-Jacques, de 792
 Nyon, Jean-Luc 522
 Osmont, Charles 1009, 1080
 Paulus-Du-Mesnil, Gilles, de (veuve) 791
 Petit, Jean 447
 Poirion, Charles-Nicolas 791
 Pralard, André 20, 270, 319
 Prault, Pierre 1051
 Prévost, Benoit 27
 Proudhomme, Claude 964
 Quesnel, Pasquier 77
 Quillau, Gabriel-François (fils) 960
 Quillau, Jacques 509
 Regnault, Franciscus 31
 Ribou, Jean 1013
 Ribou, Pierre (Veuve) 371, 392, 956
 Richer, Jean 741
 Rigaud 1030
 Robustel, Charles 1139
 Robustel, Claude 791
 Rocolet, Pierre 691
 Saugrain, Charles (l'ainé) 239, 569
 Saugrain, Claude-Marin 509
 Seneuze, Arnoul 711, 1083, 1085
 Sercy, Charles, de 545
 Sertenas, Vincent 191
 Servy, Nicolas de (Veuve) 307
 Sevestre, Louis-Anne 509
 Simart, Nicolas 299, 572
 Sociétés 961
 Sommaville, Antoine, de 254
 Sonnius, Michel 220
 Stephanus, Robertus 1045
 Tavernier, Melchior 120 [ugyanekkor: Michel van Lochom]

- Thierry, Denis 1036
 Tompere, Gilles 1033
 Trabouillet, Pierre 1036
 Typographia Regia 25
 Vander Aa, Pierre 132
 Villette, Jean 55, 72, 134, 376
 Vincent, Jacques 38, 302, 509
 Vlaenderen, Jean, van 293
 Warin, Antoine 657
- Peetz, Johann Conrad → Regensburg
- Pepiat, Jacques → Dublin
- Perier, Antoine, du → Lyon
- Perna, Peter → Basel
- Petit, Jean → Paris
- Petit Val, David, du → Rouen
- Petrejus, Johannes → Nürnberg
- Petri, Heinrich → Basel
- Peyr, Joseph → Steyr
- Pezanis, Johannes Franciscus, de → Pavia
- Pezzana, Nicolaus → Venezia
- Pfeiffer, Christian Albrecht → Lauenburg
- Pflick, Gabriel → Esslingen
- Pierre le Jeune → Köln
- Plantin → Leiden
- Plantinienne (imprimerie) → Antwerpen
- Plantin, Christoph → Antwerpen
 Poirion, Charles-Nicolas → Paris
- Polich, Hieronymus → Frankfurt am Main
- Porß, Hans Martin → Frankfurt am Main
- Porß, Johann Jakob → Frankfurt am Main
- Posuel, Jean → Lyon
- Pozsony (Posonium, Bratislava; SK) 26, 89, 197, 206, 364, 831, 874, 875
 Royer (Haeredes) 26, 831
 Royer, János Pál 89, 197, 206, 874, 875
 Spaiser, Domonkos 364
- Posonium → Pozsony
- Prag → Prága
- Praga → Prága
- Pralard, André → Paris
- Prault, Pierre → Paris
- Prága (Prag, Alt-Stadt Prag, Neu-Stadt Prag, Praga) 8, 49, 79, 83, 449, 459, 479, 613, 693, 705, 876, 903, 907, 909, 920, 959, 976
 Dobroslavina, Jan Arnolz, z 479
 Hampelische Druckerey 8
 Hoffäcker, Johann Georg 8
 Hoffmann, Johann 976
 Höger, Matthias 903
 Knorz, Andreas 976
 Labaun, Georg 705, 907, 909, 959
 Mattis, Johann 449
 Rosenmüller, Karl Franz 876, 920
 Suchus, Wenceslaus Urbanus 693
 Typis Universitatis Caroli-Ferdinandae 459, 613
 Vusín, Kaspar Zacharias 449
 Wickhart, Wolfgang 49, 79
 Zelenka, Vaclav 83
- Prévost, Benoit → Paris
- Prevost, Nicolas → Den Haag
- Proudhomme, Claude → Paris
- Quesnel, Pasquier → Paris
- Quillau, Gabriel-François (fils) → Paris
- Quillau, Jacques → Paris
- Rab, Georg → Frankfurt am Main
- Raillard, Domenico → Napoli

Raphalengius, Franciscus → Leiden

Ratisbona → Regensburg

Redlich, Hermann → Frankfurt an der Oder

Regensburg (Ratisbona, Regensburg; D) 417, 567, 621, 800, 815, 1082 utalók!!
 Dalnsteiner, Paul 800
 Fischer, Christoph 567
 Hanckwitz, Augustus 621
 Lochner, Leonhard Christophorus 815
 Peetz, Johann Conrad 417
 Seidel, Johann Zacharias 621

Regenspurg → Regensburg

Regiomontum → Königsberg

Regnault, Franciscus → Paris

Reiffenberger, Johann → Schleusingen

Rhamba, Johann → Görlitz

Rhau, Georg → Wittenberg

Rhete, David Friedrich → Gdansk

Ribbius, Johannes → Utrecht

Ribou, Jean → Paris

Ribou, Pierre (Veuve) → Paris, Rouen

Richer, Jean → Paris

Richter, Johann Ludwig → Altenburg, Frankfurt am Main

Riedl, Matthias → München

Riegel, Christoph → Nürnberg

Riese, Tobias → Leipzig

Rigaud → Paris

Rigaud, Claude → Lyon

Rihel, Theodosius → Straßburg

Rihel, Wendel → Straßburg

Ritschel, Hieronymus Philipp → Frankfurt am Main, Leipzig

Ritter, Johann Friedrich → Jena

Robustel, Charles → Paris

Robustel, Claude → Paris

Rocolet, Pierre → Paris

Rogissart, Charlotte, de → Den Haag

Roma → Róma

Rome → Róma

Rommey, Martin → Tübingen

Roselli, Domenico → Napoli

Rosenmüller, Karl Franz → Prága

Rossini, Pietro → Roma

Roterodamum → Rotterdam

Roth, Nikolaus → Frankfurt am Main

Rotterdam (Roterodamum; NL) 61, 93, 186, 286, 372, 598, 880, 1065, 1142
 Acher, Abraham 186
 Beman, Jan Daniel 93
 Fritsch 372
 Hackius, Franciscus (François Hack) 1142
 Hofhout, Jean 1065
 Leers, Reinier 61, 286, 880

Rouen (F) 13, 393, 524, 542
 Berthelin, David 542
 Cailloué, Jacques 524
 Geoffroy, Pierre 13
 Petit Val, David du 13
 Ribou, Pierre (Veuve) 393

Rouillé, Guillaume → Lyon

Royer (Haeredes) → Pozsony

- Royer, János Pál → Pozsony
- Roma (Rome; I) 24, 121, 139, 162, 165,
166, 168, 408, 527, 642, 752, 900
Corbeletti (eredi) 900
Crozier, Jean 121
De Rossi, Filippo 408
Herculis, Michaelis 139
Lafréry, Antoine 165
Maurino, Antonio 752
Rossini, Pietro 642
Rubeis, Iohann Iaocob, de 162 / de
Rubeis 168
Salvioni, Maria 24
Vaccario, Andrea 166
- Röhner, Johann → Wittenberg
- Rörer, Johann Günther → Breslau
- Rösner, Erasmus → Glogow
- Rubeis, Iohann Iaocob, de → Roma
- Rudolstadt (D) 456
Fleischer, Christoph 456
Fleischer, Johann Theodor 456
- Russinger, Marx → Basel
- Rutz, Caspar → Köln
- Rüdiger, Johann Michael → Berlin
- Sacon, Jacques → Lyon
- Sa Hautesse → Constantinople
- Salisburgum → Salzburg
- Salvioni, Maria → Roma
- Salzburg (Salisburgum; A) 192, 766, 829,
830, 859, 860, 872, 873, 1122
Mayr, Johann Baptist 192, 1122
Mayr, Johann Joseph 766, 829, 859,
860, 872, 873
- Sambix, Jean → Amsterdam,
- Sambix, Jean (le jeune) → Leiden
- Sande, Johann Maximilian, von →
Frankfurt am Main
- Saugrain, Charles (l'ainé) → Paris
- Saugrain, Claude-Marin → Paris
- Saur, Joannes → Frankfurt am Main
- Saur, Jonas → Ulm
- Schadewitz, Salomon → Kassel
- Schaghen, Gerbrandus → Amsterdam
- Schelte, Henri → Amsterdam
- Scheurleer, Henri → Den Haag
- Schiele, Johann Christoph → Frankfurt am
Main
- Schilgen, Johann Baptist → Wien
- Schiller, Benjamin (Witwe) → Hamburg
- Schlegel, Georg → Wien
- Schlegel, Johann Leonhard → Hildesheim
- Schleusingen (D) 719
Hoffmann, Jakob 719
Reiffenberger, Johann 719
Steinmann, Margareta 719
- Schleswig (D) 203
Jakob Zur Glocken 203
- Schmid, Jean Pierre → Amsterdam
- Schmidt, Johann Peter → Eisenach
- Schmidt, Peter → Frankfurt am Main
- Schmitz, Matthäus → Köln
- Schouten, Anthony → Utrecht
- Schoute, Nicolas → Köln
- Schöffler, Ivo → Mainz
- Schönig, Johann Jakob → Augsburg

Schönwetter, Johann Baptist → Wien,
Mainz

Schönwetter, Johann Gottfried (Witwe und
Erben) → Frankfurt am Main, Mainz,
Straßburg, Würzburg

Schönwetter, Johann Theobald →
Frankfurt am Main, Mainz

Schrey, Jeremias → Frankfurt an der Oder

Schwendimann, Wolfgang → Wien

Schultes, Johann → Augsburg

Schuster, Jacob → Leipzig

Schürer, Thomas (Erben) → Frankfurt am
Main, Leipzig

Segen, Melchior → München

Seidel, Johann Zacharias → Regensburg

Seliba, Giovanni → Lyon

Seneuze, Arnoul → Paris

Senneton, Claude → Lyon

Senneton, Jacques → Lyon

Senneton, Jean → Lyon

Sercy, Charles, de → Paris

Sertenas, Vincent → Paris

Servanius, Claudius (Claude Servain) →
Lyon

Servy, Nicolas de (Veuve) → Paris

Sevestre, Louis-Anne → Paris

Seyler, Jakob Gottfried → Frankfurt am
Main

Siber, Johann → Lyon

Sibmacher, Johann → Nürnberg

Simart, Nicolas → Paris

Singer, Leonhard → Nürnberg

Smith, William → Amsterdam, Den Haag

Société → Lyon

Sociétés → Paris

Sofia, Pietro Antonio → Napoli

Solenander, Reiner → Amsterdam

Sommaville, Antoine, de → Paris

Sonnius, Michel → Paris

Spaiser, Domonkos → Pozsony

Speyer (Spira; D) 845
Olfen, Christoph 845

Spieß, Martin → Gera

Spineda, Lucio → Venezia

Spira → Speyer

Spoor, Johann Friedrich → Straßburg

Spörlin, Johann Georg → Frankfurt am
Main

Spörlin, Johann Michael → Nürnberg

Spörl, Samuel → Görlitz

Stähelin, Bartholomäus → Basel

Steenhouwer, Josua → Amsterdam

Steiner (Stayner), Heinrich → Augsburg

Stein, Johann → Nürnberg

Steinmann, Hieronymus → Leipzig

Steinmann, Margareta → Schleusingen

Stephanus, Robertus → Paris

- Steyr (A) 60
 Jahn, Johann Jacob 60
 Peyr, Joseph 60
- Stockholm (Holmiae Suecorum; S) 593
 Wankivius, Nicolaus 593
- Stoer, Jacob → Geneve
- Storti, Francesco → Venezia
- Stöckel, Matthes → Dresden
- Stöbel, Christophorus → Köln
- Straßburg (Argentoratum, Strasbourg; F)
 23, 245, 276, 385, 406, 416, 420,
 439, 471, 491, 587, 673, 758, 795,
 846, 855, 965, 1020, 1060, 1061
 Beck, Balthasar 245
 Dolhopff, Georg Andreas 385
- Dulssecker, Johann Reinhold 406,
 965
 Heyden, Christoph, von der 795
 Hupfuff, Matthias 855
 Jobin, Bernhard 587
 Köpfel, Wolfgang 23
 Kraft, Müller 439
 Rihel, Theodosius 416, 420
 Rihel, Wendel 491
 Schönwetter, Johann Gottfried 795
 Spoor, Johann Friedrich 471, 846
 Von der Heyden, Christoph 416
 Zetzner, Lazarus (Erben) 276, 673,
 1060, 1061
- Straube, Paul → Frankfurt am Main,
 Leipzig
- Straub, Paul → Wien
- Streibig, Johann Gregor → Győr
- Stretter, Johann → Augsburg
- Stuttgart (D) 745, 1027
 Coccyus, Tobias Friedrich 1027
 Zubrodt, Johann Gottfried 1027
- Suchus, Wenceslaus Urbanus → Prága
- (suivant la copie imprimée a Lyon) →
 Lyon
- Sulzbach (Sulzbacum; D) 19
 Lichtenthaler, Abraham 19
- Sulzbacum → Sulzbach
- Sutorius, Cornelius → Oberursel
- Sutor, Kaspar → Dillingen an der Donau
- Swart, Jean → Den Haag
 Tegernsee (D) 504
 Monasterium Tegernseense O. S.
 Benedicti 504
- Tavernier, Melchior → Paris
- Thierry, Denis → Paris
- Thioly, Jean → Lyon
- Thurnius, Emanuel (Thurneyesen) → Basel
- Thurnius, Johann Rudolph (Thurneyesen)
 → Basel
- Thurnmayer, Michael → Wien
- Tietze, Immanuel → Frankfurt am Main,
 Leipzig
- Tigurinum → Zürich
- Tinghi, Philippe → Lyon
- Tompere, Gilles → Paris
- Torino (Turin; I) 723
 Gianelli, Carlo 723
- Torti, Battista → Venezia
- Toulouse MS.61
 Lecamus, Claude-Gilles 723
- Tournes, Fratres, de → Geneve
- Trabouillet, Pierre → Paris
- Trento (Trident; I) 37, 865
 Monauni, Giambattista 37

Trnava → Nagyszombat

Troebert, Georg Christian → Jena

T'Serstevens, François → Bruxelles

T'Serstevens, Joseph → Bruxelles

Tubinga → Tübingen

Tufft, Veit → Augsburg

Tübingen (Tubinga; D) 412, 475, 794, 796, 797, 854
 Cotta, Johann Georg 412, 794, 796, 797, 854
 Franck, Hiob 794
 Rommey, Martin 796
 Wild 475

Typis Universitatis Caroli-Ferdinandae → Prága

Typographia Regia → Paris

Tyrnavia → Nagyszombat

Tyrnau → Nagyszombat

Ulm (D) 22, 211, 277, 308, 554, 927, 928
 Görlin, Johann (Witwe) 277
 Kühn, Balthasar 211
 Saur, Jonas 927, 928
 Varnier, Hans 22
 Wagner, Matthäus 308
 Wildeisen, Erhard Friedrich 554

Utrecht (NL) 255, 322, 663, 676, 713, 714
 Le Febvre, Henry-Corneille 322
 Ribbius, Johannes 255
 Schouten, Anthony 663

Uytwerf, Hermann → Amsterdam

Uytwerf, Meyndert → Amsterdam, Den Haag

Vaillant, Isaac → Den Haag

Vaillant, Paul → Den Haag

Valgirizi, Vincenzo → Venezia

Valuasense, Giovanni Francesco → Venezia

Vander Aa, Pierre → Leiden, Paris

Van Vlaenderen, Jean → Bruxelles

Varnier, Hans → Ulm

Varrentrapp, Egidius → Frankfurt am Main

Vaugri, Vincenzo → Venezia

Veith, Johann → Augsburg

Veith, Martin → Augsburg

Veith, Philipp → Augsburg

Velence (Venetiae, Venezia; I) 6, 12, 133, 193, 278, 421, 430, 445, 446, 483, 556, 689, 763, 779, 847, 868, 885, 892, 1017, 1025, 1070, 1127
 Alberti, Giovanni 763
 Albrizzi, Giovanni Battista 6
 Balleoniana (Typographia) 847, 868
 Basilius, Laurentius 421
 Buonarrigo, Carlo 446
 Campo, Gio, Del 689
 Conzatti, Zaccaria 278
 Galignani 133
 Hertz, Johann Jacob 193
 Pezzana, Nicolaus 12
 Spineda, Lucio 445
 Storti, Francesco 1070
 Torti, Battista 885
 Valgirizi, Vincenzo 892
 Valuasense, Giovanni Francesco 483, 1127
 Vaugris, Vincenzo 430
 Zane, Cristoforo 1017

Venetiae → Velence

Venezia → Velence

Ventimiglia (I) 562

Verona (I) 683

Vicenza (I) 313
 Amodio, Giacomo 313

Vienna → Bécs
 Vienna Austriae → Bécs
 Villefranche (F) 374
 De Paul, Jean 374
 Villette, Jean → Paris
 Vincent, Jacques → Paris
 Vivié, Johannes, du → Leiden
 Vlacq, Adriaan → Den Haag
 Vlaenderen, Jean, van → Paris
 Voigt, Ignaz Dominic → Wien
 Voigt, Leopold → Wien
 Voigt, Maria Theresia (vidua) → Wien
 Vond der Heyden, Christoph → Straßburg
 Voys, Guillaume, de → Den Haag
 Vusín, Kaspar Zacharias → Prága
 Waesberge, Anna Janssonius, van →
 Amsterdam
 Waesberge, Gillis Janssonius, van →
 Amsterdam
 Waesberge, Hendrik, van → Amsterdam
 Waesberge, Johannes Janssonius, van →
 Amsterdam
 Wagner, Matthäus → Ulm
 Walder, Daniel → Augsburg
 Walter, Bernhard → Köln
 Wankivius, Nicolaus → Stockholm
 Warin, Antoine → Paris
 Wächter, Johann Balthasar → Frankfurt
 am Main
 Wechel, Andreas (Erben) → Frankfurt am
 Main, Hanau
 Wechel, Johann → Frankfurt am Main
 Weichenberg, Simon Thadaeus →
 Kolozsvár
 Weidmann, Moritz Georg (Erben) →
 Leipzig
 Weidner, Barbara → Jena
 Weigel, Johann Christoph → Nürnberg
 Weiß, Johann Friedrich → Frankfurt am
 Main
 Wetstein, Gerard → Amsterdam
 Wetstein, Jacob → Amsterdam
 Wetstein, Rudolf → Amsterdam
 Wetsteins et Smith (Jacob Wetstein, Rudolf
 Wetstein, William Smith) →
 Amsterdam
 Whitehall (ENG) 494
 Wickhart, Wolfgang → Prága
 Widenfeldt, Johann → Köln
 Widerhold, Johann Herrmann → Geneve
 Widmanstatt, Ferdinand (Erben) → Graz
 Wien → Bécs
 Wiener Neustadt (Neostadium Austriae, A)
 40
 Müller, Samuel 40
 Wienn in Oesterreich → Bécs
 Wild → Tübingen
 Wildeisen, Erhard Friedrich → Ulm
 Winckler, Johann Jakob → Dresden
 Wittemberg → Wittenberg

Wittenberg (Wittemberg, D) 217, 218, 801,
839
Berger, Clemens 801
Hartmann, Andreas 839
Krafft, Johann 218
Meissner, Wolfgang 801
Rhau, Georg 217
Röhner, Johann 839

Zubrodt, Johann Gottfried → Stuttgart

Zunner, Johann David → Frankfurt am
Main

Zürich (Tigurinum, CH) 706
Bodmer, Johann Jacob 706

Wolfgang, Abraham → Amsterdam

Wolf, Jeremias → Augsburg

Wörner, Matthias → Frankfurt am Main

Wulffraht, Johann → Köln, Mainz

Wust, Balthasar Christoph (der ältere) →
Frankfurt am Main

Würzburg (Herbipolis; D) 36, 419, 641,
1069
Engmann, Marco Antonio 36
Fuggart, Philipp Wilhelm 36
Hertz, Johann Jobst 419, 1069
Schönwetter, Johann Gottfried
(Witwe und Erben) 641

Zane, Cristoforo → Venezia

Zangrius, Petrus → Leuven

Zedler, Johann Heinrich → Halle an der
Saale, Leipzig

Zeidler, Johann Friedrich → Halle an der
Saale, Leipzig

Zelenka, Vaclav → Prága

Zetzner, Lazarus (Erben) → Straßburg

Zieger, Johann → Frankfurt am Main,
Leipzig, Nürnberg

Zimmer, Heinrich Konrad → Oldenburg

Zimmermann, Johann Christoph →
Dresden, Leipzig

Zubrod, Johann Peter → Frankfurt am
Main